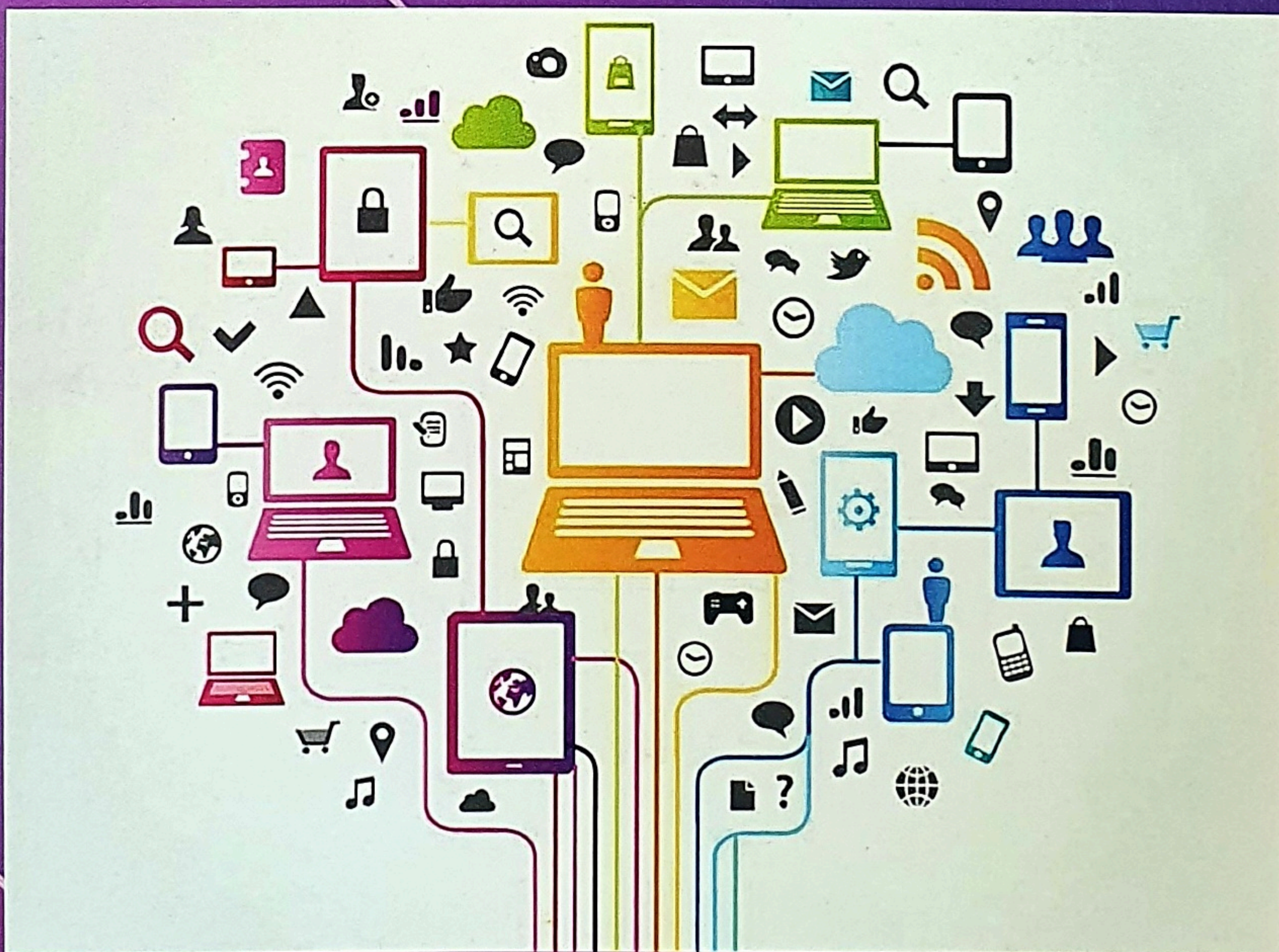

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
БІЛОРУСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАЦІОНАЛЬНА БІБЛІОТЕКА УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО
НІМЕЦЬКО-УКРАЇНСЬКЕ НАУКОВЕ ОБ'ЄДНАННЯ ІМ. ЮРІЯ БОЙКА-БЛОХИНА (МЮНХЕН)
МАЛОПОЛЬСЬКА ВИЩА ШКОЛА (БЖЕСКО)
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ АРХІВНОЇ СПРАВИ
ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ УНІВЕРСИТЕТУ «УКРАЇНА»
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ
УКРАЇНСЬКА БІБЛІОТЕЧНА АСОЦІАЦІЯ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Матеріали Четвертої міжнародної наукової конференції
20–22 травня 2021 р.

Київ – 2021

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЗМІСТУ ОСВІТИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
БІЛОРУСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ АРХІВНОЇ СПРАВИ
ТА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА ІМЕНІ М. МАКСИМОВИЧА
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
НАУКОВА БІБЛІОТЕКА КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ
КАФЕДРА ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

**Матеріали Четвертої міжнародної наукової конференції
20–22 травня 2021 р.**

**Київ
Видавничий центр КНУКіМ
2021**

Редакційна колегія:

Бачинська Надія Анатоліївна, в. о. завідувача кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, канд. пед. наук, доцент; **Грінберг Лариса Феліксівна**, доцент кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. іст. наук, доцент; **Горбань Юрій Іванович**, директор наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв, канд. культурології, доцент; **Каракоз Олена Олександрівна**, заступник декана факультету інформаційної політики і кібербезпеки, доцент кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. іст. наук, доцент; **Кобижча Наталія Іванівна**, старш. викладач кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. культурології; **Кушнар'єв Валерій Володимирович**, декан факультету інформаційної політики і кібербезпеки Київського національного університету культури і мистецтв, канд. культурології, доцент; **Медведева Валентина Миколаївна**, професор кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. пед. наук, професор, заслужений працівник культури України; **Мот'юк Альона Олександрівна**, аспірант Київського національного університету культури і мистецтв; **Новальська Тетяна Василівна**, завідувач кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, д-р іст. наук, професор; **Піголенко Нонна Миколаївна**, начальник редакційно-видавничого відділу; **Прокопенко Людмила Іванівна**, доцент кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв, канд. культурології, доцент; **Свердлик Зоряна Михайлівна**, доцент кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, канд. іст. наук; **Селегей Софія Володимирівна**, інженер-програміст кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв; **Цілина Марина Миколаївна**, доцент кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, канд. філол. наук, доцент.

Упорядник:

Цілина Марина Миколаївна, доцент кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв, кандидат філологічних наук, доцент

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Київського національного університету культури і мистецтв
(протокол № 13 від 17 травня 2021 р.)*

Інформація, комунікація та управління знаннями в глобалізованому світі : зб. матеріалів Четвертої міжнар. наук. конф., м. Київ, 20–22 травня 2021 р. / упоряд. М. М. Цілина. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2021. 338 с.

ISBN 978-966-602-336-3

Автори опублікованих статей несуть повну відповідальність за достовірність викладеного матеріалу, за правильне цитування джерел та посилання на них та за всі інші відомості.

Думки авторів можуть не збігатися з позицією редакторів.

ЗМІСТ

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

<i>Бондар І. С.</i> СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕПЛІКАЦІЯ ЧИ РЕФОРМУВАННЯ?	13
<i>Гуменюк Т. К.</i> КОМУНІКАТИВНІСТЬ МИСТЕЦТВА У ДОБУ ДІДЖИМОДЕРНІЗМУ: КРЕАТИВНА СВІДОМІСТЬ І «НОВІ» МЕДІА	14
<i>Гуменчук А. В.</i> МІЖНАРОДНІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В ГАЛУЗІ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК	17
<i>Кушнар'юв В. В.</i> КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ І КІБЕРБЕЗПЕКИ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ	19
<i>Новальська Т. В.</i> ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ ДЛЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ	21
<i>Биркович Т. І.</i> МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ПАНДЕМІЇ	23
<i>Гранчак Т. Ю., Кушнар'юва М. Б.</i> СПІЛКУВАННЯ З КНИГОЮ АБО ФОРМАТ, ЯКИЙ МАЄ ЗНАЧЕННЯ	24
<i>Матвієнко О. В., Цивін М. Н.</i> КОНВЕРГЕНТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»	26
<i>Медведєва В. М.</i> БІБЛІОТЕКА І БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА У СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВЧОМУ ДИСКУРСІ	28
<i>Салата Г. В.</i> КОГНІТИВНИЙ ВИМІР ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ХХІ ст.: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ	31

СЕКЦІЯ 1. ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ, СУСПІЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ

<i>Добко Т. В.</i> ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЖЧИКІВ ЗМІСТУ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ	33
<i>Бондаренко В. І., Струнгар В. В.</i> БІБЛІОТЕКА ТА МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ: СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ	35
<i>Бережна О. В.</i> ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК: ТЕОРІЯ І РЕАЛЬНІСТЬ	37

Василенко В. Ю.

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗМІЩЕННЯ КОНТЕНТУ НА ВЕБСАЙТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ 39

Вольнов И. Н.

СИММЕТРИЯ БАЛАНСА ВРЕМЕНИ КАК СМЫСЛ..... 41

Дейнека Я. А.

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В БІБЛІОТЕЦІ 44

Дубас Т. П.

**ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИДОВОГО ТА ЖАНРОВОГО СКЛАДУ
НАУКОВО-ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ
ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ 46**

Зигмантович С. В., Саїтова В. І.

**ИНФОРМАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ И СЕРВИСЫ ОБЛАСТНЫХ БИБЛИОТЕК
БЕЛАРУСИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СФЕРЫ
В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ 48**

Ключко Ю. М.

МЕДІАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА КОМУНКАТИВНИХ ПРАКТИК СУЧАСНИХ МУЗЕЇВ 51

Ковбель В. Р.

ПРОМОЦІЯ НАУКОВОЇ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ..... 53

Кофанова О. В., Кофанов О. Є.

**РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОМУ
КОМПЛЕКСІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ 54**

Литвин А. В., Ковтонюк А. Д.

**ПОДОЛАННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ
СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД 56**

Маранчак М. М.

**ТЕРМІНОЛОГІЧНА БАЗА РЕПУТАЦІЇ ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА
СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ 59**

Несін В. В.

**БІБЛІОТЕКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦІЮВАННЯ ПРИ COVID-19 61**

Новальська Ю. В.

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СІМЕЙНОГО ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ 64

Новицька Т. Є.

МЕДЫЯТИЗАЦИЯ ГЛАБАЛЬНОЙ ПАНДЕМИИ COVID-19 И ДЭЗИНФАДЕМИЯ 66

Рибка Л. А., Винокурова С. Г.

**НАБУТТЯ НОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БІБЛІОТЕКАРЯМИ –
НЕОБХІДНА УМОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕКИ 67**

Серада Ю. П.

**СВАБОДА І АДКАЗНАСЦЬ У ЛІЧБАВЫМ ГРАМАДСТВЕ:
АСАБЛІВАСЦІ РЭАЛІЗАЦЫІ 69**

Симоненко О. В.

**СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ
ЯК БЕЗУМОВНА ВИМОГА СУЧАСНОСТІ..... 72**

Степко В. В., Степко О. М.

ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ ООН ІМЕНІ ДАГА ХАММАРШЕЛЬДА	73

Тишкевич К. І.

ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА: ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ	75

Трач Ю. В.

ЦИФРОВІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ НАСТАНОВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	78

Халецька Л. П.

ПИТАННЯ ДОСТУПУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОГО КОНТЕНТУ НА САЙТАХ ОБЛАСНИХ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ УКРАЇНИ	80

Чередник Л. А.

ПРОЦЕСИ ІНКУЛЬТУРАЦІЇ ТА АКУЛЬТУРАЦІЇ ЯК СКЛАДНИКИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ.....	82

Шендрик О. О.

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ – ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ	84

Шкуров Є. В.

КОРЕЛЯТИВНІСТЬ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОСТІ ТА МАСИФІКАЦІЇ В ОНТОЛОГІЇ НОВИХ МЕДІА	85

Антонюк О. Ю.

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ.....	87

Бегей А. Ю.

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В РЕКЛАМІ КНИГИ: РОЛЬ БУКТРЕЙЛЕРА У ПРОМОЦІЇ КНИГОДРУКУ	89

Бєлов Д. О.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПОХОДЖЕННЯ КОМІКСОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ.....	91

Буждиган С. А.

ВПЛИВ КОНВЕРГЕНЦІЇ НА РОЗВИТОК ПРЕСИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА (на прикладі всеукраїнської газети «День»)	93

Бурміс І. В.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (регіональний аспект).....	95

Веркалець О. М.

ВИДАВНИЧИЙ ПРОЦЕС У ЦИФРОВІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ (результати соціологічного дослідження)	96

Волошин Д. А.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	98

Вялкова В. В.

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ПІДКАСТ ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ СЕРЕД ШКІЛЬНОЇ АУДИТОРІЇ.....	100

<i>Гресько М. В.</i> СУЧАСНА ДИТЯЧА КНИГА ЦИФРОВОЇ ДОБИ	102
<i>Гришина Т. А.</i> ПОКАЖЧИКИ ЗМІСТУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ЖУРНАЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У СИСТЕМІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	105
<i>Гуменчук В. В.</i> ЗАКОНОДАВЧІ НОРМИ ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ ІЗ ВАДАМИ ЗОРУ	108
<i>Демух Т. Ю.</i> ПРОБЛЕМНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР РОБОТИ СУДОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ	110
<i>Денбновецький С. О.</i> ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	112
<i>Дмитрук Т. І.</i> ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА.....	114
<i>Зоря М. М.</i> ТРЕНДИ СУЧАСНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ	116
<i>Калюжна Н. М.</i> ВІДКРИТИЙ ДОСТУП ДО НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ В УКРАЇНІ: БАР'ЄРИ ТА МОЖЛИВОСТІ	119
<i>Квартюк О. О.</i> ПРОФЕСІЙНІ ВЕБСАЙТИ ЯК СУЧАСНИЙ ВИД ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ	121
<i>Клепа О. Е.</i> ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРУ БЛІЦОПИТУВАННЯ В ЗМІ: ВІД ПРИЙОМУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ДО ЕФЕКТИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ МАНІПУЛЯЦІЇ.....	123
<i>Кравченко Т. О.</i> ВЕБСАЙТ БІБЛІОТЕКИ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ІННОВАЦІЙ	125
<i>Крикуненко С. В.</i> КОМУНІКАТИВНА ДІЯ КОМІКСУ	127
<i>Ломачинський Б. Г.</i> ОРГАНІЗАЦІЙНА ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЦІННІСНИЙ ВИМІР	129
<i>Сегедин Л. Р.</i> ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИПУСКІВ НОВИН НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ	131
<i>Харик В. В.</i> ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА СВІТОВИЙ РОЗВИТОК.....	133
<i>Шмаюн О. Ю.</i> ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	134

Щерба Г. В.

ТОКШОУ «ВИБОРЧИЙ ОКРУГ: ДЕБАТИ» СУСПІЛЬНОГО МОВНИКА МИКОЛАЄВА ЯК СПОСІБ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЛАДОЮ І СУСПІЛЬСТВОМ.....	136

СЕКЦІЯ 2. ТЕРМІНОЛОГІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ

Анісімова О. М.

СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ДОКУМЕНТАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	139

Лукаш Г. П.

НОВІ ВИДИ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ОБРОБКИ ДОКУМЕНТІВ	141

Бойко В. Ф., Свердлик З. М.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СТАНДАРТ ДСТУ 2732 «ДІЛОВОДСТВО І АРХІВНА СПРАВА. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ»: РОЗРОБКА ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ	142

Дідух Л. В., Гула О. Г.

ДО ПИТАННЯ ТЕМАТИКИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ У НАПРЯМКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ІЗ ЗНЕШКОДЖЕННЯ БІОДЕСТРУКТОРІВ ТА ПРОФІЛАКТИКИ БІОУРАЖЕНЬ АРХІВОСХОВИЩ І ДОКУМЕНТІВ НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ (за матеріалами опитування)	145

Майстренко А. А.

ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ У ФІНЛЯНДІЇ	148

Тимошенко І. С.

ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФЕРУ МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	150

Соколов В. Ю.

«ПЕРЕДПЛАТНИКИ» ЯК ОСНОВНА КАТЕГОРІЯ ЧИТАЧІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ ст.	151

Цілина М. М.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В ДЕРЖАВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ.....	154

Яворська Т. М.

АКТУАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ.....	157

Аббасова С. А.

СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНІЗАЦІЯХ КРАЇНИ	159

Бардіна А. А.

ВЕКТОРИ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ ЯК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ.....	161

Галій К. А.

ГЕНЕЗИС МАТЕРІАЛІВ І ТЕХНІКИ ВИГОТОВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ.....	164

Спасіченко Є. В.

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ	165

<i>Черніговець О. В.</i> СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМАТИКИ ДОКУМЕНТНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	167
 СЕКЦІЯ 3. КОГНІТИВНИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА	
<i>Гарачковська О. О., Тімофєєва К. О.</i> АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ П. КУЛІША У ФОНДАХ ЦДМАЛМ УКРАЇНИ.....	170
<i>Закіров М. Б.</i> ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД РЕФОРМ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ЗАВДАННЯ	173
<i>Аулін О. А.</i> СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	176
<i>Абрамова Т. А.</i> ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ	178
<i>Богущ І. О.</i> МОВНОСТИЛИСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДУ ТЕКСТУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ.....	179
<i>Білінець Н. Г.</i> КОНСОРЦІУМ ДОСТУПНИХ КНИГ (АВС): ДІЯЛЬНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ.....	180
<i>Булахова Г. І.</i> ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ FLICKR ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОМУНІКАЦІЇ.....	183
<i>Вдовіна О. О.</i> КІБЕРБЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ.....	184
<i>Варенко В. М.</i> СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ В АНАЛІТИЦІ.....	187
<i>Вітонів Х. М., Коропецька Ю.-М. Р.</i> ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ АРХІВНИМИ УСТАНОВАМИ УКРАЇНИ	189
<i>Демчина Л. І.</i> СИСТЕМА КОМУНІКАЦІЇ В КОНТЕКСТІ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ.....	191
<i>Закірова С. Г.</i> МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСВІТИ ЯК ФАКТОРУ СУСПІЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ І ПОСТКОНФЛІКТНОГО МИРОБУДІВНИЦТВА.....	194
<i>Іванова М. В.</i> БІБЛІОГРАФІЧНІ БАЗИ ДАНИХ В ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК.....	196
<i>Клименко О. З., Сокур О. Л.</i> ГЕНЕЗА БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЕРІОДИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО	198
<i>Каращук О. М.</i> МОНІТОРИНГ ВІДКРИТИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	200

<i>Кононенко В. О.</i> НАУКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ.....	202
<i>Красовський С. О.</i> МЕТОДИ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СПОЖИВАЧАМИ У СФЕРІ ШВИДКОГО ХАРЧУВАННЯ	204
<i>Купчик К. В.</i> БІБЛІОТЕКИ ЯК СЕГМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ.....	207
<i>Лук'яненко В. В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЦИТАТ ТА ЗЛОВЖИВАННЯ НИМИ.....	209
<i>Макарова М. В.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРІ.....	211
<i>Омельяненко-Набіуліна О. Ф.</i> ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПАРАДИГМА КУЛЬТУРИ БІБЛІОТЕКАРЯ ЯК ЛЮДИНИ МАЙБУТНЬОГО	212
<i>Польовик С. М.</i> ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК.....	214
<i>Сісіна Л. Л.</i> БІБЛІОТЕЧНІ КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ПРАВОВОГО ІНФОРМУВАННЯ У НАЛАГОДЖЕННІ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І ГРОМАДЯН	216
<i>Скаченко О. О., Мальшакова А. В.</i> MENDELEY REFERENCE MANAGER – КОМПЛЕКСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ НАУКОВЦЯ.....	218
<i>Соколова І. В.</i> ПІДТРИМКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ДО НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ УКРАЇНИ.....	222
<i>Спіріна С. В.</i> АДАПТАЦІЯ БІБЛІОТЕК ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ СУСПІЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПАНДЕМІЄЮ COVID-19	224
<i>Федорчук А. Г.</i> МОНІТОРИНГ ІНФОРМАЦІЇ ПРО УКРАЇНУ В ІНОЗЕМНИХ РЕСУРСАХ МЕРЕЖІ	226
<i>Федорчук О. І.</i> СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В СІМ'Ї.....	228
<i>Чуканова С. О.</i> ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВАЖЛИВІСТЬ	230
<i>Шапчиць О. І.</i> ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА ЯК СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО СПОСОБІВ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ	233
<i>Бабець В. В.</i> ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ ПРОДУКТИ ВЕБСАЙТУ СЛУЖБИ ІНФОРМАЦІЙНО- АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НБУВ.....	235

<i>Бедь Б. І.</i> БАЗОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ	236
<i>Бондар І. В.</i> ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІ ФУНКЦІЇ БІБЛІОТЕК ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ІНСТИТУЦІЇ	238
<i>Забіянов Є. В.</i> ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ МУЗЕЇВ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОГО ТРЕНДУ	239
<i>Кравець Д. В.</i> ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СУСПІЛЬСТВО	242
<i>Лисенко Т. В.</i> ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ ЯК МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ І ЗАГРОЗАМ	244
<i>Макарова О. І.</i> ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ДЕРЖАВУ І СУСПІЛЬСТВО	246
<i>Сисова Ю. В.</i> ІНФОРМАЦІЙНИЙ РИНОК ЯК СФЕРА ФАНДРАЙЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК.....	247
<i>Таран В. О.</i> ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ	249
<i>Тимченко М. С.</i> ПОРТАЛ «ДІЯ. ЦИФРОВА ОСВІТА» ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ.....	252
<i>Федіна Д. М.</i> ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДАНИХ У БІЗНЕСІ.....	254
<i>Чорний Б. В.</i> ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ ЯК ЗАСІБ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	256
<i>Шагайденко Т. С.</i> УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І ТЕМАТИКА ВІТЧИЗНЯНИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ 50-80 РОКІВ ХХ ст.....	258
<i>Якуненко Є. А.</i> ПОДІЄВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ДІЯЛЬНОСТІ КНИЖКОВИХ ВИСТАВОК І ЯРМАРОК	260
<i>Ярема І. І.</i> ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ	263
 СЕКЦІЯ 4. ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ І РІШЕННЯ	
<i>Ковальчук Г. І.</i> ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ЕКСПЕРТИЗА РІДКІСНИХ КНИГ»	265

Збанацька О. М.

ПРЕДМЕТНА КАТАЛОГІЗАЦІЯ В БІБЛІОТЕКАХ:

ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ТА СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ..... 267

Бачинська Н. А.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ

СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» 269

Бойчук Н. А.

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ

ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА

СПРАВА» НА ПРИКЛАДІ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІН ВИБІРКОВИХ КУРСІВ..... 271

Вертій Ж. С.

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

У ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ..... 272

Грінберг Л. Ф.

ДИСЦИПЛІНА «ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ ТА АРХІВИ»

У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ,

БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ..... 275

Дніпренко В. І.

МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ ТА СТУПІНЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГАРМОНІЗОВАНИХ

СТАНДАРТІВ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК..... 277

Єрмолаєва Г. А.

СТОРИТЕЛІНГ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ

ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ:

СУЧАСНИЙ ВИМІР 279

Касьян В. В.

ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТОЛОГА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 029

«ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» 281

Кобижча Н. І.

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ У ЦИФРОВОМУ СВІТІ

282

Кошелева О. Б.

ПОТЕНЦІАЛ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

284

Кулієва Т. В.

СТВОРЕННЯ КОМФОРТНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА БІБЛІОТЕКИ

286

Палеха Ю. І., Алексєєнко К. М.

ПРОЄКТНІ ТА ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ 288

Погрібна О. О.

ОСВІТНЯ ФУНКЦІЯ ПРОВІДНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ БІБЛІОТЕК СВІТУ

290

Прокопенко Л. І.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМУНІКАТИВНИХ

ВЗАЄМОВІДНОСИН У СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ»..... 293

Романченко І. Г.

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

295

<i>Пристаї Г. І.</i> ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ НАБУТТЯ СТУДЕНТАМИ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ	298
<i>Сошинська В. Є.</i> ВИКОРИСТАННЯ KEYС-МЕТОДУ У ВИКЛАДАННІ МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029	300
<i>Штефан І. П.</i> КРЕАТИВНІСТЬ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ	302
<i>Швачка Т. О.</i> НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА БІБЛІОТЕК ТА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В ОГЛЯДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО (1976-2020 рр.)	305
<i>Шлапак Ю. С.</i> Е-ПІДРУЧНИК: ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН	307
<i>Артеменкова О. М.</i> ІНФОРМАТИЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	310
<i>Мотько А. О.</i> РОЛЬ УБА У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ	311
<i>Бугайчук І. О.</i> ОСОБИСТІСТЬ ВИКЛАДАЧА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (за результатами анкетування)	312
<i>Громнадзька В. А.</i> НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ	316
<i>Дредун К. М.</i> СТУДЕНТ І НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ	320
<i>Катеринич Т. Ю.</i> СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ (за результатами анкетування)	322
<i>Ковалевич М. П.</i> ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГА І СТУДЕНТА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	324
<i>Оласюк В. В.</i> РІВЕНЬ ОБІЗНАНОСТІ МОЛОДІ СУЧАСНИМИ ПОЛІТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ	327
<i>Ромах Т. О.</i> КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МАС-МЕДІА	329
<i>Гомотюк О. Є.</i> МОЖЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»	331
<i>Толочко С. Є.</i> КОГНІТИВНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	333
<i>Пасинок А. С.</i> ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	335

ПЛЕНАРНЕ ЗАСІДАННЯ

УДК 378.09+32(477)КНУКиМ

Бондар Ігор Савич,
перший проректор
Київського національного університету культури і мистецтв,
доцент, заслужений працівник культури України,
м. Київ, Україна

СУЧАСНА ВИЩА ОСВІТА В УКРАЇНІ: РЕПЛІКАЦІЯ ЧИ РЕФОРМУВАННЯ?

Утвердження України на міжнародній арені як суверенної незалежної держави передбачає активне та повномасштабне входження у світове співтовариство через цілеспрямовану організаційно-правову діяльність в умовах модернізації та інтенсифікації вітчизняного науково-культурно-освітнього простору. Відповідно концептуальним складником підвищення національного престижу та гармонійного сталого розвитку України є інноваційна вища освіта. Кореляція реформування усіх царин суспільного буття із трансформаційними процесами в освітній системі слугують орієнтації на європейську модель розвитку.

За кількісним показником (дослідження Світового економічного форуму) – охоплення вищою освітою – Україна знаходиться у першій двадцятці країн світу, але за якістю наближається до сотого [3]. Серед загальновідомих чинників, які негативно впливають на якість вітчизняної вищої освіти, окрім незадовільного фінансування, недостатнього матеріально-технічної бази, варто назвати і не належним чином підготовленого здобувача вищої освіти. «Метою реформування є створення привабливої та конкурентоспроможної національної системи вищої освіти України, інтегрованої у Європейський простір вищої освіти та Європейський дослідницький простір» [3]. Раціоналізація системи управління вищою освітою з метою підвищенні її якості та результативного використання усього ресурсного потенціалу сприятимуть високотехнологічному розвитку країни.

Сьогодні основні стратегічні завдання реформування вищої освіти на національному рівні, зорієнтовану на консолідацію суспільства і національне відродження, полягають в усвідомленні та розумінні її змісту та особливостей, що становлять сутність вітчизняної освітньої традиції з багатою кількасотрічною історією, за надбаннями якої Україна не поступається розвиненим європейським країнам.

Еволюційна вища освіта є концептуальним базисом інноваційної наукової та науково-технічної сфери, що дозволяє виявити пріоритети у поступі вітчизняної університетської науково-дослідної діяльності, генеза якої засвідчує багату спадщину та значний потенціал. «Привабливість вищої освіти та стійкий попит на неї підтверджується показником наукомісткої зайнятості (компоненти Глобального інноваційного індексу). Україна у 2020 р. посідає 32-ге місце із показником 37,7 % за цією компонентою. <> Вища освіта в Україні має масовий характер, рівень охоплення вищою освітою населення традиційного офіційного віку навчання є високим – 82,7 %, за цим показником Україна <> посіла 14-те місце зі 131 країни» [2].

Також доцільно наголосити, що здійснене вивчення та аналіз стану освітньої діяльності вітчизняних закладів вищої освіти дозволяє стверджувати про небезпечну тенденцію бездумної реплікації західно-європейських зразків у цій царині, які створюють ризики та негативно впливають на можливості розвитку та не відображають справжніх потреб українського соціуму. (Багатозначне слово «реплікація» (лат. replicatio – відновлення) включає зокрема 1) створення і подальша синхронізація копій, 2) тиражування.)

«Головною проблемою розвитку вищої освіти залишається відсутність довгострокової стратегії соціально-економічного розвитку України, що ускладнює створення моделі вищої освіти, адекватної цілям майбутнього країни» [2] та загалом задоволення всіх матеріальних та духовних потреб людини. Оптимальна відповідь на ключові виклики, які сьогодні стоять перед системою вітчизняної вищої освіти, котрій притаманна складність зв'язків між її компонентами та елементами з їх специфічною сутністю та відповідною траєкторією трансформацій, це – насамперед нагальна потреба в аудиті та подальшій агрегації «університетів із диференціацією та диверсифікацією їхніх типів (таких як до-

слідні, професійні, викладацькі) та оптимізація їхньої географічної зони охоплення» [4] з метою уникнення дисбалансів, диспропорцій та хаотизації у вищій школі як прагматичної структури, тобто спрямованість на отримання добірного результату, що має цінне практичне застосування, в умовах динамічних парадигмальних змін.

Комплекс пріоритетних напрямів включає, насамперед, упровадження студентоцентрованого підходу, включення у щоденну практику інноваційних методів інтерактивного навчання, максимально можливе використання інформаційно-комунікаційних технологій, всебічний поступ і застосування усього спектра взаємодії викладачів і здобувачів вищої освіти задля набуття «особою високого рівня наукових (творчих, мистецьких) професійних і загальних компетентностей, які необхідні для діяльності за певною спеціальністю чи в певній галузі знань» [1].

Отже, застосування комплексного інструментарію міждисциплінарного дослідження – методологічних підходів (системно-структурного, активного пізнання дійсності, єдності теорії і практики, критичного) та методів (узагальнення, ретроспективного аналізу, синтезу, рекурсії тощо) – дозволило зробити обґрунтований висновок про стратегічне завдання розбудови вітчизняної системи вищої освіти не через реплікацію, тобто схоластичне дублювання європейських зразків, а кардинальне реформування, що включає успішну модернізацію та оптимізацію, підвищення її ефективності і якості зі збереженням кращих освітніх надбань і традицій задля інтеграції конкурентоспроможної України, яка спирається на власні фундаментальні загальнонаціональні інтереси, в європейський простір та міжнародне співробітництво задля глобального суспільного прогресу.

Література

1. Про вищу освіту : Закон України. Редакція від 23.04.2021 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>. – Заголовок з екрана.
2. Стратегії розвитку вищої освіти України на 2021–2031 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.reform.org.ua/proj_edu_strategy_2021-2031.pdf. – Заголовок з екрана.
3. Стратегія реформування вищої освіти в Україні до 2020 р. Проект. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/NT1109>. – Заголовок з екрана.
4. Україна може отримати 200 млн доларів на реформи в вищій освіті [Електронний ресурс] // Освіта.UA [веб-сайт]. – 2021. – 20 квіт. – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/82275/>. – Заголовок з екрана.

УДК 316.77:7.01]:004

Гуменюк Тетяна Костянтинівна,
проректор з науково-методичної роботи
Київського національного університету культури і мистецтв,
д-р філос. наук, професор, заслужений працівник освіти України,
м. Київ, Україна

КОМУНІКАТИВНІСТЬ МИСТЕЦТВА У ДОБУ ДІДЖИМОДЕРНІЗМУ: КРЕАТИВНА СВІДОМІСТЬ І «НОВІ» МЕДІА

У сучасному світі, де темп життя лише прискорюється, обсяги інформації, яка нас оточує, безупинно збільшуються й навколишній простір зазнає постійних змін, людина має встигнути обробляти і фільтрувати значні обсяги матеріалу, уподібнюючись у своїй діяльності до комп'ютерних машин за функціями. Винайдення різних технічних засобів та їхнє постійне вдосконалення кардинально змінили комунікацію та вплинули на сприйняття реальності, у тому числі й у мистецтві. Зокрема, дослідження технічних засобів та експерименти з ними відкрили нові можливості для художньої творчості.

Світ зазнає соціальних, технічних і культурних змін. Насправді народжується новий цивілізаційний устрій, у якому принципово іншою буде сфера праці, управління, дозвілля. Людська креативність стала тією рушійною силою, яка відіграє ключову роль в суспільстві. Сьогодні в усіх сферах, як ніколи, цінується креативність і саме вона культивується з особливою старанністю.

Творча діяльність, – характерна риса людини як виду, – у наш час набуває небаченого розмаху. Технічна та економічна сфери підживлюються взаємодією з культурною креативністю й художньою творчістю. На думку футуролога Елвіна Тоффлера, ці явища є компонентами важливого феномена – зростання нової цивілізації [8; с. 11].

Передумови цього процесу, за словами автора теорії «креативного класу» Річарда Флоріди, простежуються у виникненні нових високотехнологічних компаній та ослаблення традиційних культурних норм [9; с. 35]. Поступово спостерігається відхід від старих суспільних норм та перехід у епоху тотального діджиталу. Адже ще у 1989 році канадський літературний критик і водночас ідеолог «демонтажу» постмодернізму Лінда Хатчеон заявила, що настала нова епоха, яку треба описувати в нових термінах. Так, поступово з'являються все нові й нові терміни, які намагаються «захопити» те нове, що приходить на зміну постмодерну. Серед різноманітних концепцій найцікавішою уявляється концепція «діджимодернізму», запропонована британським літературознавцем і культурологом Аланом Кірбі [2]. Вказана теорія нової культурної парадигми третього тисячоліття є найважливішою в контексті наших роздумів, адже демонструє стрімкий і бурхливий розвиток сучасних креативних технологій, вплив яких на культуру, естетику, на соціум і на кожну людину особисто важко переоцінити.

Швидкість комунікацій впливає навіть на фізику суспільного простору. За Маршалом Маклюеном важливим є «ефект», який дають технології, а не меседж, який вони транслюють [6; с. 32]. Поняття «медіа» має декілька значень, тому необхідно прояснити та обґрунтувати значення використовуваного терміна. Термін «medium» («media») перекладається з латинської як засіб або посередник. Використовують його як аналог до засобів масової інформації. Використовують поняття і в технічному вжитку, де мається на увазі речовина як елемент поєднання. Прийнятним є поділ на «традиційні» (класичні) та «нові» медіа, де перші характеризуються передаванням інформації (радіо, телебачення, газети), тоді як нові медіа характеризуються багатовекторністю та можливістю постійного діалогу, з акцентом на спілкуванні, а не повідомленні, як у «традиційних» медіа.

Зазначимо, що «нові медіа» – це термін, який з'явився у 1990-х роках для позначення «...сфери творчих та комунікативних практик, пов'язаних із такими технологіями, як комп'ютерне забезпечення, інтернет-сайти, інтерактивні мультимедіа, відеоігри, технологічна віртуальна реальність» [4; с. 42]. Тобто пасивного споживача замінює фігура «активного користувача», дії якого впливають на остаточний результат.

Жан Бодріяр теж зосереджував увагу на поясненні цих змін, і вказував, що фаустівський, (можливо, едипівський) період поступився місцем «прометеївській» ері з'єднань, контактів, зворотного зв'язку, яка приходить разом зі всесвітом комунікації. Ця нова цивілізація настільки глибоко революційна, що кидає виклик нашим давнім установам. Ще у 1980-х рр. Жан Бодріяр підкреслює той факт, що психологічний вимір, на його думку, зник. Засіб повідомлення відтепер стає особливого роду капсулою, його приладова дошка – мозком, навколишній ландшафт розкривається подібно до картини на телеекрані. Бодріяр передбачив початкову стадію розвитку світу епохи діджиталу. Ці тенденції лише посилюються сьогодні та починають набувати нових форм зі зміною поколінь. Діти, які не застали світ без інтернету, існують у подвійній дійсності. У їхній свідомості віртуальний і реальний простори нероздільно поєднані між собою [1; с. 126].

На думку Скота Леша, в інформаційному суспільстві відбулося зміщення соціальних структур іншими – інформаційно-комунікативними, де роль медіа важко переоцінити. Одним із наслідків цього С. Леш вважає розпад соціального простору на кілька «зон». Центральними характеристиками цих зон для С. Леша стають близькість або, навпаки, віддаленість від основних інформаційних потоків, що реалізуються за допомогою різноманітних медіамереж [3; с. 29].

У контексті творчого, художнього процесу, якщо дивитися ширше, то будь-які матеріали та допоміжні засоби, які використовує митець для втілення власних ідей, є посередником між його задумом і аудиторією, яка сприймає це повідомлення/твір мистецтва. Сьогодні таких засобів безліч і поступово, щоденно збільшуючись, вони безупинно входять у повсякденне життя людей й у сферу мистецтва, зокрема.

Щоби зрозуміти ці зміни, їх необхідно розглядати як частину масштабних перетворень – як щільно переплетені елементи єдиної базової трансформації, яка охоплює всі сторони сучасного життя. Така трансформація – це кроки в напрямку до економічної й соціальної системи, яка ґрунтується на креативності. Річард Флоріда підтверджує таку залежність [9; с. 29].

Зазвичай суспільний розвиток та ріст є невинним процесом, а маркери, які його демонструють, є тими точками, через які можна простежувати вектор цього руху. Арена миттєвих змін елементів життя розширюється. Акцент на реальному, за словами Георга Зіммеля, є одночасно й акцентом змін. Тому, стверджує дослідник, цінності та прагнення, які несе креативний стан, будуть діяти на всіх рівнях та галузях, у тому числі в мистецтві. Це має далекосяжні наслідки, що пов'язані з виникненням креативного класу. Креативний клас, термін американського вченого Річарда Флоріди, – це спільнота спеціалістів, «людей, які здатні змінювати майбутнє», що виробляють економічні цінності в процесі творчої діяльності. Саме вони зробили деякі символи нонконформізму прийнятними – і навіть конформістськими. Якраз тому його представники становлять не альтернативну групу, а нову впливову соціальну силу, чий погляд і цінності поступово стають нормою для всього суспільства. За останні два десятиліття новий суспільний клас досяг панівного становища, і цей зсув докорінно трансформував економіку й суспільство, і цей процес усе ще триває [9; с. 98].

Відповідно загострилося питання «Що є мистецтво?» Потреба розрізнення понять «мистецтво» та «не мистецтво», визначення поняття «сучасного мистецтва» є так само нагальною. Питання функцій мистецтва та його впливу на суспільство теж варте уваги через зміну і збільшення сили дії образів. Нині креативність розкриває свою багатогранність у глобальних концепціях світовлаштування. Славою Жижек вважає, що мета полягає не в зароблянні грошей, а в трансформації світу, а як побічний продукт: заробити на цьому більше грошей [5]. Тож виникає унікальна в історичному поступі людства надзвичайно сприятлива атмосфера для використання артистичної й культурної креативності.

Описуючи життєву ситуацію сучасної людини, її чуттєвий досвід, С. Леш підкреслює своєрідний соціокультурний симбіоз гуманного й технологічного: «Я не зможу соціалізуватися через брак технологічних систем, за межами моєї взаємодії з машинами комунікації і транспортування» [3; с. 16]. «Технологічна форма життя», яка домінує в інформаційному суспільстві, розкриває, робить доступним для огляду те, що раніше було прихованим. Технологія й інформація відкривають структуру, яка стає комунікативною практикою.

Дуглас Рашкофф впевнений, що сучасне суспільство виробило нову мову посилення і самопосилення, що ідентифікує медіа як реальність, а історію медіа – як справжню історію суспільства. Об'єднавшись зі своїми медіа, «Покоління Ікс» стало ініціатором взаємодії між людьми й самою інфосферою [7; с. 18]. А нове покоління Z аналогічно взаємодіє із соціальними мережами та мережею інтернет.

Активне впровадження «нових» медіа у сферу мистецтва починається, як відомо, в другій половині 20 ст., а митці, побачивши потенціал різноманіття можливостей вираження експериментують та досліджують їх. Поява та вдосконалення комп'ютерів призвели до створення інтерактивного «комп'ютерного мистецтва». З розвитком цифрових та аналогових технологій виникло електронне мистецтво, пізніше – віртуальна реальність. Нові технічні засоби не тільки створили перспективи для творчості, а і стали засобом їхнього існування, збереження і передавання. Відбувається дедалі більше взаємопроникнення мистецтва та науки, а творча уява художника активно співпрацює з технічними навичками для досягнення потрібного результату. Саме тому осмислення особливостей та принципів комунікації сучасного мистецтва є дотичним до аналізу формування креативного класу у світі сучасних технологій і нових медіа початку третього тисячоліття й відповідно надзвичайно актуальним завданням культурології.

Література

1. Baudrillard, J. Ecstasy of Communication / Jean Baudrillard // The Anti-Aesthetic. Essays on Postmodern Culture / Ed. H. Foster. Port Townsend. – WA : Bay Press, 1983. – P. 126-133.
2. Kirby, A. Digimodernism. How New Technologies Dismantle the Postmodern and Reconfigure Our Culture / Alan Kirby. – New York, London : Continuum, 2009. – 282 p.
3. Lash, S. Critique of Information / Scott Lash. – London, Thousand Oaks : Sage Publications, 2002. – 256 p.
4. Manovich, L. The language of New Media / Lev Manovich. – Cambridge : MIT Press, 2001. – 354 p.
5. Жижек С. Никто не должен быть отвратительным [Електронний ресурс] / Славою Жижек. – Режим доступу : www.scepsis.net/library/id_683.html, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 15.02.2021].

6. Маклюэн, Г. М. Понимание Медиа. Внешние расширения человека / Герберт Маршалл Маклюэн. – Москва : Гиперборей, 2007. – 464 с.
7. Рашкофф Д. Медиавирус. Как поп-культура тайно воздействует на ваше сознание / Дуглас Рашкофф / Пер. с англ. Д. Борисова. – Москва : Ультра Культура, 2003. – 368 с.
8. Тоффлер, Э. Третья волна / Элвин Тоффлер. – Москва : ООО «Фирма «Издательство АСТ», 2004. – 261 с.
9. Флорида, Р. Креативный класс: люди, которые меняют будущее. The Rise of The Creative Class and How It's Transforming Work, Leisure, Community and Everyday Life / Ричард Флорида. – Москва : Классика-XXI, 2005. – 430 с.

УДК 378.016:02

Гуменчук Анатолій Васильович,
проректор з навчальної роботи
Київського національного університету культури мистецтв,
канд. іст. наук, доцент,
м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНІ КРИТЕРІЇ ЯКОСТІ ЗМІСТУ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ В ГАЛУЗІ БІБЛІОТЕКОЗНАВСТВА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК

У 2018 р. Секція освіти та навчання Міжнародної Федерації Бібліотечних Асоціацій (International Federation of Library Associations – англ. IFLA, укр. ІФЛА) ініціювала створення Сильної робочої групи з бібліотечної та інформаційної освіти – Building Strong Library and Information Science Education (BSLISE) з метою дослідження сучасних тенденцій її розвитку та розроблення Керівних принципів ІФЛА для фахових освітніх програм в галузі бібліотекознавства та інформаційних наук [IFLA Guidelines for Professional Library and Information Science (LIS) Education Programmes. DRAFT February 3, 2021. <http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>], які у 2021 р. були подані на громадські обговорення як рамковий документ IFLA BSLISE Working Group (2018). [<https://lisedu.files.wordpress.com/2021/02/lisepguidelines-consult-draft.pdf>]. Метою розроблення та застосування цих Керівних принципів міжнародною освітянською спільнотою є підвищення якості підготовки бібліотечних бакалаврів та магістрів на основі гармонізації підходів до навчання та викладання на освітніх програмах (ОП) в умовах очікуваних змін в професії та суспільстві в цілому.

Цінним у змістовному наповненні Керівних принципів ІФЛА є широке визначення ними сфери діяльності сучасного бібліотечно-інформаційного фахівця, яка спрямовує освітні програми на формування системи актуальних фахових компетентностей та подальший прогресивний розвиток галузевої освіти. За визначенням Керівних принципів ІФЛА бібліотечний фахівець має працювати з інформацією в усіх її форматах, процесах та технологіях, уміти управляти всіма етапами її життєвого циклу, надавати до неї доступ користувачам у будь-яких інформаційних середовищах, зокрема в установах культурного надбання (бібліотеках, архівах, музеях, центрах документації). Важливо підкреслити, що Керівні принципи ІФЛА спрямовують розробників ОП на реалізацію в їх змісті та структурі філософії постійного удосконалення якості через тісну співпрацю з усіма групами стейкхолдерів: роботодавцями, студентами, викладачами, національними акредитаційними агенціями, професійними асоціаціями та ін.

Ускладнення змісту бібліотечних ОП експерти ІФЛА пов'язують з тим, що швидка зміна інформаційних технологій вимагає від бібліотекарів ефективної орієнтації в цифровому комунікаційному просторі, постійного оновлення асортименту бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг, спрямованих як на задоволення найрізноманітніших виробничих, так і особистісних інформаційних потреб користувачів. Серед фундаментальних знань, що мають визначати нині змістовне наповнення бібліотечних ОП, Робоча група BSLISE рекомендувала звернути увагу на вісім проблемно-тематичних напрямів, які обов'язково мають бути представлені в освітньому контенті підготовки сучасних бібліотечно-інформаційних бакалаврів і магістрів:

1. Соціальні аспекти інформації (культурні, економічні, правові, політичні та інші соціальні сили, що формують потоки інформації в суспільстві, доступ до яких необхідно

забезпечувати на основі опанування відповідних інформаційних процесів, інструментів, систем, послуг та інститутів);

2. Вступ до бібліотечної професії (фундаментальні знання про бібліотекознавство як міждисциплінарну галузь, яка визначає соціальні ролі бібліотек у суспільстві, їх місію, послуги та позиціонування діяльності в умовах мінливого економічного, політичного, культурного та технологічного простору. Серед етичних цінностей професії визначними мають бути гуманізм, професіоналізм, соціальна відповідальність, стійкість до змін, освіченість та навчання протягом життя, забезпечення населенню доступу до інформації як суспільного блага);

3. Інформаційні та комунікаційні технології (які підтримують життєвий цикл цифрових документів, полегшують доступ до них користувачів за допомогою виробництва різноманітних бібліотечно-інформаційних послуг). Фахове володіння ІКТ передбачає знання технологічних стандартів, методів використання, адаптації, розробки, застосування та підтримки існуючих апаратних та програмних рішень та комп'ютерних додатків, що забезпечують реалізацію процесів збору, обробки, зберігання, захисту, надання в використання цифрової інформації;

4. Дослідження та інновації (передбачають формування науково-дослідних компетентностей бібліотечних фахівців, які нині мають забезпечувати наукометричний супровід дослідницької діяльності користувачів бібліотек, ідентифікувати та каталогізувати релевантну наукову інформацію, просувати її у суспільстві, здійснювати екстракцію знань у потужних повнотекстових базах даних, продукувати інновації для вдосконалення бібліотечно-інформаційних продуктів та послуг);

5. Управління життєвим циклом інформації (передбачає вивчення кожної фази функціонування документа – від створення, розповсюдження, ідентифікації, опису, організації зберігання до використання та можливої утилізації не залежно від форми та носія інформації). Окрім технологічних та функціональних вимог до управління документними ресурсами майбутні бібліотекарі мають розуміти особливості інформаційної поведінки користувачів, розрізняти різновиди їх інформаційних потреб та принципи організації інформаційної взаємодії. У цьому контексті найважливішими їх фаховими навичками є створення якісних метаданих щодо виявлення інформаційних ресурсів, планування та управління їх збором, збереженням, оцінкою якості, просуванням до користувачів;

6. Інформаційний менеджмент (розуміння організаційно-управлінських теорій та технологій ефективного управління інформаційною установою, які передбачають уміння планувати, реалізовувати, делегувати повноваження, встановлювати ефективні зв'язки з громадськістю та маркетингові комунікації, управляти проектами, контролювати якість та розвивати корпоративну культуру);

7. Інформаційні потреби та користувацькі послуги (цей розділ ОП передбачає вивчення класифікації інформаційних потреб користувачів, моделей їх інформаційної поведінки, різновидів інформаційних послуг, критеріїв рентабельності інформаційного обслуговування, дизайну та комфортності надання бібліотечних сервісів, оцінку їх ефективності та впливу на суспільний розвиток.

8. Грамотність та навчання (цей тематичний блок ОП передбачає формування в майбутніх бібліотечних фахівців здатності навчатися протягом життя та просувати культуру читання в суспільстві, а також самостійно здійснювати навчальну діяльність: розробляти навчально-методичну документацію, обирати ефективні технології, форми та методи формального та неформального навчання, планувати та проводити різноманітні види онлайн-навчання для різноманітних категорій користувачів).

Особливістю реалізації гнучкого підходу до розбудови структури ОП може бути формування ядра навчального плану, яке складають обов'язкові дисципліни та курси за вибором. Блок обов'язкових дисциплін має інтегрувати в собі три базові освітні компоненти: фундаментальну (об'єднує проблемно-тематичні напрями (1, 7, 8), управлінсько-технологічну (2, 4, 5), користувацько-сервісну (3, 6). Курси за вибором студенти обирають залежно від заявленої спеціалізації, дослідницьких вподобань або під керівництвом тьютора. Зважаючи на міжнародні вимоги до змісту та програмних результатів навчання на бібліотекознавчих ОП, українські ЗВО можуть визначити резерви удосконалення змісту та структури вітчизняних освітніх програм зі спеціальності 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа в контексті міжнародних критеріїв оцінювання їх якості та сучасних освітніх методик навчання та викладання на ОП.

УДК 378.093.5:378.4(477-25)КНУКіМ

Кушнар'ов Валерій Володимирович,
декан факультету інформаційної політики і кібербезпеки
Київського національного університету культури і мистецтв,
канд. культурології, доцент

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ ФАКУЛЬТЕТУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ І КІБЕРБЕЗПЕКИ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ

Факультет інформаційної політики і кібербезпеки є одним із провідних факультетів Київського національного університету культури і мистецтв, витоки якого сягають у роки заснування (1968 р.) Київського державного інституту культури (КНУКіМ). Нині в структурі факультету діють чотири кафедри, а саме: кафедра інформаційних технологій, документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, комп'ютерних наук, кафедра музеєзнавства та історико-культурних цінностей.

На перших трьох кафедрах здійснюється підготовка фахівців для інформаційної галузі, яка розвивається надзвичайно швидкими темпами. Враховуючи, що роботодавці віддають перевагу висококваліфікованим фахівцям, здатним працювати за кількома напрямками, володіють широким світоглядом у різних сферах та спроможних забезпечити високу якість інформаційно-технологічних рішень перед викладачами факультету стоїть завдання спрогнозувати нові інформаційні професії та здійснити випереджальну їх підготовку.

Інформаційна освіта, представлена на факультеті спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», яка характеризується швидким реагуванням на технологічні та соціальні зміни, здатністю до постійної актуалізації та готовністю до впровадження нових освітніх програм, які б задовольняли суспільні потреби та вимоги ринку праці.

Аналіз освітньо-професійних програм, засвідчує глибокі трансформаційні процеси у підготовці фахівців на факультеті.

Освітньо-професійна програма «Менеджмент соціально-комунікаційних мереж. Інтернет-маркетинг» (кафедра інформаційних технологій) є реакцією освіти на потреби ринку та інновацією у межах спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», зокрема у частині її складової «інформаційна справа». В 2020/2021 навчальному році було здійснено перший набір студентів на означену освітньо-професійну програму, яка користувалась значним попитом серед абітурієнтів, було подано понад 300 заяв, що дозволило висунути клопотання перед МОН про надання 34 бюджетних місць, які були заповнені.

Пропозиція освітньої програми дає змогу реалізувати підготовку та розвиток професійних ресурсів для широкого спектра видів інформаційної та соціально-комунікативної діяльності.

Запропонована інновація потребує визначення теоретичної платформи (концептуальної бази), на основі якої надалі буде розроблятися професійна модель інтернет-маркетолога.

Одним із важливих напрямів підготовки інформаційного фахівця для діяльності у цифровому середовищі є **підготовка менеджера веб-контенту**. Тож кафедрою запропоновано освітньо-професійну програму **«Менеджмент веб-контенту, інформаційно-комунікаційна діяльність»**. Підтримка розвитку інформаційного суспільства потребує значної кількості професіоналів у галузі веб-технологій та інформаційних працівників, які створюють інформаційні ресурси і сервіси, розміщують і підтримують їх у глобальній мережі Інтернет. **Метою професійної діяльності менеджера веб-контенту** є забезпечення ефективного управління інформаційними ресурсами та інформаційними системами на рівні організації, забезпечення використання інформації як стратегічного ресурсу, організація систем управління в галузі інформаційного бізнесу, вдосконалення управління у відповідності з тенденціями соціально-економічного розвитку. Контент-менеджер – фахівець зі створення, поширення і супроводу змісту сайтів, редактор сайтів. При підготовці менеджера веб-контенту слід врахувати, що його професійна діяльність буде пов'язана з документно-інформаційними ресурсами – інформаційними технологіями – управлінням інформаційною діяльністю – комунікацією. Думається, ця програма буде користуватись попитом у абітурієнтів.

Освітньо-професійна програма «Документознавство, менеджмент органів державної влади та управління» (кафедра документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності), враховує взаємопроникнення та взаємовплив сфер, у яких будуть реалізовуватись компетенції фахівця – *документно-інформаційна діяльність – електронне урядування як концепція сучасного державного управління – цифрова культура*.

Цей напрям підготовки характеризується унікальним поєднанням специфіки предметного поля інформаційної діяльності та специфіки сфери державного управління у їх природному динамічному взаємозв'язку і взаємовпливі. Відповідно, формується особлива соціальна місія фахівців з інформаційної діяльності в органах державної влади, яка полягає у забезпеченні в умовах інформатизації сталого, демократичного розвитку суспільства і держави. Завдання фахівців із документно-інформаційної діяльності у сфері державного управління – забезпечувати інформаційний зв'язок держави і суспільства, держави та громадян, у своїй діяльності практично реалізовувати демократичні принципи; розширювати умови для становлення громадянського суспільства, мотивувати розвиток його самоврядних дій засобами професійної інформаційної діяльності.

Враховуючи потреби ринку праці, де попит на фахівців з управління персоналом HR (Human Resources) з боку підприємств та організацій стабільно перевищує пропозицію, кафедрою документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності запропоновано нову **освітньо-професійну програму «HR-менеджмент»**, в якій враховано поліфункціональний зміст професії HR-менеджера, в основі якої – *соціально-комунікативна, інформаційно-аналітична та документно-управлінська* компоненти, потребує системи знань у галузі менеджменту, інформаційно-аналітичної діяльності, документального забезпечення управління, комплексно поєднаних в освітній програмі підготовки HR-фахівця за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа».

Освітньо-професійну програму «Менеджмент веб-проектів, дизайн цифрового контенту» запропоновано кафедрою комп'ютерних наук.

Враховуючи вимоги часу, одним із пріоритетів у підготовці IT-фахівців кафедра комп'ютерних наук КНУКиМ вважає інтеграцію Digital-технологій у креативні індустрії – галузь, де створюються, виробляються і комерціалізуються нематеріальні змісти, які мають культурний характер. «Менеджмент веб-проектів та дизайн цифрового контенту» – це сучасна спеціальність, яка поєднує в собі творчу складову, системне дизайнерське мислення, основи менеджменту, інформаційних технологій та програмування. Напрямок призначений для тих, хто зорієнтований на візуальні комунікації, використання актуальних засобів та інструментів для розробки цифрових продуктів, створення та розвитку нових тенденцій в інтернет-проектах.

Навчання здійснюється за новітньою, постійно оновлюваною під запити бізнесу програмою, що передбачає розширення професійного світогляду, набуття технічних навичок і досвіду вирішення практичних завдань.

Спрямування кафедри на розвиток спеціальностей, пов'язаних із медіа-проектами, орієнтованими на багатоплатформеність та використання цифрових можливостей виробництва контенту мобільних додатків, мультимедійних книг, відеоігор тощо, дасть можливість готувати нову генерацію професіоналів для культурно-медійного, цифрового простору.

На факультеті інформаційної політики і кібербезпеки майбутніх фахівців з експертизи історико-культурних цінностей готує кафедра музеєзнавства та історико-культурних цінностей. Освітньо-професійна програма **«Експертиза історико-культурних цінностей»** являє собою збалансоване поєднання традицій і новаторства в контексті стратегічних орієнтирів розвитку культурно-мистецької сфери. При розробці освітньої програми та навчальних планів до уваги беруться перспективні напрями розвитку як європейської, так і світової пам'яткоохоронної та експертної галузі. **Мета освітньо-професійної програми** – підготовка фахівців із широким доступом до працевлаштування, здатних розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі експертизи, музейної справи і охорони та використання пам'яток, що передбачає застосування певних теорій та методів музеєзнавства, пам'яткознавства і характеризується комплексністю та невизначеністю умов. **Експерт історико-культурних цінностей** – професіонал-практик здатний розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі експертизи, що пов'язані з пошуком, обробленням та аналізом інфор-

мації з різних джерел, проведенням атрибуції, експертизи та грошової оцінки цінності об'єктів історико-культурної спадщини.

Під час навчання студенти мають можливість тісно співпрацювати з майбутніми роботодавцями. Викладання частини фахових дисциплін відбувається на базі галерей, експертних лабораторій, відділів музеїв тощо.

Подальшого удосконалення набула практична частина програми із збереженням теоретичної (розробка нових навчальних планів, що передбачають викладання дисциплін «Музейний маркетинг та промоція музейних продуктів», «Збереження цифрової історико-культурної спадщини», «Цифрові технології в музейній та пам'яткоохоронній діяльності»).

Викладачі кафедри дбають про підвищення якості підготовки фахівців відповідно до реальних вимог ринку праці. Зокрема, формування музейних менеджерів «нового покоління», які, відповідно до загальносвітових тенденцій, здатні впроваджувати інновації у сфері управління колекціями та їх презентації публіці (менеджер з цифрових технологій, менеджер з інвентаризації або менеджер соціальних мереж).

Представлені освітньо-професійні програми засвідчують інновації у підготовці фахівців для інформаційної та культурно - мистецької сфери та подальший розвиток факультету інформаційної політики і кібербезпеки КНУКіМ.

УДК 378:02]:378.4(477-25)КНУКіМ

*Новальська Тетяна Василівна,
завідувачка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
доктор історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

ПІДГОТОВКА НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ У КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ ДЛЯ БІБЛІОТЕЧНО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ГАЛУЗІ

Київський національний університет культури і мистецтв (КНУКіМ) один із найбільших освітніх, науково-інноваційних центрів в галузі культури і мистецтв, в якому вже 50 років здійснюється підготовка науково-педагогічних кадрів в галузі культури і мистецтва в цілому, і бібліотечно-інформаційної зокрема.

Для розуміння ролі і місця аспірантури в системі професійної наукової освіти значний інтерес являє історія її відкриття, виокремлення історичних періодів її розвитку, аналіз тематики досліджень, розкриття сучасних тенденцій і на цій основі визначення перспектив діяльності та пріоритетних напрямів у наукових дослідженнях аспірантів.

Перший період підготовки науково-педагогічних кадрів ми пов'язуємо з роками заснування аспірантури та її розбудови, які визначаються 1971-м – початком 1980 –х років. Ректор О. С. Сокальський з моменту відкриття Київського державного інституту культури (КДІК, нині КНУКіМ) (серпень 1968р.) прагнув, щоб новостворений Інститут був не лише навчальним, а й потужним науково-дослідним закладом. У своїх працях неодноразово наголошував на значенні наукової діяльності у ВНЗ, визначав проблематику досліджень та їх вплив на розвиток культурологічної, мистецтвознавчої, бібліотечнознавчої науки та практики, удосконалення навчального процесу. Проректором з наукової роботи було призначено доктора педагогічних наук, професора В. І. Чепелева, вже знаного науковця, який доводив значення підготовки науково-педагогічних кадрів через аспірантуру. Значним здобутком ректора та його команди було відкриття в 1971 р. аспірантури за двома науковими спеціальностями: 13.735 «Бібліотекознавство і бібліографія» та 13.736 «Культурно-освітня робота». Серед перших абітурієнтів до аспірантури були як викладачі Інституту, так і працівники бібліотек та культурно-освітніх установ, серед яких А. Баранов, Ж. Чернишова, Л. Одинока, Н. Запорожець, А. Обертинська, О. Миронюк, П. Курячий та інш. У наступні роки до аспірантури було зараховано кращих студентів перших випусків КДІК, по спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія» І. Нілову, О. Левтерову, М. Геращенко, О. Крицького, В. Терно, В. Ясьмо, В. Воїнову, З. Сидоренко та А. Сидоренка, С. Кулешова, Л. Тітову, І. Штефана та інш. В Інституті започатковуються

науково-освітні школи в бібліотечній та культурологічній галузях. Фундаторами бібліотечної науково-освітньої школи були О. Сокальський, С. Петров, П. Коломієць, В. Туров, О. Довгопола, З. Руда, В. Пілецький, Л. Амлінський, Н. Королевич.

Другий період у підготовці науково-педагогічних кадрів аспірантурою при кафедрі бібліотекознавства (нині інформаційних технологій) нами визначено роки від початку 1980 до 1991 рр. Цей період характеризується активізацією наукових досліджень та їх захистом у спеціалізованих вчених радах провідних вищих навчальних закладах та науково-дослідних інституціях бувшого СРСР. По причині відсутності в Україні (в ті роки однієї з республік СРСР) спеціалізованих вчених рад по спеціальності «Бібліотекознавство та бібліографія» більшість викладачів захищали кандидатські дисертації в Московському державному інституті культури, Ленінградському державному інституті культури імені Н. К. Крупської (нині Санкт-Петербурзький державний інститут культури) та по суміжним галузям знань в Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка (нині Київський національний університет імені Тараса Шевченка), Інституті історії АН УРСР (нині Інститут історії України НАН України).

Одними із перших в Інституті історії в 1979 році захистили кандидатські дисертації пошукувачі кафедри бібліотекознавства В. Бабич та Л. Вовк, проблематика яких стосувалась діяльності масових бібліотек в різні історичні періоди. В Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка в спеціалізованій вченій раді історичного факультету в 1985 р. захистила кандидатську дисертацію Л. Каліберда, в 1989 р. – Т. Новальська. В їх дослідженнях було проаналізовано етапи становлення та розвитку партійних та профспілкових бібліотек України. В Ленінградському державному інституті культури по спеціальності «Бібліотекознавство і бібліографія» з успіхом пройшли захисти представників київської бібліотечної науково-освітньої школи М. Геращенко (1980), Л. Одинокі (1984), С. Кулешова (1984), Т. Долбенко (1990). В їх наукових роботах відображалась національна специфіка розвитку бібліотекознавства та бібліографії. Наукові здобутки протягом 1980-х років викладачі КДІК представляли та захищали і в Московському державному інституті культури, що позитивно вплинуло на подальшу підготовку науково-педагогічних кадрів в аспірантурі КНУКІМ. Кандидатські дисертації в МДІК захистили В. Терно (1980), Т. Горбаченко (1986), В. Пашкова (1987), Т. Гуртовенко (1988), Л. Петрова (1991), В. Загуменна (1992), докторську дисертацію в 1991 р. А. Чачко. В наукових студіях викладачів КНУКІМ набувала подальшого розвитку фондознавча, бібліографознавча, бібліотекознавча проблематика, досліджувалась історія бібліотечної справи на українських землях, розкривалась багатоаспектна діяльність бібліотек України в різні історичні періоди, що слугувало фундаментом для подальших наукових розробок.

Початок третього періоду ми визначаємо роками розбудови нової Української держави (1991–2001), та потужним розвитком наукових досліджень у подальші роки (2002–2015). Після здобуття державної незалежності виявилось, що в Україні відсутня власна наукова інфраструктура, яка б сприяла розвитку бібліотечної науки. Розбудова власної наукової інфраструктури стало формування наукових центрів, до яких відноситься і КНУКІМ. Вперше спеціалізовану вчену раду із захисту кандидатських дисертацій при КНУКІМ було відкрито в 1993 р. З 1994 по 2021 рік в університеті по спеціальності 05.25.03 «Бібліотекознавство і бібліографознавство», з 1996 року спеціальності 07.00.08, з 2013 р. по спеціальності 27.00.03 «Книгознавство, бібліотекознавство, бібліографознавство» було захищено 57 кандидатських дисертацій, по спеціальності 26.00.01 «Теорія та історія культури» – 6, в яких розкривались різні аспекти бібліотечної справи. Всі здобувачі навчались в аспірантурі або ж були пошукувачами кафедри інформаційних технологій. Викладачі кафедри Т. Долбенко, Л. Петрова та Т. Новальська захистили докторські дисертації. Наукові кадри, підготовлені кафедрою, продовжують розвивати наукові напрями в бібліотекознавстві та суміжних науках, працюють у вищих навчальних закладах, науково-дослідних центрах та провідних бібліотеках України та зарубіжжя.

Новий четвертий етап у підготовці наукових кадрів ми пов'язуємо з запровадженням з 1 вересня 2015 року нової комплексної спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» підготовки фахівців у галузі 02 «Культура і мистецтво», підґрунтям якої стало прийняття Закону України «Про вищу освіту» (2014), постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» та започаткування підготовки здобувачів третього рівня вищої освіти «Доктора філософії». У серпні 2016 р. було здійснено набір аспірантів на

перший курс освітньо-наукової програми, розробленої викладачами кафедри інформаційних технологій. ОНП ставить за мету забезпечити підготовку фахівців третього рівня вищої освіти в галузі культури та розвивати і підтримувати здобувачів у виконанні ними оригінальних наукових досліджень, що направлені на отримання нових наукових знань в інформаційній, бібліотечній та архівній справі, написання та захисту дисертацій. Водночас головною метою ОНП є підготовка науковців для бібліотечно-інформаційної та архівної галузі.

УДК 316.7:616-036.21

Биркович Тетяна Іванівна,
*професор кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
доктор наук з державного управління, професор,
м. Київ, Україна*

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ В УМОВАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ПАНДЕМІЇ

Сучасне суспільство в умовах всесвітньої пандемії перебуває на стадії соціокультурної трансформації та модернізації, змінюється тип організації сучасної людини, відповідно до якого формується нова культурна реальність, яка характеризується видозміненими взаємовідносинами між людьми в усіх сферах життєдіяльності, специфічними умовами їх розвитку з особливою системою цінностей, норм і принципів, матеріальних, культурних та духовних потреб та засобів їх задоволення.

Міжкультурна комунікація – це процес взаємного зв'язку та взаємодії представників різних культур. Це специфічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія, у якій відбувається обмін інформацією, досвідом, вміннями й навичками носіїв різних типів культур [3, с. 273].

Міжкультурна комунікація у період всесвітньої пандемії, до якої ніхто не був готовий, носить суперечливий та стресовий характер для більшості населення світу, оскільки традиційні умови комунікації набувають характеристик модернізації, яка полягає в самоізоляції людини чи групи людей, а комунікаційна складова трансформується у створення нових комунікаційних структур, яка потребує від людини адаптовуватися та вчитися «на ходу».

Карантинні заходи, пов'язаних із поширенням у світі та на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, породжують страх і паніку. Людина у сучасному суспільстві відчуває безсилля та розчарування, спостерігається певна байдужість так як відсутнє розуміння, що вона особисто може щось змінити, на щось вплинути, а процеси культурного творення набувають нового значення у формуванні суспільства нового типу, в якому відбуваються комунікативні процеси базові з точки зору соціального навчання.

Міжкультурна комунікація у сучасному світі визначається як взаємодія людини, які є носіями різних культур, традицій та мови, особливі типи поведінки, ціннісні установки, звичаї, культуру харчування та побуту, що передбачає інтенсифікацію міжкультурної взаємодії, переосмислення та потребує набуття відповідних знань та навичок людини (певної компетентності) в умовах полікультурності.

Формування міжкультурної компетентності передбачає готовність індивіда до взаємодії з іншими системами культурної орієнтації та базується на повазі інших культурних цінностей. Міжкультурна компетентність є здатністю розпізнавати, поважати і ефективно використовувати відмінності в сприйнятті, мисленні і поведінці своєї і чужої культури у міжкультурних контактах [1, с. 144].

Така взаємодія поведінки людини зумовлена її приналежністю до певної соціокультурної та мовної спільноти. Важливе значення в міжкультурній комунікації відіграють специфічні символи, стереотипи, упередження, які базуються на процесі символічної взаємодії між людьми та групами, культурні відмінності яких можна визнати, сприйняття та ставлення до цих відмінностей впливає на тип, форму та результат контакту.

Водночас міжкультурна комунікація, як і будь-який інший вид соціальної комунікації, завжди має свої цілі, реалізація яких зумовлює її ефективність (або неефективність). У цьому питанні міжкультурна компетентність відіграє головну роль [2, с. 144].

Таким чином, міжкультурна комунікація у сучасному суспільстві в умовах всесвітньої пандемії, яка стала викликом для всього людства, спонукає всіх до конструктивної взаємодії, формуванню позитивного ставлення до інших національностей та культур, вчасного та якісного інформування населення різних національностей та культур про умови та наслідки захворюваності так як страх за власне здоров'я є чи не найголовний для людини чи групи людей різних культур, національностей та віросповідань.

Важливо зазначити, що міжкультурна комунікаційна в умовах всесвітньої пандемії надзвичайно вплинула на культурно-мистецький продукт. Спостерігаємо, що сьогодні онлайн-трансляції, інтернет-екскурсії, оцифрування бібліотек та музейних експонатів наповнює Інтернет простір і є стало занадто доступним, що наносить шкоду традиційній системі культурно-мистецького продукту. Традиційне міжкультурне спілкування під час відвідування ресторану стає рідшим оскільки відбувся перехід на замовлення їжі з доставкою додому. Варто зазначити, що вікова група до 35 років із задоволенням продовжує культурне онлайн-життя, а вікова група понад 35 років обережніше приймає рішення щодо відвідання концертних та інших залів, в яких збирається багато осіб. Довготривалі локдауни руйнують театральну культуру. Можлива втрата ціннісного зв'язку «глядач – митець» який вже відчутно зруйнований через існуючі системи віртуальної реальності.

Тому, чітка міжкультурна комунікаційна стратегія допоможе у кризовій ситуації в донесенні чіткого повідомлення до людини чи групи людей, дозволить винайти та спробувати новітні підходи щодо більш якісної та зручної комунікації для різних вікових груп населення, яка відбуватиметься за допомогою основних меседжів : про ситуацію із рівнем захворюваності, рекомендації як уберегтися від вірусу, як потрібно діяти якщо захворіли і де отримати кваліфіковану медичну допомогу та інші доступні заходи культурно-мистецького онлайн-життя.

Література

1. Данишенко О. С. Сутність та особливості формування міжкультурної компетентності [Електронний ресурс] / О. Данишенко. – Режим доступу : http://www.economy.in.ua/pdf/12_2012/40.pdf [Дата звернення : 1.04.2021].
2. Костенко Д.В. Міжкультурна комунікація у сучасному світі. – Режим доступу: <file:///C:/Users/Admin/Downloads/209-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-880-1-10-20190517.pdf> [Дата звернення : 1.04.2021].
3. Подольська Є. А. Кредитно-модульний курс культурології : навч. посіб. / Подольська Є. А., Лихвар В. Д., Погорілий Д. Є. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 368 с.

УДК 028.02

Гранчак Тетяна Юріївна,
провідний науковий співробітник відділу теорії
та історії бібліотечної справи
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
д-р наук із соц. комунікацій, професор,
м. Київ, Україна

Кушнарєва Марія Борисівна,
науковий співробітник інформаційно-аналітичного відділу
Фонду Президентів України
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
канд. філос. наук,
м. Київ, Україна

СПІЛКУВАННЯ З КНИГОЮ АБО ФОРМАТ, ЯКИЙ МАЄ ЗНАЧЕННЯ

Одним із парадоксів, з яким стикнулося людство в добу електронних технологій, стала проблема читання за умов надлишку інформації. Під читанням часто розуміється

читання книг у будь-якому форматі [2]. Проте процес читання паперових і електронних художніх книжок має принципові відмінності.

Наше знайомство з читанням книжок починається зі спілкування. Маленькій дитині розповідають казку – вигадану історію. Першим оповідачем стає дорослий – батьки, дідуся і бабусі, рідні люди, вихователі. Як правило, це близькі люблячі люди, з якими в маленької людини виникає міцний емоційний зв'язок і встановлюються відносини довіри. Саме ці люди стають для дитини першим уособленням цікавого тексту («Дідусю, розкажи мені казочку!»). Під час такого спілкування відбувається емоційне зближення слухача і оповідача (налаштування на «спільну хвилю»), що спрощує їх розуміння один одного і супроводжується підкріпленням почуттям задоволення. Згодом до такого спілкування додається книга («Почитай!»), а пізніше за усунення дорослого-оповідача таке спілкування переноситься на книгу, яка перебирає на себе функцію оповідача разом із позитивним бекграундом. Перебирає саме книга – не автор тексту, оскільки на автора діти, зазвичай, не звертають увагу (а у випадку, наприклад, народних казок, з якими діти знайомляться найпершими, автор як особистість взагалі відсутній), і не сам текст, який сприймається як розповідь, а не як оповідач. Відносини «оповідач – слухач» у підсумку екстраполюються на відносини «книга – читач».

У цьому процесі принципово важливим є те, що художній текст містить психічний та особистісний компонент, закладений у нього автором. З іншого боку, процес читання художнього тексту передбачає емоційний відгук читача. Тож цілком слушним є висновок про те, що «природа книги дозволяє припустити можливість не тільки інтелектуального, а також і емоційного ставлення до неї з боку... особистості, наділеної психікою, – читача. Але наявність з обох боків комунікаційної ланки таких суб'єктів перетворює комунікацію на спілкування» [1, с. 26].

При цьому слід зауважити, що один і той самий текст, «вкладений» у форму різних книжок, сприймається по-різному і викликає різні емоції. Книга-оповідач формує підґрунтя для діалогу не стільки з автором як особистістю, скільки з його *уособленою* в книзі (росказаною/прочитаною) творчістю. Відтак, книга об'єктивізує наші абстрактні уявлення про авторів і тексти і робить наше згадування певних творів та/або авторів, роздуми про них візуально спрямованими (згадуючи певного автора або твір, я згадую, передусім, книгу, а не певну послідовність літер, і подумки звертаюсь до певного об'єкта, а не в повітря).

За певних обставин як автор книги в уявленні читача може виступати не автор тексту, а саме творець книги, якщо постать творця стає для читача з позицій історичної відстані більш значущою і виразною за автора. Наприклад, це може стосуватися відомого видавця. Цікавих нюансів спілкуванню з книгою додає також особа власника, яка може бути важливішою для сучасного читача, аніж текст, вміщений у книзі, автор цього тексту чи видавець.

Відтак, книга як суб'єкт спілкування і оповідач здатна «розповісти» не лише викладений в ній текст, а й історію свого творця або власника.

Колекціонування паперових книжок у цьому контексті можна інтерпретувати як формування власного специфічного «кола спілкування» – колективного суб'єкта, інколи на кшталт соціальної мережі або знайомства із селебриті, які додають статусності (як-от друзі соціальної мережі, з якими ти не бачишся, але яких ти читаєш). За принципом «скажи мені, хто твій друг, і я скажу, хто ти» створена колекція книжок відображає внутрішній світ її власника, його особистість.

Поява електронних текстів певною мірою знеособила і «дематеріалізувала» спілкування з книгою, перетворивши його на комунікацію – процес обміну інформацією, емоційний складник якого поступається спілкуванню.

«Поширення електронної книги має свої особливості, небезпечні для самої книги: читачам дедалі складніше асоціювати твір з певною обкладинкою, шрифтом, папером, отже, із власними зоровими та тактильними відчуттями, на полях електронної книги не можна залишити позначки власним почерком і, відповідно, побачивши їх за якийсь час, зробити висновок про те, як змінилися власні реакції тощо» [1, с. 34].

Останнє зауваження відображає спроможність паперової книги, на сторінках якої читачем робилися примітки, – на відміну від електронної, – виступати лакмусовим папірцем, здатним виявити для нас самих зміни, що відбулися чи не відбулися з моменту її останнього прочитання – на кшталт зустрічі з давніми знайомими, яких ми давно не

бачили і можемо з їхньої реакції судити про власні сутнісні трансформації. В електронній читанці ми не можемо кинути оком на корінці, виокремити якусь певну книгу і звернутися до неї. Електронна читанка, вміщуючи багато різних електронних книжок, водночас не здатна виконати функцію оповідача. Її обкладинка завжди незмінна – так само як і екран, і шрифти, – що позбавляє книги частини їх індивідуальності, а отже відбувається їх певна уніфікація. Читанка виконує функцію, швидше, сховища, бібліотеки, яка може виступати організатором спілкування, проте не його суб'єктом.

Втрачаючи «індивідуальність», електронна книжка втрачає можливості для виконання властивої паперовій книзі ролі суб'єкта спілкування, що створює ризики трансформації читання зі спілкування в споживання інформації.

В умовах вимушеного звернення до електронних текстів, динамічності суспільних процесів, соціальної мобільності, бібліотека залишається місцем, яке уможливорює збереження і відтворення важливої для формування і соціалізації особистості соціальної практики спілкування, зокрема шляхом створення умов для реального спілкування особистості з паперовою книгою.

Література

1. Кушнарєва М. Феномен книги як суб'єкта спілкування: ренесансні практики в рефлексіях сучасності. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*, 2020, Вип. 6. С. 24–38.

2. Стратегія розвитку читання на 2021–2025 роки «Читання як життєва стратегія»: проєкт. Міністерство культури та інформаційної політики. 2021. URL: <https://cutt.ly/mzFlp38> (Дата звернення: 19.03.2021 р.).

УДК 378.091.214

Матвієнко Оксана Володимирівна,
професор кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв, доктор педагогічних наук,
кандидат технічних наук, професор,
м. Київ, Україна

Цивін Михайло Наумович,
професор кафедри дизайну та архітектури
Міжнародної академії управління персоналом,
кандидат технічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

КОНВЕРГЕНТНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО РОЗРОБКИ ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНИХ ПРОГРАМ ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Розвиток форм інформаційної взаємодії і трансформації, які відбуваються під впливом насичення соціального простору інформаційними ресурсами та засобами інформаційної діяльності, є чинниками розвитку нових професій, які утворюються на основі формування нових механізмів синтезу різних галузей знань.

Спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», маючи освітні програми бібліотечного, документознавчого, архівного спрямування, поповнюється новими спеціалізаціями відповідно до вимог ринку праці.

Пропоновані інноваційні освітні програми зберігають предметність за спеціальністю 029, однак презентують і у назві, і у змістових компонентах *інші галузі знань*, а відтак – потребують розробки методології формування змісту підготовки та компетентнісного потенціалу фахівця. Нові освітні програми мають забезпечувати взаємозв'язок із акцентованими у назвах спеціалізацій новими характеристиками та трудовими функціями діяльності майбутнього фахівця.

Для пояснення та опису взаємозв'язку, інтеграції та синтезу різних галузей знань у нових спеціалізаціях доречно застосувати термін «конвергенція», який розуміють як зближення, злиття певних ознак та елементів у незалежних одне від одного явищах.

Нині конвергенція є провідною тенденцією у змісті професійної інформаційної діяльності – і у її техніко-технологічних змінах (цифровізації), і у сучасних способах та методах управлінської та маркетингової діяльності, що спонукає до пошуку сучасних підходів до розробки освітньо-професійних програм підготовки фахівців.

Методологію розробки освітньо-професійних програм, спрямовану на зближення різних предметних галузей знань, визначимо як *конвергентно-орієнтований підхід*, застосування якого забезпечує поповнення складу компетенцій фахівця відповідно до сучасних суспільних вимог та створює нову якість навчання. Це потребує виявлення «точок конвергентності» – тих позицій (навчальних дисциплін, компетенцій, результатів навчання), за якими може бути здійснене зближення освітніх програм за спеціальністю 029 з освітніми програмами з інших спеціальностей та галузей знань.

Виходячи із загальнометодологічного значення конвергенції і цілей компетентнісної освіти актуальною вважаємо реалізацію конвергентного підходу у освітньому процесі й розробці освітньо-професійних програм підготовки фахівців із *спеціалізацією у цифровому просторі діяльності за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»*.

Поміж розмаїття спеціалізацій, пропонованих на освітньому ринку за спеціальністю 029, звернімо увагу на ті, що стосуються «цифрових професій» і акцентують зміст діяльності у галузях маркетингу і менеджменту:

- Інтернет-маркетолог;
- менеджер веб-контенту.

Наголосимо, що пропоновані спеціалізації, за усієї інноваційності змісту та звучання, мають знаходитись у *межах предметної галузі інформаційної, бібліотечної та архівної справи*. Зберігаючи об'єкт, предмет діяльності, методи та технології відповідно до Стандарту вищої освіти за спеціальністю 029, освітні програми підготовки фахівців за новими спеціалізаціями мають сформувати достатні й необхідні компетенції та сформулювати відповідні результати навчання також і у предметних галузях знань, пов'язаних із спеціалізацією. Такими у виділених спеціалізаціях можна вважати *маркетинг* (для інтернет-маркетолога), *менеджмент* (проектний менеджмент) (для менеджера веб-контенту). Ці предметні галузі представлені у відповідних Стандартах вищої освіти та освітньо-професійних програмах, зокрема за спеціальностями 075 Маркетинг та 073 Менеджмент (галузь знань 07 Управління та адміністрування) [1,2].

Аналіз згаданих Стандартів вищої освіти та розроблених на їх основі освітньо-професійних програм свідчить, що сформульовані у них компетенції і результати навчання можуть бути адаптовані до спеціальності 029 і внесені до нових освітньо-професійних програм, а відповідні навчальні дисципліни включені до навчальних планів підготовки за новими спеціалізаціями із визначенням необхідного і достатнього рівня їх освоєння.

Не можна оминати увагою *цифрову компетентність* майбутнього фахівця за спеціальністю 029, яка бачиться системоутворюючою у «цифрових» спеціалізаціях. Акцент на технологічних засобах діяльності у назвах може викликати певні суперечності у сприйнятті «цифрових» спеціалізацій у межах гуманітарної освітньої спеціальності 029 і часом актуалізує логіку пошуку їх місця у галузі комп'ютерних наук.

Вважаємо, що у підготовці професіоналів за спеціальністю 029 для діяльності як представників цифрових професій, слід базуватись на таких концептах:

- нові «цифрові» спеціалізації за спеціальністю 029 мають соціально-комунікативний та інформаційно-управлінський профіль підготовки і не повинні ототожнюватись із діяльністю ІТ-фахівця;
- цифрові компетенції фахівця слід розуміти у широкому сенсі – як цілісне знання трендів цифрових технологій, стандартів та нормативних документів, які регулюють життєвий цикл ІТ-систем і продуктів, уміння вибудовувати технологічну політику організації;
- цифрові компетенції фахівця мають бути необхідними і достатніми для постановки завдань перед ІТ-фахівцями, здійснення комунікацій та управлінських впливів у сфері використання та впровадження сучасних технологій та ін.

Конвергентно-орієнтований підхід у освітній діяльності дає змогу різним предметним галузям знань не тільки «подолати» предметні межі, а, насамперед, активно впливати одна на одну, створюючи нову якість освіти і майбутньої професійної діяльності.

Література

1. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07 “Управління та адміністрування”, 073 “Менеджмент”: затверджено і введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 29.10.2018 р. № 1165. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/073-menedzhment-bakalavr.pdf>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.03.2021].
2. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 07 “Управління та адміністрування”, 075 “Маркетинг”: затверджено і введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 05.12.2018 р. № 1343. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/12/21/075-marketing-bakalavr.pdf>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.03.2021].

УДК 021.89(477)

Медведєва Валентина Миколаївна,
*професор кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
канд. пед. наук, професор, заслужений працівник культури України*

БІБЛІОТЕКА І БІБЛІОТЕЧНА СПРАВА У СУЧАСНОМУ ЗАКОНОДАВЧОМУ ДИСКУРСІ

Кардинальні зміни глобалізаційного характеру спричинили суттєві трансформації в діяльності бібліотек. Як соціокультурний інститут на всіх етапах свого розвитку він створював умови для життєдіяльності, надаючи доступ до надбань культури. Рівень розвитку бібліотек, їх вплив на становлення культурного середовища завжди визначався змістом використання і поширення інформації про матеріальні і духовні культурні цінності, доступністю до неї, а отже комунікаційною складовою за сучасними означеннями.

Сьогодні бібліотека, як і вся бібліотечна система, постали перед викликами суспільного розвитку, які розглядаються науковцями як новий стан сучасної людської цивілізації, новий світовий проект загальнопланетарного історичного розвитку – глобалізація. Не усвідомлюючи їх на системному рівні (а законодавство за своєю природою є таким) суспільство не в змозі буде реагувати, тобто виробляти певну політику, щодо цих змін.

Серед цілої низки змін слід виділити наступні: формування нової системи цінностей у громадян, сприяння особистості до функціонування в глобалізованому інформаційному суспільстві, підготовка людини до життєдіяльності в умовах не лише високого демократизму суспільства, а й розуміння культивування кожним балансу між локальним і глобальним, потреби ідентифікації і самоідентифікації, толерантності, розуміння мобільності зміни знань і технологій, комунікативної активності і мультикультурності.

Технічний прогрес змінив життя особистості: прискорений доступ до інформації, необмеженість ідеологічними чинниками, безцензурність, безбар'єрність, мультимедійність джерел та ін. Саме тому проблема книги і читання як чинники виховання, як також формування, особистості в сучасному світі привертають велику увагу державотворців, політиків, громадських діячів, науковців, освітян, митців всього світу. Їх стурбованість означена як «криза читання». На початку ХХІ століття вона набула глобального масштабу і не є явищем суто українським.

Незаперечним є сьогодні той факт, що українська нація не сформувала в суспільстві звичку до читання у кожної особистості, на рівні психології, ментального ставлення до книги як культурного феномена. До цього додається низька конкурентоспроможність бібліотек, які водночас володіють колосальним інформаційно-знанневим потенціалом. Недостатня його суспільна затребуваність суттєво не впливають на формування нової моделі читання, як і гуманітарного розвитку загалом, а отже і на конкурентоспроможність держави, розвитку інтелектуального потенціалу нації, людського ресурсу загалом.

Відомі українські вчені книгознавці, бібліотекознавці О. Воскобойнікова-Гузєва, Т. Гранчак, Ю. Половинчак, О. Онищенко, Л. Дубровіна, В. Пашкова, М. Слободяник, А. Соляник, І. Давидова, М. Сенченко, Т. Долбенко, Т. Новальська здійснили вагомий внесок у дослідження стратегії розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України, інноваційної політики, впливу сучасного інформаційно-комунікаційного середовища на процеси трансформації національної ідентичності, формування громадських книгознавчих інституцій, їх ролі щодо входження в світовий культурний простір. На сьогодні, після цілої низки обговорень інформаційно-бібліотечної проблематики, відвідування членами робочої групи за участі Комітету з питань гуманітарної та інформаційної політики Верховної Ради України, Міністерства культури та інформаційної політики, відвідування ними реформованих закладів культури в територіальних громадах представлено законопроект щодо модернізації та реформування бібліотечної галузі.

Законопроект створює правову основу реформування галузі, метою якої є: підвищення якості послуг бібліотек, побудова мережі, формування простору для культурного, освітнього та наукового розвитку суспільства. У ньому запропоновано оновлений термінологічний апарат («електронний документ», «електронна база даних», «книжкова пам'ятка», «підприємство», «національна бібліографія» та ін.); адекватні потребам людей завдання державного управління у бібліотечній сфері; функції центрального органу виконавчої влади у сфері культури; сучасну класифікацію бібліотек і чіткий перелік їх функцій відповідно до міжнародних стандартів; конкретизовано норми про спеціальні бібліотеки; приведено у відповідність до українського законодавства про юридичні особи; норми щодо створення, реорганізації та ліквідації публічних бібліотек, що забезпечує їх від хаотичного закриття, недопущення обмеження прав громадян на бібліотечне обслуговування; регулювання обмінних бібліотечних фондів; нормативний інструментарій для збереження бібліотечних фондів, особливо книжкових пам'яток, їх оцифрування та широкого доступу до них; створення та функціонування Національної електронної бібліотеки; посилення соціальних гарантій працівників бібліотек. Проект, на думку бібліотечної спільноти, є надто важливим, але разом з тим він потребує ґрунтовного доопрацювання з тим, щоб врегулювати основоположні питання розвитку бібліотечної справи в Україні. Для прикладу, у проекті Закону не знайшло відображення впорядкування організації бібліотечної системи. Нині ми маємо пострадянську постколоніальну систему, ускладнену низкою не зовсім послідовних раніше прийнятих рішень української законодавчої влади. Ця система за роки незалежності довела свою неефективність і неспроможність щодо забезпечення прав громадян доступу до інформації. Відповідно до «Положення о библиотечном деле в СССР» (1984) головною бібліотекою, координаційним центром, науково-методичною, науково-дослідною галузю для всіх бібліотек, незалежно від їх підпорядкованості, була визначена Державна бібліотека імені В. Леніна. Після здобуття незалежності в Україні до сьогодні не визначено відповідної головної (у міжнародній термінології – Національної) бібліотеки країни. Більше того, рішенням української влади додалося ще вісім, а загалом дев'ять, національних бібліотек. Отже, нагальною потребою є врегулювання законодавством визначення в українській державі бібліотеки, яка буде виконувати функції і завдання Національної бібліотеки. Неузгодженість, нескординованість дій нині існуючих національних бібліотек вже сьогодні призвела до суттєвого відставання галузі від світових стандартів, до паралелізму в їх діяльності. Це можна проілюструвати тим, що така довгождана інституція в Україні як Український інститут книги на сьогодні перебирає на себе частково функції і роботу, які під силу лише провідним науковим бібліотекам. На думку фахівців законопроект має сформулювати та додати філософсько-смыслову складову діяльності бібліотек, в якій була б визначена місія і роль бібліотек і, зокрема, місія публічної бібліотеки в сучасній культурі України. На цьому етапі державотворення, реформування місцевого самоврядування дуже важливо для громад, місцевих спільнот, як і держави в цілому, закласти в Законі відповідь на питання: навіщо бібліотека в сучасному світі.

Як крок вперед в розвитку культури слід розглядати внесення змін у Закон України «Про культуру» (перше читання, лютий 2021), в якому закладено такі змістові домінан-ти як-от:

- доступність якісних культурних послуг має бути для кожного. Це стосується фінансової, фізичної та інформаційної доступності;
- затвердження стратегії розвитку культури не на один рік, а на п'ять;

- встановлення мінімальних стандартів забезпечення культурними послугами, зокрема, кожен має отримати доступ до гарантованого пакету послуг;
- доступність базової мережі закладів культури, територіально наближеної до користувачів;
- фінансування базових культурних послуг державним та/або місцевими бюджетами;
- законодавче затвердження терміну «Центр культурних послуг» як багатофункціонального закладу культури, спроможного забезпечити надання цілого комплексу культурних послуг, консультаційної, інформаційної допомоги та обладнання для творчості.

Грунтовне опрацювання обох законопроектів бібліотечною спільнотою вкрай важливе не лише з огляду на входження України в світовий культурний простір, європейський зокрема, а й з врахуванням потреби нарощування зусиль держави в умовах інформаційної боротьби і потреби інформаційної безпеки.

Насьогодні ситуація в країні є загрозливою для дійсно виживання української держави. Підтвердженнь цьому є багато чинників, але один із них сьогодні широко і стурбовано обговорює українська інтелігенція: війна з сусідньою державою не об'єднала український народ, а й (і такого ще не було в історії) спричинилась до наступного: багато в країні тих, хто на боці нападників і вбивць. Отже, два нові законопроекти «Про культуру» і «Про бібліотеки і бібліотечну справу» свідчать не лише про нову спробу української держави переглянути стратегічний підхід до розвитку сфери культури, бібліотечної зокрема, підняття їх авторитету в суспільстві, а й усвідомлення того, що подальший декларативний характер наявної правової бази призведе до бездієвості інформаційної та культурної політики і гальмування процесів євроінтеграції України.

Важливість забезпечення в Україні дотримання базових принципів національної інформаційної політики: гарантованості права на інформацію, відкритості, доступності, якісного контенту національних інформаційних систем і мереж, сприяння постійному оновленню, збагаченню та зберіганню національних інформаційних ресурсів як важливої передумови економічного прогресу та чинника національної безпеки потребують кардинальних змін у ставленні до визнання суспільної значущості бібліотек.

Позитивно оцінюючи появу нових законопроектів «Про культуру» та «Про бібліотеки і бібліотечну справу», враховуючи реакцію бібліотечної спільноти, науковців, громадських діячів, політиків, надзвичайно важливим при подальшому доопрацюванні є врахування багаторічного функціонування бібліотечної сфери як складової культури, яка уособлює себе зосередженням культурним надбанням тисячолітньої історії українського народу і його боротьби за власну ідентичність. Зосереджені документні ресурси в бібліотеках формують національний інформаційний простір, транслюють світові наші надбання, як і позиції держави і громадянського суспільства, кожної особистості до суспільного співжиття в мультикультурному просторі.

Залучення українських науковців до подальшої роботи над законопроектами значно посилить не лише вузькогалузевий напрям, а й що головне – філософсько-ідеологічну складову. Це дозволить розглядати бібліотеку як суб'єкта творення національного наративу, зокрема, функціонування та трансформація національного гуманітарного простору. На думку української бібліотекознавиці Ю. Половинчак «бібліотека залишається елементом національного наративу як значимої оповіді нації про себе. Завдяки систематичним цілеспрямованим зусиллям бібліотек відбувається організація і консолідація національних інформаційних ресурсів і продуктів, формується система забезпечення до них доступу користувача».

Потребує посилення в представлених законопроектах гармонійного узгодження гуманітарної складової та технологічних компонент як значимих чинників творення соціокультурного дискурсу бібліотечної справи, бібліотекою як культурним феноменом. Якщо виходити з логіки еволюції сучасного суспільного життя в інформаційне, то перед культурою і бібліотекою зокрема постають нагальні потреби актуалізації життєздатності особистості, її ідентифікації, як також здатності її до перетворення інформації в цінності і знання.

Література

1. Воскобойнікова-Гузєва О.В. Стратегія розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України: генезис, концепція, модернізація: Монографія. Київ, Академперіодика, 2014. 362 с.

2. Гранчак Т. Бібліотека в інформаційному супроводі управління суспільними процесами: політико-комунікаційний аспект: Монографія / НАН України, Нац. б-ка України ім. В.І. Вернадського. Київ, 2014. 184 с.

3. Давидова І.О. Інноваційна політика бібліотек України: зміст та стратегії розвитку в інформаційному суспільстві: автореф. дис. д-ра наук із соц. комунікацій: 27.00.03. харків. держ. акад. культури. Харків, 2008. 51 с.

4. Медведєва В., Шендрик О. Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України: монографія / В. Медведєва, О. Шендрик. Київ: Видавництво «Ліра-К», 2020. 258 с.

УДК 378.147:616-036.21

Салата Галина Володимирівна,
доцент кафедри інформаційних технологій,
Київського національного університету культури і мистецтв,
доктор історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна

КОГНІТИВНИЙ ВИМІР ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ ХХІ ст.: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Нова парадигма навчання із застосуванням сучасних педагогічних моделей орієнтує викладачів університету на виявлення індивідуальних освітніх та професійних потреб студента та розробку програм для оновлення його мотивації до досягнення академічних успіхів і, відповідно, на відповідність його вимогам.

Фундаментальною ідеєю європейських освітніх моделей є активна та самостійна пізнавальна діяльність індивіду. Така система саморегуляції студентів у постмодерній моделі навчання є базовою складовою для прояву його особистісно-професійних особливостей як суб'єкта навчально-пізнавальної діяльності в процесі професійного розвитку. Незважаючи на сучасний інтегративний підхід до аналізу ефективності управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, питання прояву їхніх індивідуальних особливостей та оптимальних засобів саморегуляції у розумінні початкових реалій професійного життя з урахуванням їх внутрішньої особистісної ресурсів, вивчена недостатньо.

Проблема пізнавальної діяльності студентів є предметом наукових досліджень низки вчених України і Світу. Аналіз управління пізнавальною діяльністю студентів вищих навчальних закладів охоплює дві гуманітарні стратегії, з відповідними методологічними та методологічними технологіями.

Перший пов'язаний з вивченням впливу європейських моделей освіти на пізнавальну діяльність студентів, порівнянням традицій національної освіти зі світовим досвідом, теоретичним аналізом джерел та категоріального апарату з цього питання в суміжних науках. Другий – відображає практичний інтерес науковців до вивчення ефективності управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, виявлення факторів для його вдосконалення.

Постмодерна модель навчання систематизує знання у галузі педагогічного моделювання управління пізнавальною діяльністю студентів в умовах переважно дистанційного навчання, а також важлива для опису та аналізу викладачем університету та вдосконалення змішаної системи навчальної діяльності в освіті, впровадження європейських досягнень науки та практики.

Постмодерна модель навчання як складна освітня система, яка взаємопов'язана між класичною та постмодерною структурами освіти, побудована на принципах детермінізму, індетермінізму та міжпредметності. Карантинні умови навчання призвели до змішаного типу освітніх моделей в освіті, який включає елементи наступних освітніх моделей:

1. Європейська модель освіти, використання якої формує звичку робити вибір та нести за нього відповідальність. Модель дозволяє студентам самостійно обирати курси зі списків, пропонованих у закладах вищої освіти. Така освітня модель вчить студента мислити самостійно, шукати додаткові джерела інформації, не обмежуючись набутими знаннями і засвоювати нові знання на основі старих, що пояснює нові [1, 3, 4].

2. Феноменологічна модель виховання (А. Маслоу та ін.) передбачає особистісний характер навчання з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей учнів,

дбайливого та шанобливого ставлення до їхніх інтересів та потреб. Освіта розглядається як гуманістична в тому сенсі, що вона найбільш повно і адекватно відповідає справжній природі людини, допомагає їй знайти те, що вже закладено в ній [2, 5].

3. Неінституційна модель освіти (П. Гудман та ін.) Орієнтована на організацію освіти поза соціальними інститутами.

4. Традиційна модель освіти (Л. Кроу та ін.) є моделлю систематичної академічної освіти як способу передачі підростаючому поколінню загальнолюдських елементів культури минулого, роль яких полягає головним чином у формуванні базових знань, умінь і навичок, що дозволяють людині перейти до самостійного набуття знань, цінностей та вмінь [4].

Теоретичні положення підштовхнули вчених до формування нової педагогічної теорії та нової постмодерної освіти, яка ініціює багатоваріантні стратегії їх реалізації, культивує універсальність знань, творчу активність та суб'єктивність людини, створює соціальні, освітні та психологічні умови добробуту особистості [4, 5]. Постмодерні реалії освіти пов'язані з переосмисленням необхідності нових реформ, втратою цінностей сучасної освіти, кризами професіоналізації не лише майбутніх фахівців, а й їх наставників-викладачів. У зв'язку з цим важливо знайти шляхи збереження найкращих технологій оптимізації пізнавальної діяльності студентів закладів вищої освіти.

Побудовані знання повинні бути корисними, такими, які можна застосовувати на практиці, а не абстрактними, що описують лише факти. Постмодерністська теорія пізнання намагається зруйнувати класичну структуру взаємин між викладачем та молоддю, переосмислити реальність, запровадити в рефлексію індивідуальний світоглядний науковий досвід, а також досвід прикордонних ситуацій та повсякденного життя. Постмодерний метод побудови дає змогу змінювати пріоритети в процесі навчання, висуваючи на перший план рівність у відносинах між викладачем та студентом як нову освітню цінність, з точки зору обміну інформацією та визнання її обґрунтованості.

Література

1. Danylova T., Salata G. Beyond biological and social: a holistic approach to mental health // INTERDISCIPLINARY APPROACH IN MHC. Mental Health: global challenges of XXI century (Kyiv, 2017, Interregional Academy of Personnel Management) / edited by Dr. Viktor Vus. – Житомир. 2017. С. 81–84.
2. Danylova T., Salata G. The Ecological Imperative and Human Nature: A New Perspective on Ecological Education // Міждисциплінарні дослідження складних систем = Interdisciplinary Studies of Complex Systems. – Київ, 2018. – № 12. – С. 17–24.
3. Kychkyruk, T.V.; Salata, H.V. The 18th and 19th-century french thinkers on civilization: a brief overview // Науковий журнал «Гуманітарні студії: педагогіка, психологія, філософія». – Київ, 2020. – [S.l.]. v. 4, n. 11(4). С.110-115.
4. Zozuliak-Sluchyk, Roksoliana, Nataliia Tytova, Oleksandr Kozliuk, Halyna Salata, Nataliia Ridei, Svitlana Yashnyk, and Svitlana Litvinchuk. Anthology of Forms of Management of Students' Cognitive Activity Institutions of Higher Education in the Use of Modern Information Technologies // Systematic Reviews in Pharmacy. – India : Medknow Publications, 2021. – 12(1). – P. 235–241.
5. Салата Г.В. Людина як єдність природного і культурного в контексті трансформації сучасної освіти // Молодий вчений. – 2015. – №10 (25) жовтень. Ч. 2. – С. 223–226.

СЕКЦІЯ 1

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ, СУСПІЛЬНИЙ РОЗВИТОК: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ТА СУЧАСНІ ПРАКТИКИ

УДК [016:01]:050(477)

*Добко Тетяна Василівна,
завідувач відділу науково-бібліографічної інформації
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
д-р наук із соц. комунікацій, ст. наук. співр.,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПОКАЖЧИКІВ ЗМІСТУ УКРАЇНСЬКИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ

У системі інформаційного забезпечення наукових досліджень важливе місце займають бібліографічні показники змісту періодичних видань. Фахово підготовлені, вони розкривають зміст часописів у значній ретроспекції і комплексно подають не лише інформацію про публікації певного часопису, а є своєрідним віддзеркаленням епохи. Адже саме часописи якнайшвидше відгукуються на актуальні проблеми суспільно-політичного, наукового, громадського та культурного життя, формують громадську думку. Важливу роль у відображенні їхнього інформаційного наповнення відіграють показники змісту журналів, газет, бюлетенів, альманахів. Розкриття змісту маловідомих часописів є надзвичайно важливим з огляду на необхідність доступності, введення до наукового і суспільного обігу нашої історичної і культурної спадщини. Бібліографічні показники змісту часописів не втрачають свого наукового значення, допомагають користувачам в інформаційних пошуках.

У Національній бібліотеці України імені В. І. Вернадського (НБУВ) у межах наукової теми «Концептуальні та методичні засади у формуванні національної книжкової колекції «Україніка» здійснювалося дослідження «Бібліографічні посібники періодичних видань у фондах відділу науково-бібліографічної інформації НБУВ».

Одним з результатів історико-бібліографічного дослідження є метабібліографічний посібник «Показники змісту українських часописів у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» (Київ, 2019) [1], що вже отримав позитивні рецензії від провідних фахівців галузі [2, 3], які зазначають, що укладений посібник є своєрідним літописом української періодики та бібліографії показників змісту і загалом вагомим внеском у розвиток українського бібліографознавства.

У показнику вперше комплексно досліджено друковані та електронні ретроспективні показники змісту українських серіальних видань (періодичних та продовжуваних), які відображають публікації в українських часописах, що виходили українською та російською мовами на теренах України і поза її межами упродовж 1844–2018 рр., а також видання у зарубіжних країнах, які розкривають україномовні періодичні видання. Крім цього включено відомості про показник кримськотатарською мовою громадсько-політичного, літературно-художнього журналу та однойменного альманаху «Йылдыз» (Сімферополь, 2005). У деяких виданнях титульні аркуші і частина тексту показників україномовних часописів, що видавалися за кордоном, подано англійською мовою, а їхній зміст транслітеровано («Свобода», «Календарі і альманахи Українського Народного Союзу і «Свободи», США та ін.).

Хронологічні рамки описаних показників – з 1870 по 2019 р. Загальний обсяг включених записів – 344, але з огляду на те, що деяка нумерація супроводжується літерними символами, їх більше.

Першим описаним показником змісту часопису українською мовою є бібліографічна праця видатного українського поета, літературознавця, громадсько-політичного діяча Івана Франка – показник змісту українського літературно-наукового та політичного часопису «Правда», який видавався у Львові упродовж 1867–1898 рр. [4].

При виявленні показників змісту часописів укладачі орієнтувалися на вторинні джерела інформації (літописи друку, метабібліографічні посібники, ретроспективні показ-

чики періодики) і насамперед каталоги і фонди НБУВ, що давало змогу здійснити бібліографічний опис *de visu*, подати необхідні анотації до бібліографічних записів, інформацію про хронологічні межі видань, обсяги включених матеріалів, відобразити їхню тематику, подати додаткову уточнювальну інформацію, шифри зберігання у фондах бібліотеки.

Відібраний масив бібліографічних записів систематизовано за галузевим принципом (Природничі науки; Фізико-математичні науки. Електротехніка; Хімічні науки. Харчова промисловість; Науки про Землю; Сільське господарство; Медицина; Суспільні науки в цілому. Історія; Економіка; Політика. Професійні спілки; Держава і право; Наука; Культура; Освіта; Книгознавство. Видавнича справа. Журналістика; Бібліотечна справа. Бібліографія; Архівна і музейна справа; Філологічні науки. Художня література; Мистецтво; Релігія). Окрему групу покажчиків складають «Покажчики до періодичних видань багатогалузевої тематики» та «Метабібліографічні посібники».

У межах дослідження здійснено змістовий, галузевий та структурний аналіз посібників. Було виявлено, що серед покажчиків змісту переважають науково-допоміжні бібліографічні посібники зі змістовим групуванням матеріалу (систематичним, тематичним, предметним), рідше – з формальним (алфавітним, хронологічним тощо). Більшість складають покажчики змісту періодичних видань історичного, суспільно-політичного та філологічного спрямування.

У період відновлення незалежності України робота зі створення покажчиків змісту часописів значно активізувалася, підвищився науковий рівень підготовки бібліографічних праць. Здійснюється вона професійними бібліографами наукових і публічних бібліотек, редакціями часописів та окремими вченими та ентузіастами у межах їхніх наукових досліджень чи професійних інтересів. Для розкриття змісту обираються сучасні часописи, що користуються найбільшою популярністю або є важливими для інформаційного забезпечення галузі, рідкісні часописи, видання української діаспори.

Системну дослідницьку і науково-інформаційну діяльність здійснює Львівська національна наукова бібліотека України ім. В. Стефаника. Її науковими співробітниками підготовлено бібліографічні покажчики, що розкривають зміст часописів «Дзвони», «Діло», «Життя і право», «Книгарь», «Книжка», «Наша культура», «Українська музика» та ін.

Бібліографами Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого укладено покажчики змісту періодичних видань: «Бібліотечна планета», «Вавилон», «Вавилон ХХІ», «Всесвіт», «Кіно», «KINO-КОЛО», «Кур'єр Кривбасу», «Листи до Приятелів», «Слово і час», «Українське літературознавство», «Український театр», «Хроніка-2000», «Червоний шлях», щорічника «Наука і культура» та ін.

Каталог «Періодичні видання 1917–1945 рр. у фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського» (Київ, 2019), укладений бібліографами цієї бібліотеки, не лише фіксує українські психолого-педагогічні часописи з її фонду, а й розкриває зміст періодичних видань («Вільна Українська школа», «Внешкольное Просвещение», «Народное просвещение», «Освіта в капіталістичних країнах», «Просвещение Донбасса = Освіта Донбаса», «Путь просвещения = Шлях освіти», «Радянська освіта», «Український вісник рефлексології та експериментальної педагогіки» та ін.).

Укладачі метабібліографії «Покажчики змісту українських часописів у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» поставили за мету відобразити окремо видані бібліографічні посібники, проте як винятки до метабібліографії включено й деякі ретроспективні покажчики, що публікувалися на сторінках часописів та наукових збірників: «Рукописна та книжкова спадщина України. Археографічні дослідження унікальних архівних та бібліотечних фондів» (1993–2005. – Вип. 1–10)» (Рукописна та книжкова спадщина України. 2007. Вип. 11), «Бібліографічний покажчик статей, опублікованих у міжвідомчому науково-методичному збірнику «Криміналістика и судебная экспертиза» (1964–2014 рр.)» (Криміналістика и судебная экспертиза. 2015. Вип. 60), «Бібліографія «Київських колоністичних студій» за 1999–2016 роки (томи I–XXVII)» (Київські колоністичні студії. 2016. Т. 28) та ін.

Українська періодика привертає увагу все ширшого кола дослідників. Як додаток у монографії А. М. Тимошик-Сударикової «Паризький журнал «Тризуб». 1925–1940 роки: формування та функціонування» (Київ, 2013) вміщено бібліографічний покажчик, що розкриває зміст цього часопису.

Невеликі тиражі бібліографічних посібників і відповідно ненадходження їх до фондів найбільшої книгозбірні України не дало змоги у межах даного проекту представити на

сторінках метабібліографії, до прикладу, покажчики «Світло й тінь : український фотомистецький журнал. Львів, 1991–1998» (Київ, 1999), «Систематичний покажчик змісту журналу: "Хранение и переработка зерна" : (за 2006–2008 рр.)» (Київ, 2009) та ін.

Під час дослідження було визначено особливу роль і місце покажчиків змісту часописів як важливої джерельної бази українознавчих досліджень, складової національної бібліографії. Це засвідчує необхідність розширення видових рамок обліку бібліографічних покажчиків змісту часописів. Виявлені укладачами ретроспективні покажчики змісту періодики, що вміщені сторінках періодичних видань, у дисертаційних дослідженнях, монографіях та відсутні фондах НБУВ, увійдуть до метабібліографічної бази даних НБУВ, яка буде основою формування доповненого метабібліографічного покажчика.

У майбутньому доцільніше, на нашу думку, не обмежуватися фондами окремої бібліотеки, навіть найбільшої в країні, а укладати покажчики репертуарного типу, відображати усе, що вдалося знайти за визначеною тематикою.

Література

1. Покажчики змісту українських часописів у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського : метабібліогр. посіб. / уклад.: Т. В. Добко, В. А. Шкаріна, В. Ю. Радченко, за участю А. М. Колесніченко ; наук. ред. Т. В. Добко ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2019. – 208, [2] с.
2. Швецова-Водка Г. Метабібліографічний посібник «Покажчики змісту українських часописів у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» як наукове бібліографічне видання / Г. Швецова-Водка // Вісн. Кн. палати. – 2020. – № 11. – С. 22.
3. Шумілова А. Метабібліографічний посібник «Покажчики змісту українських часописів у фондах Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського» / А. Шумілова, О. Дуднік // Бібл. вісн. – 2020. – № 5. – С. 49–51.
4. [Франко І. Я.] «Правда»: Письмо наукове і літературне від 1867 до 1883 р.: алфавітний покажчик змісту / Ф. І. // Правда: літ. зб. в доповнене XIII роčníка часописи «Правда» / уложений Володимиром Барвінським, докінчений Іваном Франком. – Львів: Накладом и друком Т-ва им. Шевченка. Під зарядом К. Беднарського, 1884. – С. 273–315.

УДК 025.5:[004.4:621.395.721.5

Бондаренко Вікторія Іванівна,
старший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна

Струнгар Валерія Валеріївна,
завідувач відділу
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна

БІБЛІОТЕКА ТА МОБІЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ: СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНОГО ЗАСТОСУНКУ

Інтенсивний розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, збільшення ресурсів, конвергенції комунікаційних каналів, підвищений запит на онлайн-інформаційний сервіс призвів до необхідності використання в бібліотечній практиці сучасних засобів формування, збереження, оброблення, поширення різноманітної інформації, зокрема й створення нових інформаційних продуктів і послуг за допомогою мобільних технологій. Мобільні технології надають нові можливості щодо репрезентації бібліотеками своєї діяльності та комунікації за вектором бібліотека-користувач.

Популярність мобільних застосунків серед користувачів підтверджується статистичними даними кількості завантажень, які представлені у звіті бази даних статисти-

ки «Statista». У ньому відмічено, що станом на кінець 2020 року кількість завантажень мобільних застосунків на світовому рівні становила 218 млрд [3]. Згідно з прогнозами департаменту досліджень бази даних статистики «Statista», до 2025 року сукупні витрати користувачів магазинів застосунків «App Store» і «Google Play» сягнуть майже 270 мільярдів доларів [1].

Підтверджує тенденцію щодо зростання популярності мобільних застосунків і щорічний звіт про ринок мобільних застосунків та дотичну інфраструктуру аналітичної компанії «App Annie», зокрема у ньому зазначено, що у 2020 році користувачі встановлювали на 7% більше мобільних програм, а витрати користувачів на їх покупку зросли на 20%. Дослідження компанії свідчать про збільшення й добової тривалості використання застосунків до 4,2 годин, що на 20% більше, ніж у 2019 році. В Україні часові витрати користувачів на застосунки становлять 29 мільярдів годин (на пристроях Android), а фінансові – 220 мільйонів доларів (йдеться про всі платформи) [4].

Згідно з дослідженням, навіть якщо не враховувати впливів пандемії Covid-19, з кожним роком комунікаційні застосунки відіграють все більш важливу роль у житті людей, адже користування ними експонентно збільшується. Аналітики відмічають, що найпопулярнішими застосунками 2020 року стали TikTok, Facebook, WhatsApp Messenger, Zoom, Google Meet, Instagram [2]. Отже, можна констатувати, що на сьогодні мобільні застосунки стають вже скоріше необхідністю ніж додатковою опцією ресурсу, бібліотеки чи іншої установи.

У світі існує безліч студій-розробників мобільних застосунків й Україна не виключення, адже це ринок з мільярдним обігом, що швидко зростає. Вартість створення мобільного застосунку формується індивідуально. Для приблизної оцінки майбутнього проекту достатньо загальної інформації про мобільний застосунок: завдання; операційна система iOS чи Android; розробка «під ключ» або окремі етапи робіт; функціонал, для формування ж остаточної ціни студії-розробнику необхідне технічне завдання, в якому детально будуть описані інструменти, технології, функції і очікуваний результат. В цьому контексті актуальними є рейтинги таких студій, які формуються задля полегшення їх вибору замовниками.

Дослідження дало можливість виявити, що якщо організація не має фінансових можливостей звернутися до студій-розробників існує альтернативний спосіб створення мобільних застосунків – використовуючи конструктори мобільних застосунків, які дозволяють користувачам розробити повноцінний функціональний застосунок всього за кілька днів і без додаткових знань та навичок програмування. Розробка мобільного застосунку за допомогою конструктора складається з декількох етапів: створення вкладок, завантаження контенту (текстових публікацій, світлин, відеороликів), підключення додаткових функцій, визначення кінцевого вигляду, попередній перегляд, публікація в магазинах застосунків (App Store, Google Play, Windows Phone Store, BlackBerry App World та ін.).

Важливими у контексті розробки мобільних застосунків виступають критерії вибору конструктора, до яких можна віднести: вибір конструктора відповідно до мобільної платформи (наприклад, iOS або Android) на якій застосунок буде працювати; зручність інтерфейсу конструктора; набір інструментів; функціональні можливості; фінансове питання.

Дослідивши рейтинги безкоштовних конструкторів мобільних застосунків та проаналізувавши висновки експертів в сфері ІТ-технологій нами було визначено п'ять конструкторів, які, на нашу думку, можуть бути використаними для розробки мобільного застосунку бібліотеками задля покращання обслуговування та підвищення комунікації з користувачами. До таких конструкторів було віднесено: AppsGeyser (<https://appsgeyser.com/>), APPSFERA (<https://appsfera.com/>), Mo-Apps (<https://mo-apps.com/>), AppYet (<https://www.appyet.com/>), Mobincube (<https://mobincube.com/ru/>), які розраховані головним чином на користувачів з мінімальним досвідом знань програмування і тому можуть бути задіяні навіть без спеціальної підготовки, вони універсальні і дозволяють створювати застосунки, оптимізовані для найрізноманітніших сфер діяльності.

Аналіз конструкторів мобільних застосунків показав, що переважна їх більшість позиціонуються як безкоштовні, водночас безкоштовна версія зазвичай обмежена у функціональності, містить рекламу, або ж є тільки демонстраційною в такому випадку застосунок працюватиме тільки визначений проміжок часу.

Результатом досліджень критеріїв вибору та оцінки конструкторів мобільних застосунків, стала розробка застосунку «Constitutional process in Ukraine» в одному із безкоштовних конструкторів – «Appsgeyser» (<https://appsgeyser.com/>) для платформи Android. Даний конструктор було обрано через низку переваг, серед яких головними є: безкоштовність; зручність інтерфейсу; наявність шаблону, що задовольняє визначену мету створення застосунку; достатній набір безкоштовних функцій.

В результаті дослідження виявлено, що мобільні застосунки можна розглядати як складову мобільного бібліотечного сервісу, яка дає змогу підвищити рівень бібліотечного обслуговування, як ефективний спосіб надання додаткової інформації для читача, сприяння популяризації бібліотеки. Окрім цього, реалії сьогодення надають можливість мобільним застосункам виступати ефективним комунікаційним каналом у векторі бібліотека-користувач.

Література

1. Mobile app consumer spending worldwide from 2020 to 2025, by store [Electronic resource] / Statista. – URL: <https://www.statista.com/statistics/747489/annual-consumer-spend-mobile-app-by-store/>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 5.03.2021].
2. Mobile App Evolution [Electronic resource] / App Annie. – URL: https://s3.amazonaws.com/files.appannie.com/reports/App-Annie_Mobile-App-Evolution-Report_2020-07.pdf, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 6.03.2021].
3. Number of mobile app downloads worldwide from 2016 to 2020 [Electronic resource] / Statista. – URL: <https://www.statista.com/statistics/271644/worldwide-free-and-paid-mobile-app-store-downloads/>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 5.03.2021].
4. The State of Mobile 2021 : report [Electronic resource] / App Annie. – URL: <https://www.appannie.com/ru/go/state-of-mobile-2021/>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 6.03.2021].

УДК 027.7:[655.4/.5:050

Бережна Оксана Володимирівна,
завідувач сектору організації
електронних документів наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ВИДАВНИЧА ДІЯЛЬНІСТЬ БІБЛІОТЕК: ТЕОРІЯ І РЕАЛЬНІСТЬ

У добу розвитку інформаційних технологій наукові бібліотеки України трансформуються та займаються не тільки наданням інформаційних і бібліографічних послуг, а й активно впроваджують та розвивають видавничу діяльність, насамперед – видання наукових журналів університетів, до яких вони підпорядковані. Науковий журнал проходить дуже довгий і копіткий шлях від приймання авторських статей до виходу друкованого примірника у світ. У цей процес залучено велику кількість фахівців різних галузей – авторів, членів редакційної колегії, літературних і технічних редакторів. Роботу останнього не слід недооцінювати, адже технічний редактор займається зведенням і оформленням кінцевого інформаційного продукту, саме він передає журнал у друкарню.

Під час підготовки наукових журналів слід пам'ятати, що тільки завдяки налагодженій командній роботі всіх членів видавничого процесу можна отримати якісний інформаційний друкований продукт. У видавничій сфері через брак комунікації та/або через якісь інші причини між авторами, членами редколегії і редакторами часто трапляються непорозуміння, що призводить до порушення видавничого процесу. Щоб цього не траплялося, потрібно дотримуватися чіткої інструкції та послідовності дій у процесі опрацювання авторського оригіналу.

Модель видавничого процесу наукового журналу охоплює такі етапи:

1. Збір матеріалів. На цьому етапі автори надсилають до редакції свої статті, проходить етап рецензування (перегляд, схвалення/відхилення матеріалів членами редакційної колегії, перевірка схвалених статей на запозиченість тексту, рубрикація отриманих статей, надсилання на вчитку літературному редактору).

2. Редагування статей.

- *Літературний редактор.* Вичитує текст, виправляє орфографічні та пунктуаційні помилки, що сприяє підвищенню рівня літературної мови видання, виправляє стилістичні помилки, аналізує логіку викладу думок, за потреби віддає текст на доопрацювання авторові чи перекладачеві, опрацьовує композицію тексту, звіряє прізвища, наведені в статті і т. ін.

- *Редактор іншомовних текстів.* Здійснює вчитку іншомовного тексту, виправляє допущені помилки, транслітерує імена та прізвища авторів, перекладає регалії та афіліації, анотації статей і т. ін.

- *Бібліографічний редактор.* Формує правильні бібліографічні списки використаних джерел і посилання в тексті згідно з бібліографічними стилями цитувань (відповідно до вимог журналу).

3. Передавання вчитаних і розподілених за рубриками статей на обробку технічному редактору (етап технічного редагування та верстки).

Технічну підготовку наукового видання до друку здійснюють у програмі Adobe InDesign, яку не можна порівнювати з технічним редактором Microsoft Word, адже останній не призначений для технічної верстки багатосторінкових видань, бо в ньому відсутня величезна кількість функцій та інструментів, що необхідні для створення додрукарського макета видання. На цьому етапі відповідальний за верстку розробляє макет журналу:

- дотримуючись вимог типографії, технічний редактор визначає формат видання (з розрахунком полів під обріз), обирає орієнтацію сторінок (книжкова/альбомна), величину полів, кількість колонок, створює модульну сітку й ескізи сторінок [1];

- підбирає шрифти, розмір кегля та правильне значення інтерліньяжу;

- розміщує обов'язкові елементи ідентифікації журналу та колонтитули, визначає абзацні відступи;

- здійснює підготовку текстової інформації в документі Microsoft Word до експорту в Adobe InDesign, експорт. Проводить так звану «підгонку тексту» задля уникнення «ви-сячих» рядків і літер, у такому разі зменшує/збільшує відстань між буквами або розмір пробілу між парою символів (трекінг і кернінг);

- здійснює підготовку наявних зображень до розміщення в текстовий блок;

- розміщує всі елементи журналу, звіряє додану інформацію.

4. Узгодження макета журналу з усіма членами редакційної колегії, авторами, фінальна вчитка.

- Зверстаний макет журналу надсилають усім учасникам видавничого процесу на перегляд та узгодження, вносять незначні правки.

5. Фінальна підготовка макета, створення дизайнером обкладинки видання, її узгодження та затвердження до друку.

Проте цю модель можна назвати лише теоретично ідеальною, на практиці все виявляється далеким від ідеалу через низку об'єктивних і суб'єктивних причин на будь-якому етапі видавничого процесу. У своєму науковому дослідженні, що стосується видавничої діяльності вузівських бібліотек, Плотнікова І. Ю та Клімова О. В. виділяють низку основних проблем, що виникають у процесі додрукарської підготовки наукових журналів (думку яких ми узагальнюємо і доповнюємо) [3]:

1. Несвоєчасне подання статей на розгляд редакторам.

2. Відсутність чіткого алгоритму дій щодо просування статей на етапах підготовки видання.

3. Затримки в передаванні файлів на верстку.

4. Неналежна якість обробки переданих статей на верстку (невідповідне оформлення, інформація подана неповністю, непрофесійна робота когось із редакторів) або їх елементів (таблиць, ілюстрацій тощо), що призводить до повторного звернення до авторів/редакторів для уточнення та величезної кількості правок, після того як журнал вже пройшов усі етапи верстки.

5. Зміна завдання/вимог/макета/інформації на етапі верстки, що призводить до збільшення терміну виконання роботи та/або перероблення заново.

6. Не зовсім налагоджена комунікація між усіма учасниками видавничого процесу.
 7. Затримки в процесі затвердження/прийняття рішень.
 8. Порушення ділової етики (надання та підготовка матеріалів у позаробочий час та/або вихідні дні).
 9. Виконання «чужої роботи», коли хтось із трудового колективу перекладає свої обов'язки на інших учасників додрукарського процесу, або навпаки – хтось навмисно починає втручатися в процес, за який він не несе відповідальності, вносить зміни, не узгодивши з іншими редакторами, після чого літературні або технічні редактори проробляють подвійну, а інколи й потрібну роботу.
 10. Жорсткі часові обмеження, коли на приймання та затвердження статей відводиться набагато більше часу, ніж на технічну обробку, у такому разі знижується якість верстки, а тому є ймовірність допущення помилок.
- Отже, сучасна бібліотека вже давно вийшла за межі класичного розуміння книгозбірні, вона уособлює багатосторонній вимір для роботи і комунікації, «основними формами своєї роботи вважає вже не накопичення та збереження, а різні заходи, що сприяють успішній соціалізації читачів, їхній орієнтації в сучасному багатополлярному світі» [2]. Цьому сприяє також бажання бібліотечних працівників рухатися в ритмі інновацій, постійно оволодівати новими знаннями, переймати досвід іноземних колег, займатися самоосвітою. Сьогодні бібліотека виступає одним із найважливіших інститутів формування та розповсюдження інформаційних ресурсів. Свідченням цього є розвиток видавничої діяльності бібліотек, налагодження зв'язків з громадськістю та підняття наукової діяльності на новий рівень. Для кращого функціонування видавничого процесу потрібно дотримуватися чітких алгоритмів дій на всіх етапах підготовки журналів, правильно й уважно виконувати свої професійні обов'язки, а також активно підтримувати комунікацію між усіма учасниками додрукарської роботи.

Література

1. Волков Н. Курс макетирования и верстки [Электронный ресурс] / Н. Волков. – 2006. – Режим доступа: <https://irrp.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Kurs-maketuvannya-ta-verstky.pdf>. – Загл. с экрана.
2. Воскобойнікова-Гузєва О. Модернізація моделі розвитку бібліотечно-інформаційних установ в період глобалізації: постановка питання / О. Воскобойнікова-Гузєва // Вісник Львівського університету. Серія: Книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. – 2012. – Вип. 7. – С. 157–171.
3. Плотникова И. Ю. Теория и практика современной допечатной подготовки вузовских изданий / И. Ю. Плотникова, О. В. Климова // Текст. Книга. Книгоиздание. – 2020. – № 23. – С. 131–142.

УДК 004.738.1www:378.4

Василенко Валерія Юріївна,
викладач кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
канд. наук із соц. комунікацій,
м. Вінниця, Україна

ТЕХНОЛОГІЯ РОЗМІЩЕННЯ КОНТЕНТУ НА ВЕБСАЙТІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Актуальність роботи. Нині доводиться визнати той факт, що вагому роль при виборі закладу вищої освіти (ЗВО) абітурієнтом для майбутнього навчання відіграє статус ЗВО в Інтернет-просторі. Характерною відмінністю так званого покоління Z, до якого і належать сучасні абітурієнти, є необхідність щоденного використання гаджетів, постійний «вихід в Інтернет», а, отже, оприлюднення якісного контенту про свою діяльність є невід'ємною частиною сьогодення ЗВО.

Актуальність дослідження підтверджується ще й тим, що при опитуванні студентів-першокурсників про джерела інформації, з яких вони дізнались про університет, про-

відну позицію займають саме Інтернет-джерела: соціальні мережі та офіційний вебсайт ЗВО [1; 2]. А, отже, представлене дослідження, **мета** якого полягає у розкритті особливостей розміщення контенту на вебсайті закладу вищої освіти, є своєчасним та необхідним при формуванні позитивного іміджу ЗВО.

Виклад основного матеріалу. Для формування якісного іміджу закладу вищої освіти і, як наслідок, залучення більшої кількості абітурієнтів, однією з основних вимог є використання сучасних Інтернет-технологій. Зокрема, одним із інструментів комунікацій в освітньому середовищі є вебсайт.

Вебсторінка стала «обличчям» освітнього закладу і для внутрішньої (здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні працівники, керівництво), і для зовнішньої аудиторії (абітурієнти, батьки школярів, заклади-конкуренти й ін.). За допомогою сайту студенти / викладачі / абітурієнти / батьки:

- мають змогу в будь-який час і в будь-якому місці знайти інформацію стосовно діяльності закладу вищої освіти (про факультети, спеціальності, вартість освітніх послуг тощо);
- контактувати з необхідними підрозділами / викладачами /, іншими студентами тощо;
- відвідувати онлайн бібліотеку закладу та ін.

Створення позитивного образу ЗВО в очах потенційних споживачів освітніх послуг можливе не тільки за власне фактом наявності вебсайту, а і його інформаційним наповненням, динамікою змістових змін, дизайном, зручністю інтерфейсу [3].

Отже, закладу вищої освіти потрібно оптимізовувати, наповнювати свій офіційний сайт у такий спосіб, щоб пошукові системи знаходили його та видавали на нього посилання в числі перших результатів пошуку.

Представимо рекомендації щодо оптимізації (SEO-оптимізація) офіційного сайту закладу вищої освіти України.

1. Наявність офіційного сайту ЗВО із зареєстрованим доменом першого рівня у зоні «ua».

2. Необхідність постійної актуалізації та оновлення інформації. Наприклад, ведення новинного блоку, календаря подій з постійним додаванням очікуваних заходів.

3. Наявність чіткої структури вебсайту: загальна інформація, підрозділи / факультети, інформація для абітурієнта, інформація для студента, наукова діяльність, міжнародна діяльність, випускники, віртуальний тур, контактна інформація.

4. Необхідність наповнення сайту контентом різного типу: текст, фото, відео.

5. Можливість проведення пошуку по сайту за ключовими словами.

6. Наявність зворотного зв'язку: можливість залишити повідомлення, поставити запитання безпосередньо на сайті.

7. Наявність повної версії сайту тими іноземними мовами, на яких проводиться навчання у ЗВО.

8. Наявність посилань на авторитетні сайти. Наприклад, при представленні рейтингових місць закладу давати посилання на першоджерела – на офіційні сайти рейтингів.

Слід звернути увагу, що ефективність офіційного сайту університету визначається, насамперед, його змістовим наповненням. Одним із методів визначення характеру інформаційного наповнення сайтів закладів вищої освіти є метод контент-аналізу.

Проводити аналіз контенту на сайті можливо за змістовими та технічними характеристиками. До змістових характеристик можна віднести такі параметри:

- відповідність заголовку;
- співвідношення текстової інформації до відео-, фото-контенту;
- ключові елементи;
- особливості представлення інформації;
- можливість переходу на іншу мову/мови;
- наявність зворотного зв'язку;
- доступ до соціальних мереж.

Типовими технічними характеристиками, за якими можна проводити аналіз вебсайтів ЗВО, є:

- дружність інтерфейсу;
- кольорове оформлення;
- читабельність;

- кількість вкладок на головній сторінці;
- можливість пошуку по сайту;
- простота у пересуванні по сайту;
- видимість в пошукових системах.

Як бачимо, одним з основоположних, традиційних засобів поширення інформації та охоплення широкого кола представників цільової аудиторії є сайт. Офіційний сайт закладу вищої освіти є універсальним способом отримання інформації без додаткових умов та обмежень (наприклад, як обов'язкова реєстрація в соціальних мережах з наданням особистих даних).

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити **висновок**, що офіційний вебсайт закладу вищої освіти став інформаційним простором у забезпеченні навчального процесу, який становить особливу форму діяльності в сучасному інформаційному суспільстві, за допомогою якої відбувається організація реклами та просування освітніх послуг, позиціонування і підтримка іміджу, забезпечення інформаційно-комунікаційних відносин з представниками цільової аудиторії.

Важливим аспектом є особливості наповнення сайту якісним контентом, до яких можна віднести необхідність постійної актуалізації та оновлення інформації різного типу (текст, фото, відео), наявність чіткої структури вебсайту, можливість переходу на іншу мову, наявність посилань на авторитетні сайти, достовірні джерела. Оцінити ефективність інформаційного наповнення вебсайту ЗВО можливо за допомогою проведення контент-аналізу, який представляє кількісно-якісний аналіз текстової інформації та текстових масивів з метою подальшої змістової інтерпретації отриманих кількісно-якісних закономірностей [4].

Література

1. Зацерківна М. О. PR-технології у формуванні іміджу закладів вищої освіти сфери культури : дис. на здоб. наук. ступ. канд. наук із соц ком. : 27.00.06 / Зацерківна Марина Олексіївна ; Київський національний ун-т культури і мистецтв. – Київ, 2019. – 244 с.
2. Моніторинг очікувань студентів 1 курсу від освітніх послуг і задоволеності якістю вступної кампанії 2018 року [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://btsau.edu.ua/sites/default/files/Faculties/osvita/quality/zvit_ankety_student_1kurs_2018.pdf. вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 01.04.2021].
3. Забарна Е. М., Соловійова Е. Ю. Система та критерії маркетингового аналізу сайтів вищих навчальних закладів. [Електронний ресурс]. / Е. М. Забарна, Е. Ю. Соловійова // Ефективна економіка. – 2013. – № 1. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_1_47. Назва з екрану. – [Дата звернення : 01.04.2021].
4. Чирун Л. В., Висоцька В. А. Застосування контент-аналізу текстової інформації в системах електронної комерції / Л. В. Чирун, В. А. Висоцька // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Інформаційні системи та мережі. – 2010. – № 689. – С. 332–347.

УДК 115

Вольнов Ілья Николаевич,
директор Центра технологической поддержки образования,
доцент кафедры «Машины и технология литейного производства»
Московского политехнического университета,
канд. техн. наук,
г. Москва, Российская Федерация

СИММЕТРИЯ БАЛАНСА ВРЕМЕНИ КАК СМЫСЛ

Важность работы со временем и понимание его как ресурса развития обусловлено рядом причин. Во-первых – это кризис пространственного развития и смена экстенсивного механизма роста цивилизации на интенсивный. Во-вторых – это сценарии развития типа цифровой трансформации и технологической сингулярности, где будущее как простран-

ство свободного выбора человека схлопывается, а время, лишённое модуса «будущего», деградирует. В-третьих – это возможное наступление в середине этого века исторической сингулярности (А. Панов) с полной сменой законов планетарной эволюции. Человечество лишится онтологических оснований и всех форм времени, которые структурируют наше мышление, и мы окажемся во власти неупорядоченного, хаотического времени.

Опишем основные формы времени с опорой на работу [1]. Древние греки различали две формы времени Хронос – время людей и Кайрос – время богов. Сегодня Хронос полностью приватизирован научным мировоззрением, а Кайрос выведен за скобки массового сознания. Вместе с этим наука, с появлением в ее структуре неравновесной термодинамики, стала различать в Хроносе составляющие механического и биологического времени. Таким образом, сегодня мы имеем три формы времени.

Механическое время – это «мертвое» время механического движения, измеряемое через повторяющиеся события. Оно линейно, однородно, однонаправлено, бесконечно. Это время «мирового аквариума» И. Ньютона и «релятивистских поездов» А. Эйнштейна.

Термодинамическое, биологическое время – время живого наблюдателя, которое фиксирует изменения в системе. Оно не измеримо, но наблюдаемо, однонаправлено, нелинейно, конечно, абсолютно, маркирует процессы самоорганизации и разрушения.

Кайрос – это онтологическое, телеологическое (имеющее цель) время. Оно неизмеримо, нелинейно, разрывно, дискретно, конечно, обратимо. Это время Писания, время мыслящей материи, духовного опыта и прозрений человека.

Тезис о том, что в Кайросе время обратимо поясним на примере выворачивания времени, приводимом О. П. Флоренским в работе Иконостас. В молитвенном или сновидческом состоянии наше сознание способно выворачивать время, меняя местами причину и следствие. Так при внимательном отношении к своим сновидениям, в которых пробуждение происходит от какой-либо внешней причины, например будильника, можно заметить, что сам звон будильника, будучи причиной пробуждения в физической реальности, в мире сновидения является следствием сюжета этого сновидения.

Добавим, что в каждой форме времени предполагается наблюдатель, который «со стороны» и рефлексивно наблюдает ее из иной, вышестоящей формы. Механическое время оценивается живым наблюдателем в биологическом времени. Биологическое время подразумевает онтологического наблюдателя, находящегося в Кайросе. Наконец, последнее, предполагает предельного наблюдателя, которого можно назвать «квантовым наблюдателем», Богом или Вселенной. Через наблюдателя формы времени собираются в слоистую модель.

Формы времени можно собрать также через тройной баланс, фигуру равнобедренного треугольника, в вершинах которого полагаются сами формы времени, попарно соединяемые его гранями. Обе модели конструктивны и структурируют наши представления о более сложных, составных формах времени, процессах работы с ними и областях знания, связанных со временем.

Так на грани треугольника между механическим и термодинамическим временем, находится циклическое время и области знания типа синергетики и глобального эволюционизма. На грани между механическим временем и Кайросом, лежат мифология и области знания типа философии спонтанного и вероятностной теории смыслов В. В. Налимова. Между термодинамическим временем и Кайросом располагаются литургические практики и области знания типа Иеротопии.

Теперь если вспомнить, что человек создан «по образу и подобию», то в нем должны быть выражены все три формы времени. Действительно, между рождением и смертью есть интервал времени размеренного, однородного течения времени зрелого периода жизни, который все же, дробится спонтанными событиями кризисов, озарений, инсайтов и пр. Отсюда следует что смысл человеческой жизни как целого может быть выражен через симметрию баланса времени. Чем больше симметрия, тем больше гармонии и жизнь больше наполнена смыслом. Далее этот критерий может быть спроецирован из человека вовне на его области деятельности и знания. Эта проекция следует из известной установки постнеклассической науки о построении знания по принципу человекомерности.

Оценим различные области знания по критерию симметрии баланса времени. У большинства наук баланс вырожден и представлен только механическим временем. В этом причина кризиса научного познания в ситуации перехода от освоения пространства к освоению времени. Немного лучше ситуация там, где есть пересечение с неравно-

весной термодинамикой, и мы видим широкое распространение таких наук как синергетика и глобальный эволюционизм. Однако и здесь, баланс оказывается вырожденным до одной его грани, а интенция глобального эволюционизма быть единой научной картиной мира не оправдывается. Лучше ситуация с науками, которые по своему определению работают со временем. Так история, несмотря на то сильно тяготеет к механическому времени, в нем полностью не помещается. В ее основании лежит группа противоречий [2], которые удерживают ее баланс от полной редукции. Баланс времени истории не является вырожденным, но он также не является симметричным.

Из научных построений наибольшую симметрию баланса, пожалуй, имеет ноосферная теория В. И. Вернадского, в которой мы видим направленность (телеологичность) эволюционного процесса, его не замкнутость планетарным масштабом и включенность в беспредельное космическое пространство. Именно через эти аспекты проявляется время Кайроса и устанавливается симметрия баланса времени.

Вопрос: какие инструменты культуры способны работать с Кайросом и восстанавливать симметрию в вырожденных балансах времени? Ответ: важнейшим таким инструментом является искусство, а важнейшей фигурой – художник, который находится в позиции онтологического наблюдателя над слоями механического и термодинамического времени.

В области искусства можно найти много значимых образов с Кайросом и симметричным балансом времени, например, художественный стиль «кузнецовское письмо». А что происходит в смежных с искусством областях?

Один из аспектов глобального кризиса – отсутствие нового, как в науке, так и в искусстве. Выход из этого тупика – междисциплинарный подход синергетики, обобщенный на науку и искусство и, представленный сегодня тремя направлениями. Первое – это наукоп, где искусство решает утилитарную задачу популяризации науки и ею полностью исчерпывается. Второе – это научное искусство, где наука и технология рассматриваются как новые медиа. Обратной стороной этого направления является быстрое моральное устаревание такого искусства. В обоих случаях искусство лишается Кайроса и переподчиняется механическому времени в первом случае и термодинамическому времени во втором.

Третье направление – это объединение науки и искусства, но не них самих, а их способов мышления [3]. При этом проводится различие интеллекта и мышления как частей умственной деятельности в механическом времени, с одной стороны, и во времени Кайроса, с другой. Только это направление Science-Art позволяет удержать симметрию баланса времени.

Аналогичная оценка может быть сделана для цифровой трансформации и сильному искусственному интеллекту, которые строятся на больших данных и отчуждаемую от своих носителей информацию. Ясно, что при отчуждении, информация переносится из времени своего носителя в механическое время, а это процесс прямо противоположен, восстановлению симметрии временного баланса. Это полная редукция баланса к мертвому времени. Не сложно предсказать, что процесс этот обречен и, если сам человек его не остановит, это сделают стихийные силы природы.

Итак, освоение цивилизацией ресурса времени, будет сопровождаться восстановлением симметрии баланса времени во всех видах деятельности. Параллельно будет изживаться наследие постмодернизма с его полным выхолащиванием смыслов. Смысл вернется в нашу жизнь и главную роль здесь сыграет искусство и художник как носитель Кайроса. Направления развития, в которых наблюдается обратный процесс, будут признаны ошибочными.

Работа выполнена при поддержке Российского фонда фундаментальных исследований, проект 20-511-00003.

Литература

1. Никитин В., Переслегин С., Парибок А. Инженерная онтология. Инженерия как странствие. Учебное пособие. Екатеринбург: Издательский Дом «Ажур». 2013. – 230 с.
2. Вольнов И.Н. Искусство, порождающее время / Восьмая международная научно-практическая конференция: Философия и культура информационного общества: тезисы. – СПб.: ГУАП, 2020. – 426 с.

3. Вольнов И.Н. Science-art: единство науки и искусства // Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Философия. 2017. – Т. 21. – № 4. – С. 557-564.

УДК 004:02

*Дейнека Ярослав Анатолійович,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В БІБЛІОТЕЦІ

У статті визначено та проаналізовано переваги та недоліки діджиталізації в бібліотечній системі.

Ключові слова: цифрова бібліотека, діджиталізація, інформаційні технології, бібліотечні ресурси, користувачі.

The article identifies and analyzes the advantages and disadvantages of digitalization in the library system.

Key words: digital library, digitalization, information technology, library resources, users.

Останні кілька десятиліть бібліотеки в усьому світі переводять свою діяльність в цифрову форму. Сотні бібліотечних закладів розпочинають проекти, спрямовані на оцифрування їхніх колекцій та фондів, як відповідь на інформаційну глобалізацію. Сучасні електронні бібліотеки, насамперед, є новим класом складних інформаційних систем. Їх можливості не стільки дублюють можливості звичайних бібліотек, скільки створюють якісно новий підхід до роботи з неоднорідною інформацією [1].

Сьогодні в світовій бібліотечній системі прискорились глобалізаційні процеси. Формується світова інформаційна система, для якої оцифрування документів має фундаментальне значення. Сучасність вимагає від бібліотеки переведення в цифрову форму більшості її послуг, тобто використовувати онлайн-сервіси. Це дозволяє зберегти ресурси бібліотеки, що знаходяться під загрозою зникнення, покращити ефективність механізмів пошуку інформації та розширити доступ до бібліотечних ресурсів. Це важливо також для керівництва бібліотеки, щоб «забезпечити керівні принципи і сформулювати плани на майбутнє» [3, с. 23].

Наразі оцифрування документальних матеріалів, яке активно впроваджується в бібліотечну діяльність, має низку переваг.

По-перше, старі та унікальні документи мають величезну цінність. Наявність цифрової версії документа дозволяє користувачу чи досліднику мати доступ до нього без шкоди для оригінального матеріального носія та без загрози його викрадення;

По-друге, оцифрування документів загалом дає можливість розширити доступ до них: надавати віддалений доступ до повного тексту документу багатьом користувачам одночасно.

По-третє, оцифровані документи доступні для використання для різних цілей, зокрема презентацій, онлайн-виставок, слайд-шоу тощо.

По-четверте, розширення доступу до матеріалів, можливість одночасного доступу до документа багатьом користувачам забезпечується легкістю копіювання та онлайн-доступу.

По-п'яте, полегшується обмін документами між бібліотеками. Електронні бібліотеки, які функціонують у формі баз даних, реалізують тим самим міжбібліотечну взаємодію на технологічному рівні, додатково розширюючи доступ до документів.

По-шосте, електронні документи легко копіюються, а електронні носії інформації більш зносостійкі за відповідних умов зберігання, до них можна забезпечити віддалений доступ, тому електронні бібліотеки краще забезпечують збереженість документів, що для рідкісних та унікальних матеріалів особливо важливо.

По-сьоме, відсутність необхідності фізично перебувати в бібліотеці для отримання інформації чи документу вже сама по собі розширює доступ до документів тим, хто не

може чи не вважає за необхідне відвідати бібліотеку безпосередньо. Відвідуваність сайту бібліотеки може вимірюватися мільйонами тоді, як можливості відвідування фізичного простору бібліотеки в цьому плані набагато скромніші.

Таким чином, головною перевагою діджиталізації бібліотек є покращення доступу до матеріалів, який може бути реалізований за допомогою Інтернет-мережі, тому користувач не прив'язаний до місця перебування бібліотеки фізично та до графіку її роботи. Також цифрові бібліотеки можуть бути «своєрідним захистом колекцій (бібліотечних, архівних) на випадок пожежі або інших загроз» [2, с. 81].

Серед проблем на шляху діджиталізації бібліотек особливу увагу на себе звертає потреба в додатковому фінансуванні, необхідність систематичного оновлення програмного та апаратного забезпечення, правовий аспект (необхідність закупівлі ліцензій), необхідність систематичного та висококваліфікованого технічного обслуговування, поступове застарівання технологій та взятих на озброєння концепцій загалом. Все ще актуальною залишається проблема технофобії.

Низка проблем, що стоять перед бібліотеками на шляху до переходу на цифрові рейки, повинні бути розв'язані рано чи пізно. Набагато ефективнішою діджиталізація бібліотек буде, якщо існуватимуть державні цільові програми, націлені на фінансування, забезпечення, організацію діджиталізації бібліотек, зокрема навчання персоналу, закупівлю та обслуговування апаратного та програмного забезпечення, закупівлю ліцензій на контент, здійснення оцифрування вже наявних документів.

Підсумовуючи вищезначене, слід наголосити, збереження культурної спадщини, формування знань і створення інформаційного середовища сьогодні в числі пріоритетних завдань держави і суспільства. Їх рішення нерозривно пов'язане з розвитком бібліотечної справи. У зв'язку з цим затверджуються державні програми і реалізуються ІТ-проекти, покликані забезпечити доступність наукової, науково-популярної та освітньої літератури широкому колу читачів. Не підлягає сумніву той факт, що для зберігання і поширення знань, діджиталізація є важливим напрямом для майбутнього ефективного функціонування бібліотеки. Ми з'ясували, що оцифрування паперових видань – складна і трудомістка робота, оскільки у бібліотек немає єдиної нормативно-методологічної бази щодо вибору методів оцифрування, не вистачає фінансування на придбання скануючого обладнання і цифровізація бібліотечного сектору все ще знаходиться на ранніх стадіях свого розвитку. Однак переваги та ефективне впровадження діджиталізації, серед яких зменшення зносу оригіналів; можливість доступ користувачів до тих об'єктів зберігання, оригінали яких знаходяться в незадовільному фізичному стані; за умови дотримання нескладних контрольно-профілактичних заходів цифрова копія має досить великим терміном зберігання; при втраті оригіналу документа можливо його відтворення поліграфічним способом; використання електронної копії дозволить підвищити якість і скоротити час обслуговування користувачів бібліотеки та ін., зумовлять входження бібліотеки в процес побудови інформаційного суспільства. Зокрема, бібліотеки входять в число установ, які повинні надавати громадянам і організаціям послуги в електронному вигляді, тому мають швидко реагувати на нові виклики, реалізуючи нові проекти у цьому напрямі.

Література

1. Богданова, И. Ф. Библиотеки: от античных до электронных // Культура народов Причерноморья. – 2006. – № 77. – С. 32–45.
2. Ярکا, У. Оцифрування інформації, як пріоритетний напрям збереження бібліотечних фондів / У. Ярکا, Ж. Мина // Інформаційне суспільство: тенденції регіонального розвитку : матеріали міжнародної науково-практичної конференції ISRDT-2016 (Львів, 20–21 вересня 2016 р.). – Львів : Видавництво «Редакція «УП», 2016. – С. 80–81.
3. Fabunmi, B. Digitization of Library Resources: Challenges and Implications For Policy and Planning / B. Fabunmi, M. Paris // International Journal of African & African American Studies. – 2006. – Vol. V, № 2. – P. 23–37.

УДК 027.54(477-25)НБУВ:655.4/.5](477)"1991/..."

*Дубас Тетяна Петрівна,
завідувачка відділу синтезу соціокультурних
мережесевих ресурсів Національної юридичної бібліотеки
(Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського),
канд. наук із соц. комунікацій,
м. Київ, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ВИДОВОГО ТА ЖАНРОВОГО СКЛАДУ НАУКОВО-ВИДАВНИЧОЇ ПРОДУКЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО У ПЕРІОД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ

Науково-видавнича діяльність Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) у період незалежності України характеризується значними обсягами, розвинutoю структурою, відображає різноманітність напрямів, які можуть бути предметом досліджень у науковій бібліотеці.

Одним з фундаментальних напрямів стала наукова розробка історико-культурних фондів, що відображали історію наукової думки, літератури, духовної культури України, які у ХХ ст. фактично були під ідеологічною забороною і не використовувалися як джерельна база історичних та культурологічних досліджень. Особлива відповідальність цієї роботи полягала в тому, що треба було розпочати цю роботу майже «з нуля». Науковий опис та залучення цієї спадщини до наукового й культурного обігу вимагали оволодіння спеціальними методами дослідження фондів НБУВ як історичних джерел, знання різних, у тому числі «забутих» мов, проведення ґрунтовних історичних студій стосовно походження джерел, колекцій і меморіальних бібліотек в умовах практичної відсутності документального супроводу цих фондів щодо їхньої долі, переміщень та втрат [1, с. 221–222].

У цей період на всіх рівнях – на засіданнях вченої та редакційно-видавничої рад, у колективах відділів бібліотеки та авторами підготовки різних видань обговорювалися питання подальшого розвитку науково-видавничої діяльності НБУВ з урахуванням нового статусу бібліотеки як установи, що організує збирання, збереження та використання джерел національної пам'яті, відіграє важливу соціокомунікаційну роль у визначенні ціннісно-нормативної системи суспільства, її стабільного емоційно-психологічного стану, морального та інтелектуального потенціалу [2].

Характерною особливістю цього періоду стало створення монографічних, бібліографічних та археографічних (публікацій документів і пам'яток історії та культури) серій видань, які присвячувалися розкриттю унікальних фондів бібліотеки універсального характеру, на відміну від діяльності бібліотек галузевих академій, які були визнані науково-дослідними інститутами і працювали відповідно на галузь науки. Обговорення напрямів діяльності та основних серій видань НБУВ та методологічних засад і методів підготовки багатотомних фундаментальних колективних й індивідуальних робіт відбувалося практично всім колективом науковців. Перевагою створення серій вважалася можливість визначення та забезпечення спільних принципів підготовки видань зусиллями об'єднання науковців у творчі колективи та у найбільш раціональний спосіб. У центрі уваги опинилися і методологічні, і методичні питання, що пояснювалося тим, що такі види й типи видань виникають в історії українського наукового й культурного простору вперше і тому носили дискусійний характер. Очолити процес створення серій було надано найбільш досвідченим ученим і фахівцям під загальним керівництвом академіка О. С. Онищенка, що значною мірою визначило успіх колосальної науково-видавничої діяльності НБУВ. Усі розробки і серії започатковувалися вперше в історії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського відповідно до затверджених Президією НАН України напрямів науково-дослідних досліджень і тем. Тому основна наукова продукція була спрямована спочатку на виконання проєктів науково-прикладної тематики.

Особливістю науково-видавничої продукції НБУВ у цей період є певна творчість у будь-якому науковому виданні, видовому аспекті, що було наслідком бажання забезпечити науковим знанням про предмет дослідження. У цьому проявився інноваційний підхід бібліотеки [3]. Науково-видавнича продукція складалася з монографій, публікацій пам'яток культури, наукових довідників (архівних, бібліографічних та археографічних), наукових каталогів, що репрезентували фонди, анотованих наукових покажчиків,

словників. Важливим напрямом стала підготовка науково-методичних видань, які регулювали розвиток наукових технологій та організації фондів, їх обліку, обслуговування користувачів.

Розвиток фундаментальних досліджень супроводжувався активною підготовкою індивідуальних і колективних монографій НБУВ, які розкривають теоретико-методологічні дослідження проблем та практичних питань науково-дослідних тематик, збірників наукових праць, розробкою нових напрямів наукових досліджень у період інформатизації. Водночас ініціативна розробка складних питань показала наукову творчість у галузі створення таких видань як монографії, публікації пам'яток культури та документів. Так, з'явилася нова наукова продукція – комплексні наукові видання, які одночасно у складі видання мали як монографічну складову, так і бібліографічний показник або каталог історико-культурних джерел, публікацію джерел, включення ілюстрацій довідкового й верифікаційного характеру. Це інноваційний вид видань, спрямований на усебічну розробку питання складного джерельного характеру або предмета, де були задіяні фахівці академічних інститутів. Серед таких видань, наприклад, монографії Є. В. Рукавіциної-Гордзієвської «Київський митрополит (Є. О. Болховітінов): Біобібліографія. Бібліотека. Архів»; О. А. Іванової «Кириличні рукописні книги 16 ст. Дослідження. Каталог. Альбом філіграней». Яскравим прикладом стала публікація видатної рукописної пам'ятки – Пересопницького Євангелія XVI ст., яке мало науково-дослідний характер та приклад усебічного дослідження пам'ятки культури, де було проведено історичне дослідження, атрибуція пам'ятки, публікація тексту, словника мови Пересопницького Євангелія, бібліографію наукових публікацій. Комплексного характеру набуває й підготовка видань, присвячених життю та діяльності видатних осіб, коли дослідження супроводжується як ґрунтовним вивченням діяльності особи, так і подається публікація офіційних документів, листів, бібліографії, спогадів тощо, як наприклад дослідження таких персоналій, як В. Ф. Іваницький, Ю. І. Меженко, Ф. П. Шевченко. Слід наголосити, що це специфічний аспект наукових видань НБУВ, запропонований його колективом.

Формується новий вид наукової продукції – історико-бібліографічне дослідження, що поєднало монографічний та бібліографічний текст, публікацію архівної спадщини: «Українська преса в Україні та світі XIX–XX ст.: історико-бібліографічне дослідження»; «Повернення в Україну грамоти Петра I Іоасафу Кроковському 1708 р. Матеріали урочистого передання грамоти та українсько-німецького колоквиуму 30 травня 2019 р., присвяченого історії унікального документа Софійської колекції (який складався з трьох частин: урочиста частина передачі з виступами офіційних осіб, доповіді колоквиуму – виступи німецьких й українських експертів та обговорення з виступами українських вчених, які займаються проблемами повернення культурних цінностей)». Розвиваються архівні довідники, за визначенням Л. А. Дубровіної – архівні довідники нового покоління, які, зберігаючи загальні формальні вимоги як до жанру, разом з тим істотно поповнювалися інформацією, що раніше не включалася, які набули суттєвого змістового розвитку. Вони від інформаційно-пошукового апарату перейшли до функцій науково-довідкового видання. Передусім – це путівники по рукописних та архівних фондах різного походження, по особових фондах вчених НАН України, рукописних зібраннях та колекціях, які містили багато довідкової інформації, що базувалася на науково-дослідній роботі.

На сьогодні яскрава палітра видавничої продукції НБУВ представлена монографіями та комплексними виданнями, які складаються з монографічної, публікаційної та довідкової складової в єдиному виданні; журналами й фаховими збірниками наукових праць, матеріалами міжнародних конференцій, реферативними журналами та іншими тематичними науковими збірниками, що включені у бібліометричні та реферативні міжнародні бази даних; публікаціями пам'яток рукописної та книжкової спадщини, документальних джерел, науковими каталогами рукописних книг, стародруків, рідкісних і цінних видань, публікаціями архівної спадщини видатних осіб. Структура видавничої продукції містить також систему довідників: біобібліографія вчених і діячів освіти та культури; наукові каталоги по фондах, наукові описи та огляди; тематичні довідкові видання: бібліографічні показники, анотовані тематичні показники, бібліографічні довідники по фондах, словники, реферативні огляди документів та ресурсів; систему інформаційно-аналітичних видань, що формується як системний електронний ресурс і поширюється дистанційно, які оперативно надають суспільно-політичну й економічну інформацію органам державної влади та широкому колу користувачів з різних джерел. Окрема група – науково-

методичні видання в галузі розвитку бібліотечної та архівної справи, мережі бібліотек та архівів НАН України. Характеру видавничої продукції набувають електронні ресурси та бази даних, тексти сайтів НБУВ, а також публікація цифрових ресурсів.

Отже, у період незалежності Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського розвиває свою науково-видавничу діяльність в умовах свободи та впровадження інформаційних технологій, характеризується колосальними обсягами та різноманітністю видів і жанрів, формується як установа супроводу суспільних реформ, інноваційної діяльності, учасник розробки та реалізації національної інформаційної політики.

Література

1. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського у перше десятиліття незалежності України (1991–2002) : [монографія] / Л. А. Дубровіна, О. С. Онищенко, В. М. Горюхов [та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2019. – 436 с.

2. Дубровіна Л. А. Бібліотеки в системі інституцій національної пам'яті України та національної культурної спадщини / Л. А. Дубровіна // Рукописна та книжкова спадщина України. – Київ, 2016. – Вип. 20. – С. 232–251.

3. Дубас Т. Науково-видавнича діяльність НБУВ: розвиток напрямів, видів та жанрів видавничої продукції (1991–2019) / Т. Дубас // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2020. – Вип. 58. – С. 377–393.

УДК 027.53:025.5-028.27]:37(476)

Зигмантович Світлана Вікентіївна,
професор кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності
Білоруського державного університету культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук,
м. Мінськ, Білорусь

Саїтова Валентина Іванівна,
професор кафедри бібліотечно-інформаційної діяльності
Білоруського державного університету культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук,
м. Мінськ, Білорусь

ИНФОРМАЦИОННЫЕ РЕСУРСЫ И СЕРВИСЫ ОБЛАСТНЫХ БИБЛИОТЕК БЕЛАРУСИ В ОБЕСПЕЧЕНИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СФЕРЫ В УСЛОВИЯХ ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ

Информационная поддержка образовательной сферы – традиционно важное направление деятельности областных универсальных библиотек (ОУБ). Функционирование ОУБ в трех социальных средах – образования, науки, культуры закономерно проявляется в целевой направленности деятельности, в новых организационных формах, ресурсной базе, предлагаемых сервисах, как в отечественных, так и в зарубежных библиотеках этого типа.

Не будучи непосредственно связанными с информационным обеспечением образовательных программ в сравнении с библиотеками учебных учреждений, ОУБ имеют широкие возможности участия в организации доступа к источникам фиксированного знания. Роль ОУБ в сфере образования определяется их универсальными ресурсами, прочными связями с образовательными учреждениями регионов, квалифицированными кадрами, владеющими информационными и педагогическими технологиями. Универсальность содержательного контента, глубина ретроспективного охвата, широта видового, территориального и языкового состава представляемой информации выделяет эти библиотеки среди других субъектов, связанных с формированием информационно-ресурсной базы образовательного пространства; позволяет на их основе генерировать специальные виды ресурсов образовательной направленности. Их востребован-

ность подтверждается сформированным контингентом пользователей ИР и услуг, среди которых преобладают учащиеся, студенты, педагогические кадры учреждений образования. ОУБ также активны в установлении связей с учреждениями образования и их библиотеками.

Кумулирование источников фиксированного знания и организация доступа к ним субъектов образовательного пространства обеспечивается информационно-поисковыми системами ОУБ, внешними доступными информационными ресурсами и различными сервисами, развивающимися в соответствии с общими тенденциями цифровой трансформации библиотек.

Информационно-ресурсная база ОУБ не замещает ресурсную базу библиотек учреждения образования, но создает дополнительные возможности для реализации образовательных задач, стоящих перед преподавателями и обучаемыми. Тенденции глобализации и регионализации ведут к доступности информационных ресурсов гигантских объемов и возможности включать в мировой информационный контент особенное регионоведческое образовательное знание. Оба взаимосвязанных явления открывают для ОУБ широкие возможности работы с библиографическими метаданными и первичными источниками на основе принципов корпоративного сотрудничества, интеграции и связанности. Специфична роль ОУБ в библиографическом обеспечении отраслей регионоведческого знания, дисциплинарного для специальностей в университетах, профильных для отдельных учебных предметов в средней школе и некоторых учреждений среднего специального образования и другой научно-образовательной и воспитательной деятельности [4]. Это направление лишь фрагментарно обеспечивается или вообще не обеспечивается библиотеками учреждений образования.

Занимая активную позицию в формировании регионального пространства знаний, ОУБ активно вовлекаются в процессы интеграции науки и образования, выступая в качестве центров разработки и реализации уникальных собственных ЭИР и инициаторов партнерских проектов.

Информационно-библиографическая ресурсная база ОУБ представлена широким спектром современных продуктов: электронные каталоги, базы данных, библиографические бюллетени, указатели, списки, обзоры, виртуальные выставки, презентации, электронные коллекции, библиотеки и др. Все это отражает также тенденцию диверсификации СПА библиотек. Электронные каталоги являются наиболее полными источниками метаданных о документных фондах ОУБ и востребованными со стороны пользователей, что, например, подтверждает новое исследование в Витебской ОУБ [3]. Однако функционально и по дизайну электронные каталоги все еще не отвечают современным требованиям: узок поисковый функционал, субъект образования не «видит» обложек книг, аннотаций, не визуализировано содержание сборников на просмотре библиографических записей, не реализованы дополнительные сервисные услуги, в частности, возможности решать рекомендательно-библиографические задачи.

Стратегическим направлением библиографической деятельности ОУБ стало участие в формировании национальных информационных ресурсов таких как Сводный электронный каталог библиотек Беларуси и «Национальная библиография Беларуси», в которых рассматриваемые библиотеки возглавляют региональный уровень и ответственны за ведение и представление региональных сводных электронных каталогов (РСЭК) [2]. Уникальность этого ресурса для образовательных целей определяется рядом особенностей: наличием метаданных местных изданий, обязательный экземпляр которых получают ОУБ, отражением краеведческих изданий, художественных произведений, которые не поступают в другие центры корпоративной каталогизации страны. Как отмечают белорусские исследователи, по экспертным оценкам объем таких документов составляет 30-40% текущих поступлений в библиотеки регионов [1]. Вместе с тем, эти издания рекомендуются в образовательных программах краеведческих учебных дисциплин учреждений образования, важны для исследовательских целей. Наличие метаданных на документы по смежным и родственным тематикам в аспекте профессиональной специализации субъектов системы образования также выгодно отличает библиографические ресурсы ОУБ в сравнении со специализированными массивами библиографических метаданных школьных и других библиотек учреждений образования. Наличие единой точки доступа к краеведческим ЭИР в РСЭК области, содержащим пласты краеведческой фактографической, полнотекстовой и библиографической информации, зна-

чительно повышает комфортность их использования пользователями. Со стороны Национальной библиотеки Беларуси (НББ) предпринимаются технологические решения для повышения качества РСЭК, в частности, подключения к системе discovery (функция «Искать также»).

Областные библиотеки предоставляют субъектам образования доступ к лицензионным ЭИР зарубежных производителей и агрегаторов БД, используя преимущества корпоративной подписки через сервис «Виртуальный читальный зал» НББ. Среди них: «Университетская библиотека ONLINE», «Интегрум», «Polpred. Обзор СМИ», базам данных «EBSCO» и другим, главным образом, полнотекстовым ЭИР.

Краеведение – приоритетное направление в деятельности ОУБ, имеет и самую основательную и динамичную информационно-ресурсную составляющую, представленную разнообразием форм жанровой реализации и тематики. Наряду с классическими библиографическими источниками (каталоги, указатели, списки, обзоры и др.) быстро возрастает подготовка ЭИР, комплексирующих различные виды информации, в которых библиографическая составляющая выступает основанием организации, навигации и поиска цифрового контента.

Отражение ценного краеведческого контента воплощается в базах данных, виртуальных литературных картах и музеях, электронных коллекциях и библиотеках, проектах – эти ЭИР получают все большее распространение в ОУБ. Витебская и Могилевская ОУБ продолжают актуализацию полнотекстовых БД «Прыдзвінскі край: гісторыя і сучаснасць» и «Край мой – Магілёўшчына». Универсальность контента сделали эти ресурсы наиболее используемыми студентами и другими субъектами образовательного процесса.

Витебская ОУБ на сайте разместила библиографический список электронной коллекции «Витебщина: документальное наследие», ориентирующий преподавателей и студентов в составе ценных исторических документов о крае, отсутствующих в этой библиотеке. В электронной коллекции «Гродзеншчына ў XIX – пач. XX ст.» отражены копии редких краеведческих документов, имеющих источниковедческое значение для изучения истории края. Проект электронного репозитория краеведческих документов «Библиотека доступная всем» выдвинут Могилевской ОУБ. Для изучения истории края эта библиотека предлагает проект «Малая Родина. Деревеньки с большой историей», виртуальные выставки «Белорусы мира из Могилевщины», «Могилевская область в годы Первой мировой войны», «Могилевская губерния на страницах периодической печати», фактографическую БД «Таленты ад роднай зямлі», путеводитель по краеведческим электронным продуктам библиотек области и другие ресурсы. Учащимися могут использоваться краеведческие познавательные игры.

Областные библиотеки создают и развивают ЭИР знаменитых писателей-уроженцев, ставших классиками белорусской литературы, включая в них научно-вспомогательные библиографические списки. Такие ресурсы способствуют изучению персоналистических характеристик известных личностей в рамках краеведческих учебных дисциплин («Алесь Касько» Брестской ОУБ, «Элиза Ожешко» Гродненской ОУБ и др.). В качестве одного из ярких примеров может быть мультимедийное электронное издание «Юзаф Ігнацы Крашэўскі», подготовленное Брестской ОУБ совместно с белорусскими и зарубежными партнерами.

Перспективные задачи развития ресурсной системы ОУБ обуславливаются динамичностью информационной среды. Среди них: преодоление локальной доступности отдельных ценных ресурсов, расширение их использования субъектами образовательной сферы путем продвижения в Интернет; преобразование уникальных краеведческих библиографических продуктов в полнотекстовые проблемно-ориентированные БД; формирование собственных электронных библиотек открытого типа, организованных по коллекционному принципу с учетом отражения как уникальных ресурсов, так и обеспечения науки и образовательного процесса, социокультурного развития, продвижения культурного, научно-технического, интеллектуального потенциала региона.

Адаптация системы информационно-библиотечного обслуживания к потребностям различных пользователей системы образования, в том числе удаленных, актуализирует деятельность областных библиотек по развитию взаимодействия с учреждениями образования, информационному обучению целевых групп, а также по продвижению ЭИР через сайты и социальные сети. По этим направлениям ОУБ накопили интересный опыт и могут постоянно развиваться для решения задач и достижения целей региональной

сферы образования. Перспективной может стать активизация сотрудничества с учреждениями среднего специального и общего образования, библиотеки которых зачастую не могут предоставить современные и востребованные формы информационного и ресурсного обеспечения.

Таким образом, ОУБ занимают активную позицию в формировании регионального пространства знаний, являются значимыми субъектами информационной инфраструктуры образовательной сферы, содействуют процессам интеграции науки и образования, выступая в качестве центров разработки и реализации уникальных собственных ЭИР и инициаторов партнерских проектов.

Литература

1. Бричковский, В.И. Интеграция электронных информационных ресурсов с целью повышения эффективности корпоративного взаимодействия библиотек / В.И. Бричковский, А.А. Шереметьева // XVII Международная научно-практическая конференция «Корпоративные библиотечные системы: технологии и инновации». – Санкт-Петербург: Санкт-Петербургский политехнический университет, 2018. – С. 31–42.
2. Кузьминич, Т. В. Национальный сегмент в информационном обеспечении образовательного процесса: современные белорусские реалии [Электронный ресурс] / Т.В. Кузьминич // Наука и научная информация. – 2019. – Т.2, № 2. – С. 86-95. – Режим доступа: <https://doi.org/10.24108/2658-3143-2019-2-2-86-95>. - [Дата доступа: 23.03.2021].
3. Романович, А. Использование баз данных собственной генерации в библиотечно-информационном обслуживании / А. Романович // Бібліотечні світ. – 2019. – № 3. – С. 18-20.
4. Саітава, В.І. Краязнаўчыя інфармацыйныя рэсурсы абласных бібліятэк у дапамогу адукацыйнай дзейнасці / В.І. Саітава // Навуковы пошук у сферы культуры і мастацтва : матэрыялы навук. канф. прафесарска-выкладчыцкага складу БДУКМ, Мінск, 22 лістап. 2018 г. / М-ва к-ры Рэсп. Беларусь, Беларус. дзярж. ун-т культуры і мастацтваў ; рэдкал. А. А. Корбут [і інш.]. – Мінск : БДУКМ, 2020. – С. 140-144.

УДК 316.772:069.62

Ключко Юлія Миколаївна,
доцент кафедри музеєзнавства та експертизи
історико-культурних цінностей
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

МЕДІАЦІЯ ЯК СКЛАДОВА КОМУНКАТИВНИХ ПРАКТИК СУЧАСНИХ МУЗЕЇВ

Сучасні соціально-економічні особливості розвитку суспільства вимагають від музеїв зміни політики як економічної, так і комунікаційної. Для музею як одного із центрів комунікації в культурному просторі важливим результатом діяльності є встановлення стійкого і конструктивного діалогу зі своєю публікою. Спілкування в просторі музею з використанням його експозицій або територій має свою специфіку, адже теми, стиль і способи спілкування обумовлені його профілем, інформацією, що закладена у музейних предметах, тощо. Вектор розвитку музейного закладу визначає напрями та форми роботи з відвідувачами. Менеджери сучасних музеїв прагнуть створити широкі можливості для інтерпретації колекції, яка представлена різними форматами, відповідно до рівня і типу освіти людей (зокрема, експозиції, що створюють враження багаточаровості, багаторівневості, що уможливорює перехід відвідувача з одного рівня на інший). Фактично, відмовляючись від патерналістської моделі, музей перетворюється на медіатора, який відчуває настрої та запити суспільства; із інституції, яка фіксує досягнутий рівень суспільної свідомості, музей стає явищем культури, що надає цій свідомості поступальної динаміки.

Розглянемо більш докладно поняття «медіація», «культурна медіація», «музейна медіація». Професія медіатора зародилась ще у Давній Греції. Етимологічно в основі слова «медіація» лежить поняття «середина». Сьогодні цей термін використовується у різних контекстах. Наприклад, з юридичного погляду, «медіація» – це спосіб досудового вирішення конфлікту, де медіатор виступає третьою нейтральною стороною. «Медіація» є центральним поняттям у герменевтичній і рефлексивній філософії Поля Рікера: саме за допомогою медіації (посередництва) своєї культури людина сприймає і розуміє світ та свою власну самобутність [1]. У сфері культури поняття «медіація», як правило, використовується при аналізі форм розповсюдження ідей та культурних продуктів, тобто в діяльності засобів масової інформації. Як зазначають дослідники, термін «культурна медіація» вперше було застосовано у Квебеку в 2000 році для визначення стратегії культурної діяльності, спрямованої на обмін і ознайомлення між громадянами і культурними об'єктами [2,68]. Основною метою культурної медіації є культурна демократизація суспільства, його включення у діалог із культурою. Культурна медіація може бути складовою культурної політики, як, наприклад, у Монреалі в 2005 році вона стала основним засобом культурного розвитку. Філософія культурної медіації Монреаля полягала у наступному:

- близький, прямий і персональний контакт публіки з культурними діячами, а також формами культурного виразу (дискусії, колективна творчість, екскурсії, анімації тощо);
- особлива увага до рівня знань і можливостей публіки з метою адаптації посередництва до специфіки різних соціальних груп (вік, соціальний статус, система цінностей, спосіб життя, традиції, фізичний стан та ін.);
- експерименти з формою участі у медіації, інноваційні форми передачі культурної інформації на основі партнерства і взаємодії, які забезпечують комунікацію між різними прошарками населення, діячами культури [3].

На наш погляд, основна мета даного підходу – робота з різноманітною публікою, яка сприяє неформальному знайомству з культурними інституціями та передбачає розвиток культурної освіти, соціальної інтеграції.

На сьогоднішній день медіація активно впроваджується в діяльність європейських музеїв, галерей і являє собою приклад музейної або галерейної освіти для широкої публіки. У підготовленому ЮНЕСКО словнику термін «*медіація*» вперше розглядає суміжні музеологічні поняття комунікації та музейних зв'язків із громадськістю, співвідносить медіацію і інтерпретацію як синоніми [4]. Сучасна музеологія визначає медіацію як специфічну форму комунікації, що перебуває на перетині основних напрямів діяльності. В процесі музейної медіації створюється поле для сприятливого розуміння сторін (експозиційний простір, музейний спеціаліст, відвідувач), пошуку нових прийнятних для всіх учасників комунікації варіантів. Ця специфічна комунікативна стратегія мобілізує різні методи, засоби і технології актуалізації музейного предмета та презентації його відвідувачу. Результатом стає формування особистісного ставлення до історичного контексту, що може інспірувати процес самопізнання та дає підстави для розгляду музею як унікальної культурної інституції, в якій завдяки медіації здійснюється самопізнання та пізнання оточуючої дійсності.

У вітчизняних музеях та закладах музейного типу медіація як складова комунікативних практик перебуває на початковій стадії розвитку. На наш погляд, проблема музейної медіації як інноваційної форми потребує подальшого дослідження та впровадження в освітню діяльність сучасних музеїв України.

Література

1. Рикёр, П. (2008). *Конфликт интерпретаций: Очерки о герменевтике* (И.С. Вдовина, Пер.). Москва: Академический Проект.
2. Синицына, А.О. (2017). Культурная медиация и ее формы в педагогической науке и практике во Франции. *Вестник Ассоциации ВУЗов туризма и сервиса*, 1, 11, 67-77. doi: 10.22412/1999-5644-11-1-8.
3. Chaumier, S., & Mairesse, F. (2017). *La médiation culturelle* (2e éd.). Paris: éditions d'Armand Colin.
4. Desvallées, A., & Mairesse, F. (2010). *Key Concepts of Museology* [Monograph]. Paris: Armand Colin.

*Ковбель Вікторія Русланівна,
методист вищої категорії наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ПРОМОЦІЯ НАУКОВОЇ ФАХОВОЇ ПЕРІОДИКИ

Людська спільнота завжди славилася своїм стрімким розвитком, прагненням до пізнання нового, досі невідомого чи невипробуваного. Що більший розвиток, то більше нових прагнень чогось досягнути й опанувати. Цей процес досить закономірний – нові можливості породжують нові бажання. Схожим чином сталося і з наукою – поява інформаційних технологій та оперативного обміну текстовою, аудіо- чи відеоінформацією сприяла переходу багатьох сфер діяльності до віртуальної мережі. Такі ознаки, як оперативність, мобільність і доступність, приваблюють як комунікаторів, так і реципієнтів інформації, що спонукає обох учасників комунікаційного зв'язку до використання мобільних приладів з доступом до мережі «Інтернет», а не традиційних засобів передачі (отримання) інформації [1].

Сьогодні технології дають змогу нам не тільки здійснювати пошук необхідних даних, підтримувати робочу та приватну комунікацію, а й провадити наукову діяльність за допомогою проведення онлайн-опитувань, дослідження вебресурсів, чужої діяльності та ознайомлення з науковими працями інших учених, а також продукувати власні. Каналами комунікації в науковому інтернет-просторі є наукові журнали відкритого доступу, сторінки кафедр і бібліотек у соціальних мережах та на вебсайтах, тематичні блоги.

Протягом останнього десятиліття зросла кількість наукових публікацій, які нині слугують «пропуском» до здобуття вищого статусу чи звання, що стало вимогою часу та доказом здійсненого внеску в розвиток науки. Це спричинило підвищення уваги до наукової фахової періодики різноманітних наукових напрямів, а саме: фізико-технічних, суспільних, гуманітарних, медико-біологічних. Відповідно авторам та видавцям необхідно продумати способи просування виданої продукції як у традиційному, так і електронному вигляді, згідно з потребами потенційного користувача.

До традиційних способів рекламування наукового видання варто зарахувати книжкові та журнальні виставки в бібліотечних установах, усні рекомендації керівників і викладачів ЗВО студентам, письмові рекомендації та рецензії в журналах від фахівців певної галузі. Також певною промоцією публікації можна назвати цитування одного науковця іншим, а саме використаний список джерел до статті допоможе ознайомитися зі згаданими матеріалами детальніше та використати у своїх подальших наукових дослідженнях чи роздумах.

Проте ширшого охоплення аудиторії варто очікувати саме від промоції видань у мережі «Інтернет». Велику кількість наукових журналів видають заклади вищої освіти, а сприяють цьому належні їм бібліотечні підрозділи, на сайтах яких можна знайти видання, що відповідає конкретним фаховим інтересам. Такий спосіб пошуку можна назвати цілеспрямованим, оскільки дослідник і так знає про ймовірні видання установи. Тому для категорії науковців, які ще не знайомі з потенційно корисними для них публікаціями, стане в пригоді реклама журналів у соціальних мережах, наприклад, Facebook або Instagram, Twitter.

Багато наукових установ і видавництв мають свої профілі в мережі Facebook, через які просувають свою продукцію, демонструючи короткі анотації чи захопливі фрагменти з книг, додаючи візуальні асоціації у вигляді привабливої обкладинки. Окрім змістового наповнення, має значення також візуальна складова видання. Це стосується верстки, тобто раціонально розміщеного та читкого тексту чи зображення, і, звичайно, обкладинки – вона має привертати увагу, а не відштовхувати, бути «не нав'язливою». Не варто забувати й про відомих і авторитетних особистостей, імена яких також приваблюють споживачів. Вдало розміщена згадка імені автора на платній платформі журналу у відкритому «змісті» номера сприятиме купівлі конкретного випуску чи публікації своєї статті конкретно в цьому виданні. Мають значення як авторитет видавця, так і авторитет автора публікації. Також можна спробувати популяризувати видання за допомогою

популярного буктюбу – знімати відео, в якому розповідають про видання, проте це більше стосується неперіодичної літератури [3].

Як зауважує Антон Мартинов, директор видавництва «Наш формат», для реклами та просування книги «доведеться лише експериментувати», та наголошує: «Варто мати акаунти у найбільш поширених соціальних мережах і не дублювати інформацію та робити однаковий контент, а враховувати специфіку кожної. Найголовніше – не провести рекламну кампанію, а відслідкувати її результат, бо однакових рішень не буває. Я рекомендую рекламу на Facebook з обов'язковим відслідковуванням результатів на Google Analytics та Яндекс.Метрика» [2]. Тобто реклама у фейсбуці все ж таки є ефективною, оскільки охоплює більший сегмент потенційних споживачів, до того ж можна налаштувати цільову рекламу і «товар» знайде свого «покупця».

Варто зауважити, що наукова фахова періодика не підлягає загальноприйнятому методу просування видання, оскільки часто націлена не на фінансове збагачення видавця, а на поширення наукових відкриттів і здобутків учених назагал. Публікації в наукових виданнях на сьогодні мають більше значення для підтвердження вченого звання та проробленої роботи, тож багато науковців зацікавлені в підтриманні власної репутації та статусу установи, в якій вони працюють. У цьому разі, рекламуючи журнал, варто зазначити, до яких наукометричних баз входить видання і наскільки воно буде актуальним для певної категорії дослідників, а також згадати терміни прийняття та опублікування статей. Хоча в країні і є загальнодоступні ресурси з переліком видань певних категорій, і кожен охочий може знайти відповідний продукт, їх промоція сприяє ширшому поширенню та є певним нагадуванням для науковців, які ще не опублікували свої матеріали.

Література

1. Булах Т. Д. Реклама у видавничій справі : навч. посіб. / Т. Д. Булах. – Харків, 2011. – 224 с.
2. Котвіцька К. «Книжкові маркетингові стратегії: український досвід» [Електронний ресурс] / К. Котвіцька. – Режим доступу: <http://www.chytomo.com/news/knizhkovy-marketingovi-strategi-ukraiinskij-dosvid>. – Назва з екрана.
3. Скібан О. І. Конвергентні медіа як платформа для промоції та просування книг на сучасному українському ринку / О. І. Скібан // Поліграфія і видавнича справа. – № 1 (77). – С. 111–124.

УДК 330:502/504

Кофанова Олена Вікторівна,
професор кафедри геоінженерії
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
д-р пед. наук, канд. хім. наук, професор

Кофанов Олексій Євгенович,
старший викладач кафедри геоінженерії,
старший викладач кафедри промислового маркетингу
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
канд. екон. наук, канд. техн. наук

РОЗВИТОК «ЗЕЛЕНОЇ» ЕКОНОМІКИ В ПАЛИВНО-ЕНЕРГЕТИЧНОМУ КОМПЛЕКСІ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В умовах значного загострення екологічних проблем, активізації військових конфліктів, економічних війн тощо відбуваються різнобічні й глибокі впливи на оточуюче нас навколишнє природне середовище (НПС). З іншого боку, глобалізаційні процеси, які є сьогоденням для економіки й політики країн світу, створюють як додаткові проблеми,

так і надають додаткові можливості для розв'язування екологічних та економічних проблем.

Наука й технології вже зараз здатні вирішувати більшість глобальних проблем людства, будь то скорочення викидів парникових газів, ресурсозбереження і переробка відходів, збільшення обсягів виробництва харчових продуктів та інтенсифікація інших видів діяльності людини. Завдяки новим досягненням радикально змінилися агротехніка, машинобудування, фармакологія, наш добробут тощо. У той же час навіть існуючі зараз так звані безвідходні (маловідходні) технології не є повністю безпечними для довкілля.

Отже, знання закономірностей розвитку біосфери, активний розвиток «зелених» технологій – основа раціонального природничонаукового світогляду сучасної людини, її суспільного збалансованого життя у злагоді з природою. Тільки знаючи основні принципи і закономірності розвитку біосфери та інших її складових (літосфери, гідросфери, атмосфери тощо), коректно оцінюючи ступінь і допустимість антропогенного навантаження на них та на процеси, що відбуваються в екосистемах, можна говорити про екологічні принципи управління країною, НПС тощо.

Автором загальноновживаної економічної теорії сталого розвитку називають американського вченого Г. Е. Дейлі. Зокрема, у роботі [1] («Beyond Growth. The Economics of Sustainable Development») він наголосив, що парадигма сталого (стійкого, збалансованого) розвитку включає в себе вимоги до захисту НПС, соціальної справедливості й відсутності расової та національної дискримінації. Отже, можна стверджувати, що саме екологічна безпека країн світу, біосфери в цілому є невід'ємною і важливою складовою загальнонаціональної і глобальної безпеки людства.

У сучасному трактуванні концепція сталого збалансованого розвитку передбачає такий розвиток суспільства й біосфери, за якого задоволення потреб у природних ресурсах нинішнього покоління не ставить під загрозу здатність майбутніх поколінь задовольняти в них свої потреби. Тому перехід економіки всіх країн світу на засади сталого (стійкого) розвитку означає, що розбудова національних економік повинна будуватися саме на принципах «зеленої» економіки, здійснюватися за тісних взаємозв'язків економічних, екологічних і соціальних аспектів життя людини, але при дотриманні пріоритетів саме і в екологічній сфері [2].

У цьому контексті важливим є твердження В. І. Вернадського стосовно надзвичайної ролі хімічних, фізико-хімічних і біохімічних підходів до вивчення глобальних біосферних процесів, зв'язків між організмами та їх середовищем існування [3, 4]. Наукові досягнення в області екології, біології, хімії, охорони НПС повністю підтвердили правильність такого комплексного підходу. На стику наук фізики, хімії, біології, екології тощо в епоху діджиталізації й комп'ютеризації дуже швидко нагромаджуються емпіричні й теоретичні відомості про вплив природних і штучно створених людиною речовин (ксенобіотиків) на життєдіяльність організмів, на взаємодію як їх між собою, так і з людиною, про потенційні і реальні взаємоперетворення цих речовин в різних екосистемах, їх вплив на зміщення в них екологічної рівноваги.

У той самий час скорочення світових запасів нафти і підвищення цін на традиційні палива, а також постійно зростаючі вимоги до якості паливно-мастильних матеріалів, скорочення викидів парникових газів та інших забруднювальних речовин (ЗР), переорієнтація світової економіки на декарбонізацію виробництва тощо вимагають проведення досліджень у сфері використання моторних та інших видів палива на основі сировини біологічного походження, яка не буде суттєво впливати на зміщення екологічної рівноваги у біосферних процесах.

У зв'язку з вищесказаним пріоритетними напрямками енергетичної політики майже всіх країн світу визнається її спрямованість на енергоефективність, енергозбереження й забезпечення екологічної безпеки людей. Зокрема, Європейською Економічною Комісією було запропоновано спеціальні економічні важелі задля підвищення екологічності автотранспорту, зниження споживання ним нафтових енергетичних ресурсів, зменшення викидів ЗР у атмосферу:

- пріоритетне фінансування й підтримка наукових досліджень з використання «зелених», альтернативних видів палива, у тому числі й біопалив;
- здійснити зміни у системах оподаткування країн світу для стимулювання придбання більш економічних й екологічно прийнятних видів автотранспортних засобів, таких, що працюють на «зеленому», альтернативному паливі;

- обмежити споживання традиційного нафтового моторного палива та спонукати автовиробників поліпшувати енергетичні експлуатаційні характеристики автомобілів;
- покращити менеджмент, удосконалити логістику на транспорті, оптимізувати управління дорожнім рухом у містах тощо з метою скорочення викидів в атмосферу як парникових газів, так і інших ЗР.

Наприклад, біодизельне паливо, біометан, біоетанол, біобутанол, паливні пелети тощо, хоча й не є абсолютно екологічно безпечним паливом, проте їх вважають значно більш чистими за нафтове пальне. Потрапляючи у ґрунтове чи водне середовище, ці види палив, як правило, досить швидко розкладаються. Крім того, біопалива майже не містять Сульфуру і шкідливих поліциклічних ароматичних вуглеводнів [5]. Багаточисленні дослідження також доводять, що й продукти згоряння біопалив, як правило, містять менші обсяги карбон(II) оксиду і оксидів Сульфуру порівняно з викидами продуктів спалювання традиційних нафтових палив. Окрім того, зараз все частіше застосовують сумішеві палива з додаванням певної частки біопалив, що не потребує внесення яких-небудь змін і переналаштувань у технічні системи.

Таким чином, заміна вуглеводневого палива на альтернативні джерела і зменшення за цей рахунок обсягів викидів парникових газів та інших ЗР в атмосферне повітря є пріоритетним завданням розвитку «зеленої» економіки. І ці завдання – збереження екологічної рівноваги біосфери, забезпечення сталого збалансованого розвитку суспільства багато в чому залежать саме від поведінки й діяльності кожної людини, вимагає переосмислення способу її життя, культури й освіти.

Література

1. Сталий розвиток та екологічна безпека суспільства: теорія, методологія, практика. В. М. Андерсон, Н. М. Андрєєва, О. М. Алимов та ін.; за наук. ред. Є. В. Хлобистова; ДУ «ІЕПСР НАН України», ІПРЕД НАН України, СумДУ, НДІ СРП. Сімферополь: ВД «АРІАЛ», 2011. 464 с.
2. Згуровский М. З., Статюха Г. О. Основы устойчивого развития общества: курс лекций в 2 ч; ч. 1. К.: НТУУ «КПІ», 2010. 464 с.
3. Вернадский В. И. Живое вещество в химии моря / РСФСР. Науч.-техн. отд. ВСНХ. Пг.: Научхимтехиздат. 1923. 36 с.
4. Вернадский В. И. Очерки геохимии: избр. соч. т.1, М.: Изд-во АН СССР, 1954, 394 с.
5. Чупайленко О. А. Розвиток використання біопалива для автотранспорту в Україні. *Управління проектами, системний аналіз і логістика. Технічна серія.* 2014. Вип. 13(2). С. 133–143. URL: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Upsal_2014_13\(2\)_16.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Upsal_2014_13(2)_16.pdf).

УДК 316.4:[659:316

Литвин Аеліта Василівна,
доцент кафедри видавничої справи та редагування
Видавничо-поліграфічного інституту
Національного університету України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»,
кандидат істор. наук, доцент,
м. Київ, Україна

Ковтонюк Анна Дмитрівна,
студентка Національного університету України
«Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

ПОДОЛАННЯ СУСПІЛЬНИХ ПРОБЛЕМ ШЛЯХОМ ЗАЛУЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЄКТІВ: ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД

Вступ. Швидкий рух України у напрямку європейської інтеграції зумовлює певні соціальні зміни та формування нового покоління українців, які до певних суспільних про-

блем вже мають зовсім інше відношення, ніж попереднє покоління, виховане у реаліях радянського середовища.

Актуальною проблемою нашого суспільства є проблема безпритульних тварин, а саме – формування гуманного відношення до них громадськості. Саме тому ми будемо аналізувати закордонний досвід вирішення цієї проблеми за допомогою діяльності соціальних проєктів та соціальної реклами як їх складової частини, адже завдяки напрацюванню інших країн ми можемо покращити означену ситуацію в Україні.

Одним із напрямів подолання проблеми може бути реальний приклад відомої публічної особи. Зокрема, Джо Байден та його дружина Джил Байден взяли з притулку німецьку вівчарку на ім'я Майор. Вони доглядали за Майором протягом певного часу у притулку, а потім офіційно його «всиновили». «Ми дуже раді привітати Майора в родині Байденів, і ми вдячні притулку «Delaware Humane Association» за їх роботу, спрямовану на пошук постійних домівок для Майора та безлічі інших тварин», йшлося у заяві Джо Байдена та Джил Байден [1].

Іншим важливим напрямом є залучення соціальних проєктів до подолання суспільної проблеми, що і є **метою** цього дослідження.

«Соціальний проєкт – науково обґрунтована модель конкретного рішення соціальної проблеми, виражена у певній знаковій формі (системі документації); сконструйоване ініціатором проєкту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання в середовищі матеріальної чи духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні межі й вплив якого на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням» [2].

Результати дослідження. Незвичайний проєкт реалізував бренд «Samsung» в Ізраїлі спільно з найбільшим місцевим притулком для бездомних тварин. Вони провели дослідження і дізналися, що людей, які хочуть забрати з притулку тварин, досить часто зупиняє проблема з прибиранням шерсті. «Samsung» використав цей інсайт, щоб привернути увагу до бездомних собак за допомогою моделі пілососа, яка дозволяє ефективно прибирати волосяний покрив тварин. Люди могли прийти і разом з собакою абсолютно безкоштовно отримати пілосос [3]. Маємо надію, що після придбання пілососа люди не викидали знову тварин на вулицю.

Рекламне агентство «OgilvyOne» у Лондоні створило інтерактивну рекламу, побудовану на використанні розумних технологій. Агентство розробило серію зовнішньої реклами «#LookingForYou» для британської організації «Battersea Dogs and Cats Home», яка шукає господарів безпритульним тваринам [4].

Це була не просто соціальна реклама, а ціла кампанія, що почалася з листівок, які волонтери роздавали на вулицях. Листівки були особливими, зі встановленим чіпом, завдяки чому на вулицях міста, у торговельних центрах транслювалося зображення собаки, яка стрибає з одного цифрового рекламного щита на інший. Це дозволило створити відчуття того, що собака слідкує за усіма та у натовпі шукає собі нового господаря. Рекламне агентство намагалось викликати жалісливість, адже важко відмовити безпритульній тварині, особливо, коли вона заглядає прямо в очі та махає хвостом. Таке емоційне звернення спонукало людей до того, щоб задуматися над можливістю взяти безпритульну тварину з притулку.

Канадське агентство «Publicis» намагалось показати, що проблема покинутих тварин значно ближче, ніж нам здається, тому треба допомагати тут і зараз. Соціальна реклама зі слоганом: «Як далеко повинна бути тварина, перш ніж Ви допоможете? Є домашні тварини прямо тут, у Вашому власному місті, яким потрібен будинок» [5].

Досить часто люди покидають вже дорослих тварин, тому меседжем наступного соціального проєкту став заклик бути відповідальними за тих, кого приручили. Адже більшість люблять цуценят, які викликають симпатію, але коли вони підрастають, то ця симпатія часто не переростає в любов та відповідальність, і ці тваринки згодом потрапляють на вулиці, у притулки. Канадська громадська організація «Toronto Humane Society» підійшла досить креативно до вирішення означеної проблеми, розробивши кампанію, в якій рекламувала фейковий сервіс обміну тварин. «PurpySwar» – сервіс обміну дорослої собаки на цуценя, суть якого полягала у можливості людей обрати малюка, погратися з ним, виставити купу фото у соціальних мережах, отримати, лайки, компліменти у коментарях, а потім, коли він вже набридає, обміняти його на нового. Цей дивний жарт, у вигляді фейкового сервісу змусив багатьох задуматися та переосмислити своє поведінкове ставлення до тварин.

Іншим цікавим прикладом креативного підходу до вирішення проблеми безпритульних тварин став соціальний проєкт філіппінського агентства «DDB», який одразу привернув увагу громадськості. Вони випустили серію плакатів під назвою «Я вдома». Особливістю плакатів були очі тварин, покриті спеціальним дзеркальним покриттям. Розглядаючи плакат, люди бачили себе та слоган кампанії: «Ти бачиш собаку. Вона бачить дім» [6]. Ця реклама викликала значний резонанс у суспільстві та збільшила кількість звернень громадян до притулків.

На Філіппінах не існує державного агентства, присвяченого добробуту безпритульних тварин, тому завдання догляду за ними покладається виключно на некомерційні організації, такі як «CARA PHIL». Ця організація хотіла заохотити потенційних власників тварин думати про те, щоб взяти їх саме з притулку. У своїй рекламній кампанії вони опублікували фото покинутих, а згодом врятованих тварин до та після того, як вони знайшли домівку. Слоган рекламної кампанії: «Одна тварина – різні власники. Візьми тварину до себе» [7]. Соціальна реклама розміщувалася у щоденних газетах, а плакати розповсюджувалися серед ветеринарних клінік та зоомагазинів. Оскільки це була емоційна візуалізація у вигляді цифрових плакатів, то вони швидко стали вірусними і любителям тварин ділилися ними у своїх соціальних мережах.

Проаналізовані соціальні проєкти, зокрема рекламні кампанії демонструють зовсім інший підхід до можливості стати власниками домашніх тварин, оскільки милосердя та зусилля людей, які дали безпритульним тваринам шанс на краще життя, надихають інших взяти собі друзів саме з притулку і бути з ними щасливими.

Висновок. Наведені приклади соціальних проєктів та рекламних кампаній свідчать про актуальність проблеми прилаштування безпритульних тварин у всьому світі та можливість знаходження креативних підходів до вирішення цих питань. Звичайно, ефективність таких заходів важко прорахувати, оскільки не завжди вдається відслідкувати статистику знаходження постійних господарів безпритульним тваринам, але варто відзначити найважливіший позитивний момент такої діяльності – це зміна відношення суспільства, громадськості до цієї ситуації.

Отже, проаналізована інформація дає нам можливість зрозуміти, що комплексний підхід до подолання будь-якої соціальної проблеми обов'язково буде мати результати і соціальні проєкти посідають у цьому процесі вагомe місце.

Література

1. Джо Байден взяв з притулку собаку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrainian.voanews.com/a/joe-biden-vzyav-z-prytulku-sobaku/4663744.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 01.04.2021].
2. Дорош, В. Соціальний проєкт як елемент реалізації корпоративної соціальної відповідальності [Електронний ресурс] / Владислав Дорош. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3157#:~:text=%D0%A1%D0%BE%D1%86>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 05.04.2021].
3. Samsung помог бездомным животным найти хозяев, «приложив» к собаке бонусом пылесос [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://marketing.by/keysy/samsung-pomog-bezdomnym-zhivotnym-nayti-khozyaev-prilozhiv-k-sobake-bonusom-pylesos/>. – Название с экрана. – [Дата обращения : 05.04.2021].
4. Современные ooh-решения сблизили бездомных животных и их потенциальных хозяев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://outdoor.ru/news/sovremennye_ooh_resheniya_sblizili_bezdomnykh_zhivotnykh_i_ikh_potentsialnykh_khozyaev/. – Название с экрана. – [Дата обращения : 05.04.2021].
5. How far? [electronic resource]. – Access mode : https://www.adsoftheworld.com/media/print/city_of_toronto_how_far. – title from screen
6. I am home, 3 [electronic resource]. – Access mode : https://www.adsoftheworld.com/media/outdoor/cara_i_am_home_3. – title from screen
7. Same cat, different owner [electronic resource] . – Access mode : <https://www.caraphil.org/mainsite/2015/05/22/same-cat-different-owner/#.YIElaB3ivcu>. – title from screen

Маранчак Микола Миколайович,
викладач кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЧНА БАЗА РЕПУТАЦІЙ, ЯК АКТУАЛЬНА ПРОБЛЕМА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ В СУЧАСНОМУ ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРІ

Репутація, як предмет дослідження в сучасному інформаційному онлайн-середовищі, ще нещодавно зіштовхувалась із загрозами, пов'язаними переважно зі стихійним розповсюдженням інформації в мережі. Якщо раніше репутація мала визначення стійкої оціночної думки про компанію, яка складається з часом [1], то сьогодні поняття «репутація» має дещо ускладнену та більш мінливу специфіку, пов'язану із необхідністю використання нових методів та каналів її підтримки на кшталт соцмереж. Новими загрозами для репутації стають явища, які досі навіть не отримали стійких визначень та належної термінологічної бази.

Одним з таких явищ є «cancel culture» – поняття, яке набуло поширення з появи рухів #BlackLivesMatter – проти поліцейської жорстокості та #metoo – проти сексуального насильства та харасменту [7]. Ідея культури «канцелінгу» передбачає інформаційну протидію людям чи компаніям, які переступили умовну межу в своїх висловлюваннях чи діях. Часто така «культура скасування» перетворюється на травлю в соцмережах.

Видання The New York Times вважає, що cancel culture тісно пов'язане з поняттям «репутація» [5]. «Скасування в правильному розумінні відноситься до нападу на чийсь роботу і репутацію з боку рішучого колективу критиків, заснованого на думці або дії, яке вважається ганебним і дискваліфікує», – пише колумніст New York Times Росс Доутат.

Тільки за останні роки «відміняли» Gucci, Dolce & Gabbana, Marc Jacobs та інші відомі компанії. Стає зрозуміло, що нове явище в соціальних комунікаціях – лише на стадії розвитку, проте вже є неабияким ризиком для репутації компанії в сучасному онлайн-просторі. Згідно з дослідженням Edelman, 64% споживачів у всьому світі будуть купувати або бойкотувати бренд виключно через його позицію щодо соціального або політичного питання [6]. Тож важливим завданням для дослідників репутації стає створення чіткого понятійного апарату довкола нового явища до того, як хвиля скасованих захопить, зокрема, українське Інтернет-середовище. Саме він може дати поштовх до створення ефективного інструментарію для протидії такої суспільної атаки, адже у випадку з cancel culture презумпція невинуватості не діє.

Нова етика в комунікаціях, яка зароджується сьогодні здебільшого у соціальних мережах, приносить чимало недостатньо описаних понять, які напряму можуть впливати на репутацію компанії. Через бурхливий розвиток інфлюенсер-маркетингу, як окремої сфери бізнесу, «піти в блогери» захотіло чимало людей. Це призводить до масових розчарувань і появи «анфлюінсерів» – тобто людей, рекомендації яких викликають відторгнення і бажання вчинити навпаки: не купувати товар або не користуватися рекламованою послугою. Це, в свою чергу, при виборі невдалого амбасадору чи партнера бренду, утворює чергові ризики для всієї репутації компанії, а не лише окремої маркетингової активності. І якщо інфлюінсери вже мають своє тлумачення, як «лідери думок», то анфлюінсери, як явище, дотепер своєї термінологічної бази не набули.

З такою ж проблемою репутація компанії в Інтернеті стикається в ситуації із хейтвотчингом – феноменом, коли користувачі підписуються на онлайн-ресурси компанії для того, щоб отримати свою дозу роздратування від її діяльності, щоб, при можливості, поділитися своїм негативом стосовно неї. Хейтвотчинг до сих пір існує як ефемерний феномен і достатнього роз'яснення з точки зору соціальних комунікацій не має.

Ще одним з нових понять варто згадати «Engagement rate» (ER) або коефіцієнт залученості, як його перекладають з англійської мови. На відміну від іміджу, як складової репутації, який можна підтримувати завдяки проплаченим каналам управління репутацією, показник інтересу аудиторії до активностей компанії вимірюється об'єктивними формулами (наприклад, сумарна аудиторія бренду ÷ обсяг залученості × 100%), і, таким чином, штучно управлятися не може. Це поняття найбільш розповсюджене в соцмережах. Через нього репутація будь-якої компанії стає незахищеною, адже її умовні успіхи на виду, їх можна

аналізувати стороннім особам. Інша слабка сторона явища, знову ж таки, нестача термінологічної бази, яка б дозволяла глибше досліджувати та розширювати його методологію.

Не слід забувати й про повсякденний лексикон, яким просякнуті соціальні комунікації в Інтернеті. Наразі не встановлено, як правильно називати людину, яка слідує за акаунтом компанії в соцмережах: підписник, шанувальник, передплатник чи фоловер. Сучасні українські словники лексем «підписник» і «підписниця» не фіксують, адже це калькує відповідні терміни з російської мови. В одній зі своїх рекомендацій О. Пономарів радить називати їх передплатниками [3], але це слово так і не набуло широкого вжитку, адже і дійсності не відповідає. Так само, згадане поняття «акаунт» варто б називати «обліковий запис», але в такому випадку мова буде йти про власну сторінку користувача, а ніяк не про бізнес-профіль компанії. Тобто знову ж, відсутній достатній словник понять. А без вдосконалення цих вже побутових термінів жодного з наведених вище нових понять, важливих для управління репутацією в сучасному Інтернет-просторі, не описати.

З такими новими ризиками в умовах масового використання мережі Інтернет, як одного з найважливіших каналів сучасних соціальних комунікацій, онлайн-репутація набуває нового якісного значення в досягненні результативності діяльності компаній. У зв'язку з цим «онлайн-репутація» виокремлюється як самостійне поняття, оскільки передбачає набір інструментів та методів, що суттєво відрізняються від тих, які використовуються в офлайн-середовищі.

Змушують переосмислити суть поняття репутації та підходи до управління нею через оновлену термінологічну базу також статистичні дані, зібрані агентством Bright Local за 2020 рік, яке щорічно вивчає інтерес користувачів до онлайн-відгуків. 93% споживачів шукають інформацію про компанію саме в Інтернеті, при цьому 34% шукають кожен день. У порівнянні з 2019 роком відсоток споживачів, що читали онлайн-відгуки про компанію, виросла з 81% до 87%. Більш того 73% споживачів звертають увагу тільки на відгуки, написані за останній місяць [4]. Це наводить на висновки, що нові виклики вимагають термінового дослідження заради підтримки та збереження репутаційного капіталу компанії.

Таким чином, на ряду з усталеним поняттям «репутаційний менеджмент», який в узагальненні може бути охарактеризований як комплекс заходів щодо формування, підтримки і захисту репутації компанії, що започатковуються на реальних досягненнях, та спрямований на її перспективний інноваційний розвиток [2], ключового значення в комунікаційних технологіях набуває поняття «репутаційний онлайн-менеджмент» (з англ. Online Reputation Management). ORM це – система заходів, що передбачає використання різноманітних методик та сервісів для створення та підтримки стійкого позитивного враження в цільовій аудиторії від компанії та її діяльності за допомогою мережі Інтернет і, як результат, підвищення лояльності контактних груп.

Серед науковців, дослідниками даної теми є: О. Міцура (2014), А. Веселов (2019), В. Грабчак (2018), А. Золенко (2018), Т. Олійник, В. Сомов (2019) та інші.

І в епоху загальної діджиталізації вкрай важливо продовжувати їх справу, розвивати і, не в останню чергу, удосконалювати термінологічну базу репутації згідно з глобальними тенденціями соціальних комунікацій.

Література

1. Анохина, К. О. Характеристика взаємозв'язку репутації, іміджу, бренда та гудвілу як складових нематеріальних активів підприємства. / *Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації: регіональний вектор* : матеріали І міжнар. наук.-практ. Інт.-конф., м. Ізмаїл, 2012. С. 1-5. URL: <http://fe.iidgu.edu.ua/conference/dokl/d21.pdf>.
2. Грабчак, В. І. Інноваційні аспекти концепції управління репутацією торговельних підприємств. *Інноваційна економіка* 1-2'2018 [73] 95 с.
3. Пономарів О. Д. Блог проф. Пономарева: україномовний чи українськомовний? 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/blog-olexandr-ponomarov-40718117>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 07.04.2021].
4. Local Consumer Review Survey. 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.brightlocal.com/research/local-consumer-review-survey/>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 01.04.2021].

5. 10 Theses About Cancel Culture. What we talk about when we talk about «cancellation». 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nytimes.com/2020/07/14/opinion/cancel-culture-.html>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 07.04.2021].

6. Two thirds of consumers worldwide now buy on beliefs. 2018. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.edelman.com/news-awards/two-thirds-consumers-worldwide-now-buy-beliefs>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 07.04.2021].

7. Why Brands Need To Pay Attention To Cancel Culture. 2020. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.forbes.com/sites/kianbakhtiari/2020/09/29/why-brands-need-to-pay-attention-to-cancel-culture/>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 07.04.2021].

УДК 027.7:021.4-024.87]:616-036.21

Несін Вікторія Василівна,
провідний бібліотекар наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

БІБЛІОТЕКА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СОЦІАЛЬНОГО ДИСТАНЦІЮВАННЯ ПРИ COVID-19

Негативний вплив COVID-19 у сучасному світі диктує необхідність інтенсивних змін у роботі бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) та відкриває для них можливості стати потужними інформаційно-комунікаційними центрами, сприяє розвитку їхніх соціальних і освітніх функцій.

Розпочався новий етап кардинальних змін розвитку бібліотек закладів вищої освіти України. Змінюється система та середовище функціонування бібліотек.

Головним напрямком розвитку діяльності сучасної бібліотеки закладу вищої освіти (ЗВО) є стратегічне управління інформаційними ресурсами, що базується на використанні новітніх інформаційних технологій і охоплює всі основні технологічні процеси – від формування до ефективного використання бібліотечно-інформаційних ресурсів.

Основне завдання бібліотеки закладу вищої освіти полягає в постійному вдосконаленні традиційних і запровадженні нових форм і методів діяльності, стати відкритим креативним простором для користувачів, а саме максимально забезпечити:

- віддалений (без технічних бар'єрів) доступ до бібліотечного контенту для інституціональних користувачів;
- створення / розширення обсягу контенту в інформаційних системах бібліотеки;
- створення / розширення асортименту цифрових послуг бібліотеки [1].

До основних бібліотечних функцій (збір і зберігання джерел інформації і надання їх користувачеві) додається нова – зосередження в бібліотеках електронної інформаційної павутини, яка веде долюбих джерел.

Під час пандемії обов'язки і роль бібліотек ЗВО повільно зміщуються в бік віртуальних комунікацій. При цьому новий онлайн-формат послуг вкрай важливий.

Можливість працювати з будь-якого зручного місця, створення нового формату університетської бібліотеки, фізичне дистанціювання та соціальна згуртованість – це те, що допоможе зменшити вплив пандемії короно вірусу, а саме:

1. розроблення методичних рекомендацій щодо функціонування бібліотек в умовах карантину (надзвичайної ситуації), а також рекомендацій стосовно дистанційної роботи персоналу;
2. доповнення нормативної документації кожної бібліотеки положенням про організацію роботи бібліотеки в умовах запровадження карантину (надзвичайної ситуації);
3. створення робочих «антикризових» груп у бібліотеках;
4. розроблення порядку дезінфекції видань, що повертають до бібліотеки користувачі;
5. забезпечення санітарно-гігієнічних умов для працівників бібліотек;
6. надання доступу до публічних просторів бібліотек за умови дотримання соціального дистанціювання;

7. нарощування бібліотеками власного цифрового контенту та розширення асортименту бібліотечних онлайн-послуг;

8. налагодження координації та співпраці між різними бібліотеками щодо забезпечення потреб користувачів [4].

Нині актуальне завдання бібліотек закладів вищої освіти (ЗВО) як інформаційного центру – створення і використання фонду електронних видань і повнотекстових БД. Ведеться наповнення повнотекстової БД електронних ресурсів Інтернету по профілю університету, що дозволить поповнити фонд бібліотеки профільними електронними виданнями. Формуються БД електронних підручників і викладачів університету. Створена технологія формування повнотекстової БД. Розроблена та введена система надання повнотекстових копій користувачам бібліотеки через електронний каталог [2].

Крім того, інформаційно-бібліотечний сервіс бібліотеки націлений на використання і нових джерел інформації, серед яких – національні та міжнародні інформаційні бази даних, які надають можливість отримання реферативної і повнотекстової інформації вмережі онлайн.

Досить популярними є використання наукометричних баз даних (бібліографічна і реферативна база даних), які призначені для відстеження цитованості наукових публікацій. Наукометрична база даних це також пошукова система, яка формує статистику, що характеризує стан і динаміку показників затребуваності, активності та індексів впливу діяльності окремих вчених і дослідницьких організацій. Одними із найвідоміших міжнародних наукометричних баз даних є: Scopus, Journal Citation Reports, Scimago Journal & Country Rank (SJR), Google Scholar, Російський індекс наукового цитування (РІНЦ) на eLIBRARY.RU та ін.

Дедалі поширеними стають репозитарії бібліотек (архіви електронних документів), призначені для зберігання, накопичення та забезпечення довготривалого та надійного відкритого доступу до електронних публікацій співробітників, результатів наукових досліджень, що проводяться в бібліотеці тощо [3].

Популярності набувають такі електронні ресурси як блоги, YouTube-канали. Блог може бути як особистим (лише одного автора) так і груповим (який представляє групу науковців, вищий навчальний заклад, бібліотека тощо). На порталі зазвичай можна знайти біографічні дані блогера, інформацію про його діяльність: публікації (посилання на тексти у відкритому доступі), заходи в яких він приймав участь, співпрацю з іншими науковцями. Є зона пошуку, яка за ключовими словами дає змогу швидкого доступу до необхідної інформації. Блог дає можливість дізнатися про інформаційну сферу науковця, проблеми які досліджуються ним у реальному часі, найбільш «топові» записи (в залежності від того в якому вигляді подані дані: хронологічному чи за популярністю). Великого значення має зворотній зв'язок – можливість спілкування з блогером онлайн. Зазвичай, всі контактні дані (наприклад електронна пошта) є у «шапці» профілю автора, але найкоротшим способом є звичайно коментування певного запису.

YouTube-канали стали подібними до блогів: вся інформація, що була у записі вкладається в п'ятихвилинний ролик. І це справді досить полегшує інформаційний пошук, адже інколи відео сприймається краще ніж текстова інформація. Відео-уроки від провідних представників користуються популярністю в будь-якій сфері. Наприклад, реєстрація на Web of Science: крок за кроком фахівець пояснює процес роботи. Користувач завжди має змогу повернутися до незрозумілих моментів необхідну кількість разів, чого не зробиш у реальному світі на майстер-класі або курсі.

Існує безліч платформ для створення блогу і всі вони мають свої певні особливості й вимоги. Крім того можна використовувати соціальні мережі як блог. Найпопулярнішими є: Google+, Facebook, Blogger, YouTube, Instagram, Telegram, LiveJournal, WordPress... Платформи зазвичай мають і безкоштовну і платну версії. Кожен обирає собі платформу за особистим вподобаннями.

Сайт відрізняється від блогу закінченістю думки записів. Користувач не має можливості прокоментувати запис (хіба що поширити за допомогою соціальних мереж або «уподобати» запис). Блог оновлюється частіше за сайт [6].

Бібліотеки постійно перебувають у пошуку нових форм і методів інформаційного обслуговування, і для цього дуже важливо враховувати думки та побажання користувачів. Окрім соціологічних досліджень зараз з метою вивчення затребуваності ресурсів і послуг бібліотеки корисними є мобільні опитування через сайт – міні-анкети та ін.

Донедавна, важливим завданням бібліотек вищих навчальних закладів була автоматизація внутрішніх процесів, що забезпечило покращення управління фондами, підвищення якості обслуговування користувачів тощо.

Під час пандемії бібліотеки закладів вищої освіти (ЗВО) акцентують увагу на засобах інформаційної взаємодії (каналах комунікації), що є (разом із інформаційними ресурсами та інформаційною інфраструктурою) компонентами єдиного інформаційного простору бібліотеки: це надання віртуальних довідок, визначення індексів УДК для статей науковців і студентів, публікації на сайтах і у блогах інформації про новинки у своїх фондах.

Дистанційні працівники повинні мати можливість взаємодіяти з іншими членами колективу за заздалегідь визначеними та погодженими каналами комунікації (за телефоном, електронною поштою, у месенджерах).

Крім іншого, проводили дистанційні уроки з інформаційної культури та медіаграмотності, надавали інформаційну підтримку онлайн-навчанню через Zoom та сервіси Google: Hangouts Chat (зручний і безпечний месенджер для командної роботи) і Hangouts Meet (безпечні відеоконференції і відеозустрічі для співробітників організації). Серед софтів, також використовували для онлайн відео-зустрічей, – Skype, Viber. Приєднатися до відео-зустрічей або до інших запланованих заходів можливо за допомогою запрошення електронною поштою (Gmail) або загального Онлайн-календаря для спільної роботи (сумісного з Gmail, Диском, Контактми і Hangouts) [5].

Сьогодні бібліотеки закладів вищої освіти бібліотеки (ЗВО), аби залишатися важливими і потрібними у будь-якому форматі, мають працювати, так би мовити, на випередження. А це означає, що необхідно готувати персонал до роботи в онлайн-режимі, до спілкування з онлайн-аудиторією, до освоєння нових, корисних у роботі онлайн-сервісів, зокрема, і для командної роботи бібліотеки.

Розробити стратегії онлайн-комунікації з користувачами, збільшити увагу до проведення різноманітних заходів в онлайн-режимі тощо.

Сьогодні бібліотеки ЗВО України завдяки своїм ресурсним базам, впровадженним технологіям та сервісам намагаються відповідати вимогам та викликам часу.

Вони постійно трансформуються, удосконалюються та продовжують виконувати як роль виробника ресурсів, так і інформаційного посередника і навігатора в інформаційному просторі [3].

Література

1. Богуш, Т. Пандемія COVID-19: виклики й особливості діяльності бібліотек / Т. Богуш // Бібліотечна планета. – 2020 – № 2. – С. 7–12.
2. Борцова, Н. Н. Инновации в информационно-библиографической деятельности вузовской библиотеки / Н. Н. Борцова, Н. В. Лукашева // Научные и технические библиотеки. – 2007. – № 9. – С. 45–53.
3. Грищенко, Т. Принципи інформаційно-бібліотечного обслуговування студентів ВНЗ: орієнтація на вимоги сучасності / Т. Грищенко, Н. Етенко // Вища школа. – 2015. – № 6. – С. 69–78.
4. Здановська, В. Бібліотека на карантині / В. Здановська // Бібліотечна планета. – 2020. – № 2. – С. 30–34.
5. Колесникова, Т. О. Організація віддаленої роботи колективів бібліотек університетів України за часів драматичних невідомостей [Електронний ресурс] : [препринт] // eadNURT : electronic archive of the Dnipro National University of Railway Transport. – Режим доступу: <http://eadnurt.diit.edu.ua/jspui/handle/123456789/11914> (дата звернення: 26.03.2021). – Назва з екрана. – Дата публікації: 15.05.2020.
6. Петренко, В. М. Блог, сайт, YouTube як електронні інформаційні ресурси / В. М. Петренко // Бібліотека: місце традицій, простір інновацій : матеріали круглого столу, присвяч. 55-річчю наук. б-ки Київ. нац. ун-ту культури і мистецтв, Київ, 30 листоп. 2018 р. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. – С. 102–104.

УДК 028-027.553(477)

Новальська Юлія Вікторівна,
головний бібліотекар науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
м. Київ, Україна

ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СІМЕЙНОГО ЧИТАННЯ В БІБЛІОТЕКАХ УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства одним із пріоритетних напрямів діяльності бібліотек є популяризація та заохочення до читання користувачів бібліотек. На формування інтересу до читання, у дітей, юнацтва впливає вся потужна інфраструктура сучасного суспільства. Ця інфраструктура охоплює школу та позашкільні заклади, молодіжні об'єднання, письменницькі організації, видавництва, родину, вагоме місце в ній займають і бібліотеки. Сьогодні бібліотеки постійно вносять у свою роботу чимало значних конструктивних змін. Так однією з таких форм є «сімейне читання». Сімейне читання – це не просто читання старших молодшим, це спільне читання творів, що можуть викликати зацікавлення всієї родини. Традиції такого спільного читання благодатно впливають на всю родину, воно передбачає духовне спілкування сім'ї, зміцнення духовних зв'язків. Розвивати цю форму допомагають різні цікаві проекти, які забезпечують спілкування користувачів з книгою, залучають їх до читання, одночасно бібліотекарі формують культ читання, перетворюють його на життєву потребу, задоволення й комунікацію.

Як один із прикладів, можна навести довгостроковий родинний проект «Корабель читання для сімейного єднання» (започатковано в 2017), який діє впродовж чотирьох років в Національній бібліотеці України для дітей у відділі для наймолодших користувачів. У неділю, коли батьки вихідні і мають можливість завітати до бібліотеки, тут відбуваються зустрічі з письменниками, поетами, видавцями, літературними критиками під час яких проводяться презентації нових літературних творів тощо. «Корабель читання для сімейного єднання» – це постійно діюча програма для підтримки читання у родинному колі.

В Мукачівській міській бібліотеці для дітей діє проект «Найкраща читаюча сім'я» (2019), що проводиться раз на рік до Міжнародного дня сім'ї та до Дня матері.

З 2013 року Волинською обласною бібліотекою для дітей започатковано проект «Родинний вихідний або Губка Боб запрошує: подорож в країну Мультяндію». Проект розрахований на те, щоб діти, які проводять вихідні або канікули в місті мали можливість безпечно відпочивати. Діти з батьками знайомляться з новинками літератури, беруть участь у вікторинах, грають у рухливі ігри тощо.

Ефективним засобом активізації читання в сім'ї, став проект «Агенство «Бібліородина», що був реалізований у 2018 році (бібліотека-філія с. Кам'яне Рокитнівського району Рівненської області). Головна мета якого відродження традицій сімейного читання, формування навичок користування книгою з ранніх років, відновлення через дитячу книгу зв'язку між поколіннями в родині. Проект підтримали навчально-виховні, освітні, культурні заклади села, волонтери. Реалізуючи проект в бібліотеці були організовані інформаційна зона, де демонструються новинки літератури для дітей, зона релаксу та спілкування, де відбуваються ігрові форми проведення дозвілля. Серед яких літературні конкурси: «Краща читаюча родина села», «Дружна сімейка», «Захоплені читанням», «Майстри читання», «Суперчитач року», «Зірка читання»; конкурс читацького формуляра; інформ-фуршет «30 хв. у бібліотеці»; конкурс мам-рукодільниць «Добрих маминих рук творіння» тощо

На сьогоднішній день популярними є онлайн-проекти. У 2019 році ініціативна група поціновувачів творчості Григорія Фальковича разом з київською поетесою Вікторією Єрусалимською започаткували новий некомерційний проект – «ФАЛЬКОЛО – родинне читання», до якого активно долучилося видавництво «Vivat», а також – бібліотеки різних областей України. Учасники проекту надсилають відео, де діти разом з батьками читають вірші Григорія Фальковича.

Не менш важливим є облаштування в бібліотеці спеціальних місць, де можуть перебувати разом усі члени сім'ї, спілкуватись на тему книги та читання. Прикладом може бути центр спільних інтересів в рамках проекту «Кімната сімейного читання», який був

започаткований у 2012 р. у Рівненській обласній універсальній науковій бібліотеці. Цей проект, мав на меті підтримувати культуру сімейного читання, перетворити бібліотеку на місце родинного відпочинку, здійснювати інформаційну підтримку молодих сімей. У відділі абонементу створено комфортну зону для перебування дорослих та дітей, облаштовано ігрову зону, сформовано ресурсну базу, до якої увійшли дитячі книги, аудіо-, відеоресурси, розвиваючі та логічні ігри, іграшки для малечі. Щотижня відбуваються розвиваючі заняття у клубі «Мама+я» для дітей від 1 до 3 років та комплекс заходів клубу «Бібліотечна родина» для дітей від 3 років.

Також в рамках сімейного читання проводяться сімейні літні читання. Запорізькою обласною бібліотекою для дітей було проведено бібліофестиваль «Відкриваєм двері в літо». Зважаючи на запроваджені карантинні обмеження, фестиваль довелося провести в онлайн-форматі. Тут було і читання поезій та прози у прямому ефірі, і онлайн-зустріч з відомим українським дитячим поетом Григорієм Фальковичем, і онлайн-вікторина для любителів детективного жанру, і ознайомлення з віртуальною виставкою, присвяченою висвітленню такого проблемного питання як булінг, і фахові поради щодо читацьких перерах цього літа, і, звичайно ж, майстер-класи.

Мистецький фестиваль родинних читань «Словограй» провела Ніжинська центральна міська бібліотека, мета якого - відродження традицій родинних читань на Чернігівщині, пропаганда культурно-моральних цінностей через слово, культ книги, залучення батьків та дітей до сторітайм. Фестиваль створює сприятливі умови для спілкування в родинному колі та між родинами, обмін здобутками, апробації творчого потенціалу у різних форматах: водночас відбувається ознайомлення із творчістю письменників, поетів України; зустрічі із сучасними дитячими письменниками; проведення літературного конкурсу «Добра казка»; Лекції «Сторітайм – важливий ритуал родинного читання», «Чому дітям варто читати книжки?»; майстер-класи: виготовлення закладки для книжки з пресованої флористики (ошибана) та Журавлик: символ миру та родини (оригамі). Проект здійснюється за підтримки Чернігівської обласної адміністрації, Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю ГО «Апельсин» у партнерстві з ГО «Центр новітніх ініціатив та комунікації».

Для плідного спілкування з батьками маленьких читачів створюються клуби сімейного читання. Одним з таких є клуб сімейного читання «Тато, мама, я – читаюча сім'я» (У Сумській ОБД у відділі обслуговування користувачів молодшого віку). Мета – відродження сімейних читань, популяризація книги, духовне збагачення батьків і дітей. Тематика засідань клубу дуже різноманітна. Це і зустрічі з цікавими людьми, віртуальні мандрівки як рідним краєм так і іншими країнами, пізнавальні екологічні «літературні ранки» та багато інших цікавих заходів. Засідання клубу проходять у невимушеній, теплій атмосфері цілковитої довіри і поваги до думки кожного.

З метою промоції та залучення широкого загалу мешканців міст та сіл до читання бібліотеки розробляють на своїх сайтах розділи з добірками порад що активізують читання. Національна бібліотека України для дітей на сайті у розділі «Читання – справа сімейна» розробила, з посиланнями на внутрішні і зовнішні ресурси, добірку порад за такими темами: «Як заохотити дитину до читання», «Книжкограй», «Як і що читати дітям від народження до 3 років», «Як і що читати дітям від 4 до 6 років», «Як і що читати дітям від 7 до 11 років», «Як і що читати дітям від 12 до 15 років», «Письменники радять: десять книжок, які слід прочитати саме в дитинстві», «Варто прочитати батькам».

Тож, як показує досвід бібліотек України, проектна діяльність відіграє значну роль у популяризації сімейного читання.

Література

1. Безмощук А. Бібліотека як організатор сімейного читання / Безмощук А. // Бібліосвіт: інформаційний вісник – 2015.- Вип. 1 (53) - С.45-49.
2. Ткаченко С. Юнацька бібліотека як організатор сімейного читання / Ткаченко С. // Бібліосвіт: інформаційний вісник. – 2018. – № 3. – С. 50-53.
3. Шах Д. Молодіжні літературні клуби як осередки вивчення сучасної української літератури / Шах Д. // Бібліосвіт: інформаційний вісник. – 2018. – № 3. – С. 42-45.
4. Шевчук Ірина. Сімейне читання: погляд із сьогодення у минуле ... / Ірина Шевчук // Бібліотека у форматі Д°. – 2019. — № 4. — С. 44-46.

*Новицька Тетяна Євгенівна,
науковий співробітник Інституту філософії
Національної академії наук Білорусі,
м. Мінськ, Білорусь*

МЕДЫЯТЫЗАЦЫЯ ГЛАБАЛЬНОЙ ПАНДЭМІІ COVID-19 І ДЭЗІНФАДЭМІЯ*

Шэраг сацыяльных тэарэтыкаў, якія даследуюць ролю медыйнага фактару ў сацыяльным развіцці, небеспадстаўна заяўляе аб медыятызацыі сучаснага грамадства, яго сфер і інстытутаў. Прыкладамі служаць ідэі «пашыранай медыятызацыі» Дж. Б. Томпсона, «глыбокай медыятызацыі» А. Хэпа. Паступовае ўзмацненне значэння новых медыя ў масавай камунікацыі, публічнай сферы, сацыяльных адносінах у апошнія дзесяцігоддзі атрымала працяг у выглядзе рэзкага скачка ў 2020 годзе. Гэта звязана з распаўсюджваннем глабальнай пандэміі каронавіруса і асаблівасцямі мер барацьбы з ёй. Перш за ўсё, гаворка ідзе аб неабходнасці сацыяльнай ізаляцыі, фізічнага дыстанцыявання, лічбавага кантролю, а таксама аб лакдаўнах ў большасці краін свету. Такім чынам, спецыфіка супрацьвірусных мер ўзмацніла бягучыя працэсы медыятызацыі, павысіла ступень уцягнутасці індывіда і грамадства ў медыяасяродзе: шмат для каго інтэрнэт зрабіўся акном у сацыяльны свет і надзённым сродкам камунікацыі ва ўмовах вымушаных абмежаванняў. З аднаго боку, медыятызаваная камунікацыя стала неабходным і адносна эфектыўным субстытутам сацыяльнай актыўнасці, інтэрнэт выкарыстоўваецца для дыстантнага ўзаемадзеяння з дзяржаўнымі інстытутамі, для адукацыі, працы, падтрымання асабістых сувязяў, атрымання інфармацыі, а з другога – негатыўныя з’явы інфармацыйнай эпохі, такія як фэйкавыя навіны, палітыка постпраўды, нядобрасумленая журналістыка, прапаганда і дэзінфармацыя, астратэрфінг як спараджэнне «фабрык тролёў» і функцыянаванне ботаў таксама абвастраюцца. Сама пандэмія COVID-19 стала інфармацыйнай нагодай, вакол якой цэнтруюцца названыя феномены. Паглыбленне ў інтэрнэт-прасторы ва ўмовах абмежавання сацыяльных кантактаў і фарміраванне эфекту «рэха-камер» або «інфармацыйных коканаў» на фоне агульных панічных настрояў вядуць да шэрага выклікаў. Па-першае, яны звязаныя з распаўсюджваннем дэніялізма (адмаўлення ад навуковых фактаў і канцэпцый на карысць радыкальных і спрэчных ідэй) і, як следства, з непрызнаннем небяспекі пандэміі, і ігнараваннем навукова абгрунтаваных прафілактычных мер, халатнасцю, а таксама самалячэннем, што ставіць у слабае становішча не толькі адэптаў такіх поглядаў, але і людзей, якія кантактуюць з імі. Па-другое, сітуацыя рызыкі і нявызначанасці спрыяе зараджэнню канспіралагічных канцэпцый – ад абвінавачванняў ў мэтанакіраваным стварэнні віруса да ксенафобіі, расізму, сацыяльнай палярызацыі. Сумным вынікам гэтага становіцца зніжэнне даверу да медыцынскай дапамогі, вакцынацыі і ў цэлым да экспертных медычных ведаў, што ва ўмовах пандэміі можа мець фатальныя наступствы. М. Дёзе звяртае ўвагу на такую асаблівасць каронакрызіса як перакрываўнае вірусалогіі і вірулентнасці, маючы на ўвазе вірусныя механізмы распаўсюджвання фальшывага інфармацыйнага кантэнту аб пандэміі: ўспышка каронавіруса ўзмацнілася выбліскам дэзінфармацыі пра яго [1, р. 13], што ўяўляе істотную небяспеку для чалавека і грамадства, паколькі звязана з пытаннямі грамадскай бяспекі, жыцця і смерці, здароўя і дабрабыту.

СААЗ была зроблена заява аб «масавай інфекцыі», якая перашкаджае доступу да пэўных і надзейных крыніц інфармацыі аб мерах прафілактыкі і лячэння COVID-19. ЮНЕСКА выкарыстоўвае тэрмін «дэзінфекцыя», які дэманструе сувязь паміж феноменамі пандэміі і дэзінфармацыі пра яе ў кантэксце бягучага крызісу, і прэзентуе аналіз яе розных механізмаў, якія могуць быць абагульненыя як метады распаўсюджвання постпраўды і дэзінфармацыі. Да іх ліку адносяцца: эмацыйна афарбаваныя апавядальныя канструкцыі і мемы, якія спалучаюць элементы праўды і асабістага меркавання з хлуснёй і/або няпоўнай інфармацыяй; дасылкі да жыцця знакамітасцяў у сувязі з пандэміяй; змененыя, сфабрыкаваныя або декантэкстуалізаваныя выявы і відэа для правакавання грамадскага недаверу і моцных эмоцый; арганізаваныя дэзінфармацыйныя кампаніі для распальвання нянавісці і варожасці, прасоўвання нацыяналізму і геапалітычных праграм, якія камуфлююць незаконны збор асабістых дадзеных пра здароўе, фішынг, атрыманне выгады ад спаму, рэкламы і продажу лекаў [1, р. 6]. Агляд тэматычных напрамкаў

дзінфадеміі паказаў, што ключавымі сярод іх з'яўляюцца: паходжанне і распаўсюджванне COVID-19; медыцынскія аспекты сімптоматыкі, дыягностыкі і лячэння; ілжывыя ста-тыстычныя дадзеныя, уплыў віруса на грамадства і навакольнае асяроддзе; эканаміч-ныя наступствы; дыскрэдытацыя медыяактараў, падрыў даверу да журналістыкі; па-літызацыя пандэміі; фінансавая выгада ад махлярства, крадзяжы асабістых дадзеных; дзінфармацыя аб дыягназах COVID-19 у селебрыці [2, р. 6].

Адначасова існуюць і механізмы супрацьстаяння дзінфадеміі – масавае распаўсю-джванне надзейнай інфармацыі аб COVID-19 (ініцыятывы СААЗ і ЮНЕСКА) і магчы-масці факт-чэкінга, падтрымка свабоды прэсы і прафесійнай этычнай журналістыкі. З'яўленне чутак аб ходзе глабальнай пандэміі і каронавіруснай інфекцыі, панічных гра-мадскіх настрояў ці насупраць распаўсюджвання халатнасці ў адносінах да ўласнага здароўя і здароўя іншых людзей, дэніялісцкіх устаноў і тэорый змовы шмат у чым абумоўлены адсутнасцю празрыстасці ў прадастаўленні актуальных статыстычных дадзеных, недахопам інфармацыі, невыразнасцю рэкамендацый па прафілактыцы ка-ронавіруса або іх супярэчлівасцю. У сувязі з гэтым, акрамя відавочнай неабходнасці вырашэння названых пытанняў, бачыцца некалькі шляхоў пераадолення праблемы: дасягненне шырокай даступнасці і транспарэнтнасці інфармацыі аб пандэміі, правер-ка фактаў, павышэнне ўзроўню інфармацыйнай і медыяпісьменнасці насельніцтва, развіццё навыкаў крытычнага мыслення для аналізу медыякантэнт, стымуляванне сацыяльнай адказнасці медыяактараў і інстытутаў ў супрацьстаянні фэйкавым наві-нам і разам з тым захаванне балансу, які не дазволіць адбыцца зруху як у бок узмацнен-ня інфадеміі, так і ў бок палітызаваанай цэнзуры. Акрамя таго што існуюць медыцын-скае, гуманітарнае, палітычнае і эканамічнае вымярэнні медыятызаваанай глабальнай пандэміі COVID-19, яна таксама характарызуецца як медыяпадзея, як інфармацыйная нагода. Яе медыйныя рэпрэзентацыі і змест звязаных з ёй патокаў інфармацыі ў зна-чнай меры могуць вызначаць яе зыход, паколькі ўплываюць на грамадскую свядо-масць і сацыяльныя паводзіны.

Літаратура

1. Deuze, M. The role of media and mass communication theory in the global pandemic // Communication Today. – 2020. – Vol. 11. – № 2. – Pp. 4–16.
2. DISINFODEMIC: Deciphering COVID-19 disinformation. Policy brief 1 Authors: Julie Posetti and Kalina Bontcheva. – Paris, UNESCO, 2020.

УДК 023.5:027.7(477-25)

Винокурова Світлана Геннадіївна,
завідувач навукова-методычнаго віддѣлу
наукової бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Рибка Лариса Анатоліївна,
заступник директора
наукової бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

НАБУТТЯ НОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БІБЛІОТЕКАРЯМИ – НЕОБХІДНА УМОВА ТРАНСФОРМАЦІЇ БІБЛІОТЕКИ

Трансформація функцій і завдань бібліотек закладів вищої освіти визначається су-часними реаліями розвитку суспільства: активним розвитком в усіх сферах людської ді-яльності інформаційно-комунікаційних технологій, процесами становлення суспільства знань та розвитку «відкритої науки», зростанням обсягу інформаційних ресурсів в циф-ровій формі та попиту на них.

Ефективна діяльність університетської бібліотеки значною мірою визначається професійним рівнем персоналу, його спроможністю набувати нові знання і навички, формувати нові компетентності. Відповідно зростає важливість підвищення кваліфікації співробітників. В умовах прискорення темпів оновлення професійних знань, коли «період “напіврозпаду” компетентності, тобто зниження її на 50% внаслідок появи нової інформації» [1] відбувається менше ніж за п'ять років, особливого значення набувають неформальна та інформальна форми освіти. Кадровий потенціал наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв (далі – НБ КНУКіМ) досить значний: середній вік співробітників становить 43 роки, усі мають повну вищу фахову освіту. У 2016–2017 роках 100% персоналу пройшли курси підвищення кваліфікації в Національній академії керівних кадрів культури і мистецтв. При цьому, зважаючи на швидкоплинність інформаційного простору, співробітники бібліотеки постійно вчаться, здобуваючи знання для якісного забезпечення навчального та наукового процесів в університеті.

Напрями підвищення кваліфікації диктуються сучасними завданнями бібліотеки, які визначаються вимогами часу (розширення спектру інформаційних джерел, швидке оновлення технологій), та потребами користувача (зростають його вимоги та очікування, змінюється підхід до наукових комунікацій та навчання). Саме тому форми та тематика підвищення кваліфікації співробітниками НБ КНУКіМ з року в рік змінюються. Для прикладу, у 2017 р. актуальними для вдосконалення фахових знань були теми: електронні технології формування фондів, електронна бібліотека, електронні ресурси як форма збереження наукової спадщини, вдосконалення інформаційного обслуговування з використанням сучасних технологій, медіаграмотність, соціокультурна діяльність з використанням сучасних технічних засобів. У 2018 до кола професійних інтересів (серед інших) додалися теми: питання правового регулювання прав інтелектуальної власності при оцифруванні документів з фонду бібліотеки, соціальні мережі як форма комунікації наукової бібліотеки, цифрові технології як рушій бібліотечних змін, видавнича діяльність бібліотек закладів вищої освіти (далі ЗВО), питання академічної доброчесності. Приклад гідної швидкої відповіді на виклики часу: НБ КНУКіМ з 2018 р. забезпечує всі редакційно-видавничі процеси з випуску наукових журналів університету (16 назв) – прагнення вдосконалюватися в цій діяльності спричинило в 2019 р. активні дослідження співробітниками тем: наукова періодика в системі наукової комунікації, підтримка бібліотекою ЗВО університетської науки, питання академічної доброчесності, соціальні мережі для науковців, бібліометрія та наукометрія в діяльності бібліотеки ЗВО. Водночас опановувалися нові форми та методи подачі інформації користувачам: інфографіка, гейміфікація, створювалися електронні модулі інформаційної грамотності. В 2020 р. пандемія COVID-19 та карантинні заходи визначили нові вектори діяльності бібліотек ЗВО в цілому і НБ КНУКіМ зокрема. Змішана та дистанційна форми навчання студентів зумовили активізацію спілкування з користувачами онлайн, появу нових продуктів (наприклад онлайн гід по ресурсам бібліотеки певної тематики). У поточному році продовжується розвиток форм надання інформації користувачам та проведення заходів в онлайн площині. Набуття нових знань і навичок співробітниками в процесі неформальної та інформальної освіти уможливило швидку адаптацію бібліотеки до умов роботи під час карантинних обмежень. Професійні інтереси задовольнялися на науково-практичних конференціях, на навчальних семінарах, організованих УБА та Гете-інститутом; навчанням в Дистанційній академії (організатори ВГ Основа та Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка); вивченням курсів потрібної тематики на платформах Prometheus та BrightTALK і вебінарах МОН України стосовно Scopus, Web of Sciences, ScienceDirect та бібліометричних інструментів зазначених баз. Участь у професійній мережевій комунікації (наприклад у мережі Facebook) через обмін досвідом у бібліотечній спільноті також дає матеріал для опанування нових умінь та навичок, формування нових компетентностей.

Практика свідчить, що найбільше в процесі підвищення кваліфікації вимагають самостійного вивчення питання, пов'язані з діяльністю у веб-середовищі та середовищі цифрової науки. Це цілком закономірно, оскільки застосування електронних технологій сьогодні є одним з основних напрямів діяльності сучасної наукової бібліотеки. З'явився і термін – «цифровий бібліотекар», яким охарактеризував бібліотечного фахівця нової генерації І. Лобузін, виокремивши його актуальні компетентності:

«1) уміння забезпечувати управління цифровою інформацією (зокрема технології Семантичного вебу) у загальнобібліотечному дискурсі;

2) здатність бібліотекарів наукових (академічних) бібліотек брати активну участь у впровадженні технологій цифрової науки;

3) орієнтація на безперервне навчання методам сучасних цифрових технологій» [3, с. 19].

У часи активного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій швидко змінюються вимоги до компетентностей бібліотечних спеціалістів, що вимагає гнучкості й оперативності процесу підвищення кваліфікації. З огляду на це вважаємо слушною думку К. Кулик про важливість сьогодні інформальної освіти, бо «саме ця освітня форма може бути зручним доступним щоденним джерелом отримання нових знань, стимулом до формування певних навичок та умінь, як за умови самостійної цілеспрямованої діяльності, так і під час долучення до інших форм освіти» [2, с. 36].

Готовність бібліотечних фахівців до постійного навчання, набуття нових компетентностей та продумана стратегія розвитку бібліотеки у цифровому просторі – ключові чинники трансформації бібліотеки у відповідь на виклики нинішніх суспільних процесів.

Література

1. Карпенко М. М. Освіта протягом життя як чинник людського розвитку [Електронний ресурс] : аналітична записка / М. М. Карпенко // Національний інститут стратегічних досліджень. Серія «Гуманітарний розвиток». – 2015. – № 20. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya-yak-chinnik-lyudskogo-rozvitku>. – Назва з екрана.

2. Кулик Є. В. Інформальна освіта бібліотекаря: сучасні можливості набуття нових компетентностей / Є. В. Кулик // «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: європейські орієнтири»: зб. матеріалів VII Міжнар. наук.-практ. конф., 1–4 берез. 2017 р., смт. Славське, Львів. обл. / Укр. бібл. асоц., Нац. акад. кер. кадрів культури і мистецтв. – Київ : УБА, 2017. – С. 35–39.

3. Лобузин І. Цифрові бібліотекарі доби е-науки та семантичних веб-технологій / І. Лобузин // Бібліотечний вісник. – 2019. – № 6. – С. 18–24.

УДК 316.776:004]:351.751

Серада Юлія Петрівна,
науковий співробітник Інституту філософії
Національної академії наук Білорусі,
м. Мінськ, Білорусь

СВАБОДА І АДКАЗНАСЦЬ У ЛІЧБАВЫМ ГРАМАДСТВЕ: АСАБЛІВАСЦІ РЭАЛІЗАЦЫІ

Маштабнае развіццё медыясвету, яго значныя змены ў сукупнасці нюансуюць працэсы канвергенцыі розных сфер грамадства і адкрываюць новыя фактары іх нявызначнасці і формы альтэрнатыўнасці. Адпаведна, індывід ва ўмовах татальнай лічбавізацыі апыноўваецца, з аднаго боку, у сітуацыі следавання за трансфармацыямі, якія вельмі імкліва адбываюцца, а з другога боку – актыўна ўключаны ў сітуацыю перманентнага пошуку балансу паміж рэалізацыяй свабоды ў лічбавым грамадстве і адказным стаўленнем да анлайн-ўзаемадзеяння.

Улічваючы ўскладненне трансфармацыйных працэсаў, неабходна звярнуць увагу на індывідуальна-суб'ектыўны ўзровень актуалізацыі лічбавага свету. Безумоўна, сацыяльна-культурнае асяроддзе аказваецца непасрэдна ўключаным у фарміраванне новых паводніцкіх патэрнаў, новых форм рэканфігурацыі прыватнага і публічнага, а таксама стыгматызацыі, самаідэнтыфікацыі і самарэпрэзентацыі індывіда як медыякарыстальніка. Лічбавізацыя многае робіць умоўным і ўносіць свае карэктывы ў ўжо існуючыя ў афлайн-грамадстве стэрэатыпы і мадэлі ўзаемадзеяння розных сістэм і суб'ектаў.

У лічбавым грамадстве змяняюцца не толькі формы ўзаемадзеяння паміж суб'ектамі, але і самі ўяўленні аб свабодзе як такой, а медыясвобода напаяняецца больш суб'ектыўным зместам. У дадзеным выпадку выключную ролю гуляе так званы кантэкст інтэрнэт-ўсёдазволенасці, будучы ўключаным у які, медыясуб'ект ўжо не эпізодычна, а перманентна пераглядае для самага сябе нормы прымальнага, этычнага, каштоўнага. Аднак, у кантэксце медыясвету ўсё больш актуалізуецца праблема балансу свабоды і няволі, адкрытасці і закрытасці. Па меншай меры можна пазначыць дзве дыаметральна супрацьлеглыя пазіцыі. Першая заснавана на прынцыпе самарэгулявання і максімальна магчымым пашырэнні межаў лічбавай свабоды. Другая пазіцыя фармуецца зыходзячы з прыярытэту рэгулявання і ўмяшання, санкцыяванага адпаведнымі нацыянальнымі законамі. З апошнімі звязана дастаткова шмат розначытанняў не толькі ў плане тэхнічнай і арганізацыйнай дэталізацыі забеспячэння рэалізацыі і гарантыі свабоды, але і ў трактоўцы такіх ключавых тэрмінаў, як «лічбавая свабода», «лічбавае права», «лічбавы кантроль», «лічбавы доступ». Таксама вельмі мала распрацаваным застаецца пытанне аб прыярытэтнасці свабод і правоў у дачыненні да ўзаемадзеяння розных медыясуб'ектаў. Як правіла, нацыянальныя прыклады грунтуюцца на ўжо існуючай прававой базе. Аднак, пытанне аб рэлевантнасці апошняй у дачыненні да лічбавай рэчаіснасці, якая зараз фарміруецца, застаецца адкрытым і дыскусійным. Праблема дасягнення і падтрымання неабходнага балансу паміж рэалізацыяй лічбавых свабод і практыкамі рэгулявання лічбавай дзейнасці актуалізуе пошукі каштоўнасна-нарматыўнай канстанты, якая магла б стаць універсальным гарантам прыярытэтнасці базавых каштоўнасцяў у любой узніклай спрэчнай сітуацыі. Паколькі спыніць працэсы лічбавізацыі фактычна немагчыма, перакос у бок большага кантролю лічбавага свету ў доўгатэрміновай перспектыве прывядзе да сістэмнага крызісу сацыяльнай сістэмы, уключаючы тэхналагічнае, эканамічнае і культурнае адставанне.

Важна мець на ўвазе, што анлайн-актыўнасць у кожным канкрэтным выпадку спецыфічная і можа быць разгледжана як сітуацыйна-дынамічны працэс ўзаемадзеяння пэўных паводнічкіх алгарытмаў медыякарыстальнікаў, дыяпазон якога шырокі: ад актыўнай уключанасці індывіда ў лічбавую прастору і выкарыстанне ўсяго функцыяналу анлайн-знаходжання да ўдзелу ў лічбавай агрэсіі і кансэлінге. Апошнія імкліва набірае абароты як выключна не талерантная практыка медыяпераследу і публічнага асуджэння, якая можа быць разгледжана як лічбавы аналаг стыхійнага калектыўнага самасуду. Усё больш частыя выпадкі так званай лічбавай «адмены» якой-небудзь персону, супольнасці або брэнда дэманструюць зрушэнне базавых прынцыпаў функцыянавання лічбавай рэальнасці як свету хутчэй вольнага, талерантнага, які падтрымлівае рэпрэзэнтацыю адрозненняў у бок практык цензуравання, дэананімізацыі, нармавання, ізаляцыі. Актуалізацыя культуры адмены («cancel culture») уяўляе сабой дыскрымінацыйную дзейнасць, якая ставіць пад сумнеў права на альтэрнатыўнае/іншае меркаванне, права на памылку, на магчымасць выправіць спрэчную сітуацыю. Аналізуючы асаблівасці анлайн-паводзін, таксама варта акцэнтаваць увагу на праблеме «лічбавай пазнавальнасці» асобы ў часовай перспектыве. Гаворка ідзе пра сітуацыі, калі фактычна няма магчымасці схваць свае «лічбавыя сляды» з пошукавых сістэм і шматлікіх баз персанальных дадзеных, якія нягледзячы на дэкларатыўныя заявы аб захаванні прыватнасці і ананімнасці, актыўна збіраюць інфармацыю пра карыстальнікаў і захоўваюць яе фактычна заўчасна.

Агульны аналітычны разгляд асноўных трэндаў лічбавай трансфармацыі дазваляе выявіць заканамерныя змены ў нарматыўнай парадэгме ўзаемадзеяння новага лічбавага асяроддзя і чалавека. Сваю асаблівую ролю ў распрацоўцы стратэгіі мінімізацыі негатыва інтэрнэт-кантэнту мае фарміраванне сацыяльна-адказных адносін у інтэрнэт-карыстальнікаў, інтэрпрэтаванага як абавязак і гатоўнасць індывіда/сацыяльнай групы ўзгадняць свае ўчынкi і іх наступствы з інтарэсамі іншых людзей і грамадства ў цэлым. У сітуацыі праявы нецярпімасці, ксенафобіі ў лічбавым свеце праблема пошуку адэкватнага суадносна свабоды самавыяўлення і неабходнасці мінімізацыі дыскрымінацый інфармацыі ўяўляецца фундаментальнай.

Сацыяльная адказнасць, практыкі яе распаўсюджвання і рыторыка яе актывізацыі ў сваёй сукупнасці могуць быць прадстаўлены як прамы выраз грамадзянскай сталасці. Эфектыўная рэалізацыя сацыяльна-арыентаванага і адказнага дзеяння немагчыма без пэўных структурных трансфармацыяў, якія звязаны з фарміраваннем базавых этычных

прынцыпаў і спрыяюць рэфлексійным медыяпаводзінам. Важнае значэнне ў дадзеным кантэксце набывае пытанне эксплікацыі сістэмных трансфармацыяў у каштоўнасна-нарматыўнай парадыгме ўзаемадзеяння новага лічбавага асяроддзя і чалавека, а таксама вызначэння фактараў, якія адказваюць за фарміраванне бяспечнай медыяпрасторы. У гэтай сувязі актуалізуецца патрэба ў распрацоўцы і прасоўванні лічбавай этыкі, якая дазваляе арыентавацца ў складаных і неадназначных этычных пытаннях інфармацыйнай прасторы і прымяняць этычныя канцэпцыі і іх кіруючыя прынцыпы не толькі ў прафесійнай дзейнасці, але і ў паўсядзённасці. Пагадзімся, што новы медыяландшафт назаўжды змяніў спосабы вытворчасці і распаўсюджвання медыякантэнт. Выбар таго, як збіраць, ацэньваць і публікаваць інфармацыю, становіцца ўсё больш складаным. Гэта сціранне межаў паміж агульнадаступнымі каштоўнасцямі і каштоўнасцямі медыяпрафесіяналаў зрабіла лічбавую этыку грунтоўнай праблемай і таксама дэманструе, што яна павінна быць неад'ёмнай часткай больш шырокага грамадскага абмеркавання [1]. Асаблівае значэнне ў тым ліку могуць атрымаць так званыя «таргетаваныя» адукацыйныя інтэрнэт-праекты, накіраваныя на фарміраванне і прасоўванне «культуры падлучэння», а таксама кансультаванне грамадзян па пытаннях выканання лічбавых правоў, абароны персанальных дадзеных і магчымасцяў рэалізацыі лічбавай бяспекі і свабоды.

Такім чынам, на сённяшні дзень актуалізуецца задача не толькі крытычнага асэнсавання ўстаноўкі пра «нейтральнасць» медыятэхналогій, але і развіцця ўсвядомленага медыякарыстання. Разам з гэтым сацыяльна-адказныя лічбавыя паводзіны ўяўляюцца адным са значных рэгулятываў грамадскіх працэсаў, патэнцыял якога можа быць ужыты для рэалізацыі ідэі бяспечнага і рацыянальнага выкарыстання медыя-камунікатыўных рэсурсаў. У дадзеным кантэксце, практыкі сацыяльнай адказнасці сярод медыякарыстальнікаў ўяўляюцца запатрабаванымі і арыентаванымі не толькі на прадухіленне вельмі негатыўных працэсаў неталерантных і агрэсіўных паводзін асобы ў Інтэрнэце, але і ў сацыяльнай рэальнасці па-за анлайн-прасторы.

Нягледзячы на тэхнічную апасродкаванасць для рэалізацыі лічбавай свабоды таксама неабходна захаванне базавых чалавечых каштоўнасцяў і свабодаў, такіх як недамыкальнасць асабістага жыцця, годнасць асобы, справядлівасць, павага іншага і г.д. Так, можна зрабіць выснову аб тым, што лічбавая свабода ўяўляе сабой магчымасці для дзейнасці і паводзін суб'екта, якія могуць быць рэалізаваны ў медыяпрасторы. Індэкс свабоды ў рэаліях лічбавага свету характарызуецца шматкампанентнасцю і звязаны з, аднаго боку, з рэалізацыяй і гарантыяй лічбавых правоў, з другога – з магчымасцямі і практыкамі пераадолення існуючых лічбавых бар'ераў і лічбавай няроўнасці.

У цэлым, лічбавая свабода, роўна як і лічбавыя правы, актуалізуюцца ў розных сферах грамадства і сутыкаюцца з шэрагам пагроз і рызык. Статус свабоды ў сучасных грамадствах можа быць не толькі пастаўлены пад пытанне, але і цалкам быць нівеліраваным і аб'ясцэненым. У сілу тэрміналагічных і кантэкстуальных складанасцяў і напластаванняў застаецца не вызначаным сам канцэпт свабоды ў лічбавым грамадстве. Юрыдычная інтэрпрэтацыя свабоды досыць вузкая і не з'яўляецца вычарпальнай, у той час як медыяфіласофскі падыход робіць акцэнт на суб'ектыўным вектары, які ў сілу сваёй дэталізацыі ўяўляецца залішнім і не ўкладаецца ў фармат заканатворчай сістэмы. Пры гэтым важна разумець, што, калі грамадства імкнецца стаць лічбавымі, то захаванне лічбавых правоў і рэалізацыя лічбавых свабодаў – гэта адно з асноватворных кампанентаў такога грамадства.

Літаратура

1. Patterson, Ph., Wilkins, L., Painter, Ch. Media Ethics: Issues and Cases. – Rowman & Littlefield Publishers; Ninth edition, 2018. – 400 p.

*Симоненко Олена Василівна,
старший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У БІБЛІОТЕЧНІЙ СФЕРІ ЯК БЕЗУМОВНА ВИМОГА СУЧАСНОСТІ

Сучасна бібліотека діє у такий час, коли комунікація стає критичним фактором успіху, а різноманітні засоби комунікації постійно і швидко (часто у непередбачуваний спосіб) розвиваються, що потребує розуміння та гнучкості задля ефективного реагування.

В свою чергу, пошуки шляхів ефективного реформування, об'єктивно зумовлюють розвиток нового формату здійснення комунікацій в бібліотечній сфері.

Кожен виклик, який постає перед бібліотекою, має важливу інформаційну складову, що може використовуватися для протидії в інформаційній сфері або бути спрямованим на отримання суспільної підтримки завдяки ефективній комунікації. Зміни у глобальному інформаційному середовищі, з одного боку - надають бібліотеці додаткових можливостей, з іншого - створюють потенційні загрози. Відповідно, ефективне реагування на сучасні комунікаційні виклики потребуватиме рішучих змін організаційних структур, робочих методів та мислення.

Останнім часом у науковому просторі відбулось переосмислення сутності комунікацій у бібліотечній сфері та розуміння необхідності переходу від моделі інформування до моделі взаємодії. Саме відповіддю на такі запити стала необхідність розвитку стратегічних комунікацій, тобто застосування стратегічного підходу до комунікативної діяльності.

Для розгляду проблематики розвитку стратегічних комунікацій було взято до уваги напрацювання зарубіжних і вітчизняних учених: Е. Голдман, Д. Кіслов, А. Мельник, О. Оболенський, А. Васіна, Л. Гордієнко, Г. Почепцов, А. Серант, С. Соловійов.

Однак зазначені джерела відображали здебільшого дослідження сутності принципів стратегічних комунікацій у політичній та військовій сферах, що, в тому числі, може сприяти адаптації та запозиченню даних принципів до бібліотечної сфери, з їх доповненням й обґрунтуванням.

Однією з важливих методологічних проблем у сфері досліджень стратегічних комунікацій є відсутність загальноприйнятого визначення, що породжує постійні дискусії щодо трактування навіть їх базових засад, адже такий інструментарій використовується і в державних установах, і в міжнародних відносинах, і в діяльності корпорацій і неформальних організаціях.

Варто зауважити, що як у діяльності різних державних органів так і сфері підприємств, установ та громадських об'єднань поняття «стратегічні комунікації» мають різне змістовне навантаження, розуміння та практичне застосування. Але структурно-функціональний аналіз дефініції «стратегічні комунікації» дає підстави визначити об'єднувальний аспект – майже в усіх сферах стратегічні комунікації розглядаються як системна комунікація, зорієнтована на встановлення взаємозв'язків та відносин між органами влади та суспільством, між державами, між громадянами кількох держав, груп тощо з метою досягнення встановленої мети.

В той же час, стратегічні комунікації в бібліотечній сфері є прозорими і зрозумілими, з їх допомогою наукова бібліотека може передбачати та вирішувати потенційні проблеми, які виникають. Стратком не мають бути таємним і жорстко регульованим процесом нав'язування аудиторії того, як вона має думати, щоб змінити її уявлення. Навпаки, стратком є прозорим, тривалим процесом з метою переконання. Для досягнення позитивних змін у переконаннях він має показати цільовій аудиторії, як вони можуть думати по-іншому, пропонувати альтернативні точки зору. На відміну від пропаганди, стратком не намагається досягнути негайної реакції людей завдяки поширенню хибної та перекрученої інформації.

Стратегічні комунікації в бібліотечній сфері можуть розглядатися як інтегровані комунікативні технології, спрямовані на забезпечення ефективної взаємодії і формування тривалих формальних та неформальних зв'язків між суб'єктами комунікації, з метою ре-

алізації політичних, економічних, культурних, соціальних і гуманітарних ініціатив і проєктів. На думку автора, стратегічні комунікації можуть вважатися невід'ємним та ефективним механізмом функціонування бібліотек. Одним з найбільш вагомих інструментів просування страткомів є сучасні бібліотечні онлайн сервіси, за допомогою яких стратегічна комунікація може залучати різних акторів до виваженої практики комунікації в інтересах бібліотеки та держави. Крім того, бібліотечний стратком може брати участь в інформаційно-просвітницьких заходах та програмах, в тому числі надавати підтримку журналістам і блогерам; забезпечувати діалог з політичними лідерами і майбутніми лідерами думок; культурна дипломатія (підтримка кінофестивалів тощо). Щоб відповідати зростаючим завданням, потужний інформаційний, науковий, комунікаційний потенціал бібліотек має бути актуалізований у відповідних формах організації функціонування і технологіях бібліотечних послуг, в кінцевому підсумку – у підвищенні ефективності використання інформаційних ресурсів в інтересах подальшого суспільного розвитку.

Отже, стратегічні комунікації є одним із важливих інструментів стратегічного розвитку бібліотеки. В той же час, початковий етап формування системи стратегічних комунікацій в нашій державі, характеризується недостатнім залученням суб'єктів гуманітарної сфери в тому числі бібліотек, до цих процесів. Тема стратегічних комунікацій, обговорення якої не виходить за межі вузького кола фахівців-практиків і науковців, має стати предметом широкої дискусії. Це допоможе уникнути схематичного копіювання напрацювань. Водночас слід наголосити, що формування системи стратегічних комунікацій в бібліотечній сфері створює додаткові інструменти та можливості для ефективного функціонування в сучасний час, завдяки вдосконаленням своїх можливостей як центру інтелектуальної обробки інформації.

УДК 025.5:[026:341.123

Степко Вероніка Віталіївна,
завідувачка інформаційно-бібліографічного відділу
наукової бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Степко Олександр Михайлович,
доцент кафедри міжнародних відносин
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат політичних наук,
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ В БІБЛІОТЕЦІ ООН ІМЕНІ ДАГА ХАММАРШЕЛЬДА

Бібліотека імені Дага Хаммаршельда надає інформаційно-пошукові послуги для сприяння роботі держав – членів Організації Об'єднаних Націй. Будучи невід'ємною частиною ООН, Бібліотека також сприяє поширенню інформації про ООН у світі за допомогою інтернет-послуг, а також за допомогою глобальної мережі депозитарних бібліотек.

Бібліотека надає професійні інформаційно-пошукові послуги членам делегацій і співробітникам ООН, а також обмежені інформаційні послуги бібліотекарям, дослідникам і широкому загалу користувачів.

Бібліотека надає базову пошукову допомогу дослідникам з питань, пов'язаних з ООН та її документацією.

Серед головних ресурсів Бібліотеки треба виділити такі [1]:

- Ask DAG («Запитайте у Дага») – база даних з відповідями на типові запитання.
- Цифрова бібліотека ООН – мережевий каталог документів і публікацій ООН. Цифрова бібліотека надає доступ до документів ООН, інформації про голосування, текстів виступів, карт і публікацій у відкритому доступі.
- Тезаурус ЮНБІС (UNBIS Thesaurus) – база даних тематичних термінів, яка використовується для визначення предметної рубрики документів ООН.

- Довідник ЮНБІС (UNBIS Manual) – довідник з бібліографічного опису матеріалів, що можуть як відноситися, так і не відноситися до Організації Об'єднаних Націй.
- Показчик засідань (ITP) – предметний показчик по документам і виступам.
- Офіційні документи держав-членів – доступ до офіційних документів, що відображають думки держав-членів ООН.
- Депозитарні бібліотеки – відкриті на безкоштовній основі для широкого загалу.

Для обслуговування членів делегацій та співробітників Секретаріату ООН Бібліотека надає доступ до тисяч одиниць друкованих та цифрових ресурсів, включаючи книги, газети, електронні журнали та електронні книги, що охоплюють всі географічні регіони і видаються багатьма мовами. Каталог Бібліотеки та Дослідницькі керівництва – це просто у використанні онлайн інструменти для пошуку цих ресурсів.

Послуга Ask DAG забезпечує швидкі відповіді та практичні поради з ведення пошуку, а за допомогою практичної програми підготовки учасники навчаються методам доступу до офіційних документів ООН, а також більш ефективному використанню ресурсів Бібліотеки. Частота використання бази даних Ask DAG з кожним роком продовжує зростати. Тут можна ознайомитися з понад 800 найбільш поширеними запитаннями чотирма мовами (англійською, французькою, іспанською, китайською). За останні роки спостерігається різке зростання числа відвідувань бази з актуальних питань (приблизно 100 000 переглядів на місяць), в тому числі суттєве зростання переглядів іспанською мовою [3].

Велика кількість запитів надходить як в звичайному режимі, так і по телефону або через онлайн платформу Ask DAG. Більшість з них надходить від постійних представництв, від співробітників ООН, а також від наукових установ, студентів, бібліотекарів і дослідників з усього світу. В рамках навчальної програми Бібліотеки проводяться навчальні заняття англійською, іспанською та французькою мовами, в яких беруть участь співробітники постійних представництв і делегати. Слоган сервісу – «Запитайте Дага і знайдіть відповіді про ООН та бібліотечні ресурси!» [3].

З метою удосконалення виявлення контенту, Бібліотека каталогізує і індексує мільйони матеріалів, що сприяє створенню інституційної пам'яті ООН. Таким чином, широкий загал отримує доступ до цих документів через різні інструменти пошуку, такі як Цифрова бібліотека ООН, Показчик засідань (Index to Proceedings) і Дослідницькі довідники документації ООН.

Бібліотека сприяє поширенню масиву накопичених ООН знань, підтримуючи роботу мережі, що включає 356 депозитарних бібліотек ООН в 136 державах-членах і територіях. Вона також співпрацює з іншими бібліотеками ООН, з метою розширення доступу до накопичених Організацією знань, а також до найцінніших ресурсів спільноти ООН загалом.

Консорціум системи ООН з придбання електронної інформації (UNSEIAC) підтримує безперервну роботу щодо підвищення ефективності Організації, забезпечуючи механізм покупки і контролю електронної інформації для фондів, програм та установ ООН.

В межах інформаційно-аналітичного обслуговування протягом останніх двох років близько 7500 офіційних документів ООН було проаналізовано і включено в онлайн-ві системи Бібліотеки [2], що дозволило користувачам у всьому світі легко і своєчасно знаходити офіційну інформацію та офіційні публікації Організації, отримувати до них доступ і обмінюватися ними, а таким веб-сайтам, як сайт Шостого комітету Генеральної Асамблеї, – автоматично і в режимі реального часу надавати оновлюваний комплект документації своїй спеціалізованій аудиторії. Бібліотека продовжує роботу щодо розширення і оновлення тезауруса Бібліографічної інформаційної системи ООН – структурованої багатомовної бази даних, що складається з затвердженої термінології індексування шістьма офіційними мовами Організації, – і реалізує експериментальний проект щодо подання тезауруса ООН у вигляді пов'язаних даних (розміщено за адресою metadata.un.org). Крім того, підготовлено і розповсюджено серед бібліотек-депозитаріїв Довідник про діяльність Економічної і Соціальної Ради, Довідник засідань Ради Безпеки, аналітичні довідки і виступи на засіданнях головних дорадчих органів Організації і забезпечена їх доступність в онлайн-овому режимі.

Офіційні документи ООН та інші документи, пов'язані з програмами, аналізуються, індексуються і додаються в Цифрову бібліотеку, Систему офіційної документації та інші відповідні онлайн інформаційні служби, що дозволяє користувачам легко та своєчасно знаходити інформацію та публікації, і працювати з ними.

Якщо говорити про бібліотечне і довідково-пошукове обслуговування, то в Бібліотеці ім. Дага Хаммаршельда зберігається понад 70 довідників (багато з яких іспанською і французькою мовами), включаючи 10 довідників наявних в ООН парламентської документації шістьма офіційними мовами. Останнім часом, на іспанську мову були перекладені ще три довідники по документації щодо деколонізації, Ради з Опіки і Секретаріату, а новий довідник із членства в ООН опублікований англійською, іспанською та французькою мовами. Щомісячна кількість переглядів довідників перевищила 190 000 [2].

Веб-сайт United Nations Member States on the Record («Держави – члени Організації Об'єднаних Націй: офіційна інформація»), що являє собою добірку ресурсів для держав-членів, включаючи посилання на важливу документацію ООН, посилання на веб-сайти держав-членів і іншу інформацію, що представляє інтерес для делегатів, був оновлений і переміщений на веб-сайт Бібліотеки (library.un.org). Були додані додаткові матеріали, а також посилання на Цифрову бібліотеку ООН. Ці матеріали пропонуються англійською мовою, і ведеться робота щодо їх перекладу на всі шість офіційних мов.

В той ж час, система iLibrary (діє з 2016 року), що представляє собою велику колекцію публікацій та інших матеріалів про ООН, розширилася і стала включати більше 8200 найменувань, в тому числі основні і періодичні видання, п'ять баз даних, а також робочі документи, документи для обговорення та аналітичні записки, отримані від Секретаріату та органів системи ООН в цілому. Приблизно 35 відсотків розміщених на платформі видань пропонуються декількома мовами [2].

Бібліотека iLibrary надає широкі можливості пошуку по об'єднаним виданням ООН, розміщеним на оновленій, зручній для користувачів і доступній з мобільних пристроїв платформі. Платформа інтернет-торгівлі (shop.un.org) дозволяє здійснювати торгівлю друкованими та цифровими виданнями в онлайн-режимі і використовується для популяризації нових видань, присвячених найбільш актуальним темам: цілі в галузі сталого розвитку, права людини, міжнародний мир і безпека, зміна клімату, гендерні питання, міграція та спеціальні заходи.

Отже, Бібліотека ООН імені Дага Хаммаршельда має великі можливості щодо інформаційного обслуговування користувачів в усьому світі, постійно оновлює та модернізує свої послуги завдяки використанню нових інформаційних технологій.

Література

1. Дага Хаммаршельда Библиотека [Електронний ресурс] // Организация Объединённых Наций : [сайт]. – Режим доступа: <https://www.un.org/ru/library/page/our-activities> (дата звернення: 07.04.2021). – Назва з екрану.
2. Деятельность Департамента глобальных коммуникаций: информационно-просветительские услуги : доклад Генерального секретаря. А/АС.198/2020/4 / Организация Объединённых Наций, Комитет по информации. – Нью-Йорк, 2020.
3. Ask DAG [Електронний ресурс] // Dag Hammarskjöld Library. – Режим доступа: <https://ask.un.org/> (дата звернення: 07.04.2021). – Назва з екрану.

УДК 027.625-044.922

Тишкевич Катерина Іванівна,
заступник завідувача відділу наукової
та редакційно-видавничої діяльності
Національної академії керівних кадрів
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ БІБЛІОТЕК УКРАЇНИ ДЛЯ ЮНАЦТВА: ВИКЛИКИ ТА НАПРЯМИ РОЗВИТКУ

Трансформація генерує зміну суспільно-політичної й економічної систем, однак, але не є першопричиною соціально-економічних змін: технологічної модернізації, розвит-

ку науки та техніки, а також суспільно-економічний розвиток сприяє розвитку систем соціальних комунікацій. До того ж глобалізаційні зміни системи соціальної комунікації відображають процес трансформації комунікаційної системи, що пов'язана та сприяє розвитку більш широкої мережі комунікаторів.

На жаль, на сьогодні Україна відстає від розвинених економік світу щодо утворення трансформованих систем соціальної комунікації. Серед причин слід відзначити як економічне відставання, так і соціально-психологічна невідповідність комунікаторів щодо впровадження глобальної системи комунікації й активного входження у світові інформаційні системи.

Вивчення конкретно-історичних змін у процесі формування інформаційно-бібліотечної системи бібліотек України для юнацтва, етапність становлення її компонентів, чинників соціально-історичних перетворень, дозволяє визначити шляхи удосконалення забезпечення інформаційних потреб фахівців з урахуванням специфіки напрямів розвитку бібліотек України для юнацтва, молоді. Трансформацію у даному дослідженні слід розглядати як зміну, перетворення виду, форми інформаційно-бібліотечних систем під впливом соціокультурних факторів [1].

Слід зазначити, що соціальна трансформація – це процес внутрішніх змін у суспільстві, що часто супроводжується вдосконаленням його структур. У результаті має бути досягнуто вищий рівень впорядкованості й організованості у всіх сферах життєдіяльності. Трансформаційний процес проходить ряд стадій:

- переоцінка існуючого стану суспільства;
- соціальна діагностика, тобто об'єктивна характеристика та визначення шляхів подолання кризи;
- демонтаж прогнилої системи, що не відповідає рівню суспільного розвитку;
- самовизначення суспільства.

Відповідно до Стратегії розвитку бібліотечної справи в Україні до 2025 р. «Якісні зміни бібліотек задля забезпечення сталого розвитку України», схваленої Кабінетом Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 219-р, де зазначено пріоритети діяльності бібліотек, які спрямовані на:

- консолідацію суспільства;
- дотримання європейських цінностей та інтеграцію у європейське співтовариство;
- підвищення якості життя;
- рівний доступ до інформації, знань і культурного надбання.

До того ж слід зазначити, що існує чимало проблем, які уповільнюють процеси трансформації щодо подальшого розвитку бібліотек України для юнацтва, зокрема матеріально-технічна база перебуває у незадовільному стані, тобто більша частина приміщень, технічна забезпеченість, обладнання та техніка майже не відповідають вимогам часу. Слід наголосити на недостатніх темпах впровадження інформаційно-технологічного забезпечення у бібліотеках, що обслуговують юнацьку аудиторію. До того це впливає і на виробничий процес та ускладнює, або навіть, унеможлиблює обслуговування користувачів на сучасному техніко-технологічному рівні.

Суспільні трансформації, що відбуваються в сучасному світі, впливають на бібліотеки в глобальний спосіб, що змінює не лише систему інформаційно-бібліотечних ресурсів, а також вимоги щодо бібліотечних працівників та бібліотечного простору щодо існування традиційних соціальних інституцій та їх функцій. Трансформація та розвитку соціальних комунікацій радикально змінюються уявлення про бібліотеки для юнацтва, їхні послуги та продукцію, що формують інформаційно-бібліотечний простір.

Отже, у функціонуванні бібліотек України для юнацтва відбувалися як радикальні, так і модифікуючі зміни. Які були покликані відмовитися від ідеологічних пріоритетів щодо діяльності, збагаченні змісту інформаційно-комунікаційної, загальноосвітньої, культурної функцій, переорієнтації на демократичні і соціально-гуманістичні засади бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва, вільний доступ населення до інформації, у нових підходах до організації і технології бібліотечної роботи тощо. Поряд з цим були присутні і негативні явища, пов'язані зі зменшенням обсягу фінансування публічних бібліотек, скороченням їх мережі, бібліотечних фондів і кадрів, комерціалізацією діяльності, повільним оновленням складу книжкових фондів і впровадженням комп'ютерних технологій [2, с. 31].

Трансформації у бібліотечній сфері поліпшують традиційну функцію бібліотек, наприклад, як методична діяльність [3, с. 6].. Методичні відділи бібліотек України для юнацтва, зосереджують увагу на наданні інноваційних послуг: інтернет-конференції, чати, віртуальні виставки та консультації. та Інновації в методичній роботі стосувалися, насамперед системи планування, аналізу, надання цільової допомоги (працює соціологічна служба, надаються консультації психолога), удосконалення системи підвищення кваліфікації бібліотечних фахівців. Наприклад, фахівці Волинської обласної бібліотеки для юнацтва створили бібліографічні проєкти щодо використання електронної бібліографії для дистанційного обслуговування користувачів, зокрема в умовах пандемії COVID-19 [4].

Дніпропетровська обласна бібліотека для молоді ім. М. Светлова поділилася досвідом використання інтернет-ресурсу як Quizizz.com, який дозволяє проводити в онлайн-режимі різні заходи в цікавій і новій формі для користувача. До того ж для майбутніх абітурієнтів було проведено серію освітніх онлайн-вікторин [5].

Сучасні реалії стверджують, що бібліотеки для юнацтва та молоді поступово перетворюються на соціокомунікаційні центри, які надають послуги за такими напрямками:

- загальноосвітнім;
- інформаційно-бібліотечним;
- рекреаційно-дозвіллевим;
- соціокультурними;
- когнітивно-освітніми;
- соціопсихологічним.

Бібліотека сьогодні є соціокомунікаційним центром формування здорового способу життя [6, с. 19]; завдяки розповсюдженню важливої інформації сприяє запобіганню антисоціальних проявів у суспільстві [7, с. 39].

«Трансформація бібліотеки» тлумачиться як особливо значима в період змін системна якість – здатність до ефективного накопичення, поповнення і використання бібліотечно-інформаційних ресурсів, готовність до саморозвитку, спрямування на радикальне оновлення діяльності в контексті соціально-економічного розвитку України.

Трансформація бібліотек України для юнацтва – складний процес змін і оновлення з набуттям нових властивостей поряд із збереженням найбільш вагомих, традиційних та переходом у нову якість.

В сучасних умовах бібліотеки для юнацтва потребують постійного ефективного оновлення, що має забезпечуватися цілеспрямованими, науково обґрунтованими діями системи управління в розробці концепції соціально-економічного розвитку.

Література

1. Шемаєва Г. В. Трансформація галузевої інформаційно-бібліотечної системи в умовах інформатизації (на прикладі галузі ветеринарної медицини): дис... канд. іст. наук: 07.00.08 / Нац. біб-ка України ім. В. І. Вернадського, Київ, 2000.
2. Ашаренкова Н. Трансформація публічної бібліотеки як предмет історико-бібліотекознавчого дослідження. *Бібліотечна планета*. 2001. С. 31–32.
3. Вилегжаніна Т. Інновації – визначальний фактор розвитку бібліотек України. *Бібліотечна планета*. 2009. № 3. С. 6–9.
4. Ількевич Н. Бібліографічні проєкти як втілення професійних мрій. *Бібліосвіт : інформ. вісн. Держ. б-ка України для юнацтва*. Київ. 2020. Вип. 4 (76). С.28–32.
5. Вишневська К., Іванова С. Бібліотека під час карантину. *Бібліосвіт : інформ. вісн. Держ. б-ка України для юнацтва*. Київ. 2020. Вип. 4 (76). С. 57–60
6. Мухамед'яров Н. Бібліотека як соціально-комунікаційний центр формування здорового способу життя. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 6. С. 18–21.
7. Васюк О., Корольова К. Можливості і роль бібліотек у формуванні нормативно-правової бази щодо запобігання торгівлі людьми. *Вісник Книжкової палати*. 2010. № 9. С. 38–41.

*Трач Юлія Василівна,
директор навчально-наукового інституту
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, професор,
м. Київ, Україна*

ЦИФРОВІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНИХ НАСТАНОВ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Як свідчить опитування, проведене у 2019 році соціологічною компанією InMind на замовлення міжнародної організації Internews, українці все частіше звертаються до інтернету як до основного джерела інформації. У порівнянні з 2018 роком, кількість респондентів, які використовували соціальні мережі для отримання новин, зросла на 15 % і становить 68 % [2]. Більше 50 % респондентів довіряють не телеканалам, а загальнонаціональним інтернет медіа, що переконливо свідчить про зростання серед українців довіри до останніх та зміну способу споживання новин та інформації в країні. За період з 2015 по 2019 роки частка українських інтернет-користувачів зросла на 14%: тепер онлайн присутні 85% українців [2]. Усе частіше глобальна мережа стає основним, а інколи й єдиним каналом комунікації. Такий потенціал дає підстави вважати сучасну медіакомунікацію потужним засобом впливу на характер спілкування соціальних груп, яке відбувається на різних рівнях: масові комунікації використовують спеціальні засоби інформаційного обміну для встановлення стійких зв'язків і з індивідами, і із суспільством загалом. Більше того, вони стають базовою складовою нинішнього суспільства.

Функціонування великої кількості інтернет-видань, інтернет-газет, інтернет-форумів, інтернет-блогів, інформаційних сайтів і соціальних мереж на тлі зростання інтересу суспільства до важливих і значущих подій, а також зацікавленості журналістів в їх у публічному висвітленні, безперечно, впливає на громадянську позицію більшості. Часто це має негативні наслідки, оскільки в умовах тотальної інформатизації людина втрачає здатність самостійно мислити, аналізувати, критично сприймати інформацію, яка не просто не повною мірою відповідає дійсності, а подається у маніпулятивній формі – події, факти, взагалі соціальна реальність інтерпретуються в потрібному для авторів (а часто для замовників) світлі, нав'язуючи суспільству потрібну думку і налаштовуючи на певні дії у відповідь. У цій ситуації оптимістично виглядають результати опитування, згідно з якими, близько 80% українських читачів та глядачів вважають себе обізнаними про замовні матеріали в медіа, а 68 % стверджують, що знають, як відрізнити замовний матеріал від об'єктивної інформації [2]. Насправді, як свідчать результати тестування громадян країни на медіа грамотність, лише 11% респондентів змогли правильно визначити різницю між справжньою та неправдивою інформацією серед трьох поданих новин, тоді як в середньому 10% не змогли навіть спробувати відповісти [2]. Таким чином, цифрові медіа почали відігравати одну з ключових позицій у формуванні громадської думки.

У цій ситуації інноваційні і технологічні зміни, такі, як технології Web 2.0 та ін., дали змогу будь-якому користувачеві інтернету перетворитися на активного суб'єкта формування соціокультурних настанов у суспільстві. Поява у будь-якого засобу масової інформації свого сайту, а також вбудованих у нього модулів коментарів і блогів, зворотного зв'язку по e-mail і кнопок розповсюдження новин у профілях соціальних мереж сформували горизонтальну модель комунікації. Це не просто змінило концепцію спілкування ЗМІ з читачами, а й ініціювало стирання меж між виробниками і споживачами новин. По суті аудиторія цифрових медіа перетворилася на «живий організм», який також впливає на соціальне поведіння індивідів у суспільстві, хоча цій аудиторії і притаманна неухвалюваність у просторі і часі, неоднорідність, мінливість, – під впливом цифрових медіа вона може бути або стійкою, або розширюватися, або звужуватися. Крім того, цифрові медіа формують «свою» аудиторію за індивідуальними критеріями вибору, де ядром стають люди, які поділяють спільну точку зору, утворюючи, таким чином, соціальну підгрупу.

Найбільш успішні цифрові медіа враховують факт зміни статусу аудиторії у повсякденній діяльності, обов'язково надаючи можливість для перетворення споживача на спі-

вучасника створення контенту. Вперше про появу нового типу споживача заговорили ще на піку гуттенбергівської ери канадські вчені Маршалл Маклюен і Баррінгтон Невітт. У своїй книзі «Take today» вони передбачили, що в результаті стрімкого розвитку, поширеності та доступності технологій споживач може ставати і виробником, і споживачем одночасно. Пізніше, у 1980 р. Елвін Тоффлер у книзі «Третя хвиля» вперше ввів термін «просьюмер» (анг. Prosumer), утворений у результаті злиття двох термінів: «producer» – виробник і «consumer» – споживач. Роль «просьюмер» у цифрових медіа в умовах глобальних трансформацій постійно зростає, поступово набуваючи нових якостей і функцій. Наприклад, популярність та основний прибуток ЗМІ в інтернет-просторі визначається не лише їх змістовною стороною, а й кількістю читачів та онлайн-передплатників на певний інформаційний інтернет-ресурс. Поширенням інформаційних матеріалів цифрових медіа займаються вже не стільки редакції онлайн-газет та онлайн-журналів, скільки самі читачі, тобто «просьюмер». Виникнення такого типу споживача з часом може призвести до поступової втрати контролю над ним, а отже, будь-яка опублікована інформація може призвести до абсолютно несподіваних наслідків, незалежно від її початкових цілей.

Загалом цифровим медіа властиві ряд протиріч, обумовлених зростаючою цифровізацією контенту, споживаного масовою аудиторією. Найбільш виразними з точки зору їх впливу на окремі соціальні групи суспільства є такі: а) такі характеристики мережі Інтернет, як гіпертекстуальність, яскравість дизайну і цифрові можливості іконографії, інтерактивність, мультимедійність та ін., усе частіше використовуються при лобюванні чийось інтересів, при реалізації політтехнологічних інтенцій та ін.; б) сучасна людина постійно перебуває під інформаційним тиском, тому широкий вплив на нього мають так звані симулякри – симулятивні образи; в) через швидкість розповсюдження інформації страждає її точність і достовірність. Таким чином, цифрові медіа, ставши невід'ємним складником сучасного життя суспільства, впливають на формування нової системи соціальних взаємин і взаємозв'язків, у результаті яких утворюється кардинально новий за своїми характеристиками, властивостями і можливостями медіапростір.

Отже, у сучасному суспільстві цифрові медіа, володіючи очевидною функцією інформування, набули нового значення для соціуму: вони стали найбільш простим механізмом для створення в свідомості людини картини навколишньої дійсності, інструментом моделювання людської поведінки і навіть більше – формування особистості. Але самодискредитація цифрових медіа через їх необ'єктивність й упередженість може мати негативні наслідки, коли держава, потрапивши в ситуацію випробування її міцності, виявить відсутність підтримки своїх громадян, яка б ґрунтувалася на почутті довіри і солідарності. А все через те, що цифрові медіа (як найбільш масовий канал комунікації) деструктивно вплинули на колишні усталені переконання і пріоритети, використавши їх в утилітарних цілях як засіб досягнення поточних результатів в ході ведення рекламних, піар- і пропагандистських кампаній.

Література

1. Кастельс М. Власть коммуникации. URL : https://www.hse.ru/mirror/pubs/lib/data/access/ram/ticket/80/1496665340015a188f754c63760414a369c314a243/Castells_site.pdf
2. Онлайн медіа та соціальні мережі перехопили лідерство у телебачення за популярністю в Україні, – нове опитування USAID-Internews щодо споживання ЗМІ. URL : <https://internews.in.ua/uk/news/onlajn-media-ta-sotsialni-merezhi-perehopyly-liderstvo-u-telebachennya-za-populyarnistyu-v-ukrajini-nove-opytuvannya-usaid-internews-schodo-spozhyvannya-zmi/>
3. Тоффлер Э. Третья волна. URL: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/Toffler/_11.php
4. McLuhan M. and Nevitt B. Take Today : The Executive as Dropout. New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1972. 304 p.
5. Rheingold H. The Virtual Community: Homesteading on the Electronic Frontier (2nd Edition) // Westminster Papers in Communication and Culture. 2000. No. 1(1). p. 103–109.

*Халецька Леся Пилипівна,
доцент кафедри історії та документознавства
Національного авіаційного університету,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна*

ПИТАННЯ ДОСТУПУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ІГРОВОГО КОНТЕНТУ НА САЙТАХ ОБЛАСНИХ БІБЛІОТЕК ДЛЯ ДІТЕЙ УКРАЇНИ

Актуальність запропонованої теми обумовлена низкою чинників. Зокрема, у сучасних умовах загалом зростає рівень інтернет-комунікацій, особливо коли йдеться про спілкування дітей та підлітків. Додатковий поштовх до інтенсифікації спілкування на основі комунікативних інтернет-каналів надала пандемія COVID-19, яка супроводжується тривалими періодами перебування на ізоляції чи самоізоляції, а отже, обмеженням безпосереднього спілкування як дорослого, так і дитячого населення. У цих умовах особливо важливим є забезпечення необхідного для розвитку дітей інформаційно-комунікаційного простору. Цей простір має бути безпечним, наповненим якісними освітньо-розвивальними продуктами, які б враховували вікові психологічні особливості та потреби дітей. Саме дитячі бібліотеки, серед яких – обласні бібліотеки для дітей України, можуть організувати таке безпечне, розвивальне ігрове онлайн-середовище. Важливим при цьому є питання доступу дитячої користувацької аудиторії до ігор дитячих бібліотек, розміщеному на їх сайтах в інтернет-просторі, а також зрозуміла організація (структура) представленого на сайті ігрового контенту. Завданням дослідження стало вивчення умов доступу до онлайн-ігор на сайтах обласних бібліотек для дітей України та спосіб їх організації.

Було досліджено сайти 23 обласних бібліотек для дітей України, а також сайт Національної бібліотеки України для дітей. Ігровий онлайн-контент був виявлений на 14 з досліджених сайтів, серед яких сайти Житомирської, Київської, Кіровоградської, Миколаївської, Одеської, Полтавської, Рівненської, Сумської, Тернопільської, Харківської, Херсонської, Хмельницької, Черкаської обласних бібліотек для дітей, а також на сайті Національної бібліотеки України для дітей [1–14]. Результати дослідження представлені для 14 вищезазначених сайтів бібліотек.

Вивчення доступу до ігрового контенту засвідчило, що на більшості сайтів (10 з 14) доступ до ігрового контенту ускладнений. Лише на сайтах 3-х бібліотек та на блозі Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Катаєва можна легко знайти ігровий контент, оскільки на головній сторінці сайту розташовані рубрики з відповідними назвами «Склади пазли», «Віртуальні вікторини» (Сумська бібліотека); рубрика «Актуальні рубрики», підрубрика «Ігродром» (Херсонська бібліотека); «Ігровий майданчик» (Черкаська бібліотека); «Ігротека» (Одеська бібліотека). Однак назви рубрик виконані шрифтом невеликого розміру, невиділені кольором чи іншим привабливим оформленням, губляться серед назв інших рубрик.

Три обласні бібліотеки для дітей на головній сторінці мають рубрики «Для дітей» (Рівненська, Тернопільська бібліотеки), «Сторінка для дітей» (Київська бібліотека), які вказують на можливу наявність ігрового контенту. Натискаючи на ці лінки справді переходимо на сторінки «Ігри» (Рівненська бібліотека), «Граємось» (Тернопільська бібліотека), «Ігровий контент» (Київська бібліотека).

Знайти ігри на сайтах решти бібліотек безпосередньому користувачу ресурсами бібліотеки – дитині – достатньо складно. Це пояснюється тим, що ігри розташовані в рубриках, назва яких безпосередньо не вказує на ігровий зміст. Наприклад, на сайті Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Лягіна ігри містяться в рубриці «Моя Миколаївщина», підрубриці «Електронні ресурси»; на сайті Полтавської обласної бібліотеки для дітей в рубриці «Сторінка читача», підрубриці «Ігротека» тощо.

Бібліотеки пропонують різноманітні за формою та змістом ігри. Серед них різновиди кросвордів, пазли, вікторини, відеовікторини, аудіовікторини, поєднати пари, заповнити словами пропуски в тексті, відгадати другу частину приказки, розташувати ілюстрації в хронологічній послідовності, ігри у форматі «Що? Де? Коли?», «Перший мільйон» тощо.

На 7-ми сайтах з 14-ти (50%) групування ігрового контенту відсутнє. На решті 7-ми сайтах з ігри подано структуровано, за визначеними бібліотечними працівниками категоріями. Критеріями групування ігор виступають: вид (форма) гри, тематика, галузь знань або поєднання вище зазначеного. Відповідно, на цих сайтах присутні наступні види групування: видове (на 3-х сайтах, що складає 21,4%), тематичне (на 2-х сайтах, що складає 14,3%), змішане (на 2-х сайтах, що складає 14,3%). Прикладом групування за видами ігор є класифікація ігор на текстові й ігри-пазли (рубрика «Сторінка читача», підрубрика «Ігротека» Полтавської обласної бібліотеки для дітей). В основному за видами ігри згруповані на сторінці Відділу обслуговування дошкільників та учнів 1-4 класів Тернопільської обласної бібліотеки для дітей: головоломки; ігри з героями казок та мультфільмів; з'єднати зображення по крапках; ігри онлайн в жанрі «Знайди відмінності»; логічні ігри тощо. Змішане групування ігор – за тематикою, за видами, за галуззю знань – представлено на сайті Черкаської обласної бібліотеки для дітей: літературні ігри; пазли; знайди відмінності; краєзнавство; тварини і рослини; загальна ерудиція; правознавство; екологія і географія; кулінарія тощо.

Отже, вивчення доступу та організації ігрового контенту на сайтах обласних бібліотек для дітей України засвідчило, що половина з досліджених бібліотек містить ігровий контент. Однак уже на етапі пошуку ігор на сайті бібліотеки у дитини-користувача виникають проблеми, оскільки у меншості випадків ігровий контент розміщується на головній сторінці веб-сайту та вірно проіндексований. Для індексації варто використовувати заголовки, підзаголовки, назви, які чітко відповідають ігровому вмісту, розміщуються на головній сторінці сайту бібліотеки з використанням розміру шрифту та кольорового оформлення, яке привертає увагу дітей-користувачів. Лише на половині сайтів ігри подано структуровано, за визначеними бібліотечними працівниками категоріями. Видається доцільним використання єдиних підходів до групування ігрового контенту; розташування колекції ігор в одній рубриці спростить пошук ігор і доступ до них.

Література

1. Офіційний сайт Житомирської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: <http://childlibr.org.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
2. Офіційний сайт Київської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: : <http://child-library.kiev.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
3. Офіційний сайт Кіровоградської обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка. – Режим доступу: <http://www.librarychl.kr.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 02.01.2021].
4. Офіційний сайт Миколаївської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Лягіна. – Режим доступу: <http://labinlib.org.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 02.01.2021].
5. Офіційний сайт Національної бібліотеки України для дітей. – Режим доступу: <http://www.chl.kiev.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
6. Офіційний сайт Одеської обласної бібліотеки для дітей ім. В. Катаєва. – Режим доступу: <http://odessabibliotekakrupskoj.blogspot.com/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
7. Офіційний сайт Полтавської обласної бібліотеки для дітей ім. Панаса Мирного. – Режим доступу: <http://odb.poltava.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 02.01.2021].
8. Офіційний сайт Рівненської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: <http://www.rdobd.com.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 02.01.2021].
9. Офіційний сайт Сумської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: <https://sodb.sumy.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
10. Офіційний сайт Тернопільської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: <http://odb.te.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
11. Офіційний сайт Харківської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: <http://bibl.kharkiv.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].
12. Офіційний сайт Херсонської обласної бібліотека для дітей імені Дніпрові чайки. – Режим доступу: <http://www.library.kherson.ua/lw/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].

13. Офіційний сайт Хмельницької обласної бібліотеки для дітей ім. Т.Г. Шевченка. – Режим доступу: <http://odb.km.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].

14. Офіційний сайт Черкаської обласної бібліотеки для дітей. – Режим доступу: <http://chobd.cck.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 03.01.2021].

УДК 008-024.63:316.77

Чередник Людмила Анатоліївна,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства,
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Полтава, Україна

ПРОЦЕСИ ІНКУЛЬТУРАЦІЇ ТА АКУЛЬТУРАЦІЇ ЯК СКЛАДНИКИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В умовах глобалізованого суспільства відбувається процес постійного зростання взаємодії представників різних культур в економіці, бізнесі, науці, сфері туризму, тому проблема міжкультурної комунікації нині є надзвичайно актуальною і досліджується в різних аспектах. Серед науковців, у центрі уваги яких знаходяться ці питання, варто назвати праці українських та зарубіжних учених Ф. Бацевича, М. Кагана, С. Кучеряна, Л. Бугаєва, Л. Мацько, І.М'язової, С. Тер-Мінасова, І. Абакумової, А. Асмолова, В. Біблера та багатьох інших. Передовсім наукові дослідження акцентують увагу на цілісності та комплексності міжкультурної взаємодії.

Відомо, що термін «міжкультурна комунікація» з'явився в літературі в 70-х роках минулого століття завдяки роботам американських науковців, у яких виникла необхідність вивчення проблеми конфронтації різних расових та етнічних груп [2, с. 30].

Варто підкреслити, що єдине тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» на сьогодні відсутнє, що пояснюється його багатоаспектністю. Наведемо деякі з визначень.

Так, на думку науковиці І. М'язової, міжкультурна комунікація – «це водночас і наука, і набір навичок, якими потрібно оволодіти під час спілкування, оскільки взаємодія з іншою культурою вимагає певних знань та умінь, зосередженості на успадкованих та усталених нормах соціальної практики людей, які належать до різних національних та етнічних спільнот» [4, с. 109].

Найбільш поширеним є таке визначення терміну «міжкультурна комунікація» – це «процес взаємодії індивідів, які є носіями різних культур і кожен з яких має свою мову, тип поведінки, ціннісні установки, звичаї та традиції» [3].

З міжкультурною комунікацією тісно пов'язані поняття інкультурації та акультурації.

Інкультурація – це процес входження особистості в культуру, засвоєння особливостей мислення й дій, моделей поведінки, які становлять культуру, оволодіння етнокультурним досвідом [1].

На думку вчених, процес інкультурації зrealізовується через різні види культурної трансмісії. Так, передача батьками своїм дітям культурних цінностей, умінь, переконань, мотивації є вертикальною трансмісією.

Виділяють також горизонтальну трансмісію, сутність якої полягає у тому, що особистість вчиться у своїх однолітків під час повсякденного спілкуванні з ними, розвиваючись від народження до повноліття.

Наступний вид трансмісії – непряма. Її сутність полягає у тому, що особистість пізнає свою чи іншу культуру не тільки завдяки спілкуванню з іншими людьми, а й через громадські інститути (наприклад, школа, університет).

Загалом процес інкультурації можна вважати успішним тільки тоді, коли людина зможе взаємодіяти з тим соціальним середовищем, у якому вона перебуває.

Необхідною умовою і складником інкультурації є адаптація. Хоча, на думку вчених, між цими поняттями й існують певні відмінності: інкультурація є макропроце-

сами засвоєння загальних (культурних) цінностей і традицій, що характеризують суспільство загалом, а адаптація є мікропроцесами засвоєння певних субкультурних цінностей [3].

Акультурація – це такий процес взаємовпливу культур, коли один народ повністю або частково сприймає культуру іншого. Відомо, що існують чотири форми акультурації, а саме:

1) асиміляція – людина повністю приймає норми і цінності іншої культури, відмовляючись при цьому від своїх норм і цінностей;

2) сепарація – заперечення чужої культури при збереженні ідентифікації зі своєю культурою;

3) маргіналізація – одночасно втрата ідентичності з власною культурою і відсутність ідентичності з культурою більшості. Така ситуація виникає через неможливість підтримувати власну культурну ідентичність (зазвичай в силу якихось зовнішніх причин) і відсутності прагнення до отримання нової ідентичності (можливо, внаслідок дискримінації або сегрегації з боку цієї культури);

4) інтеграція – ідентифікація як зі старою, так і з новою культурою. Часто виникає ситуація, коли емігранти, які прибувають в іншу країну, орієнтуються на асиміляцію, але як біженці, вимушені в силу будь-яких зовнішніх причин покинути свою батьківщину, психологічно чинять опір розриву зв'язків з нею, і процес асиміляції йде у них набагато довше і важче [5, с. 170].

Слід наголосити на тому, що в результаті взаємодії культури не тільки доповнюють одна одну, а й вступають у більш складні відносини, що може викликати як позитивні наслідки (збагачення культур), так і негативні (їхнє збіднення чи навіть придушення). Результати цього процесу багато в чому обумовлюються різними чинниками, з-поміж яких можна виокремити такі:

1) ступінь диференціації приймаючої культури: суспільство, що має розвиненими системами моралі, права, художньої культури, естетики, філософії, у змозі адаптувати функціонально прийнятні нововведення, не підриваючи основну духовну структуру;

2) тривалість контакту: довгочасний вплив викликає не шоківий стан і відторгнення, а звикання і поступове прийняття;

3) політико-економічні умови взаємодії: ситуація політичного і економічного панування або залежності багато в чому визначає зміст культурного спілкування [5, с. 171].

Унаслідок таких впливів виникають різні форми акультурації. Коротко проаналізуємо їх.

Розширення сфери впливу домінуючої (національної) культури за початкові межі або державні кордони називається культурною експансією. За своєю суттю це процес переважно односпрямованої міжкультурної комунікації.

Інша форма – це культурна дифузія, практичним втіленням якої є міграція, туризм, діяльність місіонерів, війни, торгівля, торгові виставки та ярмарки, наукові конференції, обмін студентами та фахівцями тощо. У цьому варіанті відбувається вибіркове запозичення іншої культури, а саме: тільки те, що матиме певний зиск, буде престижно, відповідатиме внутрішнім потребам, які не може задовольнити власна культура.

Культурний конфлікт – це зіткнення суб'єктів культури, що є носіями різних культурних цінностей і норм. З-поміж причин конфлікту: культурні відмінності між народами або всередині окремого суспільства, які можуть приймати форму протиріччя чи навіть відкритого зіткнення.

При міжкультурній комунікації можна говорити й про процес асиміляції, у результаті якого члени однієї етнокультурної освіти втрачають свою спочатку існуючу культуру і засвоюють ту, з якою вони перебувають у безпосередньому контакті. За багатовікову історію існування людства не раз траплялося так, що в результаті міжкультурних контактів одні культури асимілювалися, поглиналися іншими. Зазначимо, що цей процес може відбуватися як спонтанно, так і цілеспрямовано, коли мається на меті знищення іншої культури.

Процеси асиміляції відбуваються також у випадку змішаних шлюбів, впливу одного етноугруповування на інше тощо.

Отже, у сучасному світі з кожним роком посилюються процеси міжкультурної комунікації у різних сферах людської діяльності.

Нині відсутнє єдине тлумачення поняття «міжкультурна комунікація».

З міжкультурною взаємодією тісно пов'язані процеси інкультурації та акультурації, що мають різноманітні форми і наслідки.

Література

1. Данилюк, І. В. «Культурна соціалізація»: акультурація як механізм мультикультурної соціалізації [Електронний ресурс] / Данилюк, І. В., Курапов А. О. – Режим доступу: <http://appsychology.org.ua/data/jrn/v1/i48/10.pdf> – Назва з екрану – [Дата звернення 09.03.2021].
2. Коч, Н. В. Основи теорії комунікації / Н. В. Коч. – Миколаїв : Іліон, 2014. – 268 с.
3. Міжкультурна комунікація в сучасному світі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/download/209/301/880> – Назва з екрану – [Дата звернення 09.03.2021].
4. М'язова, І. Ю. Особливості тлумачення поняття «міжкультурна комунікація» / І. Ю. М'язова // Філософські проблеми гуманітарних наук. – 2006. – № 8. – С. 108–113.
5. Слющинський, Б. В. Міжкультурна комунікація як метод соціального пізнання / Б. В. Слющинський // Нова парадигма, 2005. – Випуск 45. – С. 167–176.

УДК 327-027.555(477)

Шендрик Ольга Олегівна,
*Київський національний університет культури і мистецтв,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна*

ПУБЛІЧНА ДИПЛОМАТІЯ УКРАЇНИ – ОСНОВНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Важливою складовою розвитку комунікації країни зі світовою спільнотою є публічна дипломатія. У ХХІ столітті Україна продовжила розвивати публічну дипломатію завдяки здійсненню координації діяльності Управління публічної дипломатії МЗС, Українського інституту, Українського культурного фонду та ін. Ключовою ціллю зазначеного процесу є забезпечення його стабільності та системності, що гарантує стратегія публічної дипломатії [1].

Пріоритетним напрямом є культурна та іміджева складові – Україна популяризує свою національну спадщину на різноманітних культурних заходах. Потреба у швидкому поширенні інформації, інтенсивний розвиток цифрових технологій, необхідність у функціонуванні соціальних мереж, віртуалізація світу через пандемію Covid-2019, формують нові виклики та завдання до публічної дипломатії.

Протягом останніх років відбувся значний прорив у публічній дипломатії України. На заміну неструктурованого процесу, відбулася інституалізація та систематизація функціонування дипломатичного корпусу [3].

Враховуючи новизну цього напрямку для України, політичний інтерес та включеність до нього – досить незначний. Певна частина політичної влади не належним чином розуміють важливість публічної дипломатії в умовах українсько-російського військового конфлікту.

Варто відзначити стратегічні документи, у яких представлені завдання і важливість публічної дипломатії в Україні: Доктрина інформаційної безпеки України, Концепція популяризації України в світі та просування інтересів України у світовому інформаційному просторі, Закон «Про дипломатичну службу», Стратегія сталого розвитку «Україна – 2030» та ін.

Міністерство закордонних справ вперше в історії України розробило і затвердило Комунікаційну стратегію та Стратегію публічної дипломатії. Обидва документи затверджені рішенням Колегії МЗС 24 березня 2021 року. Вперше в єдиному документі систематизовано зміст, виконавців, часові межі і процедуру публічної дипломатичної діяльності, а також аудиторії, формати та канали комунікацій. Саме прийняття зазначених нормативних документів сприятиме зміцненню репутації України в світі на більш системному, послідовному та цілісному рівні.

У Стратегії визначено п'ять принципів публічної дипломатії [1]:

1. Проєктний менеджмент передбачає чіткі цілі, оновлює робоче мислення на здобуття вимірюваних і вагомих результатів.
2. Інноваційність орієнтована на використання найсучасніші способи просування інтересів України у світі та зміцнення її репутації.
3. Повага до культурного розмаїття з врахуванням культурних особливостей різних народів світу.
4. Людиноцентричність – розглядає інтереси людини як фундамент діяльності.
5. Відповідальність – повага до українського законодавства, міжнародного права, загально визнаних етичних норм.

Отже, стратегія розвитку публічної демократії реалізується через систему дипломатичних представництв України та мережу контактів у форматі просування вигідних для неї наративів.

Література

1. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/%D0%A1%D1%82%D1%80%D0%B0%D1%82%D0%B5%D0%B3%D1%96%D1%97/public-diplomacy-strategy.Pdf>. – Назва з екрану. – [Дата звернення 1.04.2021]
2. Терещук В. І. Публічна дипломатія України: інституційні та програмні аспекти / В. І. Терещук // Політикус, 2016. – №2. С. 168–171.
3. Українська призма: Зовнішня політика 2019. Аналітичне дослідження // ГО «Рада зовнішньої політики «Українська призма», Фонд ім. Ф. Еберта. Київ, 2020. 390 с.

УДК 316.773МІ:316.454

Шкуров Євген Владленович,
старший викладач кафедри журналістики та реклами
Київського національного торговельно-
економічного університету,
канд. філол. наук,
м. Київ, Україна

КОРЕЛЯТИВНІСТЬ ІНДИВІДУАЛІЗОВАНОСТІ ТА МАСИФІКАЦІЇ В ОНТОЛОГІЇ НОВИХ МЕДІА

Світ, яким ми його сприймаємо – явище релятивістичне. Наші знання про світ відносні, а можливість його об'єктивного пізнання вкрай незначна. Ми існуємо в коридорі інформації, створюваної суспільством і масмедіа. Особливо виразним вплив інформації з масмедіа проявив себе в інформаційну еру (Information Age, Digital Age), що увиразнює актуальність статті. Специфіка комунікації в постіндустріальному суспільстві осмислювалася Дж. Ритцером, Е. Тоффлером, Ф. Фукуямою та іншими. Інформаційна епоха – час, коли людина обплутана інформаційними медіапотокami сильніше, ніж коли-небудь в історії. Нові медіа (електронні медіа, що спираються на можливості цифрових технологій) орієнтуються на максимально індивідуалізований підхід у комунікації з реципієнтами. YouTube і Facebook показують рекомендації, виходячи з даних про переглянуті нами відео і пошукові запити, SMM-щики та блогери в медіатекстах використовують риторичні обороти персоналізованих звернень, закликаючи написати коментар до постів та підкастів тощо.

Медіа можна розглядати в руслі різних дискурсів та методологічних парадигм, однак перш за все медіа – явище комунікаційного характеру. Комунікація – не тільки передача інформації, а й вплив. Якщо подивитися на суспільство з як систему, ми побачимо, що комунікація орієнтована не тільки на індивідуальну взаємодію, а й на підтримку і відтворення структури суспільства. Існує багато поглядів на те, які феномени віднести до масмедіа. Ніклас Луман, видатний німецький соціолог кінця ХХ століття, розробив погляд на суспільство і комунікаційні процеси в ньому як на складну аутопоетичну систе-

му. Концепція аутопоезису запозичена з біології, де позначає властивість живих систем, наприклад, клітин, самовідтворюватися і підтримувати своє існування за допомогою власних операцій. Ніклас Луман припустив, що суспільство можна побачити подібною системою, яка знаходиться в процесі постійного самовідтворення. Інструментом такого самовідтворення системи суспільства служить комунікація.

Дійсність як світ, що є зовнішнім стосовно системи-спостерігача, з огляду на системну теорію Нікласа Лумана – феноменологічне явище, тобто непізнаваний горизонт. Фактична реальність мас-медіа реалізується в «їх власних операціях. У друкуванні та мовленні. У читанні. У прийманні передач. Незчисленні комунікації при підготовці та пізніших обговореннях супроводжують цей процес» [4, с. 26]. Одночасно з цим мас-медіа конструюють реальність, яка породжуються операціями спостереження: «можна говорити про реальність мас-медіа і в другому розумінні, а саме в сенсі того, що для неї або через неї для інших видається реальністю» [4, с. 27]. Така реальність вибудовується всередині системи «через надання смислу» [4, с. 30]. Конструювання реальності відбувається і в свідомості читачів (глядачів, слухачів мас-медіа). Сприйняття буде залежати від багатьох факторів, наприклад, наративу, жанру, контексту, соціально-психологічних умов, бекграунду одержувача інформації тощо, тобто інструментів організації інформації в структуру під час її сприйняття.

Ніклас Луман, розмірковуючи про природу масмедіа, зазначає, що «лише машинне виготовлення якогось продукту як носія комунікації – а не писемність сама по собі – призвела до відокремлення особливої системи мас-медіа» [4, с. 25]. Технічна природа масмедіа обумовлює його конститутивну рису: неможливість безпосередньої інтеракції між відправником і адресатами: «вирішальним є те, що серед присутніх не може відбуватися жодної інтеракції між передавачем та реципієнтами» [4, с. 25]. Ще одна характерна риса масмедіа – виробництво за принципом масової продукції для ще не визначених адресатів.

Н. Луман відзначає: те, як функціонують технології, «структурує и обмежує сферу того, що можливе як масова комунікація» [4, с. 26]. Сьогодні ми є свідками діджитал-трансформації медіа. Засоби масової інформації стали засобами масової комунікації, тобто, теоретично, дозволяють всебічне спілкування, характеризуються інтерактивністю. Виникає питання, наскільки такі медіа усе ще є саме явищами масмедіа. Відповіддю може бути апеляція до концепцій уніфікації і макдоналізації. Незважаючи на індивідуалізований підхід, засоби масової комунікації звертаються не до конкретної людини, а цільової аудиторії. Скажімо, у Facebook «в одному рекламному акаунті можна створити до 500 користувацьких аудиторій» [5]. Прораховуваність – фактор макдоналізації, осмислений американським соціологом Дж. Рітцером. Квантифікація і розрахунок як риси прораховуваності створюють ілюзію індивідуального, але є, по суті, лише ще одним засобом масифікації та реалізації машинної технології масмедіа, вираженої у соціально-технологічному ключі.

У процесі комунікативного акту можна виділити, зокрема, такі компоненти як «повідомлення» та «інформація». Повідомлення – то, що нам хоче повідомити джерело. Повідомлення може бути справжнім, але і маніпуляцією, дезінформацією, брехнею. Інформація – те, що сприймається одержувачем. Інформацією може стати зовсім не те, що прагнув донести комунікатор. Інформація, з огляду на концепцію Н. Лумана, перш за все, те, що ми винесли з повідомлення, отримавши його. Це породжує цікавий феномен «розтягнутості» комунікаційного повідомлення в часі, що особливо проявляється в світі інформаційної доби. Отримавши повідомлення, ми переосмислюємо його, створюючи нові інтерпретації в міру нашої «прогулянки» герменевтичним колом. Ми можемо отримувати усе нову і нову інформацію, осмислюючи повідомлення під іншим кутом і з урахуванням якихось нових фактів, повертаючись до джерела інформації, хоча само воно лишається незмінним. Звертаючись до концепції Г. Маклюна про «глобальне село» (Global Village), в умовах цифровізації, коли «всі комунікативні акти відбуваються одночасно і позачасово» [8, с.283], що обумовлює можливість нескінченної присутності в моменті комунікації, таргетність масових комунікацій, як не дивно, може стати важливим критерієм масовості: в іншому випадку нескінченна інформація поглинула би реципієнта, і в силу своєї багатоаспектності була би занадто складною для компіляції. Ми б все одно сприймали світ у вигляді певної системи через роботу «інтерпретатора» (зони мозку, яка пов'язує те, що відбувається в світі в єдину історію [1]). Однак виникла б небезпека інформацій-

ного перевантаження (явище, передбачене Е. Тоффлером у праці «Футурошок»), а також того, що елементи конструкції системи зв'язувалися б не раціональним, а з швидше міфологічним шляхом і під впливом великої кількості когнітивних помилок. Таргетність реалізації повідомлень масової інформації стала чинником порятунку сучасної людини від інформаційного перевантаження, прогнозованого Е. Тоффлером.

Отже, важливим аспектом функціонування масмедіа є технологія знеособленої масової трансляції інформаційного повідомлення. Саме технічні засоби, які обумовлюють автоматизацію поширення повідомлень стали причиною виникнення мас-медіа. Утім, сучасні масмедіа в силу роботи цифрових технологій зумовлюють існування масової комунікації, яка має ціленаправлений характер, звертається до конкретного читача, слухача чи глядача за допомогою автоматизованих алгоритмів. Така конструкція стає способом адаптації масмедіа в умовах «глобального села» та інформаційного перевантаження.

Література

1. Газанига М. Кто за главного? Свобода воли с точки зрения нейробиологии / М. Газанига. – М., 2017. – 368 с. – Режим доступа: http://loveread.ec/view_global.php?id=61126, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
2. Иванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики / В. Иванов. – Київ: Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
3. Луман Н. Введение в системную теорию. / Н. Луман. – М.: Логос, 2007. – 360 с.
4. Луман Н. Реальність мас-медіа. / За ред. Иванова В. та Мінакова М. – К.: ЦВП, 2010. – 158 с.
5. Офіційний сайт Facebook: «О пользовательских аудиториях» [Електронне джерело] – https://ru-ru.facebook.com/business/help/744354708981227?id=2469097953376494&locale=ru_RU, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
6. Ритцер Дж. Макдональдизация общества 5 / Дж. Ритцер. – М., 2011. – 592 с.
7. Тоффлер Т. Шок будущего / Э. Тоффлер. – М., 2002. – 557 с.
8. Шкуров Є.В. Медіаполіс у призмі теорії комунікації Нікласа Лумана // Журналістика та реклама: вектори взаємодії : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 березня 2021 р.) / відп. ред. Я. В. Лісун. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – С.280-284.
9. Fuchs C. Critical Theory of Communication: New Readings of Lukács, Adorno, Marcuse Honneth and Habermas in the Age of the Internet. / C. Fuchs. – University of Westminster Press, 2016. – 236 p.
10. Littlejohn S. Theories of Human Communication [Електронне джерело] / Stephen W. Littlejohn, Karen A. Foss, John G. Oetzel. – Albuquerque, 2011. – 487 p. – https://www.researchgate.net/publication/331627746_Theories_of_Human_Communication, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].

УДК 004:027.53](477.44)

Антонюк Оксана Юріївна,
*аспірантка Національної бібліотеки України
ім. В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Добко Тетяна Василівна,
*доктор наук із соціальних комунікацій, ст. наук.співр.,
м. Київ, Україна*

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОГРАФІЧНІ РЕСУРСИ РЕГІОНАЛЬНОЇ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ

Інформатизація суспільства, зростання обсягів документно-інформаційних потоків та інтенсивності електронних обмінів, стали основними чинниками, що вплинули на усі сфери діяльності бібліотеки. У Статуті Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. К. А. Тімірязєва (02.12.2016 р. № 211) (далі ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва) вказано,

що однією із стратегічних цілей діяльності як інформаційного, культурно-просвітницького, науково-методичного, координаційного центру для бібліотек всіх систем і відомств регіону є активізація інформаційної діяльності, освоєння нових інформаційно-комунікаційних технологій, входження у світовий інформаційний простір. Особлива увага колективу спрямована на розвиток та підтримку електронних бібліографічних ресурсів, широке їх представлення на сайті бібліотеки.

Серед вітчизняних і зарубіжних бібліографознавців, які займалися вивченням проблем електронних бібліографічних ресурсів варто відмітити: О. Беспалову, Л. Беркутову, Т. Добко, Г. Левіна, І. Матвеєву, О. Самофал, О. Панкову, Л. Трачук, Д. Устиновського, Г. Швецову-Водку, Г. Шемаєву. Частково розглядалися питання створення власної цифрової бібліотеки краєзнавчих повнотекстових баз, електронних продуктів ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва Г. Авраменко, О. Антонюк, Н. Морозова, Л. Сеник, Г. Слотюк.

Проте, незважаючи на наявність ґрунтовних наукових праць із цієї проблематики, питання формування електронних бібліографічних ресурсів потребують подальшого дослідження.

ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, володіючи потужними в області документними ресурсами, цілеспрямовано активно формує власні електронні бібліографічні ресурси, перетворюючись в своєрідний регіональний центр інформації по задоволенні інформаційних потреб широкого кола віддалених користувачів. До їхніх послуг на сайті представлено різноманітні електронні бібліографічні ресурси: електронний каталог, електронні бази даних, бібліографічна продукція, архів виконаних віртуальних довідок, веббіографія, які прийшли на зміну традиційному картковому каталогу.

Електронний каталог на сьогодні – це гнучка, сучасна форма електронного пошуку інформації про усі види видань, цілодобово доступна онлайн через мережу інтернет.

Загальна кількість бібліографічних записів, введених до електронного каталогу бібліотеки та баз даних у 2020 р., становить понад 69,7 тис. записів, з них: бази даних «Книга» – 13588 записів, «РІЦ-книга» (Рідкісна і цінна книга) – 102 записи, «Ноти» – 1195 записів, «Аналітичний опис статей» («Аналітика») – 44457 записів (із них 7653 записи у рамках співпраці з ЦУКК), «Література про Вінницьку область» – 7048 записів (із них 813 записів у рамках РКК (Регіональний Корпоративний Каталог)), «РІЦ-аналітика» (Рідкісна і цінна книга) – 3162 записи.

Фахівцями книгозбірні підтримуються власні краєзнавчі електронні бази даних, серед них тематичні: «Бібліотека», «Вінниччина в роки Другої світової війни», «Голодомор», «Календар знаменних і пам'ятних дат», «Лядівський монастир» та персональні: «Тарас Шевченко і Вінниччина», «Михайло Грушевський і Вінниччина», «Михайло Коцюбинський і Вінниччина», «Микола Леонтович», «Василь Стус», «Вінничани – учасники Революції Гідності та ООС (АТО)».

У рамках проекту «Голоси живої історії» (реалізований у 2018 р.) за результатами збору усноісторичних досліджень було створено унікальну базу даних «Усна історія», що включає інформацію про документи Фонду усноісторичних досліджень. На кінець 2020 р. база містить 105 записів.

У 2020 р. створено локальну повнотекстову електронну базу даних «Краєзнавчі періодичні видання кінця ХІХ – початку ХХ ст.». Серед назв періодичних видань, що знаходяться в опрацюванні варто відзначити «Новий шлях» (1919 р.), «Православная Подолія» (1916 р.) та інші.

Електронна бібліографічна продукція ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва представлена в Електронній бібліотеці, що розміщена на сайті. Завдяки цій платформі вирішуються проблеми створення архівних копій найцінніших документів, в тому числі власних видань із фондів бібліотеки, а також надання можливості онлайн доступу до даних ресурсів та їх популяризації. Ресурс організовано у вигляді колекцій: «Рідкісні та цінні видання», «Краєзнавча Вінниччина», «Видання бібліотеки», що дає змогу користувачеві обирати відповідну колекцію, а далі – конкретні видання. Електронна колекція «Видання бібліотеки» акумулює зібрання бібліографічних покажчиків, збірників матеріалів, зокрема й статистичних, підготовлених працівниками бібліотеки. Наразі вміщує 356 документів.

Потужним електронним краєзнавчим ресурсом є Вінницький інформаційний портал, корпоративність якого в оперативному наповненні сприяє створенню єдиного унікального культурно-інформаційного простору області, забезпеченню доступності та ефектив-

ному використанню краєзнавчих інформаційних продуктів. Вебресурс підтримується фахівцями відділу краєзнавства та бібліографами районних бібліотек Вінниччини. Усі дані на ньому структуровано за розділами: «новини», «статті», «фотографії», «відеоматеріали», «тематичні розділи», «райони області», «довідка» та «web'ліографія». Проаналізувавши зібрану інформацію, що розміщена в розділі «web'ліографія» за 2020р., (гіпертекстовий перелік установ Вінницької бібліотечної мережі), можна стверджувати про домінування фахового призначення такої інформації насамперед для бібліотекарів та бібліографів.

З метою мережевого представлення багатогалузевої інформації, різновидових документів все більшої популярності набувають *віртуальні виставки*. Користувачі мають можливість ознайомитися із зовнішнім виглядом документів (обкладинками), бібліографічним описом та розгорнутою анотацією, скористатися посиланнями на повні тексти видань. Тематика віртуальних виставок різноманітна: історичні події, до ювілейних та знаменних дат, цикли виставок-портретів, нові надходження. Для прикладу: «Україна – територія гідності та свободи» (до Дня Гідності та Свободи), «Очима болю, відлунням у серцях: пам'ятати, молитися» (до Дня пам'яті жертв голодоморів), «Творчий ювілей письменників Вінниччини» (до 50-річчя з часу заснування Вінницької обласної організації НСПУ), «Микола Іванович Пирогов – видатна особистість Вінниччини» (до 210-річчя від дня народження вченого, хірурга та анатома, засновника військово-польової хірургії, педагога та громадського діяча) та ін.

На сайті функціонує безкоштовна *віртуальна бібліографічна довідка*, що спрямована на оперативне виконання разових запитів, пов'язаних з пошуком інформації за запитом віддалених користувачів. Так, за зверненнями користувачів у 2020 р. було виконано 255 онлайн-довідок, що представлені в «Архіві віртуальних довідок». У результаті аналізу з'ясовано, що фахівцями виконуються всі види довідок: фактографічні, адресні, бібліографічні, уточнювальні, тематичні. Значна частина найбільш затребуваних запитів були пов'язані із темами: «Історія», «Вінниччина», «Бібліотеки. Архіви», «Держава і право» та інші.

Не менш корисним для фахового зростання персоналу бібліотек є матеріали у розділі «Бібліотекарям» – *Новинки літератури* професійного спрямування з фонду науково-методичного відділу.

Отже, можна констатувати наступне: завдяки можливостям нових інформаційно-комунікаційних технологій, глобальній мережі та насамперед створеним власним електронним бібліографічним ресурсам ВОУНБ ім. К. А. Тімірязєва, представлених на сайті, кожен віртуальний відвідувач може отримати необхідну бібліографічну інформацію, що відображає документальний потік у регіональному аспекті, знайти унікальну фактографічну і бібліографічну інформацію не представлену на сайтах інших бібліотек України.

УДК 655.55-028.23

Бегей Анастасія Юріївна,
студентка Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник:
Пристаї Галина Іванівна,
старший викладач кафедри журналістики
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
канд. наук із соц. комунікацій,
м. Івано-Франківськ, Україна

ІННОВАЦІЙНІ МЕТОДИ В РЕКЛАМІ КНИГИ: РОЛЬ БУКТРЕЙЛЕРА У ПРОМОЦІЇ КНИГОДРУКУ

Реклама стала невід'ємною частиною кожного продукту. Сьогодні вона допомагає продавцям заявити про товар чи послугу, виокремити між іншими, і, звісно, прода-

ти. У той час покупцям реклама допомагає знайти товар серед схожих, виокремити той, чий маркетинг справив краще враження і купити те, що найбільше сподобається. З кожним роком реклама все більше вдосконалюється, попит на неї росте, маркетологи намагаються задовільнити потреби покупців, тому й створюють нові методи реклами.

Зазначимо: реклама книги не є чимось новим у наш час, адже книга – це товар, який також потребує креативних маркетингових ідей. Більше того, в умовах конкуренції, яка існує сьогодні, важко висунути свою книгу на перші полиці книжкових магазинів чи сайтів, так як там бувають тільки ті, які вже користуються популярністю.

XXI століття характеризується діджиталізацією, тому не дивно, що інновації у рекламі книги також зосереджені довкола мережі Інтернет, соціальних мереж та великої кількості контенту, спрямованого на різну аудиторію.

Наголосимо, буктрейлер – це короткий відеоролик за мотивами книги, що складається з коротких і найбільш видовищних фрагментів за принципом калейдоскопу, використаних для реклами або анонсування твору [1]. Не підлягає сумніву той факт, що відео впливає на аудиторію сильніше ніж текст, адже так можна передати картинку, звуки, емоцію, настрій, на відміну від тексту, який можна трактувати по-різному.

Відомо, що для того щоб вивести книгу в бестселери, часто потрібна екранізація. Не будемо піддавати це сумніву, адже прикладів можна назвати безліч – у наш час люди більше дивляться фільми аніж читають книги. Проте, часто буває й так, що після виходу фільму на екрани аудиторія більше цікавиться книгою, за мотивами якої було знято екранізацію. Проте, не варто забувати, що буктрейлер і фільм – це різні речі.

Варто відмітити, буктрейлери бувають різні, у першу чергу їх можна розділити за способом візуального втілення. Розрізняють ігрові, неігрові та анімаційні.

Ігрові буктрейлери – це короткі фільми про книгу, які не мають розкривати всього сюжету, а лише зацікавлювати читача на прочитання. Важливо, що такі відео мають передавати героїв, події, інтригу без перебільшень і придумувань.

Неігрові – це відео із фрагментів тексту, слайд шоу із фото, ілюстрацій, під музику. Вони тільки ілюструють суть сюжету і можуть не точно показувати вигляд героїв, чи особливості події, адже це тільки ілюстративний приклад для звернення уваги.

Анімаційні – це міні мультфільм за мотивами книги. Для створення використовують анімацію чи малюнки, комп'ютерну графіку чи ліпку з пластиліну.

Варто наголосити, що найбільш бюджетним і мало затратним в часі буде саме неігровий вид буктрейлера, у той час як анімаційні та ігрові вимагають довгої роботи та багато зусиль.

Зазначимо як можна створювати неігровий буктрейлер на прикладі студентського видання – книги «Поміж Текстом: журналісти для журналістів» кафедри журналістики Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». У першу чергу, визначимо структуру книги – це зібрання різних інтерв'ю, у яких студенти дізнавались у відомих журналістів, або новачків, про особливості роботи журналістом, поради для тих, хто тільки хоче працювати та багато іншого. Друковане видання містить 5 розділів: «Перші про важливе», «Наші люди всюди: відверто про журналістику очима вихідців з Прикарпаття», «Які тузи приховують професіонали медіасфери?», «Молоді не означає «зелені: Поєднання студентського та професійного життя», «За крок до заслуженого: медійники про набиті «шишки» у професії» [2]. Тож для створення буктрейлерів збирається у студентів фото робочого процесу: студентів, котрі беруть інтерв'ю, котрі сфотографувались після інтерв'ю з відомим журналістом, студентів які вже працюють журналістами (потрібні були робочі та студентські моменти), фото процесу створення книги, обговорення з керівником проєкту, вичитка тексту, створення макету, затвердження верстки у топографії. Для відео тривалістю дві хвилини обирається близько сорока фото. Далі, вибирається музику – вона повинна бути ненав'язлива і негучна. Важливим у підборі музики є авторське право, а мелодію можна використати із безкоштовної бібліотеки YouTube.

Для кращої ілюстративності береться декілька влучних цитат різних журналістів, наприклад: «коли журналіст йде на інтерв'ю, він повинен мати більше інформації за ту, яку очікує отримати» [2]. Щодо поєднання всіх цих елементів використовується програму Adobe Premiere, монтується фото з текстом під музику, додаємо ефекти руху та зміни, щоб надати динаміки статичним фото. Такий вид буктрейлера не потребує

багато часу і фінансових затрат, проте, після розміщення у соцмережах, обов'язково приверне увагу до студентської книги.

Тож із вищенаведеного варто відмітити, що за допомогою буктрейлера можна по-знайомити людей з чудовими авторами, цікавими і справді якісними книгами. А запущена реклама з буктрейлером дозволить охопити значно більшу аудиторію, показати деякі найяскравіші моменти книги, які допоможуть читачу зрозуміти про що книга, і чи варто її читати.

Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін наукового пошуку з даної проблематики. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду створення буктрейлерів та формування креативних видів буктрейлерів.

Література

1. Громовик П. Буктрейлер – сучасний спосіб просування книги в бібліотеці : методичні рекомендації по створенню буктрейлера / Н. П. Громовик – Славутич : ММЦ, 2016 – 14 с.

2. Поміж текстом: журналісти для журналістів: худож. – публіцист. вид. / Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, ф-т філології, каф. Журналістики ; упоряд : Г. І. Пристай, А. Бегей, О. Веркалець, І. Шевченко, Л. Сегедин, І. Михальчук, В. Климак, Л. Оленюк. – Івано-Франківськ, 2020. – 342 с.

3. Копистинська І. М. – Засоби промоції книжкових видань: досвід незалежної України / І. М. Копистинська, Т. С. Гринівський // Наукові записки [Української академії друкарства]. Серія : Соціальні комунікації. – 2015. – № 1. – С. 37-46. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzck_2015_1_7

4. Буктрейлер – современный способ продвижения книги и чтения в библиотеках: методические рекомендации / МБУК Ремонтненского сельского поселения «РЦБ»; сост. Н. Г. Бражкина. – Ремонтное, 2016. – 11с.– Режим доступу: <https://docplayer.ru/41214345-Buktreyleyler-sovremennuyu-sposob-prodvizheniya-knigi-v-biblioteke.html>

УДК 741.5(477)

Бєлов Дмитро Олексійович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Гранчак Тетяна Юріївна,
д-р наук із соц. комунікацій, професор

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ПОХОДЖЕННЯ КОМІКСОВОЇ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ

Розглянуто основні періоди розвитку культури коміксу в Україні, спрямування і тематику перших українських графічних романів.

Ключові слова: періодизація, період, комікс, графічний роман, коміксова культура.

The main periods of development of comic culture in Ukraine, the direction and subject of the first Ukrainian graphic novels are considered.

Key words: periodization, period, comics, graphic novel, comic culture.

Станом на сьогодні вивченням історії українського коміксу займалися такі дослідники, як Д. Скорбатюк, А. Квітка, Д. Мотузюк, О. Гудошник, Н. Космацька та ін. Зазначені науковці у своїх роботах розкрили загальні відомості про зародження коміксової культури та її розвиток. Віддаючи належне доробку означених дослідників, в їхніх працях не було виділено періоди розвитку українського коміксу. Також їхні роботи не мають спільних хронологічних меж, чіткої дати виходу першого українського коміксу, хронологічної систематизації розвитку. Звідси виникла потреба історичної періодизації.

Було запропоновано виокремити 5 історичних періодів розвитку українського коміксу, а саме:

- Зародження (1920-30-ті рр.);
- Комікс в еміграції: (1930-50-ті рр.);
- Радянський комікс: (1950-90-ті рр.);
- Початок незалежності (1990-2013-ті рр.);
- Сучасний комікс (2012-по цей час)

Перший період – Зародження коміксу в Україні (20-30-ті рр. XX ст.)

Першим періодом коміксової культури в Україні можна вважати відрізок від 1920 року до 1930, цей період охоплює собою популяризацію друкованої продукції сатиричного характеру в різних куточках радянської України. Більшість із тих часописів виконували агітаційно-пропагандистську функцію. Саме там ми можемо прослідкувати перші комікс-стрипи, на які робили акцент політичні лідери, адже шляхом поєднання картинки та тексту набагато легше донести до пересічних громадян свої ідеї, висміяти не вигідні владі соціальні устрої і таке інше.

Другий період – Комікс в еміграції (30-50-ті рр. XX ст.)

З початку масових репресій української інтелігенції починається другий етап розвитку коміксової культури в Україні і триває до середини 50-х років. Багато українських авторів публікували свої комікс-стрипи в різноманітних виданнях, зокрема варто відмітити праці таких авторів: С. Дорошук Ю. Середяк, А. Демусь, М. Задека; карикатуристи: Е. Козак, О. Слупчинський, М. Левицький, Б. Крюков, В. Цимбал, видавці: І. Тиктор, М. Левицький; письменники: І. Керницький, Б. Нижанківський, М. Понеділок, А. Демусь, З. Когут, У. Любович-Старосольська, О. Тарнавський, М.-А. Голод та ін. (1).

Третій період – Радянський комікс (50-90-ті рр. XX ст.)

У повоєнні роки тематика радянських коміксів і карикатур поступово змінюється – трансформується їхній формат і частково ідейне наповнення. «Західне» мистецтво коміксу як і раніше залишається під неформальною заборонаю (2), в цей час його розвиток тісно пов'язаний з карикатурою: О. Кохан, В.Зелінський, Ю. Федько, О. Монастирський, В. Ширяєв, та інших карикатуристів, які нерідко використовують принципи коміксу. Найяскравішими представниками цього періоду можна вважати: А. Василенка, О. Міхнушова, В. Горбачова, К. Сулима та В. Ковальчук.

На початку 50-х рр., з відродженням журналу «Перець» та похідним від нього «Перче-ням» комікс стає допустимою формою мистецтва для дітей. В той час плідно працюють над матеріалом для часопису такі автори, як: В. Гливенко, А. Арутюнянц, О. Чорногуз, О. Ющенко, Ю. Івакіна.

Четвертий період – Початок незалежності (90-2000-ті рр.)

Цей період характеризується офіційним виходом перших повноцінних українських коміксів. Чи не всі дослідники сходяться на тому, що саме початок 90-х слід вважати початком розвитку повноформатного українського коміксу. З розпадом Радянського союзу було знято усі тогочасні шаблони щодо «буржуазного» коміксу. Втім той період також характеризується тотальним безробіттям, як наслідок відсутністю коштів на книгови-дання коміксової продукції і відповідно її збуту.

З виходом 1990 року «Шовкової держави», В. Бариша та Ф. Добріна у київському видавництві «Дніпро» дослідники відзначають зміну вектору мальовисів від повністю дитячих та розважальних до соціально-побутових, естетичних, міфічно-героїчних та освіт-ніх. За основу беруться фрагменти української історії, героями мальовисів стають пере-важно козаки, селяни тощо. Прикладом слугує комікс того ж 1990 року «Облога Києва печенігами» С. Позняка, в якому молодим хлопцем було врятовано Київ від печенігів, та-кож того автора «Бій богатирів», в основу коміксу покладена оповідь з літопису «Повість минулих літ» про заснування в X ст. м. Переяслава князем Володимиром Святославичем. Таким чином можна простежити зародження міфічно-героїчних тематик у вигляді гра-фічних історій, автори шукають сюжети для своїх робіт у вітчизняній історії та міфології. На думку О. Ринк «комікси 90-х подеколи були тематично різноманітніші за більшість сучасних – окрім історичних сюжетів були і жахи, і наукова фантастика. Ще одним попу-лярним жанром 90-х були графічні адаптації класичної літератур».

П'ятий період – Сучасний комікс (2012 р. – по цей час)

Завершальний період розвитку вітчизняного коміксу починається випуском комік-су «Дагопак», потім Революцією гідності і триває по сьогодні. Дослідженням сучасних

мальовисів займалося чимало науковців, серед яких варто виділити Н. Кулідю, О. Ринк, Н. Коваль, Н. Космацьку, А. Запотоцьку, Д. Скорбатюка та ін. Всі вони сходяться на тому, що початок нового періоду в історії вітчизняного коміксу припадає на 2012 рік, коли на полицях українських книгарень з'явився «Даогопак» М. Прасолова та О. Чебикіна. За сюжетом в цьому коміксі за дорученням Отамана, три козака – Олесь Сковорода, Тарас Пересічеволя, і характерник Мозговий відправляються з розвідувальною місією до Туреччини під виглядом мандрівних артистів (3). Загалом у творі «Даогопак» простежуємо взаємодію різноманітних жанрів: пригодницького, фантастичного, містичного, історичного.

Графічні історії цього періоду яскраво виконують наступні суспільні функції:

- Патріотична
- Естетична
- Освітня
- Соціально-виховна
- Комунікативна

Література

1. М. В. Савчук. Гумористично-сатирична періодика // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=24713
2. Москин Д. Н. Краткая энциклопедия карикатуры. – Петрозаводск: Издательский Дом «ПетроПресс». 2000. — 208 с.: илл.
3. Саманчук С. Андрій Данкович: «Індустрія коміксів в Україні тільки зароджується». Вежа. Сайт щоденних інтерв'ю. 2016. 29.09. URL: <http://www.vezha.org/andrij-dankovych-industriya-komiksiv-v-ukrayini-tilky-zarodzhuyetsya/>

УДК 070:[316.32:004

Буждиган Софія Анатоліївна,
*студентка ОС «Магістр» Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

Науковий керівник:
Пристаї Галина Іванівна,
*старший викладач кафедри журналістики
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
канд. наук із соц. комунікацій,
м. Івано-Франківськ*

ВПЛИВ КОНВЕРГЕНЦІЇ НА РОЗВИТОК ПРЕСИ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА (на прикладі всеукраїнської газети «День»)

У сучасному світі постійно ведуться суперечки про майбутнє і напрямок розвитку ЗМІ. Вивчення теорії конвергенції в діяльності ЗМІ обумовлено, перш за все, важливістю завдання дослідження розвитку сучасного медіаринку по всьому світу. Конвергенція в журналістиці стала предметом бурхливої дискусії, що розгорнулася на круглих столах і міжнародних конференціях. Над питанням конвергенції медіа працювали зарубіжні та українські вчені, як Г. Лоусон-Бордерс, І. де Солла Пул, Хезер Мензіс, Е. Еплгрін, Г. Дженкінс, Т. Харроуер, О. Вартанова, А. Качкаєва, Є. Цимбаленко, Л. Федорчук та інші. Натомість процес конвергенції в пресі є відносно мало досліджений в українських наукових доробках, що свідчить про актуальність пропонованого дослідження.

Внаслідок розвитку комп'ютерної техніки та Інтернету явище конвергенції присутнє в індустрії засобів масової інформації та комунікації. На відміну від минулих епох, коли

інформація теж грала чималу роль в житті людей, в наш час вона поширюється в небачених раніше масштабах і з величезною швидкістю завдяки розвитку традиційних і нових електронних медіа.

Стрімкий розвиток Інтернету дозволив українським редакціям газет розширити свої можливості. Поширеними стають інтернет-видання (газети, журнали, сайти, інформагенції тощо), які мають значну перевагу над друкованими, адже наповнюють свої віртуальні сторінки оперативною інформацією, надають користувачеві безкоштовний доступ до інформації. Зрозуміло, що у таких умовах, друкованим газетам досить важко вижити на українському ринку. Для того, щоб не відставати від новітніх тенденцій друковані газети створюють свої електронні версії, які демонструють значно ширший матеріал ніж їх друковані версії.

Одним із прикладом конвергентної редакції в Україні є газета «День». Зазначимо, «День» – це щоденна всеукраїнська газета, яка виходить з вересня 1996 року, засновником та видавцем даної газети є товариство з обмеженою відповідальністю «Українська прес-група». Щоденний тираж газети українською та російською мовою нараховує 65 400 примірників, натомість англомовний дайджест, який виходить щовівторка видається накладом 7 025 примірників [3].

Уже більше як п'ять років друкована газета «День» має електронне видання, персональний веб-сайт, який доступний користувачам у двох версіях: в мобільній та у звичайній, що дозволяє ознайомлюватися з інформацією з комп'ютера, мобільного телефону, планшету тощо. Також газета є доступна і в таких соціальних мережах, як Instagram, Facebook, Twitter, Telegram та має свою сторінку на каналі YouTube.

Зазначимо, що електронна версія газети «День», так само як і друковане видання є тримовна, що забезпечує збільшення потенційних читачів, не лише в межах України, але й за її кордонами. Макроструктура інтернет-версії газети є подібна до друкованої. Спочатку електронна газета була прив'язана до друкованої версії, на це вказував номер видання з датою, але з часом новини почали оновлюватися й онлайн-сторінка почала набувати ознак західноєвропейських видань. Станом на 19.11.2020 рік електронна газета «День» за рейтингом відвідування веб-сайтів засобів масової інформації на «Bigmir.net», займає 197 позицію з понад двох тисяч сайтів.

Варто зазначити, що ідею конвергенції відображено у спеціальних проєктах, створених з ініціативи редакції «День», а саме щорічний фотоконкурс, Острозький клуб інтелектуальної молоді, Бібліотека газети, щолітня Школа журналістики.

Тепер, коли журналістика з кожним днем розвивається в мережі Інтернет, тим самим переходить із традиційних медіа в нові, видавництва прагнуть розповсюдити свій продукт, так щоб його побачила більша кількість людей. Таким чином, був створений Інтернет-проєкт «Україна Incognita», який дав змогу розширити свій простір газеті «День» у віртуальному світі.

Таким чином, можна стверджувати, що якісні зміни сучасної медійної сфери, зумовлені її технологічними перетвореннями, привели до суттєвої трансформації творчих методів і прийомів веб-журналістики. Всеукраїнська газета «День» – це модель конвергентної редакції, яка для більшої взаємодії з аудиторією створила інтернет-версію друкованої газети.

Тож пропонований матеріал розкриває функціонування конвергентної редакції газети «День» в Україні. Наступні наукові розвідки будуть присвячені дослідженню процесу конвергенції на прикладі польської газети.

Література

1. Журналистика и конвергенция: почему и как традиционные СМИ превращаются в мультимедийные / [под ред. А. Г. Качкаевой]. – М., 2010. – 200 с.
2. Цимбаленко Є. Конвергенція мас-медіа і медіакомунікацій // Освіта регіону. Політологія психологія комунікації. – 2013. – № 3. – С. 81–85.
3. Офіційний сайт газети «День». [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://day.kyiv.ua/uk?md_switch_to=main

УДК 027.022(477):342.25

Бурміс Ірина Валеріївна,
*аспірантка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Новальська Тетяна Валеріївна,
доктор історичних наук, професор

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОЇ БІБЛІОТЕКИ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ (регіональний аспект)

Динаміка змін в зовнішньому середовищі на сучасному етапі, беручи до уваги прийняття нових законів, трансформацію культурних норм і цінностей, розробку та впровадження новітніх технологій та, особливо у випадку з нашою країною, реформування системи місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою, детермінує суттєву трансформацію бібліотечної сфери, враховуючи діяльність публічних бібліотек в регіонах, що є особливо актуальною проблемою сьогодні.

Поряд з традиційними, історично усталеними способами реалізації функцій публічних бібліотек, з'являються нові, адекватні сучасним освітнім та інформаційним потребам українського суспільства. Саме тому, з огляду на ті зміни, які відбулися та ще відбуваються в межах фінансових і організаційних механізмів забезпечення можливостей виконання публічними бібліотеками своїх функцій, виникає необхідність систематичного пошуку раціональних шляхів і розкриття структурно-функціональних засад трансформації публічних бібліотек в регіонах України на сучасному етапі.

У межах даного виступу хотілося б зосередити увагу на важливих структурно-функціональних змінах параметрів діяльності публічних бібліотек Півдня України, проаналізувавши їх сайти та звіти роботи за останні роки.

Свідченням того, що ситуація починає змінюватися в умовах реформи системи місцевого самоврядування, є поява гнучкості в організаційних структурах публічних бібліотек і перетворення в технологічних процесах, які вимагають створення нових структурних підрозділів (автоматизації бібліотечних процесів, інформаційно-технологічних, маркетингових і PR тощо). Публічні бібліотеки прагнуть залучити та задовольнити якомога більше інформаційних потреб користувачів, створюючи спеціальні структури на кшталт інтернет-класів чи медіатеки. Разом з тим, чимало не беруть до уваги необхідність розробки цілеспрямованих і продуманих стратегій структурних змін й створення система оцінки ефективності проведених реорганізацій [2].

Подальше вивчення механізмів трансформації діяльності публічних бібліотек на регіональному рівні, заснованих на структурних змінах, дає підстави виокремити два рівні цієї трансформації: *формальний* та *неформальний*. Перший пов'язаний із забезпеченням виробничих процесів публічних бібліотек (відділи / сектора автоматизованих систем, відділ оцифрування та мікрографування, телекомунікацій та технічного сервісу, електронної бібліотеки, підтримки і розвитку Web-сайтів; технологічна служба (відділи), центри професійної розвитку бібліотечних працівників), а також з інтеграцією з зовнішнім середовищем (центри громадських зв'язків та сервісних послуг, програмно-аналітичний відділ, центри корпоративної каталогізації, відділ проектів, культурних програм і зовнішніх зв'язків). Також важливо на цьому рівні не забувати про потреби користувачів і вдосконалення центрів читання різної тематики і книги, центру інформаційної підтримки органів державної влади та місцевого самоврядування, про виставкові зали та галереї, електронні читальні зали і медіатеки; відділи та сектори з організації обслуговування користувачів з обмеженнями можливостями. На другому рівні повинні бути забезпечені не лише потреби персоналу бібліотеки (профкоми, ради молодих фахівців (науковців), бібліотечні суспільства), але й потреби користувачів, коли йдеться про громадські об'єднання, клуби за інтересами, літературні вітальні, кінотеатри одного глядача та ін., враховуючи поглиблення процесів інтеграції з зовнішнім середовищем.

Функціонування цих рівнів доповнюється інноваційною складовою, що поглиблює трансформаційні процеси, адже йдеться про якісну перебудову та про створення якісно нових продуктів і послуг, нових технологій і алгоритмів [1]. В першу чергу, це структурні зміни on-line послуг (продовження термінів користування документами та бронювання літератури, SMS-оповіщення користувачів про надходження попередньо замовленої літератури або через e-mail, надання доступу до повнотекстових ресурсів бібліотеки, формування бібліографічних, повнотекстових, фактографічних баз даних за заявками юридичних та фізичних осіб, створення віртуальних музеїв, організація книжкових інтернет-магазинів, створення «особистого кабінету» на сайті бібліотеки, надання читачеві / користувачеві Wi-Fi доступу та ін.). Але також не потрібно забувати про важливі структурні зміни, пов'язані з придбанням літератури за заявкою замовника чи визначенням цитованості авторів, журналів. Реформуванню підлягають і модельні стандарти діяльності, стандарти якості надання державних (бюджетних) послуг населенню та адміністративні регламенти.

Таким чином, в умовах децентралізації особлива увага має бути прикута до трансформації публічних бібліотек на системних і структурно-функціональних засадах, що не лише підвищить адаптаційні можливості в нових соціокультурних реаліях, але й розкриє їхній інноваційний потенціал в ході реалізації ними своїх функцій.

Література

1. Мар'їна О. Бібліотека в епоху розвитку технологій Web 3.0. Вісник Книжкової палати. 2015. № 7. С. 18-20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkp_2015_7_6.
2. Матлина С. Г. Публичная библиотека в эпоху префигуративной культуры: пространство для выбора и творчества. Библиотечное дело. 2010. № 19. С. 6-9.

УДК 655.4/.5:[316.32:004

***Веркалець Ольга Миронівна,**
студентка Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ*

***Науковий керівник:**
Пристаї Галина Іванівна,
старший викладач кафедри журналістики
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника,
канд. наук із соц. комунікацій,
м. Івано-Франківськ*

ВИДАВНИЧИЙ ПРОЦЕС У ЦИФРОВІЗОВАНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОБЛЕМИ (результати соціологічного дослідження)

Спрямованість на максимальне задоволення потреб населення країни в книзі завжди стоїть в пріоритеті видавництва. Саме тому важливо детально продумати виробничий процес та все організувати на найкращому рівні, щоб робота давала ефективний результат. Проте не завжди проблема неуспішних книг полягає в правильній організації робочого процесу та у вдалому управлінні. Інколи видавнича команда не має комунікаційної взаємодії з потенційними покупцями та не розуміє їхні вподобання. Власне це й обрано основною проблемою даного дослідження, що визначає його актуальність.

Грунтовний аналіз фахових публікацій свідчить, що важливі аспекти означеної проблеми у цифровізованому суспільстві ще не набули комплексного та глибокого вивчення.

Унаслідок руйнування попередньої ідеологічної ери, незалежна українська видавнича система зазнала складного процесу становлення. Видавничі організації почали ре-

тельно вивчати вимоги читачів та враховувати конкретні обставини аудиторії. У той же час, згідно зі статистикою, російськомовні видання займають значну частку книжкового ринку, що певною мірою впливає на так звану національну політику країни щодо так званих регіональних мов.

Наголосимо, до основних проблем національного книговидання належать: високі податки, низька читабельність для громадян України та «напади» електронних ЗМІ на друковані ЗМІ. Правильно організоване управління виданнями відіграє важливу роль у вирішенні цих проблем. Зрештою, кваліфіковане планування та управління вплинуть на успіх видавничої справи та всього видавництва.

Саме тому було досліджено вподобання населення України щодо книг, їхнього жанру, дизайну та змістового наповнення. Під час дослідження, яке проводилося нами 9-14 травня 2020 року серед користувачів Facebook, було зібрано соціологічну інформацію, котра дала змогу виявити інформаційні запити читачів та з'ясувати, на що вони звертають увагу при купівлі книг. Зазначимо: було застосовано метод стандартизованого анкетного опитування. Вибірка становила 225 респондентів.

Необхідно підкреслити, проведене дослідження серед українців мало на меті виконання таких завдань:

- визначити, чи достатньо інформації про діяльність українських книговидавництв у медіапросторі;

- дослідити цінову політику книг в Україні з точки зору громадян;
- з'ясувати, на що споживачі книжкової продукції звертають увагу при купівлі книг;
- виявити вподобання українців щодо іноземних та українських авторів;
- виявити зацікавленість українців до презентацій книжкових новинок.

Наголосимо, участь в опитуванні брало населення України, які читають і купують книги, орієнтуються в основних тенденціях книговидання, виявляють інтерес до подій книжкового ринку, тому вважатимемо їх цільовою аудиторією видавничих комунікацій загалом і багатьох книжкових видавництв зокрема. Якщо брати до уваги рівень освіти, то більша частина опитаних (86,7%) мала вищу освіту, (6,2%) – вищу незакінчену, 4% – професійно-технічну, а 3,1% – повну загальну середню. За віком – це люди середнього віку. Оптимістичним вважаємо той факт, що 40,9% респондентів читають книги кілька разів на тиждень, 36,4% – щодня, 13,3 – кілька разів на місяць, а 9,3% – кілька разів на рік (Додаток А).

Відповідно до опитування можна зробити висновки, що при купівлі книги 66,7% звертають увагу на зміст, 15,1% – на автора, 10,2% – на ціну. Останнє місце розділили видавництво і обкладинка та назва книги – по 4% респондентів звертають на це увагу. Проте наступна відповідь на запитання виявила доволі неоднозначну картину. Половина опитаних 51,1% вважають, що ціни на книги в Україні високі, 46,2% – вважають ціни помірними, а 2,7% – низькими. Звісно, на такі відповіді впливає рівень доходів. Слід зауважити, що у 76,4% опитаних рівень доходів середній, у 20% – низький, а в 3,6% – високий.

З'ясовано, що падіння платоспроможності українців не вплинуло на їхнє бажання купувати книги чи економити на їхній якості. Проте, водночас, більшість респондентів заявили, що ціни на книги в Україні є високими.

Тож підсумовуючи вищенаведене відмітимо, що видавцям слід відповідно реагувати на такі зауваги й побажання аудиторії. Слід враховувати її потреби щодо видання книг, прагнути якнайповніше забезпечити різноманіття книжкових полиць якісною літературою.

Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін наукового пошуку з даної проблематики. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду функціонування книговидавництв в умовах цифровізації суспільства.

Література

1. Тимошик М. С. Історія видавничої справи : підручник / М. С. Тимошик. – Київ : Наша культура і наука, 2003.
2. Копистинська І. М. Тенденції сучасного вітчизняного книговидання: організаційний, тематичний та рекламно-промоційний аспекти (1991– 2003 рр.) : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.01.08 «Журналістика» [Електронний ресурс] / Копистинська Ірина Михайлівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т журналістики. –

Київ, 2004. – С. 52–150. – Режим доступу: [studmed.ru/download/ c7952e7ef9d/](http://studmed.ru/download/c7952e7ef9d/). – Назва з екрана.

3. Організація видавництва: типи, видавничі структури, організаційні форми. Реферат. [Електронний ресурс] // Освіта.ua – Режим доступу: <https://osvita.ua/vnz/reports/journalism/24610/>. – Назва з екрана.

4. Тимошик М.С. Видавнича справа та редагування. – К.: Наша культура і наука, 2004.

5. Ключковська Г. М. Книжкова промоція як взаємодія книжкової справи та ЗМІ (засади формування української моделі) : автореф. дис... канд. філол. наук / Ключковська Галина Миронівна ; Київ. нац. Ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2000.

6. Книгарня Є [Електронний ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <https://book-ye.com.ua/> (дата звернення 15.05.2020) – Назва з екрана.

УДК 3.072.2:338.486.1(477)

Волошин Дмитро Андрійович,
*студент ОС «Магістр» кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Грінберг Лариса Феліксівна,
*канд. істор. наук, доцент,
м. Київ, Україна*

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СФЕРИ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ

Інформація є невід'ємною складовою життєдіяльності суспільства. Володіння достовірною і актуальною інформацією поряд з умінням ефективно використовувати адекватні методи її збирання, аналізу і надання є основою успішної діяльності підприємств і організацій будь-якої організаційно-правової форми.

Сучасне людство живе в період, що характеризується небувалим збільшенням інформаційних потоків, а отже значна увага приділяється інформаційному забезпеченню як одному з показників якісного функціонування та розвитку будь-якої галузі, особливо сфери туризму. Державне регулювання інформаційного забезпечення туристичної галузі сприяє ефективному функціонуванню та розвитку національної туристичної індустрії, а отже популяризації України як у середині країни, так і поза її межами.

Метою нашого дослідження є характеристика державного регулювання інформаційного забезпечення сфери туризму в Україні.

Закон України “Про інформацію” визначає термін «інформація» [3], як документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі. Об'єктами інформаційних відносин, як визначає Закон, є документована або публічно оголошувана інформація про події та явища в галузі політики, економіки, культури, охорони здоров'я, а також у соціальній, екологічній, міжнародній та інших сферах. Суб'єктами інформаційних відносин, згідно з цим Законом, є громадяни України, юридичні особи, держава, міжнародні організації та особи без громадянства.

Як зазначає А. Гаврилюк у своєму дисертаційному дослідженні [1], термін «інформаційне забезпечення туристичної індустрії» – це процес одержання, використання, поширення й зберігання необхідної інформації, а також діяльність фахівців щодо ефективного використання цієї інформації та безперебійного функціонування організаційних структур, що забезпечують її надання.

Також А. Гаврилюк визначила [1], що термін «державне регулювання інформаційного забезпечення туристичної індустрії» трактується як здійснення уповноваженими органами державної влади заходів правового, фінансово-економічного, адміністративного, організаційного, інформаційного та іншого спрямування з метою розвитку національної туристичної індустрії та утвердження України на світовому ринку туризму.

На жаль, в Україні з моменту незалежності, державне регулювання інформаційного забезпечення туристичної індустрії здійснювалося на низькому рівні або було майже відсутнє. Це посприяло низькому рівню конкурентоспроможності галузі як на внутрішньому, так і на міжнародному рівні, що і зумовлює актуальність нашої роботи.

Головним державним органом у системі центральної виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері туризму та курортів є Міністерство культури та інформаційної політики України. Але в Україні й досі немає державної програми, яка б регулювала розвиток туризму в країні.

Кабінетом Міністрів України було схвалено Стратегію розвитку туризму та курортів на період до 2026 року [4]. Серед основних напрямів реалізації Стратегії визначено інформаційне забезпечення і супроводу реалізації державної політики у сфері туризму та курортів. З 2017 р. в Україні почалися реальні кроки з боку органів державної влади щодо внесення змін до законодавчої бази з регулювання туристичної сфери та покращення регулювання інформаційного забезпечення зазначеної галузі. Для оптимізації державної політики в галузі туризму та курортів України постановою Кабінету Міністрів України було створено Державне агентство розвитку туризму України [2], основною місією цієї інституції, є реалізація державної політики у сфері туризму і забезпечення сталого розвитку галузі, шляхом об'єднання досвіду, знань і ресурсів усіх учасників туристичного ринку України та міжнародних партнерів.

Важливим кроком реалізації державної політики у сфері інформаційного забезпечення туризму є створення Міністерством культури та інформаційної політики спільно із парламентарями та представниками туристичної галузі Проекту Закону «Про внесення змін до Закону України “Про туризм” та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму» [5].

Законопроект передбачає системне оновлення застарілого Закону України «Про туризм». Важливими нововведеннями є створення Єдиного туристичного реєстру, запровадження сучасної термінології, закладення механізмів створення цільових туристичних фондів.

Як визначає Проект [5], Єдиний туристичний реєстр – це державна електронна інформаційна система, яка містить відомості про суб'єктів туристичної діяльності, щодо яких передбачено цим Законом подання повідомлення про початок здійснення діяльності, та інші відомості щодо забезпечення здійснення туристичної діяльності.

Створення Єдиного туристичного реєстру та подачі статистичних даних дає змогу побачити статистику туристичної галузі у цілому для прийняття ефективних управлінських рішень зі сторони державних органів влади, зокрема, маркетингових програм та планів на конкретних цільових ринках.

Варто підкреслити, що представлення інформаційної діяльності суб'єктів туристичної сфери, як комунікаційного процесу дає змогу глибше аналізувати інформаційну діяльність зазначеної сфери, виявити суть і проблеми. Науковці визначають комунікаційний процес як обмін інформацією між співробітниками підприємства та суб'єктами зовнішнього середовища з метою розв'язання певних проблем [6]. Метою комунікації є розуміння, осмислення переданої інформації, адже сам по собі факт обміну інформацією не забезпечує ефективності спілкування людей.

Тому значна роль у відносинах між державою та туристичною сферою посідає комунікація, тому що це найкращий спосіб для виявлення основних проблем та нагальних потреб галузі, також якісного державного регулювання інформаційного забезпечення згаданої сфери. Адже від добре спланованої та ефективно реалізованої системи комунікацій залежить надавання підприємствам можливості результативного обміну інформацією між представниками туристичної сфери та державними органами влади для досягнення спільної мети.

Отже, державне регулювання інформаційного забезпечення сфери туризму в Україні, на жаль не є завершеним і досконалим. Україна на даному етапі розвитку економіки має доволі низький рівень інформативної та законодавчої бази, спрямованої на покращення менеджменту туристичної діяльності та загального стану галузі. Проте, держава здійснює реальні кроки для сталого розвитку галузі туризму такі, як: створення ЄТР (Єдиного туристичного реєстру), реалізація якого запланована на 2021 рік та внесення змін до законодавчої бази регулювання галузі. Однак, без подальшого плану покращення комунікацій між інформаційною та туристичною сферами, системи виявлення інформ-

ційних потреб ефективного менеджменту, темпи розвитку сфери туризму будуть дещо стриманими.

Література

1. Гаврилюк А. М. Державне регулювання комунікаційного забезпечення туристичної індустрії в Україні : автореф. дис. канд. наук з держ. упр. Київ, 2011. 23 с.
2. «Питання утворення деяких центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України» від 04.12.2019 № 995 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення – 25.03.2021).
3. Про інформацію : Закон України від 02.10.1992 № 2657-XII. Дата оновлення: 16.07.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення – 25.03.2021).
4. «Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України» від 16.03.2017 № 168-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-%D1%80#n9> (дата звернення – 15.03.2021).
5. Проект «Закону про внесення змін до Закону України “Про туризм” та деяких інших законодавчих актів щодо основних засад розвитку туризму» від 29.09.2020. № 4162. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=70072 (дата звернення – 21.03.2021).
6. Шпак Н. О. Основи комунікаційного менеджменту промислових підприємств : монографія. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. 328 с.

УДК 004:002.1-028.17]:028-048.67

Вялкова Вікторія Володимирівна,
студентка інституту журналістики
Київського університету імені Бориса Грінченка,
м. Київ, Україна

ДОКУМЕНТАЛЬНИЙ ПІДКАСТ ЯК ЗАСІБ ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ ЧИТАННЯ СЕРЕД ШКІЛЬНОЇ АУДИТОРІЇ

Сьогодні нагальною є тема популяризації читання серед старшокласників/ць. В українському медіапросторі бракує контенту, який популяризує літературу для цієї цільової аудиторії. Тема культури читання не нова. Культура читання залежить від суспільних, політичних, економічних, а також культурних чинників [1, с. 5]. У соціології під «культурою читання» мається на увазі «опосередкована текстами особлива форма спілкування людей» [4, с. 355-356]. У бібліотекознавстві культуру читання розглядають як «сукупність досягнень особистості і суспільства в сфері читацької соціалізації відповідно до певних етапів соціально-історичного і культурного розвитку людства» [4, с. 356].

Наприкінці ХХ ст. почали говорити про падіння ролі читання [1, с. 4]. Виникає явище функціональної неписьменності, відомий як «криза читання»: суттєва частина населення частково чи повністю втрачає навички читання, що призводить до гіршого сприйняття інформації [1, с. 4]. Як зазначається в звіті Міжнародної асоціації видавців «Reading Matters: Surveys and Campaigns – how to keep and recover readers» 2019 року, це явище повсюдне, а позитивну динаміку можна спостерігати лише в країнах з високим освітнім рівнем та давньою книжковою традицією, наприклад, у країнах Скандинавії [2].

В Україні ситуація особливо невтішна. В тексті проекту Стратегії розвитку читання на 2021-2025 роки («Читання як життєва стратегія»): показники населення, що читає, поступово зменшуються. Цікавим є те, що найактивнішими читачами серед усіх груп є діти 6-9 років, але з віком інтерес до читання згасає [2]. Цей процес починається приблизно з 9-10 років, а із старшими підлітками тенденція також не надто оптимістична, адже серед них скорочення кількості щоденних читачів, якщо порівнювати з наймолодшою віковою групою, відбувається більш аніж удвічі [2]. У контексті визначеної проблеми варто говорити про популяризацію культури читання серед представників цієї вікової категорії.

Підлітки – непроста аудиторія, і матеріал для неї має враховувати вікові особливості сприйняття. Варто зазначити, особливо успішними в просуванні літератури та читання серед підліткової аудиторії є саме конвергентні медіа, адже вони передбачають злиття традиційних форм засобів масової інформації із інтернетом, ускладнення функцій та збільшення інтерактивної взаємодії із споживачами контенту.

Серед нових медіа як потенційних платформ слід виокремити блоги. Блогером може стати як аматор цієї справи, той, хто прочитав книжку та хоче розповісти про неї світу, так і професіонал, той, для кого огляд книжкової продукції є роботою. У межах свого блогу автор розповідає про самостійно відібрані твори або ж спеціально надіслані видавництвом для огляду. Другий варіант співпраці: видавець отримує відгук про книжку, у той час як автор блогу має новий контент. ЗМК відіграють важливу роль у приверненні уваги аудиторії до культури читання та літератури, адже передбачається, що вони зможуть поширити повідомлення для значної кількості людей.

Зміст усіх відео, що популяризують культуру читання та книги серед школярів старших класів, можуть складати:

- цікава інформація про письменників [7, с. 174];
- історії написання творів [9];
- власне розповідь про книгу [7, с. 174].
- добірки (наприклад, творів одного автора, новинок конкретного видавництва тощо) [7, с. 174].
- порівняння екранізацій та першоджерел [7, с. 174];
- репортажі із творчих заходів [10].

За останні роки популярною стала передача інформації за допомогою сторітелінгу (жанр життєвої історії). Увага в таких матеріалах приділяється структурі оповіді, здатності правильно та захопливо розповісти про щось (у цьому випадку – біографії письменників, історії написання книжок тощо). Сторітелінг поєднує в собі репортажні вставки, елементи інтерв'ю та портрету [8, с. 243].

Зважаючи на те, в якій формі та з яких каналів старшокласники/ці отримують інформацію, доцільно уважніше дослідити саме відеоформати, що популяризують культуру читання та літературу в ЗМК. Якщо звертатися до українських телепрограм, то яскравим прикладом неординарного поєднання двох, здавалося би, несуміжних сфер діяльності (літератури та кулінарії) є «Енеїда» на каналі «UA: Перший». Ідейний задум полягає в тому, що до студії запрошують різних культурних діячів – приміром, видавці, критики тощо. Вони розповідають про героя/їню випуску – класика вітчизняного або світового письменництва (цьому присвячені перший та другий сезон відповідно), а також про українських архітекторів, художників, політичних діячів і т.д. (про них ідеться вже в третьому сезоні). Усе це відбувається під час приготування улюбленої страви героя/їні випуску [3].

Іншим прикладом програми про літературу, яка може привернути увагу підлітків, є «Кома» на каналі «UA: Карпати». Кожен випуск присвячений сучасному українському авторові. Усе розпочинається з інсценізації сцени, узяті зі знакового твору письменника/ці, потім ведучий бере інтерв'ю безпосередньо в нього/неї. Зйомки бесіди відбуваються не в студії, а на різних локаціях Івано-Франківська. Головний критерій вибору місця зйомки – воно має бути знаковим для героя програми. Наприклад, ведучий вирішив узяти інтерв'ю з Марією Ткачівською в кав'ярні (він зазначив, що випив не одну чашку кави під час читання її роману, підкресливши цим свою цікавість до творчості авторки), а з Тарасом Прохаськом – у дитячому клубі «АВС» (з ним говорили про його твори для дітей) [5]. «Кома» відкриває для них сучасну вітчизняну літературу й допомагає усвідомити її різноплановість, а також привертає увагу до тем, ідей та проблем, що порушуються у творах.

Отже, підкасти можуть бути присвячені історії написання творів, розповіді про книгу, цікавій інформації, пов'язаній з книгою чи її автором/кою тощо. Матеріал у документальному відеопідкастці для шкільної аудиторії варто подавати із допомогою сторітелінгу. Так діти та підлітки краще сприйматимуть інформацію та зможуть пов'язувати себе з подіями та персонажами. Не зайвим буде залучати лідерів думок до цього процесу промоції. Автори можуть ділитися маловідомою інформацією, що стосуються письменників/ць та їхніх творів тощо, а також аргументованими думками, завдяки яким широко відома книжка висвітлюється з іншого боку.

Література

1. Вилегжаніна Т. Криза читання як сучасна проблема світового рівня / Т. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2011. – № 4. – С. 4-6.
2. Громадське обговорення проєкту Стратегії розвитку читання на 2021 –2025 роки «Читання як життєва стратегія» [Електронний ресурс] / Міністерство культури та інформаційної політики. – 2021. – Режим доступу: <https://mkip.gov.ua/content/gromadske-obgovorennya-proektu-strategii-rozvitku-chitannya-na-2021-2025-roki-chitannya-yak-zhitteva-strategiya.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].
3. Енеїда: як поєднати кухню та літературу [Електронний ресурс] / UA: Перший. – 2018. – Режим доступу: <https://tv.suspilne.media/news/channel/102029>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].
4. Льода Л. Формування культури читання в аспекті збереження матеріальних носіїв інформації / Л. Льода, Л. Дзендзелюк // Інформаційний простір бібліотеки: польсько-український досвід. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. – С. 354-366.
5. Офіційна facebook-сторінка літературного відеоблогу «Кома» [Електронний ресурс] / – Режим доступу: https://www.facebook.com/komaKarpatyTV/?fref=mentions&__tn_=K-R, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].
6. Офіційний сайт каналу UA: Перший: Літературне шоу «Енеїда» [Електронний ресурс] / UA: Перший – Режим доступу: <https://tv.suspilne.media/programs/eneida>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].
7. Погрібна О. Зміст, жанрово-тематичне розмаїття, функції і перспективи українських книжкових відеоблогів / О. Погрібна // Український інформаційний простір. – 2019. – № 1. – С. 172-184.
8. Харитоненко О. І. Сторітелінг як жанр, наратив і засіб архітекτονіки в журналістиці: зміст, різновиди, сучасні інтерпретації / О. І. Харитоненко // Сучасний мас-медійний простір: реалії та перспективи розвитку. – Вінниця, 2018. – С. 243-249.
9. Why should you read «One Hundred Years of Solitude» [Електронний ресурс] / TED-Ed. 2018. – Режим доступу: https://www.ted.com/talks/francisco_diez_buzo_why_should_you_read_one_hundred_years_of_solitude#t-1011, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].
10. Winners of the 2020 Student Design Award revealed [Електронний ресурс] / Penguin Random House. 2020. – Режим доступу: <https://www.penguin.co.uk/articles/company/news/2020/september/2020-student-design-award-winners.html>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].

УДК 002.1-028.27(02.053.2)

Гресько Марина Володимирівна,
аспірантка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Каракоз Олена Олександрівна,
канд. іст. наук, доцент

СУЧАСНА ДИТЯЧА КНИГА ЦИФРОВОЇ ДОБИ

Початок ХХІ ст. характеризується інтенсивним розвитком новітніх цифрових технологій (комп'ютери, мобільні телефони та ін.), які безпосередньо вплинули на трансформацію дитячої книги. Внаслідок цього на зміну звичайного друкованого видання приходить цифрове або електронне. Не так давно із терміном «дитяча книга» асоціювалося лише паперове видання, тепер це поняття розширилось. На відмінну від традиційного видання, що має певну матеріальну конструкцію, в електронному ця конструкція віртуалізується. Як зазначають лексикографічні джерела, «електронне видання» – це елек-

тронний текст, який пройшов редакційно-видавничу обробку, а також може містити графічні, мовні, музичні, відео- й фотофрагменти, що становлять цілісний продукт [10]. Чи не останньою новинкою на видавничому ринку є видання, створені за допомогою доповненої реальності. У зв'язку з прогресивним розвитком інформаційних технологій відбулися зміни у взаємодії між книгою і читачем. Дітям, крім звичайних паперових книг, стали доступні безліч каналів інформації, за допомогою яких вони можуть одержати певні відомості. Тому для видавців стали актуальними нові завдання у сфері дизайну дитячої книги, розв'язання яких надасть змогу конкурувати з комп'ютерами та телебаченням. Одним із результатів розв'язання вказаних задач є створення інтерактивної книги. Інтерактивна книга (з англ. *interactive book*) – книга, при застосуванні якої необхідний планшетний комп'ютер (iPad, Galaxy Tab та ін.), що містить ілюстрації з інтерактивними елементами або іграми для дітей. Вона передбачає вихід в альтернативну реальність з можливістю взаємодії з її персонажами [10]. Інтерактивна книга дає можливість читачу виконувати різні дії (змінювати шрифт, тло тексту, керувати звуком, відкривати-закривати ілюстрації, користуватися навігацією та посиланнями тощо).

Окремо слід розглянути мультимедійну книгу, оскільки саме вона зараз активно розвивається в Україні. «Мультимедіа» – поєднання різних форм представлення інформації на одному носіїві, наприклад, текстової, звукової і графічної, або – анімації та відео [10]. Мультимедійне видання – електронне видання, що містить систематизований матеріал, який пройшов редакційно-видавничу обробку, поєднує традиційну статичну (текст, графіку) і динамічну інформацію різних типів (музику, відеофрагменти, анімацію тощо), впливає одночасно на декілька органів чуття реципієнта (органи зору і слуху). Л. Землянова визначає: «Мультимедійна книга – комбіноване видання, що поєднує аудіовізуальні форми з друкованим і програмним забезпеченням для комп'ютерних варіантів» [5].

Засоби масової комунікації стали невід'ємною частиною соціалізації дитини. На сьогодні, обираючи між комп'ютерними іграми та книжками, діти надають перевагу першому. Тому сучасні книжкові науково-технічні винаходи орієнтуються на пошук альтернативних варіантів традиційного паперового видання і цей пошук уже дав певні результати. «Доба «цифри» змінює не лише читача, поступово вона трансформує і саму дитячу книгу – засоби текстотворення, оформлення та книжкового дизайну, стимулює появу альтернативних носіїв контенту», – слушно зауважує дослідниця дитячого книговидавництва Е. Огар [9, с. 292].

На сучасному ринку дитячої книги вже можна знайти екземпляри, створені на основі синтезу класичної книги та доповненої або віртуальної реальності. Нові технології збагачують ілюстративну частину, заохочують дітей до читання, мають широку палітру виражальних засобів, що виводять дитячу книгу на якісно новий рівень.

AR – доповнена реальність – використовує існуючий світ та збагачує його додатковою інформацією. Наприклад, глядач дивиться на експонат музею через відповідне обладнання (окуляри, смартфон, планшет), а поряд з'являється віртуальна інформація про даний об'єкт, або дитина роздивляється книгу, а плоскі ілюстрації на сторінках перетворюються на об'ємні зображення, оживають та рухаються [2]. Доповнення можуть бути як візуальні, так і звукові. Основними художніми можливостями доповненої та віртуальної реальності є багатомірність, здатність імітації основних видів мистецтва, широкі можливості кольорового та композиційного рішення для досягнення задуму автора, гіперреалістичність, створення альтернативного простору. За 2020 рік було створено кілька додатків з доповненою реальністю, які спонукають до усвідомленого споживання. Одним з прикладів є додаток, головна мета якого – розповісти дітям про важливість сортування сміття. На журнали, газети, комікси та інші одноразові примірники витрачається неймовірна кількість паперу та фарби. Життєвий час багатьох паперових виробів, таких як афіші та об'яви триває максимум кілька місяців. За допомогою AR-технології можна об'єднати усі афіші та об'яви до чогось уніфікованого і у такий спосіб зменшити кількість витрачених дарма ресурсів.

Внаслідок аналізу публікацій та інформаційних джерел виявлено декілька наукових розвідок, що торкаються електронних видань. Тему технологічного створення електронних видань досліджує В. Вуль [2]. Вивченню проблем термінології мультимедійної книги присвячена праця Л. Землянової [6]. Л. Городенко визначає загальні характеристики інтерактивної книги, виділяє її позитивні та негативні чинники [3]. Особливості співіснування електронних та книжкових видань, їхнє використання населенням та співіснування у репертуарі видавництва України досліджує А. Лисенко [8]. Закордонні дослідни-

ки, зокрема К. Тайнер (Kathleen Tyner) професор Техаського університету, наголошує на важливості використання аудіовізуальних медіа, що має інтерактивний характер у навчанні дітей [10], Бесараб А. досліджує технології доповненої реальності як новий тренд у культурі читання [1].

Отже, в Україні є певні теоретичні розробки у сфері електронних книг, проте дослідники ще недостатньо вивчили питання їх становлення та перспективи розвитку. Тож виникає необхідність глибокого дослідження пошуків нових шляхів розвитку сучасних дитячих книг в Україні.

Метою нашого дослідження є виокремлення та охарактеризування особливостей функціонування сучасної дитячої книги цифрової доби. На основі аналізу пропозицій українських видавництв на книжковому ринку виявити запропоновані читачам типи дитячої літератури в електронному форматі, окреслити перспективи розвитку українських дитячих електронних видань та нагальні проблеми, з якими стикаються видавці при переході від паперової до електронної книги.

На сьогодні в Україні більшість видавництв займаються виданням мультимедійних дитячих книг. Видавництво мультимедійної дитячої книги розвивається зазвичай у Центральній («Атлантик», «Мультитрейд» (Київ)) та Західній Україні («Фоліо» (Львів), «Українська мультимедійна спілка», «Рідна школа» (Рівне), «Сорока-білобока» (Тернопіль), «Національна мультимедійна компанія» (Івано-Франківськ)), менше у Східній («Mediabook» (Харків)) та Південній Україні («Одисей» (Одеса)). Зокрема видавництво «Атлантик» спеціалізується на виданні CD-книг для дітей. Серед них такі проекти – «Дитяча колекція», «Мультимедіа», «Казкове дитинство». Видавництва «Сорока Білобока» (Тернопіль) та «Нова школа» (Рівне) роблять акцент у своїй діяльності на виданні дитячих книг на CD та DVD дисках [9]. Важливо зауважити, що мультимедійні застосунки для смартфонів і планшетів на українському книжковому ринку не надто поширені через брак доступного програмного забезпечення та значні витрати на їх розробку [4].

На відміну від мультимедійних, видання інтерактивних дитячих книг в Україні ще не набуло масового розповсюдження, втім, певні здобутки у нас все-таки є: здебільшого видання інтерактивних дитячих книг здійснюється у Центральній та частково на Західній Україні. Поодинокі видавництва розпочинають свою діяльність у цій сфері, зокрема у Центральній Україні «А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА», «Most Publishing», «Glowberry Books», «iPublisher» (Київ) та Західній «Видавництво Старого Лева» (Львів). Отже, видання інтерактивних книг для дітей роблять перші спроби пошуку нових способів розширення можливостей інформаційно-комунікаційних технологій у дизайні дитячої літератури. Попри певне розширення асортименту таких книг у рамках українського видавничого ринку, говорити про масові тенденції їх випуску поки що рано. Такі дитячі книги в Україні радше експеримент, аніж логічний етап розвитку дитячого книговидання [5].

З розвитком інформаційних технологій звичайна книга набуває нових форм. Книга стає електронною, що дає змогу використовувати і надавати читачеві не тільки текстову інформацію, а ще і звукову, візуальну. Сучасна електронна книга та книга з доповненою реальністю має тенденцію до конкурування з телебаченням, комп'ютерними іграми; інтерактивними засобами залучає до читання молодь. З огляду на світові технічні інноваційні тенденції та національні видавничі реалії, є впевненість, що успішний розвиток української електронної дитячої літератури є можливим. Найбільш перспективним на перехідному етапі від паперової до електронної книги наразі вбачається розвиток дитячих збагачених видань – друковані видання з інтерактивним цифровим додатком, які є своєрідним симбіозом традиційної друкованої книги та мультимедійних мобільних застосунків. Вивчення та використання світового досвіду у сфері електронного книговидання, а також розробка простих у використанні та доступних для національних видавців продуктів програмного забезпечення для створення та дистрибуції книжкових додатків для смартфонів та планшетів сприятимуть успішному подоланню проблем у книговидавничій сфері, а також нададуть поштовх у розвитку та подальшому вдосконаленню сучасних дитячих книг в Україні.

Література

1. Бесараб А. Технології доповненої реальності як новий тренд у культурі читання [Електронний ресурс] / А. Бесараб // Держава та регіони. Серія : Соціальні комунікації. –

2016. – № 4. – С. 4–8. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/drsk_2016_4_3. – Назва з екрана.

2. Вуль В. А. Электронные издания / В. А. Вуль. – Москва ; Санкт-Петербург : Петербург. ин-т печати, 2001. – 308 с.

3. Городенко Л. М. Інтерактивна книга / Л. М. Городенко // Інформаційне суспільство. – 2010. – № 12. – С. 16–19.

4. Єфімова М. П. Інтерактивна дитяча книга в Україні: становлення та перспективи / М. П. Єфімова // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. – 2013. – Вип. 19 (2). – С. 259–263.

5. Женченко М. Дитяча література в електронному форматі: типологічна характеристика, бізнес-моделі / М. Женченко // Вісник Книжкової палати. – 2016. – № 5. – С. 14–17.

6. Землянова Л. Коммуникативистика и средства информации: Англо-русский словарь концепций и терминов / Л. Землянова. – Москва : Изд-во Москов. ун-та, 2004. – 416 с.

7. Інтерактивна книга [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: <http://ru.wikipedia.org/wiki>. – Загл. с екрана.

8. Лисенко А. Особливості співіснування електронних та друкованих книжкових видань / А. Лисенко // Український інформаційний простір. – 2013. – Число 1. У 2 ч. Ч. 2. – С. 241–246.

9. Огар Е. Дитяча книга в українському соціумі (досвід перехідної доби) : монографія / Е. Огар. – Львів : Світ, 2012. – 320 с.

10. Tyner K. Literacy in the Digital World: Teaching and Learning in the Age of Information / K. Tyner. – Mahwan ; NJ : Lawrence Erlbaum Associates, 1998. – 291 p.

УДК 016:[050:82.0]-054.7(477):[008-024.63:316.77

Гришина Тетяна Анатоліївна,
*аспірантка Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Добко Тетяна Василівна,
*д-р наук із соц. комунікацій,
старший науковий співробітник*

ПОКАЖЧИКИ ЗМІСТУ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧИХ ЖУРНАЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ У СИСТЕМІ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

У міжкультурній комунікації першочергову роль відіграє спілкування, яке передбачає взаємодію представників різних культур з метою досягнення порозуміння та духовного взаємозбагачення. Важливою складовою у системі міжкультурної комунікації є літературознавча бібліографія, яка відображає культурні та духовні цінності суспільства, сприяє поглибленню знань про літературні традиції різних країн, розширює можливості для діалогу між різними національними спільнотами. Цінні відомості про культурне, літературне, мистецьке життя наших співвітчизників за кордонами України, збереження ними національної самобутності зібрані у бібліографічних покажчиках змісту літературознавчих часописів української діаспори. Ці покажчики є важливою складовою національної бібліографії та сприяють зміцненню культурних і літературних взаємин між Україною та світом.

До створення бібліографічних посібників про суспільно-політичне, культурне, літературне життя української діаспори активно долучаються вчені і бібліографи науково-дослідних установ Національної академії наук України, Міністерства культури та інформаційної політики України, наукових бібліотек ВНЗ, окремі дослідники.

Так, 2002 року бібліографами Національної парламентської бібліотеки України (нині Національна бібліотека імені Ярослава Мудрого) Є. Бабич та В. Патокою підготовлено

систематичний покажчик змісту «Листи до Приятелів. Книжки 1–176 (1953–1968)», що розкриває зміст журналу «Листи до Приятелів» (Нью-Йорк (США) – Торонто (Канада), 1953–1968), редактор М. Шлемкевич. У посібнику висвітлено оригінальні наукові дослідження з питань філософії, історії, мовознавства, літературознавства, культури, мистецтвознавства, а також публіцистику і мемуаристику відомих митців української еміграції. Посібник адресується всім, хто цікавиться питаннями української історії, культури та літератури за кордоном [1].

У 1990-х роках повернувся із забуття редагований Іваном Огієнком науково-літературний журнал «Наша культура» (Варшава (Польща), 1935–1937) продовженням якого став місячник «Наша культура» (Вінніпег (Канада), 1951–1953). Фахівці Львівської наукової бібліотеки ім. В. Стефаника опрацювали варшавське видання і підготували систематичний покажчик змісту «Наша культура. 1935–1937» (Львів, 2006), упорядник Н. Прокопенко [2]. А у 2017 р. Наталією Прокопенко досліджено канадський часопис і підготовлено покажчик «Наша культура (Вінніпег, 1951–1953)». Посібники ідентичні за структурою, розкривають зміст публікацій часопису з питань історії, культури, освіти, мистецтва, релігії, мовознавства, літературознавства, вміщують огляди, рецензії, бібліографічні матеріали [3].

Зусиллями небайдужих ініціаторів повернулися із забуття часописи української діаспори, що стали бібліографічною рідкістю, ознайомитися з якими у вітчизняного читача не було можливості довгий час. Серед них журнали, які досліджував в закордонних архівах відомий журналіст, літературознавець, бібліограф, видавець, письменник Сергій Козак.

2015 року опубліковано бібліографічний покажчик С. Козака «Аргентинські запорожці: з думою про Україну (Журнал «Пороги»: історія, зміст, автори)», що знайомить зі змістом журналу «Пороги» (Буенос-Айрес (Аргентина) 1949–1957). Досліджуючи історію «Порогів» автор покажчика зазначав: «Для багатьох українців, які перебували тоді в цій країні, це справді були «рідні пороги» в чужій стороні. Ті пороги рідного слова, рідної літератури, рідної культури, які наближали кожного з тих, хто опинився на чужині, до таких незабутніх порогів отчого дому. Прикметно, що на той час це був перший український часопис літературного спрямування не лише у цій південноамериканській країні, а й на всю західну півкулю (Північну та Південну Америки)» [4, с. 3]. Видання складається з двох покажчиків – хронологічного та систематичного. Хронологічний покажчик подає заголовки публікацій кожного з 77 чисел журналу, які доповнені анотаціями. Систематичний покажчик вміщує 20 розділів. Відомості про літературні і культурні процеси висвітлено у таких: Поезія; Проза; 3 перекладів; Рецензії, відгуки; Драматургія; Статті, огляди (з історії, літератури, мистецтва та ін.); Імена і дати; Літературна творчість; Гумор і сатира; Бібліографія; Новини з української культури (Театральні постановки, музичні концерти, мистецькі виставки). Посібник допомагає зорієнтуватися у великій кількості різножанрового і тематично різноманітного матеріалу усім, хто цікавиться літературними надбаннями української еміграції Аргентини [4].

З літературним життям наших співвітчизників у Канаді знайомить підготовлений С. Козаком покажчик «Нові дні» на берегах Онтаріо: бібліографічний покажчик змісту журналу «Нові дні» (1950–1997. Канада)» (Київ, 2015). «Нові дні» – це 573 числа журналу, тисячі публікацій про громадсько-політичне, суспільне, культурне та літературне буття українців у Канаді після Другої світової війни і найтриваліша історія діяльності – 48 років, якщо порівнювати з діяльністю усіх еміграційних журналів. Покажчик С. Козака доносить до читача об'єктивну інформацію про життя українців за межами України, висвітлює розвиток друкованого слова, преси, літератури [5].

2016 року побачив світ бібліографічний покажчик «Київ» на вулицях Філадельфії» С. Козака, який присвячений дослідженню журналу літератури і мистецтва «Київ» (Філадельфія (США), 1950–1964). Посібник містить хронологічний та систематичний покажчики. До хронологічного покажчика увійшли заголовки публікацій кожного з чисел журналу за весь період його діяльності. Систематичний покажчик складається з 24 розділів. Відомості про літературне життя подано у розділах: Поезія; Проза; 3 перекладів; Драматургія; Шевченкіана; Література. Критика. Час; Огляди та рецензії; На мовні теми; Імена і дати; Матеріали до «Словника літератури; Бібліографія та ін. Зазначене бібліографічне джерело дозволяє глибше дослідити емігрантський часопис, який і назвою, і змістом нагадував про український Київ, популяризує українські літературні надбання

та дає уявлення про літературні процеси в українському зарубіжжі [6]. Зміст часопису «Київ» розкрито також у систематичному покажчику «Журнал літератури, науки, мистецтва, критики і суспільного життя «Київ» (Київ, 2017), який підготовлено фахівцями Музею книги і друкарства України, укладач М. О. Гринько [7].

Упродовж 2016–2017 років опубліковано фундаментальну працю Сергія Козака у чотирьох томах «Раритети української діаспори». До видання увійшли рідкісні матеріали про українські періодичні видання 1945–2000 рр., які автор розшукав і опрацював в архівах Австрії, Німеччини, США, Канади і підготував хронологічні та систематичні покажчики їх змісту. Серед літературних раритетів: «Арка» – журнал літератури, мистецтва, критики (Мюнхен (Німеччина), 1947–1948); «Заграва» – літературний місячник (Авгсбург (Німеччина), 1946); «Звено» – журнал літератури, мистецтва, критики (Інсбрук (Австрія), 1946); «Керма» – літературно-мистецький і науковий збірник (Зальцбург (Австрія), 1946); «Літаври» – літературно-мистецький журнал (Зальцбург – Ляндек (Австрія), 1947); «Літературний зошит» – літературно-мистецький додаток до газети «Українські вісті» (Новий Ульм (Німеччина), 1947); «Літературно-науковий вісник» – відроджене в еміграції львівсько-київське видання (Мюнхен (Німеччина), 1948–1949); «МУР – мистецький український рух» – збірник літературно-мистецької проблематики (Мюнхен – Карлсфельд (Німеччина), 1946–1947); «Орлик» – місячник культури і суспільного життя (Берхтесгаден (Німеччина), 1946–1948); «Ранок» – незалежний літературно-мистецький альманах (Авгсбург (Німеччина), 1946); «Рідне слово» – вісник літератури, мистецтва і науки (Мюнхен – Карлсфельд (Німеччина), 1945–1946); «Світання» – науково-літературознавчий збірник (Авгсбург (Німеччина), 1946); «Хорс» – журнал красного письменства та мистецтва (Німеччина, 1946) [8].

Матеріали, зібрані у покажчиках змісту журналів української діаспори відтворюють цінну інформацію про наукове, культурне, суспільно-політичне, літературне, мистецьке життя наших співвітчизників за кордоном, надають відомості про літературно-художні видання, які нині важко або, навіть, неможливо розшукати, зберігають важливі факти про українські видавництва по всьому світу. Біобібліографічні документи, які увійшли до покажчиків, сприяють глибшому пізнанню життєвого шляху громадських діячів, акторів, науковців, письменників. Посібники відіграють важливу роль у зближенні та взаємопроникненні культур народів різних континентів, сприяють формуванню світогляду та національній самоідентифікації.

Література

1. Бабич Є. Листи до Приятелів: книжки 1–176 (1953–1968) : сист. покажч. змісту / Є. Бабич, В. Патока. – Київ ; Нью-Йорк, 2002. – 167 с.
2. Наша культура. 1935–1937 : сист. покажч. змісту / НАН України, Львів. наук. б-ка ім. В. Стефаника ; упоряд. Н. Прокопенко. – Львів, 2006. – 123 с.
3. Прокопенко Н. Наша культура (Вінніпег, 1951–1953) : сист. покажч. змісту / Н. Прокопенко ; НАН України, Львів. нац. наук. б-ка України ім. В. Стефаника – Львів, 2017. – 132 с.
4. Козак С. Аргентинські запорожці: з думою про Україну (Журнал «Пороги»: історія, зміст, автори) : [хронол. і сист. покажч. змісту] / С. Козак. – Київ, 2015. – 156 с. – (Часописи української діаспори).
5. Козак С. «Нові дні» на берегах Онтаріо. Бібліографічний покажчик змісту журналу «Нові дні» (1950–1997. Канада) / С. Козак. – Київ, 2015. – 588 с.
6. Козак С. «Київ» на вулицях Філадельфії : [хронол. і сист. покажч. змісту] / С. Козак. – Київ, 2016. – 448 с.
7. Журнал літератури, науки, мистецтва, критики і суспільного життя «Київ». 1950–1964 : сист. покажч. змісту / Музей книги і друкарства України ; уклад. М. О. Гринько. – Київ, 2017. – 253 с.
8. Козак С. Раритети української діаспори : [зб. матеріалів] : у 4 т. / С. Козак. – Київ : Ярославів Вал, 2016–2017.
- Т. 4 : Літературні часописи (Австрія, Аргентина, Канада, Німеччина, США) / передм. В. Базилевського. – 2017. – 531 с. – Бібліогр. в кінці розд.

УДК 021.89+342.72/.73](477):027.6-056.262

Гуменчук Василь Володимирович,
аспірант кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Бачинська Надія Анатоліївна,
канд. пед. наук, доцент

ЗАКОНОДАВЧІ НОРМИ ЩОДО ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ КОРИСТУВАЧІВ ІЗ ВАДАМИ ЗОРУ

Становлення правової і соціальної держави Україна сприяє просуванню стратегій відкритого доступу до цифрового контенту, які найближчими роками змінять діяльність вітчизняних бібліотек як ключового складника соціокультурного середовища. Орієнтація України на шлях розвитку цивілізованого світу спонукає до втілення кращого закордонного досвіду та апробованих практик інформаційно-бібліотечного обслуговування користувачів із вадами зору.

Читання – це невід’ємне право людини, але і сьогодні не всі мають рівний доступ до книжок або інших матеріалів для читання. За даними дослідження Всесвітнього союзу сліпих (BCC, World Blind Union, WBU), опублікованого у 2013 р. у прес-релізі організації, з мільйона книжок, які щорічно видаються у світі, менше 5 % виготовляються у доступних для цієї категорії людей форматах, а понад 90 % є зовсім для них недоступними [8]. Треба зазначити, що головним пріоритетом BCC, яка представляє 253 млн сліпих або слабозорих у всьому світі у 190 країнах, є сприяння створенню рівних можливостей і захисту прав людей із вадами зору шляхом просування грамотності по Брайлю, організації навчання упродовж усього життя та підготовки цієї категорії громадян до незалежного життя у країнах, які розвиваються.

Для вирішення проблеми «глобального книжкового голоду» 28 червня 2013 р. у м. Марракеш (Королівство Марокко) держави-члени Всесвітньої організації інтелектуальної власності у співробітництві зі Світовим банком підписали «Марракешський договір про полегшення доступу сліпих, осіб із порушеннями зору та іншими обмеженими можливостями сприймати друковану інформацію до опублікованих творів» (*переклад Г. В.*) (далі Марракешський договір), який спрямований на створення правових умов для забезпечення можливості виробляти матеріали у доступних для цієї категорії осіб форматах, зокрема шрифтом Брайля, крупним шрифтом або створювати аудіо-версії, адже у різних країнах чинне законодавство щодо авторського права не дозволяло цього робити [9].

Отже, Марракешський договір переслідує одну спільну мету – розширити доступ до книг, журналів та інших друкованих матеріалів особам з обмеженими можливостями сприймати друковану інформацію в усьому світі. В його основу покладено принципи захисту прав людини, сформовані у Всесвітній декларації прав людини та Конвенції Організації Об’єднаних Націй про права інвалідів, – це перший договір у галузі авторського права, який чітко орієнтований на права людини з явно вираженим гуманітарним і соціальним аспектом [7]. Таким чином, головна ціль Марракешського договору – встановити низку обмежень і винятків, які б мали обов’язкову силу до виконання у законодавстві різних країн, на користь і в інтересах осіб із порушеннями зору та іншими обмеженнями сприйняття друкованої інформації.

У серпні 2018 р. у м. Куала-Лумпур (Малайзія) відбувся Всесвітній бібліотечно-інформаційний конгрес Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ (International Federation of Library Associations and Institutions, IFLA) на якому було представлено практичний посібник для бібліотекарів «Getting Started. Implementing the Marrakesh Treaty for persons with print disabilities. A practical guide for librarians» («Початок роботи. Реалізація Марракешського договору для людей з обмеженими можливостями друку» (*переклад Г. В.*)), орієнтований на бібліотекарів у країнах, які приєдналися до Марракешського договору і де національне впровадження вже завершено або вдо-

сконалено. У вступній статті відзначено, що бібліотеки відіграють ключову роль в організації доступу до друкованих творів людей із вадами зору, і посібник був розроблений для того, щоб дати можливість бібліотекарям організувати свою роботу з обслуговування цієї категорії користувачів [6].

Ст. 4 Закону України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» визначено, що «основою державної політики в галузі бібліотечної справи є реалізація прав громадян на бібліотечне обслуговування, забезпечення загальної доступності до інформації та культурних цінностей, що збираються, зберігаються та надаються в тимчасове користування бібліотеками», держава «стимулює забезпечення бібліотек сучасною вітчизняною книжковою продукцією, світовою літературою в перекладі українською мовою на різних носіях, у тому числі адаптованих для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією» та «створює умови та координує діяльність з функціонування електронних бібліотек, у тому числі у спеціальному цифровому форматі для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією». Держава Україна ст. 22 Закону регламентує, що «користувачі бібліотек з вадами зору мають право на одержання документів на спеціальних носіях інформації через мережу спеціалізованих та інших загальнодоступних бібліотек» [4].

Українська бібліотечна асоціація (далі УБА) рішенням Президії УБА від 5 вересня 2013 р. підтримала міжнародний рух за рівний доступ до інформації для людей із порушеннями зору. Також УБА приєдналася до асоціацій та організацій із понад 150 країн, які виступили на підтримку Марракешського договору з забезпечення рівного доступу до інформації, знань, читання і культурного життя людей з обмеженнями [2].

На церемонії у Всесвітній організації інтелектуальної власності 1 жовтня 2018 р. у м. Женева (Швейцарія) Європейський Союз ратифікував Марракешський договір. Отже, з 1 січня 2019 р. на території ЄС особам із порушеннями зору і організаціям, котрі їх обслуговують, дозволено брати участь в обміні книгами та іншими друкованими матеріалами у доступних форматах із третіми країнами, які також є учасниками договору [1].

У Рекомендаціях слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань науки і освіти «Інтелектуальна власність в Україні. Стан та концептуальні засади розвитку» (17 червня 2015 р.) було рекомендовано Кабінету Міністрів України розглянути питання щодо приєднання України до Марракешського договору про полегшення доступу до опублікованих творів сліпим, слабозорим та особам, які позбавлені можливості сприйняття друку.

Постановою Верховної Ради України «Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік» було винесено на розгляд питання «Про приєднання України до Марракешського договору про полегшення доступу до опублікованих творів сліпих та осіб з вадами зору або іншими обмеженими можливостями сприймати друковану інформацію», як документ, котрий потребує ратифікації [5].

Сьогодні вже 79 країн в усьому світі є учасниками Марракешського договору. 42 країни, які ратифікували міжнародний договір, зобов'язані привести своє національне законодавство про авторське право у відповідність із ключовими умовами Марракешського договору, щоб забезпечити можливість копіювати твори, захищені авторським правом без дозволу від правовласників, у доступних для осіб із порушеннями зору форматах – шрифтом Брайля та розповсюджувати їх на внутрішньому ринку. Крім того, бібліотекам та уповноваженим особам дозволено пересилати копії документів у доступних для осіб із порушеннями зору форматах у країни, які ратифікували або приєдналися до Марракешського договору [7].

Отже, європейський вектор розвитку України спонукає до ратифікації важливих нормативно-правових актів та імплементації актуальних міжнародних стандартів із метою підтримки громадян у забезпеченні рівного доступу до інформації та знань. Одним із основоположних чинників прогресу у галузі вітчизняної бібліотечної справи є ратифікація нормативно-правових ініціатив задля полегшення доступу до опублікованих творів сліпим, слабозорим та особам, які позбавлені можливості сприйняття друку.

Література

1. Андрощук Г. ЄС приєднався до Марракешського договору [Електронний ресурс] / Г. Андрощук // Юридична газета online : Всеукраїнське професійне юридичне видання. – Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/golovna/es-priednavsya-do-marrakeshskogo-dogovoru.html>. – Заголовок з екрана.

2. Державна служба інтелектуальної власності та Українська бібліотечна асоціація про необхідність приєднання України до Марракеського договору (2013) [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація : веб-сайт. – Режим доступу: <https://ula.org.ua/news/3225-derzhavna-sluzhba-intelektualnoi-vlasnosti-ta-ukrainska-bibliotечna-asotsiatsiia-pro-neobkhdnist-priednannia-ukrainy-do-marrakeskoho-dohovoru-2013>. – Заголовок з екрана.
3. Основные положения и преимущества Марракешского договора (2013 г.) [Электронный ресурс] // WIPO: Всемирная организация интеллектуальной собственности, 2016. – Режим доступу: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/ru/wipo_pub_marrakesh_flyer.pdf. – Заглавие с экрана.
4. Про бібліотеки і бібліотечну справу : Закон України від 27 січ. 1995 р. № 32/95-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#Text>. – Заголовок з екрана.
5. Про План законопроектної роботи Верховної Ради України на 2020 рік : Постанова Верховної Ради України від 16 червня 2020 року № 689-ІХ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/689-20#Text>. – Заголовок з екрана.
6. Implementing the Marrakesh Treaty – A practical guide for librarians World Blind Union : Web site [Electronic resource]. – Access mode: <https://worldblindunion.org/implementing-the-marrakesh-treaty-a-practical-guide-for-librarians/>. – Title from the screen.
7. WIPO Marrakesh Treaty 2013 . World Blind Union : Web site [Electronic resource]. – Access mode: <https://worldblindunion.org/wipo-marrakesh-treaty-2013-full-text/>. – Title from the screen.
8. World Blind Union : Web site [Electronic resource]. – Access mode: <https://worldblindunion.org/>. – Title from the screen
9. World Intellectual Property Organization = WIPO : Web site [Electronic resource]. – Access mode: <https://www.wipo.int/pressroom/en/briefs/limitations.html>. – Title from the screen.
10. WIPO-Administered Treaties. WIPO IP Portal [Electronic resource]. – Access mode: https://wipolex.wipo.int/en/treaties/ShowResults?start_year=ANY&end_year=ANY&search_what=C&code=ALL&treaty_id=843/. – Title from the screen.

УДК 070.1:342.56(477)

Демух Тетяна Юріївна,
*студентка факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМНО-ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ВИМІР РОБОТИ СУДОВОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ

Актуальність дослідження судової журналістики в Україні зумовлена низкою чинників. Професійне висвітлення судової проблематики — запорука громадського контролю судової гілки влади. Відкритість та прозорість суду має бути не тільки на теоретичному рівні, але і практичному. Українці мають знати як вирішуються ті чи інші судові рішення, у чому зараджують масмедіа. Питання судової журналістики поки що недостатньо висвітлено в українських журналістичнознавчих студіях, що обумовлює актуальність роботи. Разом із тим, питання судової журналістики у своїх працях торкалися К. Бабенко, М. Буроменський, О. Сердюк, І. Підкуркова, П. Панкратова, Л. Опришко та інші.

Донедавна судовий процес був для українців закритою темою, що давало сумніви громадян в прозорості та чесності суду. Останнім часом судовий устрій досить активно працює над тим, щоб створити комунікації з громадою, зокрема, і через засоби масової інформації. Як слушно зазначає В. Іванов, «мас-медіа відіграють роль інструмента формування громадської думки» [4, с. 5]. Більшість (55,0%) громадян України отримують інформацію про діяльність українських судів лише із засобів масової інформації [3].

Зокрема, Радою суддів України було розроблено «Концепцію інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України», яка визначила серед пріоритетних завдань судової влади налагодження комунікацій із журналістами та суспільством [9]. Також було

створено посаду прес-секретаря (головного спеціаліста із забезпечення зв'язків із засобами масової інформації).

Мета статті – окреслити особливості судової журналістики, зокрема норми поведінки в суді, оскільки судові процеси часто опиняються в полі зору журналістики та мають свою специфіку висвітлення. Оскільки, як зауважує Є.Шкуров, «медіа виконують ще й структуротворчу для життя суспільства роль» [11, с. 281], функціонування судової журналістики зараджує впливу судів на суспільство та підтримує їхній взаємозв'язок. Судовий процес – процесуальний порядок подання позовів і розгляд справ щодо спорів, які виникають з різноманітних правовідносин, порядок прийняття рішень учасниками процесуальних дій, оскарження та перегляду рішень, подання заяв про правопорушення та злочини, їх виявлення, розслідування, передачу матеріалів кримінальних проваджень до суду [8]. Говорячи абстрактно та з певною мірою умовності, він є механізмом вирішення спорів: одна сторона процесу звинувачує іншу у вчиненні певного правопорушення (кримінального, цивільного, адміністративного тощо).

У роботі Л. Опришко та П. Панкратової зазначено низку загальних рекомендацій для авторів, які працюють у сфері судової журналістики: «проводити фото- і відеозйомку в судах, не порушуючи прав учасників процесу та не перешкоджаючи правосуддю; ефективно отримати публічну інформацію про діяльність суду; отримати доступ до судових рішень; захистити джерела інформації; спілкуватись з учасниками процесу; підготувати та взяти інтерв'ю у судді-спікера; висвітлювати судовий процес, не порушуючи презумпцію невинуватості особи та без неправомірного втручання у приватне життя; належним чином захистити себе у судових процесах» [7, с.9]. У зв'язку з тим, що різні суди керуються різними процесуальними законами, то в кожному суді (господарському, адміністративному тощо) журналіст має різні права. В Законі України «Про судоустрій» встановлено, що розгляд справ відбувається відкрито. Закритим процес можна визначити виключно за рішенням суду у випадках, визначених законом. Працівник ЗМІ може з власної ініціативи повідомити судді або працівникові суду про своє бажання бути присутнім. Але за вчасного погодження суд не має права вимагати – журналістові можна лише нагадати про належну поведінку під час судового засідання. Журналіст, своєю чергою, має дотримуватися і етичних, і процесуальних норм поведінки в суді. До етичних в свою чергу можна віднести наприклад жування гумки, використання телефону, все те, що вважається не прийнятним в публічних місцях. А до процесуальних норм включено етику спілкування з суддями, виконання розпоряджень судді, вимоги до порядку неофіційного фіксування інформації.

Етичний кодекс українського журналіста[2] передбачає, що висвітлення судових процесів має бути неупередженим щодо звинувачених. Журналіст не може називати людину злочинцем до рішення суду, має бути особливо обережним при висвітленні питань, пов'язаних із дітьми. Журналіст та редактор повинні мати обґрунтовані підстави для висвітлення приватного життя неповнолітньої особи (осіб) та дозвіл на це від її батьків чи опікунів. Неприпустимим є розкриття імен неповнолітніх (або вказування ознак, за якими їх можна розпізнати), які мали відношення до протизаконних дій, стали учасниками подій, пов'язаних із насильством.

Бувають ситуації коли журналісти опиняються у ситуації протистояння суду, учасників судової справи, піддаються тиску. У показовій справі «Observer і Guardian проти Сполученого Королівства» національні суди видали заборону на публікацію конкретних статей на підставі, що вони загрожують національній безпеці [6]. В Україні закон може приймати сторону журналістів, що є ознакою демократії, принаймні коли мова йде про незначні конфлікти. Коли суддя дав розпорядження «прибрати» журналіста В. Бойка, кореспондента газети «Сводода», із зали суду, суддю було притягнуто до дисциплінарної відповідальності [10]. Проведеною перевіркою встановлено, що суддя допустив порушення закону при вирішенні питання про видалення із залу судового засідання кореспондента.

Отже, сьогодні судова система України всебічно намагається налагодити контакт із засобами масової інформації, що є важливим для нормального функціонування судової гілки влади. Вона щоденно перебуває у фокусі суспільства. Донедавна суди залишались однією з закритих владних інституцій, але останнім було прийнято низку кроків, що полегшили роботу як журналістам у висвітленні важливих суспільно-політичних питань, так і судам у підвищенні рівня довіри громадян.

Література

1. Буроменський М., Сердюк О., Підкуркова І. Основи судової журналістики: посібник для журналістів. – Київ, 2009. – 72 с.
2. Етичний кодекс українського журналіста [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://nsju.org/page/203>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
3. Звіт за результатами дослідження «Ставлення громадян України до судової влади» [Електронний ресурс] // Український центр економічних та політичних досліджень імені Олександра Разумкова. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://rm.coe.int/report-razumkov-final/16809537f0>. Вільний, – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
4. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики / В. Іванов. – Київ: Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
5. Каблак П. Засоби масової інформації у взаємодії судової влади та громадськості [Електронний ресурс] / П. Каблак // Юридичний вісник. - 2014. – № 6. – С. 47-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_6_10, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
6. Обсервер и Гардиан против Великобритании (Observer and Guardian v. the United Kingdom): Постановление Европейского Суда по правам человека от 26 ноября 1991 года (жалоба N 13585/88) – Режим доступу: https://european-court.ru/uploads/ECHR_Observer_and_Guardian_v_The_United_Kingdom_26_11_1991.pdf вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
7. Опришко Л., Панкратова Л. Основи судової журналістики. – К.: 2016. – 152 с.
8. Поняття судочинства [текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studopedia.com.ua/1_92165_ponyattya-sudochinstva.html, вільний, – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
9. Рада суддів України: «Концепція інформаційно-комунікаційної стратегії Ради суддів України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://court.gov.ua/userfiles/rsu.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
10. Суддю, яка вигнала з зали суду журналіста Бойка, покарають // Українська правда. 19 травня 2004 р. <https://www.pravda.com.ua/news/2004/05/19/2999988/>, вільний, – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
11. Шкуров Є.В. Медіаполіс у призмі теорії комунікації Нікласа Лумана [Електронний ресурс] // Журналістика та реклама: вектори взаємодії : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 березня 2021 р.) / відп. ред. Я. В. Лісун. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – С.280-284. – Режим доступу: <https://knute.edu.ua/file/MjlxNw==/d5a4cef59a0a732694d08dd5d6454628.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
12. Leigh D. Investigative Journalism: A Survival Guide. – London, 2019 – 224 p.

УДК 02:316.324.8

*Денбновецький Станіслав Олександрович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв*

*Науковий керівник:
Салата Галина Володимирівна,
д-р істор. наук, доцент*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕЧНОЇ СПРАВИ НА ШЛЯХУ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток сучасних інформаційних і комунікаційних технологій, зростання кількості інформації дедалі більше визначають сутність епохи XXI ст. Інформаційно-комунікативні технології мають визначальну роль у забезпеченні взаємозв'язку між різними суспільними структурами й соціальними групами, громадянським суспільством і владою, а також у системах підготовки та поширенні інформації, орієнтованої на масового користувача. Розвиток інформаційних технологій має центральне місце в процесі інтелектуалізації

суспільства, розвитку освіти, науки й культури. Сама ж інформація є глобальним, невичерпним потенціалом людства, яке ввійшло в нову епоху розвитку цивілізації, а саме: в епоху становлення інформаційного суспільства.

Означене суспільство передбачає зміну безпосередньо ролі інформації й знання в життєдіяльності суспільства, що відобразилося насамперед у збільшенні інформаційної насиченості управлінської, культурної, політичної, господарської та іншої діяльності, у трансформації знання та інформації в найважливіший ресурс соціально-економічного розвитку.

Інформація є важливим соціальним, економічним і політичним потенціалом людства. В умовах безперервного збільшення обсягів інформації постає проблема її генерування й оптимізації. Відповідно до цього змінюються форми й способи роботи з величезними обсягами нових знань та інформації. Цей процес супроводжується змінами в усіх галузях людської діяльності, зокрема і в бібліотечній. Введення в усі напрями людського життя новітніх інформаційних технологій і їхній швидкий розвиток спричиняють фундаментальні зрушення в соціально-культурних та економічних засадах суспільного буття взагалі, що спонукає бібліотеки якісно змінювати свою діяльність і переосмислювати свої головні завдання. Найважливішим завданням бібліотек є надання інформації різним верствам населення, що й спонукає бібліотеки якісно відповідати на виклики науково-технічного прогресу.

Організація ж сучасної бібліотечної системи ґрунтується не лише на автоматизації окремої бібліотеки. Головна мета її – створення єдиного всеукраїнського інформаційного простору та інтеграція у світовий бібліотечний інформаційний простір. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ряд завдань: по-перше, удосконалення бібліотечно-бібліографічної інформації й публікації текстів у електронному вигляді; по-друге, забезпечення доступу через Інтернет до бібліографічної інформації та повнотекстових баз даних; по-третє, забезпечення електронних засобів пошуку й обслуговування запитів на інформаційні ресурси бібліотеки. З розвитком комп'ютерних і телекомунікаційних технологій інформаційний простір бібліотеки розширюватиметься до міжбібліотечного, міжрегіонального, а з часом його межі стануть ще ширшими [1, с. 17].

Світовий досвід показує, що важливим кроком у розвитку бібліотек і забезпечення ними інформаційних потреб користувачів є обов'язкове створення інформаційно-бібліотечних мереж. Як складова мережі бібліотечних та інформаційних установ, вона зможе працювати так, щоб забезпечувати доступ до інформації кожній людині, де б та не перебувала. Така мережа має бути спрямована не лише на розвиток інформаційного потенціалу країни, а й на те, щоб забезпечити рівність усіх громадян у можливості доступу до потрібних їм джерел, задовольнити їхні особисті й суспільні інтереси в інформації та підняти престиж освіченості, культури й авторитет бібліотечних установ [2, с. 22–23].

Освітня функція, яка була завжди притаманна такому соціальному інституту, як бібліотека, набуває нового значення в інформаційному суспільстві [1, с. 17–18]. Справа в тому, що сьогодні відбувається прискорене старіння величезних масивів знань та інформації. Парадоксальним чином у суспільстві знань відбувається релятивізація самого знання. Будь-яка інформація є відносною, а значить здатна дати основу лише для часткових, поверхневих знань. Саме тому надійними є ті знання, які постійно оновлюються та збільшуються. У цих умовах зростає роль бібліотек у процесі безперервної освіти як виробника й поширювача різноманітних знань та інформації. Трансформація освітньої парадигми, що відбувається не тільки в нашій країні, а й в усьому світі, спричиняє трансформацію способів користування, пошуку та роботи з інформацією. Значно зростає вага вміння вчитися й критично мислити. Як зазначають сучасні науковці, «зміна парадигми освіти має значні наслідки не тільки для освітніх закладів, а й для бібліотек, оскільки істотно впливає на реалізацію освітньої функції бібліотеки». Широке втілення новітніх інформаційних технологій приводить до збагачення переліку інформаційних продуктів і послуг, а також зростання долі самостійної роботи з різноманітними джерелами інформації, обумовлює необхідність володіння бібліотекарем не лише традиційними професійними знаннями та вміннями, а й змушує засвоювати методи навчання користувачів навичкам роботи з інформацією.

Важливе значення для підвищення ефективності функціонування бібліотек має розвиток системи соціальних комунікацій. Комунікативний процес, який на масовому

рівні забезпечують бібліотеки в умовах демократії, розуміється не просто як інформаційне забезпечення, а як процес активної участі користувача у вдосконаленні інформаційної діяльності бібліотеки. Тобто найбільш ефективним він є при організації дієвого ефективного зворотного зв'язку користувача з бібліотекою. При цьому як інформаційні центри бібліотеки є важливою складовою масової комунікації лише за тієї умови, коли вони утворюють зворотний зв'язок з окремими користувачами й соціальними групами. Удосконалюючи процес інформатизації суспільства, вони стають необхідним фактором його розвитку.

Важливою проблемою сучасності є створення технологій безпечного зберігання інформації, запровадження в бібліотечну практику антивірусних, антиспамних, антихакерських та інших програм. Не менш важливим у суспільстві знань є дотримання етичних норм, толерантності під час використання інформації, дотримання норм з авторського права, усунення цензури. В глобальному інформаційному просторі документ є носієм історії людства, соціальної пам'яті, тому у даному контексті не можна вживати поняття «застарілий документ». Отже, бібліотеки не мають вилучати цифровий образ документа з баз даних. Їм необхідно брати активну участь у різних проектах щодо збереження історичної, меморіальної та національної спадщини, долучати користувачів інформації до інтелектуальних скарбів людства, створювати мультимедійні продукти, максимально сприяти розповсюдженню знань про надбання світової культури. У сучасному світі потреби читачів зростають у напрямі освітньої та професійної інформації. Тому, бібліотекам необхідно формувати у користувачів навички інформаційної культури, вміння адаптуватися до інноваційних змін в інформаційному середовищі, сприяти комунікаційній соціалізації особистості, формувати нові інформаційні потреби для подальшого інформаційного розвитку суспільства, накопичення нових знань.

Література

1. Бабич В. Роль бібліотек в інформатизації суспільства і підвищенні інформаційної культури / В. Бабич // Бібл. планета. – 1998. – № 1. – С. 17–20.
2. Коваль Т. Роль наукової бібліотеки в інформаційному забезпеченні вищої освіти / Т. Коваль // Бібл. форум України. – 2007. – № 2. – С. 20–23.

УДК 021.89(477)

*Дмитрук Тетяна Іванівна,
аспірантка Київського національного університету
культури і мистецтв*

Науковий керівник:
*Новальська Тетяна Василівна,
д-р істор. наук, професор*

ПРОБЛЕМИ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКИХ БІБЛІОТЕК В КОНТЕКСТІ ЗАКОНОДАВСТВА

У світлі соціокультурних змін та трансформацій, що стали звичним явищем для українського соціуму кінця ХХ – початку ХХІ століть, неодноразово піднімалося питання відповідності діяльності українських бібліотек в контексті законодавства. Попри різні, доволі полярні, бачення долі бібліотечних установ в умовах реформування, на сьогодні вони лишаються одними з основних культурно-інформаційних закладів суспільства, важливим напрямком діяльності яких була і залишається інформаційна, наукова, культурна, освітня та просвітницька робота серед населення.

Національна програма інформатизації визначає основні завдання та напрями діяльності держави щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні. Функціонування ж суб'єктів інформаційного простору, в тому числі і бібліотек, підпорядковується ряду нормативно-правових актів. Зокрема, це закони України «Про інформацію» (1992), «Про науково-технічну інформацію» (1993), «Про захист інформації в автоматизованих систе-

мах» (у редакції 2005 р.), «Про електронні документи та електронний документообіг» (2003), «Про авторське право і суміжні права» (1996).

Не можна залишати поза процесом оновлення Закон України «Про обов'язковий примірник документів» від 1999 р. Основні його недоліки стосуються механізму надання обов'язкового примірника. Досить часто виникає ситуація, коли через небажання або «забудькуватість» видавництв бібліотеки не отримують обов'язковий примірник (передусім це стосується коштовних видань). Особливо важливим надходження обов'язкового примірника є за умов недостатнього фінансування вітчизняних книгозбірень, коли немає можливості придбати нову літературу, і вона фактично залишається недоступною для широкого загалу. За даними досліджень, сьогодні лише до найбільших бібліотек України не надходять як обов'язкові примірники до 30% книг та до 40% періодики (згідно з критеріями ЮНЕСКО, вже 2–3% ненадходжень літератури вважаються втратою культурної національної спадщини).

Вирішенню проблеми обов'язкового примірника, на наш погляд, сприяло б віднесення видавництва та поновлення бібліотечних фондів до переліку захищених статей; створення сучасної системи обігу друкованої продукції, включення комплектування бібліотечних фондів до переліку закупівель, які не потребують проходження торгів (ідеться про зміни до Закону України «Про державні закупівлі»).

Однак, при цьому не варто розраховувати на покращення ситуації, поки у згаданому законодавчому акті, у Постанові КМУ від 10.05.2002 р. № 608 «Про порядок доставляння обов'язкових примірників документів» не буде чітко визначено перелік одержувачів обов'язкового примірника, державний орган, який забезпечуватиме контроль за його доставкою, а в Кодексі України про адміністративні правопорушення не передбачатиметься достатньо відчутних санкцій для виробників друкованої продукції за порушення доставки обов'язкового примірника.

В Законі України «Про обов'язковий примірник документів» окреслюється чітко та змістовно визначення документа як об'єкта обов'язкового надсилання та каналу поповнення бібліотечних фондів. Поряд із традиційними виданнями та аудіовізуальною продукцією, в обов'язковому доставлянні мають бути й електронні документи. Практика свідчить, що суттєвим недоліком закону є невизначеність поняття «електронне видання». Зважаючи на стан, що склався, невирішеними залишаються питання, чи належать до обов'язкового примірника, наприклад, публікації в мережі Інтернет, які є електронним інформаційним ресурсом та існують виключно в електронному середовищі. Нагальним стало вирішення проблеми надходження до бібліотечних та інформаційних центрів обов'язкового примірника як офлайнних, так і онлайнних документів.

Таким чином, закон необхідно доповнити положеннями, які дозволять вирішити питання формування, зберігання та використання національного фонду цих видів документів та управління ними, а також більш чітко визначать права інтелектуальної власності авторів електронних інформаційних продуктів.

Сучасні напрями діяльності вітчизняних бібліотек значною мірою врегульовуються Законом України «Про національну програму інформатизації». Документ визначає стратегію розв'язання проблеми задоволення інформаційних потреб та інформаційної підтримки соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення; у ньому визначено цілу низку понять – база даних, інформаційна послуга, інформаційна технологія, інформаційний продукт.

Водночас, цей документ містить спірні позиції. Наприклад, у ст. 6 Закону визначено функції державних органів у реалізації Національної програми інформатизації, зокрема:

- захист авторського права на бази даних і програми, створені для потреб інформатизації та особистої інформації;
- встановлення стандартів, норм і правил використання засобів інформатизації;
- забезпечення доступу громадян та їхніх об'єднань до інформації органів державної влади, місцевого самоврядування, а також до інших джерел інформації.

Варто зазначити, що у більшості зарубіжних країн така діяльність обов'язково підлягає ліцензуванню, для чого існують відповідні інституції. В Україні ж маємо ситуацію, коли, наприклад, у процесі створення електронної бібліотеки досить часто допускаються порушення законодавства, зокрема норм Закону України «Про авторське право і суміжні права».

На даний час, чинне законодавство не приділяє належної уваги таким об'єктам, а Закон України «Про авторське право і суміжні права», захищаючи права авторів на створені ними документи, висуває досить жорсткі вимоги стосовно використання творів, а це суперечить політиці Відкритого доступу та суттєво обмежує можливості бібліотеки щодо представлення документів для необмеженого користування.

Важливим напрямом розвитку нормативного правового забезпечення бібліотечної діяльності є законодавче закріплення положень, що визначають статус бібліотекарів як однієї з ключових ланок інформаційного простору. І хоча певні позитивні зрушення тут відбулися із набуттям чинності Постанови КМУ від 30.09.2009 р. № 1073 «Про підвищення заробітної плати працівникам бібліотек», якою була встановлена надбавка за особливі умови роботи у розмірі 50% посадового окладу працівникам державних і комунальних бібліотек, на даний час діяльність бібліотечних фахівців та їхнє значення в розвитку інформаційного середовища залишаються «недооціненими». Виходом із даної ситуації є законодавче закріплення належного матеріального забезпечення та соціальних гарантій бібліотечним працівникам, а також доповнення чинного нині Класифікатора професій 003:2005 уже реально існуючими в бібліотеках новими назвами професійних робіт: такими, як: інформаційний менеджер, менеджер корпоративних бібліотечно-інформаційних ресурсів, менеджер електронних комунікацій, бібліограф-аналітик інтернет ресурсів, бібліограф-експерт міжнародних ІПС, технолог автоматизованих бібліотечних систем, бібліотекар-педагог, оператор копіювальних та розмножувальних машин, адміністратор системи, інженер-програміст тощо.

Література

1. Вилегжаніна Т. І. Українські публічні бібліотеки: партнерство – запорука успіху розвитку бібліотечної справи / Т. І. Вилегжаніна // Бібліотечна планета. – 2012. – № 1. – С. 4-5
2. Маленкова Ю.О. Правові аспекти регулювання діяльності бібліотеки [Електронний ресурс] / Ю.О. Маленкова. – Режим доступу : http://library1.stu.cn.ua/wp-content/documents/pravovi_aspecti.pdf. – Заголовок з екрана.
3. Про Національну програму інформатизації : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/74/98-вр>. – Заголовок з екрана.
4. Про обов'язковий примірник документів : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/595-14>. – Заголовок з екрана.
5. Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України № 537-V від 09.01.2007 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/law/07_isu.html. – Загол. з екрану.

УДК 659.1:004.738.5

Зоря Марія Миколаївна,
*студентка факультету торгівлі та маркетингу
Київського національного торговельно-
економічного університету,
м. Київ, Україна*

ТРЕНДИ СУЧАСНОЇ ІНТЕРНЕТ-РЕКЛАМИ

Інтернет посів місце серед основних засад сучасної рекламної комунікації, оскільки «став стратегічною інфраструктурою, що грає першорядну економічну і соціальну роль» [9, с.16]. Інтернет як комунікативна технологія реалізує «інтерактивний характер комунікації, гіпермедійну природу й можливість побудови індивідуальної взаємодії» [6, с.135]. Це сприяє просуванню компанії серед цільової аудиторії, що збільшуватиме продажі, підвищуватиме конкурентоспроможність організації. Актуальність роботи визначається сучасними тенденціями рекламного ринку, які пов'язані зі швид-

ким розвитком інформаційних технологій, оскільки інтернет стає всеохопною комунікаційною технологією. Це призводить до зростання маркетингових можливостей, посилення партнерських відносин між компанією і споживачами.

Метою роботи є осмислення специфіки сучасних інструментів рекламної комунікації в діяльності підприємства. Світ перейшов від промислової економіки до цифрової. В інформаційну епоху, якій властиве швидким зростанням та розвиток ІКТ, можна спостерігати розширення та пошук нових інструментів створення рекламних стратегій з урахуванням тенденцій часу. Питання інтернет-реклами опрацьовані у роботах Н. Бойко, М. Варганича, І. Гряділь, А. Павленко, С. Кейса, Дж. Траута, Е. Райса та інших.

Наразі настав етап становлення ринку інтернет-реклами, коли майже кожен рекламодавець усвідомлює її переваги. Це й високий ступінь «попадання в ціль» завдяки гнучкій системі налаштування рекламних показів, і висока оперативність, й інтерактивність, і доступна ціна. Пошукові запити стають об'єктом купівлі-продажу. Але основна причина підйому – зростання користувачів мережі Інтернет. Близько 5 років тому вузький охоплення аудиторії був одним з головних недоліків реклами в мережі в порівнянні з ТБ й іншими ЗМК. Сьогодні ж досить чітко вимальовується тенденція витіснення телебачення з чільних позицій. При цьому частина користувачів дивляться телепередачі в мережі Інтернет.

В основі Інтернет-комунікацій pull-модель («тягнення»), тобто інформація транслюється за запитом користувача. При цьому важливою стає роль конфіденційності запитів та інформації. За словами Поля Коффі, фахівця компанії Google, етичність збору даних сьогодні має вирішальне значення. Сьогодні технологія cookie слідкує за діями користувача на сайтах [8]. Нові стратегії мають здійснюватися із урахуванням конфіденційності користувачів.

Новий тренд, впроваджений у зарубіжних компаніях – programmatic media buying. Це автоматизація купівлі й продажу реклами в режимі реального часу, яка мінімізує процеси пошуку рекламних ресурсів і майданчиків. Автоматизовані системи працюють швидко й показують інформацію найбільш зацікавленим користувачам. Програматик реклама використовує штучний інтелект і машинне навчання, щоб аналізувати величезні обсяги даних і знаходити оптимальні вектори просування бізнесу. Серед переваг цієї технології швидке отримання широкого охоплення, гнучкий таргетинг, автоматизація процесів.

Цікави інструментом інтернет-реклами є чат-боти. Споживачів влаштовує можливість швидкого вирішення запиту від підприємства або менеджера в системі цілодобового обслуговування без вихідних днів. Проте на думку А. Воронюка й А. Поліщука, авторів книги «Актуальний інтернет-маркетинг», популярні нині чат-боти – це відмінне рішення, коли користувачеві потрібно виконати набір стандартних дій: замовити їжу, забронювати квитки тощо, але у нетипових ситуаціях все одно необхідний зв'язок із оператором [2].

Оmnіканальність як риса сучасної реклами та маркетингу передбачає взаємодію зі споживачами за рахунок кількох каналів, пов'язаних між собою, які пропонують клієнту єдиний матеріал. Сьогодні користувачі інтернету користуються численними гаджетами. Перемикання між різними девайсами й платформами має бути нескладним і комфортним для споживача. Інтеграція декількох каналів забезпечує безперервну комунікацію з клієнтом, сприяє її залученню, допомагає утримувати увагу й створює позитивний клієнтський досвід. Правильно проводячи omnicannelний тип комунікації, компанія може запропонувати поліпшений користувацький інтерфейс і єдине повідомлення бренду, що спонукає людей до дії. Канали зв'язку повинні збиратися в єдину картину для досягнення результату. Але варто не зловживати крос-постингом у соціальних мережах, адже так втрачається унікальність меседжу, налаштованого для кожної ЦА на відповідній платформі, таким чином генеруватиметься лише однорідний контент без диференціювання та врахування особливостей ЦА.

Особливою функціонально-етичною рисою сучасної реклами стаю інклюзивність. Контент має бути адаптований до різних аудиторій, враховувати особливості раси, гендеру, релігії тощо. Наприклад, у середині 2020 року в Google пошуку збільшилася кількість пошукових запитів Black-owned business, що пов'язано із рухом BLM. Люди прагнуть змінити світ не тільки за допомогою політичних і соціальних кампаній, а й через певні купівельні рішення.

Із актуальних трендів рекламної та маркетингової комунікації – так звані явища нової щирості і комерціалізованої близькості. Щоб «продати» певну частину контенту або продукт бренду, важливо переживати з споживачами одні й ті ж події. SMM-сфера стає все більш «людяною». У центрі уваги реклами – надихаючі історії успіху і відвертість. Завдання SMM-фахівців – проявити емпатію, утримати увагу на болях цільової аудиторії, риторичні заклики до двостороннього спілкування

Отже, серед актуальних трендів сьогочасної інтернет-реклами – конфіденційність користувачів, «programmatic media buying», інклюзивність контенту, використання чат-ботів, омнікальність, крос-постинг. Серед причин цих трендів те, що реципієнти реклами хочуть бути почутими й брати участь в маркетингових процесах. Вони стають суб'єктами рекламної взаємодії, а не лише об'єктами впливу реклами. Ми спостерігаємо зародження активного діалогу між компанією і її цільовою аудиторією. Сьогодні вкрай необхідно дивувати потенційних клієнтів, залучати їх у діалог за допомогою системи комунікацій, показувати, що думка аудиторії та її лояльність важлива для компанії.

Література

1. Закон України «Про рекламу» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
2. Воронюк А. Актуальний інтернет-маркетинг/ Антон Воронюк. Александр Полищук. – К. : «Агентство «ІРІО», 2018. – 160 с. :
3. Євтушенко О. В. Аналіз психологічного впливу реклами на споживачів туристичного продукту [Електронний ресурс] / О. В. Євтушенко // Економіка та держава. – 2015. – № 9. – С. 55-59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/esde_2015_9_14, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
4. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики/ В. Іванов. – Київ: Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
5. Карновский М. Ведущие тренды digital-маркетинга и прогнозы на 2021 год [Електронний ресурс] / М. Карновский. – Режим доступу: https://www.thinkwithgoogle.com/intl/ru-ru/consumer-insights/consumer-trends/digital-marketing-trends-predictions/?utm_source=twg_telegram&utm_medium=social, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
6. Мазуренко В. П. Розвиток сучасної концепції маркетингу в мережі Інтернет [Електронний ресурс] / В. П. Мазуренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – 2014. – Вип. 118(1). – С. 134-144. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/armv_2014_118\(1\)_15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/armv_2014_118(1)_15), вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
7. Огілві Д. Про рекламу / Д. Огілві. – Харків, 2019. – 288 с.
8. Петрина К. 5+ основних трендів інтернет-маркетингу в 2021 році [Електронний ресурс] / К. Петрина. – Режим доступу: <https://esputnik.com/uk/blog/5-osnovnih-trendiv-internet-marketingu-v-2021-roci>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
9. Піскорська Г.А., Шкуров Є.В. Розвиток інформаційного суспільства Франції// Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. Випуск 117 (ЧастинаII). С. 16-22.
10. Ушакова І.О. Підходи до створення інтелектуальних чат-ботів / І.О. Ушакова // Системи обробки інформації. – 2019. – № 2(157). – С. 76-83. <https://journal-hnups.com.ua/index.php/soi/article/view/soi.2019.157.10>.
11. Холод О. Комунікаційні технології (у теорії інмутації) / О. Холод. – Київ: КиМУ, 2010. – 147 с.
12. Fuchs C. Critical Theory of Communication: New Readings of Lukács, Adorno, Marcuse Honneth and Habermas in the Age of the Internet. – University of Westminster Press, 2016. – 236 p.

УДК 001.102:004.77(477)

Калюжна Наталія Миколаївна,
аспірантка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Горбань Юрій Іванович,
канд. культурології, доцент

ВІДКРИТИЙ ДОСТУП ДО НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ В УКРАЇНІ: БАР'ЄРИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Рух за вільний та безперешкодний доступ до опублікованих результатів наукових досліджень є одним із пріоритетних викликів сучасної наукової комунікації. Вирішення гострих проблем сьогодення, в тому числі і подолання пандемії COVID-19, напряду залежить від наукового прогресу, швидкості обміну знаннями та доступності до результатів досліджень широкого кола науковців та громадськості. Відповідно до Будапештської Ініціативи Відкритого Доступу (Budapest Open Access Initiative) "відкритий доступ" трактується як забезпечення безперешкодного публічного доступу до рецензованих наукових публікацій, можливість їх завантаження, копіювання, розповсюдження, здійснення пошуку, вводити їх як дані у програмне забезпечення, або ж використовувати у інших правовірних цілях без жодних фінансових, правових та технічних бар'єрів [1].

Серед основних драйверів, які змінюють усталену модель поширення наукової літератури є грантодавчі організації та фонди, що фінансують наукові дослідження та зобов'язують дослідників робити результати наукових досліджень, загальнодоступними для всіх. Політику відкритого доступу адаптували у своїй діяльності Національний Інститут Охорони здоров'я США, Фонд Білла і Мелінди Гейтс, Британська фундація Wellcome Trust, Європейська Комісія у рамках конкурсних програм Horizon 2020 та Horizon Europe [2]. Крім того, у 2018 році група з національних фондів та грантодавчих організацій за підтримки Європейської Комісії створили ініціативу cOAalition S, метою якої є зробити безперешкодний та негайний доступ до наукових публікацій реальністю, шляхом реалізації плану S. В свою чергу план S постановляє, що починаючи із 2021 року усі наукові публікації, які є результатом проведення досліджень, що отримали фінансування від національних та публічних фондів мають бути відкритими і загальнодоступними [3].

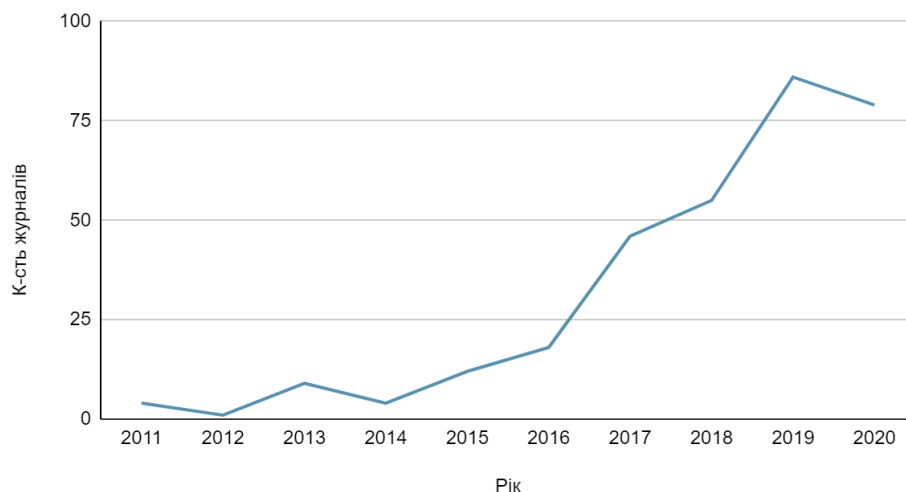
Розрізняють декілька видів відкритого доступу, найширше охоплення серед науковців з яких отримали:

- Золотий відкритий доступ (Gold OA) передбачає оприлюднення публікацій у журналах відкритого доступу, які надають вільний, онлайнний доступ для читачів. Особливістю таких журналів є те, стаття стає доступною з моменту її публікації. Проте автор (або ж установа, де він працює чи грантодавець) покриває витрати за публікацію (article processing fee, APC). На практиці журнали відкритого доступу часто визначаються за фактом їх індексації у Міжнародному каталозі журналів відкритого доступу (DOAJ) [4].
- Зелений відкритий доступ (Green OA) означає, що автор має право самоархівувати препринт статті у інституційному або тематичному репозитарії чи архіві препринтів.
- Гібридний відкритий доступ (Hybrid OA) передбачає надання доступу до публікацій, опублікованих у закритих журналах, за умови сплати встановленої видавцем (APC).
- Відкладений відкритий доступ (Delayed OA) вживається до наукових статей, які опубліковані у закритих журналах, але видавець відкриває до них доступ після закінчення періоду ембарго [5].
- Чорний відкритий доступ (Black OA) - розповсюдження публікацій на піратських сайтах, зокрема Sci-Hub LibGen [4].

На березень 2021 у Міжнародному каталозі репозитаріїв відкритого доступу (OpenDOAR) зареєстровано 103 українських репозитарії. Для порівняння, Польща має 119, Словаччина – 4, Німеччина – 276, Туреччина – 154, Латвія – 5, Італія – 141, Румунія – 5. OpenDOAR було створено спільними зусиллями університету Ноттінгема та Лундського університету Швеції у 2005 році з метою моніторингу інформації про наявність та

поширеність відкритих репозитаріїв у світі. Подібний каталог існує і для реєстрації журналів відкритого доступу - Directory of Open Access Journals, який індексує та популяризує рецензовані журнали відкритого доступу з усього світу. На березень 2021 каталог нараховує 16 129 журналів, 11 629 надають авторам можливість опублікувати свої роботи безкоштовно. В каталозі зареєстровано 326 журналів відкритого доступу з України, 172 з яких не беруть плату за публікації і є безкоштовними.

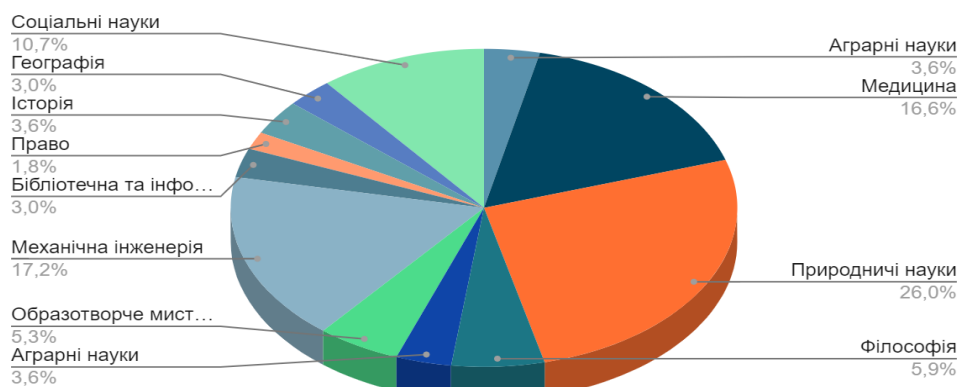
Динаміка реєстрації журналів відкритого доступу у DOAJ

Діаграма 1. Динаміка реєстрації журналів відкритого доступу у DOAJ

Діаграма 1 відображає стрімку динаміку зростання журналів відкритого доступу в Україні. Проте, варто зазначити, що справжня кількість журналів відкритого доступу може відрізнятись, так як DOAJ індексує лише ті журнали, які надають негайний доступ до публікацій. За дисциплінами (Діаграма 2) у DOAJ найбільше індексується журналів природничого напрямку - 44, що становить 27,7% від загальної кількості видань, механічна інженерія 29 (18,2%), медицина - 28 (17,6%), соціальні науки - 18 (11,3%),

Журнали зареєстровані у DOAJ за дисциплінами

Діаграма 2. Розподіл журналів, що індексуються у DOAJ за галузями знань

філософія - 10 (5,9%), образотворче мистецтво - 9 (5,3%), аграрні науки - 6 (3,6%), історія - 6 (3,6%), бібліотечна та інформаційна справа - 5 (3,0%), право - 3 (1,8%). З огляду на дисципліни, гуманітарні та технічні спеціальності порівняно однаково представлені

на порталі. Проте, беручи до уваги загальну кількість наукових фахових видань в Україні, частка журналів відкритого доступу не є значною. На квітень 2021 року в Україні зареєстровано 1313 наукових фахових видань, серед яких 108 журналів належать до категорію "А", а 1205 до категорії "Б".

Подальше дослідження передбачає проведення кількісного аналізу статей відкритого доступу, опублікованих українськими науковцями у міжнародних наукових журналах.

Література

1. Budapest Open Access Initiative. URL: <https://www.budapestopenaccessinitiative.org/> (дата звернення: 12.03.2021).
2. Guide to Open Access in Horizon Europe. URL: <https://enspire.science/guide-to-open-access-in-horizon-europe/> (дата звернення: 06.04.2021).
3. OA2020 and cOAlition S Launch Joint Statement. URL: <https://www.coalition-s.org/oa2020-and-coalition-s/> (дата звернення: 06.04.2021).
4. Piwowar H., Priem J., Lariviere V., Alperin J., Matthias L. The state of OA: a large-scale analysis of the prevalence and impact of Open Access articles. *PeerJ*. № 6. <https://doi.org/10.7717/peerj.4375>
5. Laakso M., Björk B.-C. Delayed Open Access – an overlooked high-impact category of openly available scientific literature. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. 2005. № 7. Вип. 64. С.1323-1329. <https://doi.org/10.1002/asi.22856>

УДК 004.738.1www-027.561

Квартюк Олександр Олександрович,
студент ОС «Магістр»
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Свердлик Зоряна Михайлівна,
кандидат історичних наук, доцент

ПРОФЕСІЙНІ ВЕБСАЙТИ ЯК СУЧАСНИЙ ВИД ІНФОРМАЦІЙНОГО РЕСУРСУ

Швидкість оновлення інформаційних ресурсів, упровадження інновацій у діяльність українських підприємств, установ, організацій та їхнє намагання наблизитися до європейських стандартів призводять до потреби фахівців практично усіх сфер діяльності вдосконалювати свої професійні навички й набувати нових знань. Тенденція до самоосвіти і пошук шляхів для вивчення чогось нового або поглиблення знань зі своєї професійної сфери посилилася, коли світ охопила пандемія COVID. Під час карантину в усіх з'явилося більше часу і проходження курсів у режимі онлайн, кількість відвідувань різноманітних онлайн-платформ, майстер-класів зросла у декілька разів. Свідченням цього були (і продовжують бути) повідомлення власників освітніх веб-сайтів і засновників онлайн-курсів, а також численні публікації самих «здобувачів» знань на особистих сторінках у соціальних мережах, підкріплені фотографіями сертифікатів про проходження відповідних курсів.

Вище зазначене вказує на те, що значення професійних інтернетресурсів і спеціалізованих вебсайтів для фахівців посилюється. Із введенням карантину й упровадженням дистанційної форми роботи актуалізувалася необхідність звернення до ресурсів професійних вебсайтів, на яких фахівець відповідної сфери діяльності мав можливість слідкувати за змінами в законодавстві й нормативно-правовій базі, читати статті, повідомлення та коментарі експертів на професійну тематику. Багато зі спеціалізованих професійних вебсайтів існували ще до коронавірусної інфекції, проте не були настільки популярними. Однак із 2020 року їх популярність зросла, а в деяких продовжує утримуватися на високому рівні й дотепер.

Наведемо приклади професійних вебсайтів, які тривалий час користуються популярністю серед фахівців у сфері діловодства й архівної справи, документознавства, інформаційної аналітики.

Першою зазначимо групу компаній «Медіа-Про», що поєднує у своїй роботі багаторічний досвід, авторитет та якість контенту. Заснований у 2002 р., видавничий дім «Медіа-Про» стояв біля витоків формування ринку професійних видань в Україні. Сьогодні група компаній «Медіа-Про» випускає журнали за такими напрямками: кадри та персонал, охорона праці і пожежна безпека, екологія підприємства, економіка та облік, менеджмент, діловодство й секретаріат [1].

Задля розширення клієнтської бази і підвищення якості надання інформаційних матеріалів користувачам, незалежно від їхнього місця знаходження, компанія створила власний вебсайт, що вміщує аналоги друкованих періодичних видань групи «Медіа-Про» в електронній формі. Сайт компанії створено у витриманому та логічному вигляді, можна вибрати мову відображення інформації (українська і російська). Все чітко та лаконічно, корисну інформацію знайти легко, використовуючи перелік посилань у верхній та боковій частині вебсайту або використати рядок пошуку. На сайті представлена допомога онлайн-консультанта, який допоможе у вирішенні будь-якого питання, що може виникнути під час користування веб-сайтом. Загалом сайт створений якісно та простий для сприйняття, що є безсумнівною перевагою для компанії-власника.

Наступним у групі розробників професійної інформпродукції є цифрове видавництво МСFR – провідне спеціалізоване видавництво України. Компанія випускає свої продукти з 1998 р., поєднуючи законодавство та практику, досвід українських експертів та світові технології. Видавництво публікує спеціалізовані журнали (у друкованому та електронному вигляді), експертно-правові системи та програми, проводить семінари та курси підвищення кваліфікації [4].

Важливе місце в діяльності видавництва займає офіційний вебсайт. На головній сторінці сайту опубліковано перелік конференцій та семінарів, які будуть проводитися у майбутньому, із їх коротким описом, ціною та кількістю переглядів. Також присутня інформація про курси підвищення кваліфікації та минулі заходи, що вже закінчилися. Є окреме посилання на лекторів, що були або будуть задіяні у майбутніх заходах.

Умовне третє місце серед професійних інтернетресурсів займає журнал «КАДРОВИК. UA» – щомісячне видання для практичного використання кадровими службами юридичних осіб будь-яких форм власності (від малих підприємств і ФОПів до великих холдингів). У журналі регулярно публікують інтерв'ю з практиками, інформацію про кадровий аудит, державне інспектування, соціальний захист, мобілізаційну підготовку, стандарти праці, професійну класифікацію, звітність і статистику, кейси від фахівця, кадровий експрес-контроль і багато іншого.

Видання «КАДРОВИК.UA» існує також у сучасному форматі електронного «живого» журналу, в якому поєднано сучасність, практичність і достовірність професійної інформації. Вебсайт «Кадровика» також зрозумілий та простий. На головній сторінці розміщено новини, що стосуються не лише професійних тем, а й загальних. Також на сайті свої статті публікують експерти-практики із кадрової роботи, є форум кадровиків та зразки документів, що знаходяться у вільному доступі для усіх користувачів [2]. Унікальним вебсайт «КАДРОВИК.UA» робить наявність YouTube-каналу, де періодично виходять короткі, але корисні відео, інтерв'ю або прямі ефіри.

Корисним ресурсом для фахівців у сфері документознавства є журнал «Кадровик-01» – професійний кадровий журнал, що виходить друком із 2006 р. за інформаційної підтримки Міністерства соціальної політики України. «Кадровик-01» завжди тримає руку на пульсі законодавчих змін, не просто відстежує – що змінилось, а розповідає – що робити.

Окрім друкованої форми, як і попередні журнали, видавництво пропонує користувачам е-журнал з безплатною базою нормативно-правових документів. Однак безоплатність поширюється лише на нормативно-правову базу. Усі статті та публікації на вебсайті kadrovik01.com.ua, на відміну від попередніх вебсайтів, платні. Щоб отримати доступ до повнотекстових ресурсів, необхідно зареєструватися і оплатити підписку на певний термін (місяць, квартал, пів року, рік). Витрачені кошти виправдовуються, оскільки користувач отримує можливість першим дізнаватися про новини у кадровому законодавстві, розробку покрокових алгоритмів кадрових процедур, роз'яснення про дії кадрової служби у різних ситуаціях [3].

Звісно, наведені приклади вебсайтів професійних видань – не весь перелік корисних інтернетресурсів, якими можуть скористатися фахівці з інформаційної діяльності, документознавства. Ринок вебпослуг і продуктів із кожним днем розширюється. Інтернет витісняє традиційні підходи до пошуку, використання, зберігання і поширення інформації, а тому удосконалення дизайну, навігації, можливостей зворотнього зв'язку через вебсайт зараз перебуває на порядку денному в усіх власників і розробників вебсайтів і навіть цілих інтернетпорталів.

Література

1. Група компаній Медіа Про : вебсайт. URL: <https://mediapro.ua> (дата звернення: 03.03.2021).
2. Кадровик.юа : вебсайт. URL: <https://www.kadrovik.ua/> (дата звернення: 03.03.2021).
3. Кадровик01 : вебсайт. URL: <https://www.kadrovik01.com.ua> (дата звернення: 03.03.2021).
4. MCFR цифрове видавництво : вебсайт. URL: <https://profseminar.com.ua> (дата звернення: 03.03.2021).

УДК 070:303.62]:323.23

*Клепа Олена Едуардівна,
студентка Чорноморського національного
університету імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна*

Науковий керівник:
*Сазонова Юлія Олександрівна,
канд. наук із соц. комунікацій, доцент*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЖАНРУ БЛІЦОПИТУВАННЯ В ЗМІ: ВІД ПРИЙОМУ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ЖУРНАЛІСТИКИ ДО ЕФЕКТИВНОГО ІНСТРУМЕНТУ МАНІПУЛЯЦІЇ

Актуальність теми зумовлена тим, що у сучасному медіа жанр бліцопитування трансформується. Якщо засадничо він має репрезентувати саме громадянську журналістику, думку народу і відповідати ключовим принципам журналістики, як об'єктивність, правдивість, точність, баланс думок, то нині можемо зустріти бліцопитування, яке подано однобоко і відповідно, може стати інструментом маніпуляції. Все залежить від того, хто опитує та з якою метою проводиться опитування. Сфабриковані опитування потрібно виявляти та аналізувати, а професійний досвід та технології проведення бліцопитувань необхідно вивчати, щоб оптимізувати використання бліцопитувань в професійній роботі журналіста.

Метою статті є дослідити видозміни жанру бліцопитування, його функціональний діапазон залежно від інтенцій журналістів в регіональних миколаївських ЗМІ та сформулювати рекомендації для проведення бліцопитувань.

Аналіз досліджень і публікацій. К. Бекерс глибоко аналізує інтерв'ю з пересічними громадянами, які відповідають на питання опираючись на власні думкування та особистий досвід [1]. Як правило, таке опитування проводиться несподівано і містить небагато запитань. К. Нєвядомські та І. Заблоцкі зазначають, що опитування можуть виступати як метод маніпуляції в медіа, бо при редагуванні можна відібрати відповіді, які задовольняють тих, хто проводить опитування [2].

В Україні теми групового інтерв'ю є у працях М. Гоманюка [3], О. Злобіної [4].

Виклад основного матеріалу. О. Тертичний визначає бліцопитування, як різновид інтерв'ю, яке за своїми характеристиками відноситься до аналітичних жанрів. В ході опитування журналіст ставить одне або декілька одних і тих же питань великій кількості людей [5].

Бліцопитування може існувати як окрема рубрика або елемент сюжету у розважальному шоу чи аналітичній програмі, але лише для підтвердження, що тема є цікавою,

актуальною і обговорюваною у соціумі. За «Стандартами інформаційного мовлення публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» «вільно можна ілюструвати бліц-опитуваннями лише безумовно позитивні, неконфліктні події» [6, 17].

Так, апріорі бліцопитування відображає громадську думку, але і її можна скорегувати. При проведенні передвиборних компаній у мережі Інтернет, бліцопитування використовують як політичну рекламу або антирекламу тих чи інших кандидатів, політичних партій.

25 жовтня 2020 року по всій території України відбулися місцеві вибори. На окупованій території та на частині Донбасу, яка підконтрольна Україні, з міркувань безпеки ЦВК їх скасувала. У серпні, на Youtube-каналі «Партія Шарія Николаев», з'явилося бліцопитування «Чи захищена в Україні свобода слова? Як ставитеся до скасування виборів на підконтрольних територіях на Донбасі? Чи довіряєте поліції і судам?». Усі опитувані висловили свою недовіру поліції і судовій системі. На питання про свободу слова та вибори на Донбасі відповіді розділилися. Коли висловлення опитуваних не збігалися з політикою партії кореспондент висловлював власну думку, надавав провокативні факти, чим корегував погляди опитуваних. Таким чином, навіть ті, хто на початку давав позитивну відповідь, у своєму твердженні засумнівалися і змінили її на протилежну. У даному випадку бліцопитування стало інструментом маніпуляції.

Цього ж року, при проведенні передвиборних компаній виборів міського голови та партій до міської ради Миколаєва, під час перегляду відео у мережі Інтернет у вигляді бліцопитування місцевих мешканців, з'являлася нав'язлива реклама політичної партії «ОПЗЖ». Кореспондент на головній вулиці міста запитував перехожих «Чи визначилися ви за кого голосуватимете?». Більшість опитуваних віддали перевагу саме опозиції (тобто, в даному випадку – замовнику), декілька опитуваних повідомили, що голосуватимуть за пропрезидентську партію і ніхто з інтерв'юерів не підтримав партію чинного мера. За результатами голосування партія останнього посіла друге місце в перегонах і отримала 23,09% голосів. Після виборів дане опитування було вилучено з мережі Інтернет. Отже, в даному випадку бліцопитування використали, як ілюзію вираження громадської думки, що суперечить самій природі даного виду інтерв'ю.

Подібну «інформаційну бульбашку» у 2014 році створили кореспонденти Інтернет видання «Преступности.НЕТ». Якщо в попередньому випадку на бліцопитуванні була позначка «політична реклама», то цього разу напередодні виборів з'явилася стаття з маніпулятивним заголовком «Миколаївці виступили проти Опришко», де було опублікований сюжет заснований на бліцопитуванні містян. Усі учасники вказували свою недовіру та негативне ставлення до кандидата. Тим не менш, він посів друге місце в виборчих перегонах та набрав 23,26%, що становить 14 тисяч 959 голосів.

Створити подібну «інформаційну бульбашку» за допомогою бліцопитування може і недосвідчений інтерв'юер або той, хто не усвідомлює призначення даного жанру. Тому, ми вважаємо доречним розробку рекомендацій з метою їх подальшого впровадження медіапрацівниками для успішного проведення бліцопитувань.

Цей жанр, як вид формування громадської думки, часто на практиці використовують кореспонденти Суспільного. Зазвичай, бліцопитування може бути окрасою розважального шоу або частиною інформаційно-аналітичної програми. Такий фрагмент може існувати, як окремий сюжет (наприклад, є інфопривід), так і у тандемі з експертом. Вустами опитуваних кореспондент, для якого журналістська етика і стандарти не пусті слова, намагається зберегти баланс думок та донести громадськості «що на цю тему думають люди».

Оскільки за стандартами бліцопитування не може давати кількісного співвідношення прихильників, бо це лише демонстрація спектру думок громадськості [6], то варто одразу прорахувати варіативність можливих відповідей. Не можна нехтувати тими, які не збігаються з вашою думкою. Навпаки, їх треба шукати. Навіть, якщо це займе більше часу. Тому, при проведенні опитування, треба не рахувати респондентів, а аналізувати відповіді.

Слід чітко формулювати питання, давати можливість людям самим вирішувати, вони «за» чи «проти». Намагатися уникати «Чи згодні/чи не згодні?» Питання з варіантами відповіді можуть існувати, але лише як гачок. Краще запитувати «Як Ви ставитеся до...?» і завжди прагнути отримати повну відповідь. Однотипні, короткі, необґрунтовані – не репрезентативні для аудиторії. Тому слід додавати – «Чому?». Якщо людині складно сформулювати думку, то можна допомогти додатковими питаннями, але у жодному разі не відповідати за них.

Щоб бліцопитування було успішним, необхідно шукати того, хто зачепить глядача емоцією. Такі фрази можуть стати окрасою всього сюжету. На фінал опитування радимо взяти нейтральну відповідь, навіть якщо вона не несе змістовного навантаження. Так ми уявно ставимо три крапки.

Висновки. Бліцопитування наближає глядача чи читача до теми, проблеми на яку проводиться даний вид опитування. Може існувати як самостійно (наприклад, у розважальних програмах) так і для показу актуальності теми. Аудиторія, для якої призначений даний медіа продукт, сприймає думки пересічних громадян або підставних осіб як думку більшості або, навіть, як власні судження. Тому важливо зберігати баланс думок. У маніпулятивному бліцопитуванні та у бліцопитуванні, яким кореспондент свідомо чи не свідомо створює ефект «інформаційної бульбашки» – цей баланс порушено. Такі бліцопитувань в практиці миколаївських ЗМІ мають виключно політичний підтекст та з'являються лише підчас передвиборчих компаній.

Щоб опитування громадської думки було об'єктивним, йдучи на бліцопитування, кореспондент повинен мати на меті не спростити собі завдання і зекономити час, а шукати варіанти відповідей на дані питання.

Література

1. Beckers, K. Vox pops : the content, selection and influence of vox pops in news coverage [Електронний ресурс] / Kathleen Beckers. – Режим доступу до ресурсу: <https://repository.uantwerpen.be/docman/irua/7f1407/145073.pdf>. – [Дата звернення : 21.03.2021].
2. Manipulacja: pedagogiczno-społeczne aspekty. Cz. 1, Interdyscyplinarne aspekty manipulacji [Електронний ресурс] / Say hello to eRIKA, the Andrzej Frycz Modrzewski Krakow University's Repository. – Режим доступу до ресурсу: <http://hdl.handle.net/11315/5314>. – [Дата звернення : 21.03.2021].
3. Гоманюк, М. Інтерв'юер у масовому опитуванні. Кишеньковий навчально-методичний посібник / Микола Гоманюк. – Херсон: Гілея, 2013. – 84 с.
4. Злобіна, О. Запитання в журналістському інтерв'ю та соціологічному опитуванні: спільні помилки – відмінні наслідки / [І. Бекашкіна, І. Кучерів, А. Биченко та ін.] // Опитування громадської думки. Посібник для журналістів / [І. Бекашкіна, І. Кучерів, А. Биченко та ін.]. – Київ: Фонд «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва, 2020. – С. 43–50.
5. Тертычный, А. Жанры периодической печати. Учебное пособие [Електронний ресурс] / Александр Тертычный // Аспект Пресс. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.evartist.narod.ru/text2/01.htm>. – [Дата звернення : 21.03.2021].
6. Стандарти інформаційного мовлення публічного акціонерного товариства «Національна суспільна телерадіокомпанія України» [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: https://tv.suspilne.media/uploads/assets/files/PBC/standarty_iformmovlennia.pdf. – [Дата звернення : 23.03.2021].

УДК 022:004.738.1www

Кравченко Тетяна Олександрівна,
студентка ОС «Магістр»
Білоцерківського інституту економіки та управління
Університету «Україна»

Науковий керівник:
Романченко Інна Григорівна,
канд. істор. наук, доцент

ВЕБСАЙТ БІБЛІОТЕКИ ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ БІБЛІОТЕЧНИХ ІННОВАЦІЙ

Реалії ставлять бібліотеку закладу вищої освіти перед необхідністю змінюватися, модернізуватися: удосконалювати структуру обслуговування, запроваджувати нові сервіси, послуги та продукцію, розширювати сфери взаємодії між бібліотеками, користува-

чами та іншими установами. Адже сучасна бібліотека – це не тільки зібрання книжкових колекцій, але й величезний світ соціальних комунікацій, основна мета яких пошук нових знань. І майбутнє мають виключно ті бібліотеки, які поєднують традиційні послуги та нові інформаційні технології.

Незамінним інструментом впровадження інновацій в бібліотечне обслуговування та ефективним ресурсом для обслуговування користувачів в віртуальному просторі стає веб-сайт бібліотечної установи. Першочергово він дає можливість «осучаснити» традиційні послуги бібліотеки, реалізувати інноваційні методи і форми інформаційно-бібліографічного обслуговування, а також просувати бібліотечні послуги в загальнодоступний інформаційний простір і таким чином розширити коло читачів.

В той же час сайт являється інноваційним методом інформаційно-бібліографічного обслуговування. Він має власну «фізичну» адресу, регулярні та довідкові дані, зокрема відомості про каталоги, електронні ресурси, бази даних, електронні виставки, наукову та видавничу діяльність, нові надходження, конференції, бібліотечні новини. Веб-сайт має свою пошукову систему, яка дає змогу зорієнтуватися у фонді бібліотеки. При цьому основна частина інформації веб-сайту є незмінною або статичною та підлягає багаторазовому використанню.

Сайт дозволяє впливати не лише на читача, що прийшов до бібліотеки, а й віддалених користувачів і надає читачеві можливість самому обрати спосіб читання. За його допомогою активно розвивається технологія створення повнотекстових електронних колекцій, що підвищує якість інформаційного обслуговування і одночасно сприяє вирішенню проблеми збереження бібліотечних фондів, поширюються електронні бібліографічні ресурси, здійснюється рекламування бібліотечних послуг, а також забезпечується зворотній зв'язок з користувачами [1].

Однією з нових форм обслуговування користувачів є залучення їх до роботи з електронними сервісами. А сайт бібліотеки є ключовим інструментом дистанційного забезпечення інформаційних потреб користувачів та розширення бібліотечних послуг. С. Цимбалюк [3] та О. Шапчиць [4] виділяють основні складові сучасного інформаційного простору бібліотеки, серед яких провідне місце належить веб-сайту

Н. Тарасенко трактує бібліотечні сайти як інноваційний інтерактивний бібліотечний інформаційний продукт, який характеризується оперативністю, мобільністю, різноформатністю, регулярністю, реагентністю, інтерактивністю, у поєднанні з комплексним характером представленої в ньому інформації, яка може бути використана багаторазово [2]. Окрім того, використовуючи у своїй діяльності сайт, бібліотеки вирішують проблема систематизації і доступності інформації, незалежно від місця знаходження користувача, швидкого і результативного пошуку. Сайт надає доступ до електронного каталогу, репозитарію, до баз даних, в тому числі наукометричних і власної генерації. На його основі вдається успішно реалізовувати й інші інноваційні інформаційні продукти, як: «Віртуальна довідкова служба», сервіси «Віртуальні виставки» та «Нові надходження», різноманітні мультимедійні проекти тощо.

Отже, створення сайту є не питанням іміджу бібліотеки, а нагальною практичною необхідністю, що дозволяє вирішувати ряд завдань: змінити характер інформаційно-бібліографічного обслуговування користувачів, перенести центр ваги цієї роботи з бібліотеки на читача внаслідок просторової і тимчасової загальнодоступності цієї інформації; організувати віртуальне бібліотечне обслуговування; доповнити інформаційно-бібліографічного обслуговування новими формами і методами, пов'язаними із застосуванням сучасних засобів зв'язку та обробки інформації.

Література

1. Кулик Є. Застосування технологій Веб 2.0 у практиці бібліотечно-інформаційного обслуговування юнацтва / Є. Кулик // Бібліотечний вісник. – 2018. – № 3. – С. 23-28.
2. Тарасенко Н. Інноваційні аспекти бібліотечно-інформаційного виробництва. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1044:innovatsijni-aspekti-bibliotechno-informatsijnogo-virobnitstva&catid=81&Itemid=415
3. Цимбалюк, С. Інформаційні ресурси бібліотеки та їх роль у забезпеченні якісної підготовки фахівців нової формації / С. Цимбалюк, Н. Добрянська // Бібліотеки ВНЗ України у процесі імплементації Закону «Про вищу освіту» та інформатизації суспільства :

матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Івано-Франківськ, 16-19 черв. 2015 р. / Наук.-техн. б-ка Івано-Франк. нац. техн. ун-ту нафти і газу. – Івано-Франківськ, 2015. – С. 308-316.

4. Шапчиць О. І. Бібліотека закладу вищої освіти в інформаційному просторі / Шапчиць О. І. // Бібліотека: місце традицій, простір інновацій : матеріали круглого столу, присвяч. 55-річчю наук. б-ки Київ. нац. ун-ту культури і мистецтв, Київ, 30 листоп. 2018 р. / М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, наук. б-ка. – Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2018. – С. 88-90.

УДК 316.77:741.5

Крикуненко Сергій Віталійович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Медведєва Валентина Миколаївна,
кандидат педагогічних наук, професор

КОМУНІКАТИВНА ДІЯ КОМІКСУ

Комікс (від англ. comic – смішний, комедійний, кумедний) – форма розповіді, створена за допомогою малюнків та супроводжуючого тексту, які у поєднанні між собою формують цілісну історію. Ще з давніх часів людство прагнуло до створення загальнодоступної інформації для того, щоб вести комунікацію з людьми та групами людей на великій відстані. Так і з'являється візуальна інформація, тобто зафіксоване візуально-образне вираження думки, яка в давні часи ставала найефективнішим способом обміну ідей та повідомлень. Історія візуальної комунікації починає свій відлік ще зі стародавніх печерних картин та єгипетських ієрогліфів, а поява першої писемності використовувалась у поєднанні із зображеннями для більш зрозумілого та ефективного способу обміну інформації. Картинки та ілюстрації, створені на матеріальних поверхнях, ставали свого роду передавачем будь-якої важливої інформації і виконували комунікативну дію між різними групами людей. Як правило, такі інформативні зображення ставали репрезентацією важливих подій, особливостей соціального устрою та релігійних обрядів, а послідовність викладання інформації вибудовувалась у певний наратив, що і давало можливість на відносно точне розуміння певних подій. За таким же принципом діє і комікс, оскільки його головною функцією є передача інформації через зображення та супутній текст.

У другій половині ХХ ст. комікси стали одним із найпопулярніших напрямків масової культури. З розвитком сучасних технологій та масмедіа, виникає певна потреба у найефективнішому та швидкому способі подачі інформації до аудиторії. Оскільки візуальна інформація є не тільки загальнодоступною і зрозумілою для споживача, а й максимально швидкою для засвоєння, це породжує інтерес до швидкої візуалізації матеріалу та його перетворення в ілюстративну форму. Такі потреби до колосальної швидкості засвоєння інформації і зумовлюють вибух популярності розвитку комікс-культури. Перші комікси з'являються на останніх сторінках місцевих газет, а з часом перетворюються на самодостатній інформаційний продукт. Переважно перші мальовані історії були гумористичного характеру, але з часом їх зміст став більш різноманітним, – з'явилися комікси пригодницького характеру, науково-фантастичні та детективні. Вже у 1970-ому році в Сан-Дієго з'являється перший міжнародний некомерційний фестиваль San Diego Comic-Con International, присвячений коміксам та пов'язаному з ним мистецтвом. Слід за ним в 1974-ому виникає найбільший європейський варіант Комік Кону – Міжнародний фестиваль коміксів в Англемі. Сьогодні прихильники коміксів відносяться до неймовірно численної субкультури «Гік» та зустрічаються не тільки на щорічних фестивалях, але й об'єднуються в асоціації, випускають свої незалежні видання, проводять фестивалі, та знаходяться у постійній комунікації між собою через мережу Інтернеті.

Комікс стає не тільки одним із найпопулярніших напрямків масової культури, але й засобом масової комунікації, оскільки на сьогоднішній день автори передають не тільки

ки художню або вигадану історію, але й наукову (Н.Соуаніс) та документальну (Дж. Сакко) інформацію. Це зумовлено тим, що формат ілюстративної подачі інформації є простим та більш сприйнятним. На сьогоднішній день відомі приклади використання коміксів у підручниках освіти, завдяки яким учні навчаються складати окремі вихоплені фрагменти художньої оповіді в єдину сюжетно-подієву конструкцію. Кожен читач коміксу, не дивлячись на вік, отримує повну свободу інтерпретації атмосфери історії, звукових та шумових фактур, емоційного стану героя історії. Не останню роль в цьому процесі відіграють і стилістичні елементи коміксу, такі як розбивка сторінки на секції, розмір і форма «комірки» для прямої мови, стилізація шрифтів, характер опису персонажів, деталізація та форма композиції кадру.

Світ мальованих історій володіє власною системою національних стилів, які можуть викликати у читача різний емоційний та чуттєвий відгук. Головні відмінності між стилями коміксів пов'язані перш за все з місцем і умовами, в яких була створена малювання історія, елементами і деталями в панелі або кадрах коміксу, композиційними та художньо-стилістичними мотивами, а також за типом опису розповіді та подачі візуальної інформації. Виділяють три основні національні (*інш. регіональні*) стилі мальованих історій, серед яких: американські комікси, франко-бельгійські BD (*bande dessinée*) і японська манга. У кожному із стилів мальованих історій відбувається певне відлуння менталітету регіону, особливостей характеру та світосприйняття людей, а форма оповіді напряму залежить від впливу розвитку власного культурного простору і процесів культурного історизму. Всі ці фактори вказують на прямий комунікативний характер між автором, його художньо-естетичним відображенням дійсності і читачем, який приймає цю інформацію.

Комікс, формат якого на сьогоднішній день всім відомий, виконує комунікативну дію не тільки відображенням художньої дійсності, а й передачею дизайнерських та стилістично-візуальних елементів та форм, які виконують у читача емоційний відгук. Композиційна побудова коміксу, а саме естетичні фігурно-декоративні елементи розповіді та філактерії, - «словесні хмаринки» які виникають під час розповіді персонажу, вже досить тривалий час зустрічається в різних напрямках соціокультурної комунікації між людьми. Стилiстичні складові композиції коміксу зустрічаються в ілюстраціях незалежних видань, месенджерах соціальних мереж, рекламі, музичних відеокліпах, кіномистецтві, а також в сучасному сценічному просторі як складова дизайнерського оформлення вистави або естрадного номеру. Найбільший вплив на сьогоднішній день мальовані історії мають на кіномистецтво, оскільки найгучніші кіноблокбастери, які мають колосальні збори в касах всього світу належать саме фільмам по мотивам коміксів. Всі ці фактор вказують на неймовірний масштаб популяризації комікс-культури у світі та потужність комунікативної дії мальованих історій у соціальному просторі повсякдення.

Складно переоцінити вплив коміксу на сучасний масовий соціокультурний простір, оскільки сьогодні в кожній галузі соціальної взаємодії простежуються елементи комунікативної дії коміксу. Багато науковців розглядають феномен коміксу як окремий тип медіа і запевняють, що поява коміксу схожа на появу Інтернету, коли «виникає нове комунікативне середовище, яке повністю відображає бажання споживача». На сьогоднішній день комікс вже затвердився як засіб масової комунікації, який за своїм функціям виходить за межі розважального, а все більш чіткіше формується у напрямку глобального інформаційного простору.

Література

1. Золотницький Д. «Удивлять самого себя». Беседа с Александром Ремизовым / Д. Золотницький // Мир фантастики. – 2007. – №50.
2. Козлов Е. В. Коммуникативность комикса (в текстуальном и семиотическом аспектах) : автореф. дисс. на соискание науч. степени канд. Филол. Наук / Е.В. Козлов. – Волгоград, 1999. – 18 с.
3. Макклауд С. Понимание комикса. Невидимое искусство / С. Макклауд; пер. с англ. СТУДИЯ А7.– США : Kitchen Sink, 1993. – 216 с.
4. Современные национальные стили графической прозы [Електронний ресурс] / Женя Кусто. – Режим доступу: <https://geekster.ru/base-info/graphic-prose-national-styles/>, вільний. – [Дата звернення : 15.04.2021]

5. Станіславська К.І. Мистецько-видовищні форми сучасної культури: типологія та специфіка функціонування. – Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора мистецтвознавства за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. – Київ, 2012. 36 с.

УДК 316.7

*Ломачинський Богдан Геннадійович,
аспірант Національної бібліотеки України
ім. В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
*Дубровіна Любов Андріївна,
д-р істор. наук, професор,
член-кореспондент Національної академії наук України*

ОРГАНІЗАЦІЙНА ІНФОРМАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЦІННІСНИЙ ВИМІР

Актуальність проблеми дослідження зумовлюється зміною світоглядних парадигм сучасного інформаційного суспільства, пов'язаних з утвердженням аксіологічних домінант його розвитку. Інформаційна культура в інформаційному суспільстві надає не лише інформаційну свободу у володінні необхідною інформацією з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, але також формує нові можливості для професійного розвитку особистості, забезпечення принципів інформаційної безпеки та практичної реалізації громадянських прав і свобод в інформаційній сфері.

Цінності інформаційного суспільства зумовлюють необхідність розвитку таких рис особистості, як духовність (домінування духовно-моральних, інтелектуальних якостей над матеріальними), професіоналізм (навики ефективного використання інформаційних технологій у задоволенні професійних інформаційних потреб), соціальна відповідальність (міра відповідності дій соціальних суб'єктів чинним правовим та соціальним нормам).

У найбільш загальному сенсі організаційну культуру варто усвідомлювати як набір найбільш важливих передумов, прийнятих членами організації, таких, що мають своє вираження в цінностях, що сповідаються організацією, й задають людям орієнтири їхніх подальших дій. Ці ціннісні орієнтації передаються через символічні засоби духовного й матеріального внутрішньо-організаційного оточення [1, с.208].

У сучасних зарубіжних дослідженнях [2, с.11] наголошується на тісному взаємозв'язку організаційної та інформаційної культури, адже інформаційна культура виявляється у цінностях, нормах та практиці діяльності організації, які впливають на сприйняття, створення та використання інформації, де цінності - це система сформованих уявлень про роль інформації в життєдіяльності організації, а також про принципи, які визначають, як інформація повинна створюватися та використовуватись, а норми - це правила або соціально прийняті стандарти, які визначають, яка інформаційна поведінка є нормальною або очікується в організації. Інформаційна культура організації визначається великою кількістю змінних, таких як її місія, історія, лідерство, риси співробітників, галузь, національна культура тощо. Крім того, інформаційна культура також формуватиметься когнітивними та епістемічними очікуваннями, закладеними у виконання завдань та прийняття рішень.

Організаційна інформаційна культура реалізується на двох основних рівнях – індивідуальному (як синтезі інформаційного світогляду, знань і умінь, необхідних для повноцінного задоволення особистісних інформаційних потреб і реалізації різноманітних творчих здібностей) та груповому (формування інформаційної поведінки з урахуванням ціннісних орієнтацій конкретної соціально-професійної групи). Інформаційна культура особистості повинна забезпечувати можливість безперервної самоосвіти підвищення її відповідальності за прийняті рішення. На груповому рівні інформаційна культура постає відображенням групових інформаційних потреб, тому в інформаційній поведінці проявляється ступінь доступності та комфортності використання сукупних організацій-

них інформаційних ресурсів та технологій для самореалізації особистості як професіонала. Інформаційна культура дозволяє реалізовувати зростаючі запити сучасного інформаційно-технологічного суспільства та передбачає можливість задоволення людиною власних інформаційних потреб впродовж усього життя.

З точки зору інформаційної ефективності діяльності організації можливо визначити чотири різні типи цілей її організаційної інформаційної культури: досягнення та конкурентна перевага (культура, орієнтована на результат); контроль, дотримання та відповідальність (культура, що дотримується правил); спілкування, участь та відданість (культура, заснована на відносинах), а також інновації, творчість та дослідження нових ідей (культура сприйняття ризику). Означені типи культури можуть змінювати одна одну, в залежності від стадії розвитку організації [3, с.7].

Інформаційна культура в організації складається з таких компонентів: комунікаційні потоки; міжорганізаційні партнерства; внутрішнє середовище (кооперативність, відкритість та довіра); управління інформаційними системами; управління інформацією; процеси та процедури. В організаційному контексті А. Каррі і К. Мур [4] зазначають, що синтез інформаційної культури та організаційної культури є невід'ємною частиною процесу становлення організації, заснованої на знаннях: організація першою визнає необхідність прийняття інформаційної культури, а потім передає етос і демонстраційні зобов'язання шляхом реструктуризації, щоб відобразити компоненти інформаційної культури. Означений процес є динамічним і триває до тих пір, поки філософія та практика інформаційної культури не стануть нормою. На цьому етапі інформаційна культура вже не відрізняється від організаційної культури, і організація перетворюється на таку, в якій доступність та використання інформації притаманні щоденній діяльності.

Ціннісний аспект організаційної інформаційної культури проявляється також в розширенні можливостей працівників як важливого чинника підвищення ефективності праці: розширення можливостей – це оцінки завдань, які включаються в процес мотивації, визначені в наступні виміри: значення, компетентність, ефект та вибір, де значення – це цінності, цілі та поведінка людини, компетентність – це здатність особистості проявляти ініціативу у своїй роботі, що демонструє віру у власні можливості та досвід для задоволення своїх професійних потреб; ефект відноситься до сили впливати на як на результати власної роботи, так і на організаційні результати загалом. Розширення можливостей визначається як розподіл організаційної влади або надання влади тим хто виконує роботу, обмін знаннями, інформацією та владою з підлеглими, перерозподіл повноважень щодо прийняття рішень для включення тих, хто їх не має. Працівник, який знаходить свою роботу значущою, вважає себе компетентним, автономним і ефективним у своїй професійній діяльності та, відповідно, отримує високе сприйняття власних можливостей [5].

Таким чином, завданням інформаційної організаційної культури стає гармонізація внутрішнього світу суб'єкта шляхом вироблення раціональної інформаційної поведінки, що дає змогу досягти рівноваги в інформаційно-комунікаційному взаємообміні з середовищем, яке ґрунтується на комп'ютерних і телекомунікаційних засобах. Ціннісні орієнтації організаційної інформаційної культури визначають найбільш оптимальну форму інформаційної поведінки особистості в колективі, її ступінь володіння корпоративними інформаційними ресурсами задля задоволення власних професійних інформаційних потреб. Ціннісний вимір організаційної інформаційної культури виступає водночас і як засіб інформаційної свободи особистості, здатної до самостійного нарощування знань, і як важіль захисту суспільства від непередуманих дій людини в інформаційній сфері, з метою забезпечення загальної інформаційної безпеки.

Література

1. Основи корпоративної культури / Ломачинська І.М., О. Д. Рихліцька О. Д., Барна Н.В. – К.: Університет «Україна», 2011. – 281 с.
2. Choo C.W. Information Culture and Information Use: An Exploratory Study of Three Organizations / C.W.Choo, P.Bergeron, B.Detlor, L.Heaton // Journal of the American Society for Information Science and Technology. – 2008. – 59 (5).
3. Ломачинська І.М. Роль інформаційної культури в системі управління знаннями університету / І.М.Ломачинська, Б.Г.Ломачинський // Освітологічний дискурс. – 2021. – Вип. 1(32). – С.1–19 <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.1>

4. Curry A., Moore, C. Assessing information culture - an exploratory model // International Journal of Information Management. – 2003. – №23 (2). – С.91–110.

5. Ergün E. The Mediating Role of Empowerment on the Relationship Between Organizational Culture and Innovation Performance / E.Ergün // Journal of Entrepreneurship and Innovation Management. – 2018. – №7. – С. 53–74

УДК 070+7.097]:323.23

Сегедин Лілія Романівна,
студентка Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
м. Івано-Франківськ, Україна

Науковий керівник:
Пристаї Галина Іванівна,
старший викладач кафедри журналістики
Прикарпатського національного університету
імені Василя Стефаника, канд. наук із соц. комунікацій

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВИПУСКІВ НОВИН НА ФОРМУВАННЯ СУСПІЛЬНОЇ ДУМКИ: РЕЗУЛЬТАТИ СОЦІОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Телебачення стало невід'ємною частиною кожної людини. Більша частина потенційних глядачів нині, завдяки кабельному телебаченню, має змогу дивитися неймовірну кількість каналів та обирати для себе те, що подобається найбільше. Щороку попит створювати нові інформаційні програми дедалі зростає, українські телевізійники намагаються задовільнити цікавість свого глядача та робити програми відповідного рівня.

У світовій телевізійній журналістиці існують стандарти, яким мають відповідати програми, незалежно від того, державна компанія чи приватна. Зокрема, серед критеріїв варто виділити: оперативність, точність, достовірність, неупередженість, збалансованість, повнота, простота, логічність, відмежування коментарів від фактів та наявність шокуючих матеріалів. Все це зацікавлює глядача та змушує його вмикати телеканал знову і знову.

Зауважимо, що найчастіше глядач переглядає інформаційні випуски новин. Аби сюжет на телебаченні був цікавим та захопливим, він повинен складатися з таких елементів:

- відеоряд;
- підводка;
- начитка (закадровий голос журналіста)
- інтершум;
- синхрони.

Слід наголосити на тому, що нині інформаційні випуски новин можуть неабияк впливати на свідомість та психіку мас. Для цього журналісти використовують різні маніпуляційні прийоми, а глядач навіть не розуміє, як піддається провокаціям. Довіра глядача до теленовин, які транслюються на каналах України, формується завдяки декільком аспектам. Перш за все, людині повинен імпонувати імідж каналу, ведучий та контент, який той поширює.

Зазначимо, що для якісного впливу на свідомість суспільства та формування громадянської думки, телебачення використовує декілька прийомів. Це включає в себе текст, музику та відео. Такі методи можуть як зосереджувати глядача, так і розсіювати його увагу. В процесі впливу засоби масової інформації розраховують на мимовільне запам'ятовування. Для цього вони створюють певний потік повідомлень, а не викладають одну ідею, яку людина легко може проаналізувати. Крім того, за останні роки усі медіа країни стали більш модернізовані. Вони облаштовують віртуальні студії, динамічно подають інформацію, таким чином роблячи акцент на візуалізації. А це ще більше розсіює увагу телеглядача.

Основними інструментами щодо психологічного впливу, які використовують сьогодні телеканали України, є такі: ефект присутності, створення анонімного авторитету, висвітлення жакливної трагедії як буденності, забовтування, емоційне збудження, першість, коментарі, зворотній зв'язок, факт і нічого більше.

Для того, аби краще проаналізувати вплив телебачення та інформаційних випусків новин на свідомість людей нами проведено соціологічне опитування. Воно стосувалося мешканців Прикарпаття будь-якого віку та будь-якого фаху.

Необхідно підкреслити, проведене соціологічне дослідження серед прикарпатців передбачало виконання таких завдань:

- визначити рівень впливу інформаційних випусків новин на свідомість людини;
 - виявити як часто прикарпатці вмикають телевізори для перегляду випусків новин;
 - дослідити, яким телеканалам України й Івано-Франківщини зокрема надають перевагу;
 - дослідити, як почуваються глядачі після перегляду новин на телебаченні.
- Вирішення поставлених завдань передбачало застосування таких методів:
- соціологічне – анкетування, спостереження;
 - аналітичний – аналіз статистичних даних.

Для реалізації дослідницьких процедур були розроблені анкети. Зауважимо, кожний респондент, що брав участь в анкетуванні, мав можливість висловити свої міркування та побажання щодо роботи журналістів та впливу телебачення на свідомість людини.

Дослідження проводилося такими етапами:

- 1 – вивчення проблеми та розробка програми і методики дослідження; підготовка бланкової продукції;
- 2 – збір інформації;
- 3 – обробка й аналіз отриманих даних, підбиття підсумків дослідження;
- 4 – узагальнення матеріалів соціологічного моніторингу.

Слід зазначити, дослідження проводилося на базі кафедри журналістики Факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. Проведене опитування виявило, що більшість респондентів надають перевагу перегляду новинних сюжетів на телеканалі «1+1» (44,6%) і ОТБ «Галичина» – 27,7%. Найчастіше інформаційні випуски новин на телебаченні переглядають особи в діапазоні від 20 до 30 років. 35,4% з усіх опитаних вмикають телевізор, аби переглянути новини, ще 24,6% – розважальні програми. 16,9% – фільми, 16,9% – не дивляться телебачення взагалі. У полі, де респонденти могли описати свої відчуття після перегляду новин, кожен другий відповів, що відчуває себе пригнічено та схвильовано.

У процесі анкетування виявлено, більшість глядачів вважає, що телеканалам та зокрема журналістам, які працюють над створенням інформаційних сюжетів, треба частіше писати позитивні новини. Також глядачі зауважують, що здебільшого інформаційні випуски навіюють страх і смуток.

Проведене дослідження не вичерпує всіх сторін наукового пошуку з даної проблематики. Перспективними напрямками подальших досліджень є вивчення зарубіжного досвіду впливу інформаційних випусків новин на свідомість людей.

Література

1. Куляс І. Ефективне виробництво теленовин: стандарти інформаційного мовлення; професійна етика журналіста-інформаційника : практ. посіб. [для журналістів] / І. Куляс, О. Макаренко. – К. : Вид-во ХББ, 2006. – 120 с.

2. Яковець А. В. Телевізійна журналістика / А. В. Яковець. – Київ. Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2009 – 262 с.

3. Атаманчук Н. М. Вплив телебачення на свідомість та психіку студентської молоді / Н. М. Атаманчук. – Режим доступу <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/6306/1/VplivTeleb.pdf>

4. Іщенко Н. Чим небезпечні нові медіа і що з цим робити / Н. Іщенко. – Режим доступу <http://publications.lnu.edu.ua/bulletins/index.php/journalism/article/view/10560>

УДК 316.77:316.32

Харик Віктор Володимирович,
студент ОС «Магістр» Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Науковий керівник:
Марчук Наталя Василівна,
канд. політ. наук, доцент

ВПЛИВ КОМУНІКАЦІЇ НА ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ ТА СВІТОВИЙ РОЗВИТОК

У словнику Меріам Вебстер комунікація визначається як процес обміну інформацією між індивідами через спільну систему символів, знаків чи поведінки[1].

В. Різун під комунікацією розуміє ситуативний процес встановлення і підтримання контактів між членами певної соціальної групи чи суспільства в цілому на основі духовної, професійної або іншої взаємодії учасників комунікації, який відбувається у вигляді взаємопов'язаних інтелектуально-мисленнєвих та емоційно-вольових актів, опосередкованих мовою й дискретних у часі й просторі,— тобто у вигляді актів мовлення, актів паралінгвістичного характеру й психофізіологічного впливу, актів сприймання та розуміння і т. п., що пов'язані з процесами збору фактів, їх зберігання, аналізу, переробки, оформлення, висловлення та при потребі поширення, сприймання і розуміння, відбуваються з використанням або без нього різних знакових систем, зображень, звуків (письмо, жести, міміка та ін.), засобів комунікації (газети, журнали, аудіовізуальні програми й т. п.), засобів зв'язку (телефон, телеграф, транспорт тощо) і результатом яких є конкретна інтелектуально-мисленнєва й емоційно-вольова поведінка співбесідника, конкретні результати його діяльності, прийняті ним рішення, що задовольняють членів певної соціальної групи або суспільства в цілому[2, с.59].

Вплив комунікації на глобалізаційні процеси важко переоцінити адже саме прагнення обміну інформацією вплинуло на формування концепції «відкритого суспільства», розвитку полі культур та полілінгвізму.

Від початку існування суспільства комунікація, у формі обміну інформацією, виконувала дуже багато функцій – забезпечувала виживання, гарантувала наслідування досвіду поколінь, сприяла формуванню культур та традицій народів, давала поштовх розвитку науки та техніки.

Суспільство як цілісна система характеризується своєю динамічністю, тому не дивно що перша хвиля глобалізації відбулася вже у період XV—XVII століть, в часи коли європейські народи – «колиска цивілізації» здійснили географічні відкриття в усіх регіонах земної кулі. У такої європейської активізації було дві причини – економічна(необхідність відкриття нових торгівельних ринків) та комунікаційна (прагнення до отримання на обмін новою інформацією та знаннями).

Наступний помітний етап глобалізації відбувся в період Другої світової війни та одразу Після неї. Активний розвиток європейських держав, формування важливих політичних альянсів ознаменувало формування об'єднаної Європи з усіма її організаційними інституціями які існують і дотепер. Саме у цей період світова комунікація досягла свого максимального розквіту. Адже тоді кожна держава вже мала свої сформовані позиції щодо подальшого розвитку сформованого світу. Період створення Євросоюзу можна назвати періодом «великого діалогу» адже саме саміти щодо підписання установчих договорів Союзу стали початком формування «глобалізованого суспільства». Окрім Єв-

ропейського союзу виникли ще два потужні світові альянси – союз Міжамериканських держав та Альянс Африканських держав.

Досліджуючи рівень зовнішньої комунікації цих альянсів можна сказати про те, що загалом в рамках світового культурно-соціального простору ці міждержавні структури зберігають національну автентичність своїх народів та їх принципові особливості.

Однак внутрішні комунікаційні процеси призвели до майже повної синергії, яка на жаль має негативний характер, адже призводить до зникнення особливостей народу кожної окремої держави-учасника будь-якого із трьох альянсів. Особливо відчутно ця проблема постала перед державами-членами ЄС.

Повертаючись до питання впливу комунікації на загальносвітову глобалізацію, то сьогодні його можна охарактеризувати скоріше як негативний, оскільки тепер порівняно із попередніми століттями світова спільнота суттєво знизила рівні свого розвитку. Тепер інформація повністю поглинула людину, здатність відрізнити правду від неправдивої інформації поступово притупляється. Комунікація перестала бути практичною і стала абсолютно цифровізованою. Живе спілкування повністю замінили на спілкування у мережі. Соціологи всього світу зійшлися на тому що людина нового світу трансформувалася, і 50 % населення земної кулі стало синглтонами, – людьми, які свідомо залишаються без пари, мотивуючи свій вибір небажанням втрачати особистісні межі, підлаштовуватися і поступатися особистісними інтересами, що є нормою в будь-яких відносинах.[3, с.45] З одного боку абсолютна незалежність є позитивним явищем, адже вона свідчить про повноцінну сформованість індивіда, однак з іншого боку така ситуація згодом призведе до зникнення людського виду.

Підсумовуючи все вищенаведене можна сказати що комунікація знаходиться у тісному взаємозв'язку із світовими глобалізаційними процесами, саме цей зв'язок і забезпечує суспільний розвиток. Однак якщо раніше комунікація була поштовхом прогресу, то сьогодні її трансформації крізь призму глобалізації набувають загрозливих форм.

Література

1. Dictationary by Merriam Webster: American's most-trusted online vocabulary [Електронний ресурс]. – 1828. – Режим доступу: <https://www.merriam-webster.com/dictionary/communication>. [Дата звернення: 27.03.2021]

2. В. В. Різун. Теорія масової комунікації / В. В. Різун. – Київ: Видавничий центр “Просвіта”, 2008. – 260 с.

3. Калініна Г. Синглтони як новий тренд XXI століття / Г. Калініна. // Український педагогічний журнал. – 2020. – №4. – С. 45–60.

УДК 004:379.8

Шмаюн Ольга Юріївна,
аспірантка Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Бровко Микола Миколайович,
доктор філософських наук, професор

ПРАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В КУЛЬТУРНО-ДОЗВІЛЛЕВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

У наш час дуже складно, навіть практично неможливо уявити своє життя без різних сучасних технологій, гаджетів і електронних пристроїв. Вони стали невід'ємною частиною життя і застосовуються в різній діяльності людини, у всіх сферах життя, таких як економічна, політична, соціальна, духовна, культурна. Технічний прогрес продовжує розвиватися, і з кожним днем ми можемо спостерігати за новинками і вдосконаленням в електронній техніці, новими відкриттями в інформаційній сфері, великим впливом ін-

формаційних і інтернет-технологій в житті людей. Часом навіть немислимо бути свідомі того, що в минулому людина жила без електронних технологій і доступу до них. Зокрема, інформаційні технології на сучасному етапі розвитку суспільства активно розповсюджуються і в культурно-дозвіллевому середовищі.

Інформаційні технології протягом усього періоду розвитку культурно-дозвіллевої діяльності грали домінуючу роль. Не випадково інформаційно-просвітницька функція розглядається в методології соціально-культурної діяльності як постійна і загальна. Одним з основних напрямків діяльності установ культури в сучасних умовах є інформаційно-просвітницька діяльність [2]. Вона передбачає в першу чергу задовольняти потреби людини в отриманні нової творчої інформації в сфері культури, мистецтва, дозвілля. Кінцева мета інформаційно-просвітницької діяльності полягає в духовній самореалізації особистості через сприяння розвитку індивідуальних здібностей, завдяки чому люди засвоюють і примножують накопичений людством духовний досвід [1].

Інформаційні ресурси є незамінним інструментом в процесі управління соціально-культурною діяльністю. Вони забезпечують управлінські рішення, дають можливість регулярно здійснювати соціально-культурний моніторинг, відслідковувати стан і проблеми функціонування об'єктів соціально-культурної сфери того чи іншого регіону, проводити маркетингові дослідження, сегментацію ринку [4].

В період діджиталізації, відбувся розвиток мас-медійних технологій, а саме розширення нових форм дозвіллевої діяльності, та відповідно, до нових видів послуг, відносяться віртуальні виставки, інтернет-конференції, перегляд онлайн вистав, віддалений доступ до інформації про культурні цінності. Одним з важливих напрямків розвитку сучасного суспільства є його глобальна інформатизація. На тлі інтенсивної інформатизації всіх сфер життя і діяльності суспільства питання використання інформаційно-просвітніх технологій в роботі дозвіллевих послуг набуває особливої значущості.

Інтернет і різноманітні мультимедійні програми дозволяють авторам робити свої презентації, створювати і змінювати свій імідж, будувати за допомогою інтернету нові взаємини, змінювати і розширювати умови своєї діяльності, і, нарешті, просто знайти джерела заробітку. Поява інформаційних технологій практично стерло різницю між авангардом і масовою культурою, мистецтвом в його класичному розумінні і його протилежністю – андеграундом, зробило для них одні спільні форми реклами і роздачі користувачам. Якщо говорити про величезний потенціал інформаційних технологій в культурі, не можна пропустити те, що виникають при цьому непрості проблеми, такі як дотримання авторських прав і подібні проблеми, пов'язані з інтелектуальною власністю.

Сучасні можливості техніки і цифрових технологій роблять можливим записати на єдиному носії та за допомогою уніфікованих технологій майже всі загальнодоступні типи інформаційних даних: фотографії та відеоролики, текстові файли, тощо [4]. Це викликало якісний стрибок в техніці збереження реліквій мистецтва (артефактів), передачі і розмноженні даних (художніх, довідкових, даних управління і так далі). З іншого боку, інтернет робить ці інформаційні дані загальнодоступними цілодобово в практично будь-якій точці нашої планети і навіть космічного простору в ближній до Землі зоні. І при цьому, збір, трансляція і оновлення цих даних виконується більш оперативніше і з меншими витратами, ніж загальноприйнятими старими способами.

Таким чином, дійсно в ХХІ столітті сучасні технології безпосередньо пов'язані з нашим життям. Навіть якщо не кожна людина має можливість придбати собі комп'ютер, то безумовно у кожного з нас є телефон, за допомогою якого ми зв'язуємося один з одним. А також, завдяки інформаційним технологіям, людина може здобувати знання, збагачувати свій кругозір культурних цінностей, розвиватись самостійно, розплановувати своє дозвілля згідно потреб та інтересів, навіть не виходячи з дому.

Література

1. Бочелюк В.Й., Бочелюк В.В. Дозвіллезнавство: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2006. 208 с.
2. Гусова С.А., Гуслякова Л.Г., Григорьев С.І. Социальная работа с молодёжью: учебник для студентов вузов. Москва: Гардарики, 2006. 204 с.
3. Ленк Х. Размышления о современной технике / Х. Ленк; пер. с нем. под ред. В. С. Степина. – М. : Аспект Пресс, 1996. — 183 с.

4. Малькова Е. Ю. Этические проблемы виртуальной коммуникации : автореф. дис. ... канд. филос. наук : 09.00.05 / Е. Ю. Малькова [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com/content/etichieskieproblemy-virtualnoi-kommunikatsii>.

УДК 7.097:654.197]:32(477.73)

Щерба Галина Володимирівна,
студентка ОС «Магістр»
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили,
м. Миколаїв, Україна

Науковий керівник:
Сазонова Юлія Олександрівна,
доцент кафедри журналістики
Чорноморського національного університету
імені Петра Могили,
канд. наук із соц. комунікацій, доцент,
м. Миколаїв, Україна

ТОКШОУ «ВИБОРЧИЙ ОКРУГ: ДЕБАТИ» СУСПІЛЬНОГО МОВНИКА МИКОЛАЄВА ЯК СПОСІБ КОМУНІКАЦІЇ МІЖ ВЛАДОЮ І СУСПІЛЬСТВОМ

Актуальність теми дослідження зумовлена складними процесами українського державотворення, динамічними змінами в суспільно-політичному та соціально-економічному житті країни, новими вимогами, яке ставить життя перед Суспільним мовником. Показовою в цьому плані виявилася виборча кампанія, що оновила місцеву владу в усіх регіонах на всіх рівнях. Масштаб цієї кампанії став викликом і для медіа, і для виборців: Суспільному як мовнику потрібно було якомога повніше висвітлити перебіг цих переговорів. Після реформування регіональні філії Суспільного мали довести, що готові до організації збалансованої конструктивної дискусії та неупередженої комунікації між владою і суспільством. Саме таку роль виконало ток-шоу «Виборчий округ: Дебати», яке сприяло обізнаності миколаївців із владними повноваженнями, правами та обов'язками очільника міста, що й актуалізує потребу його дослідження.

Метою нашої розвідки є аналіз комунікації між командою Суспільного Миколаєва, владою і суспільством під час підготовки і проведення «Дебатів» 20 листопада 2020 року, визначення ролі Суспільного мовника у формуванні громадської думки.

Завдання: подати огляд проекту Суспільного мовника «Виборчий округ. Дебати»; описати механізм комунікацій із кандидатами на посаду міського голови Миколаєва та громадськістю під час підготовки і проведення ток-шоу та його вплив на процес формування громадської думки; розробити рекомендації для журналістів зі створення ефективної моделі політичного телепроекту.

Теоретико-методологічною базою дослідження стали праці вчених, які розробляють поняття «політичні дебати», «політичний дискурс» (Виноградова С. [1], Гуз О. [2], Стаднік Є. [4]), «комунікаційні стратегії» (Михальова О. [3]) тощо. Дослідники вважають, що політичні дебати є дискусією, яка вирішує долю країни. Однак праці науковців присвячені в основному президентським дебатам, натомість ток-шоу на регіональних телеканалах та комунікаційні стратегії, пов'язані з ними, ще не ставали предметом спеціального вивчення.

Методи дослідження. Специфікою теми зумовлено застосування комплексного підходу до вибору методів дослідження, зокрема реалізовано моніторинг, описовий, проблемно-тематичний, прогностичний методи.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження.

Ток-шоу «Виборчий округ. Дебати» – власний медіапродукт Суспільного, створений у 2020 році. До участі у проекті офіційними листами запросили кандидатів на посаду Миколаївського міського голови О. Сенкевича та В. Чайку, які вийшли у другий тур передвиборчих перегонів. Програма вийшла на телеканалі UA: МИКОЛАЇВ, пряма трансляція

велася на сайті та фейсбук-сторінці Суспільне Миколаїв. Відео дискусії було доступне на ютуб-каналі. Програму можна було послухати на UA: Українському радіо Миколаїв. UA: МИКОЛАЇВ також надавав сигнал трансляції дебатів іншим місцевим телеканалам. Ток-шоу «Виборчий округ. Дебати» вийшло в ефір 20 листопада 2020 року і стало логічним продовженням аналітичного телепроєкту «Виборчий округ. Місцеві», що виходив по буднях з 6 по 23 жовтня, до його студії запрошувалися кандидати у депутати обласної та міської рад, на пост міського голови Миколаєва, Баштанки, Вознесенська, Первомайська. Прямий ефір телепроєкту «Виборчий округ. Дебати» мав відбутися 19 листопада о 19:20. Інформація про його час, місце і формат була опублікована на сайті «UA: Миколаїв» 6 листопада 2020 року. У відповідь обидва кандидати публічно погодилися взяти участь у програмі. Так, О. Сенкевич повідомив про це на особистій сторінці у Фейсбук. У коментарі телеканалу «NewsOne» В. Чайка заявив, що готовий до дебатів з О. Сенкевичем. Інформацію про це подали й місцеві ЗМІ, зокрема інтернет-ЗМІ «Преступности.нет» 29 жовтня, «INSHE.TV» 19 листопада та ін.

19 листопада на офіційному сайті каналу виходить стаття «19 листопада UA: МИКОЛАЇВ чекає на дебати Олександра Сенкевича та Владислава Чайку» [5], у якій розміщено анонс ток-шоу та роз'яснення його формату: «Виборчий округ. Дебати» - це власний формат Суспільного, участь у проєкті не оплачується за рахунок виборчих фондів кандидатів. Це дискусійна суспільно-політична програма команди Суспільного, що має на меті надати рівні можливості для учасників перегонів» [5]. Формат ток-шоу «Виборчий округ. Дебати» передбачав вступні виступи кандидатів на посаду міського голови, дискусію між ними, відповіді на запитання ведучого програми та представників місцевих ЗМІ (щодо команди кандидата, його передвиборчої кампанії, аналіз роботи), підсумкові виступи кандидатів. Журналісти телеканалу мали виступати у ролі модераторів і стежити за дотриманням регламенту. Черговість виступів учасників визначало жеребкування на початку прямого ефіру. Максимальний хронометраж програми - 80 хв. Того ж дня портал «Никвести» публікує матеріал: «Чайка пожаловался, что ему не рассказали о формате дебатов кандидатов в мэры Николаева, хотя ему приходило письменное приглашение». Перед початком прямого ефіру до поліції надходить анонімний дзвінок, тож її вихід вимушено відтермінується. На подвір'ї студії збираються народні депутати, представники ряду ЗМІ, поліції та інших служб громадського правопорядку. Співробітники телеканалу фіксують ряд інформаційних провокацій. Поки триває обстеження телебудинку новинарі UA: МИКОЛАЇВ інформують про перебіг подій на фейсбук-сторінці філії. Перевірка затягується, тож кандидати домовляються між собою про перенесення дебатів на наступний день. Згодом на офіційній сторінці каналу виходить оновлений матеріал: «Виборчий округ. Дебати» перенесли на завтра, 20 листопада, 19:20 через анонімне повідомлення про замінування UA: МИКОЛАЇВ» [5]. Інформацію про замінування телестудії миттєво розповсюджують і інші джерела - місцеві та всеукраїнські ЗМІ, соцмережі, за розвитком подій вже стежить не лише локальна аудиторія, а й глобальна. Поширення повідомлень про учасників дебатів та перенос ток-шоу у зв'язку з мінуванням студії набуває надмірної емоційності та стихійності. За даними моніторингу згадування НСТУ в інтернет-медіа про замінування Миколаївської телестудії Суспільного мовника та перенесення ток-шоу «Виборчий округ. Дебати» у різних ЗМІ нараховано 67 згадок - на той період інформація про ці події була найбільш рейтинговою. 20 листопада 2020 року офіційний сайт телеканалу публікує ще одне роз'яснення: «Виборчий округ. Дебати»: правила та таймінг проєкту UA: МИКОЛАЇВ» [5]. 20 листопада із затримкою через узгодження юридичних питань о 19.40 програма стартує в теле- і радіоефірі «Суспільного:Миколаїв». Крім того, вона транслюється і у соцмережах: на офіційних сторінках каналу у Фейсбуці та Ютубі, а також в ефірі та на сторінках соцмереж інших телеканалів, зокрема телеканалу «Март». Того ж дня у соціальних мережах з'являються відгуки на програму та її учасників від місцевих політологів (зокрема О. Левченко). 21 листопада оголошений «днем тиші», тож офіційні ЗМІ не подають інформацію, пов'язану з кандидатами. Однак у соціальних мережах дописувачі обговорюють кандидатів, їх вислови, поведінку, образ, поширюють численні меми про учасників програми. Сценарію проєкту та ходу дискусії приділяється найменше уваги. Так, І. Шполянський на своїй фейсбук-сторінці запропонував: «Хочу зробити стікерпак з перлами Чайки з дебатів. Можете накидати в коментах. Починаємо «Давай пятьорочку»». Інші фоловери тут же в коментарях додали свої пропозиції. Завдяки скандальності ці дебати мали великий суспільний резонанс та отримали 24 652

перегляди тільки на офіційній сторінці каналу у Ютубі. Популярними коментарями були такі: «Чайка сделал для победы Сенкевича больше всех», «Вот не собиралась идти голосовать, а теперь пойду за Сенкевича...» тощо. Згідно екзитполу порталу НикВести, програму «Виборчий округ. Дебати» за участю Сенкевича і Чайки дивилися більше третини миколаївців, які прийшли на вибори.

Висновки. Попри небажання одного з кандидатів брати участь у проєкті та політичні провокації ток-шоу вийшло в ефір і під час прямої трансляції в інтернеті, у теле- та радіоефірі городяни мали можливість почути відповіді на злободенні питання, варіанти вирішення складних проблем управління містом, засади програм обох політиків тощо. За результатами цих дебатів, реципієнти складали остаточну думку про кожного з кандидатів на посаду міського голови, вирішували, чи йти на вибори тощо. Отже, саме за допомогою ЗМІ прямо і опосередковано здійснювався вплив на широку аудиторію, і, відповідно, на явку, хід та результати виборів.

Для демонстрації ролі Суспільного мовника у формуванні громадської думки ми сформуvalи такі **рекомендації** для журналістів щодо проведення політичного ток-шоу: проєкт вимагає ретельної підготовки сценарного плану, тісної співпраці з експертами у галузі права і політології; комунікація з усіма учасниками повинна бути вчасною, доречною і прозорою: у визначений термін мають бути відправлені офіційні листи-запрошення, запущені в ефір проморолики проєкту, підготовлені інформаційні статті на корпоративний сайт, інформація про проєкт розповсюджена на різних платформах; команда проєкту має бути досвідченою, готовою до провокацій з боку політиків, вміти їх передбачити, завчасно попередити або професійно відреагувати; слід вчасно провести технічний тракт та узгодити дії всіх творчих і технічних підрозділів телерадіокомпанії; під час ефіру обов'язкове суворе дотримання регламенту, принципів відкритості, балансу думок, повноти інформації, незаангажованості, точності та об'єктивності.

Література

1. Виноградова, С. А. Политический медиадискурс как коммуникативное явление с манипулятивным потенциалом [Електронний ресурс] / С.Виноградова – Режим доступу : www.mspru.edu.ru, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 28.03.2021].
2. Гуз, О.П. Стратегія дискредитації і засоби її реалізації у політичному медиадискурсі (на матеріалі передвиборчих виступів кандидатів у президенти Ніколя Саркозі і Франсуа Олланда) / О.П.Гуз // Наукові записки Нац. ун-ту «Острозька академія». Серія «Філологічна : збірник наук. праць. 2015. – Вип. 53. – С. 79-81.
3. Михалёва, О.Л. Политический дискурс: Специфика манипулятивного воздействия / О. Л. Михалева. – М. : КД ЛИБРОКОМ, 2009. – 256 с.
4. Стаднік, Є. Політичні дебати – дискусія, що вирішує долю країни/ [Електронний ресурс] / Є.Стаднік. – Режим доступу : <https://cedem.org.ua/articles/politychni-debaty/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.03.2021].
5. UA: МИКОЛАЇВ / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://mk.suspilne.media>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 23.03.2021].

СЕКЦІЯ 2

ТЕРМІНОЛОГІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВСТВА ТА СУМІЖНИХ ГАЛУЗЕЙ ЗНАНЬ

УДК 002.1:004.08

*Анісімова Ольга Миколаївна,
завідувачка кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
доктор економічних наук, професор,
м. Вінниця, Україна*

СПЕЦІАЛЬНІ ВИДИ ДОКУМЕНТАЦІЇ В СУЧАСНОМУ ЦИФРОВОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Діловодство є наукою яка проникає у будь-яку галузь. Функціонування підприємства неможливе без створення, використання, опрацювання документації. Проблема зберігання та знищення документації зараз актуальна як ніколи. Загальне документознавство створює передумови для формування документу. Знання та влучне використання реквізитів документів дозволяють створити універсальний документ. Однак кожна з галузей має свої особливості. Тому крім загальних питань актуально дослідити особливості галузевих документаційних систем та документаційних систем, що пов'язані з виконанням спеціальних управлінських функцій.

Визначення специфіки роботи з документами, що належать до спеціального діловодства дозволять підвищити конкурентоздатність випускника спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа». Саме здатність аналізувати соціально важливі проблеми і процеси, що відображені в документі, вирішувати поставлені проблеми шляхом їх обробки чи перерозподілу до виконання певним відповідальним особам та застосування знань зі спеціального діловодства у професійної діяльності відрізняє від усіх інших фахівця - документознавця.

Поліфункційність спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» вимагає знань основних етапів організації ведення діловодства в банківській, бухгалтерській, страховій сферах, безпосередня організація діловодства у правоохоронній діяльності (реєстрація, контроль виконання і комплекс робіт з підготовки документів до їх подальшого зберігання і використання). Ці проблеми вимагають нові підходи та шляхи вирішення у сучасному інформаційному суспільстві. До найважливіших напрямів спеціальних видів документації можемо віднести таке [2, 3, 4, 5]: документаційне забезпечення комерційної діяльності; використання персональних даних та створення баз персональних даних у діловодстві; організація роботи зі зверненнями громадян, порядок контролю за розглядом письмових та усних звернень громадян; первинна бухгалтерська документація та особливості роботи з обліковими регістрами; документальне забезпечення банківської діяльності; особливості оформлення страхових документів; порядок організації документального забезпечення органів внутрішніх справ та поліції; документаційне забезпечення діяльності прокурора; документація у сфері юриспруденції та нотаріату; організація документообігу в суді; діловодство в органах митної служби; документаційне забезпечення державної реєстрації, ліцензування підприємницької діяльності, підприємств; організація роботи з документами в органах державної влади; робота з документами в Інтернеті; документування конкурсів, атестацій, нагород; документування технологічних процесів по забезпеченню захисту інформації та законодавчі вимоги до захисту інформації в Україні; організація роботи з документами з обмеженим доступом інформації (конфіденційне діловодство); документація пенсійного забезпечення; документаційне оформлення трудової зайнятості та кадрово-контрактних питань; нормативно-технічна документація.

Головною відмінністю створення сучасних документів є те, що усі вони створюються із застосуванням комп'ютерних систем їх створення й обробки. Зараз неможливо уявити за яких обставин керівник буде вимагати створити документи у рукописному вигляді. Цьому сприяє постанова КМУ №55, де прописано, що основна форма провадження діловодства в установах є електронна. Додано обмеження щодо неможливості Проходження в діловодстві установи одного і того ж документа в електронній та па-

перовій формі [6]. Єдиною вимогою для спеціальних видів документації є здійснення документування різноманітної управлінської інформації в електронній формі. Замість звичайних підписів повинні використовуватись електронні (зараз у наявності 21 юридична особа яка вважається кваліфікованим надавачем електронних довірчих послуг) [1]. Звичайні печатки майже відмінили, (використання суб'єктом господарювання печатки не є обов'язковим [7]), натомість наголошено на доцільність використання кваліфікованої електронної печатки. Особливість електронних документів полягає у наявності чіткої електронної позначки часу, яку неможливо змінити, підробити. Винятком для використання документації в електронній формі є документи, що містять інформацію з обмеженим доступом, вимога щодо захисту якої встановлена законом; електронні документи, що не можуть бути застосовані як оригінал згідно з вимогами закону та документи, вимога щодо опрацювання яких у паперовій формі встановлена актами Кабінету Міністрів України.

Суттєво спростилося накладення електронного підпису, це можна зробити за допомогою порталів: <https://diia.gov.ua/services/pidpisannya-dokumentiv>; <https://czo.gov.ua/sign> або через програмний комплекс користувача ЦСК "ІІТ Користувач ЦСК-1 (<https://iit.com.ua/downloads>)

Кожен електронний підпис, за відсутності системи електронного документообігу можливо перевірити за допомогою portalу: <https://sign.diia.gov.ua/verify>; <https://czo.gov.ua/verify> або через програмний комплекс користувача ЦСК "ІІТ Користувач ЦСК-1 (<https://iit.com.ua/downloads>).

До електронних документів, підписаних (погоджених) із застосуванням кваліфікованого електронного підпису або засвідчених кваліфікованою електронною печаткою, вимагати відтворення візуального підпису або відбитка печатки незалежно від особливостей оформлення документів не допускається.

Таким чином у сучасному цифровому середовищі уніфікуються підходи щодо погодження, підписання та перевірки чинності підписів, але це не стосується змісту галузевої документації.

Література

1. Електронний реєстр чинних, блокованих та скасованих сертифікатів відкритих ключів. - Режим доступу : <https://czo.gov.ua/ca-registry>. - Назва з екрану. - [Дата звернення : 01.04.2021].
2. Єрмолаєва Г. А. Організація самостійної роботи студентів документознавців (на прикладі вивчення дисципліни «Спеціальні системи документації») [Електронний ресурс] / Г. А. Єрмолаєва // Молодий вчений. - 2017. - № 4.2. - С. 25-29. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_4
3. Кулешов Сергій. Перспективні напрямки наукових досліджень у спеціальному документознавстві / Сергій. Кулешов // Студії з архівної справи та документознавства. - 2004. - Т. 12. - С. 115-120. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sasd_2004_12_21.
4. Кушнарєнко Н. М. Спеціальне документознавство: навч. посібн / Н. М. Кушнарєнко, Ю. В. Трач. За ред. Г. М. Швецової-Водки. - К., 2010. - 281 с.
5. Ломачинська І. М. Спеціальне діловодство: Навч. посіб. для дистанційного навчання / І. М. Ломачинська, С. А. Лоскутова; за наук. ред. Т. Г. Горбаченко: У 2 ч. - Ч. 1. - К.: Університет «Україна», 2007.- 399 с.
6. Постанова КМУ «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17 січня 2018 р. № 55 - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text>
7. ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо використання печаток юридичними особами та фізичними особами – підприємцями» Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 18, ст. 222. - Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1982-19#Text>

Лукаш Галина Павлівна,
професор кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса,
доктор філологічних наук, професор,
м. Вінниця, Україна

НОВІ ВИДИ АНАЛІТИКО-СИНТЕТИЧНОЇ ОБРОБКИ ДОКУМЕНТІВ

Аналітико-синтетична обробка документів передбачає залучення до процесу роботи з документом два способи мисленнєвого і практичного осягнення досліджуваного предмета – аналіз і синтез. Аналіз і синтез (грец. *ἀνάλυσις* – ‘розкладання’, ‘розчленовування’ і *σύνθεσις* – ‘з’єднування’, ‘складання’ [3]) відбуваються на всіх етапах дослідження, тому це завжди передусім процес аналітико-синтетичної роботи із джерелами інформації. Аналітично-інформаційна діяльність охоплює групування, порівняння, оцінку й узагальнення тієї інформації, що міститься в документах, а також компонування інформації у вигляді, зручному для її практичного використання.

Аналітичний документ потребує особливого підходу з його підготовки та зумовлює необхідність виокремлення цього виду роботи із загального комплексу робіт. Приділяючи увагу збору інформації із поставленого завдання, дослідник повинен зважати на основні правила аналітико-синтетичної обробки документів. Зокрема, перевага має надаватися перевіреним фактам, тобто таким, що дублюються у трьох-чотирьох джерелах. У ході аналізу інформації не можна допускати недооцінку або переоцінку фактів – факти повинні викладатися чітко та зрозуміло,

У структурі дисципліни «Аналітико-синтетичної обробки документів» (АСОД) розрізняють такі основні види переробки документів й інформації: бібліографічний опис; індексування; анотування; реферування; переклад; збір, критична оцінка, систематизація й узагальнення даних; огляд джерел інформації [2, с. 290.]. Новими видами АСОДу можна назвати: дайджест (містить бібліографічний опис статей за певною темою, під якими подаються фрагменти з текстів, та невелику оглядову довідку); кліпінг (моніторинг джерел за тематичною підбіркою матеріалів; базою для здійснення слугують інтернет-ресурси, друковані видання); пресреліз. Так, загальний зміст пресрелізу пов’язаний з новиною в світі масової інформації. У реальному житті ця новина відображає всі можливі якісні зміни довкілля людини: нова продукція, освоєна фірмою; нові технології, впроваджені у виробництво; програма відновлення виробництва (галузей, комплексів); новинки асортименту, що надійшли в продаж; книжкові новинки; новоспечені проекти; відкриття в світі науки; нетрадиційний погляд на звичні відносини або будь-які нові ідеї; новоявлені політики; будь-яка критика фундаментальних цінностей; громадські лиха – революція, війна, етнічний конфлікт, расові інциденти, панування диктаторських режимів; стихійні лиха – повені, землетруси, масовий голод, епідемії тощо).

Формат дайджесту (від англ. *digest* – ‘короткий виклад’, ‘резюме’; від лат. *digerere* – ‘розділяти’) зручний для ознайомлення з основними новинами певної тематики чи змістом дослідження. У Стародавньому Римі «дигестами» називали збірники систематично розташованих коротких витягів із законів і творів юристів. Найвідоміший приклад – «Дигести Юстиніана», звід римського права, створений в VI столітті н. е. у Візантії за часів імператора Юстиніана. По суті, це були короткі витяги основних фактів і ідей, що містяться в манускриптах. У XIV столітті слово *digest* з’являється в англійській мові, де набуває також значення «довідник, компендіум; список, каталог; розуміти, сприймати, переробляти інформацію». Аналогічні сучасним дайджестам періодичні видання набули поширення в кінці XVII - XVIII ст., проте саме слово *дайджест* тоді не використовувалося. Дайджести виходили під заголовками типу «Extrakt» (екстракт), «Anmerkungen» (примітки), «Auszüge» (витяги) і ін. [1, с. 22].

Дослідники вважають, що у нас першим дайджестом були «Збірники Святослава» – одні з найдавніших рукописних пам’яток давньослов’янської й давньоруської мови на теренах України, яка становить собою вилучення з творів отців церкви. Сьогодні стиль дайджесту достатньо популярний, оскільки він передбачає лаконічні повідомлення й аналітикам не треба витрачати час на довгу підготовку текстів.

Наприклад, Наукова бібліотека ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» на своєму сайті представляє такі пресдайджести: «16 листопада весь світ

відзначає Міжнародний день толерантності», «Світлана Алексієвич – нобелівський лауреат», «Умберто Еко – видатний італійський письменник, літературознавець, філософ», а також ще один новий вид аналітичного документа, як бібліопортрет «Поет епохи Євген Маланюк на тлі своєї епохи» [4]. Бібліодайджест може бути друкованим, наприклад, «Бібліотеки Івано-Франківщини на сторінках періодичних видань : бібліодайджест / Івано-Франків. ОУНБ ім. І. Франка, наук.-метод. від.; відп. за вип. Л. В. Бабій. – Івано-Франківськ, 2010. – 156 с.».

Кліпінг (англ. *clipping* – ‘газетна вирізка’) – ретроспективний моніторинг засобів масової інформації, добірка публікацій в засобах масової інформації, які здійснюються з певного приводу (теми). Кліпінг передбачає як добірку публікацій, так аналіз і зведену статистику за публікаціями. Кліпінг дозволяє продовжити рекламно-інформаційну кампанію за рахунок використання інформаційного фону, публікацій в рекламних або інформаційних цілях (наприклад, при розміщенні цих згадок на корпоративному сайті, в галузевих блогах, тощо) для підвищення конкурентоспроможності підприємства, що призведе до збільшення кількості споживачів та як наслідок популярності його товарів/послуг. Підготовчий план дій, який дозволить безпосередньо перейти до аналізу проблеми, має включати: збір інформації; вивчення масиву джерел; систематизація зібраного матеріалу; розподіл матеріалу за наміченими розділами; відбір матеріалу для вилучення зайвого матеріалу; редагування тощо [1, с. 18].

Отже, унаслідок розвитку книговидавничої, книготоргової та бібліотечної справи, бібліографії, прикладної лінгвістики та організації наукової праці види аналітико-синтетичної обробки документів упродовж часу удосконалювалися. Ті форми, які можна назвати новими, певною мірою було закладено ще у минулому.

Література

1. Інформаційно-аналітична діяльність в державному управлінні: навчально-методичні матеріали / Авт.: С. О. Телешун, І. В. Рейтерович. – К. : Вид-во НАДУ, 2013. – 44 с.
2. Кушнарєнко Н. М. Наукова обробка документів: підручник / Н.М. Кушнарєнко, В. К. Удалова. – 4-те вид., перероб. і доп. – К. : Знання, 2006. – 334 с.
3. Лісовий В.С. Аналіз і синтез // Енциклопедія Сучасної України: електронна версія [веб-сайт] / гол. редкол.: І.М. Дзюба, А.І. Жуковський, М.Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. URL: http://esu.com.ua/search_articles.php?id=44034 (дата звернення: 19.03.2021).
4. Наукова бібліотека ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника». URL: <http://lib.pnu.edu.ua/digest.php> (дата звернення: 19.03.2021).

УДК 006::001.4:[3.077.1+930.25

Бойко Віта Федорівна,
заступник директора Українського науково-дослідного
інституту архівної справи та документознавства,
канд. істор. наук

Свердлик Зоряна Михайлівна,
доцент кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
старший науковий співробітник відділу документознавства
Українського науково-дослідного інституту
архівної справи та документознавства,
канд. істор. наук, доцент

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СТАНДАРТ ДСТУ 2732 «ДІЛОВОДСТВО Й АРХІВНА СПРАВА. ТЕРМІНИ ТА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТЬ»: РОЗРОБКА ТА ПРОБЛЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ

Питання термінології в Україні завжди було у центрі уваги науковців, зокрема документознавців та архівістів. А у зв'язку із повсюдним процесом інформатизації та впро-

вадженням інформаційно-комунікаційних технологій ця проблема ще більше активізувалася, оскільки виникали і продовжують виникати нові терміни, які потребують утвердження шляхом розроблення відповідних нормативно-правових та нормативних документів, зокрема термінологічних стандартів.

Ураховуючи необхідність адаптування наявної термінологічної бази діловодства й архівної справи до сучасних реалій, на виконання Програми робіт із національної стандартизації та на замовлення Державної архівної служби України (далі – Укрдержархів), протягом 2016–2017 рр. науковими співробітниками Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства (далі – УНДІАСД) було розроблено нову редакцію термінологічного стандарту ДСТУ 2732 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять».

У новій редакції ДСТУ 2732 збережено вже унормовані нормативно-правовими та нормативними документами терміни, а їх визначення узгоджено зі змістом національних і міжнародних стандартів у сфері інформації та документації.

Розробка нової редакції ДСТУ 2732 відбувалася згідно з нормативними документами, зокрема ДСТУ 1.2:2015 Національна стандартизація. Правила проведення робіт з національної стандартизації [8] (далі – ДСТУ 1.2), ДСТУ 1.5:2015 Національна стандартизація. Правила розроблення, викладання та оформлення національних нормативних документів [9] (далі – ДСТУ 1.5), ДСТУ 3966:2009 Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять [10] (далі – ДСТУ 3966). Окрім цього, відбувалося постійне обговорення та узгодження переліку термінів і їх визначень на робочих нарадах із залученням широкого кола провідних фахівців у сфері архівної справи й діловодства.

Відповідно до вимог зазначених національних стандартів, проєкт першої редакції стандарту разом із пояснювальною запискою було розіслано на відгуки заінтересованим сторонам та опубліковано на офіційному вебсайті УНДІАСД.

На основі отриманих відгуків, розробниками стандарту було внесено відповідні зміни до першої редакції проєкту ДСТУ 2732, що враховували рекомендації, зауваження і пропозиції заінтересованих сторін та подано другу редакцію проєкту стандарту як остаточну до ТК 144 «Інформація і документація» (далі – ТК 144) на розгляд і ухвалення щодо подання в Державне підприємство «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» (далі – ДП «УкрНДНЦ») для прийняття.

Одним із зауважень члена ТК 144, представника ДП «УкрНДНЦ», а також відповідно до положень ДСТУ 1.2, друга і остаточна редакції термінологічного стандарту обов'язково підлягають експертуванню та погодженню у ТК 19 «Науково-технічна термінологія» (далі – ТК 19). Відповідно до цього, розробниками стандарту було надіслано проєкт остаточної редакції ДСТУ 2732 до ТК 19.

Виконавши експертизу отриманої остаточної редакції проєкту стандарту, ТК 19 надіслав свої зауваження до стандарту загалом та до формулювання назв і визначень термінів. Зокрема, одним із основних зауважень ТК 19 до проєкту стандарту загалом було змінити його назву із *«Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять»* на *«Справочинство й архівна справа. Терміни та визначення понять»*, що взагалі є неприпустимим в умовах формування сучасного понятійного апарату у сфері архівної справи й діловодства. Термін «справочинство» є архаїзмом, який може застосовуватися лише до давніх історичних форм діловодства. А саме головне те, що термін «справочинство» суперечить чинним законодавчим (Закон України «Про Національний архівний фонд та архівні установи» [1]) і нормативно-правовим актам (Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях [6], Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади [4]).

Зауваження ТК 19 торкнулися і формулювання назв інших термінів. Зокрема, термін «експертиза цінності» запропоновано замінити на «експертування цінності», «грошова оцінка документів НАФ» – на «грошове оцінювання...», «управлінська документація» – на «керівнича документація», «уніфікована форма документа» – на «зуніфікована форма...», «державний облік документів НАФ» – на «державне обліковування...» тощо.

ТК 19 зроблено зауваження щодо визначень багатьох термінів, зокрема з електронного діловодства. Ці зауваження, на думку розробників стандарту та провідних фахів-

ців у галузі електронного документознавства, не є доцільними, оскільки, знову ж таки, це суперечить чинним законодавчим і нормативно-правовим актам (Закони України «Про електронні довірчі послуги» [3], «Про електронні документи та електронний документообіг» [2], Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організація роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну [5], Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовка до передавання на архівне зберігання [7]).

Хоча деякі зауваження ТК 19 були слушними та враховані розробниками стандарту, зокрема ті, що не суперечать чинній законодавчій і нормативно-правовій базі у сфері архівної справи й діловодства.

На основі детального опрацювання зауважень ТК 19, із урахуванням пропозицій і рекомендацій провідних фахівців Укрдержархіву, архівних установ (зокрема, Центрального державного електронного архіву України, Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного), закладів вищої освіти було сформовано звід коментарів та внесено відповідні зміни у проект остаточної редакції ДСТУ 2732.

Оновлену остаточну редакцію проекту стандарту було повторно надіслано на експертизу до ТК 19, який у відповідь знову надіслав результати, де не були враховані пояснення розробника стандарту про неможливість внесення змін у певні терміни та їх визначення. Так, зауваження ТК 19 знову ж таки торкнулися термінів «діловодство», «експертиза цінності», «документування управлінської інформації», «управлінська документація», «організація документів НАФ» та ін. Окрім цього, після повторної експертизи ТК 19 висловив іще додаткові зауваження, зокрема, щодо відповідності термінів та їх визначень новій редакції українського правопису 2019 р. Зокрема, у термінах, викладених у родовому відмінку множини іменників жіночого роду III відміни, треба писати закінчення **-и**, а не **-і**. Тобто, якщо раніше у деяких термінах пропонувалося змінити лише формулювання назви терміну, то тепер – ще й закінчення. Наприклад: «експерт**и**за цінності документів» – «експерт**ування** цінності...», «право власності на документи НАФ» – «право власності...», «сфера життєдіяльності» – «сфера життєдіяльності...» тощо.

Певну невідповідність спостерігаємо у діях ТК 19 щодо виявлення під час повторної експертизи нових «недоліків» у пропонованому проекті ДСТУ 2732. Виникає логічне запитання: як первинна експертиза не виявила зауважень до формулювання назв чи визначення певних термінів, а от повторна – виявила нові, раніше не помічені? Вважаємо, що таке не припустимо у сфері нормотворення, оскільки це призводить до безкінечного «пошуку ідеалу».

Таким чином, на даний час розробники стандарту не можуть вирішити проблему, що назріла – це неможливість погодження ТК 19 остаточної редакції проекту ДСТУ 2732, що призводить до затягування впровадження досить затребуваного в архівній галузі термінологічного стандарту.

У представників Укрдержархіву, який є замовником, провідних фахівців у сфері архівної справи й діловодства, науковців, виникає питання щодо терміну впровадження ДСТУ 2732, на яке розробники стандарту не можуть дати відповідь, оскільки самі не знають, як вирішити це питання. Проблема полягає у тому, що ТК 19 вимагає викладення термінів та їх визначень відповідно до нового правопису та на власний розсуд, а розробники стандарту не можуть це враховувати, оскільки ДСТУ 2732 – нормативний документ, зміст якого не може суперечити законодавчим та нормативно-правовим актам у сфері архівної справи й діловодства.

Література

1. Про Національний архівний фонд та архівні установи : Закон України від 24 грудня 1993 року № 3814-XII (зі змінами) // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12>.
2. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22 травня 2003 року № 851-IV (зі змінами) // ІПС «Законодавство України». URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=851-15>.
3. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 05 жовтня 2017 року № 2155-VIII (зі змінами) // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19>.

4. Типова інструкція з діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-п>.

5. Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну : затв. постановою Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 р. № 55 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-п>.

6. Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях : затв. наказом Міністерства юстиції України від 18 червня 2015 року № 1000/5 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15>.

7. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : затв. наказом Міністерства юстиції України від 11 листопада 2014 року № 1886/5 // ІПС «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14>.

8. ДСТУ 1.2:2015 Національна стандартизація. Правила проведення робіт з національної стандартизації. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2015. 34 с.

9. ДСТУ 1.5:2015 Національна стандартизація. Правила розроблення, викладання та оформлення національних нормативних документів. Київ: ДП «УкрНДНЦ», 2016. 65 с.

10. ДСТУ 3966:2009 Термінологічна робота. Засади і правила розроблення стандартів на терміни та визначення понять. Київ: Держстандарт України, 2000. 36 с.

УДК 930.25-057:331.36]:930.253-049.34

*Дідух Людмила Валентинівна,
завідувач відділу технологічного забезпечення
архівної справи Українського науково-дослідного
інституту архівної справи та документознавства,
канд. істор. наук,
м. Київ, Україна*

*Гула Оксана Григорівна,
провідний науковий співробітник
відділу науково-інформаційної
та редакційно-видавничої діяльності
Українського науково-дослідного інституту
архівної справи і документознавства,
канд. істор. наук,
м. Київ, Україна*

**ДО ПИТАННЯ ТЕМАТИКИ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ДЕРЖАВНИХ АРХІВНИХ УСТАНОВ
У НАПРЯМКУ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХОДІВ ІЗ ЗНЕШКОДЖЕННЯ БІОДЕСТРУКТОРІВ
ТА ПРОФІЛАКТИКИ БІОУРАЖЕНЬ АРХІВОСХОВИЩ І ДОКУМЕНТІВ
НАЦІОНАЛЬНОГО АРХІВНОГО ФОНДУ
(за матеріалами опитування)**

Дослідження комплексу проблем, пов'язаних із впливом біологічних та антропологічних факторів на збереженість архівних документів, залишається актуальними для галузевої науки, а їхній науковий і методичний результат є достатньо затребуваним архівістами у практичній роботі. Адже працівники архівів постійно стикаються з необхідністю знешкодження біодесторекторів та знезараження архівосховищ, підтримування у них сталих параметрів мікроклімату, задовільного стану поверхонь та документів [4], що, звичайно, потребує спеціальних знань та відповідної підготовки.

Підвищити рівень своїх знань і удосконалити необхідні професійні навички працівники архівів мають можливість на заходах з підвищення кваліфікації і післядипломної освіти, зокрема, на семінарах, лекціях, курсах, під час спеціального стажування [2]. Такі заходи із навчання і підвищення кваліфікації фахівців у галузі архівної справи, документознавства та діловодства проводяться, наприклад, у Центрі галузевого консалтингу та підвищення кваліфікації при Українському науково-дослідному інституті архівної справи та документознавства (УНДІАСД) [5]. Стажування реставраторів державних архівів України зазвичай відбувається на базі Державного центру збереження документів Національного архівного фонду (ДЦЗД НАФ) [3].

У 2019 р., виконуючи прикладну науково-дослідну роботу [1], наукові працівники відділу технологічного забезпечення архівної справи УНДІАСД провели письмове опитування центральних та обласних державних архівів для з'ясування, у тому числі, конкретної тематичної спрямованості необхідних питань-проблем щодо проведення заходів із знешкодження біодеструкторів та профілактики біоуражень архівосховищ і документів архівів, які потребують додаткового вивчення профільними працівниками державних архівів у контексті підвищення їхньої кваліфікації.

Проаналізувавши інформацію із отриманих відповідей, стало очевидним, що на сьогодні працівникам державних архівів бракує актуальної інформації, чіткого алгоритму дій при боротьбі з біоураженнями документів НАФ та приміщень архівосховищ. Також від профільних співробітників архівів було отримано пропозиції навчально-методичного спрямування, як-то: взяти участь у навчальних семінарах, майстер-класах з питань збереженості документів; відвідувати практичні заняття щодо виявлення ознак біоуражень та первинної боротьби з біодеструкторами власними силами архіву; отримувати оновлену інформацію щодо новітніх розробок з питань вентиляції та кондиціонування повітря, видів біологічних та ентомологічних шкідників, їх особливостей та ступенів шкідливості для архівних документів, приміщень архівосховищ, людського організму тощо.

Пропоновану архівами тематику навчально-методичного забезпечення підвищення кваліфікації працівників державних архівних установ щодо реалізації заходів із знешкодження біодеструкторів та профілактики біоуражень архівосховищ і документів НАФ було систематизовано за окремими блоками питань, у кожному з них наведено конкретні пропоновані теми можливих занять для підвищення кваліфікації, а саме:

- *виявлення, знешкодження мікробіологічних та ентомологічних біодеструкторів* («Боротьба зі спорами цвілевих грибів у повітрі»; «Розпізнавання ознак біоуражень за новими методами проведення мікробіологічного аналізу»; «Видове вивчення цвілевих грибів, профілактичні методи боротьби з ними, їхнє знешкодження»; «Методи боротьби з ураженням архівних документів цвілевими грибами із використанням біоцидів»);

- *профілактика біоуражень* («Виявлення та первинна боротьба з біодеструкторами»; «Проведення мікробіологічної експертизи мікроклімату архівосховищ»; «Профілактичне обстеження документів, виявлення їхніх уражень та подальше оброблення»; «Обробка архівосховищ силами працівників архіву», «Ефективне проведення профілактичних заходів, спрямованих на знешкодження біодеструкторів та профілактику біоуражень архівосховищ і документів архіву»; «Проведення експертизи стану архівосховищ та справ, документів, що у них містяться»; «Методи профілактичної обробки документів з плівковими носіями»; «Сучасні методи і засоби профілактики біоуражень архівосховищ і документів, що можуть бути застосовані локально в архівосховищах»; «Вимоги до санітарної обробки документів при їх надходженні на зберігання до архіву»);

- *технічні та технологічні засоби боротьби із біодеструкторами* («Сучасне устаткування та речовини для боротьби з біодеструкторами»; «Нешкідливі для людей та доступні за ціною препарати для знезаражування документів та підвищення їх грибокостійкості»; «Профілактика біоуражень препаратами, нешкідливими для людини»; «Сучасні засоби дезінфекції сухих запилених документів від поверхневих нашарувань»; «Антисептики нового покоління для оброблення носіїв архівних документів (кіноплівка, фотоплівка, скло)»);

- *сучасне устаткування для приміщень архівосховищ* («Облаштування архівосховищ системами вентиляції повітря»; «Новітні методичні розробки з питань вентиляції та кондиціонування повітря, їх ефективності та економічності»; «Розроблення зразків тек

для накопичення газет, коробів для їх зберігання»; «Осушення повітря в архівосховищах (вибір системи, види пристроїв, сорбентів)»);

– *реставрація та відновлення документів* («Питання описування, видів та послідовності виконання робіт з ремонту, обробки зруйнованого нерівного краю аркуша, реставрації газетного фонду»; «Розроблення технологічної схеми ручних палітурних операцій (виготовлення блоків при шитті, обробка блоку після шиття, виготовлення палітурних кришок, їх монтаж)»; «Відновлення згасаючого і слабоконтрастного текстів (технологія відновлення оригіналів, юридичний статус скопійованих текстів у випадку непрочитуваності оригіналу)»; «Просочення і живлення паперових документів, знежирення калькової основи (розчини)»; «Підбір відсутніх фрагментів текстів і графіки (технологія підбору, повноваження працівників)»; «Сучасні методи консерваційно-профілактичної обробки біоуражених та пошкоджених під час надзвичайних ситуацій документів»; «Можливість і доцільність самостійного проведення співробітниками архіву консервації документів, що мають виражені пошкодження біодеструкторами, для запобігання їх подальшій руйнації в очікуванні проведення реставраційних робіт у ДЦЗД НАФ»);

– *охорона праці* («Охорона праці при знешкодженні різних видів біодеструкторів»; «Обробка архівосховищ силами працівників архіву»; «Нешкідливі для людей препарати для знезаражування документів та підвищення їх грибокостійкості»; «Профілактика біоуражень препаратами, нешкідливими для людини»).

Наведена тематика однозначно може бути використана при підготовці фахівців з архівної справи, архівознавства та документознавства у закладах освіти, а також при визначенні напрямків та проблем перспективних прикладних наукових досліджень в архівній галузі.

Література

1. Аналітичний огляд емпіричних даних, отриманих за результатами моніторингу збереженості документів Національного архівного фонду у 2015–2018 рр., з рекомендаціями щодо покращення фізичного стану документів [Електронний ресурс] / Державна архівна служба України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства; виконавці: Дідух Л.В. (науковий керівник), Гула О.Г., Кітам В.О. – Київ, 2019. – 188 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/0ceDKL1> – [Дата звернення: 01.04.2021].

2. Положення про організацію роботи архівів [Електронний ресурс]: [затв. наказом Міністерства юстиції України від 27 трав. 2015 р. № 797/5, зареєстр. в Міністерстві юстиції України 28 трав. 2015 р. за № 624/27069]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0624-15#Text> – [Дата звернення: 08.04.2021].

3. Публічний звіт Голови Державної архівної служби України Анатолія Хромова про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2020 році та пріоритети Укрдержархіву на 2021 рік // Архіви України. – 2021. – № 1. – С. 77-78.

4. Рекомендації щодо проведення заходів, спрямованих на знешкодження біодеструкторів та профілактику біоуражень архівосховищ та документів державних архівних установ [Електронний ресурс] : [затв. наказом Держ. арх. служби України від 18 лют. 2020 р. № 17] / Державна архівна служба України, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства; укладачі: О.Я. Гаранін, О.Г. Гула, Л.В. Дідух, В.О. Кітам. – Київ, 2020. – 25 с. Режим доступу: <https://cutt.ly/QcZLXxf> – [Дата звернення: 01.04.2021].

5. Центр галузевого консалтингу та підвищення кваліфікації при УНДІАСД [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cutt.ly/HcZZqiu>. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 08.04.2021].

УДК 930.25(480)

*Майстренко Анжела Андріївна,
провідний науковий співробітник
відділу технологічного забезпечення архівної справи
Українського науково-дослідного інституту
архівної справи та документознавства,
канд. істор. наук,
м. Київ, Україна*

ЗБЕРІГАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКУМЕНТІВ У ФІНЛЯНДІЇ

Фінляндія є одним із світових керманичів у розвитку інформаційного суспільства. У процесі переходу до нього країна здійснює виразну та зважену інформаційну політику.

Зокрема, у Фінляндії прийнято декілька документів: Програму «Фінський шлях до інформаційного суспільства» (1995 р.), Програму розвитку інформаційного суспільства та Стратегію розвитку інформаційного суспільства до 2015 року [1]. А з червні 2014 р. Міністерство фінансів розпочало здійснювання програми під назвою «Національна архітектура для цифрових послуг». Таким чином, уряд Фінляндії вишукує нові рішення для вдосконалення послуг.

В Фінляндії функції головного органу з питань забезпечення збереження і доступності документальної національної наукової, культурної та історичної спадщини виконує Національний архів. Він приймає на зберігання документи органів державного управління і особистого походження, виконує центральну роль в керівництві діловодством органів державного управління [2].

У 2001 р. Національний архів розробив вимоги з управління електронними документами постійного зберігання, які встановили терміни і порядок їх передавання до Національного архіву. Однак, на практиці виникли серйозні проблеми (система виявилася дуже дорогою, а відмінності інтересів Національного архіву, Мінфіну та інших відомств нездоланими), що служба Національного архіву відмовилася виконувати функцію управління документами. З цієї причини найближчим часом планується прийняти зміни в законодавство [3].

Національною архівною службою розроблено стандарти для фінських систем управління електронними документами (відомі як SÄHKE 1, SÄHKE 2), що визначають метадані та функції, необхідні для роботи в цих системах. У стандартах SÄHKE визначено вимоги до управління документами державної адміністрації в електронному операційному середовищі, означено умови для цифровізації процесів опрацювання документальних даних та їх надійного електронного зберігання [4].

«SÄHKE» – це єдина модель управління електронними документами за фінськими традиціям, яку використовують державні органи навіть в тому випадку, якщо вони не зобов'язані це робити. Так, вимоги SÄHKE були вперше опубліковано в 2005 р. і вдосконалено в 2008 р. [5].

Наступним кроком стало введено в дію з 1 січня 2009р. «SÄHKE 2», що встановлює структуру метаданих документів, створених в електронному вигляді. Вимоги SÄHKE 2 пов'язані з керуванням даними, моделлю метаданих та процесом опрацювання документальної інформації. Стандарт також передбачає знищення даних, які стали непотрібними, і передавання документів постійного зберігання до архівної установи.

SÄHKE 2-метадані використовуються для описування баз даних і даних реєстрів як на рівні колекцій, так і на рівні документів. SÄHKE-метадані – це в основному контекстні і адміністративні метадані, що описують походження, функції, інформаційний зміст і можливі обмеження. SÄHKE-структура забезпечує цілісність і сталість SIP-пакета, які автоматично перевіряють в процесі передавання на архівне зберігання [6].

Одним з центральних елементів в структурі метаданих, встановлених нормами «SÄHKE 2», є класифікація за завданнями.

SÄHKE 2-структура також використовується під час передавання баз даних і даних реєстрів. Подібний підхід забезпечує передавання всіх матеріалів в Національний архів Фінляндії, в єдиній структурі з однотипними метаданими [7].

В Національному архіві Фінляндії введений в дію національний електронний архів VAPA (vastaanotto- ja palvelujärjestelmään; система приймання та обслуговування електронних даних), який працює на основі SÄHKE 2. Організації мають можливість зберігати свої електронні документи в VAPA.

Влітку 2017 р. Державна рада Фінляндії прийняла рішення про організацію зберігання документів органів державної влади тільки в електронному вигляді, а також про оцифровування документів державних органів і нових комун, які утворитимуться в країні в результаті реформи місцевого самоуправління з 2020 р [8]. Відповідно, надалі Національний архів буде приймати на постійне зберігання документи органів державного управління тільки в електронному вигляді. Масове оцифровування документів органів державного управління і нових комун буде здійснюватися до 2030 р в межах окремого проекту [9].

З 2018 р. Національний архів пропонує державним органам послугу з електронного зберігання. Це означає, що архів на підставі закону прийняв рішення про постійне зберігання даних, що передаються, в електронному вигляді. У цьому випадку укладається договір з організацією щодо забезпечення зберігання і використання переміщених даних [10].

Політика Національного архіву з питань електронного зберігання ґрунтується на міграції основного інформаційного змісту. Обов'язком державного органу є створення одиниці зберігання у схваленій формі, яка підходить для постійного зберігання. За наступні міграції відповідає Національний архів.

Під час приймання на зберігання документів, проводять технічну перевірку якості файлів та метаданих. Найпоширеніший формат зберігання файлів – PDF/A-2. Організаціям завжди треба звертати увагу на правильність використаних форматів. Організаціям, що передають документи надають поради щодо застосування різних інструментів (як, наприклад, VeraPDF), щоб вони мали можливість в своєму робочому просторі перевіряти якість документів до передавання на зберігання.

В останній час Національний архів Фінляндії одержав на зберігання бази даних і реєстри з різних державних органів. Основна стратегія Національних архівів передбачає збереження тільки даних, а не функціональних можливостей, правил обробки даних або алгоритмів [11].

Література

1. Черногор Я., Михайлюк Т. Развитие информационного общества у Скандинавских странах // Віче. грудень. 2009. № 24. URL: <http://elibrary.ivinas.gov.ua/3794/>.
2. Хаппонен П., Фролов Д., Оваска В.-М., Меренмиес М. Электронные документы в Национальном архиве Финляндии: прием, хранение, оцифровка, доступ // Отеч. архивы. 2019. № 4. С. 30–35.
3. Хенттонен П. Нормативное обеспечение управления документами в государственных и муниципальных учреждениях Финляндии / пер. Н. Е. Зверевой // Документация в информационном обществе: нормативно-методическое обеспечение управления документами: докл. и сообщ. на XXI Междунар. науч.-практ. конф. 18–19 ноября 2014 г. / Росархив, ВНИИДАД. Москва, 2015. С. 48; Кобелькова Л. А. XXI Международная научно-практическая конференция «Документация в информационном обществе» // Отеч. архивы. 2015. № 1. С. 125–128. URL: <http://naukarus.com/xxi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-dokumentatsiya-v-informatsionnom-obschestve>.
4. SÄHKE2: Sähköisten asiakirjallisten tietojen käsittely, hallinta ja säilyttäminen 1.0.0. URL: <https://www.avoindata.fi/data/fi/dataset/sahke2-sahkoisten-asiakirjallisten-tietojen-kasittely-hallinta-ja-sailyttaminen/resource/1a47a01e-930b-4861-ae62-80d414e18072>.
5. Sähköisten asiakirjallisten tietojen käsittely, hallinta ja säilyttäminen. URL: https://arkisto.fi/uploads/normit/valtionhallinto/maarayksetjaohjeet/normiteksti_suomi.pdf.
6. Храмовская Н. Архивы и архитектура информационного общества. URL: https://rusrim.blogspot.com/2008/11/blog-post_15.html.
7. Хенттонен П. Нормативное обеспечение управления документами в государственных и муниципальных учреждениях Финляндии / пер. Н. Е. Зверевой // Документация в информационном обществе: нормативно-методическое обеспечение управления документами : докл. и сообщ. на XXI Междунар. науч.-практ. конф. 18–19 ноября 2014 г. / Росархив, ВНИИДАД. Москва, 2015. С. 42–51.

8. Valtioneuvoston periaatepäätös asiakirjallisen aineiston digitoinnista ja arkistoinnista vain sähköisenä : Valtioneuvoston periaatepäätös OKM/2017/47. URL: <https://valtioneuvosto.fi/paatokset/paatokset?decisionId=0900908f80542c95>.

9. Хаппонен П., Фролов Д., Оваска В.-М., Меренмиес М. Электронные документы в Национальном архиве Финляндии: прием, хранение, оцифровка, доступ // Отеч. архивы. 2019. № 4. С. 30–35.

10. Там само.

11. Хенттонен П. Нормативное обеспечение управления документами в государственных и муниципальных учреждениях Финляндии / пер. Н. Е. Зверевой // Документация в информационном обществе: нормативно-методическое обеспечение управления документами : докл. и сообщ. на XXI Междунар. науч.-практ. конф. 18–19 ноября 2014 г. / Росархив, ВНИИДАД. Москва, 2015. С. 42–51.

УДК 61:[002.1:001.894.2

Тимошенко Інеса Станіславівна,
директор Васильківського фахового коледжу
Відкритого міжнародного університету
розвитку людини «Україна»,
м. Київ, Україна

ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСФЕРУ МЕДИЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Процес формування загального світового комунікаційно-інформаційного простору трансформувався в широкомасштабну проблему міждержавного обміну науково-технічною, правовою, медичною, економічною та іншою інформацією, вирішення якої стимулюватиме розвиток науки через раціональне використання світового потенціалу документаційно-інформаційних ресурсів.

Медичні технології не є ізольованими документаційно-інформаційними потоками, в цілому вони взаємопов'язані і збагачують один одного. Але забезпечення їх комплексного використання потребує інформаційного супроводу, що відкриває нові сфери застосування новітніх процесів, принципів, ідей.

Відповідно до законодавства, інноваційна діяльність може здійснюватися в будь-яких інституційних і організаційно-правових формах, наприклад, у формі центрів трансферу технологій, консорціумів, інноваційних територіальних утворень, спеціалізованих організацій, що забезпечують обслуговування інноваційного підприємства. Ці спеціалізовані інноваційні організації є елементами інфраструктури національної інноваційної системи, діяльність якої орієнтована на забезпечення реалізації пріоритетних напрямів державної, регіональної інноваційної політики, передачі (трансферу) технологій і об'єктів інтелектуальної власності.

У цьому сенсі цікавим є досвід країн європейської співдружності щодо інформаційного супроводу процесів трансферу технологій шляхом консолідації зусиль усіх країн – членів ЄС.

Для цього в 1995 р. за фінансової підтримки Європейської Комісії була створена європейська мережа Innovation Relay Centers (IRC – www.irc.cordis.lu), яка нині є провідним європейським інструментом для пошуку партнерів і просування технологій на ринок і об'єднує 270 інноваційних релей-центрів з країн Європейського Союзу, країн Східної Європи, Прибалтики, Ізраїлю, Туреччини. Україна також стала членом цієї мережі в 2006 році завдяки створенню в рамках реалізації програми EUREKA.

Серед реалізованих в Україні проектів найбільш вдалою вважається Українська інтегрована система трансферу технологій (УІСТТ), до структури якої входять 7 регіональних і галузевих центрів і 17 центрів трансферу технологій науково-дослідних установ і вищих закладів освіти України.

Значне місце в діяльності УІСТТ посідає медицина як окремий напрям діяльності центрів трансферу технологій. Нині в портфелі цих центрів – близько 170 інноваційних технологій України, які пропонуються до трансферу. Серед них 30% стосуються цифрових медичних технологій, 33% – медичного устаткування (технологія інтернету медичних речей (IoMT), застосування хірургічних роботів, ортопедичних імплантатів), 30% –

технологій та засобів лікування онкологічних хворих (перспективність імунотерапії для лікування раку) і 7% – способів лікування інших хвороб [2, с. 68].

Щодо перспектив розвитку документаційного забезпечення трансферу медичних технологій можна виокремити такі:

- інформаційний супровід мультидисциплінарних біомедичних програм дослідження, які передбачають навчання, освіти та трансфер технологій;
- стимулювання лідерства і координації дій щодо оцінки медичних технологій і забезпечення їх якості;
- створення мережі міжнародних, національних та інших агентств. Медичні технології, призначені для трансферу повинні відповідати певним умовам і критеріям (ефективність; обґрунтованість галузі застосування; адаптація до існуючих соціально-медичних чинників);
- створення форуму з обміну знаннями, науковою інформацією і експертними оцінками окремої медичної галузі, прискорення процесу трансферу знань з основних наукових лабораторій у клініки, що сприяє поліпшенню медичного обслуговування пацієнтів;
- проведення досліджень науки, яка перебуває на стадії становлення, розвитку, зберігання та поширення інформації, фінансування конференцій і проведення оцінки технологій і перспектив трансферу;
- поширення наукових і медичних знань, трансфер знання за допомогою видання книг, журналів, мультимедійних матеріалів, організація міжнародних симпозіумів, семінарів, навчальних курсів і консультацій експертів; проведення кожні чотири роки міжнародного конгресу.

Отже, перспективним напрямом є консолідація зусиль документаційного трансферу інновацій на регіональному, державному та міжнародному рівнях.

Єдина документаційно-інформаційна мережа медичної галузі має базуватися на новітніх інформаційних технологіях мережових телекомунікацій та медичних інформаційно-аналітичних системах, до її складу повинні входити галузеві та регіональні бази даних, системи медико-статистичної інформації та аналізу [1, с. 41].

Підсумовуючи викладене вище, цілком доцільно є запропонована концепція створення єдиної системи науково-медичної інформації як цілісної підсистеми охорони здоров'я України, метою якої є забезпечення функціонування єдиного інформаційного простору медичної галузі завдяки використанню прогресивних інформаційних технологій, формуванню регіональної розвиненої документально-інформаційної інфраструктури, що дозволить підвищити результативність та якість науково-дослідницької і практичної діяльності в галузі медичної науки і охорони здоров'я.

Література

1. Пономаренко, В. М. Шляхи інформатизації медичної галузі / В. М. Пономаренко // Журнал соціальної гігієни та організації охорони здоров'я. – 2000. – № 1. – С. 35–47.
2. Стан інноваційної діяльності та діяльності у сфері трансферу технологій в Україні у 2018 році: аналітична довідка. – Київ: УкрІНТЕІ, 2019. – 80 с.

УДК 027.022:028(477)"18/191"

Соколов Віктор Юрійович,
головний бібліотекар
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна

«ПЕРЕДПЛАТНИКИ» ЯК ОСНОВНА КАТЕГОРІЯ ЧИТАЧІВ ПУБЛІЧНИХ БІБЛІОТЕК В УКРАЇНІ У ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Важливим напрямом бібліотекознавчих теоретико-історичних досліджень є розроблення понятійного апарату читачезнавства. Окремі дослідження складу читачів публічних бібліотек України у досліджуваній період було здійснено у працях І. Аліферен-

кової, П. Гапченка, С. Зворського, Л. Ізюмової, Т. Кароєвої, Т. Коваль, Л. Лучки, Т. Новальської, І. Приймак, І. Тимошенко та ін. Проте, залишаються ще недостатньо розкритими питання формування читачезнавчої термінології, зокрема, немає ґрунтовних праць, які б характеризували окремі категорії читачів, особливо, у дореволюційний період розвитку бібліотечної справи в Україні. Метою пропонованої публікації є аналіз формування змісту терміна «передплатник» та характеристика розвитку соціально-професійного складу передплатників публічних бібліотек в Україні у XIX – на початку XX ст.

Передплатник (бібліот.) – основна категорія читачів публічних і приватних платних бібліотек у Російській імперії у другій пол. XVIII – на поч. XX ст., представники якої вирізнялися, переважно, сталим зацікавленням до читання і регулярним відвідуванням книгозбірні. Під цим терміном розумілись особи, що користувались послугами бібліотеки на умовах авансової оплати (передплати) її послуг за певний період часу. Залежно від тривалості часу користування абонементом публічної бібліотеки передплатники поділялися на категорії: «річні передплатники», передплатники на півроку, на три місяці, на місяць. Не всі відвідувачі (читачі) бібліотеки були її передплатниками. Найближчими синонімами терміна «передплатник» за семантичною ознакою є словосполучення «постійний читач» або «власник абонементу». «Передплатник бібліотеки, – як писав М. Рубакін, – це такий читач, який визнає читання власною потребою, і, до того ж, потребою більш-менш постійною, не випадковою ... У передплатників бібліотеки читацькі інстинкти, якщо так можна висловитися, розвинені, безсумнівно, більшою мірою, ніж у тих людей, які задовольняються книгами, здобутими випадково, від знайомих, або 2–3 періодичними виданнями» [4, с. 73]. Термін «передплатник», ймовірно, став поширюватися зі зростанням у Російській імперії кількості комерційних бібліотек, зокрема «Кабінетів для читання» та «Бібліотек для читання» – установ з постійним книжковим фондом, які за певну плату, що здійснювалася наперед на певний час та під грошову заставу вартості книги, надавали видання (у т.ч. – періодичні), для читання у читальному залі або вдома. Оскільки такі книгозбірні поєднували в собі риси бібліотеки і книжкового магазину, а оплата за послуги здійснювалася заздалегідь («по підписке»), їхніх користувачів і називали «передплатниками» (рос. – «подписчиками»). Передплатник названих установ вносив вартість взятих видань (як би купував їх), а потім, при поверненні, отримував свої гроші, які він давав під заставу книги, з утриманням суми за її користування. Багато хто з книгознавців, зокрема П. Сімоні (1859–1939), вважали такі бібліотеки та кабінети для читання особливим різновидом книготоргівлі [5, с. 93]. Отже, передплатники здійснювали немов би колективну купівлю книг, при цьому їх загальна вартість ділилася між усіма користувачами. Від кількості передплатників значною мірою залежали обсяг і якість книжкового фонду: чим більше передплатників, тим більше можливостей було у власника бібліотеки комплектувати її фонди новітньою літературою та різними періодичними виданнями. Оскільки користування публічними бібліотеками було, здебільшого, платним, термін «передплатник» набув поширення у книгозбірнях різних видів. Від кількості передплатників, їхньої фінансової підтримки залежала діяльність не тільки комерційних бібліотек, а й, певною мірою (приблизно на 10–20%) губернських, громадських, міських та інших публічних книгозбірень. У середині XIX ст. кожен місцевий передплатник публічної книгозбірні платив за бібліотечні послуги приблизно 5–6 руб. на рік (іногородній читач – вдвічі більше). На рубежі XIX–XX ст. у громадських та міських публічних бібліотеках розміри членських внесків були неоднаковими: для дійсних членів бібліотеки внесок становив від 3 до 6 руб., а для почесного члена від 10 до 50 руб. Плата за користування книгами залежала від різних чинників: тривалості користування, новизни видання, терміну дії абонементу, розряду (категорії) читача [1, с. 803]. Передплатників, як правило, розподіляли на три або чотири розряди (категорії) залежно від їхнього соціального стану та від того, скільки грошей вони платили за відвідування бібліотеки. До першого розряду входили дворяни, купці, чиновники вищих та середніх класів. Ця група читачів мала певні переваги щодо кількості книг, які можна було брати за одне відвідування; право першочерговості при користуванні новими виданнями тощо. До другого розряду відносилися різночинці, чиновники нижчих класів, а до третього (іноді – четвертого розряду) – незаможні громадяни. Залежно від розряду, передплатники в бібліотеці мали різні права і обов'язки. Наприклад, у 1880–1890-х рр. передплатники Чернігівської громадської бібліотеки, які, за статутом, вносили до бібліотечного фонду платню не менше 2 руб. на рік, могли бути членами бібліотеки і брати участь в ухвален-

ні її рішень (приймати участь у загальних зборах). Передплатники цієї книгозбірні, які брали книги додому, ділилися на чотири розряди. Так, наприклад, передплатники 4-го розряду сплачували бібліотеці на місяць 15 коп., мали право брати 1 книгу та 1 старий журнал і були позбавлені права участі у загальних зборах читачів бібліотеки [6]. Такий підхід засвідчував реальний факт диференціації читацької аудиторії. Одна категорія передплатників бібліотек була орієнтована на нову літературу, на сучасні події, що відбувалися в науці, культурі, суспільному житті, а представники іншої (службовці нижчих класів, робітники, прикажчики, студенти, учні тощо) читали переважно розважальну літературу. Робітники і селяни становили незначну частку передплатників (принаймні – до поч. XX ст.). Як правило, учні старших класів гімназій, училищ повинні були надавати при оформленні абонементу дозвіл від свого начальства на право користування читальним залом. На рубежі XIX–XX ст. спостерігалася нова хвиля зростання потягу до знань, просвітництва і, відповідно, до відвідування бібліотек представників середніх та нижчих соціальних прошарків, що спричиняло зменшення кількості передплатників 1-го розряду відносно читачів інших розрядів публічних бібліотек. Частка передплатників 2-го розряду збільшувалася досить повільно, а ось кількість передплатників 3-го і 4-го розрядів зростала у рази. Поступово змінювалося співвідношення показників соціального та професійного складу читачів. Наприклад, відсоток землевласників, домовласників, рантьє, службовців вищого рангу зменшувався, а студентів, чиновників нижчих класів, дрібних торгівців, військових, робітників – поступово збільшувався. На поч. XX ст. найчисельнішу групу серед передплатників публічних бібліотек становили студенти та учні середніх навчальних закладів – від 35 до 50%; викладачі, спеціалісти та держслужбовці – 20–30%; лікарі, юристи, представники творчих професій – 6–10%; духовенство, представники торгівлі – 5–6%; ремісники, майстри, робітники та ін. – 6–10% від загальної кількості читачів.

Отже, спочатку термін «передплатник» переважно використовували для позначення власників абонементу, що давав право користуватися книгами вдома, особливо для тих, хто мав це право протягом року (звідси, семантична спорідненість понять «абонент», як власник абонементу та «передплатник»), а «читачами» називали тих, хто користувався (часто – безкоштовно) послугами читальної зали. На поч. XX ст. у правилах деяких публічних бібліотек можна помітити певне протиставлення передплатників і «звичайних» читачів бібліотеки (зокрема, – читального залу), які, переважно, належали до нижчого розряду відвідувачів книгозбірень і не були членами бібліотеки. Втім, з розвитком безкоштовних форм бібліотечного обслуговування, термін «передплатник» поступово почали використовувати у значенні «читач», «абонент». Зі встановленням Радянської влади та розгортанням соціалістичного будівництва, термін «передплатник» дедалі більше поступається поняттю «читач». Російська дослідниця М. Дворкіна зазначає, що з 1917 р. цей термін, практично, не вживався [1, с. 803]. Проте, слід звернути увагу, що процес зміни термінів в читачезнавстві та в бібліотечній роботі відбувався поступово і, залежав від особливостей розвитку бібліотечної справи в конкретному регіоні, від типу, виду книгозбірні тощо. Наприклад, в Олександрівській міській громадській бібліотеці (1904) Катеринославської губернії, яку після періоду національно-визвольних змагань 1917–1921 рр. перейменували у Центральну міську робітничу бібліотеку, протягом 1920-х рр. читачів продовжували називати передплатниками (їх було приблизно декілька сотень). Розмір бібліотечних послуг тут коливався від 5 коп. до 1 крб. на місяць і залежав від соціального стану громадянина. Наприклад, у 1925 р. робітники платили по 5 коп., службовці та діти – 15 коп. на місяць. Червоноармійці, комсомольці та безробітні взагалі не вносили плати. Пізніше платити стали й безробітні (наприклад, у 1929 р. вони платили по 5 коп.), а грошові внески робітників почали залежати від їх заробітної плати. Найбільшу суму (1 крб. сріблом) вносили читачі, котрі не були членами профспілок. Від плати звільнялися лише ті діти, батьки яких одержували заробіток менше 50 крб. [2]. У багатьох сільських бібліотеках плату за користування бібліотечними послугами не вводили. Кількість читачів, що мали право безкоштовно користуватися бібліотечними послугами була досить великою (наприклад, у м. Запоріжжя у середині 1920-х рр. їх частка складала приблизно 30% відвідувачів бібліотек [3, с. 13]). Оплата за користування послугами бібліотеки відображала реальну соціальну (до Жовтневої революції 1917 р. – стану) нерівність і змінювалася відповідно до соціально-політичних трансформацій у суспільстві. Від рівня плати за користування бібліотечними послугами

гами залежали кількість, новизна і вартісна цінність виданих книг. Кількість виданих книжок залежала від вартості абонементу. Сума оплати за бібліотечні послуги визначала рівень доступності передплатника до відповідної інформації, до певного типу і виду видань, що розподілялися за такими критеріями, як новизна книги чи журналу, зміст видання, його популярність, актуальність, вартість видання тощо. Таким чином, на поч. ХХ ст., з розвитком демократичних відносин у суспільстві, книжкові фонди бібліотек поступово ставали дедалі доступнішими для читачів різних соціальних груп. Дедалі більшого поширення набували безкоштовні форми бібліотечного обслуговування для різних прошарків населення. Відповідно і термін «передплатник» поступово втрачав свою смислову ознаку, пов'язану з оплатою бібліотечних послуг. На початку 1930-х рр. цей термін остаточно вийшов з професійного ужитку бібліотекарів для характеристики певної категорії читачів.

Література

1. Дворкина М. Подписчик / М. Дворкина // Библиотечная энциклопедия. – Москва: Пашков дом, 2007. – С. 803.
2. Ізюмова Л. Ф. Запорізька обласна універсальна наукова бібліотека / Л. Ф. Ізюмова // Українська бібліотечна енциклопедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ube.nplu.org/article/%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D1%80%D1%96%D0%B7%D1%8C%D0%BA%D0%B0%20%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B0%20%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%B1%D1%96%D0%B1%D0%BB%D1%96%D0%BE%D1%82%D0%B5%D0%BA%D0%B0>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 15.02.2021].
3. Козлова І. Розвиток бібліотечної справи на Запоріжжі в 20-ті роки ХХ сторіччя / І. Козлова // Бібліотечне краєзнавство. Вип. 2: Матеріали краєзнавчих читань. – Запоріжжя, 2000. – С. 12–15.
4. Рубакин Н. А. Этюды о русской читающей публике / Н. А. Рубакин // Рубакин Н. А. Избранное: В 2-х тт. – Москва: Книга, 1975. – Т. 1. – С. 35–104.
5. Симони П. К. Книжная торговля в Москве XVIII–XIX столетий. Московские книгопродавцы Кольчугины в их книготорговой деятельности и в бытовой обстановке / П. К. Симони. – Ленинград: Ленинградское общество библиофилов, 1927. – 94 с.
6. Становлення першої громадської бібліотеки губернії. Сайт Сектору інформації Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://secinfchounb.blogspot.com/2012/03/blog-post_06.html. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 15.02.2021].

УДК 002.1-049.65:351.75

Цілина Марина Миколаївна,
доцент кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат філологічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В ДЕРЖАВНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ

Актуальним викликом для сучасного суспільства стала проблема захисту інформації. Особливо значущим цей аспект є у секторі державного управління, адже виникнення хоч однієї із загроз чи порушення цілісності інформації може призвести до непередбачуваних наслідків у функціонуванні державних інституцій. Персональна інформація часто потрапляє до рук зловмисників через недотримання вимог експлуатації інформаційно-комунікаційних систем, зокрема наявності чинного Атестації відповідності та Експертного висновка за результатами державної експертизи у галузі технічного захисту

інформації. Тому варто впроваджувати комплексну низку заходів із захисту інформації на нормативно-правовому, організаційному, технічному рівнях.

У Статті 21 Закону України «Про інформацію» визначено інформацію, що має обмежений доступ, а саме: конфіденційна, таємна та службова інформація [3]. *Конфіденційною* є інформація про фізичну особу, а також інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень. *Таємна інформація* – інформація, що містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування тощо. *Службовою* є інформація, що міститься в документах суб'єктів владних повноважень, які становлять внутрішньовідомчу службову кореспонденцію, доповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряду діяльності установи або здійсненням контрольних, наглядових функцій органами державної влади, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та /або прийняттю рішень. Також сюди належить й інформація, зібрана в процесі оперативно-розшукової, контррозвідувальної діяльності, у сфері оборони країни та документи, яким присвоюється гриф «для службового користування».

Порядок віднесення інформації до таємної або службової, а також порядок доступу до неї регулюються законами.

Обмеження доступу до інформації здійснюється відповідно до Закону України «Про доступ до публічної інформації» (Стаття 6) при дотриманні сукупності таких вимог: виключно в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя; розголошення інформації може завдати істотної шкоди цим інтересам; шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні [1].

Ще одним нормативно-правовим документом, котрий необхідно згадати, є Закон України «Про захист персональних даних», у Статті 2 якого визначено, що персональні дані – відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [2].

Таким чином, низка цих законів дає чітке уявлення і безпосередньо конкретизує зміст інформації про обмежений доступ, окреслює об'єкти захисту і суб'єкти таких правових відносин.

Дозвіл на створення комплексної системи захисту інформації не потрібен. Ліцензується діяльність щодо оцінювання захищеності інформації та виявлення закладних пристроїв. Це реалізується у двох випадках: проведення державної експертизи і під час створення комплексної системи захисту інформації для обробки інформації, що становить державну таємницю (включає обов'язкові роботи із захисту від витоку інформації технічними каналами).

Комплексний захист інформації здійснюється відповідно до нормативного документа технічного захисту інформації 3.7-003-05 «Порядок проведення робіт зі створення комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі» [6] на підставі технічного завдання, розробленого згідно з вимогами НД ТЗІ 3.7-001-99 «Методичні вказівки щодо розробки технічного завдання на створення комплексної системи захисту інформації в автоматизованій системі» [5].

До комплексної системи захисту інформації входять заходи та засоби, які реалізують способи, методи, механізми захисту інформації від: витоку технічними каналами, зокрема каналами побічних електромагнітних випромінювань і наведень; несанкціонованих дій та несанкціонованого доступу до інформації, що можуть здійснюватися шляхом підключення до апаратури та ліній зв'язку, маскування під зареєстрованого користувача, подолання заходів захисту з метою використання інформації або нав'язування хибної інформації, застосування закладних пристроїв чи програм, використання комп'ютерних вірусів тощо; спеціального впливу на інформацію, який може здійснюватися шляхом формування полів і сигналів із метою порушення цілісності інформації або руйнування системи захисту.

За результатами детального вивчення об'єкта, на якому створюється комплексний захист інформації, уточнення моделі загроз та моделі порушника, результатів аналізу можливості керування ризиками здійснюється вибір основних рішень із протидії всім суттєвим загрозам, формування загальних вимог, правил, обмежень, що регламентують

використання захищених технологій обробки інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах, окремих заходів і засобів захисту інформації, діяльність користувачів усіх категорій та документальне оформлення політики безпеки.

Під час дослідної експлуатації відпрацьовуються технології обробки інформації, обігу машинних носіїв інформації, керування засобами захисту, розмежування доступу користувачів до ресурсів інформаційно-телекомунікаційної системи та автоматизованого контролю за діями користувачів; співробітники служби захисту інформації та користувачі системи набувають практичних навичок із використання технічних та програмно-апаратних засобів захисту інформації, засвоюють вимоги організаційних та розпорядчих документів із питань розмежування доступу до технічних засобів та інформаційних ресурсів; здійснюється (за необхідністю) доопрацювання програмного забезпечення, додаткове налагоджування та конфігурування комплексу засобів захисту інформації від несанкціонованого доступу; здійснюється (за необхідністю) коригування робочої та експлуатаційної документації.

За результатами дослідної експлуатації ухвалюється рішення про готовність комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах до представлення на державну експертизу.

Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України ухвалює рішення щодо можливості й доцільності проведення та організації експертизи, визначає Організатора експертизи, реєструє результати. Організатором експертизи може бути підприємство, що має Ліцензію Держспецзв'язку на Оцінювання захищеності інформації. Замовник звертається до Держспецзв'язку для проведення експертизи, Держспецзв'язок визначає Організатора державної експертизи. Організатор державної експертизи формує програму та методику проведення державної експертизи, затверджує у Замовника та погоджує в Держспецзв'язку.

За результатами державної експертизи Організатор державної експертизи оформлює Експертний висновок та Атестат відповідності й надсилає їх на розгляд Експертній раді з питань державної експертизи у сфері технічного захисту інформації, що створена в Адміністрації Держспецзв'язку. У разі затвердження результатів Експертизи експертний висновок реєструється та разом з Атестатом відповідності повертається Організатору експертизи, а вже він передає його Замовнику. Основним документом є Атестат відповідності, а Експертний висновок є його невіддільною частиною. Атестат відповідності засвідчує, що система захисту інформації відповідає вимогам нормативних документів.

В Експертному висновку зазначається рівень гарантій. Нормативний документ ТЗІ 2.5-004-99 «Критерії оцінки захищеності інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу» встановлює критерії оцінки захищеності інформації. До них входять функціональні критерії (дають змогу оцінити наявність послуг безпеки) та критерії гарантій (дають змогу оцінити коректність реалізації послуг безпеки). Критерії включають вимоги до архітектури комплексу засобів захисту, середовища розробки, послідовності розробки, випробування комплексу засобів захисту, середовища функціонування й експлуатаційної документації. Існує сім рівнів гарантій – від Г-1 до Г-7. Чим вищий, тим більш захищеною є система.

Розробки компаній Intecrasy Group на сьогодні відповідають рівню Г-2 та Г-3 і це досить високий рівень гарантій. В Україні рівні гарантій Г-3 та Г-4 мають лише деякі спеціалізовані системи військового призначення. Рівні Г-5, 6 та 7 поки що не отримала жодна інформаційна система.

Отже, усі розглянуті заходи створюють сприятливий ґрунт для ефективного функціонування державних інформаційно-комунікаційних систем, мінімізують уплив таких негативних факторів, як витік інформації, кібератаки і різні прояви комп'ютерної злочинності.

Література

1. Закон України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI. – URL: https://minjust.gov.ua/m/str_35409.
2. Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 № 2297-VI. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text>.

3. Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>.

4. Критерії оцінки захищеності інформації в комп'ютерних системах від несанкціонованого доступу. НД ТЗІ 2.5-004-99 / Департамент спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України. – Київ, 1999. – URL: <https://tzi.ua/assets/files/%D0%9D%D0%94-%D0%A2%D0%97%D0%86-2.5-004-99.pdf>.

5. Методичні вказівки щодо розробки технічного завдання на створення комплексної системи захисту інформації в автоматизованій системі НД ТЗІ 3.7-001-99 / Департамент спеціальних телекомунікаційних систем та захисту інформації Служби безпеки України. – Київ, 1999.

6. Порядок проведення робіт із створення комплексної системи захисту інформації в інформаційно-телекомунікаційній системі НД ТЗІ 3.7-003-05 / ДСТСЗІ СБ України. – Київ, 2005. – URL: <https://tzi.com.ua/downloads/3.7-003-2005.pdf>.

УДК 378.091.2:[001.89:002.1

Яворська Тетяна Михайлівна,
доцент кафедри інформаційних систем управління
Донецького національного університету
імені Василя Стуса,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Вінниця, Україна

АКТУАЛІЗАЦІЯ НАУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ДОКУМЕНТОЗНАВЦІВ

Державна політика у сфері освіти і науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя. Досягнення цих цілей потребує узгоджених політичних ініціатив, ефективних управлінських рішень та довгострокових інвестицій.

Сьогодні здійснюється системна трансформація сфери освіти для забезпечення нової якості на всіх рівнях, в тому числі і вищої освіти.

Метою реформи вищої освіти є підготовка випускників закладів вищої освіти, що є конкурентоспроможними фахівцями на ринку праці, які мають сучасні знання, вмють вирішувати комплексні задачі, можуть створювати висококласні та інноваційні інтелектуальні продукти та поділяють цінності вільного демократичного суспільства [1].

В сучасних умовах конкурентоспроможність молоді є її найважливішою життєвою необхідністю, оскільки будь-яка професійна діяльність вимагає від фахівця не тільки предметної компетентності, знань, умінь, навичок, майстерності, але самостійної інформаційної зрілості, яка передбачає здатність до самостійного пошуку важливої професійної інформації та її адаптації в обраній спеціальності.

Тому нині, поряд із здобуттям глибоких предметних знань, володінням практичними вміннями та навичками, актуальним є формування готовності здобувачів вищої освіти до науково-дослідницької діяльності. Така комплексна підготовка фахівця гарантує його здатність до професійного росту і саморозвитку у наукоємному, освітньому просторі, готового до здійснення наукових досліджень в тій чи іншій галузі знань, формує культуру наукового мислення.

Формування готовності здобувачів вищої освіти до наукової діяльності є одним із актуальних напрямків розвитку освітнього процесу у закладах вищої освіти (ЗВО). Науково-дослідницька діяльність здобувачів вищої освіти сприяє розширенню їх кругозору, стимулює пізнавальний інтерес в різних областях знань, а також надає додаткові можливості для самореалізації, розвиває творчі здібності.

Теоретичні засади організації науково-дослідницької діяльності студентів вивчали Є. Барбіна, Г. Васянович, О. Глузман, В. Гриньова, Н. Кічук, М. Князян, В. Козаков, З. Курлянд, С. Литвиненко, В. Майборода, А. Маркова, Г. Нагорна, О. Пехота, М. Левочко та ін.

В Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» наукова діяльність визначається як «інтелектуальна творча діяльність, спрямована на одержання нових знань та (або) пошук шляхів їх застосування, основними видами якої є фундаментальні та прикладні наукові дослідження» [2].

Наукова діяльність здобувачів вищої освіти є одним з методів формування компетенцій сучасного фахівця та орієнтована на реалізацію важливих завдань, серед яких:

- формування науково-професійного світогляду, оволодіння методологією та методами наукового дослідження;
- більш глибоке розуміння обраного фаху;
- розвиток творчого потенціалу та індивідуальних здібностей здобувачів вищої освіти;
- розвиток особистості, здатної до самоактуалізації та самореалізації в умовах соціокультурних змін;
- розширення теоретичного кругозору й наукової ерудиції майбутнього фахівця;
- підвищення рівня фахових знань;
- розвиток здатності грамотного оформлення та подання наукових результатів;
- накопичення інтелектуального потенціалу для вирішення практичних завдань.

Науково-дослідницька діяльність студентів є засобом їхньої професійної підготовки: з одного боку, вона відрізняється всіма характеристиками навчально-пізнавальної роботи (передбачає вивчення певного об'єкта педагогічної дійсності в процесі розв'язання пізнавальної задачі, як правило, проблемного характеру); з іншого, – носить ознаки творчої діяльності, актуалізує креативні можливості особистості в аспекті вироблення власного «бачення» шляхів розв'язання проблемної задачі [4].

Змістовно науково-дослідна діяльність студентів розглядається як діяльність, пов'язана з пошуком відповіді на творчу, дослідницьку задачу із заздалегідь невідомим рішенням [5]. Організаційно вона представляє собою керовану викладачем самостійну діяльність, спрямовану на розвиток творчого потенціалу особистості, оволодіння первинним досвідом наукового дослідження, формування готовності до дослідницької діяльності [5].

В процесі професійної підготовки фахівців зі спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» у Донецькому національному університеті імені Василя Стуса (ДонНУ імені Василя Стуса) науково-дослідна діяльність займає вагоме місце. Загалом кафедра інформаційних систем управління (ІСУ) ДонНУ імені Василя Стуса спрямовує свою наукову діяльність на комплексні, теоретико-методологічні та прикладні дослідження сучасних актуальних питань інформаційної діяльності України та світу, розробку концепцій, методів і механізмів соціальних комунікацій, бібліотекознавства, бере активну участь у проведенні Всеукраїнських студентських олімпіад зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», за спеціалізацією «Документознавство та інформаційна діяльність» та з дисципліни «Документознавство» серед бакалаврів та магістрів.

Науково-дослідна діяльність здобувачів вищої освіти включена в навчальний процес кафедри ІСУ, є його продовженням і поглибленням та передбачає:

- роботу з науковими та інформаційними джерелами;
- підготовку та захист курсових і випускних кваліфікаційних робіт, що містять елементи наукових досліджень;
- виконання завдань науково-дослідного характеру в період проходження практики, пошукова діяльність;
- участь у дискусіях та наукові виступи в межах навчальних занять;
- вивчення теоретичних основ методики, постановки, організації і виконання наукових досліджень, обробки наукових даних в рамках спеціальних курсів, зокрема в межах дисципліни «Методологія та організація наукових досліджень».

Науково-дослідна діяльність, що виконується у позанавчальний час, організується у вигляді підготовки наукових публікацій, участі здобувачів вищої освіти у студентських наукових заходах різного рівня (вузівські, регіональні, всеукраїнські, міжнародні), це наукові семінари, конференції, конкурси наукових і навчально-дослідних робіт студентів, олімпіади з дисциплін та ін. Так, наприклад, участь майбутніх фахівців з інформаційної, бібліотечної та архівної справи у Всеукраїнській науковій конференції «Інформаційні технології і системи в документознавчій сфері», що організовується кафедрою щорічно, дозволяє їм оприлюднити результати своїх досліджень широкому загалу, почути схваль-

ні відгуки або конструктивну критику та побажання щодо подальших досліджень, отримати корисні поради для свого подальшого розвитку як вченого.

Здобувачі вищої освіти спеціальності «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» презентують результати своєї науково-дослідної роботи на Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт. Кожен здобувач має можливість підготувати роботу, виконати дослідження на актуальну тему в межах розвитку спеціальності, представити її на розгляд широкого загалу та позмагатися у науковому та інтелектуальному рівні з колегами зі всієї України. Результатом активної участі майбутніх документознавців у наукових заходах є підвищення якості їх підготовки як фахівців й готовність до написання випускних кваліфікаційних робіт.

Отже, наукова діяльність здобувачів вищої освіти сприяє розвитку самостійності, креативності, творчого й аналітичного мислення, формує культуру наукового мислення.

Науково-дослідницька робота майбутніх документознавців є соціально обумовленою і значущою, спрямована на розвиток у них нахилів до пошукової, дослідницької діяльності, до творчого розв'язання професійних завдань, а також до формування умінь і навичок застосування дослідницьких методів для розв'язання практичних питань в процесі професійного зростання.

Література

1. Реформа освіти та науки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 11.03.2021].
2. Про наукову і науково-технічну діяльність Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 25.03.2021].
3. Дороніна О. А. Роль наукової діяльності студента у формуванні компетенцій сучасного фахівця в сфері економіки та управління [Електронний ресурс]. // Економіка і організація управління, 2017. – № 4 (28). – Режим доступу: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:pMS-JCPi7jcJ:https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/6005/6034+&cd=13&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
4. Фролова І. В. Науково-дослідницька діяльність студентів – передумова випереджувального саморозвитку фахівця / І.В. Фролова // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – № 7. – 2012. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_7_46. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 25.03.2021].
5. Беляєв Ю. І. Науково-дослідна діяльність студентів у структурі роботи університету / Ю. І. Беляєв, Н. М. Стеценко. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/123456789/2189/1/%D0%9D%D0%94%D0%A0%D1%81%D1%82%D1%83%D0%B4.pdf>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].

УДК 002.1-028.27

Аббасова Саміра Ельшадовна,
студентка

Національного транспортного університету

Науковий керівник:
Садовенко Володимир Сергійович,
кандидат технічних наук, доцент

СИСТЕМИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТООБІГУ В ОРГАНІЗАЦІЯХ КРАЇНИ

Необхідність автоматизації керування документообігом в організаціях їх керівники бачать по-різному: одні – у підвищенні ефективності управлінського документообігу, інші – у підвищенні ефективності роботи функціональних працівників, які створюють та

використовують документи у своїй повсякденній роботі, і лише деякі приділяють увагу обом аспектам.

Такий поділ точок зору в питаннях документообігу визначається різною роллю й значимістю самих документів у діяльності організації, що залежить від розміру організації, галузі, стилю керування, загального рівня інформаційно-технологічної культури й багатьох інших факторів [4, с.234].

Мета статті: розглянути системи організації електронного документообігу в організаціях України.

Електронний обмін даними – це реальність, з якою сьогодні зустрічається практично кожний. Інформаційні системи, комп'ютерні мережі, електронна пошта – от далеко не повний перелік тих засобів, за допомогою яких відбувається обмін даними в електронному вигляді [1, с.47].

В останнє десятиліття з'явилися й одержали поширення нові інструментальні засоби ефективного забезпечення управлінських процесів. У тому числі мова йде про програмне забезпечення, призначене для обробки управлінських документів. Тут насамперед слід згадати програмне забезпечення класів «системи керування документами» і «системи керування діловими процесами» [2, с.53].

Використання системи електронного документообігу дозволяє організувати передачу даних про хід виконання документів в електронному вигляді, що якісно змінює організацію роботи з електронними документами та контролю за їх виконанням. Картки з метаданими зареєстрованих централізовано документів с резолюціями керівництва в електронному виді співробітникам відповідних підрозділів. Вони доповнюються їхніми резолюціями по виконанню документів, видаваними керівниками структурних підрозділів. У міру появи даних про хід виконання документів ці дані вносяться в систему. При цьому система автоматично відслідковує настання дати попереднього повідомлення про наближення строку виконання й настання самого цього строку. Зацікавлені користувачі системи інформуються про встановлені строки виконання доручення [3, с.38].

Існуючі програмні системи автоматизації діловодства зведено в табл. 1.

Таблиця 1.

Програмні системи автоматизації діловодства

№	Програма	Призначення
1	Docs Open	Призначена для організації, яка займається інтенсивним створенням документів та їх редагуванням. Працює на базі сервер-клієнт
2	Documentum	Призначена для керування документами, бізнес-процесами у великих організаціях, прикладних розв'язок для створення розподілених архівів, керування проектами, корпоративного діловодства в розподіленому режимі, динамічного керування вмістом корпоративних інтернет-сайтів
3	ДІЛО	Призначена для автоматизації управлінської діяльності у вітчизняних міністерствах і відомствах, територіальних органах влади, на підприємствах різних сфер діяльності. Виробник – компанія «Електронні офісні системи»
4	OPTiMA-WorkFlow	Призначена для керування процесами створення, обробки, тиражування і збереження документів, автоматизації основних процедур діловодства й організації документообігу Виробником є однойменна компанія
5	Lan Docs	Призначена для комплексної автоматизації діловодства, створення корпоративних архівів електронних документів і керування діловими процесами. Розроблена фахівцями ЛАНІТ лінія масштабованих продуктів.
6	ГРАН-ДОК	Призначена вирішувати широкий спектр задач автоматизації документообігу на підприємстві, пов'язаних з діяльністю різних підрозділів, автоматизувати типові бізнес-процеси в Microsoft Windows. Виробником є компанія Граніт-Центр

7	Бос-Референт	Призначена для керування бізнес-процесами, документацією за вітчизняним стандартом, контролю виконавчої дисципліни, відстеження договорів із зовнішніми клієнтами

У багатьох державних органах влади використовуються успадковані автоматизовані системи керування документами. Вони побудовані на різній програмно-технічній базі. Частина з них, що поставляється партнерами Microsoft, реалізована на базі сучасних технологій. Експлуатується значна кількість систем попередніх поколінь на базі MS DOS і інших платформах.

Незважаючи на різноманіття систем автоматизації документообігу і діловодства, існують загальні вимоги, яким повинні відповідати ці системи: зручність і простота в адмініструванні та користуванні, масштабованість, можливість нарощувати свою потужність, розподіленість та модульність, відкритість та універсальність.

Разом з тим, більшість невдач пов'язана з відсутністю або неправильним застосуванням методології проектування інформаційних систем, тому при виборі постачальника системи необхідно звертати увагу на його досвід. Аналіз можливостей та характеристик різних систем автоматизації, їх розповсюдженості і відношення до них користувачів дав можливість створити математичну модель, відповідно до якої було отримано загальний рейтинг розглянутих систем, серед яких на перших місцях компанія «Електронні офісні системи» та компанія OPTiMA [5. с.29].

Сьогодні на власному досвіді багато керівників організацій, підприємств та установ країни усвідомили, що ефективність застосування автоматизованих систем керування документами в першу чергу залежить від того, наскільки широко вони охоплюють комплекси розрахунків, необхідних для прийняття управлінських рішень.

Література

1. Антоненко В. М. Сучасні інформаційні системи і технології: управління знаннями : навч. посіб. / В. М. Антоненко, С. Д. Мамченко, Ю. В. Рогушина – Ірпінь : Нац. ун-ситет ДПС України, 2016. – 212 с.
2. Карпенко М. Ю. Інформаційні системи і технології в управлінні організацією: Конспект лекцій з курсу. /М. Ю. Карпенко, В. Б. Уфімцева Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; Х.: ХНАМГ, 2012. – 96 с.
3. Комова М. В. Керування документаційними процесами : навч. посібник / М. В. Комова, А. М. Пелешишин, Т. М. Білушак. – Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2013. – 188 с.
4. Морзе Н.В. Інформаційні системи. навч. посіб. / Н.В. Морзе, О.З. Піх. – Івано-Франківськ, «Лілея НВ», 2015. – 384 с.
5. Палеха Ю.І. Інформаційна культура: навч. посіб. /Ю.І. Палеха, О.Ю. Палеха, Ю.І. Горбань. – К. Ліра-К, 2020. – 400 с.
6. Поморцева О. Є. Лабораторний практикум з навч. дис. «Комп'ютерні засоби в економіці та підприємстві»: навч.- практ. посіб. / Поморцева О. Є. Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013. – 127 с.

УДК 659.1:316.77

Бардіна Анастасія Андріївна,
студентка факультету торгівлі та маркетингу
Київського національного торговельно-
економічного університету,
м. Київ, Україна

ВЕКТОРИ ВПЛИВУ РЕКЛАМИ ЯК СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

Сьогодні суб'єкти ринку приділяють увагу пошуку ефективних систем та методів просування продукції, зокрема рекламі. Актуальність нашої роботи обумовлена тим, що для примноження капіталу та захоплення більшої частки цільової аудиторії рекламісти

вдаються до різних хитрощів, впливаючи на свідомість споживачів за допомогою соціально-комунікаційних інструментів та засад психології впливу. Як відзначає О. Холод, сутність реклами як соціально-комунікаційної технології полягає у «інформуванні споживачів щодо появи нових організацій і видів товарів (послуг), формуванні та підтримці іміджу організацій, товарів (послуг)» [7].

Призвичаївшись до того, як стрімко розвиваються технології та змінюється ринок, люди схильні швидко адаптуватися під нові стандарти життя, тому їх не так легко переконувати за допомогою реклами та впливати на їх вибір, застосовуючи відносно старі підходи у соціальних комунікаціях. Однак прийоми маніпуляції, що базуються на психології людини та застосовуються майже в будь-якій рекламі сучасності, продовжують впливати на свідомість цільової аудиторії та робити за неї вибір.

Актуальність впливу в рекламі на споживача обумовила інтерес до цього явища з боку багатьох дослідників. Теоретичним, методологічним і практичним аспектам даної проблеми присвячені праці таких науковців та практиків комунікаційного ринку як Н. Шеленкова, Н. Бутенко, Р. Коваленко, О. Євтушенко, С. Мамалиги, С. Краєвського, Н. Краєвської.

Реклама займає одне з важливих місць в системі маркетингу. Більшість вважає її самостійним елементом, однак найбільшої ефективності вона набуває в комплексі маркетингу. «Реклама – це будь-яка платна форма неособистої пропозиції товарів і послуг від імені визначеного спонсора, з метою вплинути певним чином на аудиторію [...] це спеціальна інформація про осіб чи продукцію, яка розповсюджується у будь-якій формі та в будь-який спосіб з метою прямого або опосередкованого одержання прибутку» [4]. Головна мета реклами – привернути увагу, викликати інтерес, проінформувати і змусити споживача діяти так, як вигідно компанії. Це виразно реалізується у багатьох формулах рекламних звернень, наприклад формулі AIDA чи ODC. Як основні методи впливу в рекламі можуть використовуватися: переконання, сугестія або навіювання, метод рекламних шоу, стереотипи тощо.

Кожного дня людина стикається з складною інформацією. До неї часто треба звикати та пристосуватися. Комунікація «підтримує існування соціальної системи» [8]. Разом із тим, в рекламних комунікаціях з'являються такі негативні явища як обман та маніпуляція, що, з одного боку, базуються на полегшенні сприйняття нової інформації, а з іншого – є виявом недобросовісного впливу. За останній час реклама як комунікаційна технологія сильно зросла у фахово-прикладному плані, змінила та удосконалила багато своїх аспектів: форму, структуру, звукове та кольорове наповнення та інше.

Сьогодні ціняться позитивно забарвлені рекламні повідомлення, оскільки завдяки ним у цільовій аудиторії з'являється яскравий, позитивний образ про продукт чи послугу. Однак здивувати споживача та запам'ятатися не так легко. Рекламисти відшуковують нові підходи до вираження ідей, застосовуючи текст, колір та форму подачі інформації. Ці три елементи складають більшу частину рекламного повідомлення. Задля підвищення ефекту рекламисти застосовують ці елементи із врахуванням психологічного впливу. Люди з різних країн, різних характерів сприймають кольори по-різному, спираючись на досвід, власні уподобання та звички.

Текст – найголовніша частина реклами, за допомогою якого інформують, зацікавлюють та спонукають до дій споживача. З'явилася психографіка рекламного тексту – принципи впливу на свідомість людини за допомогою застосування різного графічного оформлення тексту в рекламі. Тексти за своєю структурою відрізняються. Наприклад, текст, що інформує має бути простим та логічно побудованим; якщо текст нагадує про щось, він повинен бути коротким та лаконічним. Кожен заголовок має обіцяти користь споживачу, бути чітким та зрозумілим для того, щоб читач відразу усвідомив, про який товар буде йти мова. «Заголовок – найбільш важливий елемент більшості рекламних оголошень. Це телеграма, по якій люди судять, читати рекламний текст, чи ні. У середньому, в п'ять разів більше людей читають заголовки, ніж основний текст рекламного повідомлення» [4]. В жодному випадку заголовок не може бути «сліпим», тобто нічого не означати. Як популярні слова для привернення уваги використовуються лексеми «безкоштовно» чи «новий». З психологічної точки зору це легко пояснити, оскільки людям притаманно хотіти «все за нічого», і якщо на ринку з'являється щось нове, людина часто хоче бути першою, хто про це дізнається. Також, одним з улюблених інструментів є використання інфінітивів: «інфінітив виступає в ролі функціонального заступника особи-

стих імперативних форм, завдяки чому волевиявлення може трактуватися як невизначено-референтна дія» [4]. Застосування різних варіантів шрифтів є засобом полегшення сприйняття тексту. В залежності від ролі тексту, шрифт може змінюватися, що автоматично переключає увагу читача та заохочує читати далі.

З розвитком реклами з'явилася можливість повідомляти про продукти чи послуги застосовуючи різноманітні кольори та форму. «Колір є найсильнішим інструментом для створення бажаної атмосфери, настрою. Колір може залучати і відштовхувати, вселяти відчуття спокою і комфорту [...] стає важливим елементом загального рішення зовнішнього вигляду товару чи бренда» [4]. Сприйняття кольорів жителями різних країн відрізняється, тому слід досліджувати психологічні аспекти з кольору в контексті конкретної країни чи етносу. Наприклад, червоний колір в Америці асоціюється з любов'ю, в Україні – з боротьбою, агресією. Чорний в Америці – символізує складну ситуацію, в Китаї – чесність [4]. Таких прикладів можна навести багато. Також, одним з важливим чинником впливу є форма повідомлення. Її вплив почали простежувати ще в давнину, сьогодні форму прирівнюють за мірою впливу на підсвідомість споживача до кольору. Різні геометричні форми: круга, квадратна, трикутна, прямокутна, овальна – по-різному розподіляють увагу споживача: «Прості геометричні форми глядач простіше і швидше сприймає і краще запам'ятовує, а складні і неправильні форми, як правило, важко сприймаються» [4]. При створенні рекламного продукту художнику варто заздалегідь продумати на чому акцентувати увагу споживача в період перегляду задля отримання бажаного ефекту. На сприйняття рекламного повідомлення має вплив форма ліній. Наприклад, прямі лінії асоціюються у людей зі стабільністю, ясністю, зигзагоподібні – з швидкими темпами зміни настрою, нестабільністю.

Отже, реклама – особлива соціально-комунікаційна технологія, спрямована на інформування споживачів. Рекламне повідомлення спонукає споживача до здійснення покупки. Реклама покликана привернути увагу споживача, створити у нього інтерес до продукту чи послуги, проінформувати і спрямувати на дію, що бачимо, наприклад, у формі рекламного звернення AIDA. Такі елементи реклами як форма, структура, звукове та кольорове наповнення рекламного повідомлення є засобами впливу цієї соціально-комунікаційної технології та відіграють не лише естетичну, але і функціональну роль.

Література

1. Закон України «Про рекламу» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270/96-%D0%B2%D1%80#Text>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
2. Євтушенко О.В. Аналіз психологічного впливу реклами на споживачів туристичного продукту [Електронний ресурс] / О. В. Євтушенко // Економіка та держава. – 2015. – № 9. – С. 55-59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecde_2015_9_14, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
3. Іванов В. Основні теорії масової комунікації і журналістики / В. Іванов. – Київ: Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.
4. Миронов Ю. Основи рекламної діяльності [Електронний ресурс] / Ю. Миронов, Р. Крамар. – Дрогобич: Посвіт, 2007. – 108 с. – Режим доступу: <https://kerivnyk.info/osnovy-reklamnoi-diyalnosti>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].
5. Огілві Д. Про рекламу / Д. Огілві. – Харків, 2019. – 288 с.
6. Файвішенко Д. Стратегічне управління брендом на ринку мінеральної води: дис. ... д-ра екон. наук зі спеціальності : 08.00.04 / Д. Файвішенко. – Київ, 2021. – 624 с.
7. Холод О. Комунікаційні технології (у теорії інмутації) / О. Холод. – Київ: КиМУ, 2010. – 147 с.
8. Шкуров Є.В. Медіаполіс у призмі теорії комунікації Нікласа Лумана // Журналістика та реклама: вектори взаємодії : тези доп. III Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 24 березня 2021 р.) / відп. ред. Я. В. Лісун. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2021. – С.280-284.
9. Fuchs C. Critical Theory of Communication: New Readings of Lukács, Adorno, Marcuse Honneth and Habermas in the Age of the Internet. / C. Fuchs. – University of Westminster Press, 2016. – 236 p.

УДК 002.1

*Галій Катерина Анатоліївна,
студентка ОС «Магістр»
кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв*

Науковий керівник:
*Цілина Марина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент*

ГЕНЕЗИС МАТЕРІАЛІВ І ТЕХНІКИ ВИГОТОВЛЕННЯ ДОКУМЕНТІВ

За тлумаченням «Оксфордського словника», «документ» – це текст чи зображення, що має інформаційне значення. В перекладі з латинської мови «документ» – це доказ, підтвердження якого факту, що мав місце давніше чи має нині. Уперше в цьому значенні слово «документ» використали Г. Ю. Цезар та М. Т. Цицерон. Як письмове свідоцтво термін «документ» функціонував від епохи Середньовіччя до XIX століття. З латинської мови слово дійшло до наших днів завдяки більш широкому тлумаченню бельгійським вченим, основоположником документації – науки про сукупність документів у галузі практичної діяльності – Полем Отле (1864–1944).

Сучасний документ, відрізняється від документів стародавніх епох своєю стилістикою, способом написання, технікою та матеріалом виготовлення.

Найпоширенішим матеріалом для виготовлення документів у давнину була глина. До нас дійшли сотні тисяч клинописних текстів, які повідомляють науковцям про побут, природу, історію, науку та культуру стародавніх народів. Так, серед руїн палацу царя Атур-баніпала в Ніневії археологи відкрили декілька кімнат, у яких, здавалося, хтось звалив тисячі клинописних табличок. Після підрахунку їх виявилось близько 30 тисяч. Ця бібліотека зберегла всю історію культури та соціальних стосунків населення Шумеру та Вавилону.

У Стародавньому Єгипті інформацію записували на папірусі. Найбільший відсоток інформації становлять державне листування, облікові та статистичні дані величезного бюрократичного управлінського апарату – фараонів усіх династій.

Значної популярності і поширення набуває з часом і такий матеріал для виготовлення документів, як пергамент. Пергамент, призначений для письма, – це за особливою технологією оброблена шкіра телят чи свиней. Пергаментні листи для запису інформації вперше стали використовувати у II ст. до н.е.

На початку нашої ери в Китаї був винайдений папір. Китайці дуже довго тримали технологію виготовлення цього матеріалу в суворому секреті. Найпоширенішим матеріалом для виготовлення документів на Сході був тканини, зокрема шовк. По шовку писали чорною або червоною тушшю пензликами різної величини. Але зі збільшенням виробництва паперу шовк витіснився. Поступово і Європа в ранньому Середньовіччі перейшла на папір як основний матеріал для виготовлення документів.

У сучасному діловодстві не оминули увагою і такий вид матеріалів для документування, як фотоплівка. Документуються сьогодні видатні і важливі події на кіноплівці та магнітофонній стрічці – протокольні частини міжнародних урядових та науково-технічних контактів.

Входять у практику діловодства і голограми. Голограма – документ, який містить зображення, запис і відтворення якого здійснюється за допомогою лазерного променя без використання лінз. Голограма може бути пласкою та об'ємною. Голографічний документ можна зображати та відтворювати в трьох вимірах.

Отже, ми можемо спостерігати, що необхідність у складанні документів виникає одночасно з появою писемності. Саме потреба в укладенні документів, зокрема угод, договорів, наказів і викликає появу писемності як засобу створення, фіксації і збереження документації.

Література

1. Бездрабко В.В. Управлінське документознавство: Навч. посіб. – Київ: [б.в.], 2006. – 208 с.

2. Кулешов С.Г. Управлінське документознавство: Навч. посіб. – Київ : ДАКККиМ, 2003. – 57 с.

3. Нариси історії архівної справи в Україні [Текст] : навч. посібник для студентів іст. фак-тів вищих навч. закладів / С.В. Абросимова [та ін] ; ред. І. Б. Матяш, К. Климова ; Український науково-дослідний ін-т архівної справи та документознавства. – Київ : Видавничий дім «КМ Академія», 2002. – 612 с.

4. Палеха Ю.І., Леміш Н.О. Загальне документознавство: Навч. посіб. – Київ : Ліра-К, 2008. – 393 с.

УДК 005.57:342.5

Спасіченко Євгеній Вікторович,
студент ОС «Магістр»
кафедри документознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв

Науковий керівник:
Цілина Марина Миколаївна,
кандидат філологічних наук, доцент

СУЧАСНІ СТРАТЕГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ З ГРОМАДСЬКІСТЮ

З часів утворення і до нашого часу діяльність держав як управлінських інститутів не є самодостатньою, незалежною від внутрішніх складових структури. Суспільство зумовлює функціонування держав, а оскільки держава утворена народом, то і діяти вона повинна для забезпечення його благополуччя. Окрім первинних і невід'ємних потреб, таких, як захист прав і свобод, забезпечення достойного життя, є також і безапеляційне право на вільний доступ до інформації, можливість впливати на життя держави.

З початком демократизації суспільного життя виникає потреба в інструментах для реалізації цього аспекту, і саме для цього й існує процес інформаційної взаємодії держави з громадськістю. Ще у 30-х роках XIX ст. сформувалась думка про необхідність сфери діяльності, яка б ставила собі за мету забезпечення «суспільного добробуту», що в свою чергу сприяло створенню нової форми комунікації – зв'язків із громадськістю [1, с. 3].

Упровадження ефективної комунікації суспільства з державними інститутами є актуальною проблемою і в наш час, навіть з огляду на комп'ютеризацію світу останні два десятиліття, оскільки наявності технологій для взаємодії недостатньо, необхідно мати розвинуті як технічні інструменти, так і нормативно-правову базу, налаштовану на співпрацю держави і суспільства швидко, результативно та ефективно, без значних витрат ресурсів кожної із сторін.

Зв'язок з громадськістю – діяльність, що спрямована на формування доброзичливості між організацією та іншими людьми, громадськими організаціями і суспільством у цілому шляхом поширення повної і правдивої інформації та оцінки зворотньої реакції.

За іншим визначенням, процес взаємодії держави (організації) з суспільством – це одна з специфічних функцій управління, яка сприяє встановленню та підтриманню взаєморозуміння і співробітництва між організацією та громадськістю [2, с. 506].

Відповідно до Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства, взаємодія органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства організовується на основі таких принципів:

- соціальне партнерство – налагодження конструктивної взаємодії органів виконавчої влади, зазначених інститутів і суб'єктів господарювання для вирішення питань державного управління і суспільного життя;

- забезпечення рівних можливостей – створення органами виконавчої влади однакових умов для діяльності інститутів, пов'язаної із захистом прав і свобод людини та громадянина, наданням соціальних послуг;

- взаємовідповідальність – усвідомлення органами виконавчої влади та інститутами спільної відповідальності за рівень їх взаємодії;
- відкритість та прозорість – забезпечення органами виконавчої влади доступу інститутів до інформації;
- участь інститутів у формуванні та реалізації державної політики – залучення органами виконавчої влади інститутів як заінтересованих сторін до управління державними справами;
- невтручання – унеможливлення втручання органів виконавчої влади у діяльність інститутів, за винятком випадків, установлених законом;
- визнання органами виконавчої влади різних видів діяльності інститутів – створення умов для різноманітної діяльності інститутів, налагодження взаємодії з ними на професійно-профільній основі;
- ефективність процесу взаємодії – досягнення позитивних результатів у процесі взаємодії органів виконавчої влади з інститутами, прийняття органами виконавчої влади рішень з урахуванням суспільних потреб та інтересів [3].

Водночас Р.В. Войтович визначає основні засади комунікації держави з громадськістю як сукупність заходів, спрямованих на:

- встановлення та підтримку зв'язків, взаєморозуміння та співпраці між організацією та громадськістю;
- вирішення спірних проблем між владою та окремими групами громадськості;
- вивчення громадської думки та розробки відповідних форм реакції на неї;
- визначення та підкреслення відповідальності керівництва перед громадськістю;
- допомоги керівництву ефективно змінюватись відповідно до потреб часу;
- передбачення тенденцій суспільного розвитку з метою попередження тих, що мають негативний характер [1, с. 5].

Питання ефективної реалізації зв'язків із громадськістю стоїть гостро, доказом цього є низка вітчизняних (Указ Президента України «Про додаткові заходи щодо забезпечення відкритості в діяльності органів державної влади», Концепція сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства тощо) та міжнародних документів (Міжнародний пакт про громадянські і політичні права), у яких ідеться про намір держави на сприяння розвитку комунікації, доступу громадян до інформації.

Існує низка робіт науковців, що висвітлюють процеси комунікації держави і суспільства, зокрема праці Р.В. Войтович, Ю.П. Сурмін, С.О. Телешун, В.М. Алексєєв, Н.А. Липовська тощо. Відповідно до цього існує низка проблем, що постають перед кожним, хто намагається оптимізувати процес комунікації. Основною з них є процес налагодження управління соціальною взаємодією, вони зумовлені природою суспільства, його цивілізаційною, національною, соціально-культурною специфікою, рівнем розвитку. Інші перешкоди випливають із самої моделі управління, яка для реформаторів дуже приваблива, але слабо корелюється із природою суспільства. Тому виникає необхідність осмислення самої моделі з позицій її реалістичності [4]. Оптимізація процесу комунікації включає в себе чотири основні складові:

- вирішення проблем, властивих суспільним інститутам;
- управління розвитком комунікації, що являє собою оптимізацію безпосередньо процесу освоєння соціального простору, тобто розвиток екстенсивного типу, розвиток ушир;
- управління соціальним часом, що зводиться до керування перспективами соціальної взаємодії;
- управління вектором розвитку комунікації.

Однією з проблем встановлення позитивного контакту з суспільством є визначення рівня взаємодії держави з суспільними інститутами (територіальними громадами, громадськими організаціями тощо), громадськість повинна активно включатися в процеси управління, інакше через аморфність та очікування не зможе впливати на діяльність держави, і неминуче стане покірною групою людей без права висловлення власної думки. Без управління неможливе цілеспрямоване функціонування суспільства, адже тільки державне управління забезпечує функціонування та розвиток суспільства як єдиного цілого. Водночас, на переконання В. Цветкова, І. Кресіної і А. Коваленка, державне управління ніколи не зможе піднятися над соціальними інтересами політично панівних груп суспільства, адже завжди відповідає об'єктивно зумовленим соціальним цілям та

завданням певних управлінських систем. Науковці доходять висновку, що ані технічні проблеми, ані форми і методи управління не визначають сутність управління, а лише політичні проблеми [5].

Отже, процес комунікації держави і суспільства є невід'ємним елементом життєдіяльності будь-якої держави світу, хоч і відрізняється залежно від історичних аспектів формування та існування держави, соціальних інститутів, проте сутність залишається незмінною – суспільство має брати участь в діяльності держави для забезпечення повноцінного розвитку людей у напрямку формування громадянського суспільства. Курс держави на демократизацію діяльності громадянських інститутів закріплений у більшості країн як пріоритетний, такий, що повинен удосконалюватись у напрямку підвищення ефективності, залучення громадян до участі в житті держави, зменшення витрат часу та створення сприятливих умов для діяльності як громадян – основного ресурсу країни, так і держави як органу управління, що існує для забезпечення прав і свобод суспільства.

Література

1. Алексєєв В.М. Взаємовідносини держави та суспільства: навч. посіб./В.М. Алексєєв, Н.А. Липовська. – Дніпро: ГРАНІ, 2019. – 172 с.
2. Взаємодія органів державної влади та громадянського суспільства : навч. посіб. / за наук. ред. д-ра соц. наук, проф. Ю. П. Сурміна, д-ра іст. наук, проф. А. М. Михненка ; авт. кол. : Ю. П. Сурмін, А. М. Михненко, Т. П. Крушельницька та ін. - К. : НАДУ, 2011. - 388 с.
3. Войтович Р.В. Механізми реалізації зв'язків з громадськістю в державному управлінні: Навч. посіб. – К.: Вид-во НАДУ, 2007 – 72 с.
4. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с. ISBN 978-966-619-279-3
5. Про схвалення Концепції сприяння органами виконавчої влади розвитку громадянського суспільства: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 11.11.2007 р. № 1035-р.

УДК 002.1:316.77]:616-036.21

Черніговець Олена Віталіївна,
студентка ОС «Магістр»
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Цимбал Світлана Миколаївна,
канд. філос. наук, доцент

СТАН РОЗРОБКИ ПРОБЛЕМАТИКИ ДОКУМЕНТНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Актуальність обраної теми визначається стрімким зростанням масивів інформації, що забезпечують процеси ефективного функціонування всіх сфер людської життєдіяльності. Сьогодення характеризується значним збільшенням інтенсивності обміну інформацією, постійним вдосконаленням комунікаційних технологій, розширенням меж впровадження цифрового документообігу. Суттєвих змін під впливом віртуальних комунікацій зазнала не тільки система суспільних зв'язків, а й сама сутність соціальної взаємодії. Наприклад, це можна спостерігати в період карантинних обмежень та протиепідемічних заходів з метою запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19. У складні часи трансформаційних змін соціальної, економічної, політичної діяльності суспільства саме документно-комунікаційне забезпечення дозволяє підтримувати зв'язки між соціальними інститутами та структурами, організаціями та підрозділами.

Мета досліджуваної теми полягає в аналізі ефективності наукових підходів, що застосовуються до визначення сутності та завдань документно-комунікаційного забезпечення діяльності державних установ, підприємств та ін.

Вивченню проблем розвитку комунікаційних процесів інформаційного суспільства присвячені праці закордонних вчених В. Стока, К. Шеїба, К. Феткевича [6]. Науковці прагнуть розкрити питання зростання значення віртуальних технологій в професійній та повсякденній діяльності різних верств населення. Т. Горічаназ досліджує критерії оцінки цінності інформаційних продуктів як результатів діяльності цифрового суспільства [5].

На думку С. Цимбал, "...важливий внесок у формування глобального комунікативного простору здійснюють міжнародні студенти, діячі науки та культури, туристи, представники міжнародних громадських організацій. Саме вони сприяють розвитку та розповсюдженню інформаційних та комунікаційних технологій через віртуальні мережеві комунікації, електронні засоби документообігу тощо. Як наслідок, формуються нові економічні конструкції, змінюється конфігурація ринку праці" [4, с. 196]. Отже, сучасні комунікаційні процеси повинні сприяти документообігу, що прагне забезпечити ефективні управлінські рішення.

Представниками української наукової школи документознавства, що розкривають ідеї розвитку документно-комунікаційної складової управлінського процесу можна назвати В. Добровольську, С. Кулешова, Ю. Палеху, Г. Почепцова, В. Кудлай та ін.

В. Добровольська на прикладі управління в галузі культури розглянула соціально-комунікаційний аспект та прагнула показати цілісність процесу керування документацією [1]. С. Литвин, аналізуючи її роботу зазначав, що "актуальність також посилюється у зв'язку з необхідністю включення документації, яка функціонує в органах управління культури, до світового інформаційного простору, що забезпечується широким розповсюдженням керування документацією в більшості країн світу та комунікаційними можливостями мережі Інтернет" [3, с. 6].

О. Кудлай в своїх роботах зосереджує увагу на недоліках "документаційного забезпечення системи управління якістю як різновиду соціально-комунікаційної діяльності підприємства" [2, с. 14]. Автор пропонує розглядати корпоративні веб-портали як канал документально-інформаційної комунікації підприємства, визначає провідну роль процесів документального забезпечення в формуванні комунікаційного простору підприємства.

Таким чином, категорії "документ" та "комунікація" стають ключовими не тільки для сучасного документознавства, але й для всієї системи управління. Сьогодні їх вживання в наукових працях окреслює перспективи нових соціальних, економічних, культурних змін цифрової епохи, "наукова тематика в інформаційній науці розширюється з ускладненням інформаційно-комунікаційної інфраструктури, охоплюючи сферу управління бізнесом, поведінку людей, процеси урбанізації тощо" [4, с. 193].

У висновку необхідно зазначити, що сучасний рівень документно-комунікаційного забезпечення повинен задовольняти потреби організації для розбудови ефективної системи управління. Документообіг використовується як інструмент для аналізу та посилення будь-якого економічного процесу. Віртуальні комунікаційні канали сприяють покращенню зв'язків у структурних підрозділах організації. Система документно-комунікаційного забезпечення не є сталою, вона постійно удосконалюється під впливом зовнішніх чинників, що складають сутність науково-технічного прогресу. Тому науковий аналіз обраної теми дослідження буде завжди актуальним та вимагатиме від вчених оцінки впливу на життя суспільства нових інформаційних продуктів. Якісні види комунікації дозволятимуть покращувати рівень документообігу, сприятимуть підвищенню ефективності сфери управління.

Література

1. Добровольська, В.В. Керування документацією в органах управління культурою України: соціальнокомунікаційний аспект : автореф. ... канд. наук із соціальних комунікацій / В.В. Добровольська. – К. : НАКККиМ, 2012. – 16 с.
2. Кудлай, В.О. Документаційне забезпечення системи управління якістю на промисловому підприємстві : автореф. ... дис. канд. істор. наук / В.О. Кудлай. – К. : НАКККиМ, 2012. – 20 с.

3. Литвин, С. Х. Сучасний стан наукової розробки проблем документознавства / С. Х. Литвин // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2012. – № 3–4. – С. 4–8.
4. Цимбал, С. Інформаційна діяльність у період глобалізації комунікативних процесів / С. Цимбал // Intercultural Communication. – 2018. – Vol. 2(5). – P. 191–210.
5. Gorichanaz, T. Applied epistemology and understanding in information studies / T. Gorichanaz. // Information Research. – 2017. – № 22 (4). – Режим доступу: <http://InformationR.net/ir/22-4/paper776.html>. – [Дата звернення: 19.04.2021].
6. Scheibe, K., Fietkiewicz, K. J., Stock, W. G. Information behavior on social live streaming services // Journal of Information Science Theory and Practice. – 2016. – 4 (2). – P. 6–20.

СЕКЦІЯ 3

КОГНІТИВНИЙ ВИМІР СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ: ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА

УДК 930.253:821.161.2-6.09Куліш

Гарачковська Оксана Олександрівна,
професор кафедри зв'язків із громадськістю і журналістики
Київського національного університету культури і мистецтв,
доктор філологічних наук, професор,
м. Київ, Україна

Тимофєєва Катерина Олександрівна,
аспірантка Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

АРХІВНІ МАТЕРІАЛИ П. КУЛІША У ФОНДАХ ЦДАМЛМ УКРАЇНИ

Листування завжди вважалося цінним історичним джерелом. У переважній більшості особових фондів листи посідають чільне місце. І не тільки тому, що мають соціальне навантаження: висвітлюють тогочасні умови дійсності, оточуюче середовище, інтереси та турботи суспільства, мрії та прагнення його членів, а й виступають як невід'ємна складова духовної спадщини українського народу, є потенціальним інформатором соціально-політичного, культурного, побутового, емоційного, опосередкованого людською особистістю погляду на сучасний стан та історичний процес в цілому.

Неможливо вивчати українське культурне та суспільно-політичне життя XIX – початку XX ст. без використання листів найвизначніших діячів України цієї доби, і в цьому контексті творча спадщина Пантелеймона Куліша посідає провідне місце.

Незамінність епістолярних джерел при реконструкції життєпису П. Куліша неодноразово доводилася дослідникам його творчості, серед них можемо виокремити М. Могилянський, П. Рулін, П. Зайцев, О. Грушевський, К. Студинський, а також сучасні кулішезнавці: С. Захаркін, Ж. Ляхова, О. Кравченко, Н. Побірченко, В. Пустовіт, Є. Нахлік, О. Федорук.

Повніше аналізувати листи П. Куліша можна було б з урахуванням відповідей на них, але їх не так багато вже й збереглося за декількома причинами: пожежа на хуторі Мотронівка у 1885 р. та розпорошеність по архівних установах, а той взагалі втрачені. Тому ми залучили як додаткові паралельні джерела листування рідних, близьких й знайомих письменника. Серед цього значного архівного матеріалу варто виокремити змістовні, цікаві, в основному не опубліковані листи.

У ЦАМЛМУ знаходяться вісім фондів, які у своєму документальному арсеналі мають архівні документи П. Куліша. Це, безпосередньо, іменний фонд № 884 Куліш Пантелеймон Олександрович, опис 1 справ постійного зберігання за 1860–1881 р. Фонд налічує лише 4 справи, проте є рукописи: 1) Лист Куліша до редактора «Світа» з віршем Куліша П. О. «До дрібної дрібноти». Рукопис. 2) Куліш П. О. «Роковини по Шевченкові, місяця лютого, 26 дня 1862 року». Стаття, рукопис. 3) Лист Куліша П. О. видавцю Гатцуку О. О. 1860–1870 рр. 14 аркушів. 4) Куліш П. О. Слово до Шевченка про червону китайку, впроваджаючи его на Вкраїну, 1861 року». Виступ. Рукопис. 1 травня 1881 р. 1 арк. Архівні матеріали, що зазначені в цьому фонді кількісно і об'ємно невеликі, проте звичайно мають інформаційну цінність [7].

Представлені у даному описі документи до ЦДАМЛМ були передані у два етапи: 1968 р. Щуратом Степаном Васильовичом, сином літературознавця Щурата В. Г. (фонд № 907 в архіві). Документи були включені до складу колекції №526 – «Документи українських письменників, літературознавців і літературних критиків». За рішенням методичної комісії ЦДАМЛМ УРСР від 18.11. 1981 документи виділено в окремий фонд №884.

Друге надходження відбулося 1989 р., коли літературознавець Купріянов Ігор Терентійович передав 13 документів і лише у 2020 р. документи фонду взято на переро-

блення і вдосконалення, внаслідок чого укладено опис 1 справ постійного зберігання, до якого внесено 4 одиниці зберігання за 1860 ті рр. – 1881 рр. Справи опису розміщено у розділах: «Творчі документи Куліша П. О.», «Листи Куліша П. О.». Серед документів першого розділу «Творчі документи Куліша П. О.»: виступ «Слово до Шевченка про червону китайку, випроважаючи его на Україну 1861 року» та стаття «Роковини по Шевченкові, місяця лютого, 26 дня 1862 року». До розділу «Листи Куліша П. О.» увійшли: листи видавцю Гатцуку О. О., редактору «Світа» з віршем «До дрібної Дрібноти». Процес створення і опрацювання іменного фонду П. Куліша був, вочевидь зрозуміло, пов'язаний з історичними та політичними особливостями тієї доби: у 60-х рр. лише просто занесені документи до реєстру, а вже потім у 80-х рр. виокремлено в фонд [7]. І тільки в 2020 р. сформовано і описано архівну справу. Цей процес на прикладі упорядкування фонду П. Куліша в ЦАМЛМУ наочно демонструє і ставлення суспільства до постаті П. Куліша, підтвердженням цьому є вислів М. Глобенка: «Куліша наше громадянство й досі не знає» [1, 316].

Найбільше змістовної інформації стосовно епістолярної спадщини П. Куліша зберігається у фонді Віктора Платоновича Петрова №243[13]. Документи передані до ЦДАМЛМ УСРС в 1969 р. (одразу після смерті науковця) та у 1984 р. Зеровою С. Ф., дружиною фондоутворювача. Фонд складають документи за 1837–1967 рр., серед архівних матеріалів є розділ «Матеріали, зібрані фондоутворювачем для своїх робіт», де є цікаві і змістовні документи – листування Куліша П. О. з діячами культури та літератури ХІХ ст. Зазначимо, що В. Петров назвав П. Куліша «архівним письменником» [12], і як виявляється сьогодні – це не безпідставно.

У фонді Руліна Петра Івановича № 90, опис 2, у справі №20 містяться рукописні копії листів П. О. Куліша до О. М. Бодяньського, Забіли М. Н., Лисенка М. В. Рукописні копії подаються у 41 документі на 37 аркушах. У справі № 26 вищезазначеного фонда на 134 аркушах зберігаються виписки про П. Куліша, це і рукописні копії листів, це і замітки про П. Куліша з журналів «Основа» та «Киевская Старина», чернетки статей, тобто весь той матеріал, що дотичний до життєпису і творчості автора «Чорної ради». Фондоутворювач, зауважимо, занотовував інформацію як в зошиті й на великих тодішніх листках, так і на клаптика паперу [17].

Подані в попередньо зазначеному описі документальні матеріали українського театрознавця та літературознавця Руліна П. І. були передані в 1972 р. в архів-музей дружиною фондоутворювача Руліною Л. М. Окрему цінну інформаційну групу документів складають рукописні копії листів Куліша П. О.

У фонді №90, опис 1 є документи, а точніше роздруківки наукових статей з журналів про життя і творчість П. Куліша, у справах містяться як власні статті фондоутворювача, так і інших науковців. Так, наприклад, у справі №317 розвідка В. Петрова «Шевченко, Куліш, В. Білозерський – їх перші стрічі» // С. 42–50; і в справі №49 «П. О. Куліш як дослідник і критик М. В. Гоголя» // Стб. 1564–1574. У справі №314 стаття М. Могилянського «П.О. Куліш у 90-х роках (листи й документи)» // С. 178–198. У справі №18 міститься рукописна «Виписка про Куліша П. О.», де на 134 аркушах копії листів П. Куліша та чернетки, нотатки до статей, які готував до друку фондоутворювач [17].

У фонді №90, опис 2, у справі №14 містяться вирізки статей з журналів, у яких друкувався фондоутворювач і всі вони присвячені вивченню епістолярного масиву П. Куліша: 1). Рулін П. І. Лист О. М. Бодяньського до П. О. Куліша // Україна, 1925, №6. С. 111–113. 2). Рулін П. І. До історії української етнографії (лист М. О. Дикарева до П. О. Куліша) // Етнографічний вісник. 1926, №2. С. 136–170. 3). Московскоенастроение в марте 1855 года (по незданім матеріалам архива П. А. Куліша) // Невстановлене джерело, 1925, №4. С. 63–170; 4). Рулін П. М. П. Старицький та П. О. Куліш. *Життя й революція*. 1926. С. 64–75; 5). Рулін П. Лист Я. Щоголева до П. Куліша. *Україна*. 1927. Кн. 1–2. С. 114–115; 6). Лист М. І. Гоголевої до П. О. Куліша // Невстановлене джерело Вип. VII–VIII. С. 307–308[17].

Фонд Павла Григоровича Тичини №464 зберігає пам'ять про П. Куліша: у справі 12712 знаходяться 2 вирізки статей з газети «Радянська Україна», авторами яких є Є. Кирилюк «Пантелеймон Куліш (До 125 роковин з дня народження) та Ол. Дорошенко «Коло початків українського історичного роману». Зазначимо рік видання газети: 8 та 23 серпня 1944 р. і зауважимо, що згадані статті писані в контексті шаблонного висвітлення постаті митця – про «суперечливого» та «гарячого Куліша». Цитуємо уривок

з статті Є. Кирилюка: «У 50-х роках відбувається остаточне розмежування між демократами й лібералами. Куліш залишається на ліберальних позиціях. Згодом у 60-х і особливо 70-х роках посилюються консервативно-реакційні елементи його ідеології. В його історичних працях і художніх творах цього періоду ми знаходимо чимало хибного, помилкового, реакційного» (С. 3). А також у фонді П. Тичини в наступній справі №12713 на 11 аркушах зберігається машинописний запис фондоутворювача статті І. Романченка «Куліш біограф і критик Гоголя», назва якої майже ідентична до назви статті П. Руліна «Куліш як дослідник і критик М. В. Гоголя» і не є чимось новим у царині кулішезнавства [20].

У фонді № 769 українського літературознавця і критика Іванисенка Віктора Панасовича зберігається справа №26 із заголовком «До книги «Три Етери» виписки про Куліша П. О., Шевченка Т. Г., бібліографія та інше». Серед цієї підбірки матеріалів, яку фондоутворювач збирав для написання книги «Три Етери» і над якою критику працював останні свої роки, хочемо виокремити рукописні виписки з листів, чернетки з робочим матеріалом про П. Куліша (виписки зі статей). До архіву-музею документні матеріали надійшли у 1980 та 1998 рр. Передавав їх сам фондоутворювач та його дружина – С. Іванисенко. Стосовно самого фондоутворювача, то він разом з М. Х. Коцюбинською упорядковував книгу «Українські письменники про літературу та мову» (1961), а також є одним із авторів «Історія української літератури у 8 томах» (т. 8), зокрема з польської мови зробив переклад збірника «Повісті» Ю. І. Крашевського (1979) [5].

У фонді українського письменника Олійника Миколи Яковича №983, у справі №26 зберігаються дві машинописні статті фондоутворювача: «В історії – сучасність» та російськомовна «Поборник духа», які написані з використанням шаблонних тез, на кшталт, «гарячий», «несамовитий» Куліш [11].

У фонді українського літературознавця Шубравського Василя Єфремовича №818, у справі №18 міститься копія статті з різними помітками фондоутворювача «Перед світанком» з журналу «Вітчизна» за 1969 р. №8. С. 180–185 [22].

У фонді №1068 українського літературознавця Пивоварова Миколи Пилиповича, який особисто передав свої документи до ЦДАМЛМ УСРС у 1986 р. в описі 2, справи 36 зберігається роздруковка з підбіркою листів та передмовою і примітками до них «Невидані листи П. О. Куліша до Аксакових» за авторства М. Гудзія. Зазначимо, що на цій добірці листів Пивоваров М. П. робив власні помітки, підкреслення і зауваги [14].

Завдяки детальному розгляду архівних матеріалів, що стосуються життя і творчості письменника, які зберігаються у 8 фондах ДЦАМЛМУ можемо підсумувати опрацьований матеріал таким чином: вищезазначені фондоутворювачі (П. Рулін, В. Петров, П. Тичини, В. Іванисенко, Олійник М., Пивоваров М., В. Шубравський) безпосередньо були дотичні до вивчення життєпису і творчого доробку «патріарха української літератури». Тому для дослідників-кулішезнавців дуже важливі фонди не лише самого письменника й культурно-громадського діяча, але й всіх тих, хто так чи інакше був пов'язаний з П. Кулішем. Зауважимо, що всі виявлені нами друковані та машинописні статті про П. Куліша, які надійшли до зазначеної архівної установи, датовані періодом історії радянської України – 70–80-х рр. містять шаблонні неупереджені зауваги про творчість і особистість митця, тому так важливо користуватися, але, насамперед, науково реконструювати епістолярний доробок самого адресанта та його адресантів задля відтворення правдивих фактів та достовірної інформації особливо в наш час інформаційних війн. Сам митець навіть висловлював думки, що можливо прийдешнє покоління читачів буде спроможне працювати з джерелами краще, ніж його сучасники [23, 75]. І лише скурпульозна наполегливе опрацювання архівних матеріалів дасть змогу науково реконструювати епістолярний доробок П. Куліша та виявити інформаційний потенціал архівних документів.

Література

1. Глобенко, М. В дисгармонії. П. Куліш: письменник, філософ, громадянин. (До 190-річчя від дня народження П. О. Куліша)/М. Глобенко // Хроніка–2000. 2009.– Вип. 78.– С. 316–328.
2. Грушевський, О. З сорокових років / Шрушевський О. // Записки наукового товариства імені Шевченка. Львів, 1908. – № 3.– С. 91–110; №5 – С. 81–105. 1909. – № 3.

3. Зайцев, П. Видання творів Куліша / П. Зайцев // Книгарь. 1919. – № 23–24. – С. 48–56.
4. Захаркін, С. П. Куліш до Є. Тимченка і від нього/ С. Захаркін// Київська старовина. 1998. – № 4. С. 94–108.
5. Іванисенко Віктор Панасович. ЦДАМЛМУ – Ф. 769, опис 1, справа №26.
6. Кравченко, О. Соціокультурне середовище 40-х рр. XIX ст. як фактор розвитку особистості Пантелеймона Куліша/ О. Кравченко // Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2007. – Вип. 20. – С. 193–199.
7. Куліш Пантелеймон Олександрович. ЦДАМЛМУ – Ф. 884., опис 1. справи №1–4.
8. Ляхова, Ж. Епістолярій Миколи Гоголя як художнє саморозкриття особистості в дослідженнях П. Куліша / Ж. Ляхова // Література та культура Полісся. 2008. – Вип. 35. – С. 35–64.
9. Могилянський, М. П. О. Куліш у 90-х роках (листи й документи). (Листи до М. Карачевської-Вовк) / М. Могилянський // Червоний шлях. 1925. – № 8– С. 180–200.
10. Нахлік, Є. Пантелеймон Куліш : Особистість, письменник, мислитель. У 2 т. Т. 1. / Є. Нахлік // Життя Пантелеймона Куліша : Наук. Біографія. Київ : Укр. письм., 2007. – 462 с.
11. Олійник Микола Якович. ЦДАМЛМУ – Ф. 983, опис 1, справа №26.
12. Петров, В. Пантелеймон Куліш у п'ятдесяті роки. Життя. Ідеологія. Творчість / В. Петров. – Київ : з друкарні Всеук. Акад. Наук, 1929. – 572 с.
13. Петров Віктор Платонович. ЦДАМЛМУ – Ф. 243, опис 1. справа
14. Пивоваров Микола Пилипович. ЦДАМЛМУ – Ф. 1068, опис 2, справа №36.
15. Побірченко, Н. Життя і постать Пантелеймона Куліша у листуванні, спогадах сучасників та шанувальників в 3 т. / Н. Побірченко. – Умань : Жовтий О. О., 2010. Т. 1. 388 с.; Т. 2. 392 с.; Т. 3. 387 с.
16. Пустовіт, В. Український письменницький епістолярій XIX ст. : відображення перебігу літературного процесу / В. Пустовіт – Харків : Видавництво Іванченка І. С., 2019. – 329 с.
17. Рулін, П. М. П. Старицький та П. О. Куліш / П. Рулін // Життя й революція. 1926. – С. 64–75.
18. Рулін Петро Іванович. ЦДАМЛМУ – Ф. 90, опис 2, справа №14, №20, №26; опис 1, справа №18, №49, №314, №317.
19. Студинський, К. До історії зв'язків Куліша з галичанами в р. 1869–70 / К. Студинський // Україна. 1927. – кн. 1–2. – С. 76–93.
20. Тичина Павло Григорович. ЦДАМЛМУ – Ф. 464, опис 1, справи №12712–12713.
21. Федорук, О. Куліш і Забіла: До історії особистих взаємин та літературних взаємооцінок / О. Федорук // Пантелеймон Куліш: Письменник, філософ, громадянин. Хроніка-2000 – Київ, 2009. – вип. 78. – С. 411–430.
22. Шубравський Василь Єфремович. ЦДАМЛМУ – Ф. 818, опис 1, справа №18.
23. Ясь, О. Історичне письмо пізнього П. Куліша як предтеча консервативного проекту української історіографії початку XX ст. (До 200-річчя від дня народження) / О. Ясь // Український історичний журнал. 2019. – №4. – С. 61–88.

УДК 316.776.23:323.2]:316.422

Закіров Марат Борисович,
завідувач відділу політологічного аналізу ЦІАЗ
Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського,
доктор політичних наук,
м. Київ, Україна

ІНФОРМАЦІЙНИЙ СУПРОВІД РЕФОРМ: СВІТОВИЙ ДОСВІД І СУЧАСНІ ЗАВДАННЯ

У процесі масштабного реформування держави і суспільства одну з ключових ролей відіграє інформаційний простір, що включає в себе широкий спектр певних вербальних конструкцій, які транслюються на широку аудиторію за допомогою засобів масової інформації. Цей простір має формуватися і використовуватися не тільки як знаряддя

пропаганди, але й як механізм легітимізації реформ. Світовий досвід політичних і соціально-економічних трансформацій свідчить, що сприйняття реформ суспільством, і як наслідок успіх усього процесу реформування, багато у чому залежить від змісту і способу подання інформації щодо очікуваних або вже отриманих результатів перетворень, що їх проводить держава.

Питання інформаційного забезпечення реформ у тій чи іншій мірі поставали перед усіма реформаторами, оскільки для вирішення масштабних завдань модернізації країни недостатньо мати лише політичну волю чи підтримку партії або парламенту. Потрібно знаходити опору в суспільстві.

Гарним прикладом вдалого використання інформації як засобу формування громадської думки на підтримку проведення реформ є відомі «бесіди біля каміну» президента США Ф. Рузвельта, якому довелося провести країну через Велику депресію 1930-х років і Другу світову війну. У певний час доби Ф. Рузвельт сідав перед мікрофонами провідних радіостанцій, і його слухали мільйони американців. Вони сприймали слова президента як звернення до них персонально і як до нації в цілому [1, с. 15].

Саме так свого часу намагався діяти і відомий російський реформатор П. Столипін. Ще у 1904 році, зайнявши посаду саратовського губернатора, він значну частину свого робочого часу проводив у повітах. Висока мобільність була характерна і для П. Столипін-прем'єр-міністра: він прагнув все побачити своїми очима і особисто донести до суспільства позицію уряду [2]. П. Столипін вибудовував систему інформаційного супроводу реформ через друковані ЗМІ. Крім того, уряд вів активну роботу з депутатами в комісіях Державної Думи Російської імперії і, висловлюючись сучасною мовою, проводив «піар» реформ [2].

Саме таке велике значення відкритому спілкуванню зі суспільством надавали й інші відомі політики і реформатори ХХ століття. Так, популяризатором реформ у повоєнній Німеччині став міністр економіки, а згодом федеральний канцлер ФРН Л. Ерхард. «Я досяг успіху тому, що усно та письмово звертався до кожного німця, переконуючи його у правильності своїх дій», – говорив Л. Ерхард. Наголошував на життєвій необхідності для держави доносити позицію уряду й екс-прем'єр-міністр Сінгапуру Лі Куан Ю. Серйозну увагу необхідності публічного діалогу приділяв архітектор економічного дива Південної Кореї Пак Чон Хі. «Політик має бути керівником, здатним терпляче та переконливо роз'яснити народу правильність обраного шляху», – наголошував президент Республіки Корея [3].

У політичному аспекті проблеми також слід враховувати те, що ніколи громадська думка не мала такої сили та впливу як тепер. Численні факти доводять, що у демократичних країнах думка громадськості з тих чи інших питань істотно впливає на державну політику, законодавчі процеси, поведінку політичних партій, динаміку виборчих кампаній, ухвалення рішень суб'єктами економічної діяльності, навіть на планування та проведення різноманітних культурних заходів. Разом з тим, слід мати на увазі, що громадська думка надзвичайно тонкий інструмент, який вимагає обережного ставлення [4, с. 29].

Окрема увага у цьому напрямі роботи має бути спрямована на налагодження співпраці з так званими «лідерами думок» мережевого громадянського суспільства. Реалізація названої програми має на меті забезпечення ще одного завдання – донесення об'єктивної інформації про результати реформування через «перші руки». Адже інформація, яка надходить індивіду з неофіційних джерел, зазвичай, сприймається з більшою довірою до її достовірності, аніж офіційні дані та новини. Відтак, «лідери думок» мережевого громадянського суспільства мають стати одними з найбільш дієвих «агентів впливу», які поступово зможуть змінювати громадську думку та суспільні настрої, доносячи об'єктивну інформацію про життя країни передусім до найактивніших користувачів таких соціальних мереж – молоді та людей середнього віку, які, у свою чергу, впливатимуть на власне коло оточення людей більш зрілого віку [5, с. 248].

Разом з тим досягнення ефективності впровадження і реалізації зазначеного різновиду інформаційного забезпечення вимагає постійного фахового супроводу, який доцільно засновувати на використанні елементів методики інформаційно-психологічних впливів, що передбачає отримання визначеною цільовою аудиторією інформації, яка змінює її поведінку. Слід не лише використовувати певні інформаційні повідомлення, але і відстежувати реакцію аудиторії. Зокрема, наявність і зміст коментарів, що не лише допомагатиме визначити дієвість самого повідомлення, але і певною мірою відобразити

сприйняття громадянами тих чи інших реформ і оцінки державної політики у цілому. Фаховий супровід є необхідним також з огляду на існуючу загрозу використання соціальних мереж різного роду деструктивними силами.

Крім того, певні небезпеки виникають і у зв'язку з особливостями формування ліберального інформаційного простору. Як зауважував організатор та ідейний натхненник польських реформ Л. Бальцерович: «тенденція до негативізму» у висвітленні дійсності засобами масової інформації, схоже, є неминучим наслідком свободи, так само як «тенденція до захвалювання» завжди супроводжує диктатуру [6]. Згідно другого закону діалектики будь-яке явище має дві сторони, а тому свобода слова, яка є неодмінною ознакою демократичного суспільства, за певних умов може набувати деструктивних якостей і спокушати ЗМІ до зловживань у погоні за рейтингами або з міркувань особистого марнославства окремих людей.

Як зазначає Л. Бальцерович, за диктатури підлещуються до володарів, лібералізм спокушає грою «на публіку» та намаганням полестити «масам». «Тенденція до негативізму» вкрай небезпечна в державі, яка лише знаходиться на шляху до демократії, адже вона може настільки вплинути на рішення людей, що рух у напрямку реформ буде заблоковано [6].

Отже, без щоденного, масованого, позитивного контенту в усіх можливих і доступних широкому загалу засобах масової інформації переломити негативний настрій громадян буде дуже складно. Тим більше, що зазвичай більшість реформ розпочинаються запізно і проводяться у не найкращих умовах, і очікувати швидких позитивних змін, які відчує більшість населення, також не варто. Тим не менш цілком реально і необхідно розгорнути широку роботу з інформаційної підтримки реформ, яка допоможе поступово змінити ставлення громадян. «Пропаганда поразок не повинна перебивати пропаганди успіхів», – наголошував Л. Бальцерович [6].

Щодо конкретного наповнення інформаційного супроводу реформ як потужного фактору успішної трансформації, на нашу думку, доцільно розробити і втілити у життя систему зворотного зв'язку між громадянами і відповідними державними органами у кожній сфері, що реформується.

Ключовими напрямками роботи у цих умовах має стати розповсюдження інформації про реальні успіхи і досягнення. Активне пропагування позитивного досвіду. Широке висвітлення у засобах масової інформації успішних прикладів реалізації приватної ініціативи у різних видах малого і середнього підприємництва, репортажі з провідних промислових і аграрних підприємств, повідомлення про успіхи вчених, перемоги талановитих студентів і учнів на світових змаганнях тощо. Створення позитивного іміджу країни не лише зовні, але і в середині має стати одним із основних напрямів діяльності ЗМІ. Звичайно, ми не закликаємо відроджувати радянські пропагандистські підходи, але перетворення інформаційного простору у постійно діюче джерело негативного контенту, переповненого протистоянням політичних сил, особистих амбіцій можновладців, образами корумпованого чиновництва і безкарними «мажорами» на тлі потоку повідомлень про подальше зубожіння населення, поганий рівень освіти та зростання еміграції, аж ніяк не сприятимуть успішному проведенню реформ.

Література

1. Рузвельт Ф. Беседы у камина / Ф.Рузвельт. – Москва: ИТРК, 2003. – 408 с.
2. Могилевский К.И. Информационное обеспечение столыпинских реформ (1906-1911). [Електронний ресурс] / К. И. Могилевский. – Режим доступу: http://www.stolypin.ru/proekty-fonda/entsiklopediya-petr-arkadevich-stolypin/?ELEMENT_ID=291, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 12.09.2018].
3. Варченко І. Пояснюйте реформи. [Електронний ресурс] / І. Варченко. – Режим доступу: https://ukr.lb.ua/blog/ivan_varchenko/300339_poyasnyuyte_reformi.html. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 12.09.2018].
4. Чукут С. А. Сутність і роль громадської думки в процесах державотворення [Електронний ресурс] / С. А. Чукут // Грі. 1999. №3(5). – Режим доступу: <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Sutnist-i-rol-gromadskoyi-dumki-v-protseah-derzhavotvorennya.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 12.09.2018].
5. Бульбенюк С. С. Інформаційні виклики гібридної війни: що може протиставити Україна / С. С. Бульбенюк. // Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення

і перспективи миротворення: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Маріуполь, 9 червня 2017 р. – Маріуполь. 2017. – 311 с.

6. Бальцерович Л. Свобода і розвиток. Економіка вільного ринку [Електронний ресурс] / Л. Бальцерович. – Режим доступу: <http://www.ji.lviv.ua/ji-library/balcerowycz/balc-5.htm>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 23.10.2018].

УДК 351:[316.77:005.21

Аулін Олександр Анатолійович,
старший науковий співробітник
Національної бібліотека України імені В. І. Вернадського,
кандидат філософських наук,
м. Київ, Україна

СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

У другій половині ХХ століття в структурі соціальних комунікацій поступово посилювалася стратегічна компонента, яка сьогодні виділилася в окремий вид соціальної інженерії під назвою стратегічні комунікації. У сучасних геополітичних умовах спостерігається стійка тенденція щодо підвищення ролі стратегічних комунікацій (далі СК) у вирішенні важливих міжнародних конфліктів з одночасним зменшенням використання військової сили. В умовах розвитку глобалізаційних процесів з одного боку поширюється вплив СК на суміжні сфери, з іншого – самі СК відчують значних змін.

Розпочаті в середині 1965 р. військовими США, на досить глибокому науково-прикладному рівні дослідження стратегічних комунікацій опинилися у першій половині 2000-х. Ключовий момент цього дискурсу – конкурентний характер ставлення до СК. Саме в цей період фахівці Пентагону визначили СК як цілеспрямовані зусилля уряду США «щодо розуміння та залучення ключових аудиторій для створення, зміцнення або збереження умов, сприятливих для просування інтересів, політики та цілей уряду Сполучених Штатів через використання скоординованих програм, планів, тем, повідомлень і продуктів, синхронізованих із діями всіх інструментів національної влади» [1]. Згадані тенденції збереглися й в такому важливому документі, яким є NATO Strategic Communications Policy і в дослідженнях експертів лондонського Королівського інституту міжнародних відносин Chatham House, інтерпретація яких сутності СК використовується сьогодні і в документах Євросоюзу [2, 3].

Кардинально іншими були підходи С.Р. Кормана, А. Третвей і Б. Гудола, які запропонували замінити в СК монологічні моделі на діалогічні [4]. Проте надалі західні експерти не підтримали революційну ідею вищевказаних авторів.

У 2011-2012 рр. були опубліковані роботи Г. Дімітріу, К. Пола, В. Портер і П. Фаруела, в яких дослідники бачили основну мету СК у здійсненні вигідного впливу на об'єкта. Задля цього пропонується уникати внутрішніх конфліктів на кшталт «інформаційного братовбивства» ЗМІ, спрямовувати СК на підлив та делегітимізацію опонента, і водночас на отримання підтримки та легітимності з боку місцевого населення, та всіх інших цільових груп [5, 7]. Певний інтерес становить спроби експерта RAND Corporation К. Пола об'єднати діалогову складову СК з необхідністю здійснення впливу. Проте діалог стає лише формою, під якою ховається примус як сутнісна властивість СК [6].

У 2019 р. Інститутом національних стратегічних досліджень у Тель-Авіві, RAND Corporation та Королівським коледжем у Лондоні проводилася Міжнародна конференція на тему «Національна безпека, стратегічні комунікації та розпад правди в суперечливому інформаційному середовищі». Конференція у значній мірі була зосереджена на проблемах сучасності, що характеризується такими явищами як «кризи правди». Тобто маніпулятивні методики як інструмент досягнення впливу, а отже і самий вплив були поставлені під сумнів під час проведення успішних СК.

Російські дослідники пропонують свої підходи до визначення стратегічних комунікацій. Спільним для них є розуміння стратегічних комунікацій як гранично широкої за своїм охопленням діяльності, пов'язаної з досягненням стратегічних цілей, необхідністю синхронізації дій організації для вирішення поставлених завдань, просуванням або змі-

ною культурних (ідеологічних) цінностей в свідомості цільових аудиторій, поліпшенням іміджу держави на міжнародній арені [8].

Якщо звернутися українських реалій, то одразу впадає в очі, що визначення СК відповідає основним підходам західних партнерів: «стратегічні комунікації – скоординоване і належне використання комунікативних можливостей держави – публічної дипломатії, зв'язків із громадськістю, військових зв'язків, інформаційних та психологічних операцій, заходів, спрямованих на просування цілей держави» [9]. На думку українських дослідників В. Горового та В. Ліпкана, стратегічні комунікації на сучасному етапі розвитку цивілізаційних відносин покладено в основу гарантування реалізації національних інтересів і просування цілей держави [10, 11].

Виходячи з викладеного, в контексті, який нас цікавить, стратегічні комунікації, можуть бути визначені як «системне, скоординоване використання комунікативних можливостей держави, спрямованих на просування її цілей, шляхом досягнення розуміння інтересів і потреб цільових аудиторій і виявлення ефективних методів і механізмів активності та підтримки певних типів поведінки з боку цих аудиторій».

Для успішного здійснення стратегічних комунікацій у контексті реалізації державної політики України насамперед необхідна ієрархія ясних та зрозумілих для громадськості цілей СК, а також максимальна конкретизація бажаних кінцевих результатів. Поряд з цим слід уважно ставитися до теоретико-методологічних напрацювань західних партнерів, якщо останні не йдуть у розріз із власними національними інтересами.

Література

1. DoD Dictionary of Military and Associated Terms / Defense Technical Information Center. November 8, 2010. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.dtic.mil/doctrine/new_pubs/jp1_02.pdf, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].
2. NATO Strategic Communications Policy. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://info.publicintelligence.net/NATO-STRATCOM-Policy.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].
3. Cornish P., Lindley-French J., Yorke C. (2011). Strategic Communications and National Strategy. *A Chatham House Report*. September, p. 4.
4. Corman S.R., Trethewey A., Goodall B. A 21st Century Model for Communication in the Global War of Ideas. From Simplistic Influence to Pragmatic Complexity. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://csc.asu.edu/wp-content/uploads/pdf/114.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].
5. Dimitriu G.R. (2012). Winning the story war: Strategic communication and the conflict in Afghanistan // *Public Relations Review*. № 38, pp. 195–207.
6. Getting Better at Strategic Communication. by Christopher Paul [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.rand.org/pubs/other/2012/07/RAND_CT366.html, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].
7. Porter W. A. (2011). National strategic narrative. Washington, D.C.: Woodrow Wilson International Center for Scholars, 15p.
8. Богданов С. В. «Стратегические коммуникации: концептуальные подходы и модели для государственного управления». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://e-journal.spa.msu.ru/vestnik/item/61_2017bogdanov.htm, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].
9. Указ Президента України Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29 грудня 2016 року «Про Доктрину інформаційної безпеки України». [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/47/2017>, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].
10. Горовий В. М. Соціальні інформаційні комунікації, їх наповнення і ресурс : монографія / за наук.ред. Л. А. Дубровіна. – Київ : НБУВ, 2010. – 230 с.
11. Ліпкан В. Експертний висновок на проект Стратегії розвитку ефективних комунікацій у ЗСУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://goal-int.org/ekspertnij-visnovok-na-proekt-strategii-rozvitku-efektivnix-komunikaciju-zsu>, вільний. – Назва з екрану. – [дата звернення: 27.02.2021].

*Абрамова Тетяна Анатоліївна,
провідний бібліотекар наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ТРАДИЦІЇ ТА ІННОВАЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Сучасна бібліотека – це не лише інформаційний центр, в якому зберігається, оброблюється та поширюється інформація, а й дозвілєвий центр, де формується культурний осередок спілкування бібліотекаря й користувача. З кожним днем усталені, традиційні форми роботи доповнюються, змінюються інноваційними рішеннями, технологічними можливостями. Система освіти загалом та наукові бібліотеки закладів вищої освіти зокрема також зазнали змін у своїй діяльності.

У 2021 році межі офлайн та онлайн досить умовні – традиційні форми обслуговування користувачів трансформуються та активно переносяться в мережу Інтернет, що дозволяє бібліотеками працювати ефективніше. Цілком погоджуємося з думкою В. Медведєвої, яка полягає в тому, що: «Бурхливий розвиток комп'ютерних і мережевих технологій дає змогу бібліотечним установам на якісно новому рівні задовольняти інформаційні потреби користувачів, зокрема – надати можливість для отримання доступу до інформаційних ресурсів і послуг у мережевому режимі. Реальністю стає віддалене обслуговування користувачів, яким надано можливість отримувати бібліотечні послуги, не приходячи до бібліотеки. Орієнтування бібліотечної роботи не лише на реального, а й на віртуального читача розширює аудиторію бібліотечної установи до глобальних масштабів» [1].

Для наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв перехід на дистанційну форму роботи показав, що установа здатна виконувати свої професійні обов'язки та швидко орієнтуватися у період змін.

Користувачі можуть дізнатися всю інформацію онлайн – на сайті бібліотеки (<http://lib.knukim.edu.ua/>), зокрема можуть скористатися сервісом віртуальної довідки та електронним каталогом, переглянути матеріали наукових конференцій, цифрові продукти та ін. Слід зауважити, що для найбільш повного задоволення потреб користувачів активно ведеться робота з оцифрування друкованих матеріалів, здатних забезпечити будь-які інформаційні потреби. Такі дії унеможливають обмеження терміну користування літературою, адже одним оцифрованим джерелом (попри один примірник друкованого видання) користується необмежена кількість людей та сприяють тривалому зберіганню друкованого примірника. Навіть більше, оцифрування надає доступ до раніше обмежених у використанні цінних та рідкісних видань і знайомить з ними загал.

Фонд наукової бібліотеки становлять не лише навчальні матеріали – він постійно оновлюється з урахуванням запитів студентів, викладачів. Наприклад, у бібліотеці створено підфонд періодичних видань, який щорічно поповнюється на понад 100 нових назв журналів і газет. Така значуща кількість забезпечує інформаційні потреби користувачів повною мірою.

На організацію роботи абонементу та читального залу нині впливає не лише автоматизація, а й поява різної категорії користувачів, безперервність навчального процесу, дистанційна форма навчання та зміни / нововведення в системі освіти, що безпосередньо стосуються і наукової бібліотеки.

Проте, жоден процес не обходиться без участі фахівця бібліотечної справи. О. Симоненко зазначає, що: «Сьогодні в бібліотеках потрібні фахівці високої професійної кваліфікації, здатні до інноваційної творчості. Стрімке входження в бібліотечну практику інформаційних технологій, модернізація структури й змісту діяльності бібліотек потребують регулярного оновлення професійних знань» [2]. Якщо говорити про відділ обслуговування, то поєднання інновацій та високої кваліфікації співробітника прискорює процес видачі та прийому видань; полегшує контроль над термінами користування виданнями; систематизує інформацію про наявність зажаданого документа.

Обслуговування користувачів – постійна та регулярна робота бібліотеки. Вагоме місце в цьому процесі займає масова робота – організація та проведення масових заходів, які виконують функцію популяризації установи, її фонду та послуг; просування книги та чи-

тання; організації спілкування та обміну культурними, науковими думками. В 2021 році переважна більшість заходів проводиться онлайн. Зокрема, відділ обслуговування користувачів займається підготовкою віртуальних виставок, серед яких виставки, присвячені дню пам'яті Лесі Українки, Тараса Шевченка, Павла Тичини, Фредеріка Шопена та ін.; Революції Гідності, бою під Крутами тощо. Віртуальні виставки не лише розкривають образного митця, подію з нового боку, а й демонструють наповнення фонду з зазначеної теми.

Отже, бібліотеки відіграють важливу роль в житті сучасного суспільства, сприяють культурним та навчальним процесам, виконують важливі соціальні функції, займаються обробкою та зберіганням інформації, вирізняються загальнодоступністю та різноманітністю книжкового фонду. Нині ефективне обслуговування користувачів передбачає інформаційно-бібліотечне обслуговування; довідкову та консультативну допомогу з пошуку та вибору джерел інформації; підвищення культури обслуговування.

Література

1. Медведєва В. Значення сучасних веб-технологій в обслуговуванні користувачів бібліотечних установ [Електронний ресурс] / В. Медведєва // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2017. – Вип. 48. – С. 546–560. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2017_48_42. – Назва з екрана.

2. Симоненко О. Шляхи інтелектуалізації бібліотечно-інформаційної діяльності в інформаційно-аналітичному обслуговуванні користувачів [Електронний ресурс] / О. Симоненко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 146–156. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2018_49_13. – Назва з екрана.

УДК 81'38:001.891

Богущ Ірина Олегівна,
*методист вищої категорії наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

МОВНОСТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДУ ТЕКСТУ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасний фахівець має володіти глибоким обсягом знань у певній галузі наукових досліджень, уміти шукати, збирати й опрацьовувати інформацію, складати план наукової роботи, аналізувати одержані результати та систематизовано викладати свої спостереження, наукові відкриття в письмовій формі. Для цього необхідно досконало володіти українською мовою, адже відповідно до чинного законодавства (пункту 1 статті 22 Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної») «мовою науки в Україні є державна мова», а також знати морфологічні та синтаксичні особливості наукового мовлення.

Норми подання всіх видів наукового тексту (таблиць, формул, ілюстрацій) регламентовано Державним стандартом України ДСТУ 3008-95 «Документація. Звіти у сфері науки і техніки. Структура і правила оформлення». Саме цим нормативним документом має послуговуватися автор (редактор, видавець) під час опрацювання та підготовки до друку наукового дослідження.

Науковий стиль – це «функціональний різновид літературної мови, що обслуговує сферу і потреби науки» [3, с. 110].

Розглянемо детальніше морфологічні особливості наукового мовлення, зокрема вживання іменників, займенників і дієслів. Для текстів наукового стилю характерним є використання термінів відповідних наук (природничих, технічних, гуманітарних тощо), які здебільшого мають форму іменників, тому в цьому стилі переважає іменний характер висловлювання. Абстрактна лексика також притаманна науковим текстам. Під час оформлення наукового дослідження необхідно звертати увагу на правильність написан-

ня флексії іменників чоловічого роду в родовому відмінку (-а (-я) / -у (-ю)) та розрізняти слова за значенням, щоб обрати правильне закінчення. Наприклад, слово «термін» може мати закінчення -а та -у. Перше має тоді, коли говоримо про термін як про слово (*терміна*), а друге – коли говоримо про термін як строк (*терміну*).

Слід пам'ятати, що в науковій роботі розповідь не можна вести від першої особи, тобто писати: *я встановила, я вбачаю*; натомість краще сказати: *встановлено, вбачаємо*. Для вираження думки можна вживати такі сполуки, як *на нашу думку, на наш погляд*.

Широковживаними є дієслівно-іменникові конструкції, які досить часто подають як кальковані форми та вирази, наприклад (у дужках зазначено помилковий варіант): *брати участь (приймати участь), вживати заходів (вживати заходи або приймати міри), давати змогу (давати можливість), порушувати питання (піднімати питання)* і т. п.

Не є характерними для української мови пасивні конструкції, які притаманні російській (книжній) мові, наприклад (у дужках наведено правильний варіант): *У статті досліджується... (У статті досліджено...), Текст визначається дослідниками... (Дослідники визначають текст...)*. Тому варто послуговуватися безособовими дієслівними формами на -но, -то (наприклад: *проаналізовано, з'ясовано, зазначено*) або неозначено-особовими (наприклад: *термін тлумачать, визначають, кваліфікують*). Слід уникати тавтології в тексті.

Проблема побудови висловлювання (у науковому дослідженні) представників творчих факультетів (викладачів, аспірантів, студентів) полягає в частому вживанні елементів емоційного забарвлення для виявлення власної авторської оцінки, хоча для наукового стилю не є характерним емоційне навантаження та наявність експресивних форм. У монографії М. М. Кожині вказано на негативну рису наукового викладу – образність, яка «навіть протипоказана, оскільки відволікала би в сторону хід думки, хід міркувань, ведучи до неточності, розпливчастості характеристик і формулювань» [1, с. 166]. Про внутрішньостильову нормативність викладу наукового дослідження говорить також О. А. Лаптева, зокрема наголошує на прагненні до «звільнення від сторонніх для теми екскурсів та авторських емоцій» [2, с. 190], тому редактор у процесі вичитки наукового тексту має зважати саме на певні загальномовні та стилістичні тенденції, а не на збереження образності, що зазвичай стає причиною дискусій між авторами, які намагаються зберегти індивідуальний стиль викладу думок, і редакційно-видавничим сектором.

Отже, набутий досвід оформлення наукових робіт у вигляді системи знань умінь і навичок, а також засвоєних норм організації та подання наукового дослідження є теоретичним підґрунтям подальшої дослідної діяльності вченого щодо опрацювання джерел наукової інформації та написання власних праць відповідно до вимог наукового стилю та чинних правописних норм.

Література

1. Кожина М. Н. О специфике художественной и научной речи в аспекте функциональной стилистики / М. Н. Кожина. – Пермь, 1966. – 213 с.
2. Лаптева О. А. О некоторых синтаксических тенденциях в стиле современной научной прозы (по материалам редакторской правки) / О. А. Лаптева // Развитие синтаксиса современного русского языка. – Москва : Наука, 1966. – С. 186–223.
3. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням : підручник / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – 3-є вид., випр. і допов. – Київ : Алерта, 2013. – 696 с.

УДК 061.2(100):[37+65](АВС)

Білінець Наталія Григорівна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

КОНСОРЦІУМ ДОСТУПНИХ КНИГ (АВС): ДІЯЛЬНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ

Вагомі зміни у нашому житті, які спричинила світова пандемія 21 століття, торкнулися всіх сфер діяльності, дозвілля та спілкування. Людству довелося змінити тра-

диційні моделі взаємодії та вчитися новим формам співпраці, реорганізовувати свою діяльність, щоб продовжити максимально надавати послуги тим хто, працює та навчається дистанційно. Проте в наш час досить актуальним є питання проблем людей з особливими потребами. Люди з вадами зору потребують альтернативної версії книг і журналів. Як їм надати змогу краще “бачити” досягнення людства, “йти в ногу” з розвитком суспільства та реалізувати себе у цьому комп’ютеризованому, насиченому інформацією світі?

За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров’я на початок 2020 року у світі налічується майже 285 мільйонів людей із порушенням зору, з них понад 45 мільйонів повністю незрячі і за прогнозами вчених кількість незрячих людей зросте до 115 мільйонів у 2050 році. В Україні за неофіційними даними – це приблизно 100 тисяч людей, з них понад 10 тисяч – діти.

Проблема незрячих та слабозорих людей в нашій державі стоїть дуже гостро. Теперішня українська незряча молодь при звичається до навчального процесу, де немає спеціальних рельєфно-крапкових підручників чи Брайлівських принтерів для друку матеріалів, тифлопедагогів в Україні готують лише в одному ВУЗі, а до дефіциту фахівців в Україні додається дефіцит тифлотехніки.

13 листопада у всьому світі вважають Днем незрячих. Щоб привернути увагу суспільства до проблем незрячих людей, у багатьох країнах світу у цей день проводять заходи та поширюють інформацію щодо їхніх прав.

5 жовтня 2020 року відбувся круглий стіл у форматі онлайн, проведений фахівцями Державного підприємства “Український інститут інтелектуальної власності”, на якому обговорювалися питання: зміни стратегій бібліотек у зв’язку з цифровізацією, охорона об’єктів авторського права, в тому числі діяльності бібліотек, відтворення бібліотеками та архівами примірників твору репрографічним способом, тощо.

Учасникам форуму було презентовано *Глобальний книжковий сервіс (ABC)* – консорціум Всесвітньої організації інтелектуальної власності (BOIB). Обговорювались положення Марракешського договору, важливість приєднання до нього України та проблеми на шляху до його реалізації. [1]

Консорціум доступних книг (ABC) – це державно-приватний альянс, який очолює Всесвітня організація інтелектуальної власності (BOIB), створений у червні 2014 року.

До його складу входять Всесвітній союз сліпих (WBU), консорціум DAISY, Міжнародна рада з питань освіти людей з вадами зору, Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ, Міжнародний форум авторів, Міжнародна асоціація видавців та Міжнародна федерація з авторських прав на відтворення.

У країнах, які ратифікували або приєдналися до Марракешського договору, бібліотекам та уповноваженим організаціям для осіб з порушеннями зору, дозволяється виробляти копії творів у доступних форматах – таких як шрифт Брайля, електронний текст, аудіо чи великий шрифт та обмінюватися з іншими країнами без отримання дозволу власника авторських прав при умові приведення у відповідність з ключовими умовами Договору своє національне законодавство про авторське право. ABC прагне збільшити кількість книг у всьому світі у доступних форматах та зробити їх доступними для людей, незрячих, з вадами зору та з обмеженими можливостями друку. [6]

Основні послуги, які пропонує Консорціум (ABC):

- *ABC Global Book Service* – це глобальний бібліотечний онлайн-каталог, у якому розташовано 650000 назв у доступному форматі, розміщено понад 79000 назв брайлівського шрифту, а також 7000 музичних записів Брайля. Така міжнародна послуга “від бібліотеки до бібліотеки” надає можливість меценатам та бібліотекам для незрячих та слабозорих безкоштовно завантажувати доступні цифрові книги різними мовами до своїх колекцій, надані іншими організаціями та поширювати тексти в доступних форматах, отримані по каналах Консорціуму ABC, серед своїх клієнтів.

Після нещодавньої інтеграції до каталогу ABC колекцій бібліотек для незрячих з Хорватії, Латвії, Португалії, Іспанії та Великобританії, книжковий сервіс запропонував значно більше видань для міжнародного обміну, та цим запобіг великим витратам та дублюванню, пов’язаними з перетворенням друкованих книг на шрифт Брайля [3];

- *Веб-сайти*, що пропонують доступні книги – ABC надає та підтримує список посилань на Інтернет-джерела доступних книг, сформований за країнами. Перелік включає як бібліотеки, так і комерційних постачальників;

– *Доступна публікація* – ABC заохочує видавців застосовувати “доступні” практики у видавничій галузі, включаючи виготовлення книг у доступному форматі EPUB3, що дозволяє створити електронний файл, з якого потім можна створити доступні цифрові книги у таких форматах, як: аудіокнига із синтезованим голосом або з людським переказом; рельєфний шрифт Брайля або електронний шрифт Брайля та користуватися ними за допомогою оновлюваних брайлівських дисплеїв та клавіатур.

В якості допомоги видавцям у створенні доступних цифрових книг Консорціум (ABC) готує комплекс допоміжних ресурсів, зокрема: “Інклюзивний видавничий посібник”, “Рекомендації для авторів”, які видають книги самостійно, посібник “ABC Book for All” для початківців, а також проводить навчальні онлайн модулі, щоб зрозуміти потреби у доступності людей з обмеженими можливостями друку [4];

– *Нарощування потенціалу* – ABC надає фінансову та технічну допомогу в країнах, що розвиваються для видання та розповсюдження книг у доступних форматах та навчальних матеріалів національними мовами для початкової, середньої та університетської освіти. Для навчання ABC створює проекти в співпраці з своїми партнерами та усіма зацікавленими сторонами, включаючи державні установи та комерційних видавців. Так до прикладу, партнер в Аргентині “Тіфлонексос”, випустив 4200 навчальних книг за стандартом EPUB3, який допоможе вибрати читання за допомогою звуку, оновлюваного шрифту Брайля чи великого шрифту. А у Шрі-Ланці Фонд DAISY Lanka (DLF), завдяки домовленості з комерційними видавцями надати Фонду електронні файли раніше виданих книг, зміг перетворити понад 1000 навчальних книг у доступні формати за один рік. [5]

Щоб забезпечити безперервність навчального процесу в контексті пандемії COVID-19, Консорціум BOIB з доступних книг (ABC) розпочав свій перший онлайн-курс з нарощування потенціалу доступного книговиробництва.

Курс розрахований на партнерські організації для навчання по виробництву книг в доступних форматах передовими практиками та надає можливість приймати участь у ньому іншим організаціям по всьому світу, включаючи неурядові організації, департаменти освіти і видавництва.

З 2015 по 2020 рік 25 партнерських організацій, які пройшли навчання та отримали фінансування від Консорціуму ABC, вже випустили понад 13700 навчальних книг. До кінця цього року в проектах, які розгорнуті у 17 країнах світу, буде виготовлено ще 5300 доступних навчальних видань. [2]

Варто зазначити, що Центральна спеціалізована бібліотека для сліпих імені М. Островського (м. Київ) є учасником Міжнародного Консорціуму доступних книг та спеціалізується на обслуговуванні читачів з вадами зору по всій території України. ЦСБС в своєму розпорядженні має великі Фонди книг різного формату: плоско-друковані книги великим шрифтом, книги шрифтом Брайля (рельєфно-крапковий) та утримує великий фонд озвученої літератури.

Стабільні темпи ратифікації Марракешського договору відображають незмінну прихильність урядів, бібліотек і організацій сліпих у всьому світі відтворювати друковані твори в доступних форматах і обмінюватися ними через національні кордони. Консорціум доступних книг – це практичне вирішення проблеми нестачі книг в доступних форматах в усьому світі та слугує платформою для об'єднання зусиль для організації всім студентам з вадами зору рівного доступу до освіти та створення неповносправним людям комфортних умов для ведення незалежного життя без бар'єрів.

Література

1. Проведено онлайн круглий стіл на тему «Бібліотеки сьогодні: нові виклики й можливості» [Електронний ресурс] // Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». – Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/library-06102020>. – Назва з екрану.

2. Консорціум ABC проводить перший онлайн-курс з виробництва книг в доступних форматах [Електронний ресурс] // Державне підприємство «Український інститут інтелектуальної власності». – Режим доступу: <https://ukrpatent.org/uk/news/main/wipo-abc-17.02.2021>. – Назва з екрану.

3. ABC Global Book Service [Electronic resource] // Accessible Books Consortium. – Mode of access: <https://www.accessiblebooksconsortium.org/globalbooks/en/>. – Title from the screen.

4. Accessible Publishing [Electronic resource] // Accessible Books Consortium. – Mode of access: <https://www.accessiblebooksconsortium.org/publishing/en/>. – Title from the screen.

5. Accessible Capacity Building [Electronic resource] // Accessible Books Consortium. – Mode of access: https://www.accessiblebooksconsortium.org/capacity_building/en/. – Title from the screen.

6. WIPO Accessible Books Consortium International Excellence Award 2021: Call for Nomination [Electronic resource] // Accessible Books Consortium. – Mode of access: https://www.accessiblebooksconsortium.org/news/en/2021/news_0005.html. – Title from the screen. – [Access date: 01.04.2021].

УДК 021:[004.77:316.77]:004.738.5:77

*Булахова Галина Іванівна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна*

ПРЕДСТАВЛЕНІСТЬ БІБЛІОТЕК У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ FLICKR ЯК ІНСТРУМЕНТУ КОМУНІКАЦІЇ

Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій, збільшення обсягів інформації, переорієнтація запитів користувачів сприяють більш ширшому представленню бібліотек в інтерактивному просторі, розширюючи типи засобів комунікації, урізноманітнюючи діяльність бібліотек в соціальних медіа; ефективному залученню користувачів. Поширення представлених процесів ще більше активізують репрезентацію бібліотек в соціальних мережах графічного та відеоконтенту, в яких бібліотеки представляють свою діяльність репрезентуючи світлини та відеоролики.

До однієї із соціальних мереж, яка надає бібліотекам значні можливості фотохостингу і відеохостингу та можливості ефективної взаємодії з користувачами можна віднести соціальну мережу Flickr. Важливим є те, що соціальна мережа Flickr надає значні функціональні можливості для користувачів, а саме, представляє технологічний інструментарій BookWright, який надає можливість імпортувати світлини з альбомів соціальної мережі в готові макети для створення книг і видань або ж представляє функцію створення власних макетів [4].

В результаті дослідження зарубіжних та вітчизняних бібліотек було виявлено, що лідером за кількістю читачів, представленого контенту та інтенсивності зворотного зв'язку в соціальній мережі Flickr виступає Бібліотека Конгресу [5]. Наприклад, Бібліотека Конгресу в соціальній мережі Flickr представляє 74 тис. фоловерів (читачів), 114 підписок, 38 тис. 380 світлин та інформацію щодо створення свого представництва – 2007 р.

Сьогодні Бібліотека Конгресу – єдина бібліотека, яка має широкий вибір галерей у Flickr – 15 галерей щодо бібліотечних будівель, бібліотечних фондів, читальних залів тощо [1].

Важливими серед популяризації бібліотечного контенту виступають альбоми Бібліотеки Конгресу, зокрема: «Обличчя громадянської війни» (представлено 1225 світлин та залишено 283 тис. 845 переглядів від користувачів), «Панорами Першої світової війни» (представлено 15 світлин та залишено 618 тис. 807 переглядів від читачів), «Війна націй, 1919 рік» (репрезентовано 50 світлин та залишено 854 перегляди від читачів) та ін.

Показовим серед популяризації рідкісних колекцій належить місце альбому Бібліотеки Конгресу в соціальній мережі Flickr – «Обличчя громадянської війни», в якому репрезентовано світлини на згадку про солдатів Союзу і Конфедерації, які служили в Громадянській війні в США (1861–1865 рр.). Не менш важливим є те, що ці захоплюючі фотографії відображають наслідки війни, в якій брало участь багато юнаків і загинуло понад 600 тис. солдатів. Серед найрідкісніших зображень – афроамериканці у формі, моряки, кнопка передвиборчої кампанії Лінкольна та портрети з сім'ями, жінками, дівчатами та хлопцями. У альбомі бібліотеки представлено 1225 світлин та залишено 283 тис. 744 перегляди від користувачів. Серед представлених світлин важливе місце займають: «Невідомий солдат у формі піхоти Конфедерації», «Невідомий афроамериканець у сол-

датській формі з дружиною та двома дочками», «Невідома дівчина в траурній сукні, що тримає в кадрі фотографію свого батька як кавалериста з мечем і капелюхом Харді» та ін. Бібліотека зазначає, що свою рідкісну колекцію майже 700 фотографій подарувала родина Лільєнквістів. Також бібліотечні фахівці закликають до співпраці з користувачами щодо ідентифікації людей та їх родин [3].

Серед досліджених вітчизняних бібліотек вагоме місце займає бібліотечне представництво Наукової бібліотеки Національного університету «Києво-Могилянської академії» у Flickr, яка представлена 162 альбомами, серед яких світлини про заходи й події в житті бібліотеки, зустрічі з політичними діячами, пам'ятні дати, видатні постаті та ін. До найбільш важливих альбомів бібліотеки щодо популяризації бібліотечного контенту можна віднести: «Фото та документи з архівної колекції Джеймса Мейса» (представлено 31 світлину та залишено 568 переглядів від користувачів), «Документи з архіву Я. Яреми» (надано 13 світлин та залишено 206 переглядів від читачів), «Бібліотека рідкісних та цінних видань» (представлено 14 світлин та залишено 38 переглядів користувачів) та ін. Наприклад, важливим у колекціях бібліотеки виступає альбом «Фото та документи з архівної колекції Джеймса Мейса» бібліотеки, в якому вона репрезентує фотографії та різноманітні документи з спадщини історика, американця за походженням Д. Мейса, ідеєю якого було проведення Всеукраїнської акції «Засвіти свічку!», присвячений пам'яті жертв Голодоморів 1921-1923, 1932-1933, 1946-1947 років [2].

В результаті дослідження виявлено, що бібліотеки активно використовують соціальну мережу Flickr для розкриття унікальності фондів, а також інформують про заходи й події в житті бібліотек, наповнюючи інформаційний простір бібліотечним контентом, який представляє історико-культурну цінність. Окрім цього, бібліотеки використовують соціальну мережу Flickr задля ефективної комунікації з користувачами – представляють різноманітний контент, переглядають світлини, надають вподобання до світлин, представляють теги та обговорюють бібліотечний контент.

Література

1. Струнгар, В. Використання бібліотеками соціальних мереж та медіа-хостингів / В. Струнгар // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2019. – Вип. 53. – С. 90–106.
2. Фото та документи з архівної колекції Джеймса Мейса [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.flickr.com/photos/librarynaukma/albums/72157632069401501/with/8207344491/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 3.04.2021].
3. Civil War Faces [Electronic resource]. – URL: https://www.flickr.com/photos/library_of_congress/albums/72157625520211184, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 5.04.2021].
4. Make a book with your Flickr albums [Electronic resource]. – URL: <https://www.blurb.com/partner/flickr>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 5.04.2021].
5. The Library of Congress [Electronic resource]. – URL: https://www.flickr.com/photos/library_of_congress, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 2.04.2021].

УДК 004.946.5.056(477)

Вдовіна Олена Олександрівна,
доцент кафедри українознавства, культури
та документознавства Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидат наук із соц. комунікацій,
м. Полтава, Україна

КІБЕРБЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ

Динаміка розвитку ІТ-технологій значною мірою впливає на трансформацію світу у культурному, економічному, політичному та, зрештою, мовному вимірах. Відкритий та вільний інформаційний простір розширює можливості користувачів, сприяє розвиткові

та генерації ідей, досліджень, інновацій. Всеохоплююча інформатизація стимулює відповідальну та ефективну роботу влади і активне залучення громадян до управління державою та вирішення питань місцевого значення, забезпечує публічність та прозорість влади, сприяє запобіганню корупції [1]. Разом з тим, невпинна цифровізація та інформатизація обумовлює виникнення і входження у мовний обіг новий термінів, використання яких нерозривно пов'язано зі сферою інформаційних технологій та інформаційної безпеки. Так, усе частіше на сторінках наукових видань та у ЗМІ з'являються такі слова як: «кіберпростір», «кіберсередовище», «кібербезпека», «кібертероризм», «кіберзлочин», «кібератака», «кіберінцидент», «кіберіндикатор», «кіберзагроза», «кіберзлочинність», «кібероборона», «кіберрозвідка», «кібершпигунство» тощо. Виникнення такого нового термінологічного ряду обумовлене, передусім, поширенням випадків незаконного збирання, створення, одержання, зберігання та використання інформації, незаконних фінансових операцій, крадіжок, шахрайства у мережі Інтернет.

На сьогоднішній день більшість потужних держав світу (США, Китай, Німеччина, Японія, країни-члени Євросоюзу, Індія та інші) знаходяться в процесі трансформації власних військових потенціалів з огляду на можливості використання мережі Інтернет. За даними керівника компанії McAfee, оприлюдненими на Всесвітньому економічному форумі в Давосі [2], уже більше 20 країн планували здійснювати або реально здійснювали різноманітні інформаційні операції у 2009-2010 рр. Формуються спецпідрозділи, які мають на меті: ведення розвідувальної роботи в мережах, захист власних мереж, блокування і „обвал” структур супротивника. Згідно з офіційними заявами, такі підрозділи створено в США (U.S. Cyber Command), Великобританії (Cyber Security Operations Centre при уряді Великобританії), Німеччині (Internet Crime Unit та Federal Office for Information Security), Австралії (The Cyber security operations centre), Індії та інших державах. Активну позицію щодо протидії кіберзагрозам займає і провідна міжнародна безпекова організація – НАТО (Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence). Про рівень занепокоєності провідних держав світу у сфері кібербезпеки свідчить і бажання врегулювати на міжнародному рівні можливість визнання кібератаки „актом війни”. Стає очевидним той факт, що кіберзлочинність (злочинність на теренах всесвітньої павутини) стає транснаціональною проблемою, котра здатна завдати значної шкоди інтересам особи, суспільства та держави [2].

Враховуючи нові інформаційні загрози усе світове співтовариство активно працює над винайденням ефективних інструментів задля попередження їх виникнення. Першим із таких важелів впливу на недобросовісних інтернет-користувачів є законодавча база держави. Історично, першим кроком у сфері кібербезпеки було створення в 1996 р. Комісії по захисту життєво важливої інфраструктури при Президентові США, якій було поставлене завдання розробити всеохоплюючу національну стратегію захисту інфраструктури від фізичних і кібернетичних загроз. Подібна директива видана і в ЄС у 2008 р. [4].

Світовий досвід стандартизації у сфері управління інформаційною безпекою представлений міжнародними стандартами ISO/IEC 15408, ISO/IEC 27001 та ISO 27032. Орієнтуючись на європейську та світову практику у протидії, запобіганню та поширенню кіберзлочинів, Україна також активно працює у сфері розробки та прийняття нормативно-правових актів, зокрема:

1. “Стратегія кібербезпеки України”;
2. Закон України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки України”;
3. Закон України “Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах”;
4. Указ Президента України “Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України” (№92/2016 від 14 березня 2016 року);
5. “Про стратегічний оборонний бюлетень України” (№ 240/2016 від 6 червня 2016 року);
6. “Про Національний координаційний центр кібербезпеки” (№242/2016 від 7 червня 2016 року);
7. Постанова Кабінету Міністрів “Про затвердження Порядку формування переліку інформаційно-телекомунікаційних систем об'єктів критичної інфраструктури держави” від 23 серпня 2016 р. № 563.

Варто зазначити, що забезпечення кібербезпеки в Україні ґрунтується на принципах:

- 1) верховенства права, законності, поваги до прав людини і основоположних свобод та їх захисту в порядку, визначеному законом;
- 2) забезпечення національних інтересів України;
- 3) відкритості, доступності, стабільності та захищеності кіберпростору, розвитку мережі Інтернет та відповідальних дій у кіберпросторі;
- 4) державно-приватної взаємодії, широкої співпраці з громадянським суспільством у сфері кібербезпеки та кіберзахисту, зокрема шляхом обміну інформацією про інциденти кібербезпеки, реалізації спільних наукових та дослідницьких проєктів, навчання та підвищення кваліфікації кадрів у цій сфері;
- 5) пропорційності та адекватності заходів кіберзахисту реальним та потенційним ризикам, реалізації невід'ємного права держави на самозахист відповідно до норм міжнародного права у разі вчинення агресивних дій у кіберпросторі;
- 6) пріоритетності запобіжних заходів;
- 7) невідворотності покарання за вчинення кіберзлочинів;
- 8) пріоритетного розвитку та підтримки вітчизняного наукового, науково-технічного та виробничого потенціалу;
- 9) міжнародного співробітництва з метою зміцнення взаємної довіри у сфері кібербезпеки та вироблення спільних підходів у протидії кіберзагрозам, консолідації зусиль у розслідуванні та запобіганні кіберзлочинам, недопущення використання кіберпростору в терористичних, воєнних, інших протиправних цілях;
- 10) забезпечення демократичного цивільного контролю за утвореними відповідно до законів України військовими формуваннями та правоохоронними органами, що проводять діяльність у сфері кібербезпеки [5].

Заслуговує уваги й той факт, що в Україні у системі забезпечення кібербезпеки держави задіяно низу військових та правоохоронних органів:

1. Міністерство оборони України (та його спеціальні підрозділи – зокрема Головне управління розвідки)
2. Службу безпеки України
3. Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації
4. Міністерство внутрішніх справ України
5. Службу зовнішньої розвідки.

Таким чином, сьогодні головною темою обговорення у світі стає зміцнення кібербезпеки та скорочення кількості кібератак в кіберпросторі. Дана проблема потребує якнайшвидшого вирішення, оскільки створені зразки кіберзброї вирізняються глобальною досяжністю, практично миттєвим впливом без будь-якого способу отримання попередження про її застосування [6].

Література

1. Стратегію кібербезпеки України: Указ Президента України від 15 березня 2016 року № 96/2016. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/962016-19836> (дата звернення 4.04.2021)
2. Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України. URL: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:IAqn1HOUpLIJ:old2.niss.gov.ua/articles/294/+&cd=9&hl=ru&ct=clnk&gl=ua> (дата звернення 4.04.2021)
3. Кібербезпека підприємства: засоби забезпечення. URL: <https://ispn.kievcity.gov.ua/HelpInfo/News/NewsOne.aspx?ID=50> (дата звернення 4.04.2021)
4. Мартинюк В.В., Паламарчук В.А. Задачі вдосконалення інформаційної та кібернетичної безпеки об'єктів критичної інфраструктури. URL: http://www.viti.edu.ua/files/zbk/2020/6_2_2020.pdf (дата звернення 4.04.2021)
5. Закон України «Про Про основні засади забезпечення кібербезпеки України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2163-19#Text> (дата звернення 4.04.2021)
6. Хлапонін Ю.І., Кондакова С.В. Аналіз стану кібербезпеки в провідних країнах світу. URL: <https://www.csecurity.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/72/85> (дата звернення 4.04.2021)

Варенко Володимир Михайлович,
доцент кафедри документознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ІНФОРМАЦІЄЮ В АНАЛІТИЦІ

Сучасним компаніям і організаціям слід зрозуміти, що світ уже ніколи не буде таким, яким був ще нещодавно. Глибинні і глобальні трансформації (а світова пандемія тільки прискорила ці процеси!) відбуваються в усіх сферах людського життя і ці зміни об'єктивні і незворотні. Хто перший зреагує на виклики сьогодення, той здобуде безперечну конкурентну перевагу вже на старті. І навпаки, хто буде зволікати – однозначно програє. Не винятком, а скоріше авангардною сферою в цих змінах є професійна аналітика. На зміну традиційній аналітиці (Аналітика 1.0.) нещодавно прийшла аналітика Великих даних (Аналітика 2.0.), а далі – наполегливо «стукає у двері» операційна аналітика (Аналітика 3.0). Інша назва – «розширена», «онлайнова», «безперервна», суть від того не міняється. Операційна аналітика, що опікується насамперед сферою управління, дозволяє організаціям діяти на випередження, а не реагувати на проблеми, що вже виникли. Тим самим вона дозволяє уникнути проблем, а там, де це неможливо, зреагувати миттєво і в автоматичному режимі, що виключає «людський фактор». Однак аналітичні концепції, що лежать в основі операційної аналітики, далеко не нові (опираються на традиційну аналітику!), а нове – швидкість, своєчасність, інтегрований і автоматизований характер процесів. Визначальна особливість операційної аналітики – вона напряду керує діяльністю (а не просто рекомендує ті чи інші дії, як це робила традиційна аналітика), тобто безпосередньо їх реалізує.

На думку Білла Френкса, *«операційна аналітика – це інтегровані автоматизовані процеси прийняття рішень, що прописують і реалізують дії в рамках «часу прийняття рішення»*. Як тільки операційно-аналітичний процес отримує схвалення і запускається, він починає автоматично застосовувати тисячі, мільйони рішень» [3, с.35]. Термін «час прийняття рішення» розуміється автором як відповідник реального часу, або близького до нього. Білл Френкс наголошує, що операційна аналітика не може собі дозволити чекати наступної пакетної обробки інформації – вона повинна здійснюватись негайно, щоб прийняти рішення і виконати його. Таким чином, на думку аналітика, операційна аналітика являє собою нову ступінь еволюції аналітичних технологій, хоча й не заперечує, а, навпаки, опирається і ґрунтується на методах і технологіях традиційної аналітики. Білл Френкс виділяє чотири основні ознаки операційної аналітики, що засвідчують її унікальність [3, с.34]:

По-перше, операційна аналітика інтегрована і автоматизована. Це дає суттєві переваги: аналітик має повноцінну інформацію про об'єкт, явище, процес, а не вибірккову (Аналітика 1.0); значно пришвидшується (в рази!) процес прийняття рішення, уникаючи при цьому суб'єктивності («людського фактора»).

По-друге, операційна аналітика не рекомендує, а прописує дії. Ці дії прописуються негайно в автоматичному режимі після аналізу інформації через розпорядження відповідним системам.

По-третє, операційна аналітика приймає рішення. Тобто вона не тільки прописує дії, а й одразу приймає рішення про їх виконання. Отже, бачимо суттєву різницю, бо традиційна аналітика лише надавала рекомендації, а управлінець/бізнесмен вирішували прийняти їх чи відхилити.

По-четверте, операційна аналітика здійснюється в рамках «часу прийняття рішення». В багатьох випадках – це реальний час, або близький до нього.

Безперечним є факт, що перед нами *якісно новий інструмент аналітики, новий рівень еволюції аналітичних технологій.*

Серед аналітичних методик, затребуваних сьогодні, виділимо моделювання, оптимізацію (пошук оптимального варіанту), аналізи зображень, володіння машинними алгоритмами роботи, аналіз графів (взаємовідносин між людьми і організаціями), геопр-

сторовий аналіз, текстова аналітика [3, с.218]. Звичайно, базовий рівень традиційних аналітичних методик ніхто не відміняв, вони так само затребувані.

Які аналітичні продукти (інструменти) сьогодні присутні на українському ринку для забезпечення операційної аналітики? Їх доволі багато і всі хоча б перерахувати доволі складно. Для прикладу візьмемо американську електронну корпорацію IBM (<https://www.ibm.com/contact/ua/uk/>), де в розділі «Аналітика» пропонується сім категорій аналітичних продуктів, які задовольняють найвибагливішого споживача, оскільки відповідають світовим стандартам. Коротко розглянемо ці категорії.

1. *Аналітика в додатках.* Наприклад, пропонується система IBM SPSS Statistics, що збере і надасть повноцінну інформацію з різних джерел, яка допоможе у вирішенні ділових і дослідницьких проблем;

2. *Велика кількість даних.* Пропонуються інструменти для отримання максимальної користі з Великих даних за допомогою прогновної, поведінкової і розширеної аналітики. Наприклад, система IBM Db2 Big SQL пропонує механізм інтелектуального аналізу Великих даних шляхом їх об'єднання з-поміж зібраних великих корпоративних даних.

3. *Інтеграція даних.* Пропонується використання даних з різних джерел для забезпечення єдиної подачі і презентації інформації. Наприклад, система IBM Information Server в хмарі дозволяє розуміти, керувати, створювати, підтримувати, перетворювати Великі дані і надавати якісну інформацію.

4. *Візуалізація даних.* Використовуються технології візуалізації інформації для передачі даних і інформування користувачів. Наприклад, технологія IBM Cognos Analytics on Cloud виявляє приховану інформацію у Великих даних, пропонує нові ідеї і таким чином забезпечує зростання у даній організації.

5. *Інтернет речей.* Пропонується збирання даних з різних об'єктів і обмін ними за допомогою датчиків, електроніки і засобів зв'язку. Наприклад, сховище подій IBM Db2 Event Store з відповідною пам'яттю, що пропонує зв'язок з додатками, що керують подіями, а також аналітику реального часу. Система може одночасно зберігати і аналізувати більше 250 млрд. подій на день. Чи не правда, вражає!

6. *Прогнозна аналітика.* Пропонується використання прогнозного моделювання, машинного навчання і аналітики, щоб робити прогнози на підставі великих даних. Наприклад, технологія IBM SPSS Modeler пропонує застосувати прогнозу аналітику, щоб допомогти виявити закономірності даних, підвищити точність прогнозів і покращити процес прийняття рішень.

7. *Аналітика, що прописує дії.* Пропонується автоматизація бізнес-процесів за допомогою моделі оптимізації для підтримки бізнес-рішень. Наприклад, пропонується студія оптимізації IBM ILOG CPLEX, що оптимізує бізнес-рішення, розробляє і розгортає моделі оптимізації і створює реальні додатки для покращення бізнес-результатів. Дана інформація взята на сайті корпорації: <https://www.ibm.com/cz-en/products/category/technology/analytics>.

Які ж фахівці здатні забезпечити нові технології в аналітиці? На думку вітчизняних науковців Палехи Ю.І., Палехи О.Ю., Горбаня Ю.І.[2], сучасні організації мають три рівні інформаційної культури організації: базовий, професійний та вищий. Саме підготовка фахівців вищого рівня має бути нагальною для кожної організації. Автори наголошують, що для вищого рівня інформаційної культури характерні знання і уміння, що мають міжфаховий характер. «Вони відрізняються від попередніх інноваційним мисленням, гнучкістю, ступенем складності, можливістю комбінувати отримані знання, уміння і навички, приймати рішення в нестандартних ситуаціях, вести альтернативний пошук засобів і способів прийняття рішень»[2, с.253].

Інший фахівець Карл Андерсон[1] вважає, що в компанії, як мінімум, мають бути присутні різні типи аналітиків, що виконують певні ролі: «підприємці» – спеціалісти з роботи з великими даними; «дослідники» – спеціалісти, що мають навички роботи зі статистикою великих даних; «розробники» – експерти з сильними навичками програмування і машинного навчання на основі великих даних; «творчі спеціалісти», які вважаються ні сильними, ні слабкими в жодній з названих груп. Якщо говорити про фахову підготовку членів команди, то це, на думку Карла Андерсона, інженери в сфері обробки великих даних і аналізу; бізнес-аналітики; data scientists (спеціалісти з роботи з великими даними); спеціалісти зі статистики; «кванти», тобто спеціалісти з кіль-

кісного аналізу (з базовою математичною підготовкою); спеціалісти з економічного аналізу і фінансові аналітики; спеціалісти з візуалізації даних. Така команда, на думку автора, здатна вирішувати сучасні непрості задачі, що стоять перед аналітичним підрозділом.

Як висновок, зазначимо, що сучасні аналітичні технології – це якісно новий інструмент аналітики, що забезпечить будь-якій організації ефективний прорив в управлінських рішеннях і, зрештою, в нових стандартах економічного і суспільного життя.

Література

1. Андерсон Карл. Аналитическая культура. От сбора данных до бизнес-результатов. – М: Манн, Иванов и Фербер, 2017. – 336 с.
2. Палеха, Ю. І., Палеха О.Ю., Горбань Ю.І. Інформаційна культура: навч. посібн. / за заг. ред. проф. Палехи Ю.І. Київ: Видавництво Ліра-К, 2020. 400 с.
3. Фрэнкс Билл. Революция в аналитике. Как в эпоху Big Data улучшить ваш бизнес с помощью операционной аналитики./Билл Фрэнкс. – Москва: Альпина Паблишер, 2018. – 320 с.

УДК 930.25(477):[316.472.4:004

Вінтонів Христина Михайлівна,
доцент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності Івано-Франківського
національного технічного університету нафти і газу,
кандидат історичних наук,
м. Івано-Франківськ, Україна

Коропецька Юлія-Марія Русланівна,
студентка
Івано-Франківського національного технічного
університету нафти і газу,
м. Івано-Франківськ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ АРХІВНИМИ УСТАНОВАМИ УКРАЇНИ

В останні роки великої популярності набули соціальні мережі як новий засіб інтернет-комунікації, що призвело до зміни традиційних форм спілкування. Архіви є осередками культурної спадщини суспільства, які зберігають історію для майбутніх поколінь, та які функціонують в епоху, де Інтернет є одним із найважливіших засобів масової комунікації. У динамічних умовах сьогодення доцільно застосовувати новітні засоби комунікації в архівній справі.

Проблемами представлення архівних установ у мережі Інтернет займалися ряд вітчизняних науковців [1; 2; 4]. Однак недостатньо висвітлено питання щодо інтеграції архівних установ у соціальних мережах.

Метою дослідження є проаналізувати особливості використання соціальних мереж у архівній справі на прикладі Державної архівної служби України, центральних державних архівів та обласних архівів, науково-дослідного інституту.

Під терміном “соціальна мережа” розуміють інтерактивний, багатокористувацький веб-сайт, контент якого наповнюється самими учасниками мережі, автоматизоване соціальне середовище, що дозволяє спілкуватися групі користувачів, об’єднаних спільним інтересом [5].

Український науковець А. Турчин здійснив класифікацію соціальних мереж за видами. Нижче ми навели ті види, які використано у нашому дослідженні:

- 1) соціальна мережа для спілкування “Facebook”. Цей вид один із перших запропонував персональний міні-сайт, який пізніше став відомий як профіль;
- 2) соціальні мережі для обміну медіа наповненням. Цей вид дає широкі можливості для обміну відео і фото. Ці дії відслідковуються в “Instagram” і “YouTube”;

3) соціальні мережі для авторського запису. До цього виду належать сервіси для блогінга, де користувачі створюють та публікують текстово-медійний контент. Представником, який використаний у нашому дослідженні є “Twitter” [3].

Окрім згаданих платформ, у дослідженні ми аналізували й інші соціальні мережі, які не зазначені в класифікації А. Турчина – це месенджер для дзвінків й письмової комунікації “Telegram”.

Нами було проаналізовано соціальні мережі Державної архівної служби України, 9 центральних архівних установ, 24 обласних архівів та у м. Києві, Українського науково-дослідного інституту архівної справи та документознавства. На сьогодні свої персональні сторінки архівні установи представили в таких соцмережах: “Facebook”, “Twitter”, “Instagram”, “Telegram” та “YouTube”.

У рамках цього дослідження було проаналізовано ступінь інтеграції українських архівів у соціальні мережі. Результати відображені у таблиці 1.

Табл. 1 – Ступінь інтеграції українських архівних установ у соцмережі

Назва соцмережі	ДАСУ	Центральні архіви	Обласні архіви, м. Київ	УНДІАСД
Facebook	+	7	24	+
Twitter	+	2	2	–
Instagram	+	3	4	–
YouTube	+	5	8	–
Telegram	–	1	1	–

За кількістю зареєстрованих акаунтів у соціальних мережах лідирує мережа “Facebook”. На її платформі представлено 33 архіви. Така популярність пояснюється доступністю й поширеністю мережі серед населення, простотою та зрозумілістю в обслуговуванні створених спільнот. Найменше використовується месенджер “Telegram” через неможливість у повному обсязі висвітлювати інформацію про діяльність архівів та неактуальність серед людей середнього й старшого віку.

Ми провели більш детальний аналіз соціальних сторінок Державної архівної служби України. Зазначаємо, що кількість підписників і читачів становить: “Instagram” – 309, “Facebook” – 4198, “YouTube” – 246 та “Twitter” – 9. Щодо аватарок (головного зображення) у соцмережах, то Укрдержархів обрав світліну з логотипом ДАСУ. У мережах “Facebook”, “Twitter” та “YouTube” встановлений фон із зображенням логотипу та назвою установи.

Кількість публікацій у мережі “Instagram” (дата перегляду – 25.03.2021) налічує 49. Найпопулярнішою публікацією є 2-ий пост із зображенням Державного архіву Одеської області та підписом до нього: “Державний архів Одеської області Зима” (65 вподобайок). Перша публікація 27.01.2021 р. – світлина із зображенням емблеми та назви архівної служби (25 вподобайок). Остання публікація (дата перегляду – 25.03.2021) – світлина з Головою Державної архівної служби України Анатолієм Хромовим, який у своєму інтерв’ю для Історичного товариства міста Рівного заявив, що до кінця 2021 року база даних про репресованих осіб складатиме понад 100 тис. (31 вподобайка).

На сторінці Укрдержархіву в “Instagram” можна побачити архівні світлини визначних українських постатей, таких як: Іван Паторминський, Олександр Голобородько, Леся Українка, Максим Рильський, Тарас Шевченко, Костянтин Пестушко, Василь Вишиваний та ін. Крім цього, на сторінці розміщені рукописні матеріали: листи, які стосуються життя Лесі Українки, зокрема її погляди на тогочасний стан політики в межах сучасної України та представлена поезія Тараса Григоровича в оригіналі. Варто зауважити, що контент сторінки наповнюється матеріалами про вшанування історично важливих подій, фото-звітами з конференцій для працівників та інших зустрічей, демонстрацією ремонту приміщень тощо.

Державна архівна служба на своєму каналі в “YouTube” розмістила 29 відео. Найпопулярніше з них налічує 2.7 тис. переглядів (68 вподобайок), опубліковане 05.02.2021 р. на

тему: “Обговорення питань щодо роботи архівних підрозділів у територіальних громадах”. Перше відео датується 13.06.2018 р. – «Архівний Щедрик» (196 переглядів). Остання публікація (дата перегляду – 25.03.2021) містить інформацію про “Обговорення питань реорганізації архівних відділів районних державних адміністрацій” (1250 переглядів). На каналі Укрдержархіву розміщені відео, у яких йде мова про різноманітні події з життя цієї служби; наведемо кілька назв: “Архіви для суспільства. Збереження історії нації”, “Українські винахідники розробили швидкий спосіб оцифрування історичних документів”, “Презентація електронного ресурсу Archium/Архіум”, “Анатолій Хромов: Унікальні архівні документи – доступні онлайн!”, “Стратегія розвитку архівної справи до 2025 року – проморолик” та ін.

Провівши аналіз соціальних мереж, у яких зареєстрована Державна архівна служба України, ми виявили схожість у наповненні своїх сторінок. Для ширшого та більш якісного інформування Укрдержархів оприлюднює деякі однакові публікації на своїх сторінках у соцмережах, таких як “Instagram”, “Facebook”, “YouTube” і “Twitter”. Більше того, на сторінках у “Facebook”, “Instagram” та “Twitter” вказане розташування установи на карті: Солом’янська 24 Київ 03110, що є дуже зручним для пошуку цієї установи. У “Facebook” зазначено інформацію про 2 події, які вже відбулися (“Експонування оригінала Акта проголошення незалежності України” та “Justice Weekend”), а майбутні події наразі незаплановані. Також варто зазначити, що в соцмережах “Twitter” і “Facebook” новини опубліковують частіше. У мікроблозі “Twitter” це відбувається, зазвичай, у вигляді коротких повідомлень, у мережі “Facebook” публікації містять довший текст, прикріплені світлини або ж відео.

Можна зробити висновок, що діяльність у соцмережах не є наразі пріоритетною для українських архівів, але є важливою й стрімко розвивається. Адже, завдяки соцмережам можна популяризувати діяльність архівних установ та архівні документи, формувати позитивний імідж архіву та архівіста, створювати групи однодумців з архівної тематики, спілкуватися з інтернет-аудиторією та сприяти міжархівному співробітництву.

Література

1. Білушак, Т. Використання digital-маркетингових комунікацій в стратегії популяризації архівної інформації / Т. Білушак // Архіви України. – К., 2020. – Вип. 4 (325). – С. 71-83.
2. Вовк, Н. Електронні виставки архівних документів: сучасний стан та перспективи розвитку / Н. Вовк // Вісник Книжкової палати. – 2018. – № 5. – С. 43-48.
3. Турчин, А. В. Класифікація соціальних мереж [Електронний ресурс] / А. В. Турчин. – Режим доступу: http://dspace.kntu.kr.ua/jspui/bitstream/123456789/4998/1/AUConferenceCyberSecurity_November2016_p206.pdf, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.04.2021].
4. Тюрменко, І. Історико-культурна спадщина на веб-сайтах системи державних архівів областей України: стратегія доступу / І. Тюрменко // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Історія. – 2016. – Вип. 3. – С. 70-75.
5. Щербаков, О. В. Соціальна мережа для підтримки навчального процесу у ВНЗ / О. В. Щербаков, Г. А. Щербина // Системи обробки інформації. – 2012. – Вип. 8. – С. 159-162.

УДК 001.89:002.1]:316.77

*Демчина Любов Іванівна,
доцент кафедри документознавства
та інформаційної діяльності
Івано-Франківського національного
технічного університету нафти і газу,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент*

СИСТЕМА КОМУНІКАЦІЙ В КОНТЕКСТІ НАУКОВО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ СФЕРИ

Сучасний стан розвитку суспільства характеризується тим, що збільшується роль інформаційної сфери. Інформація та знання стають головними стратегічними ресурса-

ми такого суспільства, інформація проникає у всі сфери суспільства та держави. Йдеться про те, що коригується поняття «інформаційна сфера». Ці процеси дуже активно відбуваються у інформаційно-розвинутих країнах світу, зокрема, у країнах ЄС.

Слід зазначити, що сфера (від грец. *sphaîra* - шар) – це область дій, межа поширення чого-небудь (наприклад, сфера впливу); суспільне оточення, середовище, умови. Тому, інформаційна сфера – це сфера діяльності суб'єктів, пов'язана зі створенням, перетворенням і споживанням інформації. В інформаційній сфері відбуваються інформаційні процеси – процеси створення, збирання, обробки, накопичення, зберігання, пошуку, розповсюдження та споживання інформації. Крім перерахованих у даному визначенні, даному законодавцем, до інформаційних процесів необхідно також віднести процеси створення та застосування інформаційних систем, інформаційних технологій та засобів їх забезпечення. Суспільні відносини, що виникають в інформаційній сфері при здійсненні інформаційних процесів, називаються інформаційними відносинами. Діяльність по здійсненню інформаційних процесів називається інформаційною діяльністю [4].

На сьогодні в національному законодавстві не легалізовано поняття «інформаційна сфера». Вважаємо, що в теперішній час як на побутовому, так і на науковому рівні інформаційна сфера розглядається як сфера, яка формується та розвивається під час інформаційної діяльності.

Безумовно, на сьогодні інформаційна сфера розглядається і як відносно самостійна сфера, і як допоміжна стосовно інших видів діяльності. В останньому випадку йдеться про те, що інформаційна сфера обслуговує практично усі сфери суспільства (економіка, політика, управління, наука, культура, побут, сім'я), тобто займає «підлегле» положення у кожній з названих сфер. На думку вчених, як в першому, так і в другому випадку мається на увазі вузьке тлумачення поняття «інформаційна сфера». Існуюча політика держави в інформаційній сфері (вузьке тлумачення) спрямована як на розвиток безпосередньо інформаційної сфери, так і на підвищення ефективності розвитку державності, безпеки, оборони, пріоритетних галузей економіки, фінансової та грошової системи, соціальної сфери, галузей екології та використання природних ресурсів, науки, освіти і культури, міжнародного співробітництва за допомогою інформаційної сфери. Пріоритетна увага приділяється підвищенню ефективності державного управління як однією з функцій держави. Це підтверджується і Концепцією Національної програми інформатизації, в якій інформаційна сфера, інформатизація розглядається як важливий засіб для розвитку України [1].

Таким чином, сьогодні інформаційна сфера стає системоутворюючим чинником життя суспільства і держави, активно впливає на стан науки.

За допомогою з'ясування характеристики понять інформаційної та наукової діяльності можна розкрити зміст поняття «науково-інформаційна діяльність». Науково-інформаційна діяльність є ключовим напрямом інформаційної діяльності.

Поняття «науково-інформаційна діяльність» (далі 2 НІД) на законодавчому рівні тлумачиться як сукупність дій, спрямованих на задоволення потреб громадян, юридичних осіб і держави в науково-технічній інформації, що полягає в її збиранні, аналітично-синтетичній обробці, фіксації, зберіганні, пошуку та поширенні. Українські науковці І. В. Захарова та Я. Я. Філіпова зазначають, що науково-інформаційна діяльність – це соціально організований різновид наукової праці, що виконується в цілях підвищення ефективності досліджень і розробок та охоплює такі основні процеси, як збирання, аналітико-синтетична переробка, зберігання й пошук закріпленої в документах наукової інформації, а також надання (або поширення) цієї інформації ученим-дослідникам і фахівцям у відповідний час і зручній для них формі (у межах інформаційного забезпечення та інформаційного обслуговування). Варто звернути увагу, що вони розглядають науково-інформаційну діяльність як соціально-організований різновид наукової праці та наголошують на можливості вибору будь-яких зручних для споживача форм поширення підготовленої інформації. Головною метою науково-інформаційної діяльності є забезпечення потенційних інформаційних потреб лаконічною й кваліфікованою інформацією про нові знання, досвід і прогнози в різних сферах людської діяльності, а конкретними цілями є збирання наукових джерел інформації (документів), їх систематизація, аналіз і синтез, переробка, зберігання, пошук, відтворення й розповсюдження наукової інформації. Ефективність науково-інформаційної діяльності визначається обсягами, швидкістю руху інформації та оперативністю її оброблення [3].

У системі наукової комунікації активізуються інтеграційні процеси. Це виявляється в поєднанні потоків різних видів наукової інформації та у встановленні зв'язків науки із різними підсистемами суспільства, в поглибленні процесів формування інформаційного середовища для поширення наукової інформації і здобуття знань в інформаційному просторі. Специфічні властивості мультимедійних технологій сприяють інтеграції каналів, засобів та форм наукової комунікації. Завдяки багатству змісту та розмаїттю форм у вигляді поєднання різних видів текстової, графічної, звукової та відеоінформації мультимедійні технології формують, по суті, нове сприйняття світу, забезпечують нові комунікаційні відносини. Як зазначає Г. Шемаєва [2], завдяки мультимедійності система наукових комунікацій оптимізує свої пізнавальну, навігаційну та власне комунікаційну функції. Це сприяє тому, що 1) інформаційне середовище науки набуває ознак нелінійного інформаційно-когнітивного середовища; 2) мультимедіа створює підвалини для розгортання інтелектуальної діяльності; 3) доповнення логіко-структурних елементів образноінтуїтивними засобами сприяє науковій творчості; 4) для мультимедійних продуктів характерними є багатовимірність доступного знакового простору, забезпечення інтерактивної роботи.

Виникнення та поширення нових засобів, комунікаційних технологій, електронної комунікації сприяли набуттю соціального статусу бібліотеки як пріоритетного елементу в системі соціальних комунікацій. До ознак електронної комунікації належать глобальність і віртуальність комунікації; інтерактивність і комфортність; можливість оперативного доступу до інформації та знань з будь-якого місця в будь-який час; дистанційність учасників системи наукової комунікації; опосередкованість зв'язку між учасниками комунікації; здійснення комунікації на засадах статусної рівноправності; наявність засобів для виокремлення актуальної інформації (гіпертекст, мультимедіа тощо); здійснення передачі великих і надвеликих обсягів інформації; можливість одночасного звернення до декількох каналів. Тобто наукова електронна комунікація – складний комплекс носіїв, обсягів, можливостей доступу, використання та споживання інформації. Сучасні комунікаційні форми й канали сприяють розширенню міжгалузевих зв'язків учених. Особисті (неформальні) наукові комунікації встановлюються між ученими завдяки їхній участі в національних та міжнародних проектах, наукових товариствах й асоціаціях. Результатом таких зв'язків стають спільні публікації (формальні комунікації). Відповідно до розвитку науки посилюються зовнішні функції наукового співтовариства, вплив системи наукових комунікацій на позанаукове середовище [5].

Як бачимо із вищезазначеного, наукові комунікації розкривають механізми самоорганізації наукового співтовариства. Ці механізми виробляються спонтанно, незалежно від усвідомлюваних цілей, намірів та мотивів того чи іншого дослідника. Кожна наукова дисципліна не засновується єдиним актом якогось фундатора, а створюється дією низки факторів та умов, як інтелектуальних, так і соціальних, що діють всередині самої науки або віддзеркалюють взаємини науки та суспільства, тобто складається в процесі формування наукових комунікацій між ученими.

Література

1. Арістова, І. В. Державна інформаційна політика та її реалізація в діяльності органів внутрішніх справ України: організаційно-правові засади.: автореф. дис. [Електронний ресурс] / Арістова І. В. – Режим доступу : <http://dspace.univd.edu.ua>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 01.04.2021].
2. Броннікова, Л. В. Комунікація в сучасній науці: нові засоби для виробництва знання / Броннікова Л. В. // Наукові праці. Філософія. – Вип. 245. Т. 257. – С. 38-42.
3. Лога, Т. Науково-інформаційна діяльність бібліотек: до постановки питання / Тетяна Лога // Бібліотечний форум: історія, теорія і практика. 2015. – №2. – С. 38-42.
4. Пазюк, А. В. Інформаційна сфера як предмет міжнародного права / Пазюк А. В. – Режим доступу: www.academia.edu. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 08.04.2021].
5. Шемаєва Г. В. Етапи розвитку наукових комунікацій / Г. В. Шемаєва // Вісник ХДАК. – 2017. – Вип. 50. – С. 24-35.

УДК 37(100):316.77

Закірова Світлана Геннадіївна,
старший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ МОЖЛИВОСТЕЙ ОСВІТИ ЯК ФАКТОРУ СУСПІЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ І ПОСТКОНФЛІКТНОГО МИРОБУДІВНИЦТВА

Вагому роль у процесі відновлення справедливості і подальшого розвитку держав, що знаходяться у конфліктному або постконфліктному стані, відіграють спеціальні програми і методики для осмислення подій минулого. Вони становлять важливу складову концепції перехідного правосуддя і політики постконфліктного миробудівництва. Історія різних держав світу містить чимало прикладів створення власних стратегій виходу із трагічних подій масових порушень прав людини. Не всі з них є вдалими і можуть стати прикладом для повторення. Натомість міжнародне співтовариство має наполегливо вивчати досвід національних концепцій постконфліктного миробудівництва різних держав задля створення найбільш ефективних механізмів захисту прав людини, які можуть бути корисними для інших країн. Особливо актуальним сьогодні він є для України, на теренах якої вже сьомий рік триває військовий конфлікт.

На необхідності врахування можливостей освіти як соціального інституту в процесі налагодження суспільної комунікації і напрацюванні мирного діалогу для подолання конфліктів різних причин наголошують і зарубіжні, і вітчизняні фахівці. Практика постконфліктних держав демонструє приклади ефективної діяльності у цьому напрямку. Експерти, що аналізують європейський досвід діяльності Міжнародного трибуналу по колишній Югославії та можливі перспективи його використання в Україні, констатують, що приділення достатньої уваги питанням суспільної комунікації та освітніх програм має позитивні наслідки у створенні умов для налагодження суспільного діалогу в країні і формуванні стійкого миру. Так, у Сербії після трагічних подій воєнного конфлікту створювались неформальні освітні школи для молоді, студентів та вчителів історії. Була розроблена спеціальна навчальна програма для ознайомлення з механізмами перехідного правосуддя, тематикою прав людини, процесом документування злочинів, а також з тим, як використовувалися матеріали Міжнародного трибуналу по колишній Югославії в дослідженнях [4, с. 16].

Для проведення діяльності з реінтеграції Східної Славонії до Хорватії Національним Комітетом із Відновлення Довіри у співпраці з Міністерством Освіти Хорватії, керуючись принципом уникнення «гострих кутів» під час відображення історії конфлікту, у 1998 р. було прийнято рішення не викладати новітню історію з 1980 по 1998 рр. на території Східної Славонії, що була частиною так званої Республіки Сербська Країна, зважаючи на критику навчального матеріалу з боку сербської спільноти та міжнародних організацій [3, с. 249]. Ефективними складовими політики національного примирення Хорватії також стало відкриття дитячих садочків і шкіл із сербською мовою навчання.

Загалом освіта у постконфліктних державах і регіонах виступає свого роду майданчиком для організації діалогу та інструментом стратегії подолання наслідків конфліктів. Вона створює різні можливості для консолідації суспільства, але формувати навчальні проекти і плани потрібно дуже обережно, враховуючи емоційну вразливість суспільства й окремих категорій населення у постконфліктний період. Варто погодитися з точкою зору українського дослідника К. Семчинського про необхідність ряду основних елементів у системі постконфліктної освіти [5]. На думку науковця, така освіта має проголошувати розуміння причин, наслідків та можливих шляхів вирішення конфлікту на особистому, суспільному, державному та світовому рівнях. Навчальні програми повинні розвивати навички, необхідні для перебудови стосунків, порушених насильницьким конфліктом і формувати розуміння відмінностей у досвіді, етнічних характеристиках, релігії, політичних вподобаннях.

Аналіз перспектив освітньо-комунікаційної діяльності у подолання конфліктного стану суспільства і налагодженні мирного життя у державі проводять і міжнародні ін-

ституції. Для того, аби отримати більш глибоке розуміння того, як освіта може допомогти країнам боротися зі спадщиною конфліктів і масових злочинів, Міжнародний центр правосуддя перехідного періоду у партнерстві з ЮНІСЕФ провели ґрунтовний дослідницький проект вивчення зв'язку між освітою та transitional justice у контексті миротворчих процесів [1]. У 2013-2016 роках проектом «Правосуддя перехідного періоду, освіта і миробудівництво» було охоплено населення різних країн світу – Боснія і Герцеговина, Ліван, Перу, Кот-Д'Івуар, Північна Ірландія та Південна Африка. Дослідження було організовано в трьох різних напрямках. Перший кластер розглядав, як різні країни використовували правосуддя перехідного періоду в якості основи для просування освітніх реформ. Другий кластер вивчав можливості і проблеми у розробці і реалізації репараційних програм, що надають освітні пільги жертвам порушень прав людини. Особлива увага приділялася тому, як такі програми могли б принести користь процесам реабілітації та реінтеграції. Третій кластер досліджував, як освітня діяльність може використовуватися для участі дітей і молоді в області правосуддя перехідного періоду.

Проект дозволив виокремити практичні кроки того, як на державному і місцевому рівнях інформаційно-комунікаційна діяльність, а також формальні і неформальні освітні ініціативи можуть відігравати важливу роль у подоланні проблем минулого, створювати можливості для спростування сформованих під час конфлікту стереотипів, сприяти налагодженню мирного життя.

Позитивні приклади застосування можливостей освітньо-комунікаційної діяльності у рамках національної стратегії постконфліктного миробудівництва демонструє досвід Руанди. Політичному керівництву цієї африканської країни після громадянської війни і геноциду 1990-1994 рр. вдалося сформувати помірковану інформаційну політику, під час якої держава не проводила агресивних кампаній проти переможеної сторони конфлікту. Натомість руандійська політика постконфліктного врегулювання створила підстави для об'єднання населення через єдиний образ ворога – геноциду – не як злочину однієї сторони конфлікту, а як факту історії своєї держави [2, с. 138].

Уряд Руанди також запровадив 10-річний мораторій на викладання історії конфліктного періоду. Держава пояснювала своє рішення тим, що освітня політика, яка передувала трагічним подіям, була визнана такою, що сприяла формуванню атмосфери ненависті в суспільстві [3, с. 249].

Вкрай важливим рішенням руандійського уряду, яке має сприяти постконфліктному врегулюванню і створенню умов для неможливості нових етнічних конфліктів, стало дуже високе фінансування освітньої галузі. Так, майже в усіх навчальних закладах школярі цієї африканської країни забезпечені простими персональними комп'ютерами. Яскравим підтвердженням правильності державної концепції постконфліктного миробудівництва стало те, що згідно з Індексом процвітання в Африці, випущеного лондонським Legatum Institute у 2016 р., Руанда, що стабільно знаходиться наприкінці рейтингового списку, опинилася на першому місці за темпами розвитку, а також увійшла до десятки країн-лідерів за такими показниками як освіта, охорона здоров'я, якість державного керування, безпека та економічний розвиток [6].

Отже, освітні програми у постконфліктних країнах сприяють активному висвітленню гострих моментів минулого життя суспільства, налагодженню суспільного діалогу поколінь, відновленню справедливості і поверненню до мирного життя. Міжнародний досвід постконфліктного миробудівництва засвідчує, що правильно вибудована стратегія комунікації дає можливість різним сторонам конфлікту почути одне одного, налагодити суспільний діалог, створити умови для відновлення стійкого миру і справедливості.

Література

1. Transitional Justice, Education, and Peacebuilding. Institute for Justice and Reconciliation. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://www.ictj.org/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 20.02.2021].
2. Михальська, В. Політика управління постконфліктною територією на прикладі Руанди / В. Михальська // Сучасне суспільство: політичні науки, соціологічні науки,

культурологічні науки. – 2017. – Вип. 1 (13). – С. 131-144. <http://doi.org/10.5281/zenodo.580281> С. 138.

3. Михальська, В. Фактор ідентичності в постконфліктній політиці / В. Михальська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Культурологія. – 2017. – Вип. 18. – С. 249-250.

4. Правосуддя та справедливість у постконфліктних суспільствах? Європейський досвід та перспективи. Доповіді та дискусії за результатами конференції «Осінні зустрічі», присвяченої темі розвитку перехідного правосуддя в контексті врегулювання конфлікту у східній Україні, м. Берлін. 14-15 листопада 2018 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://helsinki.org.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 05.03.2021].

5. Семчинський, К. В. Пост-конфліктне примирення: інформаційно-комунікаційний вимір [Електронний ресурс] / К. В. Семчинський // Міжнародні відносини. Серія «Політичні науки». – 2017. – № 13. – Режим доступу : <http://journals.iir.kiev.ua/>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 1.03.2021].

6. Яковина, І. Від геноциду до процвітання. Як Руанда стала Сінгапуром в Африці [Електронний ресурс]. – НВ. – 9 червня 2016. – Режим доступу : <https://nv.ua>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 25.02.2021].

УДК 01:004.65]:021.1

Іванова Майя Вікторівна,
науковий співробітник
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

БІБЛІОГРАФІЧНІ БАЗИ ДАНИХ В ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Право на інформацію є одним із природних прав людини. В статті 19 «Загальної декларації прав людини» зазначається, що кожна людина має право одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-якими засобами і незалежно від державних кордонів. Законом України «Про бібліотеки і бібліотечну справу» закріплюється поняття «бібліотечна послуга», яка є результатом діяльності бібліотеки із задоволення інформаційних та інших потреб користувачів бібліотеки.

В умовах переходу до інформаційного етапу розвитку суспільства інформація стає одним із основних продуктів суспільства, яка має бути якісною, оперативною і відповідати потребам розвитку цього суспільства. Якість нової інформації можна порівнювати з конкурентоспроможністю звичайних товарів. В Законі України «Про інформацію» під інформацією розуміють будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді.

Дані, що не мають певної структури не можна вважати інформацією. Дані стають інформацією тільки тоді, коли її можна привести в певну конструкцію. Тому, створюючи бази даних, бібліотекам необхідно впорядкувати інформацію за різними ознаками, що дозволить користувачу інформації, в подальшому, швидко знаходити дані, які задовольняють його потреби. Це можливо зробити, якщо дані структуровані за різними ознаками та зведені в різновидові бази даних.

Традиційною роллю бібліотек було і залишається зібрання документів, їх упорядкування, зберігання та надання читачам бібліотек у користування. Інформація про документи, що зберігається в бібліотеках, систематизується в базах даних, одною з яких є бібліографічна.

В Українській бібліотечній енциклопедії розкривається, що бібліографічна база даних – різновид документографічної бази даних, що містить упорядковану за певними правилами сукупність відомостей про документи. Головним елементом бібліографічної бази даних є бібліографічний опис документа, що може супроводжуватись іншими елементами бібліографічного запису (ключовими словами, предметними рубриками, індексами класифікації, кодованими даними тощо), потрібними для ідентифікації і ви-

користання документа, оперування даними. Об'єктами відображення в бібліографічній базі даних можуть бути як окремі види документів (книги, газети, статті, дисертації, патенти, рукописи, образотворчі, нотні, картографічні документи тощо), так і сукупність різних видів документів. За часом видання відображених документів бібліографічні бази даних можуть бути ретроспективними, поточними і перспективними. За зовнішньою формою побутування в суспільстві розрізняють стаціонарні (записані у внутрішній постійній пам'яті комп'ютера) та переносні (записані на компакт-диски та інші портативні носії інформації). Різновидами бібліографічної бази даних є електронний каталог, електронна картотека статей, проблемно-орієнтована база даних тощо. Крім бібліографічних записів, ці бази даних можуть містити інші складові: словник ключових слів, словник предметних рубрик, тезаурус, класифікаційну систему, базу даних авторитетних записів [1].

Відповідно до ДСТУ 5034:2008, бібліографічна база даних – база даних, у якій подано тільки бібліографічну інформацію, в ДСТУ 7448:2013: бібліографічна база – це база даних, що містить лише бібліографічні описи документів.

В наказі Держкомстату України, Міннауки України від 07.08.1998 № 272/219 зазначається, що бібліографічний опис – це сукупність бібліографічних відомостей про документ, його складову частину чи групу документів, наведених за певними правилами, необхідних і достатніх для загальної характеристики й ідентифікації документа. Для уніфікації складання бібліографічного опису на міжнародному рівні, забезпечення можливості обміну результатами каталогізації був розроблений національний стандарт ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 «Бібліографічний запис. Бібліографічний опис. Загальні вимоги та правила складання», який набув чинності 1 липня 2007 року. Він є базовим для системи стандартів, правил, методичних посібників зі складання бібліографічного опису. Дані для складання описів беруться безпосередньо з видання. Опис складається з обов'язкових елементів: основний заголовок, автори, повторність видання, рік видання, обсяг.

В Україні діють два затверджені Національні стандарти, що відповідають за оформлення бібліографічної інформації в науковій роботі: ДСТУ ГОСТ 7.1:2006 та ДСТУ 8302:2015, які є регламентуючими документами для оформлення бібліографічних списків, списків використаної літератури, списків літератури в наукових роботах тощо. Державні стандарти поширюється на бібліографічні посилання в опублікованих і неопублікованих документах незалежно від носія інформації, встановлюють види бібліографічних посилань, правила та особливості їхнього складання й розміщення в документах.

При веденні бібліографічної бази даних, необхідно дотримуватись певних вимог, а саме: точність – усі бібліографічні відомості в описі мають точно відповідати даним документа; повнота – опис має мати повний набір бібліографічних даних, необхідних для характеристики документа та визначення його відмінностей від інших; єдність – перелік відомостей, їх форма та послідовність опису повинні носити системний характер; ясність – опис має бути зрозумілим для користувача.

Література

1. Українська бібліотечна енциклопедія. Бібліографічна база даних [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article>. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 11.03.2021].

УДК 027.54(477-25)НБУВ:025.17:[070.486+098.1]:[02(091)(477):001.891]

Клименко Оксана Зіновіївна,
завідувачка відділу наукових видань
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ, Україна

Сокур Олена Леонідівна,
завідувачка відділу науково-методичної роботи
Інституту бібліотекознавства
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна

ГЕНЕЗА БІБЛІОТЕЧНОЇ ПЕРІОДИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО

Дослідження авторитетних фахових часописів провідної бібліотеки країни, які свого часу були вилучені з наукового обігу з ідеологічних міркувань, відкриває маловідомі сторінки в історії вітчизняної бібліотечної справи, сприяє операціоналізації понять, зокрема базової категорії «бібліотечна періодика», тобто має велике теоретичне і практичне значення. Адже висвітленню змісту, жанрово-стильовій специфіці, авторського колективу, внеску членів редакційної колегії бібліотечної періодики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (далі НБУВ) радянського періоду у вітчизняному бібліотекознавстві приділено обмаль уваги науковців.

Законом Ради Народних Міністрів від 2 (15) серпня 1918 р. було засновано Національну бібліотеку Української Держави (нині НБУВ) – головну книгозбірню країни, яка пізніше стала важливою складовою новоутвореної Української Академії наук (заснована 27 листопада 1918 р. у м. Києві) [4]. За всю нелегку столітню історію становлення та розвитку найбільшої бібліотеки країни було декілька намагань започаткувати на її базі всеукраїнське бібліотечне друковане видання.

Першою такою спробою налагодити регулярне інформування й обмін науковими та практичними напрацюваннями між українськими бібліотекарами є журнал **«Книжний вістник»** (1919) за редакцією Гната Житецького [1]. Побачило світ лише два номери, але цей журнал став *першим друкованим виданням новоствореної бібліотеки України, де було опубліковано перші кроки зі заснування та розбудови майбутньої національної скарбниці знань*. Припинення видання зумовлене об'єктивними причинами, визначальна з яких – відсутність на той час постійного приміщення книгозбірні, і, як наслідок, повноцінних умов праці й укомплектованого штату співробітників.

У 1925 р. було налагоджено підготовку професійного видання **«Бібліотечний журнал»**, який існував на кошти від пожертв працівників Всенародної бібліотеки України (ВБУ, нині НБУВ) при Всеукраїнській академії наук (нині Національна академія наук України) і призначався для внутрішньої комунікації співробітників. Журнал виготовлявся на друкарській машинці у кількості п'яти примірників. Вважаємо за необхідне наголосити, що у складні постреволюційні часи членам редколегії вдалося *уникнути ідеологічних і політичних ухилів та витримати притаманний виданню високий науковий рівень*. Усього з 1925 по 1926 рр. було підготовлено 18 випусків, більшість з яких – спарені номери.

У 1926–1927 рр. за матеріалами конференції на базі ВБУ було підготовлено три випуски **«Бібліотечного збірника»**, кожен з яких присвячено окремій темі. Планувалося, що видання буде висвітлювати різні аспекти бібліографії в Україні, але цим планам не судилося втілитися у життя – через політичні утиски збірник припинив існування. Адже будь-яка спроба створення українського бібліографічного репертуару миттєво присікалася радянською владою. Проте *внесок «Бібліотечного збірника» у розвиток вітчизняного наукового теоретичного і практичного бібліотекознавства та бібліографознавства у середині 1920-х років є вагомим і беззаперечним*.

Наприкінці 1926 р. ВБУ розпочала реалізацію ідеї розбудови фахового видання спільними зусиллями кількох наукових бібліотек на пайових засадах. Фахівцями Всенародної бібліотеки України було проведено значну організаційну роботу, розроблено проект видання й розпочато підготовку першого номера. Втїлити у життя задум випуску колективного журналу не вдалося через мізерне фінансування бібліотек-партнерів. Тому у ВБУ було прийнято рішення щодо його випуску власними силами й власним коштом. Таким чином, **«Журнал бібліотекознавства та бібліографії»** [3] став наступником «Бібліотечного збірника», який *чітко утвердив місце Всенародної бібліотеки України як центру бібліотечної наукової думки*. З 1927 по 1930 рр. було підготовлено всього чотири випуски, але переважна більшість опублікованих матеріалів і сьогодні залишаються актуальними, що свідчить про високий науковий і творчий потенціал ВБУ, її непересічну роль та важливе місце у розвитку вітчизняної бібліотечної науки. Треба зазначити, що багато авторів у подальшому були репресовані, а їхні дослідження призупинені, членів редколегії розстріляно або засуджено на значні терміни ув'язнення.

У 1945 р. побачили світ два часописи – **«Журнал Бібліотеки Академії наук УРСР»** [5] і **«Науковий збірник Бібліотеки АН УРСР»** [6], які були засновані за ініціативи видатного українського книгознавця, бібліографа, бібліотекознавця, літературознавця, тодішнього директора Бібліотеки Юрія Олексійовича Меженка. Ці видання від самого початку позиціонувалися як *всеукраїнські, наукові, спеціалізовані, такі, які допомагатимуть у вирішенні принципових питань бібліотечної теорії й практики шляхом налагодження тіснішої професійної взаємодії*.

Загалом побачили світ лише три номери «Журналу Бібліотеки Академії наук УРСР» й один випуск «Наукового збірника Бібліотеки АН УРСР». Українські вчені вчергове були покарані за намагання створити бібліографічний репертуар національної книги. Ю. Меженка було звільнено з посади директора бібліотеки, а випуск видань припинено. І лише через півстоліття започаткуванням науково-теоретичного і практичного журналу «Бібліотечний вісник» (1993) [2] була відроджена традиція фахової бібліотечної періодики Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського.

Отже, репрезентовані журнали за цілісністю та єдністю накопичених знань є значущою історичною пам'яткою, що відкриває маловідомі сторінки в історії вітчизняної бібліотечної справи. Часописи, які повинні були засвідчити повоєнну активізацію української бібліотечної думки, фактично були розгромлені від самого початку. Але опубліковані в них матеріали до сьогодні залишаються цінним джерелом для наукових досліджень, а закладені в них ідеї є досі актуальними.

Ще чекає свого дослідника бібліотечна періодика Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в аспекті значення у становленні системи фахових видань зокрема і розвитку вітчизняної періодики загалом, нової оцінки суспільної ролі у тогочасному контексті, промоції видавничої продукції НБУВ, якісного висвітлення проблематики, інформативного контенту як складника прогресу українського бібліотекознавства, книгознавства і бібліографознавства, історії видавничої справи культури.

Література

1. Клименко О. З. Книжний вістник [Електронний ресурс] / Оксана Клименко // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого; Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу: <http://ube.nlu.org.ua/article>. – Заголовок з екрана.
2. Клименко О. З. Нормативно-методична база діяльності наукових бібліотек на сторінках «Бібліотечного вісника» (до 25-річчя журналу) / Оксана Клименко // Українська періодика: історія і сучасність: доп. та повідомл. дванадцятій Всеукр. наук.-теорет. конф., Львів, 30 листопада – 1 грудня 2018 р. / НАН України, ЛННБ України ім. В. Стефаника, НДІ пресознавства; гол. ред. М. М. Романюк. – Львів, 2018. – С. 257–262.
3. Клименко О. З. Бібліотечна періодика Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського в системі наукових комунікацій / Оксана Клименко, Олена Сокур // Соціальні комунікації: інструменти, технології і практика : зб. матеріалів Другої міжнар. наук.-практ. конф., м. Запоріжжя, 26–27 лютого 2021 р. 2021. 100 с. С. 13–17.
4. Масловська С. Журнал бібліотекознавства та бібліографії [Електронний ресурс] / Світлана Масловська, Лідія Поперечна // Українська бібліотечна енциклопедія : наук.

проект / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/>. – Заголовок з екрана.

5. Про утворення Фонду Національної бібліотеки Української Держави : Закон Ради Міністрів Української Держави, від 2 серпня 1918 р. // Державний вістник. – 1918. – 8 серп.

6. Сокур О. Журнал Бібліотеки Академії наук УРСР [Електронний ресурс] / Олена Сокур // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проєкт / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005698>. – Заголовок з екрана.

7. Сокур О. Науковий збірник Бібліотеки АН УРСР [Електронний ресурс] / Олена Сокур // Українська бібліотечна енциклопедія : наук. проєкт / Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого. – Режим доступу: <http://ube.nplu.org/article/>. – Заголовок з екрана.

УДК 02-047.36:[002.1-027.63

Карацук Оксана Миколаївна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

МОНІТОРИНГ ВІДКРИТИХ ЗАРУБІЖНИХ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА СУЧАСНОЇ БІБЛІОТЕЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день, не можливо уявити країну, яка б існувала за межами світової спільноти. Маючи політичні, економічні, культурно-інформаційні, наукові інтереси, держави прагнуть до об'єднання. Щоб підвищити соціально-культурний, зовнішньополітичний, а також економічний імідж, Україні сьогодні потрібно проводити постійний моніторинг відкритих джерел засобів масової інформації, що є найкращим засобом оцінки репутації та образу як України, так і суспільства будь-якої держави. Це дає можливість стверджувати, що інформаційно-аналітична робота над вітчизняними та зарубіжними засобами масової інформації є досить актуальною та важливою. Для більшості країн світу розвиток інформатизації та інформаційного суспільства – це один із головних національних пріоритетів та загальнонаціональних завдань.

Сьогодні, як ніколи, виникає гостра потреба у створенні об'єктивної системи моніторингу та аналізу, що надасть можливість своєчасно, всебічно і деталізовано оцінювати ефективність подій, що відбуваються як у регіонах, так і по всій країні в цілому, що в свою чергу, сприятиме прийняттю результативних управлінських рішень.

Як зазначає Федорчук А.Г., Україну на даний час не сприймають у світі як впливову, правову, демократичну, соціальну державу, з якою треба рахуватися і в яку слід інвестувати. Проблем додає відсутність належної оцінки іміджу нашої країни у світі, що в свою чергу стає додатковим фактором безсистемності заходів керівників України на міжнародній арені [1].

Інтернет сьогодні став одним із найголовніших та найзручніших джерел для отримання оперативної інформації, а також, незалежної громадської думки з різних аспектів життя як в самій країні, так і поза її межами. Саме тому, для підвищення ефективності прийняття важливих рішень для суспільства та країни в цілому, головним завданням є моніторинг, аналіз, прогноз та використання потрібної інформації, яка циркулює в Інтернет, соціальних мережах, а головне, в зарубіжних засобах масової інформації задля розуміння, який імідж має наша країна та як вона виглядає з різних боків за межами своєї держави.

Інформаційно-аналітична діяльність якраз направлена на якісне та оперативне реагування і забезпечення користувачів інформацією відповідно до їхніх вимог. В. Горовий зазначає, що для відстоювання національних інтересів України необхідне налагодження постійного моніторингу, прогнозування зовнішніх та внутрішніх загроз інформаційної безпеки, вироблення наукової стратегії входження в глобальний простір, інтеграції України в міжнародні телекомунікаційні мережі, освоєння міжнародних стандартів інформаційного обміну та захисту інформації [2].

Інформаційні продукти користуються зараз найбільшим попитом, особливо ті, які аналізують політичну ситуацію в суспільстві, резонансні події, економічні проблеми та, звичайно актуальними є повідомлення стосовно конфлікту на Сході України та Кримського конфлікту.

На базі НБУВ ім. В.І. Вернадського функціонують такі інформаційні підрозділи як – СІАЗ, НЮБ, ФПУ. Практично одним із головних завдань даних підрозділів є саме інформаційно-аналітична діяльність, яка заключається не тільки в інформуванні користувача, а й у виробленні нової синтезованої інформації. В результаті вже проведеної роботи таких служб як ФПУ, НЮБ та СІАЗ, в інформаційному просторі систематично з'являються інформаційно-аналітичні проєкти стратегічного рівня: Громадська думка про правотворення, Конституційний процес в Україні: політико-правові аспекти, Україна: події, факти, коментарі, Шляхи розвитку української науки, Соціальні мережі як чинник інформаційної безпеки, Стратегія сталого розвитку України – 2030, Стратегія – 2020»: інформаційні технології в державному управлінні, Україна у відгуках зарубіжної преси, Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ, Резонанс, Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності, Безпека підприємництва, Економічна діяльність: нові орієнтири і ризики та ін.

Розглядаючи проєкт “Україна у фокусі іноземних ЗМІ”, треба наголосити, що його основним завданням є дослідження, які пов'язані з висвітленням українських подій в зарубіжних засобах масової інформації. Крім цього, в даному проєкті надається аналітичний опис результатів, отриманих внаслідок відбору потрібної інформації. На основі цього науковці можуть зробити кількісно-змістовний аналіз електронних матеріалів найбільш рейтингових іноземних ЗМІ. Така інформаційно-аналітичної обробка матеріалів дає можливість визначити коло питань, що є актуальними чи навпаки, мало цікаві споживачу інформації. Аналіз іноземних публікацій показує, що на сьогодні Україна знаходиться в центрі не лише регіональних процесів, і в центрі регіональної преси, а й в центрі світових геополітичних подій, про що свідчить різке зростання кількості статей в іноземних виданнях.

Співробітниками таких служб як СІАЗ, НЮБ та ФПУ щоденно аналізуються зарубіжні інтернет-матеріали таких країн як ЄС, Польща, Великобританія, Німеччина, Іспанія, США, Франція, Канада, Японія, Болгарія, Естонія, Італія, Латвія, Литва, Сербія, Туреччина, Угорщина, Чехія та Росія.

Так, судячи з отриманих електронних матеріалів, у контексті реалізації проєкту “Україна у фокусі іноземних ЗМІ”, у 2019 р. приблизна кількість оригінальних (неповторюваних) публікацій іноземних ЗМІ становила близько 700-750 у місяць. На сьогодні, це понад 1050 оригінальних публікацій іноземних ЗМІ у місяць. Отже, за результатами моніторингу, як бачимо, зарубіжні ЗМІ виявляють кожного року все більше зацікавленості в нашій країні. Упродовж останніх років нам вдалося значно активізувати зацікавленість Україною у різних галузях.

Весь отриманий матеріал вноситься до таблиці за певними критеріями, це: країна походження матеріалу, назва інтернет-ресурсу з електронною адресою головної сторінки, дата виходу, заголовок матеріалу та посилання на інтернет-ресурс, теги/ключові слова, персоналії, соціальні інститути, контекст (позитив, негатив, нейтрал, баланс (+/-)), зміст публікації, інтенції (мета публікації) – роз'яснення, критика, підтримка, звинувачення, аналіз, інформування, прогноз, маніпуляція. Також, інформація відображається в аналітичних висновках та діаграмах [3].

Проаналізувавши зарубіжні джерела стосовно України, можна зробити висновки, які медіа формують імідж України у світі, які теми є найбільш актуальними.

Таким чином, постійний моніторинг та аналіз електронних зарубіжних інформаційних повідомлень за темою “Україна у фокусі іноземних ЗМІ”, дає змогу суспільству постійно отримувати узагальнені дані про зовнішній образ нашої держави на сторінках зарубіжної періодики, що, у свою чергу, сприяє успіху політичних, соціальних та економічних реформ, оптимізації структури влади й управління. Крім того, проводячи постійно такий моніторинг, ми отримуємо системність, динамічність та спрямованість на прогноз задля попередження негативних впливів та наслідків для країни.

Література

1. Федорчук, А. Г. Особливості процесу відстеження інформаційних потоків про Україну в закордонних мережевих ресурсах [Електронний ресурс] / А.Г. Федорчук. – Режим

доступу : <http://nbuviar.gov.ua/images/konferenciya/2015/Fedorchuk.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 08.04.2020].

2. Горовий, В. М. Особливості розвитку соціальних інформаційних баз сучасного українського суспільства [Електронний ресурс] / В. М. Горовий. – Режим доступу : <http://nbuviar.gov.ua/images/nauk-mon/ORSIB.pdf>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 08.04.2020].

3. Карашук О. Моніторинг відкритих зарубіжних джерел інформації як перспективний засіб оцінювання іміджу країни / Оксана Карашук // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – Київ, 2019. – Вип. 52. – С. 215 – 226.

УДК 025.5:027.54(477-25)

Кононенко Валентина Олексіївна,
завідувачка науково-бібліографічного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
заслужений працівник культури України

НАУКОВО-БІБЛІОГРАФІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Національній бібліотеці України ім. Ярослава Мудрого – одній із провідних бібліотек України – у березні 2021 р. виповнилося 155 років. Цьогоріч відзначив також ювілей – 30 років діяльності – науково-бібліографічний відділ (НБВ), який спрямовує свою діяльність на задоволення потреб суспільства в інформації та вільному доступу до неї, розкриття засобами бібліографії цінностей національної і світової науки та культури, інформаційне забезпечення наукових досліджень з гуманітарних проблем, з питань бібліотечної науки і практики, історії книги.

НБВ було створено у 1991 р. унаслідок об'єднання відділів рекомендаційної та наукової бібліографії. Процеси національного державотворення, політичні, соціально-економічні зміни, які відбувались в суспільстві, визначили основні напрямки його розвитку.

Традиції підготовки бібліографічних видань мають значно глибшу історію, з якою всебічно знайомить бібліографічний показник «Національна парламентська бібліотека України (1866–2015)». Видання висвітлює весь комплекс проблем, що поставали перед бібліотекою в різні історичні періоди, розкриває тематичне і жанрове різноманіття бібліографічної продукції.

Протягом багатьох десятиліть найбільшим був доробок у галузі рекомендаційної бібліографії. Цілеспрямовано з 20-х років минулого століття готувались, як правило, короткі списки, пам'ятки, огляди, бесіди і навіть «библиографические сводки» з питань філософії, атеїзму, історії. У 1930-х рр. значна увага приділялась виданням суспільно-політичної та сільськогосподарської тематики.

Друга половина 1970-х – початок 1980-х рр. позначилися бурхливим розвитком рекомендаційної бібліографії. Кожне з видавництв України було зобов'язано видати хоча б один бібліографічний показник на рік. У провідних видавництвах держави тиражами 10–15 тис. примірників виходили показники «Велика Перемога», «Битва ідей», «Батьківщина наша рідна», «Люди трудової слави», «Письменники Радянської України – лауреати» та ін. Збільшувалась кількість видань, поліпшувалось поліграфічне оформлення, та, на жаль, вони були заполітизовані, скуті ідеологічними рамками, що врешті підірвало довіру до рекомендаційної бібліографії в цілому.

Кардинальні зміни у науково-бібліографічній діяльності сталися зі здобуттям Україною незалежності. Бібліографи НБУ ім. Ярослава Мудрого перейшли до інтенсивної підготовки науково-допоміжних бібліографічних видань. При цьому пріоритет було надано національній ретроспективній бібліографії. Бібліотека стала одним із творців Українського бібліографічного репертуару (УБР), завдання якого – представити повну науково організовану бібліографічну інформацію про друковану спадщину народу, в якій відбилися здобутки духовної культури, створені в процесі історичного розвитку нації. Хронологічні рамки було визначено від 1798 р. (вихід у світ «Енеїди» І. Котляревського – першої книги громадянського друку українською мовою) до 1923 р.

Варто зауважити, що важливим було визначення верхньої хронологічної межі, адже до цього часу пропонувалося бібліографування української книжки обмежити то 1913 р. (початком Першої світової війни), то 1916-м роком, останнім передреволюційним. Бібліографи НБУ дотримувались думки, що хронологічні межі слід розширити до 1923 р. включно, оскільки з 1924 р. було розпочато державну реєстрацію творів друку Книжковою палатою України. В наступні роки цю пропозицію підтримали всі провідні бібліотеки України.

Зважаючи на те, що найбільш оптимальною формою функціонування репертуару вважається зведений каталог, НБУ ім. Ярослава Мудрого приступила до створення «Зведеного каталогу української книги». Сьогодні він існує в електронній формі й містить відомості про понад 50 тис. видань українською та російською мовами, які зберігаються у фондах провідних бібліотек та ряду музеїв України.

Один із важливих напрямів діяльності НБВ – створення аналітичної ретроспективної бібліографії вітчизняної періодики, упорядкування показників змісту українських часописів, які дозволяють при мінімальних затратах часу максимально використовувати їхній інформаційний потенціал. Ця діяльність здійснюється за трьома напрямками: бібліографування змісту популярних періодичних видань («Українське літературознавство», «Слово і час», «Наука і культура. Україна», «Журнал „Всесвіт“, у ХХ сторіччі», «Хроніка – 2000», «Український театр», «Вавилон», «Вавилон ХХ») та ін.; розкриття змісту молодоступних журналів, що стали бібліографічною рідкістю («Червоний шлях (1923–1936)», «Радянська література (1933–1945)», «Кіно (1925–1933)», «Радянське кіно (1935–1938)» та часописів української діаспори, ознайомитись з якими вітчизняним читачам тривалий час було практично неможливо («Листи до Приятелів», «Визвольний шлях»).

Найбільш плідним напрямом роботи є біобібліографія. Відділ цілеспрямовано працює над укладанням посібників, присвячених класикам української літератури, сучасним майстрам красного письменства, літературознавцям, митцям. У доробку НБВ науково-допоміжні показники «Григорій Сковорода», «Тарас Шевченко», «Куліш Пантелеймон Олександрович», «Микола Лисенко», «Микола Жулинський», «Олесь Гончар», «Іван Драч. Література. Кінематограф. Політика», «Федір Погребенник», «Леонід Череватенко», «Ліна Костенко» «Ігор Калинець», «Рауль Чилачава» (створений зусиллями трьох національних бібліотек – України, Грузії, Литви) та ін.

Високо оцінили науковці серію біобібліографічних нарисів «Шістдесятництво: профілі на тлі покоління», котра розкриває творчість митців, діяльність яких вважається одним із найяскравіших явищ української культури середини ХХ ст.

З метою популяризації доробку діячів українського зарубіжжя, підготовлено біобібліографічний довідник «Українські письменники діаспори» та завершується упорядкування довідника «Митці української діаспори».

Серед тематичних посібників актуальної тематики НБУ – бібліографічна монографія «Репресії в Україні (1917–1990)», науково-допоміжний показник «Розвиток філософської думки в Україні», рекомендаційні показники «Тарас Шевченко і Україна», «Україна і українці очима світу».

З метою вшанування традицій боротьби за незалежність України та творців національної державності було підготовлено бібліографічний показник «Історія України у спогадах, щоденниках. Українська революція (1917–1921)». «Мемуарні твори не претендують на вичерпність та подекуди мають суб'єктивний характер, однак унікальні відомості, документи і матеріали, поміщені в них, є надзвичайно інформативними, дають змогу більш детально відтворити події Української революції 1917–1921 рр.» [2]. Цінність джерел, представлених у показнику, полягає в тому, що вони дають можливість отримати оригінальні та неупереджені свідчення, не спотворені пізнішими тлумаченнями.

НБВ постійно приділяє увагу інформаційному забезпеченню практичної, педагогічної, наукової діяльності бібліотекарів і фахівців суміжних дисциплін (книгознавство, документознавство). Професійні бібліографічні джерела у сукупності не тільки інформують про стан бібліотечної справи, а й виконують важливу соціальну роль – об'єднують бібліотечну спільноту, формують єдиний професійний комунікативний простір, є запорукою передачі професійних цінностей.

Кожне п'ятиріччя виходять науково-допоміжні посібники «Бібліотечна справа і бібліотекознавство України» та «Бібліографознавство України», за матеріалами яких можна проаналізувати як потік професійних публікацій, так і розвиток бібліотечної науки і практики.

Серйозною джерелознавчою базою для науковців стали підсумковий посібник «Українське бібліотекознавство (1991–2008)», котрий розкриває напрями та особливості розвитку української бібліотечної науки на зламі сторіч, допомагає виявити диспропорції у висвітленні тієї або іншої проблеми, скорегувати плани розвитку наукових досліджень тощо та перший в галузі науково-допоміжний посібник «Українське документознавство (1991–2011)».

Враховуючи, що умовою ефективного використання бібліографічних ресурсів є своєчасне інформування про них, НБВ постійно приділяє увагу метабібліографії – створенню посібників, які подають відомості про бібліографічну продукцію України, що дає можливість виявити лакуни в бібліографічному забезпеченні різних галузей науки, економіки, культури. В масиві метабібліографічних видань вирізняється своєю унікальністю ґрунтовний бібліографічний показник третього ступеню «Українські метабібліографічні посібники (кінець XIX – початок XXI ст.)» (2012), створений спільно з Рівненським державним гуманітарним університетом.

Серед фахових бібліографічних посібників на особливу увагу заслуговує видання «З історії бібліотекознавства і бібліографії», який розкриває зміст «Журналу бібліотекознавства і бібліографії» і «Бібліотечного збірника», що виходили в 1926–1930 рр.

Публікації нових документальних джерел у 1990-х рр., зміни в оцінці діяльності багатьох діячів, прагнення «олюднити» історію, висвітлити досягнення культури, розкриваючи життєвий і творчий шлях її діячів покликали до життя серію «Видатні діячі української книги». Створена 1993 р. за ініціативою професора Н. Королевич, серія подає відомості про науковців і практиків, класиків і сучасників, котрі зробили вагомий внесок у розвиток бібліотекознавства і бібліографії, книгознавства.

Щоб створити основу для глибшого вивчення життя і діяльності фахівців в галузі бібліографії, НБУ ім. Ярослава Мудрого підготувала довідник «Українські бібліографи», в якому представлено 456 персоналій – тих, хто стояв біля витоків вітчизняної бібліографії, і наших сучасників та відомості про фахівців інших професій, які активно працюють на бібліографічній ниві.

Варто зазначити, що керівники, які в різні роки очолювали науково-бібліографічну ділянку роботи в НБУ ім. Ярослава Мудрого, – Є. Бабич, В. Патока, В. Кононенко – були удостоєні звання «Заслужений працівник культури України».

Сьогодні, як і в попередні роки, діяльність науково-бібліографічного відділу спрямовано на сприяння найбільш повному і раціональному використанню бібліографічно-інформаційних ресурсів для розвитку науки, культури, освіти.

Література

1. Кононенко В. Національна бібліографія України: тенденції розвитку / В. Кононенко // Час. Суспільство. Бібліотека : матеріали III Всеукр. наук.-практ. конф., 26–27 листоп. 2009 р. / Луган. держ. ін-т культури і мистецтв. – Луганськ, 2009. – С. 35–40.
2. Морозова І. Українські еміграційні та західноукраїнські видання 1920-х років : спогади, документи, матеріали / І. Морозова // Зап. Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника. – Львів, 2015. – Вип. 7. – С. 294.

УДК 640.433:316.77

Красовський Сергій Олександрович,
старший викладач
кафедри готельно-ресторанного і туристичного бізнесу
Київського національного університету культури і мистецтв,
канд. культурології,
м. Київ, Україна

МЕТОДИ КОМУНІКАЦІЇ ЗІ СПОЖИВАЧАМИ У СФЕРІ ШВИДКОГО ХАРЧУВАННЯ

Індустрія швидкого харчування (фастфуда) є одним із перспективних сегментів громадського харчування, яке відноситься до первинних потреб людини – саме тому ново-

введення, пов'язані з ним, активно розвиваються протягом століть. Сьогодні культура громадського харчування істотно змінилася: тепер саме користувач обирає заклади харчування, страви та час відвідування, і це спонукає до конкуренції підприємствами, які намагаються залучити певну аудиторію та вигідно представити себе на ринку. З цієї причини бренди фастфуду приділяють велику увагу позиціонуванню і просуванню, формуванню сприятливого іміджу, ефективності комунікації із застосуванням інноваційних підходів.

Основною цільовою групою закладів у сфері швидкого харчування є їх споживачі, комунікація з якими може здійснюватися і в місцях продажів, і за їх межами – для цього компанії мають широкий спектр комунікаційних інструментів і технологій. По-перше, у комунікації фастфуд-бренди багато в чому спираються на функціональні переваги продуктів швидко-го приготування: якість, смак і швидка реалізація. Створюючи повідомлення для аудиторії реальних і потенційних відвідувачів, компанії вкладають у них саме ці характеристики. Як правило, це здійснюється за рахунок створення «смачного» зображення і відповідного тексту. По-друге, підприємства швидкого харчування транслюють аудиторії емоції, які споживачі можуть відчувати при покупці певного продукту в конкретному закладі. Часто фастфуд-бренди здійснюють передання таких повідомлень за допомогою реклами, де актори, які грають роль покупців, демонструють виражені позитивні емоції при взаємодії з продуктом бренда. По-третє, заклади акцентують унікальність своєї пропозиції. Незважаючи на схожість діяльності, кожен фастфуд-бренд має свої особливі характеристики. У комунікації зі споживачем це виражається в тому, що повідомлення, яке транслюється аудиторії, містить так званий натяк на унікальність. За його допомогою компанія пояснює споживачеві, навіщо йому потрібен продукт саме цього бренда. По-четверте, на комунікацію фастфуд-брендів впливає цільова аудиторія. Компанії формують повідомлення таким чином, щоб кожна група людей, яка потенційно є відвідувачами закладу, почула в них щось своє. Якщо повідомлення орієнтоване на дитячу аудиторію, в ньому буде відображений елемент гри або використані герої з дитячих мультфільмів. Аудиторія студентів отримає більше інформації про вигідні пропозиції, акції та знижки тощо.

Слід підкреслити, що аудиторія споживачів сфери швидкого харчування є неоднорідною внаслідок специфіки індустрії, яка заснована на базовій потребі людини в їжі. Це можуть бути діти, в яких виникло бажання негайно отримати рекламовану в закладі харчування іграшку, або молодь, якій бракує часу на повноцінний сніданок, обід чи вечерю. При цьому варто враховувати, що бажання відвідати заклад швидкого харчування часто виникає спонтанно, тому комунікативне «послання» розробляється з метою привернути увагу майбутнього відвідувача, а це передбачає вибір конкретного комунікативного каналу відповідно до особливостей цільової аудиторії. Для фастфуд-компанії характерною є взаємодія з аудиторією за допомогою перш за все зовнішньої реклами і соціальних мереж. Це дає змогу не лише залучити цільову аудиторію до бренда, а й формувати його імідж, тоді як телевізійна реклама, матеріали в ЗМІ, заходи та інші способи комунікації спрямовані на підкріплення ефекту.

У закладах швидкого харчування активно використовуються маркетингові комунікації, до яких відносять рекламу, стимулювання збуту, особисті продажі, зв'язки з громадськістю. Ці технології покликані привернути увагу споживача всередині закладу, а також сформувати певне уявлення про компанію, вплинути на його подальший вибір. Найбільш часто зустрічається технологія комунікації з відвідувачами в місцях продажів – реклама. Це одна з найефективніших технологій, орієнтована на те, щоб привернути увагу споживача до продукції. Так, щоб придбати ту чи іншу страву, відвідувачеві часто потрібно відстояти чергу. Час очікування в черзі в середньому становить від 1 до 20 хвилин в години пік. За цей час у відвідувача виникає потреба чимось заповнити свій простір сприйняття. Відвідувачі, незалежно від їх кількості (компанія або одна особа), починають розглядати все, що є в полі їх зору. Такими елементами в місцях продажів зазвичай є всі можливі засоби реклами, а саме: 1) внутрішня реклама, яка розміщується на спеціальних конструкціях всередині закладу з метою інформувати про пропозиції, акцентувати увагу і стимулювати продажі; 2) POS-матеріали – матеріали, які мають рекламно-інформаційний характер, а також різні засоби оформлення місць продажі, що використовуються з метою залучення уваги споживача до певного товару/продукту/послуги і стимулювання їх придбання. Прикладом внутрішньої реклами в закладі є меню-борд – спеціальне табло із зображеннями продуктів і цінами до них, розміщене за лінією сервісного стенду.

В індустрії швидкого харчування частіше за все використовують такі інструменти стимулювання збуту: 1) ігри – протягом певного часу споживачеві необхідно зробити якусь дію (участь в грі), за підсумками якої можна отримати приз у вигляді певної позиції з меню; 2) премії, подарунки – продукти, пропоновані за низькою ціною або безкоштовно як заохочення за замовлення другою продукту; 3) купони чи сертифікати, що дають споживачеві право на економію при замовленні конкретної позиції з меню; 4) грошові компенсації – зменшення вартості на певний товар або послугу за певних умов. Застосування таких маркетингових інструментів підприємствами швидкого харчування сприятливо позначається на формуванні лояльності споживачів до фастфуд-брендів. Оскільки компанії активно інформують аудиторію про всі заходи щодо стимулювання збуту, ця технологія комунікації є найбільш ефективною. Серед багатьох технологій маркетингових комунікацій є й ті, які дають змогу найбільш ефективно встановити контакт бренду зі споживачем. Це особисті продажі і прямий маркетинг. У сфері фастфуду особлива роль належить й співробітникам, які здійснюють комунікацію з відвідувачем під час замовлення. Це саме той ресурс компанії, завдяки якому вона має можливість передавати споживачеві необхідні повідомлення. Крім оформлення замовлення, співробітники часто допомагають відвідувачеві визначитися з вибором страв.

Також у ресторанах швидкого харчування особлива увага приділяється інструментам digital-маркетингу. До таких відносяться спеціальні термінали самообслуговування. Сьогодні всі заклади цих мереж встановлюють такі термінали, при цьому площа лінії сервісу з обслуговуючим персоналом не скорочується. У відвідувача є вибір: оформити замовлення без черги і без посередника або скористатися традиційним способом, отже, це дає змогу збільшувати обсяги продажів, демонструючи турботу про зручність відвідувачів. Серед комунікаційних технологій, що використовуються фастфуд-брендами, особлива увага приділяється SMM-діяльності: представлення в таких соціальних мережах, як Instagram, Facebook, наявність відеохостингу на Youtube. Онлайн-технологією комунікації зі споживачами є також офіційний сайт компаній, на головній сторінці якого розташовується реклама брендів та є можливість залишити відгук споживача.

Для взаємодії з цільовими аудиторіями фастфуд-бренди практикують організацію різноманітних заходів в закладах. Як правило, вони приурочені до різних міських чи державних свят. Крім організації свят, для фастфуд-брендів характерно участь в благодійних заходах і проектах. Ще однією з технологій комунікації закладів швидкого харчування є зв'язки із громадськістю, або паблік рілейшнз. Завдяки PR – взаємодія зі ЗМІ, інтернет, соціальні проекти, спеціальні заходи та ін. – компанія має можливість передати аудиторії основну концепцію позиціонування бренду.

Отже, комунікація брендів швидкого харчування зі споживачами здійснюється в місцях продажів і за поза закладами. У місцях продажів актуальним є застосування класичних інструментів маркетингових комунікацій: меню-борд, брендovanі стенди, а також інструменти стимулювання збуту: купони, премії, грошові компенсації. Важливими елементами в комунікації зі споживачами є оформлення закладу і якість роботи обслуговуючого персоналу. Технології комунікації фастфуд-підприємств з споживачами, які використовуються поза закладами, орієнтовані на інформування цільової аудиторії про діяльність компанії, залучення реальних і потенційних споживачів, формування позитивного іміджу. Здійснення ефективної комунікації зі споживачами поза закладами можливе за умови використання інструментів маркетингових комунікацій, найбільш ефективними з яких є зовнішня, телевізійна та інтернет-реклама, а також інструменти PR: офіційний сайт, SMM-технології, спеціальні заходи і соціальні проекти.

Література

1. Подольна В. В., Вартова М. В. Особливості просування закладу у сфері ресторанного бізнесу // Ефективна економіка. 2017. № 3. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5479> (дата звернення: 15.04.2021).
2. Расулова А. М. Сучасні маркетингові комунікації в управлінні підприємствами ресторанного бізнесу // Інноваційна економіка. 2015. Вип. 4 (59). С. 215-219.
3. Шалева О. І. Застосування інноваційних Інтернет-технологій у ресторанному бізнесі // Торгівля, комерція, підприємництво. 2013. Вип. 15. С. 142-145.

*Купчик Ксенія Вікторівна,
бібліограф I категорії
Національної бібліотеки України
імені Ярослава Мудрого,
м. Київ, Україна*

БІБЛІОТЕКИ ЯК СЕГМЕНТ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ

Потужною складовою соціокультурного простору є його інформаційна частина. Бібліотеки слугують джерелом різноманітної інформації, переважно сформованої на базі своїх власних фондів. Процесам глобалізації притаманний швидкісний і всеохоплюючий обмін інформацією. Цьому обміну сприяють бібліотечні електронні ресурси, які набули глобального розповсюдження. Тема створення, формування та використання бібліотечних електронних ресурсів являється об'єктом численних досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців.

Серед характерних ознак ХХІ століття є надшвидкий розвиток соціальних комунікацій, комп'ютерних технологій, надзвичайний попит на швидкий доступ до найрізноманітніших видів інформації. В умовах безперервного глобального розвитку способів і засобів транслявання та розповсюдження інформації бібліотечні установи України повинні швидко адаптуватися до сучасних запитів користувачів на отримання доступу до необхідних джерел інформації «тут і зараз».

У більшості наукових досліджень, присвячених питанню створення бібліотечних електронних ресурсів, електронний ресурс розглядається дещо абстрактно як завершений об'єкт. З огляду на той факт, що процес створення бібліотечних електронних ресурсів України ще триває та стикається з численними проблемами, доцільним може бути «технологічний» або «індустріальний» підхід. Це означає, що до створення бібліотечних електронних ресурсів можуть бути застосовані такі самі критерії, як і до створення матеріального промислового об'єкту, а саме матеріаломісткість, трудомісткість, собівартість. Такий підхід створює основу до конкретизації розрахунків процесу створення бібліотечних електронних ресурсів. Нині наріжним каменем створення бібліотечних електронних ресурсів є оцифрування власних книжкових і документальних фондів бібліотек України. Цей процес трудомісткий і потребує значних початкових інвестицій для технічного забезпечення оцифрування. Слід зазначити, що досвід оцифрування власних фондів зарубіжних бібліотек показав, що швидкий та якісний результат можливий за умови, коли оцифруванням займається спеціалізована компанія. Водночас ключову роль у процесі створення бібліотечних електронних ресурсів усе-таки відіграють співробітники бібліотек, які відбирають книги та документи для оцифрування, після сканування коригують зображення для оцифрування, складають каталоги та упорядковують створений електронний ресурс.

Оціночні розрахунки вартості створення умовного бібліотечного електронного ресурсу на базі оцифрованих примірників власного фонду бібліотеки були виконані з метою відповісти на питання, чи насправді ця проблема є такою складною і не піддається вирішенню.

Для конкретизації та наочності результатів за базу розрахунків було прийнято створення бібліотечного електронного ресурсу такої структури:

- 20000 цифрових копій книг та документів з середньою кількістю сторінок 320 в кожному примірнику;
- окремий каталог цифрових копій;
- алгоритм доступу до цифрових копій.

Характеристики частки власних фондів бібліотеки, яка слугувала базою для створення, наведено нижче.

Загальна кількість примірників книг і документів становить 20000 одиниць. Стан книг і документів, відібраних до оцифрування, різний і після сканування зображення потребують коригування, яке займає 3 год. на примірник робочого часу бібліотекаря I категорії.

250 примірників потрібно сканувати вручну, зважаючи на їхній стан.

470 примірників видань із середньою кількістю сторінок – 165, становлять альбоми з кольоровими ілюстраціями високої якості. Якість сканованих зображень контролює дизайнер, витрачаючи 2 год. часу на один примірник.

Художні альбоми та примірники з пошкодженнями скануються вручну на універсальному сканері. Середня швидкість сканування 5 стор./хв. Одночасно сканується 2 сторінки книги та 1 сторінка художнього альбому.

Стандартні примірники скануються за допомогою автоматичного сканера. Середня швидкість сканування 45 стор./хв. Одночасно сканується 2 сторінки.

Для сканування були задіяні сучасні 1 (один) автоматичний сканер та 2 (два) універсальних, загальною вартістю 3,3 млн. грн. з умовним ресурсом 20000 год. (5÷7 років).

Результати розрахунку витрат наведено в Таблиці. Витрати по статтях склались таким чином:

Статті витрат	Сума, грн
Оплата праці з відрахуваннями	5 659 103
Використання обладнання	616 257
Використання ПЗ	50 000
Накладні	3 795 216
Всього витрат	10 120 576
На 1 сторінку	1,60

Виявилось, що основна стаття витрат – заробітна плата бібліотекарів.

Не менш цікаві результати розрахунку трудомісткості проекту. Основні витрати часу припадають на підготовку примірників до сканування та подальше коригування сканованого зображення сторінок. Якщо залучити до процесу 30 бібліотекарів на 20 обладнаних сучасною комп'ютерною технікою робочих місцях, то процес триватиме цілий рік.

Оціночний розрахунок показав, що для створення бібліотечного ресурсу національного масштабу потрібні початкові інвестиції на придбання обладнання та оплати процесу оцифрування в розмірі близько 4,5 млн. грн. Усі інші витрати здійснюються за кошти бібліотек.

Проект такої складності і масштабу потребує державної підтримки та фінансування.

Література

1. Давидова, І. О. Інноваційний розвиток бібліотек як складової системи соціальних комунікацій суспільства / І. О. Давидова // Документознавство. Бібліотекознавство. Інформаційна діяльність: проблеми науки, освіти, практики: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конференції, Київ, 25-27 травня 2010 р. / НАКККіМ, Ін-т держ. упр. та інформ. діяльності. – Київ, 2010. – С. 16–17.
2. Електронні інформаційні ресурси бібліотек у піднесенні інтелектуального і духовного потенціалу українського суспільства / [О. С. Онищенко, Л. А. Дубровіна, В. М. Горюхов та ін.] ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – Київ : НБУВ, 2011. – 235 с.
3. Мар'їна, О. Ю. Бібліотека в цифровому просторі : монографія / О. Ю. Мар'їна // Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2017. – 326 с.
4. Слав'юк, Р. А. Фінанси підприємств: навч. посібник / Р. А. Слав'юк. – вид. 2-ге, доп. і перероб. – Луцьк : Ред.-вид. відділ «Вежа» Волин, держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2001. – 456 с.

*Лук'яненко В'ячеслав Вікторович,
завідувач відділу
інформаційних технологій наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ ЦИТАТ ТА ЗЛОВЖИВАННЯ НИМИ

Результати досліджень у вигляді статей, книг потрібні для того, щоб ними могли послуговуватися інші науковці з метою інформування суспільства про розвиток і досягнення у сфері науки. Авторам необхідно подумати про те, як правильно використовувати свої попередні публікації та роботи інших учених.

У дослідницькій статті, книзі мають бути посилання на інші матеріали, що стосуються теми дослідження. Цитування – формальний інструмент для цього, що охоплює посилання на результати дослідження, які зазвичай подають у наукових статтях або розміщують на вебсайтах.

Цитування виконує декілька важливих функцій. По-перше, дає змогу читачеві вивчити цитовану роботу, щоб перевірити достовірність твердження. По-друге, за допомогою цитування можна аргументувати або доповнити власну думку, подаючи факти з текстів інших наукових праць, а також підтвердити/спростувати внесок автора цитованої роботи в розроблення проблеми дослідження. Обидві функції (перевірки та підтвердження) є однаково важливими. По-третє, можна також використовувати цитати для документування певного процесу чи конкретної концепції.

Підтвердженням неочевидного фактичного твердження може слугувати покликання на прямі докази або відстеження посилання за допомогою цитат. Кожна гіпотеза, концептуальний аналіз або твердження теоретичної позиції, які не висувають уперше, мають містити посилання на першоджерела.

Можна процитувати велику кількість досліджень, щоб підтвердити/проілюструвати тезу. Функція підтвердження може вимагати цитування всіх відповідних досліджень. Однак це неможливо. Тому говоримо про вибірковість цитування через необхідність лаконічності. Виникає питання, яку статтю або статті цитувати. Є привід процитувати те, що ми могли б назвати статтею «про відкриття», – першу статтю, в якій записано відкриття.

Також часто використовують вибірковість цитування для підтримки точки зору (це вибір тільки тих досліджень, в яких наведено факти, що підтверджують певну гіпотезу або ідею (цитування точки зору)).

Самоцитування або цитування колег з метою поліпшення власної репутації або репутації колеги (репутаційне цитування) очевидно не є прийнятним. Це спотворює науку та науковий процес і завдає особисту шкоду людям, які займають менш впливові посади, або тим, хто не займається цією практикою [5]. Можна сперечатися про те, наскільки широко поширена ця практика, але навряд чи можна сумніватися в тому, що корислива упередженість на певному рівні присутня у всій науковій літературі [2]. Тому можемо сміливо говорити про вибіркоче цитування для підвищення репутації.

Тенденція цитувати статті по географічній складовій, не є доброю практикою. Природно, найбільша підозра падає на США, як на основного «виробника» результатів досліджень, і багато неамериканських учених, ймовірно, можуть перерахувати випадки, коли американський автор цитував переважно або виключно дослідників зі США, навіть якщо є більш актуальні праці науковців з інших країн. Приклад такої упередженості був виявлений серед дослідників з Великої Британії та США, які публікуються у великих медичних журналах [3; 6]. Інше дослідження показало, що в північноамериканських журналах цитують північноамериканські журнали більшою мірою, ніж журнали з інших регіонів [4], але було виявлено і зворотне [7; 8].

Посилання на недоступні джерела. Автори досить часто цитують доповіді конференцій або їх анотації, представлені статті, внутрішні документи або неопубліковані звіти (так звана сіра література). Проблема з таким цитуванням полягає в тому, що воно не виконує перевірку функцію цитування. Отже, так робити звичайно не рекомендують. Можуть бути випадки, коли це єдиний варіант для виконання ролі підтвердження

або документування, але якщо це не очевидно, використання таких джерел мають обґрунтувати.

Посилання на вебсайти стають звичайним явищем. Це розумно, але з часом може призвести до проблем, оскільки вебсайти переміщуються або стають недоступними. Загалом для будь-якого твердження, що має довгострокове значення, цієї практики краще уникати доти, доки не буде розроблена система, що забезпечить довговічність мережевої наукової літератури.

Є велика спокуса процитувати твір або частину твору на підставі звіту про те, що в ньому йдеться, не звертаючись до першоджерела. Якщо стаття або розділ книги, до яких у нас є доступ, містить твердження, що стосується нашої роботи, і посилання на іншу статтю (на підтвердження цього), виникає спокуса повторити твердження та цитату, не читаючи вихідний матеріал. Очевидно, що це неприйнятно через ризик спотворення фактів. Автори не повинні посилалися на результати дослідження, не прочитавши та не оцінивши їх безпосередньо.

Велика частина раніше обговорюваних питань стосувалася вибіркового використання цитат [1]. Досить поширеною проблемою є надання довгого списку цитат для підтвердження однієї думки, хоча було б достатньо меншої кількості. Якщо важливо, щоб праця авторів усіх різних робіт була визнана, або якщо намір полягає в тому, щоб надати вичерпний огляд, тоді доречний довгий список цитат. Слід пам'ятати, якщо текст дослідження перевантажений цитатами та суцільними посиланнями на авторитетів, то виникає підозра у відсутності авторських міркувань і знань у самого дослідника, а наукова робота набуває характеру компіляції.

Цитати – це формальний засіб передачі наукових результатів. З точки зору повної передачі інформації в ідеалі практика цитування має охоплювати всебічне й об'єктивне використання всього корпусу відповідної опублікованої літератури. Ясно, що це нездійсненно. Проте все ще можна наблизитися до цього ідеалу, прийнявши кілька керівних принципів, згідно з якими цитування виконує подвійну функцію, дозволяючи перевіряти твердження та визнавати внесок.

Література

1. Бахрушин В. Академічний плагіат і само плагіат в науці та вищій освіті: нормативна база і світовий досвід [Електронний ресурс] / В. Бахрушин. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/1128-akademichnij-plagiat-i-samoplgiat-v-nautsi-ta-vishchij-osviti-normativna-baza-i-svitovij-dosvid>. – Назва з екрана.
2. Aksnes D. A macro study of self-citation / D. Aksnes // *Scientometrics*. – 2003. – Vol. 56. – P. 235–246.
3. Campbell F. M. National bias: A comparison of citation practices by health professionals / F. M. Campbell // *Bulletin of the Medical Library Association*. – 1990. – Vol. 78. – P. 376–382.
4. Fassoulaki A. Self-citations in six anaesthesia journals and their significance in determining the impact factor / A. Fassoulaki, A. Paraskeva, K. Papilas, G. Karabinis // *British Journal of Anaesthesia*. – 2000. – Vol. 84. – P. 266–269.
5. Fowler J. H. Does self-citation pay? / J. H. Fowler, D. W. Aksnes // *Scientometrics*. – 2007. – Vol. 72. – P. 427–437.
6. Grange R. I. National bias in citations in urology journals: Parochialism or availability? [see comments] / R. I. Grange // *BJU International*. – 1999. – Vol. 84. – P. 601–603.
7. Lancho Barrantes B. S. Citation flows in the zones of influence of scientific collaborations / B. S. Lancho Barrantes, G. Bote, P. Vicente, Z. C. Rodríguez, F. de Moya Anegón // *Journal of the American Society for Information Science and Technology*. – 2012. – Vol. 63. – P. 481–489.
8. Pasterkamp G. Citation frequency: A biased measure of research impact significantly influenced by the geographical origin of research articles / G. Pasterkamp, J. I. Rotmans, D. V. P. de Klein, C. Borst // *Scientometrics*. – 2007. – Vol. 70. – P. 153–165.

Макарова Марія Володимирівна,
*доцент кафедри бібліотекознавства та інформології
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат культурології, доцент,
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНІ ПОТОКИ В СУЧАСНОМУ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОМУ ПРОСТОРИ

У сучасному соціально-культурному просторі України завдяки новітнім технічним можливостям та комп'ютеризації шляхів передачі інформації формується нова культурна реальність, що характеризується умовами та особливостями розвитку інформаційного суспільства. Людина в соціально-культурному просторі перебуває під впливом масових інформаційних технологій, а культура формується, як загальна сума людського інформаційного суспільства і його значень. Специфіка культури інформаційного суспільства зумовлена появою низки характеристик, які належать до сфери міжкультурних комунікацій, а саме: збільшення комунікативного простору і поля формування відносин не обмежених ролями, ритуалами, соціальним статусом; виникнення нових форм соціальної взаємодії, створення нових соціальних груп і субкультур.

Доступ до інформації широких мас, можливість її інтерпретації, а також сама комунікація формує принципово нові соціальні групи, причому ці групи просторово (географічно) не обмежені, абсолютно добровільні, і в них переважають горизонтальні зв'язки. Поштовхом для формування таких груп стали інтернет-сайти та інтернет-форуми, які дозволяють створювати групи з будь-якими освітніми, віковими і професіональними характеристиками.

У сфері міжкультурних комунікацій інформаційні потоки визначаються формами і швидкістю поширення інформації. Проблема полягає в тому, що в одному соціально-культурному просторі інформація поширюється дуже швидко, викликаючи певні дії та реакцію. Без сумнівів, віртуальний простір є більшою мірою відображенням звичайної реальності, проте в ньому соціокультурні феномени «звичайної» реальності опосередковані електронними технологіями спілкування та обміну інформацією.

Динаміка культури неможлива без вивчення процесів комунікації. Феномену комунікації (поряд з інформацією) в сучасній культурі відводиться провідне місце. Інформаційні потоки об'єднують людей незалежно від їх територіального місцезнаходження. Інформаційні потоки як складова соціальної трансформації визначається тільки після її дії в реальному часі в одній інформаційній системі. Тому поява інформаційних потоків – прояв соціальної трансформації на сучасному етапі соціально-культурного розвитку.

У сучасному суспільстві за допомогою інформаційних потоків передається соціокультурний досвід і підтримуються культурні традиції. Вони значно впливають на художню культуру. Визначальною ознакою сучасної художньої культури стала багатотиражна масовість. Кіно, радіо і телебачення є в наші дні основними каналами, трансляторами і творцями творів мистецтва. Тиражовані способи залучення до прекрасного перевищують в художньому сприйнятті унікальні, як і всі інші види мистецтва. Сприйняття мистецтва опосередковано технікою. Отже, сучасні інформаційні потоки є одним з факторів функціонування сучасної культури.

Дослідження показали, що інформація, знання і культура є складовими єдиного і нерозривного процесу, і було б неправомірно виокремлювати будь-яку його частину. Процес пізнання розвивається від сигналів до даних, від даних до інформації, від інформації до знань, від знання до культури, від культури до історії.

*Омельяненко-Набіуліна Олена Федорівна,
провідний бібліотекар наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПАРАДИГМА КУЛЬТУРИ БІБЛІОТЕКАРЯ ЯК ЛЮДИНИ МАЙБУТНЬОГО

Сучасна людина, – на відміну від людей попередніх епох, які жили в світі реальних відносин, відповідних до діапазону повсякденної життєдіяльності, у інформаційно обмеженому колі буття, – живе в інформаційному просторі нового часу, що постійно розширюється, для якого характерна зростаюча за експонентою віртуалізація реальності [8].

Людина майбутнього буде жити в розвинутому інформаційному суспільстві, в «суспільстві знань», саме там існування, розвиток та творчі досягнення особистості будуть формуватися відповідно до інформаційно-аналітичної парадигми або, інакше кажучи, відповідно до моделі або зразка того самого суспільства, в якому вона буде діяти. Людина майбутнього буде реалізовувати себе на підґрунті та за допомогою визнаних світом наукових досягнень людства. Світ знань сформує майбутні орієнтири особистості, надасть науковий інструментарій для практичної діяльності, звільнить її від негативних стереотипів щодо суспільно-політичного життя через інтенсивний розвиток аналітичного і критичного мислення.

Це пояснюється тим, що будь-яка професійна аналітика потребує відповідного інформаційного потенціалу (інтегрованих інформаційних ресурсів, відкритого доступу до даних, сучасних технологій пошуку та обробки даних, спеціальної навченості фахівців). Таке під силу лише потужним суспільним інституціям, що добре фінансуються. Таких ресурсів сучасні бібліотеки, як інститути громадянського суспільства, поки не мають у своєму розпорядженні [1].

Слід зазначити, що інформаційно-комунікаційні технології сьогодення, мережеві засоби масової комунікації сприяють швидкісному розвитку та формуванню обізнаної у всіх сферах життя особистості, здатної до всебічного саморозвитку, але і одночасно ставлять перед людиною складні завдання. Такі завдання певною мірою можуть породжувати проблему самотності, складності соціалізації особистості, дезорієнтацію її в суспільному житті. Будь-який творчий розвиток людини – це рух вперед, в майбутнє, що потребує формування оточення, з огляду на яке можна креативно мислити та сміливо діяти. Та хоча в інформаційному суспільстві майбутнього наріжним каменем стають інформація і знання в глобалізованому інформаційному просторі, майбутня творча особистість повинна спиратися на багаторівневі, комплексні знання, які включають як наукові, так і емпіричні, що формуються під впливом спостереження й аналізу явищ дійсності. Причому, якщо наукові знання є результатом узагальнення, осмислення фактів об'єктивної дійсності, то емпіричні знання є результатом пристосування людини у суспільстві, результатом її освіти, виховання, релігійного віросповідання, «історичної мудрості» всіх минулих поколінь тощо. Наукові знання переосмислюють життєві знання, а згодом перетворюються на новітні постулати наукових теорій [2].

«На початку XXI століття в контексті антропоцентризму суспільства громадська думка намагається повернутися до християнських витоків, гуманістичних традицій, поглядів на людське життя з висоти духовно-моральних орієнтирів. Орієнтація на групово-кооперативну систему цінностей могла б стати основою духовного життя України нового тисячоліття й усвідомленого саморозвитку особистості» [5].

Переосмислення гуманістичного ставлення до людини в інформаційному суспільстві набуває певних проявів щодо відношення суспільних інституцій до блага окремого громадянина. Людина, озброєна новими знаннями в сучасному світі, не може діяти вільно без морально-етичних норм, що спрямовані на визнання цінності окремої людини як особистості, її життя, свободи, її блага, як вищої норми роботи соціальних інститутів. Суспільний порядок для людини майбутнього повинен підтримуватися таким устроєм розвинутої демократичної держави, де право на владу надається людині знань – розвинутих, обізнаних, освічених, високо культурній особистості, здатній впроваджувати гуманістичні ідеї в будь-які сфери суспільного життя [3].

Інформаційно-аналітична парадигма культури бібліотекаря передбачає не спрощений, а навпаки – багаторівневий порядок побудови сукупності наукових установок, які визнаються різними науковими школами і здатні здійснювати рух наукової думки вперед. Багаторівневність і багатовекторність утворює підстави для такого освоєння та користування знаннями, здобутими людством, які врешті не будуть знищувати всі надбання цивілізації, а навпаки, будуть здатні йти шляхом гуманістичного ставлення до людини, орієнтації до вільного вибору джерел інформації та одночасно захисту від спотвореної інформації.

«Доведений суперечливий за домінуючими тенденціями вплив процесу розбудови інформаційного суспільства на процес соціального формування особистості знаходить свій прояв як у всебічному розкритті та прояві індивідуально-особистісних якостей індивіда, реалізації його прагнень до соціальної ідентифікації і соціальної динаміки, перетворенні в активного суб'єкта суспільних відносин, соціальної й культурної творчості, так і втраті особистістю своєї індивідуальності та національної і соціокультурної ідентичності, зростанню соціальної інфантильності, падінні моральності, абсолютизації прагнень до задоволення матеріальних і природних потреб» [6].

Інформаційно-аналітична парадигма культури людини майбутнього передбачає активізацію суспільних інституцій у боротьбі з негативними наслідками соціальної апатії, зневіри особистості, інфантильності, нехтування морально-етичними нормами. На жаль, людина майбутнього схильна до послаблення уваги до оточення, до людських потреб, подій суспільного життя. Пригнічення «внутрішнього імунітету» руйнівними силами, що дезорієнтують суспільну свідомість, байдужість до державотворення і водночас нечуваний прояв національно-патріотичних почуттів створює умови до проявів деструкції, нехтування гуманістичними ідеалами, зневіри у соціальні перетворення. Руйнування або загальний протест, а саме: всі проти всіх, як гасло сьогодення, формує майбутні покоління [4]. Чи означає констатація даної ситуації песимістичний прогноз щодо самої можливості усвідомленого, заснованого на об'єктивному знанні і розумінні навколишнього світу соціальної поведінки пересічного громадянина? Чи означає це, що віртуальний екран подібно до кривого дзеркала не так згуртовує людей, скільки розділяє?

У такий спосіб виникають підстави для ствердження бінарного характеру взаємодії людини і суспільства. Новітні умови вносять суттєві зміни у формування особистості, її соціалізацію. У свою чергу, людина формує спільноту й модернізує правила співіснування у новітньому суспільстві. І саме тут на перший щабель піднімається питання озброєності бібліотекаря майбутнього всебічними науковими та життєвими знаннями [7].

Потрібна школа і досвід аматорської побутової аналітики, демонстрація нових методів верифікації інформаційного плану. Базовими поняттями школи інформаційного виживання повинні стати інформаційна свобода й інформаційна безпека. Свободу нерідко трактують як необмежений доступ до всіх інформаційних ресурсів (до відомчих, альтернативних тощо). Але тут корениться парадокс або вже згадуваний принцип амбівалентності соціальних процесів. Надлишок інформації не є безперечне благо, як і її обмеження. Свобода – можливість усвідомленого вибору інформації, отримання оптимальної інформації, уміння та готовність самостійно діяти в інформаційному просторі є параметрами інформаційно-аналітичної культури особистості взагалі і бібліотекаря зокрема. Отже, інформаційна свобода – це, перш за все, висока інформаційно-аналітична культура особистості.

Бібліотекарю майбутнього має бути притаманний структурований вплив зовнішнього соціокультурного середовища на його особистість, зростання самосвідомості, актуалізація інтелектуальних якостей. Погляди та ідеї людини майбутнього будуть носити відбиток знань сьогодення і минулих поколінь. Якщо ми не можемо створити ідеальне і комфортне для пересічної людини інформаційне середовище, якщо вона стане плацдармом воєн, конфронтацій та інших загроз, то потрібно навчити людину бути не жертвою, а суб'єктом активної і свідомої поведінки, здатним здійснювати контроль над інформаційною ситуацією у межах своєї сфери життєдіяльності.

Література

1. Варенко, В. М. Аналітика: сучасні тенденції та виклики / Володимир Михайлови Варенко // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2019. – № 1. – С. 118–124.

2. Данильян, О. Г. Філософія : підручник / О. Г. Данильян, В. М. Тараненко. — Харків : Право, 2010. — С. 200–213.
3. Золотар, О. О. Інформаційна безпека людини: теорія і практика : монографія. — Київ : ТОВ «Видавничий дім «АртЕк», 2018 – С. 58–79.
4. Інформаційний простір України: що ми здатні зробити [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://1-12.org.ua/prohrami-dokumenty/informatsijnyj-prostir-ukrajiny-scho-my-zdatni-zrobyty-pozytsiya-initsiatyvnoji-hrupy-pershoho-hrudnya> html. – Назва з екрана. – [Дата звернення 16.03.2021].
5. Коваленко, Е. А. Ціннісна природа усвідомленого саморозвитку особистості: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... канд. філос. наук ; спец.: 09.00.03 / Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України. –Харків, 2005. – 18 с.
6. Кривоконь, О. Г. Чинники соціального формування особистості в умовах розбудови інформаційного суспільства (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. ... канд. філос. наук ; спец.: 09.00.03 / Харків. ун-т повітряних сил ім. Івана Кожедуба. – Харків, 2007. – 20 с.
7. Симоненко, О. Шляхи інтелектуалізації бібліотечно-інформаційної діяльності в інформаційно-аналітичному обслуговуванні користувачів / О. Симоненко // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 146–156.
8. Яковенко, М. Інформаційний простір: філософські аспекти формування поняття / Марина Яковенко // Вісник Львівського університету. Серія: Філософські науки. – 2011. – Вип. 69. – С. 22– 27.

УДК 001.102-024.11:025.5

***Польовик Світлана Миколаївна,**
завідувач відділу організації
та використання документального фонду
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна*

ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ БІБЛІОТЕК

У статті розкрито зміст інформаційних продуктів та їх використання в інформаційно-аналітичній діяльності бібліотек.

Ключові слова: інформаційно-аналітична діяльність, інформаційні послуги, моніторинг, зарубіжні ЗМІ, інтернет-джерела, обслуговування користувачів.

The article describes the content of information products and their use in information and analytical activities of libraries.

Key words: information-analytical activity, information services, monitoring, foreign media, Internet sources, servicing library users.

Бібліотеки постійно аналізують свої послуги, щоб переконатися, що є достатня кількість користувачів, які потребують саме тих послуг, які вони пропонують. Тільки орієнтуючись на потреби своїх користувачів, реалізуючи найбільш інноваційні форми збереження інформації та забезпечення процесів сучасної бібліотечної технології, аналізуючи всі ці явища, визначаючи певні процедури та передбачення основних напрямів своєї діяльності, бібліотеки можуть стати сучасними та привабливими установи, здатними задовольнити інформаційні, культурні, комунікаційні та інші потреби суспільства.

Стрімкий розвиток віртуального обслуговування користувачів стало підставою для використання вже наявних і виникнення нових специфічних елементів, які дозволяють комплексно впливати на віддалену аудиторію для досягнення поставлених бібліотекою цілей. Продовжуючи традиційну роль «постачальника» інформаційних послуг, бібліотекарі в цифровий вік вступають як фактичні творці інформації. Постачальники бібліотечних послуг мають потенціал для розширення асортименту продуктів та з доданою вартістю надавати її користувачам.

Використовуючи вже наявну інфраструктуру та широку базу навиків інформаційної діяльності, коли інформація – головний продукт цивілізації, а бібліотека – базова організація зі збору, переробки та розповсюдження інформації, сучасна бібліотека потребує розширення своїх компетенцій, зокрема шляхом впровадження в свою діяльність інформаційної аналітики.

Інформаційно-аналітична діяльність – найскладніша інтелектуальна робота, яка потребує наявності спеціальних знань, навиків і умінь, необхідних для обробки інформації. Бібліотеки давно практикують означений напрям своєї діяльності шляхом підготовки власної інформаційно-аналітичної продукції, поставляючи її замовникам за межі бібліотек, сприяючи тим самим необхідному на даному етапі забезпеченню користувачів [1, с. 75].

У структурній трансформації бібліотек заслуговує на особливу увагу формування в дедалі більшій кількості бібліотечних установ спеціальних підрозділів з підготовки широкого асортименту синтезованих інформаційно-аналітичних продуктів для задоволення запитів нових категорій сучасних користувачів [3, с. 6].

Досить багато уваги формуванню інформаційно-аналітичних продуктів на основі моніторингу інтернет-джерел приділяє Фонд Президентів України, як структурний підрозділ Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Перш за все, діяльність цього структурного підрозділу спрямована на формування інформаційних ресурсів з проблеми функціонування інституту президентства в країнах світу та інформування громадськості щодо досягнень людства в політичній сфері, сприяючи в такий спосіб розвитку політичної культури суспільства. У контексті цього напрямку діяльності, Фонд Президентів України продукує інформаційні бюлетені «Україна у відгуках зарубіжної преси» (з 2011 р.) та «Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ» (з 2019 р.), засновані на щоденному оперативному моніторингу матеріалів зарубіжних ЗМІ.

Інформаційно-бібліографічний бюлетень «Україна у відгуках зарубіжної преси» містить оперативну інформацію про Україну, опубліковану на сторінках зарубіжних ЗМІ [4]. Аналіз статей про Україну дасть можливість скласти картину про те, як наша країна сприймається зарубіжними ЗМІ і, відповідно, який імідж у неї формується. Це не тільки питання престижу і конкуренції за симпатії потенційних туристів та інвесторів, для України позитивний імідж є важливим елементом в інформаційній війні, яку веде Росія.

Зважаючи на те, що однією з відповідей на вимоги часу є експериментування з формами правління, створення нетипових конструкцій влади з метою підвищити значущість інституту президентства, зростає роль особистості в політиці, відбувається персоналізація влади. Всі ці процеси вимагають осмислення і неупереджених оцінок, зокрема з боку медіа, що й зумовлює їх ґрунтовне дослідження. У даному контексті заслуговує на увагу інформаційно-реферативний бюлетень «Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ». Бюлетень розкриває особливості функціонування інституту президентства на сучасному етапі через призму сприйняття світовими медіа [2]. Означені інформаційні продукти, представлені у відкритому доступі на сайті НБУВ, затребувані широким спектром користувачів бібліотеки, серед яких студенти, науковці, політологи, історики та ін.

Сьогодні бібліотеці, як ніколи, потрібно вміти знайти нові напрями своєї роботи, аналізувати нові запити на інформацію. Ефективність інформаційно-аналітичної діяльності бібліотеки свідчить про те, що бібліотека прокладає шляхи до користувача, оперативно реагуючи на його постійно зростаючі інформаційні запити. В даному контексті генерування інформаційно-аналітичних продуктів, позиціонує бібліотеку як багатоменклатурну виробничу і сервісну систему, що представляє своїм користувачам широкий спектр інформаційних продуктів і послуг.

Перспективи подальших досліджень у сфері інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек полягають в активізації використання аналітичних технологій в бібліотеках, розробці нових форм та методів роботи, націлених на досягнення максимального позитивного ефекту в якості одного із засобів адаптації бібліотек до нового соціального і комунікативного середовища.

Література

1. Горовий, В. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (1992–2006): етапи становлення / В. Горовий // Архіви України. – 2006. – № 1–6 (259). – С. 71–78.

2. Інститут президентства в зарубіжних ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4084&Itemid=516, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 02.03.2021].

3. Медведєва, В. Становлення інформаційно-комунікаційних технологій у діяльності інформаційно-аналітичних служб бібліотек (на прикладі Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади НБУВ) : монографія / В. Медведєва. – Київ : Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, 2013. – 180 с.

4. Україна у відгуках зарубіжної преси [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=category&layout=blog&id=114&Itemid=452, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення : 04.03.2021].

УДК 021.2(477):342.7:316.77

Сісіна Людмила Леонідівна,
молодший науковий співробітник
відділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

БІБЛІОТЕЧНІ КОМУНІКАТИВНІ ПРАКТИКИ ПРАВОВОГО ІНФОРМУВАННЯ У НАЛАГОДЖЕННІ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І ГРОМАДЯН

Поінформованість члена соціуму щодо його прав та обов'язків, розуміння їхнього змісту і можливостей реалізації допомагає впевнено й успішно виконувати особисті і професійні завдання, вирішувати проблеми, з якими йому так чи інакше доводиться стикатися у різних життєвих ситуаціях, сприяє формуванню правової культури та активної громадянської позиції. Звичайно, йдеться про достовірну, доступну та актуальну інформацію. Саме таку інформацію надають бібліотечні установи – чи не єдині на сьогодні осередки правової освіти населення. Забезпечуючи повноту, цілісність, достовірність та актуальність надаваної інформації, вони сприяють формуванню правової культури, правової свідомості і правомірної поведінки громадян, налагоджують і підтримують їхню взаємодію з владою та виконують функцію консультаційних центрів з питань, пов'язаних із соціально значущою інформацією.

Моніторинг сайтів вітчизняних бібліотек засвідчив налагодження книгозбірнями системного процесу поширення правових знань з використанням традиційних та інноваційних інформаційно-комунікаційних засобів і вдосконалення інформаційно-правового обслуговування користувачів у системі стратегічних комунікацій [1]. Бібліотеки беруть участь у започаткованому Указом Президента України від 08.12.2008 р. за № 1149 Всеукраїнському тижні права, який припадає на грудень і включає 10 грудня – Міжнародний день захисту прав людини, оперативно долучаються до реалізації загальнонаціональних правопросвітницьких проєктів, сприяючи поінформованості громадян щодо своїх прав та механізмів їх захисту, що є однією з важливих умов становлення інформаційного суспільства.

З метою поширення правових знань бібліотеки інформують про наявні е-послуги національного та регіонального рівнів, за допомогою сучасних ресурсів навчають різні групи населення користуватися ними, щоб ефективно спілкуватися з урядовими структурами, отримувати необхідні адміністративні послуги в новому форматі.

Використовуючи сучасні технічні й технологічні можливості, бібліотеки стають платформами для обміну думками та з'ясування точок зору на актуальні суспільні питання й проблеми, що потребують правового врегулювання.

Підвищенню рівня обізнаності в галузі прав людини та розвитку ефективного правового діалогу населення з владою сприяє поєднання традиційних і новітніх бібліотечних комунікативних практик: усних, документних і цифрових (електронних). Це відрізняє бібліотеки від інформаційних центрів, котрі використовують тільки цифрові комунікації, і дає їм змогу розширити свій комунікативний простір – реальний і віртуальний. Комунікативні практики є інструментом для досягнення цілей та завдань їхніх учасників. Бібліотека виступає ініціатором і координатором взаємодії, організовує комунікатив-

ний простір, додає системності, створює умови для ефективності комунікації – обміну інформацією, досвідом, знаннями, ідеями [2].

Як соціальний інститут бібліотека бере участь у наповненні стратегічних комунікацій і відіграє важливу роль сполучної ланки, налагоджуючи і підтримуючи взаємодію влади і населення за допомогою різноманітних за формами комунікативних практик, розрахованих на громадян різних вікових категорій.

Надаючи свій простір та ресурси і невпинно вдосконалюючи форми комунікації завдяки вдалому поєднанню традиційних та інноваційних технологій, бібліотеки ініціюють організацію спільних з представниками органів юстиції, органів внутрішніх справ, військоматів, місцевих адміністрацій, соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді заходів, є організаторами й активними учасниками громадських слухань з актуальних питань, конституційних читань, зустрічей онлайн і відеоконференцій з представниками органів влади, засідань круглих столів із правової освіти населення: ознайомлення з основами правових знань, правами та обов'язками громадянина, юридичною відповідальністю, а також оволодіння навичками захисту своїх прав та інтересів. А головне – люди отримують реальну допомогу у вирішенні життєво важливих проблем безпосередньо у бібліотеці [3].

Сьогодні актуальними темами правових комунікативних практик є конституційний процес, е-урядування, децентралізація влади та організація територіальних громад, судова, пенсійна, медична, земельна реформи, зайнятість і права безробітних, пільги для чорнобильців, сприяння внутрішнім переселенцям з тимчасово окупованих територій щодо працевлаштування, започаткування бізнесу, соціальної адаптації тощо та налагодження ефективних механізмів комунікації цієї категорії громадян з місцевими органами влади, забезпечення прав осіб з обмеженими можливостями, ветеранів, людей похилого віку та надання можливості громадянам пільгових категорій спілкуватися з представниками влади, її виконавчих органів з метою отримання необхідної інформації.

Визначено такі актуальні форми бібліотечних комунікативних практик у поширенні правових знань, правовому вихованні населення, профілактиці правопорушень та налагодженні і підтриманні ефективної взаємодії влади і громадян: зустрічі з працівниками правоохоронних органів, депутатами місцевих рад, фахівцями соціальних служб, круглі столи, диспути, відверті діалоги, бесіди, правознавчі вікторини, конкурси ерудитів з правознавства, вечори запитань та відповідей, тренінги, рольові ігри, турніри, психологічні практикуми, уроки громадянського виховання. З огляду на переваги, пряма активна/усна діалогова комунікація є найефективнішою формою передачі інформації: вона покращує сприйняття та засвоєння інформації, а також дає змогу визначити рівень її засвоєння. Це зводить до мінімуму непорозуміння, тому що учасники комунікації можуть відразу ж запитати, щоб прояснити невизначеності. Усна комунікація також є ефективним способом для досягнення узгодженого рішення, коли проблема обговорюється багатьма людьми.

Завдяки участі в таких практиках громадяни мають змогу спілкуватися, висловлювати свою думку, ставити запитання та отримувати відповіді. Це сприяє підвищенню їхньої інформаційної грамотності та правової компетентності, а також дає відчуття своєї причетності до процесів, що відбуваються в державі, та стимулює прагнення до вдосконалення, участі у вирішенні суспільних проблем. А представники влади мають нагоду ознайомитися з громадською думкою для повноти, якості й вірогідності інформації, що використовується для прийняття соціально-політичних рішень і визначає правдивість та дієвість таких рішень. Крім того, вивчення громадської думки важливе для впровадження різного роду інновацій з допомогою, а не всупереч громадськості, зокрема, розподілу функцій з перекладенням частини їх на об'єднання громадян, підвищенню соціально-економічного стану всієї держави [4]. Таким чином, відбувається не просто інформування, а двостороння комунікація, яка спрямована на результат, на задоволення інтересів громадськості та вдосконалення діяльності влади у певному напрямі.

Отже, комунікативні практики бібліотек, які вдало поєднують традиційні та інноваційні технології, є ефективним засобом поширення нормативно-правової інформації та правових знань, формування правової культури та активної громадянської позиції членів суспільства, а також сприяють налагодженню та підтриманню взаємодії влади і громадян на взаємну користь обох сторін комунікації. Застосовуючи комунікативні практики правового інформування, бібліотеки виступають активною складовою становлення інформаційного суспільства.

Література

1. Іванова, Н. Удосконалення інформаційно-правового обслуговування користувачів бібліотек у системі стратегічних комунікацій / Н. Іванова, О. Пестрецова // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2020. – Вип. 58. – С. 105–116.
2. Гранчак, Т. Ігрові технології як інноваційний інструмент формування бібліотечно-інформаційного середовища управління знаннями / Т. Гранчак // Наука та інновації. – 2019. – № 15(2). – С. 91–104.
3. Бібліотека і правова освіта: час нових підходів: за підсумками обласного огляду-конкурсу бібліотек на кращу організацію роботи з правової освіти населення / уклад. В. В. Шейчук; Упр. культури, національностей та релігій Хмельниць. облдержадмін. ; ХОУНБ ім. М.Островського. – Хмельницький, 2014. – 64 с.
4. Драгомирецька, Н. М. Комунікативна діяльність в державному управлінні / Н. М. Драгомирецька, К. С. Кандагура, А. В. Букач. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. – 180 с.

УДК 001.81:004.42

Скаченко Олена Олексіївна,
завідувачка сектору методичної роботи
наукової бібліотеки Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Мальшакова Алла Василівна,
завідувачка редакційно-видавничого сектору
наукової бібліотеки Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

MENDELEY REFERENCE MANAGER – КОМПЛЕКСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ НАУКОВЦЯ

Бібліографічні менеджери (EndNote, Mendeley, Zotero) – спеціальні програми для формування персональної бази наукових робіт: читання, поширення, цитування; створення, редагування, збирання і зберігання бібліографічних посилань.

Перевагами бібліографічних менеджерів є:

- Інтеграція з базами даних;
- Багатофункціональність, що передбачає можливості пошуку, систематизації, зберігання, цитування документів.

Універсальним бібліографічним менеджером для управління посиланнями є **Mendeley Reference Manager**.

Використовуючи Mendeley можна:

- Завантажувати статті із Science Direct;
- Імпортувати, зберігати і переглядати тексти (у форматі Word і PDF), зображення, інтернет-джерела. Програма автоматично збирає інформацію про автора, назву і видавця;
- Систематизувати і легко знаходити документи;
- Виділяти фрагменти статей і посилатися на них у разі потреби;
- Додавати власні нотатки до документів, які переглядаєте (у тому числі з мобільних пристроїв);
- Створювати цитати і бібліографічні списки у форматі різних стилів цитування. Плагін цитування програми сумісний із Word;
- Шукати літературу, релевантну дослідженню, що нині проводиться, за допомогою функції Suggest. Програма проводить аналіз джерел у бібліотеці й пропонує цікаві статті;
- Ділитися документами з колегами для спільного обговорення і коментування;

Крім того, Mendeley є соціальною мережею для науковців, що дозволяє рекламувати свої дослідження, відслідковувати тренди сучасних досліджень та обмінюватися інформацією з понад трьома мільйонами науковців.

Інтерфейс Mendeley Desktop:

1. Верхня панель меню: закладки Add (додати), Folder (папка), Tools (інструменти), Sync (синхронізація)
2. Панель меню/структури My Library (ліворуч)
3. Бібліотека документів
4. Панель редагування (праворуч). Деталізований опис обраного документу
5. Вікно внутрішнього пошуку.

Алгоритм використання Mendeley Web Importer:¹

Для активування цієї функції програми Mendeley, необхідно: натиснути закладку «Tools» на верхній панелі меню. Обрати «Install Web Importer».

В окремо спливаючому вікні відкриється ваш інтернет-браузер. Підтвердіть інсталяцію Web Importer.

Логотип Mendeley Web Importer з'явиться на панелі закладок браузера у верхній правій частині.

1. Знайдіть необхідну статтю у базі даних, репозитарії чи на сайті наукового журналу.
2. На сторінці з бібліографічною інформацією активуйте закладку «Імпортувати до Mendeley».
3. Після цього натисніть «Import» або «Add» для імпортування бібліографічного посилання до Mendeley Library. Таким чином можна імпортувати і файли PDF.
4. У переліку папок оберіть ту, куди файл буде збережено
5. Не пишіть ніяких коментарів у поле Notes у даному випадку
6. Щоб зберегти документ, натисніть кнопку «Save – Зберегти» і дочекайтеся появи напису «Seved» та зеленої позначки біля статті.
7. Щоб додані онлайн-документи з'явилися у програмі Mendeley, натисніть «Sync» у верхній панелі меню.

Внесені до бібліотеки файли у PDF можна *переглядати* прямо у Mendeley.

Прочитані документи автоматично позначаються іконкою зеленого кола

Найбільш цікаві/важливі статті можна позначити іконкою «Вибране»

Для *швидкого знаходження потрібних статей*, позначайте їх власними ключовими словами (*тегами*). Ключові слова автора статті відображаються у полі «Author keywords» на панелі редагування праворуч. Для ваших ключових слів зверху над авторськими існує поле «Tags». Наведіть курсор на строчку під словом Tags, у сірому полі для редагування напишіть ваші ключові слова через крапку з комою (;).

Усі зміни у Mendeley Library зберігаються автоматично завдяки синхронізації у режимі реального часу.

Функція Suggest

На сторінці «Suggest» знаходяться статті, *рекомендовані* програмою Mendeley *індивідуально кожному вченому*.

Статті відбираються за чотирма критеріями:

- Популярне по вашій темі. Відображаються оригінальні роботи за весь час у певній галузі;
- Актуальне по вашій темі. Статті, популярні нині у певній дисципліні;
- За прикладом останнього документу у вашій бібліотеці. Додаються статті, схожі на завантажені нещодавно;
- За всіма документами вашої бібліотеки. Перелік рекомендованих статей із врахуванням усього вмісту персональної Mendeley Library.

Щоб знайти рекомендовані статті, потрібно перейти за посиланням на www.mendeley.com/suggest.

Для кожного типу рекомендацій є три варіанти дій:

Save Reference – зберегти деталі посилання у вашій *Mendeley Library*

Get full text at journal (отримати повний текст у журналі) – цей варіант переключить на сайт із оригіналом статті. Ви можете отримати повний текст.

Share document with followers (поділитися документом із підписниками у соціальній мережі *Mendeley*). Вони можуть «лайкати» і коментувати повідомлення у стрічці новин.

¹ Для додавання посилань із мереж Інтернет до Mendeley Library паралельно мають бути відкриті два вікна: пошуку і Mendeley Desktop.

Це дозволить вам ділитися ідеями і отримувати рецензії на статті.

Додавання цитат із Mendeley в документ MS Word

Щоб додати у документ Word цитування і бібліографічну інформацію, необхідно скористатися *Mendeley Cite* (www.mendeley.com/cite/word/install). За його допомогою можна:

- Знаходити посилання у персональній Mendeley Library і вставляти їх у тексти статей одним натиском миші;
- Генерувати список використаних джерел на основі посилань, використаних у статті;
- Легко цитувати документи.

Щоб встановити плагін для цитування, у верхній панелі меню відкрийте вкладку «Tools» і активуйте *Install MS Word Plugin*.

Інструменти для роботи автоматично з'являться у вкладці «Посилання-Ссылки» у MS Word.

Відразу оберіть стиль цитування документів, наприклад APA, як це зроблено на Рис.1.

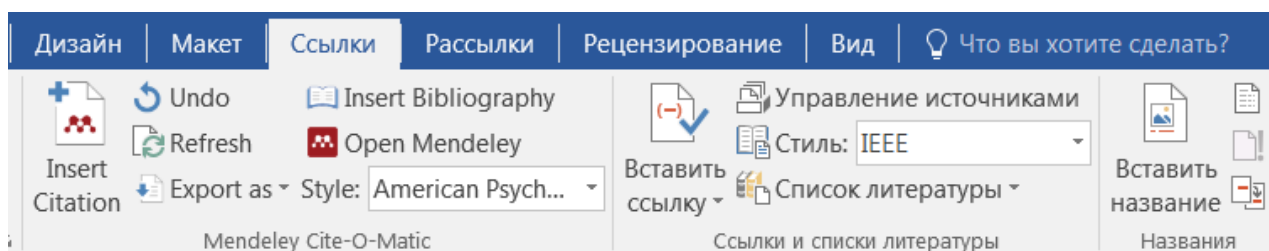

Рисунок 1. Панель Mendeley Cite у MS Word

Щоб додати посилання у тексти, натисніть Insert Citation.

З'явиться віконце для вибору документу: за автором, роком, назвою (Рис.2).

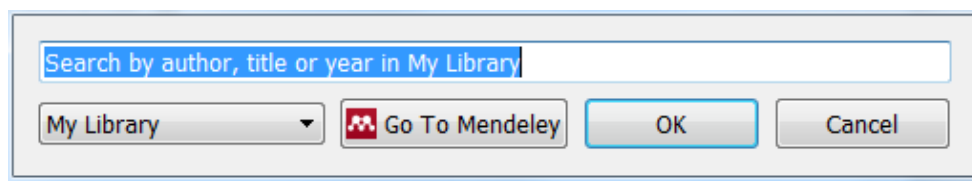

Рисунок 2. Вікно вибору документів для цитування

У пошукове поле вводите ключове слово, отримуєте перелік статей, обираєте необхідний документ із наявних у Mendeley Library.

Обрана стаття (статті) чи книга буде перетворена у посилання автоматично (Рис. 3): (*Leshko, 2020*), (*Степко & Скаченко, 2017*)

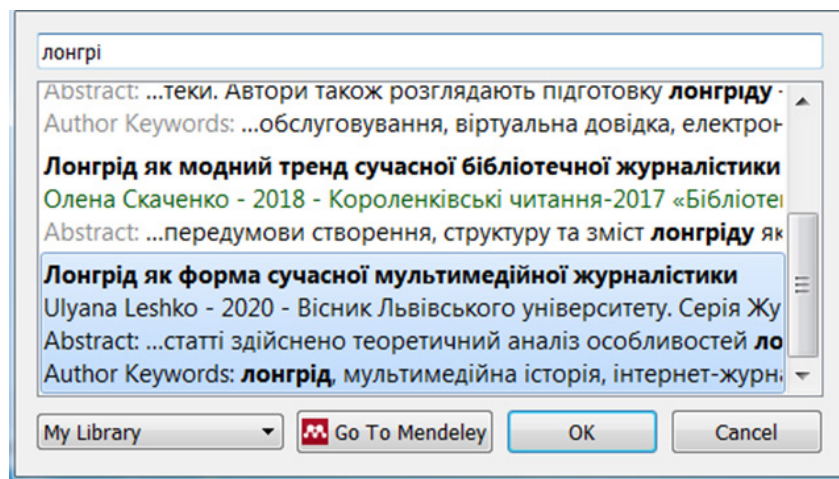

Рисунок 3. Вибраний документ для створення посилання

Якщо потрібно одночасно процитувати два і більше документів, – натисніть кнопку «Ctrl» та виділіть потрібні статті. Натисніть «Cite».

Результат: (Leshko, 2020; Степко & Скаченко, 2017)

Щоб редагувати посилання у тексті (наприклад, додати діапазон сторінок), потрібно:

1. Виділити потрібний документ. З'явиться вікно як на Рис.4.
2. Виділити посилання (тут – Leshko), натиснути ОК, – і у спливаючому вікні вказати сторінки.

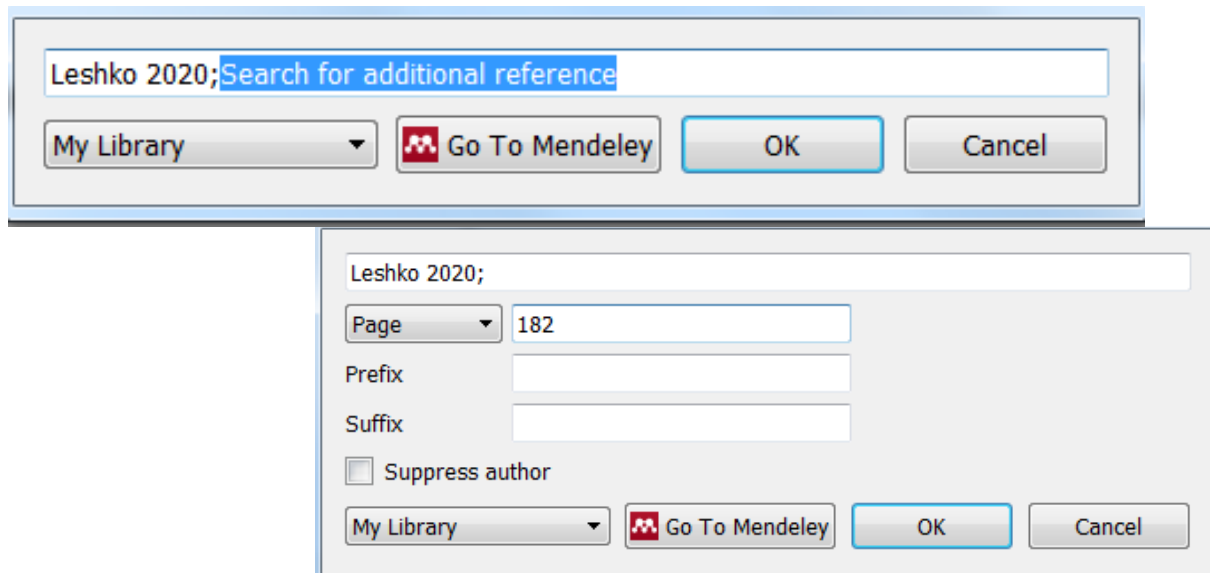

Рисунок 4. Редагування посилання у тексті

Результат: було – (Leshko, 2020), стало – (Leshko, 2020, p. 182).

Щоб додати список джерел поставте курсор у потрібне місце і натисніть «Insert Bibliography». Не забудьте обрати потрібний стиль цитування (тут – APA).

Результат буде такий:

Leshko, U. (2020). Лонгрід як форма сучасної мультимедійної журналістики. *Вісник Львівського Університету. Серія Журналістика*, 48, 180–188. <https://doi.org/10.30970/vjo.2020.48.10558>

Степко, В., & Скаченко, О. (2017). Використання інформаційних ресурсів Наукової бібліотеки КНУКіМ і бібліотечно-інформаційному обслуговуванні. *Вісник ОНУ. Серія: Бібліотекознавство, Бібліографознавство, Книгознавство*, 2(22), 350–362. [https://doi.org/https://doi.org/10.18524/2304-1447.2017.2\(18\).118455](https://doi.org/https://doi.org/10.18524/2304-1447.2017.2(18).118455)

Література

1. Локтев А. Возможности Mendeley для подготовки статьи и взаимодействия с коллегами во всем мире [Електронний ресурс] / А. Локтев. – Режим доступу: https://academics.hse.ru/data/2017/11/22/1160811435/mendeley_2017.pdf, вільний. Назва з екрану. – [Дата звернення: 30.01.2020].

2. Филатов М. М. Mendeley: персональная научная библиотека и инструмент научной коммуникации. 10.04.2019. [Електронний ресурс] / М. М. Филатов. – Режим доступу: https://www.benran.ru/SEM/sem_10_04_2919//present.pdf вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 30.01.2020].

3. Mendeley Reference Manager для управління посиланнями у наукових роботах : метод. рек. / О. О. Скаченко, С. Г. Винокурова, А. В. Мальшакова ; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка. Київ, 2021. 16 с.

УДК 001.102:004.632.4]:[002.1:340.13](477)

*Соколова Ірина Василівна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*

ПІДТРИМКА ВІДКРИТОГО ДОСТУПУ ДО НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ У НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ ДОКУМЕНТАХ УКРАЇНИ

Рух за Відкритий Доступ (ВД; Open Access) до наукових публікацій, що з 90-х рр. набув поширення у багатьох країнах світу, спрямований на забезпечення оперативного і стабільного доступу до наукових джерел в електронному середовищі. У 2002 р. в «Будапештській ініціативі «Відкритого Доступу»» (BOAI) було розкрито основні принципи ВД, що передбачають безкоштовний онлайновий доступ до електронних версій наукових публікацій, можливість читати, завантажувати, копіювати, поширювати, роздруковувати ці матеріали, використовувати їх для проведення подальших наукових досліджень, а також цитувати за умови посилання на ім'я автора.

У 2000-х рр. законодавчі органи багатьох провідних країн світу прийняли нормативно-правові документи, які проголошують необхідність розміщення у ВД публікацій, виконаних за гроші платників податків. Приймаються документи, які визначають основні положення і умови взаємодії сторін при збереженні і використанні інформації на умовах ВД. Зазначена ініціатива підтримується на рівні державного законодавства та відповідних рішень наукових громад у США, Великобританії, Німеччині, Канаді, Франції, Італії, Польщі, Австралії, Швеції, Фінляндії тощо.

В Україні підтримка ВД визнана на рівні держави, що знайшло відображення у ряді нормативних документів.

Одним із перших законодавчих актів, що підтримали цю ініціативу, був Закон України «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9 січня 2007 р. В Законі зазначено про необхідність створення «електронних інформаційних ресурсів в архівах, бібліотеках та музеях, науково-дослідних установах з визначенням вимоги щодо обов'язкового зберігання в єдиному електронному форматі результатів наукової діяльності та забезпечити вільний доступ до результатів наукових досліджень, створених за рахунок коштів Державного бюджету України».

У постанові Верховної Ради України «Про Рекомендації парламентських слухань з питань розвитку інформаційного суспільства в Україні» від 1 грудня 2005 р. в контексті наукових комунікацій передусім робиться акцент на забезпеченні ВД до матеріалів освітнього характеру. Зокрема, у документі зазначається про необхідність «розбудови єдиного цифрового науково-освітнього простору, централізованого доступу до світових електронних ресурсів», а також розробки «електронних науково-технічних, освітніх та навчально-методичних ресурсів ... та забезпечення відкритого безкоштовного інтернет-доступу до цих ресурсів, створених за рахунок коштів державного бюджету України».

Цілою низкою наказів МОН України, НАН України і ВАК України було визначено створення електронного архіву наукової періодики в Україні. Ці документи було положено в основу втілення зазначеної ініціативи й реалізації формування репозитарію «Наукова періодика України», який на сьогодні є одним із найбільших у світі репозитаріїв ВД наукових періодичних видань кириличного друку. Спільний наказ МОН України, НАН України та ВАК України за № 1329/9928 від 18 жовтня 2004 р. «Про затвердження Положення про електронні наукові фахові видання» можна розглядати як історичну ілюстрацію процесу розвитку і становлення українського репозитарію електронної наукової періодики, оскільки він втратив чинність, але їм було проголошено початок роботи у цьому напрямку. Інший документ - наказ НАН України і ВАК України від 15 січня 2009 р. № 20/16036 «Про затвердження Порядку передавання електронних копій періодичних друкованих наукових фахових видань на зберігання до Національної бібліотеки України імені В.І.Вернадського» - детально визначає механізм взаємодії сторін, супроводжувальні документи, характеристики й електронний формат передаваних електронних копій друкованих наукових фахових видань, при цьому зазначається, що «Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського безоплатно розміщує електронні копії друкованих наукових фахових видань на своєму сайті і забезпечує до них безкоштовний доступ». На зберігання до НБУВ мають передаватися електронні копії усіх періодичних друкованих

наукових фахових видань держави. Станом на квітень 2021 р. ресурс «Наукова періодика України» налічує 2820 назв журналів, 1 183,4 тис. повних текстів публікацій [1]. Розміщення матеріалів в українських репозитаріях на умовах ВД закріплюється й наказом МОН України про «Порядок формування Переліку наукових фахових видань України» за № 148/31600 від 6 лютого 2018 р.

У подальшому підтримку ініціативи ВД до наукової інформації ми простежуємо у Стратегії розвитку бібліотечної справи на період до 2025 р., яку було схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. У цьому нормативному документі визначено пріоритетні напрями, завдання та основні дії для досягнення якісних змін у бібліотечній справі країни. В контексті забезпечення ВД до наукової інформації наголошується на необхідності створення наукових репозитаріїв ВНЗ, підвищення рейтингу українських університетів.

Як одну із форм долучення до наукової інформації на умовах ВД можна розглядати і запроваджений порядок розміщення в інтернет для ознайомлення дисертацій та авторефератів дисертацій, що було затверджено наказом МОН України від 22 липня 2015 р. за № 885/27330 «Про оприлюднення дисертацій та відгуків офіційних опонентів». Наказом визначено, що доступ до цих наукових матеріалів відкривається на обмежений період часу у режимі читання на офіційному веб-сайті ВНЗ або наукової установи, спеціалізована вчена рада яких прийняла дисертацію до захисту. Дисертація має бути оприлюднена не пізніше ніж за 10 днів до захисту і зберігатися у ВД протягом трьох місяців з дати видачі диплома доктора філософії або доктора наук.

Нещодавно в Україні було розпочато формування Національного репозитарію академічних текстів (НРАТ), що сприятиме створенню єдиного структурованого науково-освітнього простору держави через збирання, збереження й структурування доробку українських науковців, освітян та студентства, забезпечення максимальної доступності наукової інформації, створення необхідної бази даних для автоматизації процесу виявлення академічного плагіату. Засади створення НРАТ визначено (регламентують) нормативно-правовими документами: розпорядженням Кабінету Міністрів України № 504-р від 22 липня 2016 р. «Про створення Національного репозитарію академічних текстів», Постановою Кабінету Міністрів України № 541 від 19 липня 2017 р. «Положення про Національний репозитарій академічних текстів», наказом МОН України від 4 липня 2018 р. № 707 «Про затвердження Регламенту роботи Національного репозитарію академічних текстів». У репозитарії в електронній формі мають зберігатися такі види академічних текстів: наукові видання, статті з наукових видань, звіти у сфері наукової і науково-технічної діяльності, підручники, навчальні посібники та інші науково- та навчально-методичні праці, дисертації на здобуття наукових ступенів та автореферати дисертацій, кваліфікаційні випускні роботи здобувачів вищої освіти, публікації, розміщені авторами на Інтернет-платформах для обміну науковими публікаціями тощо. Станом на квітень 2021 р. у НРАТ зібрано метадані 160,3 тис. звітів про наукові дослідження, з яких повнотекстово представлені 105,5 тис. документів, а також - метадані 156,1 тис. дисертацій на здобуття наукового ступеня, з яких доступні повнотекстово 101,6 тис. дисертацій у комплекті з авторефератами. Зазначимо, що попри проголошення, не передбачено ВД до усіх матеріалів репозитарію [2]. Зазначається, що видавці та правовласники мають право обмежити доступ до електронної версії академічних текстів або їх частини відповідно до чинного законодавства щодо авторських прав. У нормативно-правових документах заявлено про ВД до бібліографічної інформації, анотацій, або до частини документів, але таке трактування суперечить загальноновизначеному тлумаченню терміна ВД до наукових матеріалів, затвердженому на міжнародному рівні «Будапештською Ініціативою «Відкритого Доступу», яке передбачає безкоштовний доступ до повних текстів електронних документів.

Отже, у законодавчому полі України є ціла низка документів, в яких прописано підтримку ініціативи ВД до наукової інформації. Недвозначна і прогресивна позиція щодо підтримки цього руху, важливого для подальшого розвитку наукової комунікації, висловлена не тільки декларативно, але й у вигляді нормативно-правових документів розпорядчого характеру, що регламентують створення електронного репозитарію ВД «Наукова періодика України», НРАТ. Водночас відзначимо, що у нормативно-правових документах іноді простежується не правильне використання терміна: замість «Відкритий Доступ», що закріплено міжнародними документами і має абсолютно чітке визначення – «вільний доступ». В іншому випадку спостерігається підміна поняття «Відкритий До-

ступ» і не правильне його тлумачення. Зазначимо, що надалі при підготовці нормативно-правових документів необхідно більш чітко використання розробленої термінології. Крім того необхідно поширювати інформацію про ініціативу ВД до наукових публікацій, реалізувати потенціал щодо зберігання знань у режимі ВД, розвивати відкриту науку як новий громадський рух.

Література

1. *Наукова періодика України*. Портал Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/portal> (дата звернення 5.04.2021).
2. *Ви користуєтесь Національним репозитарієм академічних текстів?* URL: <https://www.facebook.com/photo?fbid=491828072189969&set=g.578991159108587> (дата звернення 5.04.2021).

УДК 024+025.5]:616.98:578.834COVID-19

Спіріна Світлана Валентинівна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

АДАПТАЦІЯ БІБЛІОТЕК ДО НОВИХ ВИКЛИКІВ СУСПІЛЬСТВА, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ПАНДЕМІЄЮ COVID-19

Пандемія Covid-19 впливає на суспільство в цілому й окремі сфери його діяльності – науку, культуру, освіту. Бібліотеки не можуть не відчувати на собі цього впливу й залишатись незмінними. Тому сучасний етап функціонування бібліотек характеризується обмеженням кількості фізичних відвідувань користувачами та закриттям своїх читальних залів. За таких обставин постало питання адаптації бібліотек до нових викликів суспільства, введення нових форм і методів обслуговування.

Загалом діяльність зарубіжних та вітчизняних бібліотек у період пандемії Covid-19 характеризувалась обмеженням відвідування користувачами читальних залів та здійсненням бібліотечного обслуговування за попереднім резервуванням місця і замовлення доробку в дистанційному режимі.

Литовська національна бібліотека імені М. Мажвідаса під час карантину пропонувала користувачам видачу книг через термінал самообслуговування, за попереднім замовленням через Інтернет або по телефону. Крім того, з метою самоосвіти бібліотека надала можливість користувачам низку програм для дистанційного навчання [7].

Під час карантинних заходів Національна бібліотека Франції була змушена адаптувати свої читальні зали для відвідування користувачів, обмежуючи кількість робочих місць та пропонуючи переглянути в мобільному додатку Affluences або за допомогою офіційного вебпорталу наявність вільних місць [8].

Національна бібліотека Естонії з метою запобігання поширення випадків Covid-19 запровадила цікаву платну послугу: отримати та здати книги можна у поштових автоматах Omniva по всій країні. Замовлення виконується в електронному вигляді протягом 2-3 діб, крім вихідних. Також бібліотечні фахівці за допомогою смс-повідомлення повідомляють про надходження замовлення до поштового автомату Omniva, в якому посилка зберігається до 7 діб [6].

Національна і університетська бібліотека Словенії створила систему віддаленої оренди літератури поштою без додаткової оплати доставки [11].

Фахівці Британської бібліотеки внесли певні зміни до каталогу, вдосконалюючи якість швидкого пошуку цифрового контенту для користувачів [12]. В рамках дистанційного навчання для школярів і студентів фахівцями Британської бібліотеки у співпраці з істориками та письменниками був створений інтерактивний путівник з історії країни XIII століття – «Хронологія: джерела з історії» («Timelines: Sources from History»). У путівнику зібрана добірка різноманітних документів (хартій, законів, виступів та ін.) та широка палітра ілюстрованого матеріалу [1].

Національна і університетська бібліотека Загреб (Хорватія) на період суворих карантинних заходів за спеціально встановленим графіком забезпечувала надання всіх можливих послуг в режимі онлайн. Крім того, бібліотека продовжила надання професійної та технічної підтримки бібліотекам-членам інтегрованої бібліотечної системи через портали IKS (<http://iks.nsk.hr/>) та BUKI (<http://buki.nsk.hr/>), а також надає професійну та консультативну підтримку для роботи шкільних, громадських, вищих навчальних закладів та спеціальних бібліотек [9].

Національна бібліотека Нідерландів під час посилення карантинних заходів здійснювала більш ефективну комунікацію з читачами у режимі 24/7 за допомогою соціальних мереж Facebook та Twitter та офіційного вебпорталу (<https://www.kb.nl/>). Також цікавим є дослідження бібліотеки щодо діяльності у період карантину бібліотек та навчальних закладів. У час, коли усі приміщення цих установ були зачинені, 56% бібліотек Нідерландів пропонували альтернативні послуги – поради вчителям щодо домашнього навчання та рекламних відеороликів. Дані пропозиції були підтримані на державному рівні та школи отримали допомогу у розробці цифрових пропозицій з читання та цифрової грамотності [5].

Без можливості фізичного обслуговування, з метою залучення читачів американські публічні бібліотеки, зокрема округа Сан-Матео, швидко перейшли в дистанційне інтернет-обслуговування. Під час карантинних заходів розкрились таланти фахівців бібліотечних установ – від діяльності бібліотек у напрямі з соціальними мережами до редагування відеороликів. Також публічна бібліотека Дейлі-Сіті відкрила нові точки доступу Wi-Fi за межами установи бібліотеки [10].

В Україні бібліотеки також намагаються скоригувати спектр послуг до нових карантинних вимог.

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського в умовах дистанційної роботи розширювала можливості спілкування і якість обслуговування користувачів. Зокрема, фахівцями бібліотеки в режимі єдиного вікна створено інтерфейс інтегрованого пошуку наукових інформаційних ресурсів НБУВ. Розпочато роботу над створенням системи довідників з ресурсів, стандартів та ідентифікаторів цифрової наукової комунікації для відповідної категорії користувачів. У перспективі заплановано впровадження інноваційної наукової інформаційно-бібліотечної цифрової платформи «ResearchUA», що надасть можливість розширити цифрову дослідницьку інфраструктуру та сформувати всеукраїнський науковий простір [4].

Півтора місяці із зачиненими дверима змусили Публічну бібліотеку імені Лесі Українки міста Києва адаптуватись до нових умов життя суспільства та шукати нові варіанти обслуговування читачів. На початковому етапі фахівці бібліотеки здійснювали комунікацію з читачами за допомогою соціальних мереж. Також бібліотека придбала мобільні телефони і 24 години на добу фахівці залишались на зв'язку з користувачами у мобільному додатку Viber та соціальній мережі Facebook. Це дозволило зберегти користувачів бібліотеки та забезпечити їх літературою, зокрема: запаковані у поліетилен попередньо замовлені книги, читач може забрати на стільці біля входу в приміщення бібліотеки [3].

Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка КПІ ім. І. Сікорського на період карантинних заходів займалась проведенням дистанційного навчання за онлайн програмами, серед яких: вебінар платформи Єднання «Онлайн практики для створення, управління та розвитку вашої команди», онлайн сесія з вивчення німецької мови «Говорити німецькою мовою та грати в настільні ігри Tabuzu» («Deutsch zu sprechen und Brettspiel Tabuzu spielen!»), вебінар «Альтернативна та додаткова комунікація у цифрову епоху для соціальної інтеграції людей із розладами спектру аутизму і порушеннями мовлення» за участі компанії Huawei Ukraine, соціального підприємства «ДивоГра» та Національної спілки журналістів України [2].

У результаті дослідження виявлено, що нові виклики, пов'язані з пандемією Covid-19, дали поштовх бібліотекам для адаптації та створення відповідних векторів комунікації з користувачами – перепрофілювати свою роботу більше в електронний формат, відкрити нові форми обслуговування. Загалом діяльність бібліотек у напрямі бібліотечного обслуговування помітно трансформувалась в дистанційне інтернет-обслуговування, зокрема, можна виділити певні напрями відповідної діяльності, серед яких:

- розширення сфери обслуговування в цифровому просторі (цифрові колекції, каталоги, навчальні програми онлайн);
- цілодобова активізація діалогу з читачами через месенджери (Telegram та ін.) та соціальні мережі (Facebook та ін.);

– запровадження нових сервісів безконтактного обслуговування (поштові скриньки, автомати самообслуговування та ін.).

Дослідження надало можливість виявити, що у період пандемії Covid-19 бібліотечні фахівці активно підвищували свої професійні знання та навички, приймаючи участь у відповідних навчальних вебінарах, тренінгах та інших заходах.

Література

1. Британська бібліотека запустила інтерактивний путівник з історії країни [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://news.bigmir.net/world/239229>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 25.09.2020].
2. Рабаданова Л. Робота бібліотеки в умовах карантину [Електронний ресурс] / Л. Рабаданова. – Режим доступу: <https://kpi.ua/2020-kp14-2>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 18.03.2021].
3. Романюк О. Книжки «на виніс»: як працюють бібліотеки Києва в умовах карантину? [Електронний ресурс] / О. Романюк // Громадське радіо. – Режим доступу: <https://hromadske.radio/podcasts/drive-time/knyzhky-na-vynis-iak-pratsiuiut-biblioteku-kyieva-v-umovakh-karantynu>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 15.01.2021].
4. Цифрові бібліотечно-інформаційні ресурси: на порозі нового етапу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5395>, вільний. – Назва з екрану. – [Дата звернення: 28.03.2021].
5. Leeszaal gesloten. Online zijn we gewoon geopend! Update 23-3 [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.kb.nl/leeszaal-gesloten-online-zijn-we-gewoon-geopend-update-23-3>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 5.03.2021].
6. Muutused lahtiolekuaegades ja teenustes [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.nlib.ee/et/uudised/muutused-lahtiolekuaegades-ja-teenustes>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 7.03.2021].
7. Nacionalinės bibliotekos veikla karantino laikotarpiu [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.lnb.lt/naujienos/5957-nacionalines-bibliotekos-veikla-karantino-laikotarpiu>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 9.03.2021].
8. Ouverture des salles de lecture de la BnF : modalités d'accès [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.bnf.fr/fr/ouverture-des-salles-de-lecture-de-la-bnf-modalites-dacces>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 10.03.2021].
9. Rad Knjižnice u posebnim okolnostima [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.nsk.hr/obavijesti-o-radu-i-uslugama-knjiznice-vezano-uz-mjere-suzbijanja-sirenja-bolesti-covid-19/>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 10.03.2021].
10. San Mateo County libraries upped their game to remain vital during pandemic [Electronic resource]. – Mode of access: <https://localnewsmatters.org/2021/01/02/san-mateo-county-libraries-upped-their-game-to-remain-vital-during-pandemic/>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 12.03.2021].
11. Spremembe v poslovanju knjižnice [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.nuk.uni-lj.si/izpostavljamu/spremenjeno-poslovanje>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 14.03.2021].
12. We're counting down the days [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.bl.uk/news/2021/february/were-counting-down-the-days>, free. – Title from the screen. – [Last accessed : 14.03.2021].

УДК 005.311:[316.774-027.63:004.77](477)

Федорчук Артур Григорович,
науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
Фонд Президентів України

МОНІТОРИНГ ІНФОРМАЦІЇ ПРО УКРАЇНУ В ІНОЗЕМНИХ РЕСУРСАХ МЕРЕЖІ

Найкращим засобом оцінки репутації та образу суспільства будь-якої країни на сьогоднішній день вважається моніторинг відкритих джерел інформації, перш за все,

засобів масової інформації (ЗМІ) [1]. Проте серйозного моніторингу іноземних ЗМІ з метою дослідження та контролю стану іміджу України світовому суспільству не проводять сьогодні, ні урядові структури, ні вітчизняні науковці. Нажаль навіть з резонансними публікаціями про Україну на сторінках відомих світових видань більшість громадян України знайомляться на сайтах країни-агресора з зазвичай не зовсім якісним російським перекладом, а іноді свідомо спотвореним змістом під потреби ворожої пропаганди.

Актуальність дослідження інформації про Україну, що з'являється в найбільш впливових і авторитетних іноземних ресурсах світової мережі сьогодні зумовлена наступними чинниками:

- потребою наукового осмислення ролі зовнішньополітичного іміджу нашої країни в період трансформації українського суспільства та її інтеграції у світовий політичний, економічний та інформаційно-культурний простір;

- важливістю визначення існуючого образу України у зарубіжних засобах масової інформації та чинників його формування;

- необхідністю виправлення існуючого становища у галузі інформаційної роботи з українською та зарубіжною аудиторією з метою створення позитивного іміджу України на міжнародній арені [2].

Відділ організації та використання документального фонду Фонду Президентів України Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського має значний досвід організації широкомасштабного моніторингу вітчизняних та закордонних ЗМІ, створення баз даних та інформаційно-аналітичних систем для накопичення, аналізу інформаційних потоків соціально-політичної тематики і створення на основі масштабних досліджень різноманітних оглядів, бюлетенів та аналітичних матеріалів. Цей досвід був використаний і при розробці інструментів та загальних принципів нового дослідження – моніторингу матеріалів закордонних ресурсів мережі Інтернет про Україну в світі.

Методом дослідження нами був обраний моніторинг Інтернету. Основою технології моніторингу виступає контент-аналіз. В нашому випадку це аналіз аналітиками змісту публікацій в мережі Інтернет з подальшим внесенням відібраної інформації до бази даних та інформаційно-аналітичною обробкою матеріалів [3, с. 35].

База даних «Україна у відгуках зарубіжної преси» розробка та експлуатація якої була розпочата у відділі організації та використання документального фонду призначена для збереження результатів моніторингу публікацій ЗМІ у вигляді бібліографічної, реферативної та повнотекстової інформації, та надання доступу до неї користувачам. До бази даних вносяться матеріали, опубліковані на сторінках найбільш відомих та впливових електронних ресурсів у всесвітній мережі, в яких висвітлюється життя та політика України у різних країнах світу та подається аналіз процесів, що відбуваються в плані розвитку української держави та нашого суспільства. Публікації зібрані з електронних ресурсів зарубіжних періодичних видань, інформаційно-аналітичних агентств та порталів новин країн Європи, Азії, Америки та Австралії. За 8 місяців, з квітня по грудень 2020 р., до БД було внесено 3328 записів публікацій розміщених в провідних ресурсах світу, що стосувались безпосередньо України.

У випусках інформаційно-бібліографічного бюлетеня «Україна у відгуках зарубіжної преси», що виходять двічі на місяць, представлені суспільно-політичні події Української держави у дзеркалі їх відображення зарубіжними ЗМІ. Серед жанрових різновидів матеріалів, які підлягають моніторингу, слід назвати авторські статті, інтерв'ю, тематичні огляди, прогностичні та аналітичні коментарі тощо.

На сьогоднішній день інформаційно-бібліографічні матеріали в бюлетенях доповнюються детальною аналітикою результатів моніторингу та ілюструються інфографікою. Результати аналізу представлені окремо для внутрішніх питань життя та діяльності України та її зовнішньої політики і міжнародної репутації. Також наведено аналіз активності світових медіа у представленні внутрішнього та зовнішнього стану України за період дослідження та аналіз тональності публікацій про Україну в світових ЗМІ.

Існує можливість в подальшому аналіз матеріалів моніторингу проводити в значно більшій кількості аспектів, що може бути досягнуто розвитком класифікаційної схеми, оперативною переіндексацією матеріалів, зміщенням акцентів дослідження та зміною рівнів ієрархії або структури класифікатора. Існує можливість вже опрацьовані матеріали аналізувати та формувати огляди інформаційного простору за довільні

проміжки часу, робити вибірки за персоналіями, країнами, регіонами або робити тематичні огляди, що характеризують політику та життя України в тій чи іншій галузі. Перспективним може також виявитись розширення моніторингу ресурсів Інтернету на дослідження конкретних інститутів влади України або висвітлення інформаційних потоків, що характеризують глобальні проблеми соціально-політичного життя України та українців.

Література

1. Чубукова О.Ю. Інформаційний моніторинг як інструмент оцінки діяльності об'єкта / О.Ю. Чубукова // Проблеми науки. – 2001. – № 10. – С. 27-34.
2. Чалий В. Міжнародний імідж України: оцінка експертів [Електрон. ресурс] // Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/additional/article_chaly_NSD3_ukr.pdf – Загол. з екрану.
3. Польовик С. Іміджеві характеристики України на шпальтах зарубіжних видань: контент-аналіз / С. Польовик // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2018. – Вип. 49. – С. 34–43. – Режим доступу: http://np.nbuv.gov.ua/doc/prnbuimviv_2018_49_5

УДК 159.922.27:316.614.5

Федорчук Олена Іванівна,
*науковий співробітник лабораторії психології дошкільника
Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України,
м. Київ, Україна*

СОЦІАЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ В СІМ'Ї

Позитивне емоційне світосприйняття є важливою умовою розвитку особистості. Визначальними у цьому процесі є не стільки самі фактори зовнішнього впливу, скільки рефракція цих факторів в психіці дитини та її сприйняття певних життєвих ситуацій. Основу для позитивної самореалізації зростаючої особистості формує результат позитивно-спрямованого дитячого досвіду: довіра до оточуючого світу, відкритість, налаштованість на суб'єкт-суб'єктну комунікацію на основі взаємоповаги та розуміння. Набути цього досвіду дитина може насамперед в умовах гармонійного мікроклімату сім'ї, де вона стикається з базовими цінностями співжиття, осмислює їх вартісну цінність і в процесі освоєння рольових функцій, наслідуючи поведінку близьких дорослих, привласнює цінності як свої.

Звідси і вимоги до супроводу дорослими процесу соціально-психологічного дозрівання дитини: соціальна ситуація розвитку, всі моменти життєзабезпечення дитини мають бути збагачені реальними діями, формами поведінки в суб'єкт-суб'єктній взаємодії, в основі яких і закладені базові соціально значимі цінності. В дошкільному віці починає формуватись такий важливий особистісний компонент як базисна довіра до світу – уявлення дитини про надійність дорослих, емоційна близькість із ними (як феномен детально досліджувалась американо-німецьким психологом та психоаналітиком Еріком Еріксоном). Якщо в родині сформована правильна система стосунків, правильне ставлення батьків до дитини, до процесу виховання дитина формується як відкрита до соціальних стосунків особистість, проявляє інтерес до процесу спілкування, готова сприймати нових учасників цього процесу.

Специфіка спілкування полягає в адресності впливів партнера Це процес взаємодії спрямований на узгодження і об'єднання енергій його учасників з метою досягнення спільного результату. Спілкування є умовою розвитку дитини, могутнім фактором становлення особистості. Смысловое наповнення, характер, емоційно-мовленнєвий супровід спілкування дорослих з дитиною, повага до індивідуальної своєрідності складають виховуючу соціальну атмосферу в родині [2]. Саме в таких умовах відбувається свідомо інтелектуальна робота суб'єкта по відображенню оточуючого світу, дитина крок за кроком оволодіває здатністю самоуправління власною поведінкою у типових життєвих ситуаці-

ях. Проведене анкетування батьків показало що найбільшій увазі у комунікації з дітьми дорослі приділяють цінностям *дружба (100%)* та *сміливість (100%)*, тоді як цінність *співпереживання (40%)* та *добро (20%)* стоять на задньому плані.

Багаторічні експериментальні дослідження підтверджують, що в свідомості батьків поступово формується усвідомлена необхідність ставлення до дитини як суб'єкта виховного впливу і рівноправного партнера внутрісімейних стосунків. Однак, на практиці у щоденних взаєминах з дитиною обмежуються констатацією-оцінкою ситуації у форматі «добре, гарно, правильно чи навпаки». Сплеск самостійної активності дитини, прагнення свободи дій і самостійності мотивують сутички, конфліктні ситуації, перші агресивні реакції. Вагому частку в цьому процесі посідають ситуації несприйняття дитиною позиції дорослого, яке виражається в різних формах: пасивне «прийняття», спроба відстояти своє або ж емоційний протест, змушуючи цим дорослих до більш щільної комунікації, систематичних роз'яснень своїх оцінних висловлювань. Дорослі здебільшого реагують на таку поведінку дитини перш за все простим повторенням своєї позиції-оцінки, заспокоївши сплеск активності, що має вигляд демонстрації свого «авторитету», якому дитина має коритись. До більш категоричних дій дорослих провокує некеріваність дитячої поведінки та вибухи агресії, як наслідок: жорстке обмеження будь-яких дій та фантазії дитини. Тоді, як особлива роль дорослих полягає у здатності створювати сприятливу атмосферу для самовиявлення дитини, радіти за неї, збуджувати її уяву для пошуку власних способів дії, ініціювати висловлювання своєї думки, навчати чути і осмислювати іншу думку, піддавати її сумніву і водночас переконливо доводити свою відмінну оцінку. Завданням для дорослого є створити ситуацію для широкого орієнтування дитини в змістовому просторі яка би сприяла розширенню простору для свободи дитячої фантазії, активізації ініціативи, збільшенню варіативності пошуків, налаштуванню діалогу з партнерами [1]. Різного роду погіршення взаємовідносин в сім'ї спричиняють різні аномалії поведінки та порушення комунікацій з найближчим оточенням. Вже у старшому дошкільному віці ми відмічаємо у таких дітей подавлену самостійність, схильність до конформістської поведінки, а в окремих випадках – до агресивних проявів у взаєминах з однолітками.

Беручи до уваги особливу сензитивність шестирічок до емоційних стосунків з людьми будь-якого віку, дуже важливо, щоб досвід перших емоційних стосунків мав позитивний характер. Як справедливо зауважував О.В. Запорожець «раннє неблагополуччя афективних стосунків з близькими дорослими та однолітками або ж дефектності емоційного спілкування з оточуючими створює небезпеку порушення подальшого формування особистості». Це може проявитись в наявності таких стійких феноменів як невпевненість та агресивність: у невпевнених дітей формується безпринципність, почуття безпорадності перед будь-якими труднощами, комплекс неповноцінності; у дітей з підвищеною агресивністю проявляється вороже ставлення до інших, жорстокість, вирішення конфліктів методом насилля та деструкції.

Експериментальна робота з сім'ями які виховують дітей дошкільного віку показала, що для більшості батьків значимим виявилась отримана можливість зануритись у зміст дитячого буття, побачити дітей справжніми та значно дорослішими, часом просто непізнаними чи просто іншими. Дорослі відверто зізнавались у тому, як важко бути рівним партнером своїй дитині. Аналіз результатів анкетного опитування дає підстави стверджувати, що у переважній більшості батьків (приблизно 70%) відсутнє цілісне уявлення про дитину як суб'єкта спілкування, співпраці чи партнерства. Проте саме спільна справа з дитиною, з обумовленою рівноправною участю дорослих та дитини, спільним обговоренням всіх аспектів взаємодії допомогли зрозуміти: чим насправді живе дитина, як оцінює все, що діється навколо, про що мріє. Отриманий практичний досвід спільної діяльності спровокував хвилю запитань стосовно подальшої батьківсько-дитячої взаємодії: керувати, вимагати та дисциплінувати без конфліктів чи супроводжувати, спонукати та заохочувати та як все це поєднати, щоб дитина сама вибирала комунікацію з позиції добра, дружби, чесності та відвертої прямої без вагань до протилежного. Це можливо за умови осмислення дитиною важливого правила співжиття: стався до іншого так, як хочеш, щоб він до тебе ставився. Таке осмислення настає при умові, що такі ціннісні категорії та їх смислове наповнення обговорюються з дітьми у повсякденному житті, в години сімейного читання, є прикладом власної поведінки дорослих. Не розуміючи цього дорослі упускають можливість допо-

могти дитині осмислити базові цінності механізму соціальних комунікацій, відкрити цивілізовані шляхи виходу з конфліктних ситуацій: знаходити порозуміння з партнером, осмислювати власні емоції, розуміти їх причину, вчитись управляти ними і водночас розуміти такі ж емоційні прояви у партнера по взаємодії. Лише так формується здатність вибачати (зрозумівши!), відчувати власну провину і вибачитись, відновивши попередні дружні взаємини. Все це і відбувається в реальному процесі спілкування дитини з близькими в сімейному колі. Тут дитина вступає у взаємини і засвоює існуючі цінності і ідеали, норми і правила. Формуючи досвід суб'єкт-суб'єктних відносин, завданням дорослих є вчити дітей самостійно впливати на характер власних взаємин з партнерами по діяльності, керуючись уявленнями про дружбу, чесність, справедливість. Саме близькі дорослі мають допомогти дитині усвідомити сенс та змістову складову процесу комунікації, зрефлексувавши їх на самого себе і на оточуючих, відчувати порядок у власному житті, насолоду від довірливих і дружніх відносин з оточуючими, від прикладу дорослих, які дозволяють оцінити добро і зло і самостійно зайняти свою позицію [3].

Література

1. Ладивір С. Радість розвитку. Взаємодія дорослого з дитиною. Київ : Редакція газет з дошкільної та початкової освіти, 2013. 128 с.
2. Прийняття дитиною цінностей : посіб. / Т.О. Піроженко, І.І. Карабаєва, С.О. Ладивір, Л.І. Соловйова [та ін.] : за ред. Т.О. Піроженко. Київ Видавничий Дім „Слово”, 2018. 240 с.
3. Федорчук О.І. Основи сімейної соціалізації дошкільника. Актуальні проблеми психології: зб. наук. пр. Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Харків: КЦ ФОП Іванової М.А., 2020. Том. IV: Психологія розвитку дошкільника. Вип. 16. С. 222-235.

УДК [001.103:167]:005.94

Чуканова Світлана Олександрівна,
завідувачка сектору наукової бібліотеки
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
старший викладач кафедри психології та педагогіки
Національного університету «Києво-Могилянська академія»,
кандидат педагогічних наук

ПРАКТИКА УПРАВЛІННЯ ДАНИМИ ДОСЛІДЖЕНЬ: ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ВАЖЛИВІСТЬ

Необхідність у виникненні практики управління даними досліджень (УДД) виникла, на думку, Л. Корті з 2000-х років, коли з'явилися технічні можливості обміну даними і накопичилась достатня їх кількість [4, с. 2]. З розвитком Відкритої Науки виникла проблема управління даними досліджень за умов проведення спільних проєктів між кількома лабораторіями, установами, дослідницькими командами. Наукова спільнота радо застосовує принципи відкритої науки, адже недоступність даних сповільнює науковий прогрес.

Фонди та фінансові установи, видавці спонукають ділитись даними досліджень для забезпечення максимальної якості, доступу, надійності пакетів даних, а також для того, щоб дослідження можна було верифікувати чи відтворити або побудувати на його основі інші дослідження. Практика УДД також допомагає упевнитись, що ці дані є дійсно основою цього дослідження [4, с.4-5].

Дослідницька спільнота також вбачає потребу у відкритті даних, адже бенефіціари досліджень можуть перевірити, що інвестиції в науку не даремні, а інші дослідники мають змогу повторно використовувати дані для удосконалення досліджень. Уряд у свою чергу очікує прозорості від досліджень, тому що економічний клімат покращиться, якщо інвестиції в науку даватимуть прибутки, а витрати будуть виправданими [4, с.4-5]. Переваги відкритості даних можна узагальнити у вигляді схеми 1.

Схема 1. Переваги відкритості даних для різних категорій бенефіціарів [4, с.4-5].

Доступ до даних означає, що

- результати досліджень можна перевірити детально;
- молодші дослідники можуть навчитись методам старших колег;
- громада буде ознайомлена з результатами досліджень та відчуватиме себе учасниками досліджень (долучитись до процесу);
- розвиватиметься громадянська наука;
- уряди зможуть переглядати свою політику;
- інвестори орієнтуватись на прибуткові напрямки [4, с.4 -8].

Менеджмент даних необхідний для належного повторного використання даних та відкриття доступу до власних даних досліджень і сприяє продуктивності проведення досліджень, убезпеченню від втрати даних, забезпеченню довіри між усіма учасниками досліджень.

Організація економічної співпраці та розвитку (OECD) у 2007 році задекларувала у своїх принципах, що дослідження, профінансовані з громадського бюджету, що є надбанням громади, проведені в інтересах громади, мають бути відкритими та доступними вільно з мінімальною кількістю обмежень (на скільки це можливо) у найшвидший строк та у відповідальний спосіб без шкоди інтелектуальній власності [6, с. 17]. У 2013 році вийшло оновлення щодо відкритості даних досліджень, пошуків, транзакцій [5, с. 12].

Берлінська Декларація (2003) закликала популяризувати розповсюдження знань через парадигму відкритого доступу посередництвом мережі Інтернет, що вимагає від Всесвітнього павутиння стабільності, інтерактивності та прозорості, а також застосування відкритих, вільнодоступних, сумісних змісту та інструментів [2; 3].

Стовпи Відкритої науки, що власне й зумовили прискорення процесу обміну даними в науковому середовищі:

- наукові публікації відкритого доступу;
- дані за принципами FAIR;
- європейська хмара A European Open Science Cloud;
- навички та освіта для відкритості;
- нагороди та заохочення;
- метрики нового покоління та бібліометрія;
- академічна доброчесність та дослідницька етика;
- громадянська наука [1].

Переваги обміну даними для різних учасників дослідницького процесу є тою рушійною силою, яка спонукає розвивати практику управління даними досліджень та впроваджувати найкращі світові приклади. Перелік переваг для всіх стейкхолдерів наведено на

основі праці Л. Корті та співавторів і узагальнено у таблиці 1 (переклад таблиці з англ. мови – наш С. Ч.) [4, с.25].

Таблиця 1. Переваги обміну даними в науковому середовищі

ПЕРЕВАГИ	Для дослідників	робить наукову роботу видимою; підвищує рівень цитованості; сприяє новим видам співпраці; провокує нові наукові дискусії; рекламує інновації та потенційне використання даних; встановлює зв'язки з наступними поколіннями дослідників.
	Для фондів	рекламує прешовикористання та повторне використання даних; оптимізує використання даних досліджень, профінансованих громадою; запобігає дублюванню пакетів даних; збільшує повернення інвестицій.
	Для наукової спільноти	встановлює професійні стандарти відкритості; максимізує прозорість та відповідальність; сприяє інновації шляхом повторних використань; сприяє детальній верифікації результатів досліджень; сприяє якості через верифікацію, відтворення та довіру; заохочує до розвитку та валідації методів досліджень; надає ресурси для викладання та навчання.
	Для учасників досліджень	дозволяє максимальне використання наданої інформації; мінімізує потребу додаткового збору даних у складних випадках; сприяє кращому розумінню учасників дослідження.
	Для громади	просуває науку на благо суспільства; адаптується до вимог сучасності; сприяє відкритості; врегульовує політику відкритості на законодавчому рівні.

Висновок: Отже, зростання важливості відкритої науки, значне накопичення даних та стрімкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій сприяли виникненню та укоріненню практики управління даними досліджень (Research Data Management). Обмін даними сприяє покращенню наукової комунікації в епоху діджиталізації та допомагає зреалізувати міжнародні проекти, не перетинаючи кордонів. Таким чином, налагодження практики управління даними досліджень покращить якість наукових розробок не лише на національному, а й на міжнародному рівні та допоможе економити час та витрати на додатковий збір та опрацювання даних.

Література

1. 8 pillars of open science [Electronic resource] // Library Services. – Mode of access: <https://bit.ly/31TN3h0> (date of access: 07.04.2021). – Title from screen.
2. Berlin declaration [Electronic resource] // Startseite - Open Access in der Max-Planck-Gesellschaft | Max Planck Open Access. – Mode of access: <https://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration> (date of access: 07.04.2021). – Title from screen.
3. Berlin declaration on digital society and value-based digital government [Electronic resource] // Shaping Europe's digital future. – Mode of access: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/berlin-declaration-digital-society-and-value-based-digital-government> (date of access: 07.04.2021). – Title from screen.
4. Managing and sharing research data: a guide to good practice / Louise Corti [et al.]. – [S. l.] : SAGE Publications, Limited, 2019. – 368 p.
5. New data for understanding the human condition: international perspectives – OCDE [Electronic resource]. – Mode of access: <https://www.oecd.org/fr/science/new-data-for-understanding-the-human-condition.htm> (date of access: 07.04.2021). – Title from screen.

6. OECD ilibrary | OECD principles and guidelines for access to research data from public funding [Electronic resource] // OECD iLibrary. – Mode of access: https://www.oecd-ilibrary.org/science-and-technology/oecd-principles-and-guidelines-for-access-to-research-data-from-public-funding_9789264034020-en-fr (date of access: 07.04.2021). – Title from screen.

УДК 021.4-021.131

*Шапчиць Ольга Іванівна,
провідний бібліотекар наукової бібліотеки
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

ВІРТУАЛЬНА ВИСТАВКА ЯК СИНТЕЗ ТРАДИЦІЙНОГО ТА ІННОВАЦІЙНОГО СПОСОБІВ НАДАННЯ ІНФОРМАЦІЇ

Сучасна бібліотека розвивається з огляду на історичні процеси та події, економічну ситуацію, соціальні запити населення, розвиток інноваційних технологій. Останні зробили можливим переміщення діяльності установи з офлайн в онлайн-простір та поєднання книги, візуального мистецтва й мережі Інтернет.

Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв (КНУКіМ) як інформаційний та соціокультурний центр, орієнтується на запити та потреби користувачів, тому за останні роки створила та розвиває власний вебсайт, де кожен може скористатися електронним каталогом, віртуальною довідкою, переглянути матеріали конференцій, проекти бібліотеки, цифрові продукти та відвідати віртуальні виставки.

Українська бібліотечна енциклопедія визначає віртуальну виставку як: «публічний показ у мережі Інтернет за допомогою вебтехнологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших джерел інформації, а також загальнодоступних електронних ресурсів, що пропонуються віддаленим користувачам бібліотеки для ознайомлення і використання» [3].

Досліджуючи особливості сервісів для створення віртуальних виставок у формуванні ефективного бібліотечного-інформаційного простору, Т. Білушак доходить висновку про те, що: «Створення віртуальних бібліотечних виставок – це важливий елемент ефективного та якісного обслуговування різноманітних груп користувачів, що сприяє зростанню їх культурно-освітнього рівня та популяризації діяльності бібліотеки» [1].

Віртуальні виставки, будучи актуальним провідником у великому потоці інформації, швидко і мобільно демонструють користувачам бібліотечний фонд, привертають увагу до вебсайту бібліотеки, сприяють формуванню інформаційної культури. Також серед їх переваг вважаємо доступність експозиції 24/7. Використання віртуальних виставок дає змогу вирішити важливі завдання, серед яких: «можливість істотно вдосконалити якість інформаційного обслуговування користувачів, ширше розкрити інформаційні ресурси бібліотек, надати доступ до наявного у їх фондах великого ресурсу культурних, духовно-ціннісних надбань попередніх поколінь, що є надійним орієнтиром у вітчизняному інформаційному виробництві, в утвердженні суспільних ідеалів, консолідації українського суспільства, збереженні його національної ідентичності й самобутності» [2].

Можливості віртуальних виставок не обмежуються часом – електронну виставку можна розмістити в мережі Інтернет і кожен охочий в будь-який час може її переглянути; та простором – віртуальна виставка не обмежується окресленою кількістю документів, оскільки не займає реального простору.

Серед віртуальних виставок наукової бібліотеки КНУКіМ значне місце займають виставки, присвячені видатним українським й закордонним митцям, значущим подіям в історії України та світу, знаменним датам та важливим святам. До прикладу, віртуальна виставка «Я вибрала Долю собі сама» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-244685150>) демонструє життєвий та творчий шлях Ліни Костенко; «Співець народної

долі» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-243966518>) – віртуальна виставка присвячена до 207-річчя від дня народження Тараса Шевченка; «Без надії сподіваюсь» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-243966364>) – вшанування пам'яті Лесі Українки; «Під знаком любові та музики» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-229584832>) про Фредеріка Шопена. Серед виставок, присвячених знаменним подіям – «Революція Гідності» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-243853410>), «Крути – трагедія і гордість України» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/ss-243782711>) та ін. Віртуальна виставка «HAPPY NEW YEAR» (<https://www.slideshare.net/knukim-library/happy-new-year-207135981>) присвячена творам новорічної тематики – разом з бібліографією на новорічну тематику подано цікаві факти та інформацію про історію свята. Всі зазначені та інші віртуальні виставки наукової бібліотеки можна переглянути на сайті (<http://lib.knukim.edu.ua/exhibitions/>).

Щодо етапів створення віртуальної виставки, то їх можна поділити на:

1. Вибір теми.
2. Створення сценарію (плану) виставки.
3. Збір інформації для майбутньої виставки.
4. Сканування обкладинок, фото, нот та ін.
5. Вибір фону.
6. Компонування тексту та зображень.
7. Створення віртуальної виставки.

В структурі віртуальних виставок є візуальні елементи (зображення митця, обкладинки; оцифровані частини книги); бібліографічні дані; аналітична інформація; посилення на інтернет-джерела; біографічні, енциклопедичні дані (біографії митців, історичні відомості). Обов'язковою складовою є перелік літератури, джерел з фонду наукової бібліотеки КНУКіМ на кожен з окреслених тем. Оформлення віртуальних виставок за допомогою інтернет-ресурсів та програм відкриває нові можливості щодо залучення інновацій в традиційні форми бібліотечного обслуговування. Використання анімації, кольору, графіки створює настрій, привертає увагу, підкреслює та виділяє важливі моменти.

Кожна віртуальна виставка наукової бібліотеки Київського національного університету культури і мистецтв – це кропітка робота з пошуку, зіставлення, відбору цінного матеріалу на актуальні та важливі теми та його демонстрація шляхом використання інноваційних технологій з метою надання користувачам унікального інформаційного продукту найвищої якості.

Література

1. Білушак Т. Особливості сервісів для створення віртуальних виставок у формуванні ефективного бібліотечно-інформаційного простору [Електронний ресурс] / Т. Білушак, В. Акиджи // Вісник Книжкової палати. – 2019. – № 2. – С. 45–48. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vkr_2019_2_104. – Назва з екрана.
2. Бондаренко В. Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга [Електронний ресурс] / В. Бондаренко // Наукові праці Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. – 2015. – Вип. 41. – С. 467–478. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nprnbuimviv_2015_41_36. – Назва з екрана.
3. Віртуальна виставка [Електронний ресурс] / Українська бібліотечна енциклопедія. – Режим доступу: <https://ube.nlu.org.ua/article>. – Назва з екрана.

Бабець Валерія Володимирівна,
студентка ОС «Магістр»
кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності,
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Варенко Володимир Михайлович,
кандидат педагогічних наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНІ ПРОДУКТИ ВЕБСАЙТУ СЛУЖБИ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НБУВ

Протягом довгого часу дослідження інформації є дуже актуальною темою. Інформація стала товаром, який можна купити і продати, зброєю в різноманітних інформаційних війнах. На рух інформаційних потоків не впливають кордони, інформація набула глобального характеру. Також удосконалилися процеси її збору, обробки, передачі та зберігання. В інфраструктурі суспільства від інформаційних технологій залежить зростання робочих місць, розвиток країни, її конкурентоспроможність, місце у світовій економіці.

На сьогодні повноцінне функціонування органів державної влади потребує належного інформаційного забезпечення. Кількість інформації постійно зростає, а її якість не завжди відповідає високому рівню. Варто зазначити, що ефективність роботи органів державної влади напряду залежить від безперервного отримання, аналізу і поширення інформації, яка в свою чергу стає фундаментом для прийняття і ухвалення рішень.

Інформаційно-аналітична діяльність – це якісне опрацювання і перетворення первинної інформації з метою отримання від неї максимальної користі. Найголовнішою ознакою при оцінюванні створеного документу у процесі аналітичного опрацювання є його достовірність, ясність, лаконічність, переконливість та своєчасна підготовка. Сам документ є результатом критичного аналізу першоджерела, його оцінки та прогнозу розвитку зазначеної в ньому ситуації. Для якісного аналітичного продукту важливо, щоб первинна інформація була актуальною, об'єктивною, адекватною, релевантною та повною. Результатом інформаційно-аналітичної діяльності є документ у вигляді огляду, доповіді, прогнозу, що містить висновок та рекомендації – без цих складових робота не буде мати завершений вигляд.

Система інформаційно-аналітичного забезпечення надає найбільш достовірну систематизовану експертну інформацію в найкоротші терміни, яку можуть ефективно використовувати на практиці не тільки органи державної влади, а й інші організації та звичайні громадяни. Така система необхідна для уникнення ризиків під час прийняття рішень в умовах невизначеності. В сучасних розвинених країнах активно створюються інформаційно-аналітичні підрозділи та служби в різних органах державної влади та в приватних організаціях.

Задля підвищення ефективності роботи владних структур в Україні було створено універсальну службу, головним завданням якої є введення найбільш необхідних науково-інформаційних матеріалів Національної бібліотеки України імені Вернадського в суспільний обіг через управлінську сферу. Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (CIA3) – структурний підрозділ Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського. Відділ інформаційно-аналітичного забезпечення створений 1992 р. для введення в широкий суспільний обіг матеріалів фондів НБУВ, моніторингу й опрацювання зростаючих інформаційних потоків, удосконалення інформаційно-аналітичного обслуговування органів державної влади України.

У 1995 році Постановою Президії НАН України № 334-Б від 14.12.95 відділ інформаційно-аналітичного забезпечення було реорганізовано в Службу інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади України (CIA3) та визначено основні напрями її діяльності:

- аналіз політичних, соціально-економічних процесів під час ринкових перетворень в Україні;
- аналіз ставлення до громадського життя в Україні державних структур, громадської думки країн СНД та далекого зарубіжжя;
- вивчення державотворчого, законодавчого процесів у зарубіжних країнах і зіставлення їх із законотворчою практикою в Україні;
- узагальнення досвіду роботи інформаційно-аналітичних структур системи бібліотек з ефективного використання фондів, активного введення в обіг наукової та іншої інформації, необхідної для підвищення ефективності діяльності органів державної влади.

Пріоритетними напрямками розвитку СІАЗ є використання новітніх інформаційних технологій, передових методів моніторингу й обробки інформації, посилення аналітичної і прогностичної складової в інформаційно-аналітичних матеріалах Служби, розроблення теоретичних та науково-практичних питань бібліотечного обслуговування на основі впровадження електронних інформаційних технологій.

Література

1. Варенко В.М. Інформаційно-аналітична діяльність [Текст]: Навч. посіб. / В.М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
2. Захарова І.В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності [Текст]: Навч. посіб. / І.В. Захарова, З.Л.Я. Філіпова. – К.: Центр учбової літератури, 2013. – 336 с.
3. Муковський, І.Т. Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах [Текст]: навч. посіб. / І.Т. Муковський, А.Г. Міщенко, М.М. Шевченко – К.: Кондор, 2012. – 224 с.

УДК 001.102-049.65:339.9

Бедь Богдан Ігорович,
*студент ОС «Магістр» кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Кушнар'єв Валерій Володимирович,
канд. культурології, доцент

БАЗОВІ ЗАСАДИ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ У ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Стрімкий прогрес цифрового суспільства, яке невпинно утверджується в усіх сферах соціального буття, зумовлений еventуальним проникненням інноваційних інформаційно-комунікаційних технологій, що у цілому є важливим науковим і практичним завданням. Пітер Друкер ² ще у 2000 р. визначив сучасну економіку як інформаційно-комунікаційну, яка не може функціонувати без упровадження найновіших технологій [1]. Сьогодні ми стикаємось з поняттям цифрової економіки, яке ідентичне з визначенням всесвітньо відомого ученого. Саме ці фактори зумовлюють залучення технічних, організаційних і правових заходів задля захисту інформації у глобалізованому світі як фундаментальної основи конкурентоздатності та кібербезпеки держави.

Більшість країн ЄС розглядають «Цифровий порядок денний ЄС» (Digital Agenda for Europe) як рамковий та приймають відповідні Національні програми розвитку Цифрового суспільства на 1–3 роки, де закладають пріоритетні середньострокові та короткотривалі цілі та індикатори досягнення таких цілей. Так, Німеччина прийняла вже другу програму, розраховану на 2017–2022 рр. [6].

Державні стратегії у царині захисту інформації сьогодні репрезентовані у таких законодавчих ініціативах, як Закон України «Про цифровий порядок денний України» дасть

² Пітер Фердинанд Друкер (1909–2005) – всесвітньо відомий американський учений австрійського походження, спеціаліст у галузі управління, бізнес-консультант світових корпорацій, називав себе «соціальним екологом».

змогу досягти цілей, визначених в Концептуальних засадах проекту «Цифрова адженда України – 2020» («Цифровий порядок денний» – 2020)» [6].

«Цифровізація» України має орієнтуватися на міжнародне, європейське та регіональне співробітництво з метою інтеграції України до ЄС, входження України в європейський і світовий ринок електронної комерції та послуг, банківської і біржової діяльності і т. д., співробітництво та взаємодію на регіональних ринках. Саме «цифровізація» повинна допомогти Україні інтегруватися з європейськими та глобальними системами, бо саме глобалізація і є результатом розповсюдження інформаційно-комунікаційних технологій» [7].

Задля ефективного функціонування та оптимального управління економікою, державою і суспільством загалом постає необхідність роботи з надвеликими масивами даних і технології та їх інтелектуальної аналітичної обробки, що в сукупності актуалізує проблему технічного захисту інформації (далі ТЗІ) як невід'ємної складової забезпечення національної безпеки.

«Велика кількість завдань із забезпечення інформаційної безпеки держави вирішуються правовими методами шляхом вдосконалення нормативно-правової бази у сфері забезпечення інформаційної безпеки, зокрема захисту інформаційних ресурсів, протидії кіберзлочинності, захисту персональних даних, а також правоохоронної діяльності в інформаційній сфері» [3].

Базовим законом, який регулює суспільні відносини, пов'язані з віднесенням інформації до державної таємниці, засекречуванням, розсекречуванням її матеріальних носіїв та охороною державної таємниці з метою захисту національної безпеки, є Закон України «Про державну таємницю» [4]. Також відносини у сфері охорони державної таємниці регулюються «Конституцією України», законами України «Про інформацію» та «Про доступ до публічної інформації».

Основи державної політики у сфері захисту інформації інженерно-технічними заходами в Україні визначає «Концепція технічного захисту інформації в Україні» (далі Концепція). «Концепція має забезпечити єдність принципів формування і проведення такої політики в усіх сферах життєдіяльності особи, суспільства та держави (соціальної, політичній, економічній, військовій, екологічній, науково-технологічній, інформаційній тощо) і служити підставою для створення програм розвитку сфери ТЗІ» [5]. Діяльність із технічного захисту інформації регламентують також закони України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», «Про електронний цифровий підпис».

Державний стандарт України 3396.2-97 «Захист інформації. Технічний захист інформації» установлює терміни та визначення понять у сфері ТЗІ, які «є обов'язковими для використання підприємствами та установами усіх форм власності і підпорядкування, громадянами – суб'єктами підприємницької діяльності, міністерствами (відомствами), центральними і місцевими органами державної виконавчої влади, військовими частинами усіх військових формувань, представництвами України за кордоном, які володіють, використовують та розпоряджаються інформацією, що становить державну чи іншу передбачену законом таємницю або є конфіденційною інформацією, яка належить державі» [2]. Тобто, цей стандарт містить унормований комплекс понятійно-категорійного апарату означеної предметної галузі.

Отже, європейський вектор розвитку України, намагання інтегруватися у світову економіку, досягнення макроекономічної стабілізації спонукає як до імплементації міжнародних нормативно-правових актів, так і створення національної законодавчої бази, яка регламентує діяльність у царині захисту інформації в умовах постійного реформування економіки, системних політичних і соціальних трансформацій в умовах військової загрози.

Література

1. Белей О. І. Цифрове суспільство та інформаційно-комунікаційна економіка в Україні [Електронний ресурс] / О. І. Белей, Н. О. Меник // Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок : тези доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції, 17–19 травня 2018 року, Львів. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2018. – С. 13–15. – Режим доступу : http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/49521/2/2018_Belei_O_I-Tsyfrovo_suspilstvo_ta_informatsiino_13-15.pdf. – Заголовок з екрана.

2. ДСТУ 3396.2-97. Захист інформації. Технічний захист інформації. Терміни і визначення. – Київ : Держстандарт України, 1998. – 11 с.
3. Манжай О. В., Манжай І. А. Правові засади захисту інформації: підручник / О. В. Манжай, І. А. Манжай. – Харків : Панов, 2020. – 162 с. : іл
4. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII (Редакція станом на 24.10.2020) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text>. – Заголовок з екрана.
5. Про затвердження Концепції технічного захисту інформації в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 1997 р. № 1126. Із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 938 (938-2011-п) від 07.09.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1126-97-%D0%BF#Text>. – Заголовок з екрана.
6. Цифровий порядок денний України : Проєкт Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>. – Заголовок з екрана.
7. «Цифрова адженда України – 2020» («Цифровий порядок денний» – 2020)» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ucc.org.ua/uploads/files/58e78ee3c3922.pdf>. – Заголовок з екрана.

УДК 021.1/.2

Бондар Ігор Віталійович,
*аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ*

Науковий керівник:
Салата Галина Володимирівна,
д-р. іст. наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТА ЗАГАЛЬНООСВІТНІ ФУНКЦІЇ БІБЛІОТЕК ЯК СОЦІАЛЬНОЇ ІНСТИТУЦІЇ

На сьогодні перетворення та новації інформаційного середовища вимагають від бібліотек відповідних трансформацій як соціальної інституції.

Основоположними функціями бібліотек протягом усього періоду їхнього існування була комунікаційна та інформаційна діяльність, що направлена на комунікацію з користувачем, вивчення та задоволення їхніх потреб [1, с. 196].

У межах комунікаційної функції бібліотека організовує комунікацію особи з соціальною пам'яттю всього людства, що передбачає користування накопиченим цивілізацією культурним надбанням. Бібліотека входить до системи соціальної комунікації, забезпечує створення, обробку, зберігання і розповсюдження документованих текстів громадського користування [2, с. 18].

Сучасна бібліотека створює можливості для членів суспільства задовольняти свої інформаційні потреби на знання через сукупність документів, накопичених у фондах, а також використовуючи для цих цілей інформаційні ресурси інших бібліотек та установ. На сьогодні функціонування соціальних інституцій здійснюється завдяки інтенсивному міжбібліотечному обміну оцифрованими зібраннями та значну кількість передплатених ресурсів, що дає можливість бібліотеці має змогу акумулювати бібліотечно-інформаційні ресурси книгозбірень, фондів, архівів, сховищ світу. До того ж необхідно зазначити, що інформаційні потреби користувачів можуть бути найрізноманітнішими, вони можуть стосуватися тих чи інших сфер професійної діяльності, загальноосвітні, дозвіллеві та питань, пов'язаних з повсякденням тощо [2, с. 18].

Комунікаційна та інформаційна функції пов'язані між собою, що передбачає процес підготовки та передавання інформації, тобто технологічно налагоджений процес комунікації із користувачем. До того ж поняття «комунікація» у контексті розгляду інституційних характеристик бібліотеки служить більшою мірою для визначення принципів соціальної взаємодії.

Технічна і технологічна модернізації бібліотечної діяльності забезпечили зміцнення інформаційно-комунікаційної функції бібліотеки щодо надання відповідних послуг користувачеві. До того ж технологічна функція набуває повноправного суб'єкта інформаційного простору. Основний напрям якої – різними способами та методами збирати і зберігати інформацію та знання в електронному вигляді, тобто оцифрування колекцій в фондів, а також співпраця з видавництвами, бібліотечно-архівними установами та окремими авторами щодо надання електронного примірника. Слід виокремити, що бібліотека бере активну участь у формуванні документного потоку, проводить його аналітико-синтетичну обробку, систематизує й оцінює інформаційно-знаннєві ресурси. Здійснюючи систематизацію та каталогізацію документів, довідково-бібліографічне обслуговування, книгозбірня створює основу для багатьох сучасних інформаційних та знаннєвих процесів [3, с. 30].

Особливість інформаційної функції сучасної бібліотеки полягає в тому, що вона реалізується, тісно взаємодіючи з іншими суб'єктами інформаційного процесу та використовуючи різні канали поширення інформації.

Сучасне бібліотечне обслуговування ґрунтується не тільки на використанні фонду документів конкретної бібліотеки, а також використовує фонди інших бібліотек. На сучасному етапі використання нових можливостей цифровізації документопотоку, що надає переваги щодо доступу до інформації у будь-який час та незалежно від місця знаходження користувача. Таким чином. Для задоволення потреб користувача (освітніх, культурних, дозвілєвих) бібліотеки застосовують всі можливості надати доступ користувача не тільки до документованої інформації, яка знаходиться у фондах, а також до її серверів.

Бібліотека надає віртуальні послуги з пошуку загальноосвітньої інформації. Слід наголосити, що сучасна бібліотека стає інформаційно-комунікаційним центром, котрий концентрує та розподіляє документні потоки.

Сучасна публічна бібліотека, окрім традиційних форм надання послуг, активно впроваджує нові технологічні засоби комунікації, які сприяють формуванню її нового іміджу бібліотек, завдяки якому підвищується інтерес читачів до використання можливостей бібліотеки., формуючи культурні та інформаційні потреби, впливає на мотиви користувача, розкривають інформаційно-культурний потенціал закладу, розширюють межі бібліотечної інформаційно-комунікаційної діяльності.

Література

1. Вилегжаніна Т. Публічні бібліотеки України в інформаційному просторі: правові аспекти діяльності. *Бібліотечна планета*. 2005. № 4. С. 4–6.
2. Гарагуля С. Бібліотека в інформаційному суспільстві. Орієнтація на читача. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 6. С. 17–23.
3. Головаха С. Наукова бібліотека у соціальних мережах. *Бібліотечний вісник*. 2013. № 1. С. 29–32.

УДК 026:069]:004

Забіянов Євген Володимирович,
аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Новальська Тетяна Василівна,
доктор історичних наук, професор

ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ МУЗЕЇВ ЯК СКЛАДОВА ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОГО ТРЕНДУ

Однією з головних тенденцій сучасного розвитку людської цивілізації є формування нового інформаційного простору. Інформаційні технології проникають у сучасну куль-

турну сферу та допомагають створити нові умови для збереження культурної спадщини. Цей процес супроводжується появою різних за змістом і технічним втіленням нововведень в музейній галузі [5, с. 75].

Як особливий багатофункціональний інститут суспільства музеї покликані збирати, зберігати, науково досліджувати та забезпечувати громадськість історичними та культурними джерелами, зібраннями предметів – свідчень епохи в усій сукупності форм, видів та носіїв пам'яті, артефактів, які транслюють певний культурний код нації, виховують «візуальну культуру» і зберігають репрезентативні та унікальні рухомі та нерухомі пам'ятки [3, с. 5]. Як правило, в музеях зберігаються також унікальні документи архівного та бібліотечного профілю (актові документи, творчі рукописи, рукописні книги, стародруки та рідкісні видання тощо).

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства, пов'язаному із посиленням ролі інтернету як ефективного інструменту розповсюдження інформації, музейні установи переходять на новий етап своєї діяльності. Музейні спеціалісти шукають нові форми доведення інформації до своїх потенційних користувачів.

Найпоширенішою формою взаємодії музеїв в умовах розвитку сучасних інформаційних технологій та електронних комунікацій є інтеграція їх інформаційних ресурсів у віртуальний простір. Передусім це пов'язано із суспільним розумінням необхідності збереження культурної спадщини на засадах оцифрування музейних фондів; створення комфортного середовища для використання інформаційних ресурсів музеїв; розширення їх краєзнавчої діяльності [7, с. 225].

Веб-ресурси музеїв поступово відходять від дзеркального відтворення діяльності реальних установ і набувають усе більш самостійного характеру та перетворюються на експериментальні майданчики для реалізації музейних проєктів [4, с. 4].

Намагаючись йти в ногу з часом у швидкозмінному цифровому середовищі, особливо в межах викликів COVID-19, музеї України вже вдало дистанційно розширюють цифровізацію своїх колекцій та виставляють її в загальний доступ онлайн [1], надають вільний доступ до своїх бібліотечних фондів, створюючи комфортне віртуальне середовища як для повсюдного навчання так і для дослідницької роботи. Саме через електронні бібліотеки, як складову віртуального середовища музею, користувачі отримують віддалений доступ до повних текстів видань та документів. Тому, завдяки розгортанню цифрової еволюції культурних установ, музеї зривають нові завіси і діляться з віртуальними відвідувачами чимось більшим, що дозволяє значно розширити спектр послуг. Такий підхід дозволяє музеям стати новим видом комунікатора науки, використовуючи вже наявні відкриті наукові матеріали [2].

Так, зібрання «Електронної бібліотеки» Одеського художнього музею (<http://ofam.od.ua/publications/>) містить доступні для ознайомлення оцифровані видання пов'язані з музеєм: 85 каталогів колекції музею та виставок за більш ніж 100 років, альбоми, буклети, випуски «Вісника Одеського художнього музею» з кольоровими ілюстраціями, публікації наукових співробітників різних періодів і тематичної спрямованості.

Скористатися цифровими копіями періодичних видань кінця XIX – початку XX століття, рідкісних та старовинних книг з історії та археології Півдня України і Криму пропонує електронна бібліотека археологічного музею-заповідника «Херсонес Таврійський» Херсонесіка (<http://www.library.chersonesos.org/>). Кількість усіх видань, що зберігаються в самій бібліотеці науково-дослідного закладу, перевищує 30 тисяч томів, але скористатися фондами закладу може лише обмежена кількість дослідників. За своїм статусом ця бібліотека є закритою, обслуговує тільки наукових співробітників самого заповідника та вчених, пов'язаних договорами про спільні дослідження. У зв'язку з цим бібліотека музею почала та продовжує проєкт з оцифрування рідкісних видань і розміщенню їх в мережі інтернет. Для інтернет-аудиторії електронний ресурс музейної книгозбірні зібрав і помістив на своїх сторінках чудову колекцію електронних копій видань з історії, археології, нумізматики, мистецтва, географії та інших дисциплін. Книги ці зараз складають дорожочіну основу її колекції, що постійно поповнюється.

Online-бібліотека Державного політехнічного музею при Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» (<http://museum.kpi.ua/lib/>) до уваги своїм інтернет-відвідувачам, дослідникам та науковцям презентує електронні колекції різноманітних документів. Серед яких – книги, фотографії, карти та креслення, історичні мапи, аеро- та супутникові фотознімки Києва

та околиць, сучасні публікації за матеріалами наукових читань та конференцій, що проводяться в музеї, матеріали з історії КПП та ін. Науково-дослідний й культурно-освітній заклад, модернізуючи свою діяльність у висококонкурентному інтернет-середовищі, намагається якомога більше підвищити цінності музею серед його нинішніх і майбутніх відвідувачів.

Електронна бібліотека Дніпропетровського історичного музею (<http://www.museum.dp.ua/library.html>) розкриває та популяризує фонд наукової бібліотеки закладу, що становить понад 30000 книг, журналів і газет. У віртуальному просторі вже представлені книги, повнотекстові статті, довідки, інформаційні повідомлення та відеоматеріали, які присвячені історії краю, його видатним постатям; музейні видання з проблем музеєзнавства, краєзнавства, охорони пам'яток, археології, етнографії, релігієзнавства, мистецтвознавства, літературознавства, історії книги та книжкового мистецтва, природи краю; а також бібліографічні матеріали публікацій наукових співробітників музею.

Отже, знайомство з сайтами художніх, культурно-історичних, етнографічних, історичних, історико-художніх музеїв, музеїв-заповідників та ін. України дозволило виявити електронні бібліотеки цих установ з цифровими колекціями різного профілю і призначення.

Безперечно, інтеграційні процеси музеїв у напрямі формування електронного ресурсу культурної спадщини найчіткіше виявляються в: створенні унікальних цифрових колекцій; поглибленні процесів формування інформаційного середовища культурної та наукової спадщини; підвищенні рівня краєзнавства. Застосування в цій сфері сучасних інформаційних технологій відкриває великі перспективи та можливості. При цьому установи самі визначають який «контент» культурних пам'яток буде доведений до користувачів, а відтак наскільки широко їх онлайн-колекції фондів зможе бути представлені і затребувані суспільством. Це стало поштовхом до нового – цифрового – етапу в освоєнні духовних і матеріальних цінностей минулого [6, с. 519]. У зв'язку з переведенням значної кількості фондів у цифровий формат, формуються різноманітні сховища інформації з відкритим доступом. Таким чином, розвиток електронних бібліотек в рамках формування електронних ресурсів музеїв збігається із світовими тенденціями та стає складовою загальнокультурного тренду.

Література

1. Андрощук, Г. COVID-19 і музеї: економічний вплив, цифровізація, комунікація, безпека [Електронний ресурс] / Г. Андрощук // Юридична газета. – 2020. – 22 червня. – Режим доступу: <https://yur-gazeta.com/publications/practice/inshe/covid19-i-muzei-ekonomichniy-vpliv-cifrovizaciya-komunikaciya-bezpeka.html>, – Назва з екрану. – [Дата звернення: 09.04.2021].
2. Буцикіна, Є. Музеї після локдауну: відкриваючи нові напрямки руху [Електронний ресурс] / Є. Буцикіна // KORYDOR: журнал про сучасну культуру. – 2020. – 6 серпня. – Режим доступу: <http://www.korydor.in.ua/ua/opinions/museums-after-lock-down.html>, – Назва з екрану. – [Дата звернення: 09.04.2021].
3. Дубровіна, Л. Архіви, бібліотеки, музеї – джерельна основа національної пам'яті, культурної спадщини України / Л. Дубровіна, А. Киридон, І. Матяш // Бібліотечний вісник. – 2017. – № 1. – С. 3 – 10.
4. Куценко, С. Ю. Особливості використання Інтернет-технологій у вітчизняній музейній практиці / С. Ю. Куценко. – Умань: ВПЦ «Візаві», 2017. – 196 с.
5. Куценко, С. Ю. Особливості популяризації та представлення музейних зібрань у мережі Інтернет / С. Ю. Куценко // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції «Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та перспективи розвитку»: Зб. наук. праць. – Переяслав-Хмельницький, 2019. – Вип. 50. – С. 76 – 79.
6. Сирота, Л. Збереження культурної спадщини в Україні: використання цифрових технологій / Л. Сирота // «Știință, educație, cultură», conferință științifico-practică internațională (2020; Chișinău). Conferința științifico-practică internațională «Știință, educație, cultură» = Международная научно-практическая конференция «Наука, образование, культура»: Сборник статей / науч. ком.: Захария С. К. (председатель) [и др.]. – Комрат: КГУ, 2020. – Т. 1: Экономические науки. Сельское хозяйство и перерабатывающая промышленность. Информационные технологии, математика и физика / сост.: Т. И. Раковчена, Р. Н. Коврикова. – С. 518 – 521.

7. Шемаєв, С. О. Форми взаємодії бібліотек, музеїв, архівів у сучасному інформаційному просторі / С. О. Шемаєв // Вісник Харківської державної академії культури. – 2014. – Вип. 42. – С. 222 – 231.

УДК 316.774-042.3

Кравець Дар'я Віталіївна,
студентка Університету митної
справи та фінансів,
м. Дніпро, Україна

Науковий керівник:
Туболец Ірина Іванівна,
кандидат економічних наук, доцент

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА СУСПІЛЬСТВО

Роль та значення засобів масової інформації в житті сучасного суспільства важко переоцінити. Вони настільки міцно вкорінилися в нашої повсякденності, що ми навіть уявити собі не можемо свого існування без них. Для нас стало, доволі повсякденним переглядати останні новини по улюбленому телеканалу, дізнаватися рахунок футбольного матчу на спортивному сайті через мережу Інтернет, слухати прогноз погоди на день на хвилях FM-радіостанцій. Бурхливий розвиток інформаційних технологій, що розпочався в середині 20 століття заклав основу формування суспільства взагалі нового типу – інформаційного суспільства. Засоби масової інформації займають у розвитку суспільства особливе місце. Їх вплив на людину починається у самому ранньому віці і продовжується на протязі всього життя. А взагалі, в сучасному світі засоби масової інформації взяли на себе значну функцію з формування свідомості людей, вихованню їх ціннісних орієнтацій, смаків, поглядів, звичок, вподобань. Людина, яка раніше сама не стикалася з тією чи іншою проблемою, завдяки можливостям засобів масової інформації, змогла познайомитися із найрізноманітнішими виявленнями суспільного життя, скласти про них певне уявлення та сформувати до них певне відношення [1].

ЗМІ не лише виконують інформативну функцію, але пропагують ідеї, погляди, вчення, політичні програми і беруть, таким чином, участь у соціальному управлінні.

Будь-яка нормальна людина спілкується з навколишнім світом. Незважаючи на, здавалося б, безмежність можливостей, людина все ж є невеликою часткою «сконструйованого системного обміну із зовнішнім середовищем: прийом й переробка інформації здійснюються нею в точній відповідності з особливими властивостями її психіки. Один і той же факт описується й оцінюється різними людьми по-різному» [2].

ЗМІ традиційно впливають на суспільну свідомість та поведінку людей, спонукаючи їх до досягнення тієї чи іншої мети. В періоди еволюційного розвитку структури та функцій ЗМІ, як правило, вносять вклад в стійке функціонування суспільства в цілому. Проте, в перехідну епоху розвитку суспільства окремі структури ЗМІ здобувають інші темпи життя, вони можуть розвиватися поза співфункціонування один з одним та суспільством в цілому, що проявляється у вираженні ідей та інтересів, іноді далеких від суспільних потреб. Все, що ми дізнаємось про наше суспільство та навіть про світ, в якому ми живемо, ми дізнаємось із ЗМІ, - вважає німецький соціолог Н. Луман. З іншого боку, про самі ЗМІ ми наслухалися такого, що не можемо вірити цьому джерелу. Ми упираємось їх впливу, підозрюючи, що нами маніпулюють.

Те, що засоби масової інформації мають величезний вплив на особистість та, дуже часто повністю, формують суспільну думку, незаперечний факт. Ми щодня отримуємо з преси новини та інформацію, яка на сімдесят відсотків не підлягає перевірці. Ми одночасно не завжди можемо сказати собі «Так, я там був, це правдива інформація», і тому повинні просто приймати такі новини на віру, формуючи свою думку із побаченого або почутого, що, на жаль, не завжди буває вірно та правдиво. Підростає покоління, формує свої погляди та смаки практично на сто відсотків завдяки журналам, розважальному телебаченню та Інтернету, дорослі люди, які читають газети та які вважають перегляд

щоденних телевізійних новин обов'язковим, дуже великий процент інформації, що до них надійшла та яку переробили в розмовах із сім'єю, друзями, колегами, поступово починають вважати власною думкою. Висновок такий – засоби масової інформації та комунікації формують практично вісімдесят відсотків особистої та суспільної думки [1].

Особливістю масово-інформаційних процесів останнього часу є їхня «демасифікація» – можливість вибору для індивіда тієї інформації, яку він сам хоче отримати, а не яку йому нав'язують ззовні, хоча це й пов'язано з певними труднощами технічного й політичного плану.

Крім того, далеко не кожна людина має талант відділяти зерна від половини в тій інформації, що їй пропонують, тому й існує такий ефект, коли, за виразом Г. Тарда, «під впливом преси в суспільстві створюється колективна свідомість, об'єднана атмосферичною оболонкою, коли певні якості індивідів взаємно позначаються одне на одному, а їх дії зливаються в унісон, спрямовуються загальною течією ідей й пристрастей. Така духовна єдність індивідів породжується одночасністю їхніх переконань, що формуються пресою»[3].

За даними соціологічних досліджень, телебачення займає одне із ведучих місць в силу виховного впливу після сім'ї та школи, являється каналом інтенсивної соціалізації. Суттєвою особливістю сприйняття дитиною являється перевага емоційного відношення до об'єктів дійсності при відсутності глибоких знань про них. Немає сенсу сперечатися про користь та шкоду телебачення. Існуючу ситуацію в даній сфері педагог змінити не в змозі. В наш час особливо гострою стала проблема телевізійного насилля. Практично у всіх сучасних серіалах, фільмах, і навіть мультфільмах існує відеоінформація розбою. Термін «телевізійне насилля» давно використовується в науковій лексиці та об'єднує в себе демонстрацію нанесення пошкоджень або шкоди персонажам телевізійних програм або фільмів. Існує безліч досліджень, результати яких свідчать, що перегляд сцен насилля по телепрограмам та фільмам орієнтує молодь до наступної агресії. Було доведено, що теленасилля може стати причиною збудження агресивної поведінки. Давайте згадаємо відомий фільм Олівера Стоуна «Природжені вбивці». Після його виходу по світу прокотилася хвиля грабежів, розбоїв, вбивств, скоєних молодими людьми, які після арешту стверджували, що наслідували героїв цього фільму.

Окрім негативного впливу ЗМІ на молодіжну поведінку, можна виділити декілька позитивних моментів:

ЗМІ тримають молодь в курсі подій, що відбуваються, таким чином, видаляючи «інформаційний голод»; підвищують загальну, в тому числі і політичну культуру населення; служать для взаємного інформування влади та населення; знімають соціальну напругу; створюють характерні для сучасної масової культури ідеальні особистісні зразки та норми поведінки, які проектується на молодіжну субкультуру та теми поведінки. В цьому зв'язку особливий інтерес видає аналіз як позитивних, так і негативних моделей соціальної поведінки, які розмножуються через канали ЗМІ, оскільки це має пряме відношення до розуміння змістовного контексту та механізмів соціалізації підлітків[2].

Отже, «інформація сьогодні сучасний варіант «дволикого Януса» - однією рукою він сіє «розумне, добре й вічне», а іншою кидає в землю зуби дракона, з яких, згідно з легендою, виросте зло».

Єдиним виходом, є критичне ставлення до інформації, що до нас надходить, та вміле її використання. А ЗМІ можна побажати лише більшого професіоналізму та меншої заангажованості.

І тоді сміливо можна просуватися у дійсно «інформаційне суспільство».

Література

1. Поняття та сутність ЗМІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ru.osvita.ua/vnz/reports/journalism/25491/>
2. Вплив змі на свідомість людини [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.volodarka-rda.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=2488:2015-02-18-09-18-31&catid=66:2012-03-20-14-19-23&Itemid=97
3. Різун, В.В. Основні теорії масової комунікації і журналістики: навч. посіб. / В.В. Різун – К.: Центр Вільної Преси, 2010. – 258 с.

*Лисенко Тарас Валерійович,
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
*Поплавський Михайло Михайлович,
д-р пед. наук, професор*

ІННОВАЦІЙНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ ЯК МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ СУЧАСНИМ ВИКЛИКАМ І ЗАГРОЗАМ

Ситуація навколо інформаційно-аналітичних центрів (далі в тексті – ІАЦ) впродовж перших десятиліть ХХІ століття, і це стосується не лише зарубіжних, але й українських, свідчить про зменшення впливу та зниження їх авторитету, як важливих посередників між владою та суспільством, за останні 30 років.

Не в останню чергу, це пов'язано виникненням «професійної філантропії», коли донори перейшли до короткострокового фінансування окремих проектів з розрахунком на високий результат, що змушує аналітичні центри міняти стратегію залучення коштів й залучати чимало порівняно невеликих короткострокових грантів під конкретні проекти, посилювати спеціалізацію діяльності, щоб зберегти конкурентоздатність на переповненому «ринку ідей».

До цього додаються зміни в характері влади і політичного процесу в багатьох країнах, що призводить до посилення тиску на неурядові організації, який пов'язаний з використанням правових та неправових інструментів для обмеження чисельності, ролі і впливу аналітичних центрів в різних регіонах світу.

І, мабуть, найголовніше, непроста ситуація з прискоренням технічного прогресу та вимогами швидкого оцінювання та аналізу подій, що спровокувала посилення конкуренції на світовому ринку ідей. Те, що раніше традиційно вважалося компетенцією ІАЦ, нині потрапляє до сфери інтересів громадських організацій, ЗМІ, консалтингових і юридичних фірм. Це піднімає питання про розвиток інноваційного потенціалу ІАЦ, щоб останні змогли протидіяти сучасним викликам і загрозам. Вони повинні навчитися працювати по-новому та адаптуватися до швидко мінливих економічних і політичних, бо інакше теж опиняться під загрозою зникнення. Втрата актуальності традиційних методів впливу і комунікації стає загрозою самому існуванню ІАЦ, які повинні бути готові відмовитися від колишніх «правил гри» та реалізувати свій потенціал в сфері інновацій та адаптації.

Інновації або смерть – такий вибір імперативного змісту формулює Аманда Беннет у своїй замітці «Думка: чи застаріли аналітичні центри?» у 2015 році [2], з якого випливає приреченість ІАЦ на здійснення інновацій. Зміни, які відбулися у соціально-політичній площині на світовій арені, – від використання нових технологічних майданчиків і «збільшених даних» до успіху консалтингових структур та вражаючих інвестицій у людський капітал, – свідчать про те, що ІАЦ сьогодні постали перед новими викликами. До вищезначених, опираючись на дослідження «Всесвітній індекс-рейтинг аналітичних центрів 2018 року», варто додати формування все більш ворожого політичного середовища, припинення діяльності після виконання завдань, недостатня розвиненість інституційно-адаптаційних можливостей, скорочення фінансування політичних досліджень державними та приватними донорами, або ж фінансування з боку державних і приватних донорів не ідей та інститутів, окремих короткострокових проектів [3].

Враховуючи вищезначені та інші виклики, слушною є думка О. Маєвської, яка наголосила: «Застарілі методи діяльності й традиційна академічно орієнтована модель не спроможні забезпечити подальший стабільний розвиток, тому перед “мозковими центрами” постає завдання пошуку нових моделей функціонування, комунікативних стратегій, модернізації методів діяльності та адаптації до нових умов» [1, с. 150].

Глобалізація ідей, безперервні технологічні інновації і поява «мережевого суспільства», як нової соціальної структури (дію якої можна прослідкувати на прикладі трансформації динаміки політичного процесу в епоху Твіттера), дають підстави говорити

про необхідність вироблення ІАЦ ефективних інноваційних стратегій. Серед них однією з ключових є стратегія поширення інформації та зовнішніх зв'язків, яка ґрунтувалася на необхідному балансі між академічністю і швидкою трансляцією інформації та результатами аналізу. У цьому ключі можна згадати діяльність лабораторії Dracopoulos Family iDeas Lab при Центрі стратегічних і інноваційних досліджень (США), що надає оброблену авторську інформацію в доступному та привабливому мультимедійному форматі. Або ж ефективну інформаційну кампанію Amnesty International (Великобританія), яка у процесі боротьби за права іммігрантів, біженців, політ'язнів та багатьох інших груп ефективно та регулярно використовує ЗМІ та соціальні мережі, а її медійний центр збирає та поширює останні новини та експертні оцінки, відеоматеріали з актуальною інформацією з усіх кутків планети.

Інноваційний потенціал ІАЦ в новітніх реаліях також прямо залежить від актуальності та доступності досліджень, від ефективного доведення результатів до громадськості і політичного керівництва. Як у випадку з Інститутом Брукінгса (США), працівники якого не лише застосовують технології цифровізації, але й ведуть активну діяльність в блогосфері (в рамках наукових програм пишуть пости для блогів об'ємом в 500-800 слів та заохочують до активності в соцмережах і ЗМІ). Чи діяльність Pew Research Center (США), який використовує «Базу фактів» як «майданчик в реальному часі» для пошуку новин і статистичних даних, що складається з глибоких інтерактивних наукових статей у формі постів в блозі об'ємом не більше 1000 слів.

З огляду на політичну динаміку в суверенних державах, транскордонний характер нагальних проблем сучасності та конкуренцію між ІАЦ, важливим фактором підвищення їхнього інноваційного потенціалу є результативніша та активніша співпраця між собою, а ще «транснаціоналізація» роботи, що передбачає залучення іноземних вчених і взаємодії із зарубіжними центрами. До цього потрібно додати створення нових аффіліцій та партнерств, а також діалог з різними інститутами і товариствами, що досить успішно сьогодні демонструють Фонд Карнегі за Міжнародний мир (США), Центр Hindu Centre for Politics and Public Policy (Індія), Фонд Фрідріха Еберта-FES (Німеччина) та ін.

Сучасні дослідники (К. Яскіте, Р. МакДоналд, Я. Шуманн та ін.) виділяють 5 ключових факторів для збільшення інноваційного потенціалу ІАЦ: 1) довгострокове фінансування основної діяльності та формування резервів; 2) рішуче керівництво з новим поглядом та лідерськими якостями; 3) гнучкі взаємини з працівниками, що посилює «культурний консенсус» навколо інновацій; 4) мережеві зв'язків зі споживачами і колегами; 5) чітка стратегічна місія.

Отже, як ми бачимо, ІАЦ сьогодні опиняються в полоні серйозних загроз і викликів, які примушують їх інноваційно розвиватися, враховуючи підвищену конкуренцію, технологічний прогрес, нестабільну політичну ситуацію, зміни в характері споживання інформації, обумовлені глобалізацією, та інформаційну насиченість цифрової епохи. Важливо розуміти, що цей час багатьма центрами може бути використаний для «перезавантаження» та вдосконалення, і лише ті, хто зможе переорієнтуватися та підвищити свій інноваційний потенціал у цей період біфуркацій через ефективне впровадження новітніх технологій, бізнес-моделей та ефективних підходів до розробки-надання політичних рекомендацій, будуть флагманами інформаційно-аналітичного дискурсу ХХІ століття.

Література

1. Маєвська О. Діяльність «мозкових центрів» на сучасному етапі: загрози та виклики / О. Маєвська // Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. – 2019. – Вип. 26. – С. 145 – 151.
2. Bennett, A. Opinion: Are think tanks obsolete? The Washington Post. 2015. October 05. / Amanda Bennett. – Access mode: <https://www.washingtonpost.com/news/in-theory/wp/2015/10/05/are-think-tanks-obsolete> (date of application: 19.04.2021)
3. McGann, J.G. 2018 Global Go To Think Tank Index Report. Think tanks and civil societies program. The lauder institute, University of Pennsylvania, 2019. 266 p. / James G. McGann. – Access mode: https://repository.upenn.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1017&context=think_tanks. (date of application: 19.04.2021)

*Макарова Олена Ігорівна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського;*

Науковий керівник:
*Польовик Світлана Миколаївна,
канд. наук із соц. комунікацій*

ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ НА ДЕРЖАВУ І СУСПІЛЬСТВО

Діджиталізація – це якісно новий тип інформаційних та телекомунікаційних технологій, що охоплюють і змінюють всі сфери сучасного життя, хоча і знаходиться в процесі формування, але вже сьогодні володіють потужним потенціалом, що надає при їх реалізації шанс на досягнення державами лідируючих позицій за ключовими напрямками соціально-економічного розвитку [2].

Грунтуючись на сучасних дослідженнях, необхідно відзначити, що діджиталізація істотно впливає на культуру та соціум, що відображається в трансформації структури цінностей, зразків поведінки, традиціях, ритуалах [1]. Крім цього, медійні персоналії через засоби комунікацій соціалізують і підтримують соціальний контроль, а також сприяють інтеграції суспільних груп в залежності від інтересів. Під впливом інформаційних та телекомунікаційних технологій відбувається процес навчання, встановлення соціального контролю. Однак, не можна не відзначити, що цифрові технології несуть у собі і заміщення або витіснення реальних занять, іноді аж до відмови від професійної діяльності.

Відомо, що розвиток цифрових технологій – Інтернету, мобільних телефонів, комп'ютерів – з кожним роком стає все більш доступним для населення Землі. Як показують дані, сучасні домогосподарства частіше мають мобільний телефон, ніж доступ до електрики або чистої води. В середньому 8 з 10 чоловік в країнах, що розвиваються, володіють мобільними телефонами. За десятиліття число користувачів мережі Інтернет зросла більш ніж в три рази: з 1 мільярда у 2005 році до приблизно 3,2 мільярда в 2021 [3]. Розширення доступу до Інтернету в значній мірі підвищило виробництво і споживання інформації по всьому світу. Саме тому, і організації, і люди і уряди наразі знаходяться на зв'язку більше, ніж будь-коли раніше.

Однак, діджиталізація в світі поширюється не рівномірно і майже 60% населення світу не беруть участі в цифровій економіці. В даний час населення Землі становить 7,4 млрд. людей, з них користуються мобільним телефоном 5,2 млрд. чол., число користувачів мережі Інтернет – 3,2 млрд. чол. і 1,1 млрд. чол. мають Інтернет з високою швидкістю [3]. Таким чином, розвиток діджиталізації не привів до нівелювання соціальної і економічної нерівності в світі. Нерівність зберігається і продовжує рости як в розвинених країнах, так і в країнах, що розвиваються.

В даний час великі надії пов'язують з тим, що впровадження нових інформаційно-комунікаційних технологій дозволить удосконалювати технологічні процеси і підвищувати якість продукції, оптимізувати організацію в різних областях діяльності, сприятиме поліпшенню здоров'я і якості життя людей. Розширюються можливості їх застосування в економіці, управлінні, виробництві штучного інтелекту. Але розвиток штучного інтелекту має діалектичні, суперечливі, часто негативні особливості. Новатор сучасності – Ілон Маск виступаючи перед Національною асоціацією губернаторів США, заявив: «Штучний інтелект – фундаментальний ризик для людства» [1]. За його словами, це область розробки, яку необхідно регулювати на державному рівні, а також штучно обмежувати швидкість, з якою такі технології поширюються. «Штучний інтелект – рідкісний випадок, коли необхідно бути проактивними в області державного регулювання, просто реагувати на досягнення в цій галузі недостатньо, тому що одного разу може з'ясуватися, що вже пізно, людству необхідно впоратися з штучним інтелектом, і швидко», – підкреслив Маск [1].

У сучасному світі значимість діджиталізації є пріоритетом для будь-якої держави. Відомі випадки, коли інформаційно-комунікаційні технології породили протестні рухи в різних країнах, де прикладним інструментом для вираження невдоволення правлячим режимом послужили соціальні мережі: Facebook для організацій протестів, Twitter для

поширення інформації, а YouTube для трансляції подій на весь світ. До ризиків діджиталізації можна також віднести можливість тотального стеження з боку держави.

Інформаційно-комунікаційні технології принесли в життя людини як можливість отримувати інформацію з будь-якої Інтернет-платформи, навчатися завдяки їм, створювати сайти, знімати репортажі, відеоролики, розміщувати їх на просторах Інтернету, так і перетворили людину в інертного споживача. Подія, яке не отримала висвітлення в медіаспільноті, наче і не має цінності. Тобто, цифрові медійні платформи є могутньою силою і не просто несуть ідеологію «в маси», а самостійно створюють реальність: економічну, політичну, культурну, соціальну.

Отже, діджиталізація – це комплексний процес, що зачіпає всі сфери життя, і відбувається це в масштабах всього сучасного світу. Новий тренд розвитку інформаційно-комунікаційних технологій дозволив представляти, запам'ятовувати, зберігати і передавати інформацію, сприяв досягненню більш ефективного розвитку економіки, що в кінцевому результаті впливає на поліпшення якості життя. У той же час інформаційно-комунікаційні технології несуть небезпеку зміни фізичного, духовного та культурного життя людини, трансформації соціальних зв'язків в суспільстві, що впливає на безпеку і стабільність держави.

Література

1. Володенков С. В. Роль информационно-коммуникационных технологий в современной политике / С. В. Володенков // Науч. ежегодник Ин-та философии и права Урал. отд-ния Рос. акад. наук. – 2018. – Т. 18. – Вып. 2. – С. 69-86.
2. Жосан Г. Стан розвитку діджиталізації в Україні / Г. Жосан // Економічний аналіз. – 2020. – Том 30. – № 1. – Частина 2. – С. 44-52.
3. Теске Г. П. Влияние информационно-коммуникационных технологий на человека и общество / Г. П. Теске, Т. Ю. Радиловская // Челябинский гуманитарий. – 2019. – № 2 (47). – С. 26-32.

УДК 021:001.102

Сисова Юлія Василівна,
аспірантка Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Салата Галина Володимирівна,
доктор історичних наук, доцент

ІНФОРМАЦІЙНИЙ РИНОК ЯК СФЕРА ФАНДРАЙЗИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БІБЛІОТЕК

Як показує досвід розвинених країн світу, з розвитком інформаційних технологій інформація перетворилася на звичайний товар, який стає наймасовішим об'єктом ринкових відносин. Відтак, формування інформаційного ринку стало суттєвою особливістю розвитку фандрайзингової діяльності бібліотек на сучасному етапі.

Інформаційний ринок за масштабами і темпами зростання, у більшості розвинених країн світу, значно випередив ринок матеріальних продуктів і послуг. Водночас, саме поняття «інформаційного ринку» ще не є повністю визначеним, його змістовне наповнення змінюється разом зі зміною підходів до визначення інформаційної сфери і відрізняється в різних країнах.

До визначення поняття «інформаційний ринок» застосовується ряд підходів. Скажімо, дефініція може бути визначена як сфера товарного обміну, де формується попит, пропозиція та ціни на інформацію, або як ринок, де предметом обміну є специфічний товар – інформація. Проте інформація – категорія нематеріальна. Її не можна побачити очима, потримати у руках і т.д. і т.п., тобто продати саму інформацію неможливо, адже продати можна лише право на її використання [3, С.11].

Якщо ж переробити (інформацію у певний продукт (книгу, аналітичну довідку, бібліографію, базу даних тощо) або послугу (підготувати та провести конференцію, виставку, презентацію) і надати споживачу у необхідному для нього вигляді, то ми отримаємо товар, який має певну ціну і підлягає купівлі-продажу. Цей товар стає економічною категорією, потрапляє до сфери обміну, впливає на всі соціально-економічні процеси розвитку суспільства і відповідно підпорядковується всім вимогам і законам ринку [3, С.15].

Таким чином, найбільш змістовним тлумаченням цього поняття буде: інформаційний ринок – це система правових, соціально-економічних та виробничих відносин, які формуються за умов існування різних форм власності та конкуренції, в процесі обміну інформаційними продуктами та послугами між виробниками та споживачами з метою задоволення інформаційних потреб [3, С.16].

Закон України «Про науково-технічну інформацію» так визначає інформаційний ринок: «Це сукупність правових, економічних та організаційних відносин з приводу продажу та купівлі інформаційних ресурсів, технологій, продукції та послуг» [2, С. 345].

Сучасний світовий інформаційний ринок діє за своїм основним законом – виробляти тільки те, що потрібно споживачу, і має тільки йому притаманні характеристики:

- інформація та ІПП спрямовані на забезпечення інформованості суспільства в цілому, інформаційне забезпечення державних установ, наукових досліджень та розробок, підприємств усіх форм власності, процесів підготовки та перепідготовки кадрів;

- інформація та ІПП мають тривалий життєвий цикл і можуть бути використані декілька разів;

- інформація носить соціальний і насамперед інтернаціональний характер, не має кордонів та обмежень [5, С. 44].

Аналіз діяльності інформаційних об'єктів показав, що всі проблеми інформаційного попиту вирішуються шляхом здійснення маркетингової діяльності. Тобто важливою для розуміння сфери фандрейзингової діяльності бібліотек є інформаційна пропозиція. Поняття «інформаційна пропозиція» охоплює переробку інформаційних ресурсів, тобто логічної сукупності інформації, представленої на матеріальних носіях, які мають реквізити і дозволяють ідентифікувати інформацію.

Розширення і поповнення інформаційного ресурсу бібліотеки як у традиційній документній, так і в електронній формі, організація ефективної системи його використання сприяє повній реалізації бібліотекою своїх функцій соціальної інституції. В сучасних ринкових умовах удосконалення структури бібліотечно-інформаційного ресурсу, його змістовне збагачення, раціональне зберігання і використання можливе лише на основі залучення додаткових та альтернативних джерел фінансування і корпоративно-партнерської діяльності. Новою тенденцією в фандрейзинговій діяльності західних бібліотек на сьогодні є інформаційне посередництво, яке, до деякої міри, вже виходить за межі традиційного бібліотечно-інформаційного обслуговування [1, С. 23].

Аналізуючи інформаційний ринок, бібліотеці необхідно досліджувати як споживачів, так і конкурентів. Бібліотека має визначити свої можливості на ринку, скласти перелік сильних і слабких сторін. Необхідно теж врахувати вплив зовнішніх факторів: зміну структури населення, характеристики ринку друкованої й іншої інформаційної продукції, стереотипи поведінки людей, їх вільний час тощо. Бібліотеці потрібно сформулювати ринкову мету і визначити цільові групи користувачів бібліотеки. Вона має організувати постійне вивчення потреб цільового ринку, щоб на його основі створювати й пропонувати свої послуги. Крім того їй необхідно інформувати потенційних споживачів про себе, свої функції і можливості, асортимент інформаційних продуктів і послуг тощо [1, С. 23].

Державні бібліотеки за умов впровадження додаткового платного обслуговування та використання отриманих коштів для покращення безоплатного обслуговування отримують додаткові можливості для підвищення прибутковості й ефективності господарської діяльності у межах державного підприємництва [4, С. 25].

Потенційним ринком платного обслуговування виявилася ділова громадськість, яка потребує інформації для розвитку бізнесу, але не вважала за доцільне створювати власні інформаційні відділи. Бібліотеки виявилися здатними забезпечити сферу бізнесу необхідною інформацією швидше, ніж внутрішньофірмові автоматизовані системи [4, С. 25].

Розвиток і здешевлення комп'ютерних технологій призвели в усьому світі до запровадження численних проектів, пов'язаних зі зберіганням і розповсюдженням інформації в електронному вигляді. Електронні документи значно розширюють можливості комер-

ційного використання фондів бібліотеки. Тенденція до підвищення якості електронних інформаційних продуктів і здешевлення комп'ютерних технологій свідчить про перспективу зростання обсягів продажу електронних інформаційних продуктів і послуг [4, С. 26].

Таким чином, вивчення поняття, структури, особливостей та сучасних напрямів розвитку інформаційного ринку є однією зі складових успішного проведення фандрайзингової діяльності бібліотеками і потребує постійного дослідження питання.

Література

1. Єрмолаєва Г. Еволюція поглядів на зміст: завдання управління бібліотекою в умовах ринкових перетворень (90-ті рр. XX ст. – початок XXI ст.) / Г. Єрмолаєва // Вісник Кн. Палати. – 2006. – № 12. – С. 30-33.
2. Закон України. Про науково-технічну інформацію: Закон України: Затверджено 25 черв. 1993 р. // Відомості ВРУ. – 1993. – № 33. – С. 345.
3. Петрова Е.А. Современный информационный рынок: микроэкономический анализ закономерностей формирования и развития / Е.А. Петрова. – М.: Гелиос АРВ, 2004. – 128 с.
4. Соловйова М. Комерційна діяльність бібліотек: закордонний досвід / М. Соловйова // Вісник Кн. Палати. – 2007. – № 3. – С. 24-27.
5. Чубукова О.Ю. Економіка інформації: ринок продуктів та послуг / О.Ю. Чубукова. – К.: Нора-прінт, 2001. – 343 с.

УДК 004:[352/354].07

Таран Володимир Олександрович,
студент ОС «Магістр»
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Матвієнко Оксана Володимирівна,
д-р пед. наук, канд. техн. наук, професор

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДЕРЖАВНИХ ОРГАНАХ

В контексті визначення основних засад та напрямків автоматизації діяльності органів державного управління та місцевого самоврядування слід зазначити, що одним із пріоритетних напрямків державної політики сучасності є вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування в напрямку формування їх участі у розвитку інформаційного суспільства та активного впровадження інформаційних технологій в діяльність зазначених органів. Орієнтування державних органів на використання інноваційних засобів у роботі з інформацією відбивається на їх інформаційному забезпеченні. Внаслідок цього актуальними стають питання вдосконалення та уніфікації процесів роботи з інформацією, яка в свою чергу є базою інформаційних відносин органів місцевого самоврядування з населенням відповідної адміністративно-територіальної одиниці. Нові вимоги висуваються до пошуку та аналізу інформації, з метою прийняття управлінських рішень, спрямованих на розв'язання проблем життєдіяльності територіальної громади та реалізацію її інтересів. Актуалізується процес розповсюдження інформації про діяльність органів місцевого самоврядування, зокрема через відповідні офіційні веб-сайти чи портали, для можливості забезпечення прозорості, відкритості функціонування державних органів, підвищення оперативності зворотного зв'язку та ефективності їх поточної роботи [5].

Інформаційно-аналітичні системи (ІАС) органів державної влади та місцевого самоврядування почали створюватися як наслідок прагнення державних органів мати у своєму розпорядженні максимально повну, цілком достовірну, актуальну інформацію щодо реального становища справ, динаміки окремих процесів, прогнозування наслідків

розвитку життєдіяльності України та світу на ближню та дальню перспективу з метою підтримки інформаційно-аналітичної діяльності органів державної влади, направленої на забезпечення прийняття ефективних рішень [4].

Інформацію, яка використовується в органах державного управління, можна класифікувати за різними напрямками та ознаками. На підставі результатів систематизації поглядів різних учених запропоновано поділ інформації, що використовується в державному управлінні, на вхідну й вихідну; внутрішню та зовнішню; офіційну й неофіційну; загальну та галузеву; горизонтальну й вертикальну; інформацію про минуле, сьогодення й майбутнє; інформацію, призначену для керівника суб'єкта управління та для інших посадових осіб; усну, електронну, подану на паперових носіях; універсальну та спеціалізовану. Інформація для прийняття управлінських рішень має відповідати критеріям актуальності, своєчасності, повноти, доступності, адекватності для прийняття відповідних управлінських рішень. Обсяги та зміст інформації, потрібної суб'єктам управління, залежать від масштабу й важливості управлінського рішення, кількості й характеру параметрів, які керуються та регулюються в керованій системі, кількості варіантів можливого стану й поведінки об'єкта управління, величини та різноманітності спричинюваних внутрішніх і зовнішніх дій, кількості та якості показників, які характеризують результати роботи системи, структури.

Технологія і методика створення ІАС охоплює наступні види діяльності:

- збір, аналіз і деталізацію вимог до ІАС, визначення пріоритетів реалізації даних вимог та постановка завдань по їх реалізації, визначення вимог по архітектурі технічного забезпечення, надійності, безвідмовності, захисту від несанкціонованого доступу та визначення складу оброблюваних даних;

- розробка проектних рішень на всіх напрямках побудови ІАС, визначення складу джерел актуальної інформації, способів передачі інформаційних даних, складу додатків для роботи з інформацією та організації доступу до даних, а також проектування архітектури, баз даних та інших структурних елементів ІАС;

- розробка аналітичних додатків для роботи з інформацією, вибір та налаштування інструментальних засобів збору, перетворення і зберігання даних, а також організація доступу користувачів до даних, розробка документації для користувачів та інші види робіт для успішного функціонування ІАС [1].

Для експлуатації функціональної частини інформаційно-аналітичних систем у державному управлінні, поряд із технічним (апаратна складова), лінгвістичним (мовна складова), ергономічним (складова зручності), організаційним та правовим, використовується програмне забезпечення, яке є їхньою технологічною базою. Між вхідними і вихідними елементами обміну інформацією у комп'ютерній системі знаходиться електронний продукт різних рівнів – операційні системи, системи управління базами даних, прикладне забезпечення і сама інформація. Інформаційно-аналітичне забезпечення державного управління вимагає ефективного програмного забезпечення, за допомогою якого вся система державного управління працювала б як єдине ціле. Завданням держави у цьому напрямі є об'єднання всіх підрозділів (окремих ланок управління) в єдину інфраструктуру, що дозволило б налагодити ефективний зв'язок між учасниками інформаційно-комунікаційного процесу. Нова роль держави у створенні такої інфраструктури полягає не у жорсткому управлінні всією системою та її елементами, а у встановленні стратегічних орієнтирів прозорості інформаційних відносин на основі розуміння загальної логіки та тенденцій суспільного прогресу. Для реалізації ефективних і прозорих взаємовідносин між державою та громадянином в інформаційній сфері саме впровадження функціонально-технологічних механізмів інформаційно-аналітичного забезпечення стає необхідним у системі державного управління [2].

Основними вимогами до єдиного телекомунікаційного середовища інтегрованої ІАС є забезпечення достатніх пропускних спроможностей комп'ютерної локальної мережі та її дієздатності в умовах впливу різноманітних дестабілізуючих факторів, таких як ДДоС-атаки, хакерські вторгнення тощо. У зв'язку з високим державним статусом операцій по обміну інформацією в інтегрованій інформаційно-аналітичній системі набирає особливу вагу інформаційна безпека та захист інформації. Проблема забезпечення інформаційної безпеки інтегрованої інформаційно-аналітичної системи є комплексною, та для її розв'язання необхідно об'єднати законодавчі, адміністративні, організаційні й програмно-технічні заходи [1]

Практично в усіх органах державної влади та місцевого самоврядування України реалізується інформаційна підтримка поточної роботи на рівні окремих ПК з набором типових офісних програмних продуктів, таких як текстові процесори, електронні таблиці та інші компоненти офісного набору програм. Більшість органів виконавчої влади застосовують локальні комп'ютерні мережі. Разом з тим органи державної влади та місцевого самоврядування гостро відчують недостатність інформаційного забезпечення своєї діяльності. Єдиний підхід до подолання цього стану полягає у створенні державної інформаційно-аналітичної системи, яка з технічного та технологічного погляду є глобальною обчислювальною мережею інформаційно пов'язаних між собою структурних елементів, які є, у свою чергу, інформаційно-аналітичними системами відомств та міжвідомчими системами. Результативність функціонування інформаційно-аналітичної системи прямо пов'язана з інформатизацією регіонів [3].

До завдань інформаційного забезпечення діяльності органів влади та місцевого самоврядування можна віднести такі:

- розробка і реалізація глобальної інформаційної політики на базі органів державної влади й місцевого самоврядування;
- інформування населення через ЗМІ про діяльність органів державної влади та місцевого самоврядування, про ухвалені ними нормативно-правові акти, заяви, виступи, зустрічі керівних осіб та про інші заходи;
- формування разом з іншими структурними підрозділами органів державної влади та місцевого самоврядування соціально-економічних та організаційних умов для ефективного функціонування ринку інформаційних послуг на території місцевої територіальної громади;
- аналіз та моніторинг суспільної думки серед населення адміністративно-територіальної одиниці;
- інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;
- комплексний захист інформації в інформаційно-аналітичних системах;
- інформатизація відділів та управлінь органу державної влади;
- забезпечення інформаційних та документаційних технологій у відділах органів державної влади та місцевого самоврядування на базі сучасних інформаційних та програмно-технічних комплексів роботи з документаційною інформацією;
- вивчення сучасного ринку інформаційних та телекомунікаційних послуг;
- збір первинної інформації в межах територіальної громади;
- адміністрування офіційного веб-сайту державного органу влади;
- співробітництво з регіональними та державними інформаційними центрами, узагальнення та розповсюдження досвіду роботи з питань місцевого самоврядування [5].

ІАС органів влади мають передбачати рішення та компоненти, що реалізують їх подальшу інтеграцію в інформаційно-аналітичні системи. Найважливішим завданням інформаційно-аналітичних систем, крім іншого, є підтримка єдиного телекомунікаційного середовища органів державної влади та місцевого самоврядування, що забезпечує інформаційну безпеку всіх учасників інформаційних процесів у державному управлінні. В інформаційно-аналітичних системах передбачається також створення Центру управління ІАС, на який покладаються такі завдання як розмежування доступу до розподіленого банку даних державних інформаційних ресурсів, управління обміном даними та електронним документообігом між органами влади, виконання аналітичних досліджень за міжгалузевими напрямками, управління та підтримка телекомунікаційного середовища інформаційно-аналітичних систем та ін. [4].

Література

1. Захарова І.В. Основи інформаційно-аналітичної діяльності / І.В. Захарова, Л. Я. Філіпова. – К. : ЦУЛ, 2013. – 336с.
2. Карпенко О.В. Функціонально-технологічні механізми інформаційно-аналітичного забезпечення органів державного управління /О.В. Карпенко // Дис. канд. наук. – К.: НАДУ, 2010. – 240 с.
3. Коваль Р.А. Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів влади / Р.А. Коваль. – Автореф. дис. канд. наук. – Запоріжжя, Класичний приватний університет, 2008. – 24 с.

4. Нестеренко О.В. Методологія використання сучасних інформаційних технологій в інформаційно-аналітичних системах органів державної влади / О.В. Нестеренко // Реєстрація, зберігання і обробка даних. № 1. – 2004. – с. 62-74.

5. Петрова І.О. Інформаційне забезпечення органів місцевого самоврядування в сучасній Україні / І.О.Петрова. – Вісник ЧДУ. Наукові праці. – Вип.134. – 2011. – с. 45-48.

УДК 37.018.46:323.3-057.34]:004

Тимченко Марія Сергіївна,
студентка відокремленого підрозділу
«Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв»

Науковий керівник:
Єрмолаєва Ганна Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ПОРТАЛ «ДІЯ. ЦИФРОВА ОСВІТА» ЯК ПЛАТФОРМА ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ДЕРЖСЛУЖБОВЦІВ

Зараз в Україні відбувається формування суспільства знань, збалансованого цифрового простору, швидкий розвиток перспективних цифрових технологій для інформатизації більшості технологічних процесів, зокрема освіти, культури та державної служби.

За останніми дослідженнями – 42% громадян ЄС не мають базових цифрових навичок. В Україні не володіють базовими цифровими навичками ще більше громадян – 53%. Але ж від рівня цифрової грамотності залежить не лише комфорт проживання в країні цифрових сервісів, а й конкурентоспроможність кожної людини, її вміння опиратися фейкам та дбати про свої дані онлайн. Простими словами, цифрова грамотність так само важлива сьогодні, як вміння писати, читати і говорити [1].

Пріоритетними заходами для цифрової трансформації суспільства і розвитку комп'ютерно-технологічної платформи України є розроблення й впровадження на державному рівні процедур забезпечення необхідних рівнів досконалості електронних освітніх ресурсів, їх рецензування, стандартизації та сертифікації, створення відповідних національних стандартів, їх гармонізація з міжнародними [2]. Для визначення нових процесів з'являються такі терміни як: медіаграмотність, цифрова грамотність, цифрова освіта.

Медіаграмотність, медійна грамотність – рівень медіакультури, досягнений медіаосвітою, що стосується вміння користуватися інформаційно-комунікативною технікою, виражати себе і спілкуватися за допомогою цих медіазасобів, свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, відділяти реальність від її віртуальної симуляції – розуміти реальність, сконструйовану медіаджерелами, осмислювати владні стосунки, міфи і типи контролю, які вони культивують [3].

Цифрова грамотність, технологічна грамотність – здатність працювати індивідуально або колективно, використовуючи ресурси, інструменти, процеси і системи, які відповідають за оцінювання інформації, отриманої через медіа-ресурси, і використовувати таку інформацію для вирішення проблем, здобуття знань [4].

Цифрова освіта – це освіта, яка головним чином функціонує за рахунок цифрових технологій, тобто електронних транзакцій, які реалізуються шляхом використання Інтернету. XXI століття – це час великих перетворень, становлення інформаційного суспільства, пришвидшеної інноватизації та мережових зв'язків, тому об'єктивним є питання формування мережі закладів для надання цифрової освіти в Україні.

Дія. Цифрова освіта – проєкт, що курує Міністерство цифрової трансформації України. А безпосередньою розробкою освітніх серіалів займалися в студії онлайн-освіти EdEra. Також, підтримку в розробці надавали компанії Google, Microsoft, Академія ДТЕК, CISCO та багато інших провідних компаній. Проєкт втілено за підтримки швейцарсько-української Програми EGAP, що фінансується Швейцарською агенцією з розвитку та співробітництва та реалізується Фондом Східна Європа та Фондом Innovabridge. Мета про-

екту – навчити цифровій грамотності українців. Вільний доступ до освітніх серіалів на національній онлайн-платформі з цифрової грамотності – один із шляхів досягнення цієї мети. Цифрова грамотність українців буде однією з національних конкурентних переваг, що дозволить комфортно проживати в країні.

У межах цифрової освіти останнім часом все більшу вагу набуває «мобільна освіта», тобто:

- людей поважного віку, які взагалі не мають цифрових навичок (саме для них створені перші базові курси, а також – гостьовий курс із мобільної грамотності);
- батьків та дітей (фокус на онлайн-безпеку);
- дорослих людей із базовими цифровими навичками, поглиблення яких дозволить їм залишатися конкурентоспроможними на ринку праці (спеціалізовані, поглиблені курси, опанування нових професій);
- молодь (школярів та студентів) і молодих професіоналів (курси нових цифрових професій).

Для навчання обрано інноваційний формат освітнього серіалу: замість уроку – серія, замість рівня – сезон. До проєкту запрошено як експертів-викладачів, так і українських селебріті, яких звично бачити в кадрі та які розважають, підтримують діалог, жартують, імпровізують.

На платформі Дія. Цифрова освіта для кожного охочого наразі серед інших доступні такі освітні серіали:

- Базові цифрові навички
- Серіал для батьків «Безпека дітей в інтернеті»
- Цифрові навички для вчителів
- Цифрова грамотність державних службовців 1.0. на базі інструментів Google
- Сучасне резюме та пошук роботи онлайн
- Зірки е-демократії
- Тренінг для тренерів
- Штучний інтелект
- Цифрові технології для людей з інвалідністю
- Штучний інтелект для школярів

Усі освітні серіали є безкоштовними. Майже щомісяця на онлайн-платформі з'являються нові спеціалізовані та нішеві курси для підприємців, lifestyle-курси, курси нових цифрових професій. Наприкінці курсу кожен має змогу пройти фінальний тест і отримати сертифікат, що підтверджує здобуті навички.

Станом на перше січня 2021 року на платформі Дія. Цифрова освіта пройшли навчання понад 400 тисяч користувачів [6].

Сертифікати після проходження курсів з кредитами ЄКТС зараховуються як підвищення кваліфікації для державних службовців, відповідно до постанови КМУ №106. Наразі кредити вказані у таких серіалах, як «Кіберняні» та «Цифрова грамотність службовців 1.0. На базі інструментів Google».

Цифрова грамотність службовців 1.0. На базі інструментів Google – освітній серіал для держслужбовців, що складається з 15 серій по 3-9 хвилин. Освітній серіал охоплює можливості та особливості функціонування безкоштовних сервісів Google для використання в професійній діяльності та повсякденному житті. З усім різноманіттям онлайн-інструментів допоможе розібратися сертифікований тренер Google for Education, директор Академії цифрового розвитку – Антоніна Букач. А зірковим гостем освітнього серіалу є народний депутат Роман Грищук [1]. На сайті Дії. Цифрової освіти можна ознайомитись з даним серіалом, його програмою та авторизувавшись пройти курс і отримати сертифікат, що буде прирівнюватись до підвищення кваліфікації держслужбовця.

Цифровізація навчання дозволяє збільшити віртуальну мобільність працівників, дає змогу держслужбовцям України навчатись, підвищувати кваліфікацію та проходити стажування. Цифровізація освітніх послуг в Україні дозволяє конкурувати в межах єдиного європейського освітнього простору. Також актуальними є адаптація та запровадження міжнародно визнаних процедур стандартизації, сертифікації фахівців, зокрема державних службовців, щодо володіння ІКТ, формування і розвитку цифрової компетентності.

Виходячи з вище наведеного та за-для досягнення мети інноваційного розвитку країни, необхідно сформувати високий рівень трудового потенціалу, забезпечити ринок трудових ресурсів працівниками з цифровими вміннями, навичками і компетенціями,

новими спеціальностями й кваліфікацією відповідно до потреб сучасності. Це можливо при безперервній освіті, яка в умовах мережевої економіки може реалізовуватися на відкритих освітніх платформах, що працюють на інноваційних і цифрових засадах.

Література

1. Дія. Цифрова освіта // Міністерство цифрової трансформації України. Режим доступу : <https://osvita.diia.gov.ua>. (дата звернення: 25.03.2021).
2. Биков, В. Ю. Цифрова трансформація суспільства і розвиток комп'ютерно-технологічної платформи освіти і науки України // Матеріали методологічного семінару НАПН України "Інформаційно-цифровий освітній простір України: трансформаційні процеси і перспективи розвитку». 4 квітня 2019 р. / За ред. В. Г. Кременя, О. І. Ляшенка. – К, 2019. – С. 20-26.
3. Медіаграмотність: Підручник для вчителів / Сінді Шейбе, Фейз Рогоу/ Перекл. з англ. С. Дьома; за загал. ред. В. Ф. Іванова, О. В. Волошенюк. — К.: Центр Вільної Преси, Академія Української Преси, 2017. — 319 с.
4. Малицька, І. Д. ІКТ грамотність – вимога сучасних систем освіти зарубіжних країн (досвід США) / І.Д.Малицька // Інформаційні технології в освіті. –2009. – № 4. – С. 243–249.
5. Ліщинська, Л. Б. Тенденції та перспективи цифрової освіти в Україні / Електронні інформаційні ресурси: створення, використання, доступ: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет конференції 9-10 листопада 2020 р. – Суми / Вінниця : НІКО / ВНТУ, 2020. -С. 155-160.
6. E-Governance for Accountability and Participation Program.- Режим доступу : <https://egap.in.ua/projects/diia-tsyfrova-osvita/>. (дата звернення: 25.03.2021).

УДК 004.62:658

*Федіна Дарина Михайлівна,
студентка Національного авіаційного університету,
м. Київ*

Науковий керівник:
*Халецька Леся Пилипівна,
канд. іст. наук, доцент*

ЗАГРОЗИ ТА МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІДКРИТИХ ДАНИХ У БІЗНЕСІ

Відкриті дані є критично важливими для поліпшення цифрової грамотності та покращення загальної інфраструктури, оскільки вони є джерелом інновацій та можуть підтримувати послуги для громадян. Часто основна увага приділяється причинам, через які дані не можуть бути опубліковані, замість того, щоб переглянути, як дані можуть бути доступними як відкриті дані. Існує декілька пересторог при відкритті бізнес даних для публічного доступу.

Міф про те, що відкриті дані не приносять користі бізнесу, є класичним переконанням серед підприємств. Вони аргументовують це тим, що оскільки, відкриті дані доступні для громадськості безкоштовно, то вони не матимуть цінності, адеже все, за що ви не платите, не має ніякої цінності. З іншої сторони, підприємці бояться, що таким чином вони пригнучать лишню увагу з боку держави – інспекції від усіх можливих служб, перевірки, стрес і загроза бізнесу.

Наступна пересторога, заключається в тому, що розкриття комерційної таємниці призведе до зниження конкурентноспроможності, втрати позицій на ринку, відповідно втрати прибутку. Найчастіше за комерційною таємницею приховують дані про товар і його ціну, топто фактично ви не надаєте нову інформацію, тому що ціна на продукти вже відома і ваші дані ніяким чином не повпливають на ринкову ситуацію.

Якщо змінити свою тактику і відкрити ціни на продукцію, слідкувати за конкурентами і боротись з ними відкрито. Таким чином ви зможете перебудувати свою конкурент-

ну стратегію, вчасно, правильно і відкрито реагувати на зміни на ринковому полі базуючись на фактах, а не плітках. Це також дозволяє відкрито моніторити ціни на найбільш популярні продукти.

Також відкривається можливість зупинити підозрілі транзакції. Як приклад, слугуватиме ситуація з державним проектом по закупівлі камер, що мали б вимірювати температуру перехожих, який виник ще на початку пандемії у 2020 році. Ідея хоч і є досить цікавою, але не є популярною і ефективною. Першими хто зреагував на це були поставальники медичних продуктів, які сліdkували за ринком і тендерами на Прозоро. Завдяки цьому вдалось зекономити 30% державного бюджету[5].

Останнім страх, який виникає у бізнесменів та державий органів влади, що даними скористуються шахраї і отримують додаткову інформацію і скористаються нею для своїх махінацій. Така загроза звичайно, існує, але якщо ваші дані відкриті в межах публічної інформації, це дає змогу сконцентрувати свою увагу на захищенні справді цінних даних. Якщо будувати стратугію таким чином, це дозволить зекономити кошти на збиранні інформації про конкурентів і використати ці кошти для реалізації власних проектів або захисту даних. Що може стати ключовим рушієм для нового продукту чи інновації для компанії. Тому користуватись відкритими даними можна і потрібно, щоб правильно вести свій бізнес і конкурентну стратегію.

Більшість підприємств, які використовують відкриті дані, використовують їх для збагачення існуючого продукту. Наприклад, Google використовує відкриті транспортні дані у форматі GTFS (Загальна специфікація транзитного транспорту), щоб збагатити свої програми Google Maps і дозволити користувачам планувати свою поїздку за допомогою громадського транспорту. Програма Yelp, яка пов'язує людей з ресторанами та бізнесом, використовує дані муніципальних інспекцій охорони здоров'я, щоб інформувати користувачів про гігієнічну якість ресторану. Properati, стартап-компанія, що базується в Буенос-Айресі, Аргентина, використовує відкриті дані не тільки для збагачення своїх додатків та забезпечення кращого досвіду для користувачів, а й для залучення нових клієнтів.

Properati використовує відкриті дані, щоб збагатити свої послуги та дозволити покупцям знайти свій будинок своєї мрії (або принаймні настільки близько, наскільки вони можуть до нього дістатися). У випадку Буенос-Айреса, користуючись відкритими відкритими даними, користувачі можуть з'ясувати, чи є нерухомість, яка їх цікавить, близькою до державної школи та транспорту та як це впливає на ціни на подібні об'єкти в цьому районі[2].

Один із цих успішних міні-додатків базувався на переписі дерев Буенос-Айреса. Карта візуалізує розташування дерев, що викликають алергію (виділяючи багато пилку) на вулицях Буенос-Айреса. Карта допомагає пішоходам та велосипедистам спланувати свою подорож, щоб вони могли уникнути пилку, а також дозволяє майбутнім покупцям житла дізнатись про пилок, що спричиняє пилок та рослинність у їхній місцевості.

Засновник Properati, Мартін Сарсале, також є одним із засновників цивільної технічної сцени Буенос-Айреса. Як активіст і власник бізнесу, він розуміє важливість відкритих даних і те, як вони можуть сприяти розвитку бізнесу. Як частина політики компанії, Properati випускають власні відкриті набори даних в Інтернеті, щоб дозволити іншим створити додаткову економічну цінність на основі цих даних. Однак більшість підприємців не мають тих самих знань та досвіду, які мав Мартін щодо відкритих даних, і тому не знають, як ними скористатися, і можуть не бажати брати на себе ці сприйняті ризики.

Перевага відкритих даних може бути додатково посилена, якщо платформа та обмін відкритими даними захищається приватною індустрією разом із державними установами – культивуючи живу екосистему відкритих даних.

Завдяки відкритим даним держава буде краще контролювати ведення бізнесу, відслідковувати можливі махінації і розвивати малий і середній бізнес, який перебуває не у вигідному становищі. Завдяки пандемії відсоток малого і середнього бізнесу зменшився, а це негативно впливає на економіку держави. І останні зміни в законодавстві не повпливали на ініціативи підприємців. Адже на їхню думку загроз більше ніж можливостей. Саме тому потрібно вести відкриту політику завдяки чому зміниться і громадська дімку і збільшиться відсоток довіри.

Отже, відкриті дані мають значну економічну цінність, що включає можливості для стимулювання розробки нових продуктів та послуг, підвищення організаційної ефективності та отримання переваг для споживача – економія витрат, зручність, кращі про-

дукти. Це допомагає розвивати ініціативи організації щодо впливу на дані, створюючи більш прозору та універсальну платформу, що забезпечує можливості для творчості та експериментів. Крім того, це також допоможе організації у сегментації населення, таким чином, налаштовуючи та підтримуючи процес прийняття рішень. Це створює різноманітні ділові можливості, такі як вдосконалення нових продуктів та послуг, підвищення продуктивності організації та створення цілком нових напрямків бізнесу. Це також забезпечує переваги для споживачів, створюючи прозорість товару та ціни. Крім того, це дозволяє новим носіям інформації для споживачів забезпечувати зворотний зв'язок для підвищення та поліпшення якості послуг та товарів.

Література

1. Гапеев Л. Відкриті дані – шлях України до міжнародної спільноти. Держслужбовець 2019. № 4. С.20-21.
2. Відкриті дані для бізнесу – оксиморон чи нова модель ? *Open data handbook* веб-сайт. URL: <https://opendatahandbook.org> (дата звернення 23.02.2021)
3. Ковтун М. С., Хрякова Н. О. Відкриті дані в Україні: сутність та стан розвитку. Харків ; Форум Права, 2018. №2.С .66–73
4. Самоходський І. Україна і відкриті дані: що відбувається? веб-сайт. URL: <https://delo.ua/> (дата звернення 27.02.2021).
5. Як працює Державне підприємство «Медичні закупівлі України». *Міністерство здоров'я та освіти України*. веб-сайт. URL: <https://moz.gov.ua> (дата звернення 20.02.2021).

УДК 339.138:004.77]:001.82

Чорний Богдан Володимирович,
студент ОС «Магістр»
кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Новальська Тетяна Василівна,
д-р іст. наук, професор

ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТИНГ ЯК ЗАСІБ ПРОСУВАННЯ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ В ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОМУ СЕРЕДОВИЩІ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Чільні тенденції розвитку цифрового суспільства визначають динамізм перетворень у всіх галузях знань і модернізаційні трансформації всіх сфер життя під впливом повсюдного запровадження інноваційних технологій у глобалізованому світі. Нові виклики, перед якими постало людство у 2020 р. і тривають до сьогодні, тобто запровадження безпрецедентних карантинних обмежень через епідемічну небезпеку поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, значно актуалізували просування продуктів і послуг в інформаційно-комунікаційному середовищі. Також у зв'язку з високими темпами розвитку інтернет-технологій ця тема вимагає подальшого розроблення, позаяк інтернет-маркетинг є одним із сучасних дієвих інструментів маркетингу загалом.

Методологія досліджень охоплює багато питань організації наукової діяльності у визначеній науковій галузі [4]. Специфіка методології дослідження інтернет-маркетингу як засобу просування продуктів і послуг в інформаційно-комунікаційному середовищі передбачає її міждисциплінарне осмислення, адже знаходиться у векторі вивчення як економічних наук, так і в діапазоні дослідження дисциплін соціально-комунікаційного циклу. «Поняття про технології зобов'язує нас думати про способи і принципи організації досліджень у напрямку вивчення соціально-комунікаційних технологій» [3].

Основні методологічні підходи, які було використано для опанування означеної теми: соціально-комунікаційний, системний, парадигмальний (зادля перспективності подальшого розвитку інтернет-маркетингу як нового напрямку в сучасній концепції маркетингу). За професором В. В. Різуном, у цілому суть соціально-комунікаційного підходу полягає у фіксації, моніторингу, опису, аналізі та інтерпретації даних у системі понять соціально-комунікаційного інжинірингу [3]. У контексті предмета нашого дослідження, вивчення сайту підприємства як функціонального ресурсу, якому притаманний оригінальний дизайн, якісна навігація, юзабіліті найвищого рівня, результується у мінімазації вартості комунікації і її масштабованістю порівняно з традиційними засобами.

Використання загальнонаукових та спеціальних методів дослідження на емпіричному і теоретичному рівнях дослідження базувалося на загальнонаукових принципах єдності теорії і практики, системності, комплексності та усебічності пізнання. Кожний спеціальний дослідницький метод втілюється в практиці наукової роботи в систему стандартизованих прийомів обробки і узагальнення інформації. Основу дослідження становили такі методи:

- аналітичний – для опрацювання наукової літератури щодо актуальних концепцій та теорій маркетингу у тому числі щодо відкритого ринку у віртуальному кіберпросторі;
- типологічний – для виявлення атрибутивних характеристик і сукупності прийомів інтернет-маркетингу задля популяризації товару чи послуги та виявлення особливостей віртуального середовища як однієї із ключових медіа для бізнесу;

- системного і термінологічного аналізу для вивчення та осмислення інтернет-маркетинг як специфічного явища сучасного підприємництва, з властивою йому своєрідністю. Використання методу системного аналізу сприяло ґрунтовному осмисленню наявних визначень терміна «інтернет-маркетинг» (англ. Internet marketing) як теорії та методології маркетингової діяльності в новому гіпермедійному середовищі, визначальна мета якого полягає в отриманні максимального ефекту від потенційної аудиторії сайту. [2]. Використання методу термінологічного аналізу дозволило констатувати, що найоптимальніше сутність і зміст поняття «інтернет-маркетинг» втілює характеристика А. Ярликова: використання спеціальних інструментів задля просування товарів і послуг на ринку продавця за допомогою інтернет-технологій [5];

- синтезу для осмислення та вивчення інтернет-маркетингу як специфічного явища сучасного підприємництва, з властивою йому своєрідністю, дозволило інтерпретувати його як оптимальну реалізацію потенційних можливостей мережі Інтернет у виконанні чітко спланованих послідовних дій з метою найрезультативнішого вирішення маркетингових завдань кожного окремого підприємства задля підвищення його конкурентоспроможності.

- узагальнення інформації – для аргументованого висновку про зміцнення ролі інтернет-маркетингу в глобалізованому цифровому світі, збагачення потенційних можливостей в умовах карантинних обмежень;

- контент-аналіз був спрямований на кількісне вивчення контенту та рівня якісної інформації сайтів підприємств про пропоновані товари і послуги.

Отже, висвітлення застосованих методико-організаційних засад вивчення інтернет-маркетингу як засобу просування продуктів і послуг в інформаційно-комунікаційному середовищі сприяло раціоналізації процесу наукового дослідження та обґрунтуванню обраної оптимальної методології дослідження. На наше переконання, інтернет-маркетинг – специфічне явище сучасного підприємництва, з властивою йому своєрідністю, сутність якого полягає в оптимальній реалізації потенційних можливостей мережі Інтернет у виконанні чітко спланованих послідовних дій з метою найрезультативнішого вирішення маркетингових завдань кожного окремого підприємства задля підвищення його конкурентоспроможності. Магістральним висновком здійсненого дослідження є те, що зміна ролі інтернет-маркетингу в глобалізованому цифровому світі спонукає до досконалого володіння результатами здійснених теоретичних наукових пошуків, а це на практиці втілюється у найраціональніші технологічні й організаційні рішення просування продуктів і послуг в інформаційно-комунікаційному середовищі.

Література

1. Важинський С. Е. Методика та організація наукових досліджень : Навч. посіб. / С. Е. Важинський, Т. І. Щербак. – Суми: СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2016. – 260 с. – Режим доступу:

2. Мозгова Г. В. Інструменти інтернет-маркетингу та їх переваги для сучасних українських підприємств / Г. В. Мозгова // Ефективна економіка. – 2013. – № 10. – Режим доступу: [http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2429#:~:text=%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%2D%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%20%E2%80%93%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2,%2D%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%83\)%20%5B1%5D](http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2429#:~:text=%D0%86%D0%BD%D1%82%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D1%82%2D%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%20%E2%80%93%D1%86%D0%B5%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D1%82%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D1%80%D1%96%D0%B2,%2D%D0%BC%D0%B0%D1%80%D0%BA%D0%B5%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%B3%D1%83)%20%5B1%5D).

3. Різун В. В. Начерки до методології досліджень соціальних комунікацій / В. В. Різун // Психолінгвістика. – 2012. – Вип. 10. – С. 305–314. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psling_2012_10_44.

4. Стеченко Д. М. Методологія наукових досліджень : підручник / Д. М. Стеченко, О. С. Чмир. – Київ : Знання, 2007. – 317 с.

5. Ярлыков А. Інструменти Інтернет-маркетинга [Електронний ресурс] / А. Ярлыков // Эффективные инструменты Интернет-маркетинга. – 2013. – Режим доступа : <http://takmak51.ru/>.

УДК 050:02(477)"195/198"

*Шагайденко Тетяна Сергіївна,
аспірантка Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

*Науковий керівник:
Новальська Тетяна Василівна,
доктор історичних наук, професор*

УМОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ І ТЕМАТИКА ВІТЧИЗНЯНИХ БІБЛІОТЕКОЗНАВЧИХ ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАНЬ 50-80 РОКІВ ХХ СТ.

Середина ХХ ст. в Україні – це період тотальної централізації, ідеологізації, планування, несприйняття міжнародних тенденцій і орієнтація на внутрішні процеси. Докорінно змінити ситуацію не вдалося ні дисидентам, ні шістдесятникам, які намагалися відстояти історичну справедливість, відновити вільний розвиток української культури і критикували марксистсько-ленінські ідеї.

Зокрема, на бібліотекознавчу періодику 50-80-х років ХХ ст. впливали такі фактори: загальні процеси, які відбувалися у галузі бібліотекознавства, потреба науковців та фахівців в обміні, примноженні та поширенні інформації, політичний і соціально-економічний стан держави. Однак, незважаючи на це, періодика, яка стосується проблем бібліотекознавства, ще в період становлення і на сьогодні, залишається одним із важливих засобів соціальних комунікацій.

Буремні події, які відбувалися у 40-х – 50-х рр. ХХ ст., в Україні не повністю зупинили всі процеси, все ж таки продовжувала функціонувати фахові періодичні видання з бібліотекознавства. Зокрема, у 1940 році було засноване видання, яке трансформувалося, змінювало назви, однак продовжувало функціонувати аж до 1992 року. Йдеться про перший випуск часопису «Труды Харьковского государственного библиотечного института»; фундаментальний для бібліотекознавства журнал. Друга світова війна перервала виходи номерів часопису, але після відбудови, у 1956 році, все ж таки побачив світ другий номер видання уже під назвою «Ученые записки». Подальші випуски, зокрема третій, четвертий і п'ятий випускалися також під іншою назвою «Учені записки» з 1957 по 1960 у Харкові. На шостому випуску часопису вкорінюється знову нова назва «Наукові записки», втім незважаючи на часті перейменування суть і мета журналу незмінні – слугувати оплотом професіоналізму, джерелом наукових теоретичних і практичних знань для всіх фахівців не тільки бібліотекознавства, а й культури.

Серед авторського складу провідні науковці з бібліотечної галузі як Р. Гуревич, Л. Вовченко, С. Волкова, І. Корнейчик та інші. Невелике пом'якшення цензури дозволяє авторам довгий час досліджувати різноманітні теми книжкової й бібліотечної справи.

Друга половина 60-х років знову приносить зміни у процеси функціонування часопису, він переростає у науково-методичний збірник, виходить під егідою Книжкової палати України і продукує вихід у світ 15 випусків під назвою «Бібліотекознавство та бібліографія». Подальші номери, з шістнадцятого до тридцять першого виходять з іменем «Бібліотекознавство і бібліографія» під видавництвом Харківського державного університету ім. В. Н. Каразіна. З того часу і аж до 1992 року збірник мав високу наукову значимість серед вітчизняних і зарубіжних дослідників.

Ще одним не менш значущим виданням періоду радянської України був журнал **«Соціалістична культура»**. Перший номер вийшов у Києві в 1921 році під назвою «Путь к коммунизму». Спочатку журнал виходив у форматі агітаційної брошури, яка мала на меті проводити серед населення антирелігійну пропаганду й нав'язувати радянські принципи. Однак згодом, протягом 1926-1928 років ситуація дещо змінилася і на сторінках часопису почали з'являтися матеріали, які висвітлювали діяльність кінематографу й театру. Загалом журнал мав 12 назв, серед них: «Сільський Будинок», «За масову комуністичну освіту», «Колбуд», «Культурно-освітня робота», а у 1954 році отримав назву **«Соціалістична культура»**.

Часта зміна назв видання обумовлювалася прагненнями радянської влади змінювати суспільство, направляти до партійних ідеологічних пріоритетів й тримати на контролі настрої і навіть мислення людей. Ця тенденція поширювалася не лише конкретно на згадане видання, а й на всі галузі. Держава постійно продукувала якісь зміни в ладі, представляючи їх як закономірності буття країни, а періодика загалом мала бути «національною за формою й соціалістичною за змістом».

«1960-ті роки дещо розхитали сталінську монолітність партії, однак преса в цілому залишилася на боці консервативних сил компартійної номенклатури. Система управління пресою також не зазнала змін. Як і раніше, не можна було засновувати видань, які б знаходилися поза державним контролем» [1; с. 530].

Зазначимо, що до 1970 року журнал «Соціалістична культура» мав доволі вузьку аудиторію, адже призначався тільки для працівників сільських бібліотек, клубів, будинків культури, а тільки згодом поширювався на бібліотеки міст й культурні установи для робітників.

Серед тематичних напрямів журналу такі: театр, кінематограф, етнографія, музеєзнавство, інформація про функціонування закладів культури, огляди, репродукції, інформація про книгорозповсюдження і книговидавництво, а також значна кількість матеріалів публікувалася на літературну тематику, зокрема, переклади поетичних творів українською мовою.

«Значне місце на сторінках радянської періодики відведено проблемам української класичної літератури. Тогочасна періодика доволі часто вміщувала літературознавчі статті про життя і творчість класиків української літератури – І. Котляревського, Т. Шевченка, Марка Вовчка, С. Руданського, І. Нечуя-Левицького, М. Старицького, І. Карпенка-Карого, П. Грабовського, І. Франка, М. Коцюбинського, Лесі Українки, О. Кобилянської. Автори цих публікацій відомі радянські письменники та літературознавці намагалися з радянських позицій висвітлювати роль і місце класиків української літератури в утвердженні комуністичної ідеології й моралі, радянської культури, в боротьбі з українським буржуазним націоналізмом, релігією» [2; с. 465].

Втім видання відіграло важливу роль у формуванні суспільної свідомості й національної ідентичності, хоча питома вага теоретичних статей й аналітичних оглядів у змісті незначна. Редакція не могла функціонувати автономно від загальноприйнятих «правил» компартії. Тому відбиток радянського устрою, безумовно, був присутній на шпальтах журналу.

Таким чином, бібліотекознавча періодика того часу функціонувала у складних умовах, але на своїх сторінках, незважаючи на цензуру продовжувала підтримувати кращі традиції попередніх років і продукувала нові результати роботи тогочасних фахівців бібліотечної справи.

Література

1. Баранник М.В., Голобуцький П.В. Історія преси в Україні // Енциклопедія історії України: Т. 3: Е-Й / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. - К.: В-во "Наукова думка", 2005. - 672 с.
2. Рудий Г. Газетна періодика УРСР 1950-х років: особливості формування, функціонування, контент / Г.Рудий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського : зб. наук. пр. / НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського, Асоц. б-к України. – Київ, 2017. – Вип. 48. – С. 460–474.

УДК 655.42:005.332.7

Якуненко Єлизавета Анатоліївна,
студентка ОС «Магістр»
Київського національного університету
культури і мистецтв

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

ПОДІЄВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ДІЯЛЬНОСТІ КНИЖКОВИХ ВИСТАВОК І ЯРМАРОК

У сучасних умовах активного розвитку різних сфер життєдіяльності подієвий менеджмент відіграє важливу роль. Багато спеціалізованих установ починають співпрацювати задля досягнення більшого рівня впізнаваності на сучасному ринку послуг.

Організація масштабних книжкових виставок-ярмарок є найпопулярнішим засобом просування інформаційної продукції видавництва та книгарень. За допомогою виставок видавництва в першу чергу популяризують книгу, а якщо дослідити це питання більш глобально, то просування читання є їх надметою. Цьому також сприяє промоція книги не лише в Україні, а й світі – участь у міжнародних літературних, мистецьких проектах, фестивалях, книжкових виставках-ярмарках та ін. Цитуючи французького філософа Рене Декарта: «Читання книги – це ніби розмова з найкращими людьми минулих століть», погодимось, що читання є важливою складовою людського існування. «Саме книжкові виставки і ярмарки є віддзеркаленням стану і тенденцій на книжковому ринку України. Лише країни з розвинутою ринковою економікою можуть похвалитись виставково-ярмарковими заходами міжнародного масштабу» [1,1].

Найпопулярнішими українськими книжковими виставками-ярмарками є: «Книжковий Арсенал» [2], Львівський міжнародний BookForum («Book Forum Lviv», «BFL» або «Форум видавців у Львові») [6].

Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» (м.Київ) - це провідна платформа, яка реалізує подієвий менеджмент під час формування програми заходів. Адже «Книжковий Арсенал» є міжнародною подією, яка щороку збирає понад 100 іноземних гостей, більш як 200 видавців та культурних інституцій, понад 55 тисяч відвідувачів – поціновувачів книги. Тематика активностей фестивалю спрямована на залучення різновікової аудиторії, що забезпечує широке застосування заходу. Так, зокрема, метою «Книжкового Арсеналу» є створення дружнього простору репрезентації книги в усіх її проявах; стимулювання ефективного розвитку та взаємодії книжкової, літературної, мистецької сцен та ін. Досвід минулих років свідчить про проведення різнопланових заходів під час фестивалю: зустрічі з відомими українськими і зарубіжними письменниками, наукопоп-бесіди, дискусії, яскраві перформанси (літературні, музично-театральні, танцювальні), вистави, вечори музики, візуалізації різних проектів та ін. Наприклад, у 2019 році Дитячій програмі фестивалю на тему «Ось, власне!» для молодших читачів-відвідувачів була здійснена наймасовіша в історії автограф-сесія улюблених авторів та «жива бібліотека», спаринги, батли, «акваріум», дискусії й антидискусії тощо [2].

У зв'язку з надзвичайною ситуацією, що склалася в Європі та світі через поширення COVID-19, у 2021 відбудеться дистанційна професійна програма «Книжкового Арсе-

налу», місія якої спрямована на посилення експортних можливостей українських видавців і залучення іноземних літературних агентів до перекладу українських книжок. В онлайн-програмі «Література на експорт» передбачені зустрічі й воркшопи із закордонними експертами книжкової справи та українськими видавцями, серія лекцій англійською мовою про українську літературу. Також відзначимо конкурс на найкращий книжковий дизайн - Премія «Найкращий книжковий дизайн», проведення якого здійснюється з 2016 року за підтримки Goethe-Institut в Україні, Франкфуртського книжкового ярмарку і фонду Buchkunst. Цей «конкурс, який покликаний говорити про книжку як мистецький об'єкт і розвивати галузь в естетичному напрямку» [2].

Львівський міжнародний BookForum або «BFL» (відомий до 2018 року як «Форум видавців у Львові») – це найпотужніший книжковий ярмарок в Україні та водночас Львівський міжнародний літературний фестиваль. Засновниками та організаторами Міжнародного літературного фестивалю і Національного книжкового ярмарку є громадська організація «Форум Видавців». Ці потужні заходи об'єднують у своїй діяльності літературні акції, різні конкурси, презентації видавництва й авторів, літературні читання, автограф-сесії, тематичні фотозони, дискусії, круглі столи, яскраві перформанси, лекції і воркшопи, презентації книжок та автограф-сесії, концерти і кінопокази, публічні інтерв'ю, виставки, сценічні читання та безліч різних інтерактивів. Однією з найпопулярніших акцій є «Ніч поезії та музики non-stop». У різні роки почесними гостями фестивалю ставали Пауло Коельо, Оксана Забужко, Зигмунт Бауман, Іван Дзюба, Петер Вайдгаас, Роман Віктюк, Юстейн Гордер, Януш Леон Вишневський, Ерленд Лу, ДіБіСі П'єр, Фредерік Бегбеде, Марсі Шор, Енн Епплбом [4]. Івент-технології заходів літературного фестивалю реалізуються через «квести; вікторини; конкурс дитячих малюнків; наукові семінари «Між двох Левіафанів: життя, уява та письмо Станіслава Лема»; виставки та мистецькі проекти; літературні заходи; публічні дискусії «Дилеми Лема: дискусійні питання біографії Лема та його рецепції Львова»; презентації нових перекладів Станіслава Лема та зустрічі з перекладачами – С. Легезою, Л. Ворониною, А. Поритком; реальні та віртуальні мандрівки місцями Лема у Львові» тощо [3].

Популярними закордонними книжковими виставками є: Мінська міжнародна книжкова виставка-ярмарок [6], Книжковий ярмарок Франкфурт-на-Майне [11], Брюссельська книжкова виставка [12], Варшавська книжкова виставка (Warsaw Book Fair) [13].

У 2019 році на Мінському міжнародному книжковому ярмарку «Більше, ніж книги» ключовими темами фестивалю були «Рік малої батьківщини» та «II Європейські ігри». Івент-технології реалізовані через літературні екскурсії, поетичні маршрути, семінари, зустрічі з авторами, видавцями та художниками, презентації книг, круглі столи, автограф-сесії та майстер-класи [5].

Франкфуртський книжковий ярмарок (Frankfurter Buchmesse) – наймасштабніша книжкова подія у видавничій індустрії світу, де можна познайомитися з новинками та новими тенденціями в книговидавничій сфері, підписати нові контракти з видавцями та ін. На виставці представлені книги, журнали, газети та інші друковані та періодичні видання, атласи і карти, електронні засоби інформації, календарі, комікси, предмети мистецтва. Під час заходу івент-технології реалізуються через організацію семінарів, круглих столів, концертів та інших культурних активностей; зустрічі із відомими видавцями, агентами, письменниками, ілюстраторами, представниками бібліотек [10]. Також на ярмарку у вихідні дні активізуються косплеєри, які розважають веселощами відвідувачів. Серед поціновувачів книжкової справи багато яскраво і епатжно одягної молоді з оригінальним мейком та у яскравих перуках.

Брюссельська книжкова виставка (La Foire du Livre de Bruxelles) – це вагома культурна подія у видавничій справі Бельгії. Метою виставки-ярмарки є популяризація літератури та читання. З 2016 року особливу увагу організатори приділяють групам населення, які в силу обставин читають мало або взагалі не мають змоги читати: емігрантам, неписьменним, людям похилого віку, незрячим, людям, які потрапили в складні життєві ситуації тощо. Ідеєю виставки є прагнення зруйнувати віртуальні, психологічні, економічні й соціальні бар'єри між книжкою й аудиторією, менш підготовленою до читання [12]. Під час ярмарки у кожному павільйоні здійснюються різні заходи: майстер-класи, презентації книг та автограф-сесії, круглі столи, семінари, лекції, а також показ різноманітних міні-спектаклів.

Щорічна травнева Варшавська книжкова виставка (Warsaw Book Fair) – це майданчик для понад 1500 заходів, серед яких: цікаві семінари, різнопланові конференції, дебати, атракціони для дітей, художні і літературні заходи, літературні і галузеві нагороди, виставки, конкурси, зустрічі з авторами, ілюстраторами, письменниками та ін. Надзвичайно насиченими є заходи для молоді та дітей: фестивалі поп-культури із зонами фентезі, альпінізму, коміксів, а також науково-популярні зони [13].

В період пандемії COVID-19 сфера івенту зазнала значних змін, тому через специфіку вірусонебезпеки, проведення різноманітних масових заходів переносяться на невизначений термін або здійснюються у онлайн форматах, що пояснюється не бажанням ризикувати безпекою відвідувачів та учасників. Тож, з урахуванням усіх реалій сучасності, визначаються нові формати проведення масових заходів. Дієвим прикладом адаптації до сучасних умов є Франкфуртський книжковий ярмарок. У 2020 році захід було проведено у цифровому форматі на онлайнній платформі Frankfurt Conference. Професійно сформована цифрова програма заходу забезпечила реалізацію головних аспектів подієвого менеджменту для фахівців видавничої справи в режимі онлайн. Під час діджиталізованого перформансу були реалізовані такі івент-технології: дискусії; сесії запитань та відповідей; короткі бесіди з міжнародними експертами, які спрямовані на представників міжнародної видавничої галузі; обмін ідеями, професійним досвідом; налагодження нових контактів через створення віш-листів та перегляд профілів видавців [7].

Отже, подієвий менеджмент у видавничій (книжковій) сфері є дієвим чинником у приверненні широкої уваги аудиторії до конкретного заходу. В умовах сьогодення організатори виставок виходять за рамки можливого та змінюють формати проведення заходів, підкріплюючи важливістю подій місію всього дійства. Під час заходів фахівці спеціалізованих установ знайомляться із потенційними партнерами та починають співпрацювати задля досягнення загальної мети. Таким чином на подібних книжкових фестивалях зароджується нетворкінг і роль книги помітно зростає. Тому видавництва використовують івент-технології для реалізації масштабних проєктів задля ефективної популяризації книжкової продукції.

Література

1. Книжкові виставки і ярмарки як показник книжкової культури (на прикладі Форуму видавців у Львові) / Т. Микитин // Зап. Львів. наук. б-ки ім. В. Стефаника. – 2008. – Вип. 1 (16). – С. 612-621. – Бібліогр.: 14 назв. – укр.
2. Міжнародний фестиваль «Книжковий Арсенал» URL: <https://artarsenal.in.ua/knyzhkovyj-arsenal/>. – Назва з екрану. – (дата звернення 17.02.2021)
3. Львівський міжнародний літературний фестиваль: стаття. URL: <https://bookforum.ua/p/ogolosheno-konkurs-proektiv-11-lvivskogo-mizhnarodnogo-literaturnogo-festyvalyu> – Назва з екрану. – (дата звернення 18.02.2021)
4. Довкола книжок. Як «Форум Видавців» створив в Україні Міжнародний літературний фестиваль і Національний книжковий ярмарок : стаття. режим доступу : URL: <https://bookforum.ua/p/about> – Назва з екрану. – (дата звернення 18.02.2021)
5. Мінський міжнародний книжковий ярмарок 2019 — «Більше, ніж книги»: стаття. URL: <https://www.vydra.net.ua/minskiy-mizhnarodnyj-knyzhkovyj-iarmarok-2019-bilshe-nizh-knyhy/> (дата звернення 18.02.2021)
6. XXVIII Минская международная книжная выставка-ярмарка. URL: <http://xn--7sbba0alnqfc2bc9rb.xn--90ais/novosti/> (дата звернення 21.02.2021)
7. Франкфуртський книжковий ярмарок: стаття. URL: <https://expoclub.ru/db/exhibition/view/7706/>. – Назва з екрану. – (дата звернення 18.02.2021)
8. Брюссельська книжкова виставка: стаття. URL: <https://flb.be/edition-2021/> – Назва з екрану. – (дата звернення 21.02.2021)
9. Новини Книжковий Арсенал-2020: стаття. URL: https://lb.ua/culture/2020/03/26/453673_knizhniy_arsenal_2020_perenesli.html (дата звернення 21.02.2021)
10. Новини Франкфуртський Книжковий Ярмарок: стаття. URL: <https://chytomo.com/iarmarok-prav-ta-syhnaly-nadii-shcho-varto-vidvidaty-u-frankfurti-onlajn/> (дата звернення 21.02.2021)
11. Frankfurter Buchmesse URL: <https://www.buchmesse.de/en>. – Назва з екрану. – (дата звернення 21.02.2021)

12. La Foire du Livre de Bruxelles URL: <https://www.flb.be/> . – Назва з екрану. – (дата звернення 21.02.2021)

13. Warsaw Book Fair URL: http://www.targi-ksiazki.waw.pl/news?cmn_id=1. – Назва з екрану. – (дата звернення 21.02.2021)

УДК 001.102-024.11

Ярема Іван Іванович,
*аспірант Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Гурбанська Антоніна Іванівна,
д-р філол. наук, професор

ІНФОРМАЦІЙНА АНАЛІТИКА В СУЧАСНОМУ ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

Ми живемо в часи глобальної революції, яка змінює наш спосіб життя, спілкування, мислення, бачення майбутнього і розуміння добробуту.

Напрями, що формують майбутнє:

- Епоха швидкісної комунікації, об'єднання світової економіки, посилення конкуренції.

- Старіння людства, зростання чисельності низько кваліфікованого прошарку.
- Зміна форм праці, поєднання великого і малого, спільне підприємництво.
- Відкриття дивовижного потенціалу мозку.
- Зростання сфери послуг, особливо освітніх.
- Новий бум самоосвіти, триумф особистості. [2, с. 3]

Сучасна інформаційна аналітика – складна комплексна діяльність, що спирається як на природний інтелект, так і на комп'ютерні технології оперування інформаційними масивами, методи математичного моделювання процесів тощо [1, с. 153]. Інформація вже давно стала невід'ємним продуктом ринкових відносин. Її наявність або відсутність буває вирішальним у ході ділових переговорів або угоди. Але отримання інформації – це тільки перший етап. Важливим етапом є аналіз отриманих фактів та есенція з них необхідних даних. Така робота є досить складним процесом. З нею впорається тільки кваліфікований фахівець.

В сучасних аналітичних структурах функції аналітика визначені подвійно: з одного боку, він повинен здійснити процес ефективного стиснення інформації, а з іншого боку – повинен здійснити апробацію створеної ним в результаті аналітичної роботи моделі та запропонувати систему способів для її перевірки в майбутньому.

Інформаційно-аналітична діяльність безсумнівно є широкою і багатогранною сферою діяльності. Вона включає в себе підбір і систематизацію фактів щодо певного питання, їх оцінку, відбір, тлумачення, чітко й продумане викладення в усній або письмовій формі. Варто зазначити, що добування необхідних матеріалів, діяльність, пов'язана з придбанням, систематизацією, перекладом і поширенням книг та документів сюди не відноситься. Головна мета аналітичної діяльності полягає в отриманні максимальної користі від інформації, яка є в розпорядженні, для того щоб правильно зрозуміти і оцінити ситуацію, бачити її у перспективі, а в кінцевому підсумку – успішно діяти.

Інформаційно-аналітична робота – це процес, в результаті якого первинна інформація (сирі факти) перетворюються у вторинну, нову, аналітичну інформацію, довершену продукцію, передбачену для передачі замовнику. Будь-яка кількість фактів, оброблених найкращим чином, занесених в дос'є, – не має жодної цінності, поки ми не розкриємо їх смисл, не зіставимо між собою, не покажемо перспективи розвитку ситуації, явища, процесу і не передамо у тому вигляді, в якому їх значення буде абсолютно ясним і зрозумілим споживачу. Для розуміння суті та механізмів організації інформаційної діяльності у сфері управління різними соціальними системами (підприємствами, установами, громадськими організаціями та ін.) розглянемо ключову ланку цієї форми діяльності –

інформаційно-аналітичний процес у сфері підготовки та прийняття управлінських рішень.

Інформаційно-аналітичний процес у сфері управління являє собою процес пошуку, збору, переробки та подання інформації у формі, придатній для її використання при прийнятті управлінських рішень. [3, с.130] Треба зазначити, що управлінські рішення, на відміну від рішень, які приймаються, наприклад, у сфері теоретичних, фундаментальних наук, спрямовані на розв'язання конкретних питань, як правило, мають чіткі термінові межі й у встановлений період повинні втілюватись у життя. Особливо наочно це проявляється в бізнесі, де термін виконання ділових угод завжди визначений. Це ж стосується й військової сфери, особливо під час бойових дій. Та й у політиці, попри, здавалося б, досить часту невизначеність та швидку зміну впливу багатьох факторів, рішення, спрямовані на управління тим чи іншим політичним процесом, мають більш-менш чітко визначений термін реалізації.

Тому головне правило інформаційно-аналітичного процесу звучить так – аналітичний продукт (огляд, довідка, звіт, прогноз тощо), створений у результаті інформаційно-аналітичного процесу, повинен бути придатним для використання замовником, корисним для нього вже в момент свого створення.

Література

1. Варенко В. М. Інформаційно-аналітична діяльність [Текст] / В.М. Варенко. – К.: Університет «Україна», 2014. – 417 с.
2. Драйден, Джаннетт Вос. Революція в навчанні / Пер. з англ. М. Олійник. – Львів: Літопис, 2005. – 542 с.
3. Дубас О. П. Інформаційний розвиток сучасної України у світовому контексті / О.П. Дубас – К.: Генеза, 2004. – 276 с.

СЕКЦІЯ 4

ІНФОРМАЦІЙНО-БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА ОСВІТА: ВИКЛИКИ І РІШЕННЯ

УДК 025.171:378.016

*Ковальчук Галина Іванівна,
директор Інституту книгознавства НБУВ,
професор кафедри музеєзнавства
та експертизи культурних цінностей
Київського національного
університету культури і мистецтв,
доктор історичних наук, професор,
м. Київ, Україна*

ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ КУРСУ «ЕКСПЕРТИЗА РІДКІСНИХ КНИГ»

Експертиза рідкісних книг є сьогодні актуальною проблемою не тільки в Україні, але й в інших країнах. Як не дивно, чим стрімкіше розвиваються новітні засоби масової комунікації, тим більше цінуються бібліофілами, фахівцями бібліотечної та музейної справи, книгознавцями, істориками та культурологами книжкові пам'ятки – рідкісні й цінні книжки.

Коли потрібна експертиза книг? За чинним законодавством України державну експертизу книг, як і інших пам'яток історії та культури, проводять перед вивезенням таких предметів за межі держави. Експертизу цінності пам'яток проводять у випадках їх закупки музеями, бібліотеками, архівами. Кардинально змінюється коло власників приватних зібрань, і нові господарі таких колекцій хочуть знати, чим вони володіють, тобто знати про історичну цінність і грошову вартість примірників із власної бібліотеки, тож потребують відповідної експертизи. Експертиза цінності обов'язково проводиться при підготовці виставок, при переміщенні книжок з місця постійного зберігання. Тим більше вона має відбуватися в разі викрадення чи пошкодження книжкової пам'ятки, для визначення збитків. Але й в поточній бібліотечній діяльності, при вивченні книжкових пам'яток з метою підготовки публікацій, каталогів, цифрових копій – в тій чи іншій мірі відбувається експертиза цінності книжок.

При цьому виникає питання – хто має право проводити таку експертизу, адже ліцензування подібної діяльності в Україні нема. Тож питання підготовки експертів книжкових пам'яток (та й інших предметів культури) є на часі. «Експертиза рідкісних книг», як складова частина курсу «Експертиза музейних колекцій», викладається в Київському національному університеті культури і мистецтв на кафедрі музеєзнавства та експертизи історико-культурних цінностей і, як частина «Експертизи цінності документних пам'яток», у Харківській державній академії культури [2].

Наголосимо, що прослуховування будь-якого короткого курсу не може зробити студента кваліфікованим спеціалістом. Особливо це стосується експертної діяльності, адже саме слово «експертиза» означає «дослідження якогось питання, що потребує спеціальних знань, з наданням мотивованого висновку». В даному випадку, коли йдеться про книги (підкреслимо, що експертиза цінності сучасних книжок, як правило, не проводиться, адже всі основні відомості на них вказані), такі спеціальні знання потрібно мати [3] з історії книги і книговидання, історії світу, науки, літератури, культури; з історії матеріалів для письма і друку – пергамену, паперу, його сортів, видів, з філігранології; з мистецтва книги; з давніх мов – латинської, старослов'янської та ін.; шрифтів, наприклад, німецької готики; з бібліографії, в т. ч. необхідні знання довідників рідкісних книг, основних сайтів з описами стародруків, книжкових аукціонів; потрібно вміння проводити грошову оцінку книжок з урахуванням всіх критеріїв цінності й рідкісності книжок. Необхідно володіти методикою атрибуції давніх книжок, адже багато з них не мають титульних аркушів з вихідними відомостями, або мають пошкоджені аркуші; серед рукописних книг можливі літературні містифікації, серед стародруків – видавничі контрафактні підробки, серед видань XIX–XX ст. – замасковані безцензурні видання, вставлені в блок дозволених друків і т. п.

Але крім теоретичних знань з названих (і не названих питань) надзвичайно важливим для набуття досвіду експертизи книг є безпосереднє знайомство з ними, що називається – *de visu*. Експертизу не можна проводити заочно, по бібліографічному опису книги (існують різні видання з однаковими вихідними відомостями), чи навіть по фотографіях її сторінок. Обов'язковою вимогою є перегляд всіх (!) аркушів книги, адже може бути виявлено, наприклад, відсутність аркушів, помилки в нумерації сторінок, вставні аркуші з інших видань. Можуть бути вшиті ілюстрації, яких не було у даному виданні, чи навіть окремі твори, тобто примірник є конволютом – штучним збірником з різних видань чи рукописів, зшитих під однією оправою. На книзі можуть бути виявлені автографи видатних особистостей, чи цікаві в історичному сенсі записи читачів на берегах або форзацах книги, що збільшує вартість примірника, його історико-культурну цінність. Важливо уважно розглянути аркуші паперу ручного виробництва з метою виявити філіграні (водяні знаки), що допоможуть, наприклад, визначити дату видання; сорт паперу (деякі видання, зокрема бібліофільські, випускали на різному папері, і цінність примірника залежить саме від цього). Бажано порівнювати книгу, представлену на експертизу, з іншими аналогічними примірниками з бібліотечних фондів, з метою виявлення варіантів видання, фальсифікатів, пізніших видань, додаткових або відсутніх аркушів. Досвідченому експерту допомогти можуть й тактильні відчуття від паперу чи оправи книги, які підтверджують її автентичність.

Такий досвід набувається роками наполегливої праці, пошуками інформації в різних джерелах, в т. ч. архівних, в публікаціях спеціалістів, сьогодні ще і в інтернет-ресурсах. Прослуховування курсу – це лише ознайомлення з колом проблем і демонстрація, на що звертати увагу у випадку проведення експертизи, де шукати потрібну інформацію. Такі знання раніше надавалися студентам під час лекцій, але обов'язковим було й ознайомлення з раритетами у великих бібліотеках чи музеях [1].

У цьому зв'язку перехід на дуальну систему освіти був абсолютно виправданим. Раз на тиждень студенти мали приходити в бібліотеку на пів дня (у нашому випадку – до корпусу історико-культурних фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського), де на них вже чекають кожного разу інші раритети. Студенти мали можливість їх оглядати, гортати сторінки, уважно вивчати, під керівництвом викладача звертати увагу на певні особливості, в т. ч. на стан збереження примірника тощо. Кожен студент наприкінці заняття отримував певну книжкову пам'ятку і мав можливість письмово чи усно охарактеризувати книгу й відповісти на конкретні питання. Роль викладача при цьому вагома, адже він не тільки готував необхідні примірники за темою заняття, але й демонструючи ту чи іншу книгу, передаючи її безпосередньо студентам, викладав основи необхідних знань не «на пальцях», а на реальних книжкових пам'ятках. І логіка, і практика довели користь від такої системи навчання саме з цього предмету.

На жаль, пандемія коронавірусу зробила неможливим таку форму навчання минулої і поточної весни. Зрозуміло, що всі предмети важче викладати дистанційно, без можливості живого спілкування. Але для курсу з експертизи це проблемно вдвічі, адже як підкреслено вище, експертиза має проводитися лише візуально, це головна вимога. Ніякі фото в ZOOM не можуть замінити повнотекстову книжкову пам'ятку.

Конкретно, в лютому 2020 р. для студентів-заочників спеціалізації «музеєзнавство, пам'яткознавство» заняття проводилися в бібліотеці. Результат (тестування) показав прекрасні знання студентів, їхню обізнаність в усіх питаннях і зацікавленість в предметі, відповідно залишив і у викладача, і у студентів почуття задоволення. Заняття ж для студентів стаціонару відбувалися в квітні-травні під час карантину, дистанційно. І хоча навчальних годин було більше, ніж на заочному відділенні, фактичного матеріалу надано студентам більше – і усно, в режимі он-лайн конференцій, з демонстрацією «картинок», і письмово, з надсиланням електронною поштою значних масивів інформації; питань для самостійної щотижневої роботи студентам запропоновано теж більше, але результат таких «заочних, віртуальних» занять (як згадані щотижневі відповіді студентів на питання, так і віртуальне тренування до екзамену під час консультації) справив, принаймні на викладача, почуття незадоволення. По суті, ні про які практичні заняття, які передбачені навчальним планом, не йдеться – практикуватися ні на чому: ні вдома, ні в гуртожитку рідкісних і цінних книжок у студентів нема. В таких умовах дуальна система втрачає сенс, адже реально викладач читає лекції, а студенти чи то слухають, чи займаються власними справами, створюючи в кращому випадку лише ефект присутності, а інколи, вимикаючи відео, і ефект відсутності.

Все це примушує викладача вигадувати нові форми викладання у формі опорних слайдів, що сприяє подальшому розвитку кліпового мислення студентів, але експертом по рідкісних книгах їх не зробить. Залишається сподіватися, що світова пандемія рано чи пізно завершиться і майбутні експерти будуть знайомитися з рідкісними книгами не *on-line*, а *de visu*.

Література

1. Експертиза рідкісних книг : робоча програма навчальної дисципліни / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв ; розроб. Г. І. Ковальчук. – Київ : КНУКіМ, 2019. – 27 с.
2. Експертиза цінності документних пам'яток : програма та навчально-методичні матеріали до курсу для студентів з напрямку «Книгознавство, бібліотекознавство і бібліографія» / Харк. держ. акад. культури, Харк. держ. наук. б-ка ім. В. Г. Короленка ; [авт.-уклад. І. Я. Лосієвський]. – Харків : Сага, 2013. – 312 с.
3. Ковальчук Г. І. Професійні вимоги до кваліфікації експертів книжкових пам'яток // Бібліотека. Наука. Комунікація: актуальні тенденції у цифрову епоху : матеріали Міжнар. наук. конф. (8 – 10 жовтня 2019 р.). – Київ : НБУВ, 2019. – Т. 1. – С. 170–174.

УДК 025.343:378.016

Збанацька Оксана Миколаївна,
професор кафедри культурології
та інформаційних комунікацій
Національної академії керівних
кадрів культури і мистецтв,
доктор наук із соціальних комунікацій, доцент,
м. Київ, Україна

ПРЕДМЕТНА КАТАЛОГІЗАЦІЯ В БІБЛІОТЕКАХ: ЗМІСТОВЕ НАПОВНЕННЯ ТА СУЧАСНІ АСПЕКТИ ВИКЛАДАННЯ

Набуттю здобувачами вищої освіти фахових компетентностей сприяють конкретні навчальні дисципліни. Уміння скласти бібліографічний опис документа, написати анотацію, реферат, визначити класифікаційні індекси, предметні рубрики на документ, здобувачі набувають, опановуючи навчальну дисципліну «Аналітико-синтетична переробка інформації». Вона є фундаментом, базовим підґрунтям для накопичення знань з інших навчальних дисциплін, оскільки здобувачі вчаться здійснювати аналіз й синтез інформації, на основі первинних документів, створювати вторинні.

Предметна каталогізація (предметизування, предметизація) є одним із видів аналітико-синтетичної переробки інформації і структурною складовою однойменної дисципліни. Вона дозволяє розкрити зміст документа за допомогою предметних рубрик. На відміну від класифікаційних індексів, предметні рубрики формулюються уніфікованими термінами природної мови і є більш зрозумілими користувачеві.

В останні роки предметна каталогізація бурхливо розвивається в зарубіжних бібліотеках. Адже одним із головних завдань бібліотек є надання всеосяжного публічного доступу до інформації, забезпечення предметного доступу до ресурсу. В бібліотеках України предметна каталогізація здійснюється по-різному, в кожній з них сформовано свої підходи до розкриття змісту документів. Звичайно, потрібно щоб ці підходи були єдиними, щоб був єдиний стандартизований файл предметних рубрик як це є в інших країнах.

З метою уніфікації предметної каталогізації, 6 квітня 2021 р. відбувся онлайн семінар «Сучасна предметна каталогізація в наукових бібліотеках: теоретичні і практичні аспекти», проведений Національною бібліотекою України імені В. І. Вернадського як захід з підвищення професійної компетенції бібліотекарів. В роботі семінару взяли участь: Н. Стрішенець із доповіддю «Сучасна предметна каталогізація: зарубіжна та вітчизняна теорія і практика», Т. Чорна – «Досвід застосування предметних рубрик Бібліотеки Конгресу (США) у процесі предметизації бібліотечних фондів Наукової бібліотеки НАУКМА», Г. Мельник-Хоха – «Предметизація: практичний досвід Львівської Національної наукової бібліотеки

ім. В. Стефаніка», І. Огура – «Thema – схема предметних рубрик (світової книжкової торгівлі) та ONIX: чи потрібно це нашому читачеві?», О. Кириленко та М. Збанацька – «Організація предметизації з використанням «Інформаційно-пошукового тезауруса» Національної бібліотеки України ім. Ярослава Мудрого», І. Баньковська – «Особливості роботи з предметними рубриками в RDA» [3]. На семінарі було розглянуто низку важливих аспектів означеної тематики: предметні рубрики – невід’ємна частина каталожного запису; вимоги до авторитетних предметних даних – важлива складова нового стандарту каталогізації та обміну даними «Resource Description and Access»; якою є практика предметної каталогізації в Україні; які списки предметних рубрик використовують бібліотеки; котрі з них можна покласти в основу національного авторитетного файлу предметних рубрик тощо.

Предметизування є складним процесом, який потребує уваги та спеціального навчання. Виховання спеціаліста-предметизатора пов’язано з розвиненням у нього предметного мислення. По-перше, це вміння розмежувати предмет від теми документа; по-друге, відокремити головний предмет від аспектів розгляду головного предмета. Класик предметизації В. Круглікова у 1935 р підкреслювала особливо катастрофічний стан кадрів працівників предметного каталогу, «не буде перебільшенням сказати, що їх майже немає...» [2, с. 122].

Методика побудови предметних рубрик для карткових або електронних предметних каталогів мало чим відрізняється. Хіба що, ведення останніх набагато простіше за рахунок інформаційно-комунікаційних технологій. Методика предметизування є незмінною: спочатку відбувається аналіз документа і виокремлюються головний предмет і другорядні аспекти, потім – синтез, будується предметна рубрика з відібраних елементів. Так, Бібліотека Конгресу США почала працювати з предметними заголовками з 1898 року. Перший том друкованого видання «Subject headings used in the dictionary catalogues of the Library of Congress» («Предметні рубрики, котрі використовуються в словникових каталогах Бібліотеки Конгресу») вийшов у 1910 р. [4], другий – у 1914 р. Сьогодні це контрольований список предметних понять з усіх галузей знань, який містить також географічні заголовки, історичні події, назви будівель тощо. В ньому можна знайти все для предметизування документів. Щороку він поповнюється близько 5 тис. предметних заголовків, тобто нових тем, які з’являються в світі. Ннаповнюють базу близько 100 каталогізаторів з усіх бібліотек-партнерів [5].

Європейські бібліотеки мають власні традиції предметної каталогізації, яка реалізується у зведених каталогах Болгарії, Литви, Молдови, Польщі, Швейцарії та ін. Важливо слідкувати за міжнародними проектами та спільнотами, щоб бути в курсі світових тенденцій.

В Україні з предметною каталогізацією на загальнодержавному рівні є певні проблеми. Головна з них – відсутність зведеного каталогу для бібліотек. На думку О. Бруй, для його створення потрібно докласти чимало зусиль і вирішити ряд проблем, пов’язаних з його створенням [1].

Викладання теми предметизування документів для здобувачів вищої освіти має ґрунтуватися на європейських стандартах з дотриманням головних принципів предметизування, а словник мови предметних рубрик – відповідати сучасній термінології. Важливою є орієнтація на користувача, щоб йому було просто, легко і зручно здійснювати пошук в електронному каталозі.

Отже, предметна каталогізація в бібліотеках України ведеться розрізнено, тому потребує уніфікації та стандартизації. Предметні рубрики є важливими додатковими точками доступу до ресурсу, допомагають користувачеві при пошуку за конкретним предметом. На часі створення зведеного каталогу для бібліотек, який матиме стандартизовані області, у тому числі стандартизовані предметні рубрики. Робота зі зведеним каталогом потребуватиме висококваліфікованих спеціалістів, інтелектуалів з предметним мисленням, знайомих з зарубіжним досвідом предметного каталогізування, відповідними міжнародними стандартами, фахівців, які володіють навичками роботи з сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями.

Література

1. Бруй О. Не база даних, а пошуковик: як виглядає сучасний Зведений каталог для бібліотек [Електронний ресурс] / О. Бруй // Читомо. – 2021. – Назва з екрану. – Режим

доступу: <https://chytomo.com/ne-baza-danykh-a-poshukovyk-iak-vyhliadaie-suchasnyj-zvedenyj-kataloh-dlia-bibliotek/>. – [Дата звернення : 13.04.2021].

2. Кругликова В. П. Задачи централизованной предметизации / В. П. Кругликова // Сов. библиогр. – 1935. – Вып.4(12). – С. 121–129.

3. Програма семінару з питань предметної каталогізації [Електронний ресурс] // Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. – Назва з екрану. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/node/5495>. – [Дата звернення : 07.04.2021].

4. Subject headings used in the dictionary catalogues of the Library of Congress. – University of Michigan Library, 1910. – 408 p.

5. The Library of Congress [Електронний ресурс]. – Назва з екрану. – Режим доступу: <https://www.loc.gov/aba/publications/FreeSHM/freeshtm.html>. – [Дата звернення : 07.04.2021].

УДК 378.091.64:02

Бачинська Надія Анатоліївна,
в. о. завідувача кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Київ, Україна

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЮ ЛІТЕРАТУРОЮ ДИСЦИПЛІН СПЕЦІАЛІЗАЦІЙ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Багатоаспектне вивчення проблем і здобутків у підготовці фахівців для вітчизняної бібліотечної і архівної справи в Київському національному університеті культури і мистецтв (далі КНУКіМ) – сучасного багатoproфільного закладу вищої освіти (далі ЗВО) європейського рівня, одного із провідних багатoproфільних закладів вищої освіти з підготовки кадрів для культурно-мистецької сфери в цілому та бібліотечно-інформаційної галузі – сприяє визначенню перспективних векторів розвитку, формулюванню стратегічних альтернатив та запровадженню інноваційних моделей у практичній підготовці студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» (далі ІБАС).

Наслідком кропіткої праці професорсько-викладацького складу профільюючих кафедр є підготовка 70 місць за державним замовленням спеціальності ІБАС, що, з одного боку, виводить університет на лідируючі позиції і в Україні сьогодні відповідно до чільної мети і стратегічних завдань його діяльності, а з іншого, вимагає адекватних відповідей різноманітним викликам у часі і просторі у контексті еventуальних трансформацій во благо розвитку науки, освіти та культури в Україні задля загального суспільного прогресу.

Концептуальним, на наше переконання, для успішного процесу підготовки фахівців ІБАС у КНУКіМ є ефективне вирішення питань створення, змістовного наповнення, інформаційного контенту навчальної літератури. Ґрунтовне вивчення джерельної бази у цьому напрямі дозволяє зробити такі висновки: окремого комплексного дослідження проблеми підготовки, забезпечення контенту навчальної літератури для спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» не виявлено; ці питання є на часі, так як побіжно розглядаються і у наукових публікаціях, і висвітлюються на інших формах організації наукової діяльності наукових заходах (конференції різного рівня, семінари тощо); у контексті висвітлення ювілейних дат кафедр, навчальних закладів чи окремих персоналій згадуються назви видань. Осібно від усього опрацьованого масиву джерел стоїть стаття видатного українського бібліотекознавця, очільника науково-освітньої школи вітчизняного читачезнавства, доктора історичних наук, багаторічного завідувача кафедри інформаційних технологій Т. В. Новальської [5]. Автором кризь призму співробітництва в навчально-методичній, науково-дослідній, організаційній та практичній діяльності двох найпотужніших в Україні культурно-освітніх, науково-дослідних, інформаційно-документних інституцій Київського національного університету культури і мистецтв та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського ґрунтовно висвітлені етапи підготовки фахівців для біблі-

отечної справи у КНУКіМ, внесок яскравих постатей в розбудову, багатогранну науково-освітню діяльність репрезентувала підготовку навчальної літератури для студентів від початку 1960-х років, окреслюючи роботу провідних науковців, праця яких була пов'язана з цими установами, вплинула на організацію навчального процесу, розширення тематики наукових досліджень, організаційну сферу, слугувала фундаментальній підготовці майбутніх фахівців бібліотечно-інформаційної справи та розвитку науково-дослідної роботи [5]. Як слушно наголошує Т. В. Новальська, продуктивність, авторитетність, багатомірність внутрішніх і зовнішніх комунікаційних зв'язків значною мірою залежать від внеску конкретних працівників, їхньої зацікавленості у плідних результатах роботи, а це, своєю чергою, стимулює розвиток як конкретного закладу, так і галузі в цілому.

Еволюцію структури і контенту навчальної літератури для ІБАС яскраво ілюструють найсвіжіші видання, серед яких варто, насамперед, назвати навчальний посібник «Універсальна десятикова класифікація як міжнародна інформаційно-пошукова мова класифікаційного типу» [4]. Відповідно до програми навчальної дисципліни «Аналітико-синтетичне опрацювання документів (АСОД)» подано короткі відомості з історії створення, поширення щойно введеної в Україні УДК як єдиної для індексування документів міжнародної інформаційно-пошукової мови класифікаційного типу, розкрито властивості та організаційно-методичні основи побудови, правила та технологічний інструментарій загальної методики індексування; побудова індексів УДК проаналізовано відповідно до правил, що регламентовані Консорціумом УДК і використовуються у світовій практиці індексування документів і інформаційних запитів. Теоретичний матеріал доповнено прикладами, тестами для контролю за якістю засвоєння знань.

Доповненням до посібника є практикум, в якому наведено рекомендації з вивчення дисципліни «Аналітико-синтетичне опрацювання документів (АСОД)» [1], теми лекцій, алгоритми їхнього вивчення. Подано плани практичних занять, завдання для самостійної роботи студентів, теми для написання рефератів та запитання для підсумкового контролю; виокремлено контроль самостійної роботи під час дистанційного навчання, орієнтовні тестові запитання експрес-опитування та рубіжного контролю знань. І, звичайно, авторами наведено перелік літературних джерел.

У сукупності ці видання складають єдиний взаємодоповнюючий комплекс із навчальної дисципліни «Аналітико-синтетичне опрацювання документів» і засвідчують універсальність та різнобічність навчально-методичного забезпечення процесу підготовки фахівців спеціальності ІБАС у КНУКіМ як базового невід'ємного складника вищої високоякісної освіти.

Сьогодні Київський національний університет культури і мистецтв готує фахівці спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», перебудовуючи зміст освіти відповідно затверджених МОН України стандартів вищої освіти підготовки бакалаврів та магістрів. Розроблено та успішно впроваджуються бакалаврські освітні програми («Менеджмент соціально-комунікаційних мереж, інтернет-маркетинг», «Менеджмент бібліотечно-інформаційних систем та технологій» та «Документознавство, менеджмент органів державної влади та управління»), а також освітні програми «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» другого (магістерського) та третього (освітньо-наукового) рівнів.

Отже, підсумовуючи все вищевикладене, необхідно наголосити, що в умовах суспільних трансформацій, становлення інформаційного суспільства, формування нової парадигми розвитку науки, гібридизації традиційної й стрункої класифікації професій, глобальної цифровізації фахівці спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» завжди будуть затребуваними у мінливому світі нагромадження інформації та нових технологій.

Література

1. Кобижча Н. І., Штефан І. П. Аналітико-синтетичне опрацювання документів (АСОД) : практикум для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / М-во освіти і науки України; Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. 131 с.
2. Кобижча Н. І., Штефан І. П. Загальна методика індексування документів за Універсальною десятиковою класифікацією (УДК): лекція для студентів спец. 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа / КНУКіМ. Київ: Вид-во НАКККіМ, 2020. 52 с.

3. Кобижча Н. І., Штефан І. П. Універсальна десяткова класифікація (УДК) як міжнародна інформаційно-пошукова мова класифікаційного типу: лекція для студентів спец. 029 Інформаційна, бібліотечна та архівна справа / КНУКіМ. Київ : Вид-во НАКККіМ, 2017. 84 с.

4. Кобижча Н. І., Штефан І. П. Універсальна десяткова класифікація як міжнародна інформаційно-пошукова мова класифікаційного типу : навчальний посібник для студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» / Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ : Вид-во Ліра-К., 2021. 124 с.

5. Новальська Т. В. Основні напрями співробітництва Київського національного університету культури і мистецтв та Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. *Життя в науці. Студії на пошану Любові Дубровіної* / Національна академія наук України, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського ; відпов. ред. Олексій Онищенко ; упоряд. Оксана Боляк, Геннадій Боряк, Наталя Зубкова, Георгій Папакін, Ольга Степченко, Надія Шип. Київ : НБУВ, 2020. С 181–191.

УДК 378.091:[02+930.25]

Бойчук Неля Анатоліївна,
старший викладач
кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

ТРАНСФОРМАЦІЯ ІНСТРУМЕНТІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА» НА ПРИКЛАДІ ЗМІСТУ ДИСЦИПЛІН ВИБІРКОВИХ КУРСІВ

Виклики часу та потреби практики формують нові вимоги до вищої освіти майбутніх працівників інформаційної, бібліотечної та архівної справи. «Державна політика у сфері освіти і науки відіграє вирішальну роль у забезпеченні розвитку людського капіталу та отриманні економічної вигоди у вигляді сталого зростання й конкурентної економіки, а значить суспільного та індивідуального добробуту, майбутнього процвітання та якості життя» [1].

Тематика реформування галузевої вищої освіти (ГВО) стала предметом наукових студій таких авторитетних представників київської і харківської науково-освітніх шкіл, як Н. Бачинська, І. Давидова, В. Загуменна, Н. Кобижча, Н. Кушнарченко, О. Мар'їна, Т. Новальська, І. Тимошенко, А. Соляник, І. Штефан. Проблематика їхніх досліджень охоплювала питання від генези і еволюції ГВО до чільних концепцій та сучасних моделей освіти. У цьому контексті на маргінесі наукового дискурсу залишилося питання ролі і місця в освітньому процесі навчальних дисциплін, які належить до блоку вибіркових курсів за визначенням закладу вищої освіти. Варто наголосити, що для освітнього ступеня «Бакалавр» студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» такими є дисципліни «Національні й галузеві інфраструктури документації, бібліотек і архівів» і «Керування документацією та архіви», які викладає кафедра документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв у межах дуальної освіти. Під час дистанційного навчання викладачі використовують сучасні інформаційні технології, які дають змогу підвищити та вдосконалити ефективність та контроль за роботою студентів. Дистанційне навчання надає студентам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчого самовираження, знаходження та закріплення різних професійних навичок.

Визначальні фактори суспільного прогресу в Україні, серед яких виокремлюємо глобалізацію, цифровізацію, проєвропейський напрям державотворчих процесів, демократизацію, реформування усіх сфер буття, у тому числі стимулювання економічного розвитку як ключового елемента у досягненні тих або інших благ, загальноцивілізаційний вектор змісту освіти мають фундаментальний вплив на зміст вищеназваних дисциплін.

Позаяк, вивчення дисципліни «Національні й галузеві інфраструктури документації, бібліотек і архівів» охоплює цілий комплекс таких важливих питань, як правові та організаційні засади діяльності архівів, бібліотек та інформаційних агентств, сучасна бібліотечна система, система архівних установ України, діяльність провідних інформаційних агентств України. Зміст дисципліни «Керування документацією та архіви» сконцентровано на тенденціях та закономірностях становлення й розвитку керування документацією, репрезентації наукових засад розробки, впровадження і вдосконалення керування документацією, розкриттю ролі архівних установ у документаційному забезпеченні управління. Ці дисципліни перебувають у логічному й змістовно-методичному зв'язку з іншими частинами освітньо-професійної програми і базуються на знаннях, отриманих під час вивчення загальних соціально-гуманітарних і професійних дисциплін, а їхнє опанування переслідує мету підвищити національну свідомість студентської молоді у контексті мінливого світу.

Актуальність проблеми навчальної та наукової підготовки фахівців з інформаційної, архівної й бібліотечної справи засвідчують доповіді та виступи учасників традиційної міжнародної науково-практичної конференції, яку проводить ВГО Українська бібліотечна асоціація. Відомі науковці та фахівці, які представляють бібліотеки і заклади вищої освіти на цьогорічному заході, який відбувся під назвою «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну» [2], сконцентрували увагу на складних аспектах діяльності ГВО.

Сучасні тенденції та оптимальні стратегії розвитку інформаційно-бібліотечної освіти в умовах пандемії репрезентують сміливу зміну форм організації освітнього процесу, реалізацію інноваційних методик професорсько-викладацьким складом кафедри документознавства та інформаційно-аналітичної діяльності Київського національного університету культури і мистецтв задля успішної професійної підготовки студентів спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», що є складником інтеграції вищої освіти й науки України в освітній та дослідницький простір Європейського Союзу. І тут у пригоді можуть стати напрацювання з сучасної інформаційно-бібліотечної сфери, які дозволять досягти високого ступеня ефективного освітнього процесу і реалізувати його у конкретних інструментах, ядром яких, власне, є навчальні дисципліни, які належить до блоку вибіркового курсів за визначенням закладу вищої освіти.

Література

1. Реформа освіти та науки [Електронний ресурс] // Урядовий портал. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>. – Назва з екрана.
2. XI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасна інформаційно-бібліотечна освіта: метаморфози навчального дизайну»: зб. матеріалів / ВГО Укр. бібл. асоц.; редкол.: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузева, В. В. Загуменна, І. О. Шевченко, Я. Є. Сошинська, Я. О. Хіміч. – Електрон. вид. – Київ: УБА, 2021. – 149 с.

УДК 005:001.102

Вертії Жанна Сергіївна,
доцент кафедри українознавства,
культури та документознавства
Національного університету
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»,
кандидат наук із соціальних комунікацій

ІНФОРМАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ДІЯЛЬНОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ УСТАНОВ

Ключові слова: інформаційні ресурси, менеджмент, інформаційний менеджмент, управління, інформаційні підприємства, економіка.

Інформаційний менеджмент посідає ключове місце у функціонуванні інформаційного підприємства. Він забезпечує планування, організацію, координацію та контроль

інформаційної діяльності в організації. Основним ресурсом інформаційного менеджменту є інформація, а одним із шляхів її передачі – інформаційні технології. Інформаційні підприємства, які не можуть належним чином використовувати свої інформаційні активи, ризикують втратити свої позиції на ринку. Адже управління інформацією – це нова галузь, яка пов'язана із цифровою та фізичною інформацією і є активом, що вимагає належного управління інфраструктурою. Метою управління інформацією є проектування, розробка та використання інформації з розумінням і новаторським підходом, прийняття рішень і створення цінності для людей, організацій, спільнот і суспільства.

Питання становлення та впровадження інформаційного менеджменту у діяльності установ та організацій розглядали у своїх працях вітчизняні: А. Гуралюк[1], С. Коляденко[2], Г. Крутов[3], В. Мельник[4], ЗІ. Сетій[5], О. Худенко[6] та зарубіжні науковці: Пежова (Z. Pejova) [7].

Концепція інформаційного менеджменту об'єднує наступні підходи:

1) Економічний підхід, який розглядає питання залучення нової інформації, виходячи з уявлень корисності і фінансових витрат;

2) аналітичний підхід, що базується на аналізі потреб користувачів інформації і комунікації;

3) організаційний підхід, що розглядає інформаційні технології в контексті їх впливу на організаційні аспекти;

4) системний підхід, що розглядає обробку інформації, виходячи з цілісного, системно орієнтованого, всеохоплюючого процесу обробки інформації в організації і приділяє особливе значення оптимізації комунікаційних каналів, інформації, матеріальних засобів, методів роботи витрат.

Існують різні інтерпретації поняття «інформаційний менеджмент»: іноді у ньому вбачають синонім внутрішньо організаційного управління обробкою даних; в інших випадках він ототожнюється з комунікаційними та інформаційними процесами організації, що пов'язано з більш широким трактуванням інформації як ресурсу – самостійного фактору виробництва, який лежить основі процесу прийняття рішень. З позицій системного підходу інформаційний менеджмент охоплює планування, організацію, координацію і контроль інформаційної діяльності і процесів, а також комунікації всередині організації з метою покращення її роботи. Інформаційний менеджмент стосується всіх функцій управління сучасних організацій, а також процесів комунікації і прийняття рішень. Інформаційний менеджмент передбачає загальну методологію роботи з інформацією в управлінських структурах. Враховуючи той факт, що основним носієм інформації в управлінні являється документ, то слід зробити висновок про те, що методологія інформаційного менеджменту у повній мірі може бути застосована до управління документацією в організації [4].

Ще наприкінці минулого століття Здравка Пежова наголошувала на тому, що всі організації та підприємства, незалежно від соціально-економічних і політичних систем, в яких вони діють, потребують величезної кількості інформації.

Сьогодні, А. Г. Гуралюк вважає, що інформаційний менеджмент охоплює планування, організацію, координацію й контроль інформаційної діяльності та процесів, а також комунікації всередині організації з метою поліпшення якості й ефективності її роботи, розвитку організації.

Порівняльна таблиця завдань інформаційного менеджменту в управлінні організацією

№ п/п	Завдання інформаційного менеджменту в управлінні організацією: кінець XX століття	Завдання інформаційного менеджменту в управлінні організацією: сучасний стан
1.	Максимізація цінності інформації всередині організації за рахунок полегшення її використання та інтеграції в бізнес-процес.	Переробка інформації, що надходить із зовнішніх джерел, в інформацію, придатну для внутрішнього використання, перехід від зовнішнього знання до знань, релевантних внутрішнім рішенням.

2.	Впровадження нових інформаційних і телекомунікаційних технологій і швидке надання нових наборів послуг, які стали можливими завдяки новим технологіям.	Інтегрування інформаційної інфраструктури організації на базі масивів інформаційних ресурсів, що ефективно діє, інформаційних технологій, засобів комунікації й кваліфікованих кадрів з метою забезпечення ефективного інформаційного забезпечення процесів управління з найменшими витратами.
3.	Прості, корисні, цілеспрямовані, ефективні і в той же час життєздатні з організаційної точки зору послуги і продукти.	Створення інфраструктури організації, системи обслуговування управління виробничо-збутовою діяльністю з метою підвищення ефективності підприємництва і збільшення прибутку.
4.	Розуміння і акцент на наслідках інформації (взаємозалежність між інформаційною підтримкою і діяльністю організації).	Планування, керівництва, контролю й організації документаційного забезпечення управління організацією за певними цільовими критеріями для підтримки узгоджених організаційно-інформаційних дій членів організації.
5.	Надання послуг вищим рівнями управління.	Перетворення інформації в один з найважливіших організаційних ресурсів підприємства (організації), який є основою будь-якого процесу прийняття рішення.
6.	Підвищення освітньої та консультативної відповідальності в процесі надання послуг.	Створення автоматизованих офісів і зміна умов праці під впливом нових інформаційних та комунікаційних технологій.
7.	Повна поінформованість про рентабельність діяльності, послуг і продуктів.	Отримання й передачу надійної інформації в процесі управління, забезпечення моніторингу об'єкту управління, інформаційний комфорт особистої роботи.

Таблицю створено автором за джерелами:

Pejova Zdravka. Information Management Problems and Challenges in Transition Economies. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. URL: <https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/bult.21> (дата звернення: 25.04.2021) ;

Гуралюк А. Г. Інформаційний менеджмент та його місце у підготовці керівника навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Теорія та методика управління освітою* : електронне наукове фахове видання. 2011. Вип. 6. URL : <https://www.tme.umo.edu.ua/docs/6/11gurppe.pdf> (дата звернення: 25.04.2021).

При порівнянні завдань інформаційного менеджменту нагальних тоді та в умовах сьогодення ми прийшли до висновку, що незважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій вони є актуальними і нині, також як і проблеми інформаційного менеджменту в організації.

Неефективному управлінню і експлуатації своїх інформаційних ресурсів в минулому столітті відповідає нескоординованість різних центрів управління інформаційними ресурсами або ж надмірна централізованість і бюрократизованість процесу інформаційного управління в XXI ст. Залишається відкритим питання відсутності належним чином підготовлених інформаційних кадрів, відсутність можливостей для регулярного і безперервного професійного навчання. Також проблемою є відсутність організованих спеціальних бібліотек, інформаційних центрів, спеціалізованих інформаційних та інформаційно-аналітичних служб.

Отже, завданням інформаційного менеджменту у діяльності інформаційних установ є перетворення традиційних, неефективних, інертних, архаїчних служб і бібліотек інформації та документації в гнучкі сучасні інформаційні служби інформаційного менеджменту в управлінській діяльності підприємств, використовуючи світовий та вітчизняний досвід організації інформаційної діяльності у сфері управління.

Література

1. Гуралюк А. Г. Інформаційний менеджмент та його місце у підготовці керівника навчального закладу в системі післядипломної педагогічної освіти. *Теорія та методика управління освітою* : електронне наукове фахове видання. 2011. Вип. 6. URL : <https://www.tme.imo.edu.ua/docs/6/11gurppe.pdf> (дата звернення: 25.04.2021).
2. Коляденко С. Інформаційний менеджмент як складова інформаційної економіки. *Галицький економічний вісник*. 2016. № 2. С. 158-164. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/gev_2016_2_23 (дата звернення: 25.04.2021).
3. Крутов, Г.В. Інформаційний менеджмент як основа управлінської діяльності в інформаційному суспільстві. *Сучасний менеджмент: проблеми теорії та практики*: міжнародна наук. конф. (Кривий Ріг, травень 2015 р). Кривий Ріг : Криворізький національний університет. URL : <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2019/12/55.pdf>(дата звернення: 25.04.2021).
4. Мельник В. В. Формування концепції інформаційного менеджменту: сутність, задачі, основні напрями розвитку. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2012. Вип. 49. С. 125-126.
5. Сігетій І. Інформація як об'єкт управління в освітніх системах вищої школи (загальні та специфічні проблеми). *Наукові записки*. Ужгород, 2016. Вип. 147. С. 273-274. (Серія : педагогічні науки).
6. Худенко О. М. Інформаційний менеджмент у закладі освіти. *Педагогічний альманах*. 2019. Вип. 42. С. 211-215.
7. Pejova Zdravka. Information Management Problems and Challenges in Transition Economies. *Bulletin of the American Society for Information Science and Technology*. URL : <https://asistdl.onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1002/bult.21> (дата звернення: 25.04.2021).

УДК 378.016:[027+930.25]:004

Грінберг Лариса Феліксівна,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат історичних наук, доцент,
м. Київ

ДИСЦИПЛІНА «ЕЛЕКТРОННІ БІБЛІОТЕКИ ТА АРХІВИ» У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ БАКАЛАВРІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ

Інформатизація бібліотечної та архівної справи актуалізувала створення якісно нового науково-інформаційного забезпечення розвитку економіки, культури й науки, що зумовило швидке входження України як самостійної держави у міжнародний інформаційний простір.

Упровадження й вдосконалення технологій оцифровування паперових документів уможливило розв'язання проблем постійного зберігання, оперативного пошуку й використання електронних документів та електронних інформаційних ресурсів, спрощення процедури забезпечення доступу до них, створення цілісної системи нормативно-методичного забезпечення цих процесів. Документально-інформаційні ресурси, накопичені бібліотечними та архівними установами України упродовж багатьох десятиріч, поступово перетворилися на електронні бібліотеки та електронні архіви, які знайшли широке застосування у суспільстві.

Основною функцією електронної бібліотеки та електронного архіву, як і традиційних, є облік і зберігання документів у новій цифровій формі, що допомагає вирішувати проблему схоронності бібліотечних та архівних фондів.

Об'єднання розрізнених інформаційних ресурсів у фондах електронних бібліотек та архівів полегшує пошук потрібної інформації, забезпечує використання не лише текстових документів, але й аудіовізуальних і графічних підвищення ефективності її сприйняття користувачами.

Створення електронних бібліотек і архівів на часі стало одним з магістральних напрямів інформаційної галузі і важливим показником розвитку інформаційного суспільства і є об'єктами пильної уваги ЮНЕСКО, Європейського Союзу та інших міжнародних організацій.

Освітня програма і навчальний план кафедри інформаційних технологій Київського національного університету культури і мистецтв відповідає вимогам Стандарту вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» (затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1378)

Дисципліна «Електронні бібліотеки та архіви» розрахована на вироблення у студентів необхідних теоретичних, емпіричних та методичних знань про різні види інформаційних ресурсів, їх структуру, процеси, операції організації електронних бібліотек та архівів і формування інформаційної культури особистості з метою ознайомлення студентів зі світовою та вітчизняною історією та сучасними тенденціями створення електронних бібліотек та архівів; загальними правилами культурного користування ретроспективною інформацією щодо культурної спадщини українського народу, забезпеченням надійного зберігання інтелектуальних надбань людства.

У програмі навчального курсу «Електронні бібліотеки та архіви» відображено аналіз сучасної теоретичної концепції використання інформаційних технологій створення цифрових копій документів, які відображають історичний вітчизняний та зарубіжний досвід суспільства в цілому і традиційних бібліотек та архівів зокрема, а також результати наукових досліджень, узагальнення практичного досвіду формування інформаційних електронних ресурсів, специфіки зберігання інформації та управління ними.

Дисципліна «Електронні бібліотеки та архіви» посідає значне місце у фаховій підготовці бакалаврів Київського національного університету культури і мистецтв. Вона спрямована на оволодіння студентами знаннями історичних особливостей розвитку і становлення електронних бібліотек та архівів, набуття мовної культури, техніко-технологічних, методичних засад та особливостей формування, організації, обліку й управління електронними інформаційними ресурсами бібліотек та архівів.

«Електронні бібліотеки та архіви» є обов'язковою освітньою компонентою навчального плану циклу дисциплін професійної та практичної підготовки, яка сприяє підготовці фахівців і спрямовує їх на формування системного сприйняття внутрішніх та зовнішніх відносин, які виникають у бібліотечних та архівних установах у ході формування, розподілу, використання інформаційних (цифрових) ресурсів бібліотек та архівів, а також управління ними.

Інформаційна культура фахівців інформаційного профілю розглядається як суттєва кваліфікаційна особливість, що дає їм змогу, вільно володіючи знаннями про організацію та управління інформаційними ресурсами електронних бібліотек та архівів, виконувати виробничі завдання на високому професійному рівні.

Підготовка бакалаврів «Інформаційної, бібліотечної справи» як фахівців, здатних до оперативної й ефективної реалізації професійних завдань. У цьому зв'язку особливого значення у забезпеченні соціальної і професійної успішності фахівця набуває проблема формування професійних компетентностей, які включають вільне володіння всією сукупністю навичок і умінь, необхідних для ефективного спілкування і взаємодії, включаючи ситуативну адаптивність та мотивацію.

Навчальна програма дисципліни включає лекційні, практичні заняття та самостійну роботу студентів. Ефективність практичних занять, насамперед, залежить від підготовки до них студентів, їх уважності й активності в ході самих занять, творчого ставлення до виконання навчальних завдань і рекомендацій викладача. Практичні заняття, на відміну від лекційних, вимагають значно більшої самостійної роботи студентів, оскільки їм самим постійно доводиться розв'язувати різні проблеми, виконувати певні практичні дії, вправи, приймати рішення. Відповідно й підготовка до цих занять більш складна. Вона вимагає не тільки обов'язкового опрацювання теоретичних питань, розглянутих під час лекцій, але також і виконання індивідуальних завдань самостійної роботи.

Навчальним планом підготовки передбачено проходження студентами виробничої практики, метою якої є закріплення професійно-практичних вмінь інформаційно-аналітичної діяльності.

Випускники-бакалаври за спеціальністю «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» мають професійні компетентності використовувати на практиці комп'ютерну техніку,

технічні засоби, технології оцифровування об'єктів на паперових та інших носіях інформації; володіти методами та прийомами створення електронних документів та метаданих до них, організовувати їх в електронні бібліотеки та архіви; визначати основні тенденції розвитку сучасної науки й екстраполювати їх на електронні бібліотеки та архіви; визначати якісні й кількісні еволюційні зміни в інформаційній, бібліотечній та архівній справі; виявляти інформаційні потреби користувачів електронних бібліотек та архівів.

Гарантією успішності сфери інформаційно-бібліотечної діяльності має бути раціональне співвідношення можливостей професійно-кваліфікаційного забезпечення. Для вирішення цих та інших проблем з огляду на сучасний стан і потенціал розвитку цифрового сектора України потрібне узгодження основних стратегічних цілей, механізмів і нормативного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні на найближчу перспективу шляхом створення «Єдиної цифрової платформи в освіті».

В основі підвищення ефективності підготовки кадрів лежить формування професійної спрямованості студентів. Вирішення цієї проблеми сприяє забезпеченню готовності майбутніх фахівців до творчої праці, освоєнню і впровадженню інноваційних технологій, сталого розвитку наукового світогляду. Також головним стимулятором мобільності випускника закладу вищої освіти є ринок праці, де переваги мають грамотні, готові навчатися упродовж усього життя, конкурентоздатні, креативні особистості, готові працювати у бібліотечних та архівних установах, інформаційних агентствах та інформаційно-аналітичних службах, в центрах науково-технічної інформації, маркетингових підрозділах підприємств та науково-освітніх установах, в інформаційних службах державних та комерційних організацій; у сфері засобів масової інформації, рекламних та консалтингових фірмах, фінансових та банківських структурах, архівних підрозділах підприємств, організацій, установ, об'єднань.

Література

1. Про бібліотеки та бібліотечну справу : Закон України від 27.01.95 №33/95-ВР. Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-%D0%B2%D1%80#n35>. (Дата звернення 30.03.2021).
2. Про Національний архівний фонд та архівні установи: Закон України від 24.12.1993 № 3815-XII. *Відомості Верховної Ради України* (ВВР). 1994. № 15. ст.86. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text>.
3. Стандарт вищої освіти України першого (бакалаврського) рівня спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» галузі знань 02 «Культура і мистецтво» (затверджено та введено в дію Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.12.2018 р. № 1378)

УДК 006.05:001.102

*Дніпроенко Вадим Іванович,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
доцент*

МЕТОДИ ПРИЙНЯТТЯ ТА СТУПІНЬ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ГАРМОНІЗОВАНИХ СТАНДАРТІВ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ НАУК

На сучасному етапі розвитку України в сфері стандартизації пріоритетом є впровадження та використання гармонізованих міжнародних стандартів, що дає можливість удосконалювати інформаційне забезпечення, оптимізувати фонд нормативних документів, науково-термінологічну базу, аналітико-синтетичне опрацювання науково-технічної інформації, документознавчу, інформаційну, бібліотечну, видавничу та архівну справу.

В національному словнику термінів із стандартизації та суміжних видів діяльності ДСТУ 1.1:2015 подається таке визначення: «гармонізованими стандартами є стандарти

на один і той самий об'єкт, які (приймають) (прийняли) різні органи, що займаються стандартизацією, забезпечуючи взаємозамінність продукції, процесів і послуг або однозначне розуміння результатів випробування чи інформації наданих відповідно до цих стандартів».

Упровадження національних стандартів, гармонізованих із міжнародними здійснюється відповідно до вимог національного стандарту ДСТУ 1.7:2015 «Національна стандартизація. Правила і методи прийняття міжнародних і регіональних нормативних документів». Цим документом передбачено прийняття міжнародних стандартів методом підтвердження і видання їх мовою оригіналу, а також методом перевидання (передрук, переклад, перероблення) на національному рівні українською мовою згідно з настановою міжнародних організацій зі стандартизації ISO/IEC Guide 21 «Прийняття міжнародних і регіональних стандартів та документів, прирівняних до них».

У випадку перевидання перекладається текст міжнародного нормативного документа з мови оригіналу, залучаються такі національні структурні елементи: «Титульний аркуш», «Передмова», «Зміст», «Національний вступ» і «Бібліографічні дані» і визначається взаємозв'язок між ступенем відповідності і методом прийняття.

Метод підтвердження не передбачає для гармонізованих національних стандартів, як ідентичних, наявності національних структурних елементів в прийнятому нормативному документі. Цей метод вважають одним із найпростіших, коли текст міжнародного нормативного документа застосовують мовою оригіналу. В цьому випадку ТК 144 «Інформація і документація» має опрацьовувати текст міжнародного нормативного документа із застосуванням словників і довідкової літератури, їх змістове аналізування задля встановлення можливості його застосування користувачами без перекладу мовою оригіналу та ймовірного уникнення неоднозначного тлумачення його положень.

Гармонізовані нормативні документи поділяються на **уніфіковані** стандарти, що є згармонізованими стандартами з ідентичним змістом (по суті), але не за формою, і **ідентичними** стандартами за змістом (по суті) та за формою подання, міжнародні гармонізовані стандарти (гармонізовані з міжнародним стандартом), регіонально гармонізовані стандарти (гармонізовані з регіональним стандартом), багатосторонньо гармонізовані стандарти, що гармонізовані між кількома (більше двох) органами стандартизації, двосторонньо гармонізовані стандарти між двома органами стандартизації). Існує й поняття «односторонньо узгоджений стандарт», що узгоджений з іншим стандартом так, щоб процес, послуга, інформація, зазначена в першому стандарті, відповідала вимогам другого стандарту. Проте, стандарт, односторонньо узгоджений з іншим стандартом, не є гармонізованим з ним. Більшою мірою – це точний переклад міжнародного або регіонального стандарту, прийнятого в національній системі стандартизації.

У разі прийняття міжнародного нормативного документа, як гармонізованого національного стандарту, установлюють взаємозв'язок між ними, яким визначають положення міжнародного нормативного документа, що будуть прийматися без змін, або будуть вноситися редакційні правки, зміни структури національного стандарту відносно міжнародного нормативного документа, сфери застосування тощо.

Гармонізовані стандарти можуть відрізнятися за поданням інформації, змістом, обсягом, позначенням (шифром, кодом), містити деякі відмінності в пояснювальних примітках, в окремих спеціальних вказівках тощо.

Установлені взаємозв'язки між міжнародним і національним нормативним документом позначають як ідентичний національний нормативний документ (IDT), модифікований нормативний документ (MOD) і нееквівалентний нормативний документ (NEQ).

Національний нормативний документ (IDT) може бути ідентичним за технічним змістом, структурою і викладом (його прийнято однією з мов оригіналу міжнародного нормативного документа), або він є ідентичним перекладом (для публікування) з мови оригіналу міжнародного нормативного документа на українську мову (ідентичний переклад для публікування).

Можуть бути також редакційні зміни (виправлення друкарських помилок, технічних правок, заміни слів тощо).

Національний нормативний документ (MOD) відтворює структуру міжнародного нормативного документа, що дає можливість легко порівняти зміст і структуру обох нормативних документів за умови їх чіткої ідентифікації та пояснення причин відхилення, які точно визначено та пояснено.

Модифікований нормативний документ (MOD) може бути із змістовою частиною меншою за обсягом, мати не такі суворі або менш суворі вимоги, відрізнятися від положень міжнародного нормативного документа, передбачати можливість альтернативного вибору (положень) вимог тощо.

Нееквівалентний нормативний документ (NEQ) має технічні відхилення та/або редакційні зміни, які не визначено і не пояснено, зміни в структурі, які точно не ідентифіковано, має меншу частину положень міжнародного нормативного документа.

Із затвердженням та прийняттям перших національних стандартів в сфері інформаційних наук у 1994 р. і до 2015 р. в Україні розробники переважно застосовували метод перевидання міжнародних нормативних документів (передрук, переклад, перероблення) та їх адаптацію до національних потреб, правил та вимог із різним ступенем відповідності їх гармонізації від ідентичного, модифікованого до нееквівалентного.

Починаючи з 2016 р. згідно Закону України «Про стандартизацію», Угоди про Асоціацію між Україною та ЄС, наказів Міністерства економічного розвитку і торгівлі України і національного органу стандартизації ДП «Український науково-дослідний і навчальний центр проблем стандартизації, сертифікації та якості» набув чинності новий напрям прийняття міжнародних нормативних документів як ідентично гармонізованих національних стандартів України методом підтвердження в різних галузях діяльності, зокрема і в сфері інформаційних наук.

УДК 378.147.091.33:808.543]:378.046-021.64:02

Єрмолаєва Ганна Анатоліївна,
доцент кафедри інформаційної, бібліотечної
та архівної справи
Відокремленого підрозділу «Миколаївська філія
Київського національного університету
культури і мистецтв»,
кандидат педагогічних наук, доцент,
м. Миколаїв

СТОРИТЕЛІНГ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ, БІБЛІОТЕЧНОЇ ТА АРХІВНОЇ СПРАВИ: СУЧАСНИЙ ВИМІР

В Україні дослідження методу сторітелінгу розпочато порівняно нещодавно і нині це вважається інновацією в освіті.

Сторітелінг належить до кола інтересів зарубіжних та вітчизняних науковців. Пропонуємо розглянути «сторітелінг» як складову комплексу інструментів, які розкривають певну ідею за допомогою цілої оповіді. Варто зауважити, що сторітелінг можна вважати універсальним засобом, адже можливості його застосування є досить широкими та не залежать від часу і місця.

Доречним буде акцент на неузгодженості між дослівним перекладом з англійської – (Storytelling, де story – розповідь, історія; tell – розповідати; Storytelling – розповідь історій – ефективний метод подання інформації) й презентацією цього методу. Адже, головними особливостями сторітелінгу є легкість, відсутність нав'язливих пропозицій, слухаючи або читаючи таку історію, аудиторія сама зробить потрібний висновок і запам'ятає набагато більший обсяг інформації [3, с.51].

Вперше запровадив техніку сторітелінгу в галузі освіти філософ-педагог К. Еган, що висвітлено в праці “Teaching as Story Telling: An Alternative Approach to Teaching and Curriculum in the Elementary School” (1986 р.). Автором запропоновано використання сторітелінгу як альтернативної стратегії для організації навчання у закладах початкової освіти. Праця “Narrative and Stories in Adult Teaching and Learning” М. Россітер (2002 р.) є показовою у наступному етапі реалізації та дослідженні сторітелінгу, в якій йдеться про використання розповідей, історій у навчанні не лише дорослих, а й студентів закладів вищої освіти. Про можливість застосування техніки сторітелінгу у процесі навчання будь-якого контингенту та універсальність цієї педагогічної концепції зауважує Ю.В.Коренівська [2, с.5-6].

Спираючись на ґрунтовні дослідження та активність використання методу в сучасному освітньому середовищі, можемо говорити про метод сторітелінгу як своєрідний тренд в освіті.

Подання навчального матеріалу у вигляді розповіді історій розвиває уяву, логіку та підвищує рівень культурної освіти студентів. Майбутні бакалаври, фахівці з інформаційної, бібліотечної та архівної справи дедалі більше розширюють діапазон виконання власних професійних функцій, зокрема тих, що пов'язані з створенням та обробленням інформаційних потоків, їх аналізом, орієнтуванням у динамічному документообігу, забезпеченням ефективної суб'єктної взаємодії. Якість виконання зазначених функціональних обов'язків майбутніми фахівцями залежить від рівня їхньої підготовки у вищому навчальному закладі, зокрема фахових знань, особистісних якостей, навичок комунікативної культури, "soft skills" тощо.

Застосовуючи методіку сторітелінгу, викладач власним прикладом, формує у студентів вміння використовувати подібні методи у майбутній професійній діяльності. Сучасний викладач має широкий методичний інструментарій, в якому серед багатьох нових засобів навчання належне місце посідає метод «сторітелінгу». Сторітелінг може застосовуватися у процесі викладання дисциплін як гуманітарного, так і спеціального циклів. Дидактичний потенціал сторітелінгу полягає у доцільному використанні викладачем інформації, яка ілюструє матеріал, що вивчається, через розповідь, наприклад, доречної історії, з метою активізації студентської уваги, виникнення додаткового інтересу тощо. З огляду на вищесказане не маємо сумнівів щодо актуальності дослідження даного питання, оскільки, цей метод сприяє вирішенню проблеми інформаційної перевантаженості студентів та слабкої реалізації виховних цілей у навчально-виховному процесі вищої школи.

Сучасні студенти належать до покоління цифрового світу, молодь не уявляє своє життя без Інтернету, комп'ютера, мобільного телефону або інших електронних пристроїв. Однак, у них відсутня здатність тривалого концентрування на матеріалі. Для них характерне кліпове мислення та труднощі зі сприйняттям довгих інформаційних повідомлень. Такі особливості студентів покоління Z продукують не лише трансформацію їх ставлення до навчання, а й вимог до професорсько-викладацького складу [4, с.264-265].

Різновиди сторітелінгу: усний сторітелінг (невід'ємна складова публічних виступів, де важливими є погляд, емоції, жести, особистість мовця), письмовий сторітелінг (провідна техніка впливу та привернення аудиторної уваги, затребувана копірайтерами, блогерами, маркетологами, журналістами тощо), мультимедійний або цифровий сторітелінг (застосовується під час створення сайтів та в цифровій журналістиці, у соціальних мережах, а також під час створення презентацій та відеороликів). Цифровий сторітелінг може бути реалізований у форматах відеоролику, презентації і цифрової публікації з мультимедійним контентом [1, с. 40].

Вважаємо, що саме використання методу сторітелінгу у процесі викладання фахових дисциплін для майбутніх бакалаврів інформаційної, бібліотечної та архівної справи сприятиме активізації студентів, налаштування позитивної атмосфери під час проведення занять, встановлення контакту між студентами та викладачем, а також впливає на лінію поведінки студента в конкретних ситуаціях, збагачує студентський словник мовленнєвими конструкціями, формує навички швидкого орієнтування та вирішення завдань в спонтанно створених умовах. Це, в свою чергу, впливає на становлення індивідуальної позиції в спілкуванні та самопрезентації студентів, збагачує особистий досвід у володінні прийомами та засобами мовлення. Дисципліни закладають адаптаційні механізми для безперервної освіти та творчості студентів. Її домінантою є розвинена мотивація й сформованість особистісних якостей, які забезпечують внутрішню потребу активного освоєння студентами функцій нових ролей, зокрема інформаційних.

Метод сторітелінгу дозволяє максимально ефективно подавати навчальний матеріал та підвищує мотивацію студентів до вивчення предмету, розвиває критичне мислення, сприяє формуванню власної думки, дає можливість створювати дискусії, аналізувати різні погляди, заохочує до пошуку різних варіантів вирішення завдання та використання інтерактивних форм роботи.

Наголошуємо, що головною відмінністю сторітелінгу є відсутність нав'язливих пропозицій, легкість: слухаючи або читаючи таку історію, аудиторія сама зробить потрібний висновок і запам'ятає набагато більший обсяг інформації.

Перспективою подальших досліджень є розвідки, зосереджені на дослідженні питань щодо впровадження сторітелінгу під час курсів таких дисциплін, як «Інформаційно-

аналітична діяльність», «Візуальна аналітика», «Інформаційний моніторинг», «Інформаційне забезпечення управління», враховуючи новітні технології в розкритті особливостей застосування елементів віртуальної реальності та доповненої реальності під час підготовки майбутніх бакалаврів з інформаційної, бібліотечної та архівної справи

Література

1. Грушевская, В. Ю. Применение метода цифрового сторителлинга в проектной деятельности учащихся / В.Ю.Грушевская //Педагогическое образование в России. – 2017. – №6. – С.38–43.
2. Коренівська, Ю.В. Сторірідінг і сторітелінг як інструменти формування комунікативної компетенції студентів-філологів; спец.: 035 - філологія / Ю.В. Коренівська; наук. керівник О.І. Єгорова. – Суми: СумДУ, 2020. – 36 с.
3. Паламар, С. Сторітелінг у професійній підготовці майбутніх педагогів: сучасні інструменти / С.Паламар, М.Науменко //Відкрите освітнє е-середовище сучасного університету. – 2019. – №7. – С. 48-55.
4. Подік І. Сервіси google у навчанні студентів покоління / І.Подік //Інформаційні технології і засоби навчання. – 2017. – Вип. 60 (4). – С 264-277.

УДК 378:02:[658.8-051:004.77]:005.336.2-028.63

Касьян Владислав Володимирович,
старший викладач кафедри документознавства
та інформаційно-аналітичної діяльності
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат філософських наук,
м. Київ, Україна

ЦИФРОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ІНТЕРНЕТ-МАРКЕТОЛОГА ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ 029 «ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА»

Цифрові компетенції сьогодні – це, з одного боку, необхідний інструмент для взаємодії з усіма суспільними інститутами, загалом, значимий механізм соціалізації особистості в інформаційному суспільстві, зокрема, а з іншого, визначальний фактор конкурентоспроможності та виникнення нових інтернет-професій. У контексті якісних змін мережових відносин та трансформаційних процесів застосування інформаційно-комунікаційних технологій, ми погоджуємося зі слушним твердженням К. О. Січкаренко [4], що найважливіший аспект сучасності – потреба реформування системи освіти відповідно до сучасних вимог, перегляд навчальних програм відповідно до запитів ринку праці і вимог роботодавців.

Професія інтернет-маркетолога – фахівця з контекстної реклами, оптимізатора сайтів, веб-аналітика тощо – сьогодні надзвичайно затребувана на ринку праці, особливо в умовах стрімкого переміщення послуги просування товарів в онлайн-середовище. Інтернет-маркетинг дозволяє швидко визначати ефективність застосованих рекламних стратегій та оперативно впливати на підвищення їх результативності та конкурентоздатності.

Вимоги, які висуває роботодавець до кандидатів вакансії інтернет-маркетолога, варто розділити на дві великі групи:

- *професійні вимоги* (створення інтернет-спільнот, їх просування, робота з соціальними мережами; відстеження відгуків на сайті та грамотна й швидка їх обробка; проведення аналізу цільової аудиторії; навички з налаштування різних видів реклами; просування сайтів у топ пошукових запитів; розробка загальної стратегії просування компанії в Інтернеті та підбір необхідних фахівців для якісної роботи у цьому напрямі тощо);
- *особисті якості* (комунікабельність та аналітичний склад розуму, адже вміння знаходити спільну мову зі співробітниками під час реалізації складних проектів із просування, логічне мислення, математичні здібності та вміння аналізувати наявні дані – критично необхідні риси для інтернет-маркетолога).

Здатність оптимально реалізовуватися інтернет-маркетологу за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» і відповідність вказаному комплексу вимог роботодавця дозволяє не лише стати частиною команди будь-якої успішної компанії, але й здійснювати активний вплив на ведення результативного бізнесу, сприяючи якісній продуктивній діяльності.

Сьогодні все частіше у професійній спільноті інтернет-маркетологів говорять про потребу набуття ними кваліфікації програміста. Слід наголосити, що поки роботодавці не висувають такої вимоги. Отже, перед освітою постає питання про побудову системи цифрових компетенцій фахівця за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» як обов'язковий складник професіограми. Ми цілком поділяємо думку А. Гуменчука [1], що в умовах цифрової економіки важливими є компетенції, які забезпечують гнучкість та адаптивність фахівця до нових суспільних викликів і вимог цифровізації, схильність до саморозвитку та здатність навчатися упродовж усього життя.

Досліджуючи систему цифрових компетенцій фахівця за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», відзначимо, що в умовах швидких технологічних змін нами вбачається зайвим регламентація в освітній програмі конкретних знань та навичок інтернет-маркетолога у галузі програмного забезпечення та комп'ютерних технологій, а при побудові освітньої програми доцільно враховувати загальні вимоги ринку праці. Зокрема, важливими є опанування майбутніми фахівцями основних процесів та принципів створення сайтів, розуміння налаштувань веб-аналітики, орієнтація у рекламних каналах [2].

Запровадженню ефективної моделі інтелектуалізації бібліотечно-інформаційної освіти на основі дослідження сучасних тенденцій розвитку ринку праці нових інтернет-професій, як основи модернізації освітніх програм у вітчизняних закладах вищої освіти XXI ст., сприятиме залучення зарубіжного досвіду щодо підготовки фахівців із інтернет-маркетингу щодо набуття знань, навичок та компетенцій, істотних у професійному житті в умовах тотальної цифровізації суспільства, залучення сучасних прийомів задля підвищення іміджевої престижності професії в умовах ринково орієнтованої конкурентної глобальної економіки.

Література

1. Гуменчук А. В. Модель інтелектуалізації вищої бібліотечно-інформаційної освіти. *Вісник Харківської державної академії культури*. 2019. Вип. 55. С. 70–81. URL: [file:///C:/Users/user/Downloads/181807-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-403527-1-10-20191027%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/181807-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-403527-1-10-20191027%20(1).pdf).
2. Кому потрібен інтернет-маркетолог? LOGOS : Marketing Academy. URL: <https://wma.lviv.ua/komu-potriben-internet-marketolog>.
3. Матвієнко О. В., Дубов Д. В. Інформаційний маркетинг у контексті державних, політичних та соціальних інформаційних відносин. *Вісник Книжкової палати*. 2006. № 3. С. 33–36.
4. Січкаренко К. О. Поняття цифрових компетенцій та комунікаційна роль у сучасному суспільстві. *Ефективна економіка*. 2018 № 9. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/9_2018/54.pdf.

УДК 316.48:004.946]:159.923.2-021.131

Кобижча Наталія Іванівна,
ст. викладач кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв, кандидат культурології,
м. Київ, Україна

ПРОБЛЕМА ІДЕНТИЧНОСТІ У ЦИФРОВОМУ СВІТІ

У сучасному світі під впливом цифрових технологій відбуваються трансформаційні процеси, які спричиняють появу нових викликів та загроз і тим самим обумовлюють

перебування соціуму і людини у стані постійного ризику. Невизначеність, багатовимірність і стохастичність соціуму актуалізує проблему формування здатності особистості до ідентифікації в аспекті збереження духовної цілісності. І тому проблема ідентифікації як самовизначення індивідів і соціальних груп у мінливому і плинному глобальному і цифровому світі, стає однією з пріоритетних і перспективних напрямків соціальних і гуманітарних наук. Безумовний інтерес у зв'язку з цим викликають питання визначення механізмів ідентифікації, а *боротьба за ідентичність у такому світі стає найважливішою засадою чисельних соціокультурних конфліктів*, які найбільш повною мірою заявили про себе весною 2020 року у США й актуалізували проблему нової етики, де проблема ідентичності є однією із визначальних.

Варто зауважити, що власне проблема ідентичності, як і її концепт має давню історію. При цьому, остання не має усталеної субстанціональної основи, а знання людини про саму себе обумовлюється досвідом її соціальних взаємодій і культурою, в межах якої відбуваються чисельні взаємодії різних особистостей. Ідентичність також виступає результатом соціалізації і формується у просторі комунікативних практик. Серед учених, які зробили внесок у розвиток цієї точки зору, слід зазначити П. Бергера, П. Вацлавіка, Е. фон Глазерсфельда, Дж. Келлі, Б. Латура, Т. Лукмана, Н. Лумана, Р. Харрісона, Х. фон Фьорстера, П. Яніха та ін.

Четверта промислова революція здатна «роботизувати» людство, і для багатьох людей кардинально змінить те, як виглядає їхня робота, середовище, сімейне життя і власне ідентичність. Але вона зможе привести людство і до нової колективної та моральної свідомості, заснованої на загальному почутті призначення. І ми зобов'язані, як пише з цього приводу К. Шваб, прагнути до другого варіанту[3]. Проблемність ситуації полягає у тому, що уявлення про людину, її звичаї й уподобання відходять у минуле, а вона сама відчуває радикальні зміни, що стосуються як її соціальних форм ідентичності, так і фізичних, тілесних, гендерних форм.

В умовах змін онтологічної природи ідентичності традиційний понятійний апарат досліджень (терміни «самосвідомість», «менталітет», «суспільні настрої» і ін.), розроблений стосовно індустріального суспільства, втрачає свій дослідницький потенціал, що утруднює як осмислення цього явища в усій його багатогранності, так і прогнозування трендів її подальших трансформацій.

З огляду на те, що дослідження особливостей ідентичності у контексті становлення цифрового суспільства розпочато порівняно недавно, констатується наявність у науковій літературі широкого спектра термінів для фіксації специфіки цього нового типу ідентичності: «контекстуальна ідентичність», «мережева ідентичність», «плинна ідентичність», «мобільна ідентичність», «діалогічна ідентичність», «дрейфуюча ідентичність», «гібридна ідентичність», «цифрова ідентичність» та ін.

У ході становлення цифрового суспільства, розвитку Інтернету і соціальних мереж формування ідентичності у комунікаційному процесі «обличчям до обличчя» змінюється медіатизованим виробництвом самототожності. Ідентичність стає віртуальною по-суті і мережевою за способам організації, переноситься в онлайн-простір, який може стати як простором самокорекції і психологічної адаптації особистості, інтелектуального зростання й підвищення культурного рівня, так і простором маніпуляції свідомістю індивідів, соціальних груп і спільнот. І тому фрагментарність, ситуативність і мінливість – характеристики, іманентно властиві індивідуальній і груповій ідентичності людини XXI століття. Окрім того, для ідентичності цифрової епохи характерна «безконтактність», якою, на думку вчених, пояснюється низький рівень відповідальності, слабкості громадських зв'язків, дифузності довіри [2]. Це, у свою чергу, обумовлює невизначеність і відносність моральних та ідейних орієнтирів цивілізаційного розвитку.

Важливо звернути увагу і на такий феномен як «гра ідентичностей» (identity-play), коли користувач конструює власний образ у мережі, вибудовуючи «віртуальну ідентичність» (virtual identity), яка не відповідає його реальному образу (освіті, професії, статі тощо). Британський антрополог Д. Міллер у цьому контексті висловлює припущення, що «... порушення бар'єру між окремими ідентичностями (реальними і віртуальними) може бути одним з найбільш важливих наслідків соціальних і технологічних змін» [5, с. 3].

Не можна не погодитися з голландським дослідником Марком Дезе: поведінка людей, які комунікують у мережі Інтернет, характеризується багатозадачністю, поверхневою увагою, її розфокусованістю, а ідентичність стає не просто множинною, але ще

й розфокусованою, оскільки контекст комунікації не менш важливий ніж фокус контакту. У свою чергу, це формує новий стиль життя, який він називає media meshing life style (mesh – мережа) [4].

Життя у безперервних цифрових потоках, нездатність відключитися від пристроїв і розмивання особистості покоління «цифрових аборигенів», або «мережевого покоління», призводить до того, що у них формується специфічний тип мислення, що визначається як мережеве, або кліпове мислення. Це останнє характеризується візуальністю сприйняття, своєрідним темпо-ритмом і лаконізмом передачі інформації, перериванням викладу думок віртуального співрозмовника, пропуском елементів висловлювання, наявністю чисельних гіперпосилань й особливою стилістикою інтерактивності. І тому *одним із найбільш активно обговорюваних у світовій науці наслідків цифровізації є проблема взаємозв'язку ідентичності і мережевого мислення, «які досліджуються в перспективі концептуалізації мережевої парадигми»* [1, с. 70].

Складна система ідентичностей динамічно мультиплікується у веб-проекціях. Можливість самовираження в Мережі дає імпульс новим проявам етнічності, в контексті якої зростає популярність «етнічного Інтернету», ресурси і сервіси якого спрямовані на підтримку та актуалізацію «етнічної ідентичності», або «віртуальної етнічності». Останнє поняття вводить М.Постер ще у 1998 р. і під яким розуміє «взаємодію реальних і віртуальних елементів у конструюванні етнічних груп» [6].

Як висновок. І тому одна із небезпек, яка постає перед «мережесим поколінням» і дуже непокоїть науковців, - це втрата здатності до критичного мислення, що у перспективі загрожує цивілізаційному поступу людства.

Література

1. Игнатов М. А. Дискурс информационно–сетевой культуры / М.А. Игнатов // Наука. Искусство. Культура. – 2015. – №2 (6). – С.70–79.
2. Лисенкова А. А. Проблемы идентичности в медиа-сообществах /Анастасия Алексеевна Лисенкова // Вопросы культурологии. – 2016. – № 7. – С. 28-31.
3. Шваб К. Технологии Четвертой промышленной революции / Клаус Шваб, Николас Дэвис. – Москва: Бомбора, 2018. – 320 с.
4. Deuze M. Collaboration, participation and media /Mark Deuze // New Media and Society. – 2006. – Vol. 8. - No 3. – P. 695
5. Miller D. What is the Relationship Between Identities that People Construct, Express and Consume Online and those Offline? / Daniel Miller // Government Office for Science of the United Kingdom. – 2014. – P. 1–15
6. Poster M. Virtual Ethnicity: Tribal identity in an Age of Global communications / Mark Poster. 1998. – URL: <https://sk.sagepub.com/books/cybersociety-2-0/n7.xml> (дата звернення: 27.02.2021).

УДК 37.018.43

Кошелева Оксана Борисівна,
старший викладач кафедри тележурналістики
та майстерності актора
Київського національного університету
культури і мистецтв
м. Київ, Україна

ПОТЕНЦІАЛ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Попри кардинальні зміни в усіх галузях діяльності, організація навчання в закладах вищої освіти, дисциплінарний, науковий підхід до викладання, лекційні та семінарські форми надовго закріпилися та залишалися незмінними. Проте залучення інноваційних технологій не оминуло і галузь освіти, що відкрило потенціал та великі перспективи для удосконалення освітньої системи. Сьогодні в Україні дистанційно можна отримати освіту в закладі вищої освіти та пройти онлайн-курси.

Заклади вищої освіти організовують навчальний процес відповідно до якого викладач розробляє навчальну програму, що базується на самостійному навчанні студента. Такий спосіб навчання вирізняється тим, що студент переважно віддалений від викладача в просторі й часі, але водночас студенти та викладачі мають можливість здійснювати комунікацію за допомогою засобів інноваційних технологій. Інтерактивне спілкування відбувається на освітніх платформах, онлайн-відеоконференціях (ZOOM), месенджерах (Viber, Telegram), соціальних мережах (Facebook, Instagram), листуванням через електронну пошту та ін.

Однією з головних проблем, з якими стикнулись заклади вищої освіти – створення нових методів і технологій навчання, відповідних телекомунікаційному простору.

Успішним є досвід Київського університету культури, в якому ще з 2018 року існує та активно розвивається Факультет дистанційного навчання. У 2021 році університет пропонує вступ на всі спеціальності (Public Relations і журналістика; Міжнародні відносини; Event-менеджмент і шоу-бізнес; Кіно і телемистецтво; Туристичний бізнес; Дизайн та ін.) з можливістю дистанційного навчання. Зауважимо, що «в основу програми дистанційної освіти закладений модульний принцип; кожний окремий курс створює цілісне уявлення про окрему предметну область, що дозволяє з набору незалежних курсів-модулів сформувати навчальну програму, яка відповідає індивідуальним чи груповим потребам» [3].

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана також вже декілька років запроваджує здобуття вищої освіти за дистанційною формою. Дистанційна форма навчання організовується Інститутом дистанційної освіти [4] та реалізована засобами системи Moodle. Дистанційно можна отримати освіту за обраними спеціальностями (Економіка; Облік і оподаткування; Маркетинг; Фінанси, банківська справа та страхування та ін.), пройти курси підвищення кваліфікації викладачів («Дистанційні технології в освітньому просторі Університету»), ознайомитися з роботою науково-методичного семінару «Дистанційні технології в освіті».

Система дистанційного навчання Національного університету біоресурсів і природокористування України почалася зі створення Центру дистанційних технологій навчання, «яким було розроблено та апробовано напрацьовані різноманітні моделі використання елементів дистанційних технологій» [2]. З 2016 року створено Відділ регіонального розвитку, дистанційної освіти та заочного навчання. Сьогодні для упровадження дистанційних технологій навчання створено Навчальний портал НУБіП України, де розміщено банк електронних курсів. Значущим є можливість вступу до міжкафедральних навчальних лабораторій, які створено на базі Мукачівського аграрного коледжу, Рівненського коледжу, Бобровицького коледжу економіки та менеджменту ім. О. Майнової, Ірпінського економічного коледжу та ін.

Становлення електронної педагогіки сприяли розвитку масових відкритих онлайн-курсів (MOOC, Massive Open Online Courses) – «навчальні курси, викладені для загального доступу в мережі Інтернет. Масові відкриті онлайн-курси є чудовим інструментом для поширення якісних знань від найкращих викладачів» [1].

Онлайн-курси за формою оплати можуть бути платними / безоплатним; за терміном навчання: короткотривалими / середньотривалими / довготривалими; за принципом побудови: на основі класичних підходів до навчання / на основі новітніх підходів до навчання. Доступ до онлайн-курсів може бути вільним (відкритим) / частково відкритим / обмеженим. Серед цілей навчання вирізняють науково-дослідні / освітні / просвітницькі.

Однією з найбільших онлайн-платформ для навчання в Україні, що існує 6 років є «Prometheus» [7]. На вебсайті представлено понад 200 курсів різного спрямування (ІТ, Аналіз даних, Бізнес, Журналістика, Медицина, Право, Психологія, Суспільні науки та ін.), різної тривалості, з можливістю отримати сертифікат або ж підвищити кваліфікацію. Також пропонується корпоративне навчання.

Варта уваги студія онлайн-освіти «EdEra» [6], співробітники якої створюють онлайн-курси, спецпроекти, інтерактивні підручники та блоги. Платформа пропонує онлайн-курси для вчителів про сучасні практики оцінювання; для представників політичних партій, які прагнуть ефективних рішень у розвитку регіону; для медиків від лекторів із Чехії та Польщі; перший англomовний онлайн-курс про історію України розповість про найвидатніші події української історії — від заснування Київської Русі до проголошення незалежності; інтерактивний онлайн-курс із дизайну презентацій у PowerPoint та ін. Освітній блог розкриває питання, пов'язані з гейміфікацією в корпоративному нав-

чанні; моделями змішаного навчання; створенням якісного онлайн-продукту; освітніми технологіями та ін.

Соціальний інноваційний проєкт «Освітній Хаб міста Києва» – територія нових можливостей для кожного [5]. Місія проєкту – «забезпечити системну реалізацію концепції «Навчання Протягом Життя» (Life Long Learning) на території міста Києва, надавши можливість всім охочим безкоштовно отримати або покращити «м'які навички» (soft skills), які потрібні кожному і наразі є вкрай затребувані на ринку праці» [5]. Окрім курсів (Управління людьми і проєктами; Емоційний інтелект; Персональна ефективність; Мистецтво викладання та ін.), платформа пропонує інтерактивний освітній серіал «Освітній герой», який наразі складається з 3 серій (Ефективна комунікація; Успішні продажі; Мистецтво управління). Новизна серіалу в тому, що під час перегляду глядач сам керує діями головного героя, обираючи варіанти подальшого розвитку подій.

Успішне дистанційне навчання (у закладі вищої освіти чи на онлайн-курсах) потребує високого рівня самоорганізації та належного рівня інформаційної та комп'ютерної компетентності. Використання сучасних освітніх технологій при створенні курсів (онлайн-програм) робить процес навчання особистісно та діяльнісно орієнтованим.

Висновки. Розвиток технологічних процесів привносить зміни у всі сфери життя, зокрема й освітню. Нині дистанційне навчання немає жодних меж та з кожним днем відкриває ширші можливості для розкриття власного потенціалу. Факультети дистанційного навчання у закладах вищої освіти та онлайн-курси мають спільну мету – освітню, тому використовують всі засоби задля її забезпечення. Становлення дистанційної освіти триває та вдосконалюється разом з методами дистанційного навчання. Саме дистанційне навчання відкриває здобувачам доступ до нетрадиційних джерел інформації, підвищує ефективність самостійної роботи, дає нові можливості для творчості та закріплення нових навичок.

Література

1. Все про масові відкриті онлайн-курси – Освіта.UA [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://osvita.ua/news/topics/50757/>. – Назва з екрана.
2. Дистанційне навчання – нові можливості – НУБіП України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://nubip.edu.ua/node/992>. – Назва з екрана.
3. Дистанційне навчання у Київському університеті культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://kuk.edu.ua/distancijne-navchannya>. – Назва з екрана.
4. Інститут дистанційної освіти: КНЕУ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://idtn.kneu.edu.ua/>. – Назва з екрана.
5. Про Хаб – освітній хаб міста Києва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://eduhub.in.ua/about>. – Назва з екрана.
6. EdEra – студія онлайн-освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed-era.com/>. – Назва з екрана.
7. Prometheus – Найкращі онлайн-курси України та світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://prometheus.org.ua/>. – Назва з екрана.

УДК 021.1:004.9

*Кулієва Тамара Володимирівна,
учений секретар Національної наукової
медичної бібліотеки України,
кандидат наук із соціальних комунікацій,
м. Київ, Україна*

СТВОРЕННЯ КОМФОРТНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СЕРЕДОВИЩА БІБЛІОТЕКИ

У стародавні часи доступ до бібліотек мали лише привілейовані касти населення, а деяка література цінувалася на вагу золота. Відвідування цих культурних закладів завжди надавали поштовх до нових ідей і інтелектуального зростання.

За останні десятиліття бібліотеки зазнали багато змін. Вони торкнулися методики роботи з читачами, впровадження інформаційних технологій і автоматизованих систем управління інформацією в повсякденній бібліотечній діяльності. У зв'язку з цим відбулася зміна фундаментального бібліотечного терміна «читач» на «користувач». Зміна означає приховує в собі глибинний сенс. В реальності відбулася зміна парадигми роботи бібліотеки в цілому, почалося формування нової сукупності відносин, форм і методів роботи бібліотеки, виокремлення нових напрямків розвитку.

Сьогодні модель бібліотеки тільки як «книгосховища» вичерпує себе: стрімка зміна пріоритетів, сучасні технології, що призвели до надлишку інформації, на думку багатьох фахівців, спонукають до появи нових проблем в організації бібліотечного простору. Прогрес дослідницького процесу сьогодні полягає не стільки в забезпеченні легкого доступу до широкого кола джерел, скільки в налагодженні більш ефективного і релевантного пошуку. В епоху, коли кожне місце - це потенційно бібліотечне місце (тобто має доступ до майже необмежених інформаційних ресурсів), перед бібліотеками стоїть завдання не просто організації взаємодії користувачів і книги, а налагодження більш глибоких і різнобічних зв'язків між бібліотечним простором і інноваційними процесами в різних галузях освіти, культури і науки.

Сучасні бібліотеки - це синергія знань, новітніх технологій, естетичного дизайну і комунікації між людьми. По суті, бібліотеки сучасного світу - це комфортні високотехнологічні громадські простори з функціями коворкінгу, орієнтовані на користувача та готові до змін в залежності від його потреб.

Формування комфортного інформаційного середовища є найважливішим завданням бібліотечно-інформаційних установ на шляху забезпечення доступності інформації і розвитку інноваційної культури користувачів.

Діяльність фахівців щодо створення комфортного інформаційного середовища повинна базуватися на певних принципах. Виявлення на кожному етапі розвитку бібліотеки провідних принципів побудови її простору дозволяє коригувати діяльність і визначати її подальший розвиток. Характеристики є чинниками і навіть умовами, дотримання яких уможливить реалізувати їх у конкретних ситуаціях конструювання простору. Такими принципами можуть бути функціональність, зручність, зрозумілість та інші [3].

Поняття інформаційного середовища бібліотеки досить об'ємне. Аналіз джерел показав, що під інформаційним простором бібліотеки слід розуміти сукупність традиційних і електронних освітніх ресурсів, автоматизованих систем, технологій і засобів їх надання, спрямованих на своєчасне, швидке отримання актуальної, необхідної інформації користувачем [1, 2].

Інформаційний простір бібліотеки можна умовно поділити на внутрішній і зовнішній. Внутрішній інформаційний простір бібліотеки - це: матеріальна складова (архітектура будівлі, дизайн інтер'єрів); інформаційна складова (бібліотечний фонд, довідково-пошуковий апарат бібліотеки, система візуального орієнтування в приміщенні бібліотеки та її ресурси; емоційно-психологічна складова (комфортність обслуговування, професіоналізм і доброзичливість співробітників).

Громадськість, культурно-соціальне середовище суспільства можна вважати зовнішнім інформаційним простором. Зовнішній та внутрішній інформаційний простір бібліотеки об'єднує діяльність бібліотеки щодо зв'язків з громадськістю. Бібліотечний інформаційний простір це сфера постійного оновлення, а отже, один з факторів розвитку бібліотеки. Розширення інформаційного простору відбувається за рахунок включення у внутрішнє середовище бібліотеки нових складових і більш активне використання факторів і явищ зовнішнього бібліотечного середовища. Сучасна бібліотека спроможна залучити користувачів, за умови виконання певних вимог: надання актуальної, перевіреної інформації за допомогою як традиційних так і електронних ресурсів; організація доступу до мережі Інтернет; створення комфортного середовища для роботи і комунікації; можливість комунікації з іншими користувачами бібліотеки.

Новітні інформаційні технології дозволяють бібліотекам розширити інформаційний простір за рахунок віртуального світу : соціальних мереж, блог-сфери, веб-сайтів, форумів тощо.

Отже, сьогодні одним з важливих завдань бібліотеки є організація бібліотечного простору. Бібліотекам необхідно не лише забезпечувати максимальний обсяг інформації

з вільним та рівним доступом до неї, але й створювати комфортне інформаційне середовище.

Література

1. Апанасенко Г.А. Информационные ресурсы и развитие современной библиотеки // Образование. Карьера. Общество. 2013. № 4–1 (40).
2. Копылов В.А. Единое информационное пространство в современном информационном обществе: проблемы формирования, функционирования, совершенствования // НТИ. Сер. 2. 1994. № 9. С. 1–15.
3. Матлина С. Г. Библиотечное пространство: основные принципы и характеристики. (Социокультурные аспекты) Ч. 1. – 2016. – № 26. – С. 83-97.

УДК 378.147.091.313-059.1:004.77

Палеха Юрій Іванович,
професор кафедри інформаційно-
аналітичної діяльності та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету,
кандидат історичних наук, професор,
м. Київ

Алексєєнко Катерина Михайлівна,
старший викладач кафедри інформаційно-
аналітичної діяльності та інформаційної безпеки
Національного транспортного університету,
м. Київ

ПРОЄКТНІ ТА ХМАРНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Постановка задачі. У сучасному суспільстві для будь-якої людини особливого значення набувають уміння використовувати набуті теоретичні знання на практиці. Однак, найчастіше набуті теоретичні знання для здобувача освіти не є керівництвом до дії. Однією з причин цього є те, що студент не завжди розуміє, де потрібно застосувати ці знання, як застосовувати проєктні та хмарні технології, адже вони є для нього неактуальними [1, с.174].

Ціль дослідження. Показати, що поєднання проєктних та хмарних технологій в організації самостійної роботи розвиває у кожному здобувачеві освіти потребу в самонавчанні і саморозвитку, вмінні самовизначатися в навчальній діяльності з усвідомленням особистої відповідальності в ній, в колективній роботі, спрямованій на одержання спільного результату тощо.

Результати дослідження. На факультеті транспортних та інформаційних технологій Національного транспортного університету було проведено дослідження доцільності застосування проєктних і хмарних технологій у самостійній роботі студентів. Універсальність цих технологій полягає в тому, що вони не обмежуються ніякими дисциплінами і можуть використовуватися для будь-яких спеціальностей, будь-якого віку, на всіх рівнях організації освітньої системи та у викладанні всіх дисциплін.

Метод проєктів є одним з найпопулярніших у світовій педагогіці. Це пов'язано з можливістю при взаємодії учасників освітнього процесу раціонально поєднувати отримані теоретичні знання та їх практичне застосування для розв'язку конкретних проблем навколишньої дійсності. В багатьох освітніх системах цей метод приваблює можливість знайти розумний баланс між академічними знаннями і прагматичними вміннями.

Переваги хмарних технологій як способу задоволення освітніх потреб полягають у здобутті нових знань. Реалізуються хмарні технології за допомогою сервісів Google, завдяки яким стає можливим використання веб-технологій, що дає змогу не лише отримати

мати доступ до освітніх матеріалів різного вигляду (текстових, графічних, мультимедійних), але й виконувати спільну роботу з викладачем або групою [3, с.79].

Для самостійної роботи в групах було обрано реалізацію навчальних інформаційних групових короткострокових монопроектів (класифікація здійснена за Є. С. Полат [2, с.212]).

Тривалість проекту становила 12 годин (два аудиторних заняття та самостійна робота здобувача освіти) упродовж 3 тижнів. Було встановлено, що результатом виконання самостійної роботи буде реферат та презентація створені за допомогою мережевого офісного пакета Google Docs.

Було визначено, що введення в проект краще здійснювати під час аудиторного заняття, на якому здобувачі освіти виберуть тему, визначать цілі проекту, сформулюють групи учасників, обговорять у групі рольовий розподіл, розподілять завдання між членами групи відповідно до зазначеної мети дослідження, визначать джерела, способи збору й аналізу інформації.

Викладачі стимулюють виникнення зацікавлення до обраної теми навчального проекту; окреслюють коло проблемних питань та зорієнтують студентів на усвідомлення задуму проекту; допомагають вжитися в ситуацію та виділити низку проблем, скеровують на можливі шляхи розв'язання проблеми та ймовірний результат діяльності, допомагають у плануванні.

На основі поставлених завдань було розроблено план реалізації проекту із прив'язкою до Google календаря.

Далі у межах самостійної роботи відбувалась обробка й аналіз інформації, здійснювався обмін нею між членами команди проекту під керівництвом викладача. У процесі виконання студенти навчились працювати у команді і застосовувати усі необхідні хмарні технології для організації спільної роботи. Студенти були зацікавлені не лише конкретним предметом вивчення, але більшою мірою – процесом отримання знання.

На завершальному аудиторному занятті були презентовані викладачеві та одногрупникам результати виконання самостійної роботи за допомогою наукової доповіді, яка супроводжувалась спільною презентацією, створеною в Google Slides. Зауважимо, що вони були не дуже високого рівня. Тому, зазначимо, що викладачеві необхідно більше уваги приділяти наданню рекомендації студентам щодо створення презентації, окреслювати її приблизну структуру і зміст.

Висновки і перспективи. Як висновок слід підкреслити універсальність проектних та хмарних технологій, їх придатність для використання у викладанні практично всіх дисциплін різних форм навчання. І хоча викладач повинен бути готовим йти на ризик і долати певні проблеми та перешкоди на початку впровадження проектних технологій при викладанні конкретної дисципліни, але всі ці проблеми можна вирішити.

На наше переконання використання сервісів Google в реалізації навчального проекту, як і в майбутній професійній діяльності здобувача освіти, сприятиме розвитку особистості внаслідок того, що вона набуде навичок мережевої співпраці, колективного редагування, самоаналізу знань, спільного планування, тайм-менеджменту тощо.

В результаті у викладанні освітніх компонентів з'являється практична спрямованість, зацікавленість здобувача освіти у вивченні навчальної дисципліни, підвищується якість навчання. В перспективі доцільно проаналізувати можливість застосування проектних та хмарних технологій у виконанні інших видів освітнього процесу.

Література

1. Глазунова О. Г. Принципи формування «академічної хмари» сучасного університету на основі відкритих програмних платформ / О. Г. Глазунова // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2014. – Том 43. – № 5. – С. 174-188.
2. Полат Е.С. Новые педагогические и информационные технологии в системе образования: Учеб.пособие для студ. пед. вузов и системы повыш. квалиф. кадров / Е.С. Полат, М.Ю. Бухаркина, М.В. Моисеева, А.Е. Петров; Под ред. Е.С. Полат. – 2-е изд., стер. – М. : Издательский центр «Академия», 2005. – 272 с.
3. Якименко А.В. Сервіс Google диск як інноваційний засіб хмарних технологій / А.В. Якименко. – журнал «Молодий вчений», 2018, № 5 (57), С. 79 – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2018/5.3/19.pdf>.

*Погрібна Оксана Олександрівна,
старший науковий співробітник
відділу теорії та історії бібліотечної справи
Інституту бібліотекознавства Національної
бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
кандидат філологічних наук,
м. Київ, Україна*

ОСВІТНЯ ФУНКЦІЯ ПРОВІДНИХ НАЦІОНАЛЬНИХ БІБЛІОТЕК СВІТУ

Забезпечення освітньої функції є одним з пріоритетних напрямів діяльності національних бібліотек. Особливого значення вона набула в умовах цифровізації. Поширення і зростання ролі інформації в суспільстві одночасно зі швидким розвитком технологій створює необхідність розвитку інформаційної, цифрової грамотності індивіда, не кажучи вже про набуття ним базових навиків – грамотності та читання. Уміння навчатися та перетворювати інформацію у знання перейшли в категорію безперервної діяльності індивіда, а знання перетворилися у важливий фактор суспільного розвитку.

Сучасні національні бібліотеки як інститути збереження накопиченого людством знання, зосереджених в бібліотечних фондах та новостворених електронних бібліотеках, виконують не тільки функції науково-інформаційного центру, але й цілеспрямовано сприяють культурному, освітньому та духовному розвитку громадян своєї країни, виступаючи в ролі самодостатніх освітніх та наукових центрів.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій, засобів комунікації та викликані ними трансформації в соціальному житті людини спричинили радикальну зміну освітньої парадигми сучасного суспільства. Неперервність навчання як спосіб самореалізації та постійного розвитку, розкриття особистісного потенціалу, розвиток соціальних та емоційних навиків, стали вимогами часу для повноцінної адаптації індивіда в суспільстві.

Новітні освітні тенденції знаходять широку реалізацію у діяльності національних бібліотек поруч з публічними, академічними та шкільними бібліотечними закладами. Найповніше їх відображено у документах довгострокового планування – у стратегічних планах національних бібліотек Великобританії, Шотландії, Австрії, Німеччини, Нідерландів, Норвегії, Данії, Фінляндії, Нової Зеландії, Бібліотеки Конгресу (США).

Роль бібліотечних інституцій у реалізації освітньої функції дедалі більше зростає з необхідністю безперервної освіти відвідувачів. Відсутність часових, вікових обмежень у навчанні, наявність інклюзивних програм, можливість самоосвіти тощо), широка інформаційна ресурсність, доступність, партнерська фахова підтримка тощо дозволяють бібліотекам успішно підтримувати і розвивати освітній та навчальний процеси на рівні з провідними закладами освіти. Більше того, завдяки таким перевагам бібліотечні установи мають можливість впливати на національний освітній процес через підтримку та кураторство партнерських бібліотечних інституцій, а також розвивавати його безпосередньою участю у створенні навчальних програм, виконуючи роль незалежних науково-освітніх закладів.

Освітня діяльність світових національних бібліотек зосереджена у двох ключових напрямках – зовнішньому, між інституційному, та інституційному. Міжінституційна діяльність національних бібліотек виявляється перш за все у створенні глобальних «мереж знань» з бібліотеками різного рівня та різноманітними культурно-освітніми закладами. Показовою у цьому плані є мережа «Живі знання» Національної бібліотеки Великобританії, яку поєднано з понад 22 бібліотеками, у тому числі з національними бібліотеками Уельсу та Шотландії. Більшою мірою вона скерована на забезпечення інформаційних потреб науковців та розвитку науки, однак велике значення у ній приділено освітнім програмам від початкового до вищого рівня. Національна бібліотека Франції своєю мережею, включно з електронною бібліотекою Gallica, поширилася по Європі та охопила франкомовні країни, забезпечивши безкоштовний доступ до понад 5 мільйонів документів через більш ніж 300 партнерських бібліотек [2].

Інституційна діяльність провідних національних бібліотек світу у підтриманні освітнього процесу пов'язана з кураторством інших бібліотечних інституцій, зокрема публіч-

них, університетських, шкільних. Така співпраця дозволяє поширювати та обмінюватися досвідом щодо модернізації бібліотечного освітнього простору, що нині актуально для всіх провідних бібліотек світу. Ключовим елементом концепції сучасного бібліотечного освітнього простору є інноваційне перетворення фізичного простору для активного навчання через спілкування, соціальну взаємодію та обмін знаннями. Воно передбачає перш за все модернізацію фізичного простору з метою створення комфортних умов для навчання, натхнення та обміну знаннями. Бібліотечні приміщення проєктуються у вигляді гнучкого, багатомодульного простору з рухомими стільцями і книжковими полицями. Невеликі кімнати можуть бути трансформовані в аудиторії для групових проєктів. Зокрема, Національна бібліотека Нової Зеландії у стратегічному плануванні, розрахованому до 2030 року, наголошує на необхідності створення ефективних і захоплюючих бібліотечних просторів і послуг з метою перетворення шкільної бібліотеки у видиму, центральну, невід'ємну і вбудовану в поточне викладання, навчання і орієнтацію школи, при якій вона функціонує [10]. Підтримуючи в такий спосіб шкільні заклади, Національна бібліотека Нової Зеландії робить внесок у реалізацію та розвиток концепції сучасного освітнього бібліотечного середовища, на якій ґрунтується нинішня освітня діяльність бібліотек.

Принципи сучасного освітнього бібліотечного середовища, що має стати «місцем зустрічей і взаємодії людей» [там же] уже успішно реалізовано в Національній бібліотеці Великобританії. Її два модернізовані павільйони Бостон Спа у Західному Йоркширі в Бостоні наразі функціонують як центр передового досвіду колекціонування та управління знаннями [3]. Переваги та доцільність упровадження цієї концепції відображені також у стратегічному плані Національної бібліотеки Нової Зеландії [10].

Цифрове середовище бібліотек змінюється відповідно до суспільної потреби безперервного навчання та самоосвіти. Створення електронних ресурсів бібліотек розраховане в першу чергу на дедалі зростаючу тенденцію демократизації освітнього процесу з переходом до неформальної освіти поза межами навчальних закладів, самостійного здобування знань. Сучасна стратегія національних бібліотек зосереджена на розробленні матеріалів для неформального способу навчання: відкритих цифрових навчальних матеріалів у вигляді віртуальних курсів, онлайн-методик, навчальних кабінетів, розрахованих на різні вікові категорії та освітні рівні.

Ключовим напрямом в освітній діяльності провідних національних бібліотек світу є забезпечення грамотності. До прикладу, Національна бібліотека Нідерландів визначила підвищення рівня грамотності своїх громадян пріоритетним напрямом діяльності, поставивши за мету створити умови, за яких уся молодь та значна частина дорослого населення мають досягти грамотності та освіченості до 2030 року [11]. У рамках цієї діяльності стимулюється залучення до читання відвідувачів усіх вікових категорій.

Велику увагу у стратегічному плануванні освітньої діяльності бібліотек відведено прищепленню відвідувачам емоційних складових – натхнення та зацікавленості. Це рушійна сила у здобуванні знань, яка впливає на здібності та наполегливість тих, хто навчається, і в майбутньому формує постійного відвідувача бібліотеки. «Ми хочемо надихнути і здивувати людей, нехай вони відчують і переживають написане слово. Наша мета – ...показати їм, як насолоджуватися нашою культурною спадщиною» [11].

В освітній діяльності національних бібліотек світу особливе місце відведено інклюзивному навчанню. Вживаються заходи та створюються програми для залучення інвалідів з фізичними обмеженнями, вадами зору, мігрантів, переселенців, територіально віддалених груп, малозабезпечених тощо до інформації, знань та технологій. Бібліотека Конгресу накопичила аудіокнижки та створила за системою Брайля журнали для більш як 470 тис. читачів з вадами зору та фізичними обмеженнями [5]. Національна бібліотека Нідерландів розробила модифікований доступ до книг та періодичних видань. Окрім того, вона поширює модифіковане читання у місцевих публічних бібліотеках та в національній цифровій публічній бібліотеці [11].

Розвиток навиків інформаційної грамотності – це ще один важливий напрям освітньої діяльності національних бібліотек світу. Уміння критично мислити, аналізувати, синтезувати, використовувати та представляти інформацію в новій формі нині стає неодмінною умовою повноцінного життя та соціальної адаптації людини.

Дедалі більшу увагу національні бібліотеки приділяють навчанню своїх відвідувачів цифрової грамотності. Вона передбачає освоєння інтернету, комунікаційних та інформаційних технологій, медіа-грамотність тощо. З цією метою залучаються партнерські ІТ-організації, які забезпечують створення навчальних матеріалів, курсів та проводять особисті консультації з відвідувачами, а також здійснюють нагляд за цією сферою послуг. У стратегічному плануванні освітнього напрямку діяльності Національна бібліотека Нідерландів визначила до 2030 року вивести на рівень первинних цифрових навиків перший мільйон своїх відвідувачів [11].

Отже, національні бібліотеки як потужні соціально-культурні та інформаційні установи, що задовольняють інформаційно-знаннєві потреби суспільства та сприяють поширенню і продукуванню нового знання, відіграють вирішальну роль у розвитку національного освітнього процесу. В кураторстві, кооперуванні, співробітництві з публічними, академічними, шкільними бібліотеками та освітніми інституціями вони створюють інноваційний освітній простір для набуття знань, їх обміну та подальшого поширення. Доповнюючи традиційну систему формального навчання освітньою системою з більш широкими можливостями (соціально інклюзивними послугами, швидким та зручним доступом до широкого вибору упорядкованих інформаційних матеріалів та професійно розроблених навчальних матеріалів тощо), національні бібліотеки вигідно доповнюють загальноосвітню парадигму та сприяють її активному розвитку в контексті концепції безперервного навчання.

Література

1. Deutsche National Bibliothek. Strategic compass 2025 [Electronic resource] / Deutsche National Bibliothek. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/3m021fn>. – Last access: 2021. – Title from the screen.
2. Les missions de la BnF [Electronic resource] / Bibliothèque nationale de France. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/2QFTF0E>. – Last access: 2021. – Title from the screen.
3. Living Knowledge. The British Library 2015–2023 [Electronic resource]. / The British Library. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/39kyrvV>. – Last access: 2021. – Title from the screen.
4. Österreichische Nationalbibliothek Vision 2025 [Electronic resource] / Österreichische Nationalbibliothek. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/39PUpqY>. – Last access: 2021. – Title from the screen.
5. The FY2019–2023 Strategic Plan of the Library of Congress [Electronic resource] / Library of Congress. – Mode of access: WWW.URL: <https://www.loc.gov/strategic-plan/> – Last access: 2021. – Title from the screen.
6. The National Library of Finland. The National library's strategy for 2016–2020 [Electronic resource] / The National Library of Finland. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/3wDDod9>. – Last access: 2021. – Title from the screen.
7. The National Library of Norway. Strategy [Electronic resource] / The National Library of Norway. – Mode of access: WWW.URL: <https://www.nb.no/en/strategy/> – Last access: 2021. – Title from the screen.
8. The National Library of Scotland. The way forward: library strategy 2015–2020 [Electronic resource] / Open Scotland. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/3uACigG> – Last access: 2021. – Title from the screen.
9. The Royal Danish Library. Strategy [Electronic resource] / The Royal Danish Library. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/31vhmLu> – Last access: 2021. – Title from the screen.
10. Turning knowledge into learning. Strategic directions to 2030 [Electronic resource] / The National Library of New Zealand. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/2OtHFi4>. – Last access: 2021. – Title from the screen.
11. Working with WORDS. Strategic plan of the Koninklijke Bibliotheek, National Library of the Netherlands 2019–2022 [Electronic resource] / NAPLE Forum. – Mode of access: WWW.URL: <https://bit.ly/39TvbIa>. – Last access: 2021. – Title from the screen.

*Прокопенко Людмила Іванівна,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
кандидат культурології, доцент,
м. Київ, Україна*

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ КОМУНІКАТИВНИХ ВЗАЄМОВІДНОСИН У СИСТЕМІ «ВИКЛАДАЧ-СТУДЕНТ»

Однією із найбільш важливих форм зовнішнього прояву внутрішньої культури особистості є культура спілкування. Як зазначає Айзенбарт М.М. [1] «продуктивність пізнавальної, мисленнєвої діяльності, загальна життєздатність людини значною мірою залежать від її здатності до спілкування, від рівня сформованості комунікативної компетенції».

В умовах сучасного освітнього простору, основою формування професійно-комунікативної компетенції педагогічних кадрів є комунікативний досвід. Проблеми професійно-педагогічних аспектів комунікативних відносин є актуальними і знаходяться у полі зору багатьох українських та зарубіжних дослідників різних галузей знань, серед яких праці: Айзенбарт М.М., Бондарєвої Л. І., Гоч І.М., Дмитренко К.А., Когут І.В., Пономарьової Г. Ф., Ромашина С. Я., Цимбалюк І. М. та ін.

Дослідники визначають професійно-педагогічну комунікацію, як «систему безпосередніх чи опосередкованих зв'язків, взаємодій педагога, що реалізуються за допомогою вербальних і невербальних засобів, засобів комп'ютерної комунікації з метою взаємообміну інформацією, моделювання й управління процесом комунікації, регулювання педагогічних відносин» [3,6,8].

Метою нашого дослідження є висвітлення основних аспектів професійно-педагогічних комунікативних взаємовідносин у системі «викладач-студент» в умовах сьогодення. Адже викладачі і студенти є активними учасниками комунікації закладу вищої освіти у рамках організаційного, навчального та виховного процесів. Саме викладач виступає перед студентом суб'єктом навчально-виховного процесу, прикладом фахового становлення, керівником та координатором процесу спілкування. Педагогічний працівник знаходиться у безперервній адаптації до студентської спільноти та окремих студентів.

Для того, щоб оволодіти високим рівнем професійно-педагогічного спілкування зі студентами, викладачу необхідно володіти професійними якостями та глибокими знаннями щодо основних психологічних процесів та психології особистості [4].

Авторитет викладача залежить від уміння комунікувати з аудиторією, налагоджувати дружні взаємовідносини, відчувати студентів. У навчально-виховному процесі закладу вищої освіти, як обґрунтовує науковець Дмитренко [6] «головним засобом передачі культури, духовних цінностей є неповторна індивідуальність викладача як носія культури і суб'єкта міжособистісних стосунків з унікальною особистістю студента, яка постійно змінюється і збагачується».

Так, наприклад, під час опитування студентів 4 курсу кафедри інформаційних технологій КНУКіМ, у рамках дослідження «Сучасний викладач очима студентів», на запитання «Що для Вас є головним у взаємовідносинах «Викладач-Студент»?», були отримані наступні відповіді: порозуміння викладачів зі студентами, готовність допомогти розібратися з проблемою, зацікавленість у обізнаності студентів, вміння цікаво подати інформацію, взаєморозуміння і повага та ін. На запитання «Назвіть три характерні риси сучасного викладача» було отримано широкий спектр відповідей, які характеризують викладача та висвітлюють особливості його педагогічної діяльності, а саме: професіоналізм (професійна майстерність), справедливості, організаторські уміння і здібності, відданість справі, лояльність до студентів, відкритість, обізнаність, готовність допомогти, уміння нестандартного підходу до викладання, комунікативні здібності, відповідальність за надані знання, креативність та ін.

Тобто, сучасний викладач – професіонал з ґрунтовними інноваційними знаннями, креативними ідеями, практичним досвідом та творчим підходом до навчального про-

цесу. Позитивний образ і репутація педагога зумовлені фаховим досвідом (науковим, навчальним, організаційним, управлінським), а також вмінням налагоджувати комунікаційні стосунки у студентському та професійному середовищі. Водночас, комунікації між викладачем і студентом ефективно сприяють оптимізації навчального процесу, створюють умови для самореалізації студента, формують ціннісні орієнтації тощо. На думку вченої Когут І.В. «спілкування виступає і як засіб розв'язання освітніх завдань, і як соціально-психологічне забезпечення навчального процесу, і як спосіб організації взаємостосунків педагога та учня» [7].

Отже, в умовах сьогодення взаємовідносини у системі «викладач–студент» потребують від педагога широкого діапазону можливостей. Сучасний викладач має бути ідеально досконалим у багатьох спрямуваннях: володіти актуальною інформацією, орієнтуватися у динамічних інноваційних тенденціях, вміло застосовуючи їх у навчальному процесі та мотивувати студентську молодь до реалізації у майбутній професії. Водночас, викладач має бути активним, цікавим, енергійним, професіоналом своєї справи, сприяти та допомагати студентам самостверджуватися. У рамках дистанційного навчання для забезпечення активної комунікації, викладачеві необхідно створювати цікавий навчальний контент для студентів, застосовуючи цифрові системи управління навчанням (Moodle, Zoom, Google-форми та ін.), використовувати онлайн інструменти інтерактивного навчання під час занять та ін. Під час занять (як он-лайн, так і оф-лайн) студенти краще засвоюють наочні матеріали (презентації) та інтерактивні засоби, які позитивно сприяють покращенню досягненню навчальної мети, а також налагодженню ефективних комунікаційних процесів.

Література

1. Айзенбарт М.М. Сутність понять “компетентність” і “компетенція” в сучасній науковій парадигмі / М.М. Айзенбарт // Молодь і ринок. – 2017. – № 3 (146). – С. 88 – 92.
2. Бондарєва Л. І. Викладач як суб'єкт педагогічної комунікації / Л. І. Бондарєва // Наукові записки [Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова]. Сер.: Педагогічні та історичні науки. – 2014. – Вип. 120. – С. 19–24. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzped_2014_120_5
3. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: теорія, технологія, практика: Монографія. – Д.: РВВ ДНУ, 2005. – 304 с.
4. Гоч І. Характерні особливості спілкування учасників педагогічного процесу у ВНЗ [Електронний ресурс] / І. Гоч. – URL: <http://eprints.oa.edu.ua/> [Дата звернення : 20.03.2021].
5. Пономарьова Г. Ф. Взаємодія викладача і студента у навчально-виховному процесі педагогічного ВНЗ / Г. Ф. Пономарьова // Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – 2014. – № 45. – С. 25–36. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pipo_2014_45_6 [Дата звернення : 20.03.2021].
6. Дмитренко К. А. Сутність професійної комунікації у педагогічній освіті / К. А. Дмитренко. // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Сер.: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 7. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzsp_2012_7_4 [Дата звернення : 20.03.2021].
7. Когут І. В. Зміст формування професійно-педагогічної комунікативної компетентності в сучасних соціокультурних умовах / І. В. Когут // Проблеми освіти : [наук. зб.] / Інститут інноваційних технологій і змісту освіти МОН України. – К., 2013. – Випуск № 77. – Ч. 2. – С. 75–79.
8. Мотозюк Л.М. Роль педагогічного комунікативного впливу у розвитку особистості сучасного студента / Л. М. Мотозюк // Педагогічний дискурс. – 2012. – Вип. 12. – С. 233–239. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Opeddysk_2012_12_54 [Дата звернення : 20.03.2021].

УДК 004(477)(091)

*Романченко Інна Григорівна,
завідувачка кафедри інформаційної аналітики,
фінансів та банківської справи Білоцерківського інституту
економіки та управління Університету «Україна»,
кандидат історичних наук*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УКРАЇНІ: ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ

Постіндустріальне суспільство, яке в своїй основі мало машинну технологію, сформувало сучасну концепцію розвитку інформаційного суспільства, де основним чинником розвитку є виробництво й використання науково-технічної інформації та інформаційно-інтелектуальної технології.

Теоретичний образ інформаційного суспільства докладно описаний у працях японського вченого Йошито Масуди, директора Інституту інформаційного суспільства. В роботі «Інформаційне суспільство як постіндустріальне» (1983) він порівнює інформатизацію з індустріальною революцією, приписуючи їй ту ж всеохоплюючу глибину. Автор принципово виділяє відмінності між двома моделями суспільного розвитку: виробництво не матеріальних благ, а інформаційних цінностей – основа розвитку й формування нового типу людського буття. Й. Масуда визначає основні начала інформаційної епохи: комп'ютерна технологія заміщає працю людини; відбувається масове виробництво когнітивної інформації і знань; інтелектуальне (наукомістке) виробництво стає ключовою галуззю економіки. У концепції Й. Масуди інформаційне суспільство – це, перш за все, “вільне співтовариство”. Використання комп'ютерів у сфері торгівлі, банківській та управлінській діяльності веде до загальної автоматизації робочих місць і масштабної комп'ютеризації, невід'ємно пов'язаної з комунікаційними мережами, тим самим породжуючи збільшення кількості вільного часу, від чого роль комп'ютерів і зв'язку у новому суспільстві буде незмірно зростати. При цьому, роботи й біотехнології підвищать інтелектуалізацію індустрії інформаційного суспільства [2, с. 67.].

Розвиток інформаційного суспільства, інформатизація суспільства й розвиток науково-технічного прогресу в Україні сьогодні можливі завдяки титанічній праці вітчизняних піонерів кібернетики та інформатики. “Інформатика не лише є характерною складовою постнеокласичної науки, а й уособлює собою інтелектуальний стан сучасної епохи, виступає символом сучасної цивілізації, формуючи її ідеали, інформаційна технологія в її глобальному контексті і значенні при переорієнтації її в людиновимірні координати є передумовою дійсного переходу людства до ноосфери, альтернативою сталого суспільного розвитку” [4, с. 15.].

Становлення і успішний розвиток будь-якого наукового напрямку пов'язано з накопиченням достатньої кількості знань, на базі яких може розвиватися дана наука та з потребою суспільства в її розвитку. Галузь інформаційних технологій в Україні почала розвиватися в напрямі комп'ютеризації суспільства, де акцент робився на розвиток і впровадження технічної бази (комп'ютерів), які мали забезпечити оперативне отримання результатів переробки інформації та її нагромадження. Слід зазначити, що українська комп'ютеризація була невід'ємною складовою розвитку інформаційних технологій Радянського Союзу та мала відмінний від західного вектор розвитку.

«Перші кроки на шляху становлення інформаційних технологій були зроблені в перші десятиліття ХХ століття. Йдеться передусім про машину логічного мислення харківського професора О.М. Щукарьова (1914 р.). Видатною подією стало також досягнення відомого українського фізика академіка В.Є. Лашкарьова, який експериментально виявив у 1941 р. так званий *p-n* перехід у напівпровідниках. Це фізичне явище було покладено в основу створення транзистора – базового елемента ЕОМ [5, с. 7.].

Як самостійна наука кібернетика сформувалася в другій половині 40-х років. Будучи підготовленою розвитком рядом розділів науки і техніки (перш за все автоматики і математики) в попередні роки, становлення і розвиток кібернетики в усіх країнах тісно пов'язаний зі створенням і широким поширенням електронних обчислювальних машин (ЕОМ) [1].

У жовтні 1948 р. під керівництвом академіка С.О. Лебедева розпочалася розробка Малої електронної лічильної машини – «МЭСМ». Президент Національної академії наук

України академік Патон Б. Є. високо оцінив вітчизняну наукову школу інформатики, засновану Сергієм Олексійовичем Лебедевим. Він зазначив, що «наукова школа інформатики внесла неоціненний вклад у розвиток обчислювальної техніки та автоматизованих систем. Під керівництвом С.О. Лебедева у Києві в АН УРСР була створена перша в континентальній Європі Мала електронна лічильна машина («МЭСМ») зі збереженою в пам'яті програмою, в якій вперше у світі була використана паралельна обробка чисел (за всіма розрядами одночасно) і яка почала регулярно експлуатуватись з перших днів 1952 року. Естафету С.О. Лебедева підхопив В.М. Глушков. І тепер у нас плідно працює Інститут кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України – одна з найбільших у світі установ цього профілю» [6, с. 5-6].

Віктором Михайловичем Глушковым на початку 60-х років розпочато роботу з автоматизації наукових досліджень. Він передбачав таку розробку алгоритмів дедуктивних побудов, щоб машина не тільки обробляла результати, а й перевіряла гіпотези та будувала на основі цього теорії, тобто видавала готову друкарську продукцію спочатку в діалоговому режимі, а потім самостійно [5, с. 38].

Перший у світі ескізний проєкт з автоматизації інтелектуальної праці та процесів управління, розроблений В.М. Глушковым та М.П. Федоренком у 1962-1964 рр. (засекречений до 1977 р.), передбачав створення мережі ЕОМ – Єдиної Державної мережі обчислюваних центрів (ЄДМОЦ), яка дозволила би збирати і оптимально використовувати економічну, науково-технічну і будь-яку іншу інформацію, а також обмінюватися нею в інтересах споживачів. На жаль повною мірою проєкт так і не був реалізований.

Завдання побудови загальнодержавної автоматизованої системи управління економікою (ЗДАС) було поставлено перед В.М. Глушковым, коли в країні вже була розроблена концепція єдиної системи обчислювальних центрів для опрацювання економічної інформації, яку висунув академік В.С. Немчинов та його учні. Цей глобальний проєкт був створений, але так і не був реалізований. Після тривалого розгляду у різних інстанціях проєкт ЗДАС був суттєво зменшений, економічна частина була вилучена. Вилучені документи (які були в одному примірнику) знищили, оскільки були секретними. Реалізація проєкту могла би врятувати економіку країни, але через недалекоглядність членів уряду та чиновників радянська економіка зазнала величезної кризи наприкінці 70-х років ХХ ст.

Це був час, коли кібернетики і програмісти відчували величезні труднощі з впровадження нових ідей через тотальний державний контроль і авторитаризм, що стримував технологічний розвиток суспільства. Саме з цієї причини Україна втратила світову першість з інформатизації суспільства як однієї з закономірностей сучасного соціального прогресу. Та незважаючи на негативні явища, «новий період (1962-1970 рр.) для українських кібернетиків став періодом набрання сил і охоплення своїми дослідженнями практично всіх областей сучасної кібернетики та електронної обчислювальної техніки, періодом створення кібернетичної індустрії в Україні, участю у виробленні національної програми розвитку електронної обчислювальної техніки і її всебічних застосувань, періодом широкого міжнародного визнання [1]».

У 1958 р. був організований відділ кібернетики при Інституті прикладної математики АН СРСР, розгорнулась робота з окремих її напрямків в інших установах АН СРСР (Математичний інститут та його Ленінградський філіал, Інститут точної механіки та обчислювальної техніки) та в колективах створюваних ОЦ. У Москві, Ленінграді, Києві, Горькому та інших містах сформувались секції, тематика яких була пов'язана з кібернетикою. З ініціативи О.А. Ляпунова 10 квітня 1959 р. створюється орган, покликаний координувати і організовувати роботи по всій країні – Рада з комплексної проблеми „Кібернетика” АН СРСР на чолі з академіком А.І. Бергом, його заступником призначається О.А. Ляпунов. У грудні 1961 р. організована Наукова рада з проблеми „Кібернетика” АН УРСР (В.М. Глушков), з'являються відповідні наукові ради і в інших республіканських АН. Це був справжній триумф визнання кібернетики в СРСР [8, с. 22-23].

У другій половині 70-х років почався етап розвитку автоматизованих систем управління підприємствами. Це так звані комплекси АСУ, в яких органічно зливаються в єдине ціле питання автоматизованого проєктування, управління технологією, автоматизація випробувань готової продукції та організаційного управління [5, с. 42]. Перша комплексна АСУ була завершена наприкінці 80-х років для Ульяновського авіаційного заводу.

В кінці 80-х-90-х рр. відбувається реалізація програмних компонент промислових і дослідних систем на новому поколінні комп'ютерів, насамперед персональних, і у комп'ю-

терних мережах. Переосмислено якість програмного забезпечення, передусім у зв'язку з потребою розподілення обчислення і даних у комп'ютерних мережах. На перше місце виходять поняття інформаційних технологій (ІТ) як сукупності засобів для забезпечення потреб у послугах обробки різноманітних даних і роботи користувачів у мережному операційному середовищі. З 1998 р. інтенсивно розвивається ідея інформатизації суспільства в цілому, а також різних видів діяльності з уточненням понять інформатики, ІТ і напрямів їх розвитку. Відбулася повна заміна основного ресурсу засобів комп'ютерної техніки. Насамперед перспективним напрямом стала розробка основ теорії й програмного забезпечення паралельних обчислень на новому різновиді суперкомп'ютерів – кластерних комплексів з суттєвим підвищенням продуктивності обчислень [3, с. 132].

І. В. Сергієнком, директором Інституту кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України, детально проаналізовано еволюцію розвитку інформатики та кібернетики в нашій країні, серед результатів якого назвемо лише основні:

- створення математичної теорії ЕОМ;
- дослідження у сфері штучного інтелекту – розпізнавання комп'ютером зображень, слухових образів, змісту фраз природньої мови, доведення теорем у формальних математичних теоріях;
- створення автоматизованих систем управління на виробництві, транспорті, у військовій справі, будівництві, медицині, аерокосмічних дослідженнях;
- розробка комп'ютерної технології для дослідження організму людини та інтелектуального відеокомп'ютерного комплексу широкого призначення;
- створення автоматизованих систем проектування, управління науковими експериментами та обробки результатів досліджень нової техніки;
- проведення досліджень фундаментального характеру – створення новітніх ефективних методів оптимізації розв'язання складних задач, розробка досконалих математичних моделей важливих процесів і об'єктів, нових підходів і методів для надійного захисту інформації в автоматизованих системах і базах даних;
- розробка нових систем програмування;
- розробка комп'ютерів нової архітектури, що реалізують принцип розпаралелювання обчислень на багатьох процесорах обчислювального комплексу;
- створення і теоретичне обґрунтування нових математичних моделей стаціонарних та динамічних процесів, що функціонують у неоднорідних середовищах із включеннями, побудова та доведення високоточних алгоритмів дискретизації класів задач математичної фізики з розривними розв'язками, дослідження широких класів математичних моделей і чисельних методів для вивчення хвильових процесів у неоднорідних необмежених зонах;
- дослідження можливостей побудови інформаційного суспільства, що ґрунтується на використанні комп'ютерів та телекомунікаційних мереж [7, с. 145].

Таким чином, розвиток комп'ютерних технологій в Україні у XX столітті дозволив у XXI столітті створювати великі обсяги високоякісної інформації та всі необхідні технічні засоби для її поширення. Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології використовуються в освіті, науці, для підвищення ефективності виробництва, стимулювання інновацій, зміцнення конкурентоспроможності; формують інформаційний сектор в економіці, що швидко зростає і стає предметом масового споживання суспільства, формуючи глобальний інформаційний ринок.

Література

1. Глушков В. М. Кібернетика (Краткий исторический очерк развития кибернетики в АН УССР). URL : <http://ogas.kiev.ua/glushkov/kybernetyka-kratkyj-ystorycheskyjocherk-gazvytyua-kybernetyky-v-ussr-494> (дата звернення: 20.04.2021).
2. Дзьобань О. П., Жданенко С. Б. Від “інформаційного суспільства” до “інформаційної безпеки”: до проблеми концептуалізації сутності понять *Інформація і право*. 2019. № 2 (29). С. 60-73.
3. Жабін С. О. Передісторія та етапи становлення інформатики на Україні. *Наука і наукознавство*. 2012. № 2. С. 129-136.
4. Звіт про діяльність Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки імені Г. М. Доброва у 2004 році. Київ, 2005. 98 с.

5. Малиновський Б. М. Відоме і невідоме в історії інформаційних технологій в Україні. Вид. друге, виправл. і доп. Київ : Інтерлінк, 2004. 216 с.

6. Патон Б. Є. Передмова. Малиновський Б. М. Відоме і невідоме в історії інформаційних технологій в Україні. Вид. друге, виправл. і доп. Київ : Інтерлінк, 2004. 216 с.

7. Ріжняк Р. Я. Становлення та розвиток інформатики та кібернетики на Україні в другій половині XX – на початку XXI століття : історіографія проблеми. *Етнічна історія народів Європи* : зб. наук. пр. Київ, 2014. Вип. 43. С. 142–149.

8. Хоменко Л.Г. Рання історія кібернетики в СРСР (1945—1959). *Наука та наукознавство*. 2007. № 4. С. 13–26.

УДК 378.147.091.313:378.091.212-047.22

Пристаї Галина Іванівна,
старша викладачка кафедри журналістики
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника,
кандидатка наук із соціальних комунікацій,
м. Івано-Франківськ, Україна

ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВНЗ ЯК ОДИН ІЗ НАПРЯМІВ НАБУТТЯ СТУДЕНТАМИ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

На сьогоднішній день одним із перспективних методів навчання у вищих навчальних закладах є метод проєктів або проєктна діяльність, оскільки він створює умови для творчої самореалізації студентів, підвищує їх мотивацію до навчання, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей, формує нові навички та фахові компетентності. Беручи участь у різноманітних проєктах кожен студент набуває власного досвіду, який знадобиться у майбутній професії.

Ефективність навчальної роботи зі студентами залежить не лише від методів і прийомів навчання, а й від формату організації навчального процесу у вищій школі та ґрунтується на взаємозумовленій діяльності викладача й студента. Інтерактивне навчання сприяє формуванню відповідних навичок і вмінь, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, вчить студентів бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, приймати продумані рішення. А метод моделювання нового періодичного та книжкового видання дозволяє студентові випробувати свої професійні навички. Зазначимо: навчальний процес сучасних вишів здійснюється на базі поєднання різного формату його організації. Так, основними формами навчання є лекції, практичні, семінарські, лабораторні заняття, спецкурси, спецсемінари, педагогічна практика, консультації, колоквіуми, контрольні, курсові і дипломні роботи.

У межах викладання дисциплін на спеціальності «Журналістика» відсутня методика навчання як така. Тільки останнім часом відомі науковці виступили з цікавими статтями, де здійснюють постановку важливих питань методики журналістської освіти у цифровізованому суспільстві. Варто відмітити, завдання викладачів кафедри журналістики Факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника – фахово підготувати майбутніх спеціалістів ЗМІ. Тому на початковому етапі обираються ознайомчі об'єкти – редакції місцевих газет та видавництв регіону. Наголосимо, що журналісти-практики – часті гості Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, вони діляться досвідом з майбутніми колегами, а нині студентами спеціальності журналістики.

Зазначимо: 2018 року студентами 1-го курсу спеціальності «Журналістика» в межах дисципліни «Газетно-журнальне виробництво» започатковано видавничий проєкт, в рамках якого видано перші журнали «Alium» та «Ferias» [7]. За 2019-2021 рр. сформовано ще двадцять журнальних тематичних студентських періодичних видань. У вищезазначених випусках журналів у різних жанрах журналістики опубліковано близько 500 матеріалів, які підготували студенти. Передували цьому відвідування ними різних культурно-мистецьких заходів та подій краю, зустрічі з цікавими особистостями, митрами журналістики тощо.

Варто відмітити: напередодні Дня журналіста України 6 червня 2019 року студенти-журналісти презентували свій перший друкований видавничий проєкт «Поміж текстом: журналісти для журналістів», а 6 червня 2020 року – світ побачив другий випуск студентської книжки. Проєкт започаткований у рамках навчальних дисциплін «Видавничий менеджмент» та «Видавнича справа» і приурочений до Дня журналіста. У ньому беруть участь студенти 3-го та 5-го курсів. Мета видавничого проєкту – на практиці удосконалити вміння студентів писати, формувати, редагувати та укладати свої матеріали. Важливо, що майбутні журналісти навчаються працювати у команді. Кожен випуск видання містить близько 60 цікавих інтерв'ю з журналістами Прикарпаття, а також зі студентами, які роблять перші професійні кроки у медійній сфері. Станом на 1 січня 2021 рік зафіксовано 120 інтерв'ю з фахівцями ЗМІ Івано-Франківщини та вихідцями цього краю, а також формується третій випуск книжки студентського проєкту.

Зазначимо: 15 серпня 2020 року кафедра журналістики Факультету філології ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» для реалізації міжнародного проєкту «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» пройшла конкурсний відбір. Грантова заявка на тему: «Створення та розповсюдження друкованих матеріалів і проведення тренінгів для популяризації медіаграмотності» отримала грантову підтримку IREX для реалізації проєкту. Проєкт виконувався Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX) за підтримки Посольств США та Великої Британії, у партнерстві з Міністерством освіти і науки України та Академією Української преси. Грантова програма розроблена для вищих навчальних закладів. За умовами грантової програми даний проєкт реалізувався представниками університету у співпраці з громадською організацією «Асоціація сталого розвитку громад» у період з жовтня 2020 року до лютого 2021 року. Відмітимо, проєкт був направлений на розвиток навичок слухачів, які не уявляють свого життя без Інтернету чи телебачення, критично ставитися до інформації та перевіряти її. Впроваджуючи грантові програми проєкту грантери застосовували нові інструменти із впровадження інфомедійної грамотності. Вперше втілюючи міжнародний проєкт було проведено тренінги на тему: «Інфомедійна грамотність: DOs and DON'Ts, тобто «Інфомедійна грамотність – за і проти, або плюси і мінуси». Тренерам – викладачам кафедри вдалося створити, розробити, написати та апробувати на практиці: два види єврофлаєрів; макети брендової продукції проєкту (рол-ап, блокноти, футболки); два сценарії онлайн-тренінгів з інфомедійної грамотності; презентації; відеоролик. Вищенаведені створені та використані брендові матеріали, які були підтримані донором, тільки підсилили значущість тематики проєкту. Тож розроблені друковані матеріали студентами 1-го курсу спеціальності «Журналістика» Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника підсилили навчання учасників проєкту розрізняти факти від суджень, донести інформацію як працюють медіа, навчити визначати неправдиві новини, а також як протидіяти дезінформації, пропаганді та маніпуляціям. Проєкт допоміг розвинути навички інфомедійної грамотності як вчителям, так і учням, покращив якість освіти в громадах Івано-Франківщини. Електронні та друковані матеріали створені в межах проєкту надані громадськості після публічного спілкування.

Відмітимо, у рамках Грантової програми проєкт передбачав проведення 20 тренінгів у закладах освіти Івано-Франківської області із залученням 400 учасників та заключну сесію для учасників тренінгів щодо підведення підсумків проєкту із залученням ЗМІ. Усі заплановані результати були досягнуті та отримано приємні неочікувані результати. На прохання громадськості Івано-Франківщини залучено 558 учасників та проведено 23 тренінги, а також на прохання керівництва охоплена Закарпатська область – школярі та вчителі Рахівської школи. Зазначимо, що на завершення проєкту відповідного Угоди 10 лютого 2021 року проведено завершальну онлайн-конференцію із залученням 65-х учасників (заплановано було 50 учасників) та із дотриманням дистанції було проведено прес-конференцію на прохання ЗМІ Івано-Франківщини. Тож разом із фінальною конференцією та прес-конференцією проєкту фахівцями кафедри журналістики Факультету філології Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника проведено 26 публічних онлайн-заходів та залучено 638 учасників. Родзинкою проєкту є створений та погоджений командою IREX відеоролик на тематику поширення фейкових новин у соціальних мережах. Найбільшим успіхом проведення тренінгів є те, що проєкт викликав велике зацікавлення самою тематикою. Про це свідчать висновки, коментарі, цитати учасників, які навчилися різним інструментам для перевірки інформації,

дезінформації, стали медіаграмотнішими та критично мислячими. Загалом міжнародний проєкт «Вивчай та розрізняй: інфо-медійна грамотність» втілювався у 12 регіонах України з 20 індивідуальними проєктами і 31 березня був проведений завершальний фестиваль та закриття проєкту.

Варто зазначити, що досягнута основна ціль грантової програми: сприяння медіаграмотності на місцевому рівні та формування спільноти людей, які критично оцінюють інформацію, яку вони споживають; розроблення та використання інноваційних рішень та підходів для навчання медіаграмотності в Інтернеті; підвищення обізнаності про медіаграмотність у суспільстві. Методологія досягнення результатів грантової програми стала затребуваною і прорекламованою командою кафедри журналістики Факультету філології, як у Івано-Франківській області, так і для міст інших регіонів України. Так, на фінальній онлайн-конференції були пропозиції від вчителів – учасників тренінгів про продовження проєкту. А саме, учасники запропонували команді IREX розробити тренінги для усіх навчальних дисциплін у школах. Отже, можна відзначити, що в межах проєкту досягнуто мету покращити якість освіти в громадах, щоб учні та мешканці незалежно від того, де територіально знаходиться навчальний заклад, мали доступ до якісної освіти. Значимим є те, що проведено нетворкінг та створено мережу людей, зацікавлених у темі медіаграмотності. Дану мережу можна використовувати для проведення заходів (онлайн і офлайн) в майбутньому, а також для залучення до майбутніх проєктів IREX. Розроблені брендові матеріали будуть використовуватися учасниками проєкту і в майбутньому, тому їх можемо віднести до середньо- та довгострокових результатів проєкту.

Результати проведеного дослідження не є завершеними. Дана праця розкриває новий формат викладання дисциплін у вищій школі. Наведено приклади створення студентських видавничих проєктів, застосування системного підходу викладання окремих курсів у навчальному процесі спеціальності «Журналістика» та розкрито значимість даної методики у роботі зі студентами в Івано-Франківському ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Наступні наукові розвідки будуть присвячені дослідженню зарубіжного досвіду залучення студентської молоді до проєктів ВНЗ.

Література

1. Газетна журналістика : навч.-метод. посіб. для спец.6.030200 – Журналістика / укл. О. В. Богуславський. – Запоріжжя : ЗІДМУ, 2003. – С. 5-7.
2. Гуревич С. М. Газета : Вчора, сьогодні, завтра : учеб. пособие для вузов / С. М. Гуревич. – Москва : Аспект Пресс, 2004. – С. 65-74.
3. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» від 16.11.92 [Електронний ресурс] // Сайт Верховної Ради України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/rada/show/2782-12>.
4. Потятиник Б. Вимирання традиційних медій скасовується (принаймні до 2015 року) [Електронний ресурс] / Б. Потятиник // Сайт Інституту медіаекології. – Режим доступу: <http://www.lnu.edu.ua/mediaeco/index.htm>.
5. Сайт «Полиграфическое оборудование». – Режим доступу: <http://www.poligraf.biz.ua/>
6. Сайт «PRINT-PORT». – Режим доступу: <http://www.print-port.com.ua/>
7. Сайт. – Режим доступу: <https://kjourn.pnu.edu.ua/>

УДК 378.147:005]:02

Сошинська Вікторія Євгенівна,
доцент кафедри бібліотекознавства та інформології,
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ KEYС-МЕТОДУ У ВИКЛАДАННІ МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 029

В українському науковому-освітньому просторі кейс-метод найчастіше застосовується у бізнес-освіті. За допомогою розгляду конкретних практичних ситуацій можна

влучно проілюструвати теоретичний матеріал та залучити здобувачів вищої освіти до дискусії.

Гарвардська школа бізнесу вказує, що завдяки цьому методу студенти виступають у ролі особи, яка приймає рішення, працюючи з реальними діловими ситуаціями [1].

У Київському університеті імені Бориса Грінченка здійснюється підготовка фахівців за спеціальністю 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справи» і до дисциплін, які є обов'язковими на першому (бакалаврському) рівні, належить «Менеджмент бібліотечно-інформаційної та архівної галузей». У викладанні цієї дисципліни якраз і застосовується кейс-метод, аби студенти отримали навички критичного мислення та прийняття управлінських рішень. Зокрема, вивчаючи тему «Ефективність менеджменту», за допомогою кейс-методу розглядаються такі питання, як види ефективності менеджменту та збалансована система показників (ЗСП) ефективності.

Для кожного виду ефективності менеджменту викладачем пропонується окремий кейс. Наприклад, кейс «Молодіжний центр «М-Формація»», що ілюструє досвід Бердичівської міської бібліотеки в Житомирській обл., можна розглянути як приклад соціальної ефективності менеджменту. У 2016 році за ініціативи директорки Тетяни Кущук було створено Бердичівський молодіжний центр «М-Формація» як структурний підрозділ бібліотеки. Він став центром масштабних культурно-освітніх інновацій та соціально-корисних ініціатив у Бердичеві, майданчиком для генерування ідей, об'єднання зусиль та потенціалу молоді, для розвитку та реалізації задумів творчих особистостей з цікавими й змістовними планами.

Відповідно, змінилися умови праці бібліотекарки, яка очолила цей молодіжний центр. Вона доклала зусиль та отримала у своє підпорядкування добре обладнане приміщення з необхідною технікою, одразу залучила волонтерів з творчої молоді, спільно почали організовувати цікаві події (різноманітні презентації, поетичні клуби, музичні вечірки, квести і флешмоби) для різних категорій користувачів. Бібліотекарку-кураторку Молодіжного центру «М-Формація» Жанну Ільїну почали запрошувати на різні бібліотечні конференції та форуми, щоб вона поділилася інноваційним досвідом. Вона стала досить відомою у професійних та молодіжних спільнотах. А у 2020 році за результатами такої творчої роботи Жанна перемогла у Всеукраїнському конкурсі Української бібліотечної асоціації «Творчий злет» та отримала звання Молодого бібліотекаря року [2].

Наступний кейс – «Львівські бібліотеки» – може слугувати прикладом організаційної ефективності менеджменту. Студентам пропонується розглянути та порівняти організаційну ефективність менеджменту Львівської ОУНБ, Львівської обласної бібліотеки для юнацтва та Львівської обласної бібліотеки для дітей. На базі цих бібліотек у докарантинний період упродовж 10 років проходили заходи Львівського міжнародного бібліотечного форуму. Майбутні бакалаври мають визначити, адміністрація якої бібліотеки, на їхню думку, найкраще працювала на етапі прийняття управлінського рішення про концепцію заходу: одразу надавала свої варіанти організаційного супроводу і швидко реагувала на електронні листи та повідомлення у месенджерах.

Окремо пропонується розглянути кейс «Бібліотека КПІ» як приклад адаптації ЗСП для державних та неприбуткових організацій. ЗСП – це важливий управлінський інструмент, орієнтований на стратегічну ідею організації (її візію і місію), що підтверджує розроблена та успішно впроваджена Стратегія розвитку Науково-технічної бібліотеки КПІ ім. Ігоря Сікорського на 2017-2020 рр. Студенти порівнюють вже реалізовану Стратегію з проектом нової Стратегії розвитку Науково-технічної бібліотеки КПІ ім. Ігоря Сікорського на 2021-2025 рр., що наразі обговорюється [3].

В освітній практиці підготовки фахівців зі спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» в Університеті Грінченка кейс-метод може успішно використовуватися у викладанні та вивченні й інших дисциплін професійного спрямування, що є практико-орієнтованими. Цей метод зближує навчальну та професійну діяльність майбутніх бакалаврів, підвищує ефективність засвоєння знань, стимулює розвиток бізнес-мислення та набуття бізнес-навичок для їхнього подальшого використання в державних та неприбуткових організаціях.

Література

1. Promoting excellence and innovation in case method teaching [Електронний ресурс] // Harvard Business School. – Режим доступу : <https://www.hbs.edu/teaching/Pages/default.aspx>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 28.04.2021].
2. Переможці Всеукраїнського конкурсу «Творчий злет: молодий бібліотекар року» [Електронний ресурс] // Українська бібліотечна асоціація : [офіц. сайт]. – Режим доступу : <https://ula.org.ua/257-konkursi/konkurs-tvorchyi-zlet-molodyi-bibliotekar-roku-2014/3231-peremozhtsi-vseukrainskoho-konkursu-tvorchyi-zlet-molodyi-bibliotekar-roku-2015>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 28.04.2021].
3. Місія, цінності, звіти [Електронний ресурс] // Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського» : [офіц. сайт]. – Режим доступу : <https://www.library.kpi.ua/about-library/misiya-biblioteku/>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 28.04.2021].

УДК 001.8::165.192]:159.954

Штефан Іван Петрович,
доцент кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
заслужений працівник культури України,
м. Київ, Україна

КРЕАТИВНІСТЬ У СУЧАСНОМУ НАУКОВОМУ ДИСКУРСІ

Докорінні трансформації засад соціального буття й індивідуального життя, які відбуваються під впливом інформатизації і тотальної дигіталізації, створюють технологічну і антропо-психологічну платформу конструювання нових типів реальності, в тому числі віртуальних. Ці трансформації спричинили, на думку багатьох дослідників, одну із найважливіших і найглибших криз в історії людства, яку вчені порівнюють з неолітичною революцією, з кризами переходу від еліністично-римської античності до Середньовіччя, а від останнього – до Нового часу.

Становлення Digital Ege, з одного боку, здатне призвести до позитивних наслідків, відкриваючи унікальні можливості для успішного розвитку, розширюючи горизонт практичної реалізації різних перспектив і проектів, апробації нових креативних ідей, критеріїв моральних норм і правил. У той же час тотальна дигіталізація породжує нові виклики і загрози, серед яких криза ідентичностей, своєрідне «випадання» людини з реальних соціальних і культурних відносин, що призводить до девіантної поведінки, стає джерелом самотності, розгубленості, породжує страх та інші негативні емоції. Крім того, нові інформаційно-комунікативні технології здатні як звільнити мільйони людей від важкої, виснажливої праці і створення можливості продуктивно розпоряджатися своїм вільним часом, так і призвести до безробіття і викликати нові соціальні потрясіння. Така неоднозначність перебігу соціокультурних трансформацій спричиняє зростання ролі і значення креативності, яка, на думку автора теорії креативного класу Р. Флориди, постає «визначальною рисою сучасного соціального й економічного розвитку» [13, с. 36]. В цей же час інноваційна, творча розумова активність людини, за В.Д. Базилевичем та В.В.Ільїним, набуває статусу «пріоритетної стратегічної діяльності» [2, с.12]. Не можна не погодитись у зв'язку з цим і з висновком українського вченого О.В. Поповича, який, розглядаючи креативність як складну інтегративну характеристику особистості, що ґрунтується на виявленні взаємозв'язків психічних явищ, стверджує, що «...структура креативності повинна включати мотиваційні, інтелектуальні, комунікативні, емоційні та інші компоненти цього новоутворення» [10, с.39]. Вище сказане актуалізує необхідність дослідження креативності у всьому спектрі її модусів, залучаючи, попри наявність різних теоретико-методологічних підходів, вчених, які працюють у сфері природничих, соціальних і гуманітарних наук.

Англійське слово *creativity* «креативність» перебуває у семантичному зв'язку з лат. «*creare*», «породжувати, творити, створювати» і англійським дієсловом «*to create*». Перша фіксація його використання у значенні людської здатності створювати нове, а відтак відмінному від того, що склалося в іудео-християнській моделі *creatio* як пояснення божественного творення світу, має місце у словнику Merriam-Webster's Dictionary (1875 р.). При цьому відомий вчений А.М. Павленко зазначає: «... феномен «креативність» має своїм джерелом смислову матрицю, яка була запропонована в іудео - християнській традиції, маючи чітку фіксацію в другому посланні до Маккавеїв» [8, с.19]. Формування сучасного дискурсу креативності пов'язане з філософією життя (Ф. Ніцше, А. Бергсон) і американським прагматизмом (Дж. Дьюї), де розробляються різні підходи її розуміння.

Концепція креативності А. Бергсона не враховує соціальний фактор і тому головна увага приділяється осмисленню індивідуального шляху становлення креативної особистості, досягненню духовного досвіду творця унікальних культурних цінностей [3]. І тому ця теорія стала фундаментальним джерелом для дослідників феномена креативності в художній творчості, як на теоретичному, так і практичному рівнях, а розроблений А. Бергсоном аспект суб'єктивної креативності слугує підґрунтям для формування психології креативності.

У межах психології креативність інтерпретується як дивергентне мислення, інтелектуальна активність, творча обдарованість, інтегрована якість особистості. Так Дж. Гілфорд, розуміючи під креативністю дивергентне мислення, виділив такі її параметри: продуктивність, оригінальність, семантичну, образну, адаптивну і спонтанну гнучкість, здатність до виявлення і постановки проблем, швидкість мислення як генерування великої кількості нових ідей [4]. Сучасний американський дослідник Г. Алдер узагальнює параметри креативного мислення, серед яких ідеомоторна швидкість, спонтанна гнучкість, здатність до віддалених асоціацій, тощо [1].

Я. О. Пономарьов, один із фундаторів психології творчості, розглядає креативність як особистісну якість, що базується на розвитку вищих психічних функцій, коли творчість включається у всі види діяльності, поведінки, спілкування, контакту із середовищем. Сутність креативності як психологічної властивості вчений зводить переважно до інтелектуальної активності і чуттєвості (сензитивності) [9]. Синергетика представляє один із провідних трансдисциплінарних напрямів сучасної науки, пов'язаний з пошуками універсальних закономірностей і алгоритмів еволюції та коеволюції складних, нелінійних, нерівноважних систем - біогеоценозу, соціальних систем, свідомості, мислення людини, інформаційно-технологічних комплексів. Сучасний світ у синергетичному дискурсі постає як складний, динамічний, нелінійний, такий, що саморозвивається і самоорганізується. Однією з найважливіших ідей в синергетиці, де обґрунтовується всебуттєвість і первинність хаосу, є ідея про креативну, конструктивну роль останнього в еволюції складних систем, про виникнення нових структур в хаосі і з хаосу. Стверджується, що хаос не лише руйнує, але і будує, а занурення у хаос - це шлях до інновації [11].

І. Пригожин звертає особливу увагу на креативність як синергетичний феномен, характерними ознаками якого є флуктуаційність, безмежність, ацентрованість і процесуальність, і розглядає креативність як властивість складної, нелінійної системи, що, балансуючи на межі порядку і хаосу, здатна до самоорганізації [12]. Важливим світоглядним висновком синергетичної дослідницької традиції є ідея самодостатності креативного потенціалу нерівноважних систем для еволюційних трансформацій і морфогенезу. Крім цього, в інтерпретації хаосу синергетична парадигма робить акцент не на аспекті феноменологічної відсутності впорядкованості, а в першу чергу на аспекті потенційної еволюційної креативності, іманентної можливості становлення нової впорядкованості, оскільки творче мислення в процесі своєї діяльності йде від хаосу до порядку, від усталеної структури до інновації.

О.М. Князева стверджує, що «виникнення особливого творчого стану - натхнення - означає, з синергетичної точки зору, потрапляння в поле одного з креативних аттракторів» [7, с. 178]. Наявність таких креативних аттракторів створює певні «сценарії», напрямки творчої активності, породжуючи приховану преддетермінацію творчого процесу, коли вже на самому початку творча мета досить жорстко задає розвиток системи, вибираючи з масиву варіантів один, найбільш адекватний.

Постмодерністи Р. Барт, Ж. Бодріяр, Ф. Джеймисон, Ж. Ліотар та інш., розглядають креативність як характеристику дискурсивності, процесу смислотворення, готовності особистості до змін. Оскільки мислення, на думку Ж. Дельоза, є втіленням творчості як

такої: «мислити означає творити, іншої творчості не існує; але творити насамперед означає спонукати “мислити” в мисленні» [5, с. 185]. В цьому плані постмодерністи акцентують увагу як на моментах, подібних з синергетичним розумінням креативності, так і на відсутності семантичної центрованості структури (нарративної свободи).

Оригінальність, швидкість і гнучкість мислення, прагнення особистості до внутрішнього розвитку, усвідомлення власної самоцінності безпосередньо пов'язана з ідеями свободи і неприйняттям будь-якого підпорядкування/панування, оскільки свобода – одна з найважливіших умов розвитку сутнісних сил людини у їх гармонійній єдності. Так, Е. Фромм, визначаючи поняття креативності, пов'язував його із здатністю дивуватися і пізнавати, вмінням знаходити вихід з нестандартних ситуацій, спрямованістю на відкриття нового. Точкою відліку в цьому підході виступає творчість як загальна характеристика особистості, що відображає індивідуальну творчу продуктивність [14]. І тому західний спосіб мислення, виходячи з індивідуалістичного коду цінностей, формує систему цінностей західної культури, де робиться акцент на особистісний розвиток, успіх, самореалізацію особистості, її самоактуалізацію. При цьому створюються сприятливі передумови для свободи її самовираження, сприяння усвідомленню самоцінності особистості, з орієнтацією на *майбутнє* [1, с.259].

Німецький філософ і соціолог Х. Йоас, автор концепції «креативності дії», розробленої на основі теорії креативності прагматизму, осмислюючи «людські дії у їх креативності», особливого значення надає ролі креативності у повсякденному житті людини. І у цьому докорінна відмінність концепції німецького вченого від розуміння креативності у представників філософії життя та їхніх послідовників як суто елітарної. Х. Йоас розглядає не тільки дії окремої особистості, а й здійснює спробу з'ясувати можливості розуміння соціальної реальності й дії історичних спільнот крізь призму поняття креативності дії [6].

Креативність, будучи безпосередньо пов'язаною з процесом культуротворчості, досліджується у культурологічному дискурсі в аспекті її сутності і змісту, новизни і практичної значущості, діючих сил як безпосередніх носіїв креативного начала, серед яких і креативна особистість. При цьому враховуються обумовленість креативності культурою як цілісним комплексом знань, вірувань, умонастроїв, звичаїв, цінностей, норм, принципів тощо, а також особливостей конкретної історичної епохи.

Останнім часом креативність стає предметом осмислення таких нових галузей наукового знання як креалогія, наука про творчу діяльність людини і креатологія, в предметному полі якої розробляється теорія, методологія і практика творчості, що включає систему креативних знань і інтелектуальних креативних технологій. Як висновок, варто зазначити, що процес інституціоналізації цих нових напрямів лише розпочинається.

Література

1. Алдер Г. С.О, или Мускулы творческого интеллекта /Алдер Гарри. – Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – 496 с.
2. Базилевич В. Д. Интеллектуальна власність: креативи метафізичного пошуку / Базилевич В. Д., Ільїн В. В. - Київ: Знання, 2008. - 687 с.
3. Бергсон А. Творческая эволюция. - Москва: Наука, 1998. - 346 с.
4. Гилфорд Дж. Три стороны интеллекта / Дж. Гилфорд // Психология мышления : [сб. пер. с нем. и англ.] / [под ред. А. М. Матюшкина]. – Москва : Прогресс, 1965. – С. 433–456.
5. Делез Ж. Различие и повторение / пер. с франц. Н. Б. Маньковской, Э. П. Юровской.- Санкт-Петербург: «Петрополис», 1998. – 384 с. – URL: <http://www.bim-bad.ru/docs/deleuze1.pdf> (дата звернення: 16.04.2021).
6. Йоас Х. Креативность действия / пер. с нем.- Санкт-Петербург: Алетейя, 2005. – 320 с. – (Сер. «Левифан: Государство. Общество. Личность»).
7. Князева Е.Н. Одиссея научного разума. Синергетическое видение научного прогресса / Е.Н. Князева; РАН, Ин-т философии. – Москва, 1995. – 228 с.
8. Павленко А.Н. Креативность и «креатизмы» / Павленко А.Н; Научно-исслед. группа «Онтология», Институт философии РАН. - URL: https://iphras.ru/uplfile/onsc/Pavlenko_Kreativnost_2016.pdf (дата звернення: 16.04.2021).
9. Пономарев Я. А. Психология творчества / Я. А. Пономарев; Ин-т психологии – Москва: Наука, 1976. – 303 с. – URL: http://univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/65 (дата звернення: 10.04.2021).

10. Попович О.В. Філософські виміри креативного потенціалу особистості // Вісник Житомирського державного університету. – 2013. – Випуск 6 (72). Філософські науки. – С. 36-41. – URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/19783651.pdf> (дата звернення: 16.04.2021).

11. Пригожин И. Порядок из хаоса. Новый диалог человека с природой / И.Пригожин, И. Стенгерс; пер. с англ. Ю.А. Данилова. – Москва: Прогресс, 2008. – 432 с.

12. Пригожин И. Креативность в науках и гуманитарном знании: исследование отношений между двумя культурами // Синергетическая парадигма. Человек и общество в условиях нестабильности. – Москва: Прогресс-Традиция, 2003. – С. 80–117.

13. Флорида Р. «Креативный класс: люди, которые меняют будущее» / Ричард Флорида. – Москва: Классика-XXI, 2005. – 421 с.

14. Фромм Э. Иметь или быть / Эрих Фромм; пер. с нем. Н. Войскунской [и др]. – Москва: «АСТ», 2010. – 320с. – URL: <http://psylib.org.ua/books/fromm02/inde> (дата звернення: 10.04.2021).

УДК 027.54:025.12-047.37(477.411)

Швачка Тетяна Олександрівна,
головний бібліотекар науково-дослідного відділу
Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого,
м. Київ, Україна

НАУКОВО-ДОСЛІДНА РОБОТА БІБЛІОТЕК ТА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ СФЕРИ КУЛЬТУРИ В ОГЛЯДАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ БІБЛІОТЕКИ УКРАЇНИ ІМЕНІ ЯРОСЛАВА МУДРОГО (1976-2020 рр.)

Одним із пріоритетних напрямів діяльності Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого (далі – НБУ ім. Ярослава Мудрого) є науково-дослідна робота, яку успішно здійснює вже більше 50 років науково-дослідний відділ.

Основними завданнями відділу, який був створений ще у 1969 р., є організація та проведення загальнодержавних, регіональних, локальних бібліотекознавчих і соціологічних досліджень з актуальних проблем бібліотекознавства («Незадоволений читацький попит на вітчизняну книжкову продукцію у публічних бібліотеках України» (2004, 2008, 2012, 2016); «Вивчення стану забезпечення сільського населення України публічними бібліотеками» (2012–2013); «Вивчення стану забезпечення міського населення України публічними бібліотеками» (2013–2014); «Нові інформаційні технології в бібліотеках України» (2014); «Книга. Читання. Бібліотека» (2015–2016); «Кадрові ресурси публічних бібліотек України: стан та перспективи розвитку» (2017–2018) та ін.). Соціологічні дослідження відділу орієнтовані як на розвиток бібліотечної справи в Україні, так і на вирішення питань, що безпосередньо стосуються бібліотеки.

Відділ надає методичну та консультативну допомогу публічним бібліотекам, перш за все обласним універсальним науковим бібліотекам у розробці програм і методик досліджень, організації і проведенні науково-практичних конференцій з актуальних проблем бібліотечної справи, зокрема науково-дослідної роботи.

Важливим напрямом діяльності науково-дослідного відділу НБУ ім. Ярослава Мудрого є підготовка оглядів науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти України, монографій («Літопис Національної парламентської бібліотеки України»), поточних інформаційно-аналітичних матеріалів, бюлетенів («Соціологічні дослідження в бібліотеках») та інших наукових видань.

З метою ознайомлення бібліотечної громадськості з основними напрямками наукової діяльності бібліотек України, результатами загальнодержавних, регіональних і локальних досліджень та визначення їх найбільш актуальної тематики у 1976 р. науково-дослідний відділ започаткував випуск оглядів науково-дослідної роботи наукових бібліотек та закладів вищої освіти України у галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і основ книгознавства – єдиного видання такого типу в Україні [1].

Вихід першого огляду припадає на 1970-ті роки – це період становлення і розвитку діяльності бібліотеки як центру організації та координації науково-дослідної роботи.

Основними завданнями були організація й проведення досліджень, впровадження їхніх результатів у практику роботи бібліотек України. Це був час теоретичного вивчення основ наукової діяльності, практичного засвоєння умінь у процесі проведення досліджень.

Видання готується раз на п'ять років на основі матеріалів соціологічних, бібліотекознавчих досліджень, авторефератів дисертацій, публікацій національних, державних, наукових та обласних бібліотек, закладів вищої освіти сфери культури України, а також звітів бібліотек про науково-дослідну роботу за досліджуваний період, що надходять до НБУ ім. Ярослава Мудрого.

Від початку виходу оглядів їхня структура й назва дещо змінювалася, відображаючи основні тематичні напрями та комплекси бібліотекознавчих досліджень упродовж певних періодів. Перший випуск вийшов під назвою «Огляд науково-дослідної роботи в галузі бібліотекознавства, теорії бібліографії та історії книги в Українській РСР за 1971–1975 рр.» (1976) і збігався з дев'ятою п'ятирічкою в УРСР [2]. Надалі огляди (1976–1990) збігалися з наступними п'ятирічками й відповідали «Координационним планам научно-исследовательской работы по библиотековедению, библиографоведению, истории книги и общим проблемам книговедения крупных научных библиотек и институтов культуры Украинской ССР на ... гг.», які готувала Рада з координації науково-дослідної роботи в галузі бібліотекознавства, бібліографознавства і книгознавства, що діяла на громадських засадах при Міністерстві культури УРСР. Перший випуск складався зі вступу, чотирьох тематичних розділів («Книга і читання в житті радянського суспільства», «Єдина система бібліотечного обслуговування населення», «Бібліотека і наукова інформація», «Історія бібліотечної справи в УРСР») і загального списку літератури до всього видання.

Огляди за 1976–1985 рр. представлені у вигляді інформаційних довідок із серії: «Библиотековедение и библиографоведение» (вип. 1–5) Інформаційного центру з питань культури і мистецтва ДРБ УРСР ім. КПРС (тодішня назва НБУ ім. Ярослава Мудрого).

Починаючи з 1991 р. видання має усталену структуру: вступ, зміст, список скорочень та 6 розділів («Бібліотеки в нових соціальних умовах», «Читач – основний об'єкт соціологічних досліджень», «Бібліотечні ресурси», «Використання нових інформаційних технологій у бібліотеках», «Бібліотечна професія. Освіта», «Історія бібліотечної справи і бібліографії в Україні»). Цінність видання значно підвищується за рахунок двох обов'язкових складових кожного розділу: інформації про дисертаційні дослідження (бібліографічний опис, об'єкт, предмет, наукова новизна, практичне значення), захищені за аналізованою проблематикою впродовж досліджуваного періоду, та списку джерел.

Кожен окремий розділ огляду присвячений:

- розвідкам, що вивчають загальні питання функціонування публічних бібліотек у сучасному інформаційному суспільстві, їх значення як соціокультурного суспільного інституту;
- дослідженню теоретичних проблем читачезнавства, структури читацької аудиторії бібліотек, окремих категорій користувачів, їхніх інформаційних потреб, незадоволеного читацького попиту, сучасного стану і тенденцій розвитку бібліотечно-інформаційних послуг тощо;
- широкому колу досліджень бібліотечних ресурсів (фондів, каталогів, національної бібліографії), а саме: формуванню фондів, моніторингу надходжень до фондів обов'язкового примірника документів, стану, використанню та збереженню бібліотечних ресурсів тощо;
- вивченню впровадження та ефективності використання у бібліотеках нових інформаційних технологій, їх впливу на різні технологічні бібліотечні процеси, а також корпоративної діяльності бібліотек зі створення електронних каталогів, електронних ресурсів та інших проєктів;
- розробці теоретичних засад і дослідженню прикладних аспектів вищої фахової освіти, питань кадрового забезпечення бібліотек України, особливостей розвитку бібліотечної професії;
- інформації про історико-бібліотекознавчі та історико-бібліографознавчі дослідження з історії бібліотечних мереж та окремих бібліотек, історії книги, основ книгознавства тощо [4].

У 2019 р. вийшов останній випуск під назвою «Огляд науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти сфери культури України за 2011–2015 роки» [3]. У цей період помітно зросла кількість книгознавчих досліджень, сфокусованих на історії тих

колекцій і зібрань, що сформувались протягом XIX–XX ст. і стали основою спеціалізованих фондів багатьох наукових і публічних бібліотек. З огляду на це в структуру видання введено новий, 7-й розділ «Книгознавство та історія книги», присвячений історії книги та висвітленню інформації про наукові студії з цієї проблематики.

Упродовж 1976–2016 рр. було підготовлено та видано дев'ять оглядів. Повнотекстові випуски представлені у відкритому доступі на сайті НБУ ім. Ярослава Мудрого в електронній бібліотеці «Культура України». До друку готується наступний «Огляд науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти сфери культури України за 2016–2020 роки».

Отже, аналіз оглядів дозволяє стверджувати, що вони є цінним джерелом інформації з питань науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти сфери культури України для працівників органів управління бібліотечною справою, фахівців бібліотек, науковців, викладачів, аспірантів і студентів вишів.

Література

1. Любаренко Л. Науково-дослідна робота Національної парламентської бібліотеки України (1969–2009) : стан і тенденції // Бібл. планета. – 2010. – № 1. – С. 9–13.
2. Огляд науково-дослідної роботи в галузі бібліотекознавства, теорії бібліографії та історії книги в Українській РСР за 1971–1975 рр. / ДРБ УРСР ім. КПСС ; склад. : Л. І. Вовченко, А. М. Макарова, В. П. Ткаченко. – Київ, 1976. – 32 с.
3. Огляд науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти сфери культури України за 2011–2015 роки / М-во культури України, Нац. б-ка України ім. Ярослава Мудрого ; авт. кол.: Л. Любаренко, Ю. Новальська, О. Мастіпан [та ін.] ; наук. ред. Н. Розколуца. – Київ, 2019. – 296 с.
4. Прокопенко Л. С. Видання науково-дослідного відділу Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого у системі інформаційного забезпечення бібліотекознавчих досліджень (на прикладі Оглядів науково-дослідної роботи бібліотек та закладів вищої освіти) / Л. С. Прокопенко // Удосконалення інформаційно-ресурсного забезпечення освіти і науки в умовах євроінтеграції : тези доп. XX Міжнародної наук.-практ. конф. 24–26 трав. 2018 р. / Білоцерків. ін-т економіки та управління Університету «Україна» ; за заг. ред. Я. В. Новака ; наук. ред. Т. М. Косач. – Біла Церква, 2018. – С. 35–37.

УДК 37.091.64-028.27

Шлапак Юлія Станіславівна,
молодший науковий співробітник
Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського,
м. Київ, Україна

Е-ПІДРУЧНИК: ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

Розглянуто електронні навчальні видання як приклад реалізації інноваційних технологій вивчення навчальних дисциплін.

У праці наголошено на допоміжній ролі анімації і відео для унаочнення опису різних процесів та кращого їх розуміння, враховуючи те, що швидкість сприйняття ілюстративної інформації набагато більша, ніж текстової, зорові образи у вигляді графічних об'єктів сприймаються повністю та безпосередньо заносяться в довготривалу пам'ять без проміжного перетворення в поняття, як це відбувається з текстом.

Ключові слова: е-підручник, мультимедійний матеріал, анімація, відеоінформація, аудіоінформація.

Інноваційні технології швидко увійшли в усі галузі нашого життя. Звісно, не лишилася осторонь і галузь освіти. В освітніх закладах – унаслідок широкого комп'ютерного супроводу навчального процесу – давно спостерігається підвищений інтерес до мультимедійного контенту. Саме він, серед іншого, дає змогу зацікавити, отже, підвищити

інтерес тих, хто навчається, до безпосередньо навчання, навчальних дисциплін, покращити зміст навчання, індивідуалізувати його, удосконалити форми й методи навчання, полегшити вибір майбутньої професії тощо. Тому, зокрема, з метою підготовки підростаючого покоління до життя в інформатизованому суспільстві та підвищення ефективності навчання шляхом упровадження засобів інформатизації Міністерством освіти і науки України було затверджено Положення про електронний підручник [4], над розробленням якого спільно працювали Інститут модернізації змісту освіти³ та Офіс ефективного регулювання (BRDO)⁴ за участі стейкхолдерів⁵, зокрема виробників освітнього контенту й представників учительської, батьківської та наукової спільнот. Положення розроблено відповідно до законів України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про професійно-технічну освіту» та «Про позашкільну освіту».

Свого часу питанням теорії та практики створення е-підручників (е-посібників) приділяли увагу такі українські й зарубіжні вчені, як Л. Гризун, М. Беляєв, С. Григор'єв, Ю. Древс, С. Сисоєва, О. Шмегера.

Питанням упровадження в навчальний процес електронних технологій, зокрема й різним аспектам організації та використання електронних навчальних підручників (е-посібників), приділялася наукова увага таких дослідників, як В. Волинський, О. Гриценчук, І. Кузбит, В. Мадзігон.

Новітні електронні навчальні посібники як продовження процесу передавання систематизованих знань досліджували у своїх працях такі дослідники, як В. Остроух, І. Європіна [3].

Організація матеріалу в е-підручнику має бути чітко структурованою та логічно систематизованою; послідовною й логічною; приведена у відповідність до вікових особливостей здобувачів освіти. Має бути чітка структурна схема е-підручника, що дасть змогу чітко та правильно встановити зв'язки між окремими його частинами. Зазвичай рішення створити е-підручник передувє неодноразове прочитання (лектором) певного курсу, є конспект в електронному вигляді, створено лекції-презентації, зібрано багато інформаційного матеріалу та ілюстрацій до предмета. Уже сформовано чітке уявлення щодо того, як у найбільш зрозумілій і такій, що запам'ятовується краще, формі подати навчальний матеріал з предмета. При розробленні е-підручника треба підібрати як джерела такі видання (друковані, електронні), що найбільш повно відповідають стандартній програмі, лаконічні та зручні для створення гіпертекстів, містять велику кількість прикладів і завдань, є в зручних форматах (принцип збирання) [2].

Варто використовувати спрощені графічні зображення. Треба ставити собі за мету викласти матеріал просто, стисло, зрозуміло для дуже часто непідготовленої аудиторії. Треба пам'ятати, що е-підручник потрібен не лише для підготовки до занять, а й студентам для самостійної роботи, а також студентам, які навчаються дистанційно, і може розповсюджуватися на будь-яких електронних носіях (CD-дисках, флешках).

Розміщення ілюстративного й мультимедійного матеріалу як самостійного або додаткового джерела інформації має бути доцільним і логічним. Ілюстрацій в електронних виданнях необхідно використовувати таку кількість, щоб здобувач освіти якнайкраще сприймав і розумів матеріал. Швидкість сприйняття ілюстративної інформації набагато більша, ніж тексту, оскільки зорові образи у вигляді графічних об'єктів сприймаються цілком і безпосередньо заносяться в довготривалу пам'ять без проміжного перетворення в поняття – як це відбувається з текстом [1]. Мультимедійні компоненти (цифрові, звукові, відеофрагменти та анімаційні вставки в основну частину видання) дуже бажані в електронних виданнях у цілому, оскільки існує залежність між методом засвоєння матеріалу та здатністю відновити отримані знання через деякий час. Звук може синхронно супроводжувати відеокадри або анімацію. Анімація та відео відіграють

3 Інститут модернізації змісту освіти. – Режим доступу : <https://imzo.gov.ua>, вільний.

4 Офіс ефективного регулювання. – Режим доступу : <http://brdo.com.ua>, вільний.

5 Стейкхолдери (від англ. stakeholders – зацікавлені / заінтересовані сторони / особи) – фізичні та юридичні особи, які мають легітимний інтерес у діяльності організації, тобто певною мірою залежать від неї або можуть впливати на її діяльність. Іноді в літературі зустрічаються назви «групи інтересів» або «групи впливу». Стейкхолдери забезпечують можливість для системи і є джерелом вимог до неї (Див.: Зацікавлені сторони // Вікіпедія : вільна енцикл. – Режим доступу : https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B0%D1%86%D1%96%D0%BA%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%B5%D0%B%D1%96_%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%B8), вільний. – [Дата доступу : 15.03.2021].

допоміжну роль для унаочнення опису різних процесів і кращого їх розуміння. Якщо матеріал був звуковим, то людина запам'ятовує близько 25 % його обсягу, якщо візуальним – 30 % [1]. При комбінуванні рівень запам'ятовування підвищується до половини. При втягуванні в активні дії в процесі вивчення матеріалу його засвоєння підвищується до 75 %.

Мультимедіа-продукти характеризуються значно більшим об'ємом, ніж інші види інформаційних ресурсів.

Особливістю мультимедіа є гіперпосилання – для користувача це текст (виділений кольором) або графічне зображення в електронному документі (або в цілому на сайті), що дає можливість переходити до інших частин цього документа або об'єктів Інтернету.

Посилання в тексті має бути максимально корисним. Робити його потрібно лише у випадку, коли воно приведе до ресурсу, тематика якого згадувалася в тексті, але не розкрита повністю.

Елементи мультимедіа та віртуальної реальності забезпечують інтерактивність – адекватну реакцію на дії користувача (перехід до певних розділів навчального матеріалу, відтворення мультимедіа, налаштування відповідно до індивідуальних вимог користувача тощо), а також нові форми структурованого подання більших обсягів інформації, знань.

Викладення навчального матеріалу має бути: лаконічним, точним, структурованим; з очевидними логічними зв'язками; з доступним лексичним наповненням, переважним використанням простих речень, без значної кількості складних синтаксичних конструкцій. Навчальний матеріал має вирізнятися об'єктивністю, науковістю; нові поняття, використання засобів наочності (ілюстрації, карти, схеми, тощо) мають бути спрямовані на те, щоб передати тому, хто навчається, певну інформацію, навчити його самостійно користуватися книгою.

Отже, використовуючи е-підручник, можна самостійно вивчати дисципліну (хоча він не замінить у жодному разі вчителя/викладача). Е-підручник полегшує розуміння навчального матеріалу за рахунок інших, порівняно з друкованим, способів подання матеріалу: індуктивний підхід, вплив на слухову й емоційну пам'ять. Допускає адаптацію відповідно до потреб того, хто навчається, до рівня його підготовки, інтелектуальних можливостей; надає можливості для самоперевірки на всіх етапах роботи.

За допомогою е-підручника з'явилася можливість оптимізувати співвідношення кількості та змісту прикладів і завдань, розглянутих в аудиторії, а також тих, які здобувачу освіти потрібно буде зробити вдома; індивідуалізувати роботу зі студентами, особливо це стосується домашніх завдань та контрольних заходів.

Література

1. *Валецька, Т. М.* Методичні рекомендації до структури і змісту електронних видань / Т. М. Валецька ; М-во освіти і науки, молоді та спорту України ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т ; Чернів. торг.-екон. ін-т ; Проблем. лаб. дистанц. навчання. – Чернівці, 2012.
2. *Корбут, О. Г.* Електронний підручник як елемент освітнього середовища / О. Г. Корбут // Сучасні тенденції викладання іноземної мови професійного спрямування у вищій школі : матеріали XI міжнар. наук.-практ. конф. (29 квіт. 2015 р., Київ). – Режим доступу : <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1087>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата звернення : 1.01.2021].
3. *Остроух, В. І.* Новітні електронні навчальні посібники як продовження процесу передачі систематизованих знань, створення нових методів і технологій навчання / В. І. Остроух, І. О. Європіна // Пробл. безперервної геогр. освіти і картографії : зб. наук. пр. – Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2011. – Вип. 14. – С. 70–73.
4. Про затвердження Положення про електронний підручник : Наказ від 02.05.2018 р. № 440 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. Законодавство України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0621-18#n14>, вільний. – Назва з екрана. – [Дата доступу : 18.02.2021].

УДК 930.25:004

Артеменкова Олена Миколаївна,
*аспірантка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна*

Науковий керівник:
Бачинська Надія Анатоліївна,
кандидат педагогічних наук, доцент

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ АРХІВНОЇ СПРАВИ ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Згідно «Хартії про збереження цифрової спадщини» під інформатизацією архівної справи розуміється процес удосконалення технологій обробки архівних документів шляхом впровадження в архівну справу теоретичних і прикладних розробок інформатики, а також використання в роботі архівів комп'ютерної техніки та програмного забезпечення.

Інформатизація архівної справи в Україні є складним процесом, що вимагає значних фінансових витрат і вирішення цілого комплексу взаємозалежних політичних, правових, адміністративних і технологічних проблем. Дослідженню впровадження інформаційних технологій в архівних установах присвятили свої праці такі вітчизняні науковці: Г. В. Боряк, Л. А. Дубровіна, Т. М. Захарченко та ін.

Дослідники вважають, що один із ключових напрямів інформатизації – це оцифровка архівних документів. М. Ю. Чиркова у своїй статті присвяченій, доступу до архівної інформації, розкриває питання створення банку цифрових зображень документів в Інтернеті як одного із магістральних напрямків у діяльності багатьох архівних служб. Корпус давніх документів з історії держави – це не тільки важлива складова документальних ресурсів держави і суспільства, а й своєрідні маркери процесів державотворення, вони відіграють роль важливого фактора самоусвідомлення і консолідації нації.

Процеси оцифровки документальної спадщини є одним з характерних трендів двадцятого століття. Розпочаті у 1980-1990 рр., як невід'ємна частина створення електронних каталогів зібрань найбільших бібліотек, музеїв та архівів і спочатку призначені для здійснення презентаційних (мультимедійних) продуктів, проекти оцифровки досить швидко набули статусу самостійного, самодостатнього, нерозривно пов'язаного не стільки з організацією «широкого доступу» до фондів, скільки з необхідністю забезпечення фізичного збереження оригіналів шляхом створення їх електронних копій та вилучення оригіналів з безпосереднього звернення до читальних залів, а також виконанням державних планів і програм з переведення історико-культурної спадщини в цифровий формат [1].

Все збільшується розмах проектів оцифровки, який вплинув на різке загострення проблеми нормативного регулювання процесів сканування документів. Особливу заклопотаність фахівців стали викликати хаотичні методи виконання сканування, спірна цінність практичних результатів цієї безконтрольною і бурхливою діяльністю з оцифрування об'єктів історико-культурної спадщини [2].

Для інформатизації архівної справи потрібен комплексний підхід. Інформаційне суспільство побудувати можна лише органічно об'єднаними зусиллями держави, громадянського суспільства та бізнесу. Держава має взяти на себе ініціативу в об'єднанні й консолідації громадянського суспільства та корпорацій, сприяти поєднанню політичної влади, функціонального представництва й громадських організацій. Механізмами державного управління процесами розвитку інформаційного суспільства є нормативно-правове регулювання діяльності органів влади, юридичних та фізичних осіб в інформаційній сфері та відповідне фінансове заохочення та підтримка, удосконалення освітницької діяльності серед державних службовців та громадян щодо питань та завдань розвитку інформаційного суспільства.

Отже, інформатизація архівної справи є важливим етапом для розвитку інформаційного суспільства. Для інформатизації архівної справи, необхідно удосконалити норма-

тивно-методичні документи та запровадити державні програми інформатизації архівної справи в Україні для розвитку інформаційного суспільства.

Література

1. Юмашева Ю.Ю. История, музеи, архивы: взгляд с помощью Multimedia. // «Круг идей: модели и технологии исторической информатики». Труды III Конференции Ассоциации «История и компьютер» / Отв. ред. Л.И. Бородкин, В.С. Тяжельникова. М., 1996.
2. Вебер Х. Оцифровка как метод обеспечения сохранения? /Х.Вебер, М. Дерр// Научные и технические библиотеки, 1998, № 10; Ballard M.R. Document Preservation and Publication: Microform vs. Digital. // Matthew R.Ballard. URL: http://www.gpntb.ru/win/ntb/ntb98/10/f10_02.html Коханова И.О. Оцифровка и микрофильмирование как средства сохранения документов. // Вестник ХДАК. Вып. 29, 2010.

УДК 021.6(477):023.4

Мотько Альона Олександрівна,
аспірант Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Гранчак Тетяна Юріївна,
д-р наук із соціальних комунікацій, професор

РОЛЬ УБА У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО БІБЛІОТЕЧНОГО ФАХІВЦЯ

Враховуючи швидкий розвиток інформаційних технологій та суспільно-економічних змін, сучасні бібліотеки повинні впроваджувати в свою діяльність нові послуги, які передбачають оволодіння новими компетентностями бібліотечними працівниками. Саме тому, Українська бібліотечна асоціація (далі – УБА), спрямовує свою діяльність не лише на розбудову сучасних українських книгозбірень, а й на формування сучасного бібліотечного фахівця.

Так, за участі асоціації розроблено ряд стандартів, освітніх та навчальних програм, організовано та проведено семінари та дистанційні курси для бібліотечних працівників, створено Головний тренінговий центр (ГТЦ) для бібліотекарів.

На сторінці ГТЦ розміщено інформацію стосовно плану проведення занять, тренерського порталу, навчальні матеріали семінарів та тренінгів, дистанційні курси тощо, які містять рекомендації для проведення тренінгів та вебінарів; рекомендації з оновлення змісту навчальних програм тренінгових центрів та можуть бути корисними для працівників бібліотек. Головний тренінговий центр для бібліотекарів видає збірки матеріалів та пропонує низку курсів на допомогу підвищення кваліфікації тощо [2].

Шляхом організації та проведення конференцій, тренінгів, вебінарів, онлайн-презентацій, можна відстежувати актуальні проблеми бібліотечної освіти та їх вирішення, адже, в обговоренні беруть участь не лише бібліотекарі-практики, а й наукова спільнота закладів вищої освіти України усіх рівнів акредитації (зокрема Київського національного університету культури і мистецтв, Харківської державної академії культури, Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв, Київського університету ім. Бориса Грінченка тощо).

Так, при проведенні конференцій (Щорічна конференція ВГО Українська бібліотечна асоціація у форматі онлайн (2020) [8]; XI Міжнародна конференція «Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: метаморфози навчального дизайну» (2021) [5]), тренінгів (Універсальні навички бібліотечного фахівця (2020) [6]; Можливості сервісних та пошукових чат-ботів. Створюємо прототип бота-бібліотекаря (2020) [3]), вебінарів (Чому бібліотеки — це серце цифрової освіти, і як зробити їхню цінність для громади максимальною (2021) [7]; Створення привабливого інтерактивного простору бібліотеки за допомогою сучасних інформаційних технологій (2021) [4], онлайн-презента-

ції (АБІС Koha – Biblio. Center (2021) [1]), бібліотечні фахівці можуть отримати навички, оволодіти інноваційними методами та методиками роботи у сучасних книгозбірнях та впровадити нові послуги у діяльність бібліотек.

Підсумовуючи вищесказане, слід відмітити, що Українська бібліотечна асоціація відіграє значну роль у формуванні сучасного висококваліфікованого бібліотечного фахівця шляхом участі у розробці стандартів, освітніх та навчальних програм, дистанційних курсів, організації та проведення конференцій, тренінгів, вебінарів, онлайн-презентацій, при цьому.

Література

1. АБІС Koha - Biblio. Center: онлайнова презентація. Українська бібліотечна асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/3vSlSIG> (дата звернення: 20.04.2021).
2. Головний тренінговий центр. Українська бібліотечна асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://ula.org.ua/golovniy-treningoviy-centr/pro-gtc> (дата звернення: 20.04.2021).
3. Можливості сервісних та пошукових чат-ботів. Створюємо прототип бота-бібліотекаря: тренінг. Українська бібліотечна асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/YvSlUZZ> (дата звернення: 20.04.2021).
4. Створення привабливого інтерактивного простору бібліотеки за допомогою сучасних інформаційних технологій: вебінар. Українська бібліотечна асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/tvSlPtV> (дата звернення: 20.04.2021).
5. Сучасна бібліотечно-інформаційна безперервна освіта: метаморфози навчального дизайну: програма XI Міжнародної конференції, 3–4 березня 2021 р. URL: <https://cutt.ly/5vD3jIF> (дата звернення: 20.04.2021).
6. Універсальні навички бібліотечного фахівця: тренінг. Українська бібліотечна асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/evCJlgA> (дата звернення: 20.04.2021).
7. Чому бібліотеки — це серце цифрової освіти, і як зробити їхню цінність для громади максимальною: вебінар. Українська бібліотечна асоціація: офіційний веб-сайт. URL: <https://cutt.ly/dvCKDmK> (дата звернення: 20.04.2021).
8. Щорічна конференція ВГО Українська бібліотечна асоціація у форматі онлайн: програма. Українська бібліотечна асоціація. URL: <https://cutt.ly/fvCHrsr> (дата звернення: 20.04.2021).

УДК 378.091.12.011.3-051

Бугайчук Ірина Олегівна
студентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

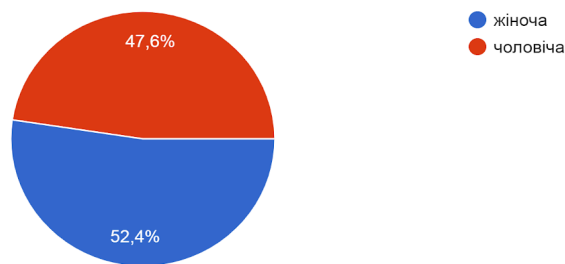
ОСОБИСТІСТЬ ВИКЛАДАЧА У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ (ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ АНКЕТУВАННЯ)

В умовах сьогодення все більшої актуальності набуває особистість викладача у сучасному освітньому процесі не лише, як інтелектуала, але і його відповідальністю в формуванні у студентів вміння планувати і організовувати свою діяльність завдяки інноваційним підходам у викладанні дисципліни. Сучасний викладач повинен досконало володіти інформаційними та комунікаційними технологіями, а також бути індикатором та орієнтиром у світі знань. У формуванні в студентів професійних та практичних навичок неабияку роль відіграє взірець викладача, як людини і педагога [1].

Інноваційні процеси, які виникають з кожним роком у сфері вищої освіти потребують створення відповідного освітнього середовища, в якому викладач зміг би проявити

власні оригінальні підходи до викладання власного предмету. Лише в умовах інноваційного середовища можливо сформувати особистість сучасного викладача-новатора, який зможе донести студентам звичайний лекційний матеріал у новій цікавій інтерактивній формі [1]. Саме для того, щоб дізнатись думку студентів про особистість викладача та методику викладання в сучасних динамічних умовах, було проведено анкетування: «Сучасний викладач очима студентів» (у рамках вивчення дисципліни «Дуалізація освіти: Галузева соціологія»). Основною метою було виявлення думки студентів щодо підвищення статусу викладача в сучасному суспільстві та проаналізувати визначення особливостей сучасних стереотипних уявлень щодо його діяльності.

1. Ваша стать
21 відповідь

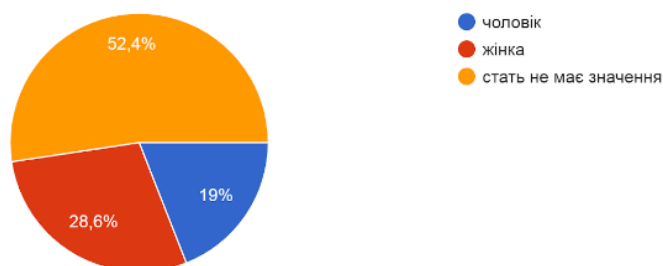

У анкетному опитуванні брали участь студенти КНУКіМ різних спеціальностей. Серед опитаних респондентів найбільше було жіночої аудиторії – 52,4 %, а найменше чоловічої – 47,6 %.

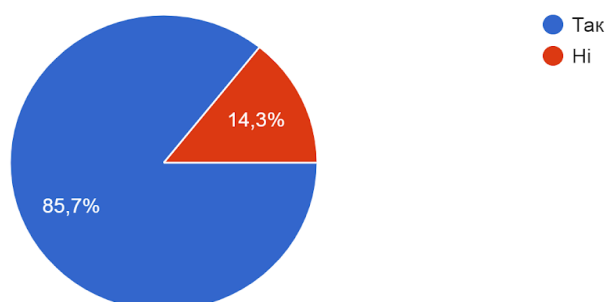
З наступної діаграми можна виявити, що більшість опитаних студентів вважає, що хорошим викладачем може бути людина будь-якої статі («стать не має значення») – 52,4%.

Виявлено, що професію викладача вважають престижною 85,7% опитаних, серед них, є частина студентів, яка не вбачає в цій професії престижність – 14,3% .

2. Хороший викладач - це
21 відповідь

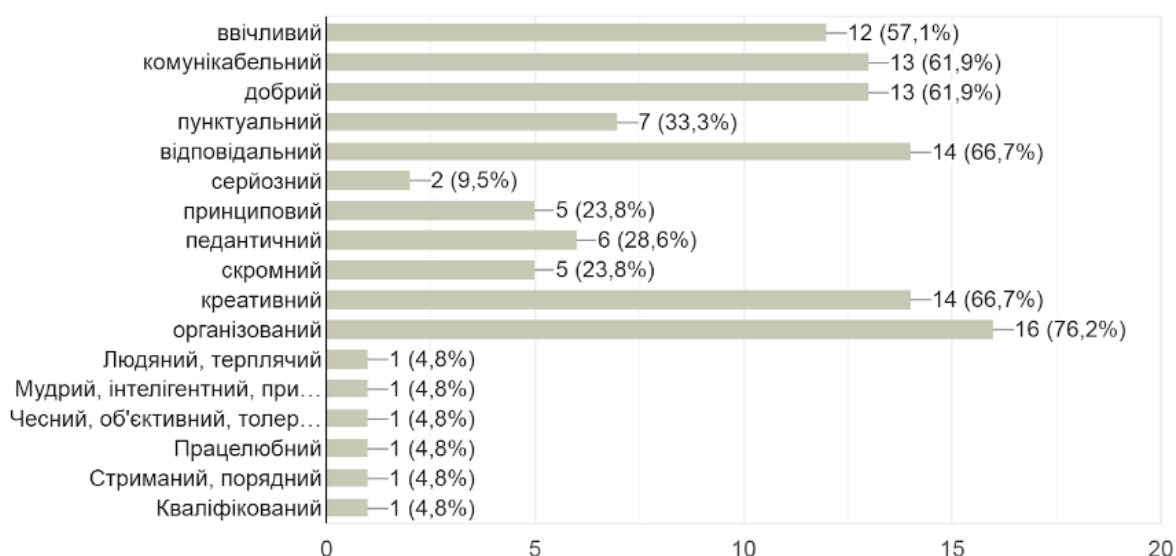
3. Чи вважаєте Ви професію викладача престижною?
21 відповідь

Серед запропонованих особистісних складових сучасний викладач має бути: організованим – 76,2%; відповідальним та креативним 66,7%; комунікабельним та добрим – 61,9%; ввічливим – 57,1%; пунктуальним – 33,3%. Поміж запропонованих професійних якостей, найбільше респондентів зупинилися на виборі таких складових: вміння доступно подати матеріал (інтерактивна форма) – 95,2%; вміння знайти підхід до кожного студента – 85,7%; має розуміти студента – 76,2%; вміння зацікавити студента в пізнанні дисципліни – 71,4%; має бути лаконічний, любити і поважати студентів – 52,4%; вміння вислухати студента – 38,1%.

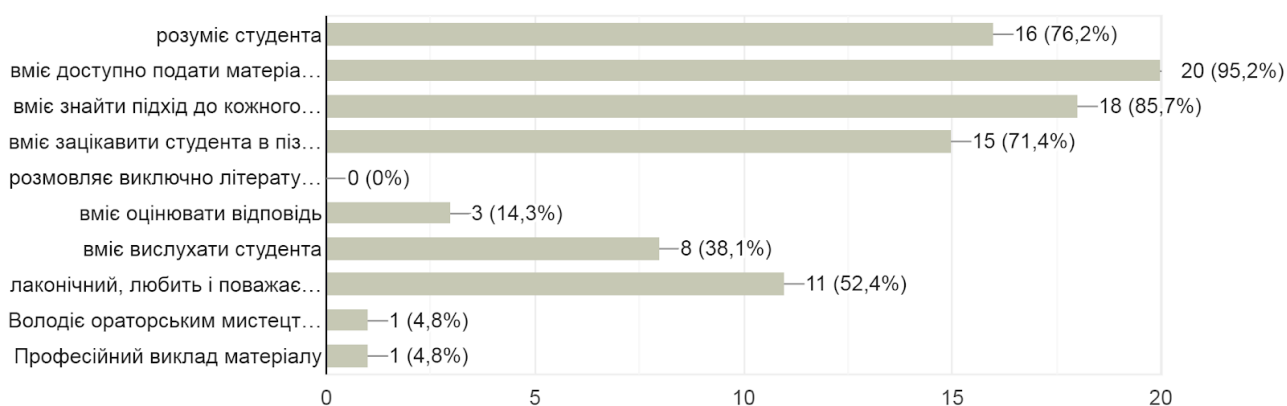
4. Які серед запропонованих особистісних складових, на Вашу думку мають бути у сучасного викладача ?

21 відповідь

5. Які серед запропонованих професійних складових, на Вашу думку мають бути у сучасного викладача ?

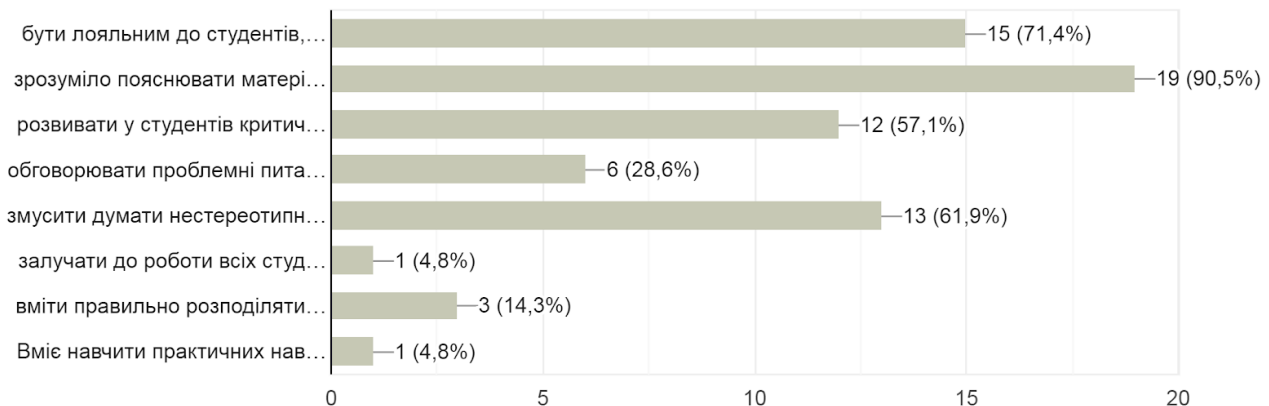
21 відповідь

Також ми бачимо, що на думку студентів сучасний викладач повинен зрозуміло пояснювати матеріал залучаючи більше мультимедійних засобів (презентації, вікторини) – 90,5%; бути лояльним до студентів, освіченим та не занадто вимогливим – 71,4%; змусити думати нестереотипно, згуртувати студентів – 61,9%; розвивати у студентів критичне мислення, частіше посміхатися – 57,1%; обговорювати проблемні питання на прикладі сучасних книг і фільмів – 28,6%.

6. Сучасний викладач повинен...

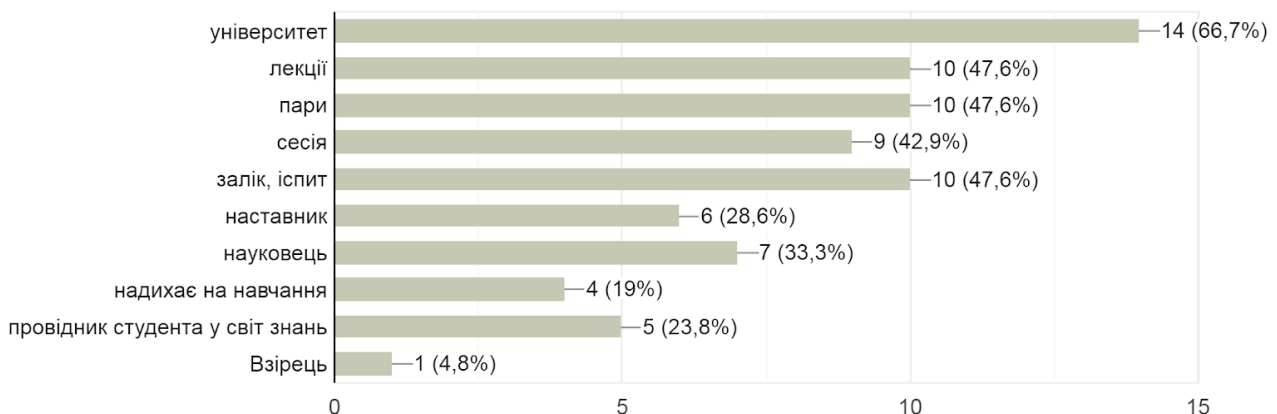
21 відповідь

Найбільше зі словом «викладач» виникають такі асоціації: університет – 66,7%; лекції, пари, залік та іспит – 47,6%; сесія – 42,9%; науковець – 33,3%; наставник – 28,6%; провідник студента у світ знань – 23,8%.

7. Які асоціації викликає у Вас слово "викладач"?

21 відповідь

За результатами проведеного анкетування було виявлено думки студентів щодо визначення особливостей сучасних стереотипних уявлень про викладача, а також підвищення його статусу як інтелектуала в сучасному суспільстві. На основі проведеного анкетного опитування можна проаналізувати отримані результати та зробити певні висновки:

Отже, для студентів сучасний викладач – це передусім є ввічлива, добра, організована, відповідальна та креативна людина, яка в своїй професійній діяльності вміє доступно подати навчальний матеріал в інтерактивній формі з використанням мультимедійних засобів, може знайти підхід до кожного студента та зацікавити його в пізнанні дисципліни. Викладач в очах сучасних студентів має бути лаконічним, не занадто вимогливим, любити і поважати студентів, розвивати у них вміння нестереотипно та критично думати, вміти згуртувати у виконанні завдань та роздуму над спільними ідеями. Також важливу роль відіграють сучасні інноваційні підходи до викладання дисципліни тому, що саме за допомогою них відбувається розвиток особистості студентів, та формування в них творчого підходу до вирішення поставлених завдань в професійній сфері в майбутньому. Викладач завжди має вдосконалювати свою методику викладання, завдяки якій, студенти зможуть сприймати матеріал з цікавістю та можливістю подальшого розвитку інноваційного ресурсу особистості. Особистість викладача, на думку студентів, є актуальною у всі часи, бо сучасний викладач не лише неординарно і доступно викладає свою

дисципліну, а також є прикладом наслідування та натхненника. Обрана тема дослідження залишається актуальною тому, що з кожним роком з'являються нові покоління студентів, для яких викладач має відповідати викликам часу та потребам, які будуть в майбутньому.

Література

1. Шапран О.І. Створення інноваційного освітнього середовища в процесі професійної підготовки майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. І. Шапран, Ю. П. Шапран // ДВНЗ "Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди" – Режим доступу до ресурсу: <https://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2010-09/10soitpt.pdf>

УДК 378.018.43:614.46:303.62

Громнадзька Вікторія Анатоліївна,
студентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

НАВЧАННЯ В УМОВАХ КАРАНТИНУ: ПЕРЕВАГИ І НЕДОЛІКИ

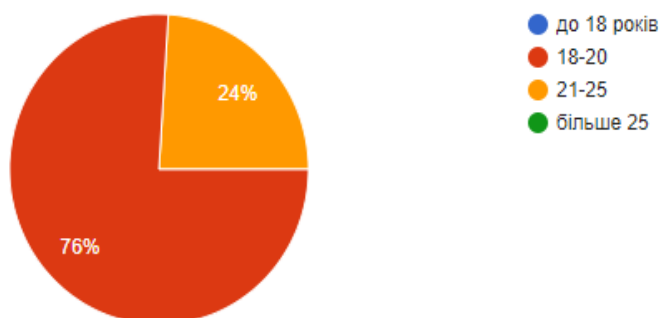
Зміни є невід'ємною частиною нашого життя. Зазвичай люди полюбляють стабільність та прагнуть її, проте тільки зміни ведуть до розвитку. З початком карантину щодо запобігання коронавірусної інфекції COVID-19, стаціонарне навчання, яке завжди було нормою, стало неможливим. Викладачам і студентам, у зв'язку з обставинами, довелося швидко пристосовуватись до нових умов. Початок дистанційного навчання виявився важким та вимагав великого напруження. Доводилось звикати до нового формату лекцій, практичних, та домашнього завдання. Проходили тижні, місяці, пройшов вже рік. Тепер студенти можуть справедливо та з розумінням оцінити, як змінилось навчання в період карантину.

Як і з будь-якими інноваціями, дистанційне навчання має певні переваги та недоліки. Для їх виокремлення, в рамках вивчення дисципліни «Галузева соціологія», було опитано студентів різних закладів вищої освіти м. Києва. Дослідження проводилось серед студентів Київського національного університету культури і мистецтв, Національного авіаційного університету, Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Серед респондентів була молодь віком 18-25 років. З них 76% у віці 18-20 років, а 24% – 21-25 років.

Вкажіть Ваш вік

25 відповідей

Де Ви навчаєтесь?

25 відповідей

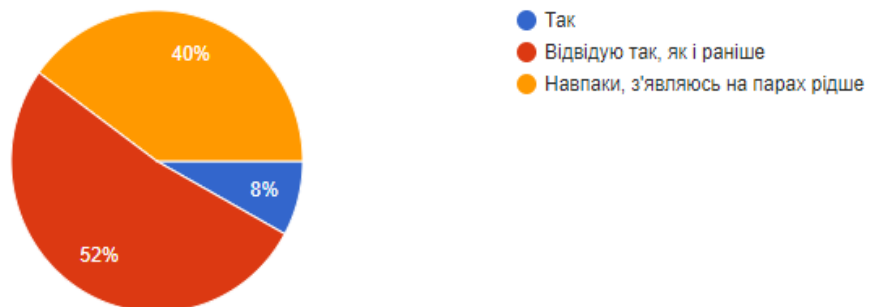

Всі опитувані, навчаються у вищих навчальних закладах.

З того часу, як потрапити на навчання стало у режимі онлайн (що полегшує процес швидкого доступу за допомогою мережі Інтернет), відвідуваність занять закономірно повинна була збільшитись. Саме для з'ясування цього моменту, було поставлене перше питання: «Чи стали Ви відвідувати навчання частіше, ніж до карантину?». За результатами відповідей видно, що лише половина, а саме 52% студентів продовжили відвідувати навчання з такою ж частотою, як і раніше. Ще 8% почали «підключатись» до лекцій частіше, ніж під час стаціонарного навчання, 40% - з'являються на парах рідше.

Чи стали Ви відвідувати навчання частіше, ніж до карантину?

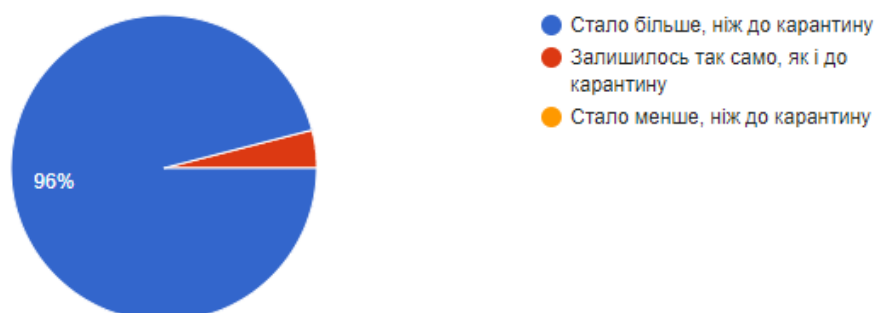
25 відповідей

Новий формат навчання спричинив і новий формат домашнього завдання: самостійні роботи для самостійного опрацювання після кожної лекції та більш об'ємні практичні роботи після кожного практичного заняття. Саме тому наступне питання звучало так: «Як змінився обсяг домашнього завдання під час дистанційного навчання?». Майже всі з опитуваних студентів, тобто 96%, одноголосно відповіли, що домашнього завдання стало більше, ніж до карантину. І лише 4% не помітили різниці.

Як змінився обсяг домашнього завдання під час дистанційного навчання?

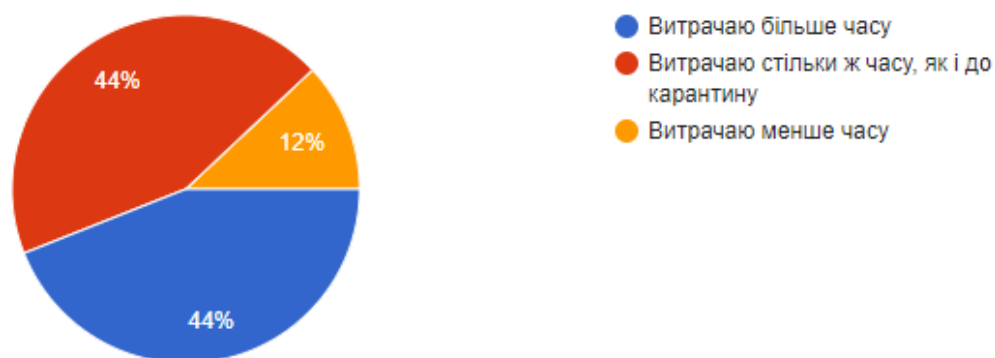
25 відповідей

Виходячи з попередніх відповідей, потрібно було дізнатись, скільки ж часу потрібно на виконання домашнього завдання. Думки опитуваних розділились: 44% почали витрачати на виконання завдань більше часу; інші 44% – все ще можуть укластися в таку саму кількість часу, як і до карантину. Ще 12% з опитуваних взагалі стали виконувати домашнє завдання швидше, що пояснюється переповненням часу дедлайнами на вчасне та вдумливе виконання.

Чи змінився час на виконання домашнього завдання?

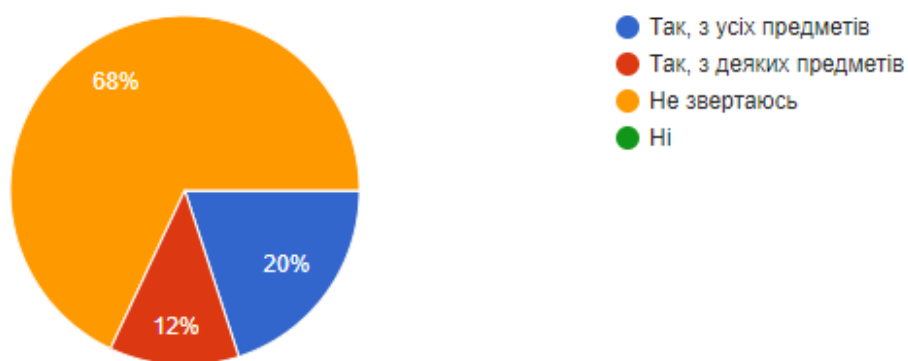
25 відповідей

В умовах того, що навчатись можна, не виходячи з дому, закономірно було запитати про вільний час студентів. 84% респондентів відмічають, що більше вільного часу у них не стало. І тільки 16% вважають навпаки.

Чи можете Ви звернутись до викладача за поясненням?

25 відповідей

Є думка про те, що краще зрозуміти навчальний матеріал можна лише навчаючись стаціонарно, коли студент бачить викладача, а викладач – реакцію студентів. За неможливістю таких взаємовідносин було цікаво дізнатися відповіді на наступне питання: «Чи можете Ви звернутись до викладача за поясненням?». Результати показали, що більшість респондентів, а саме - 68%, не звертаються із запитаннями до викладачів. Ще 20% можуть отримати пояснення з усіх дисциплін, а 12% – звертаються за поясненням лише з деяких дисциплін.

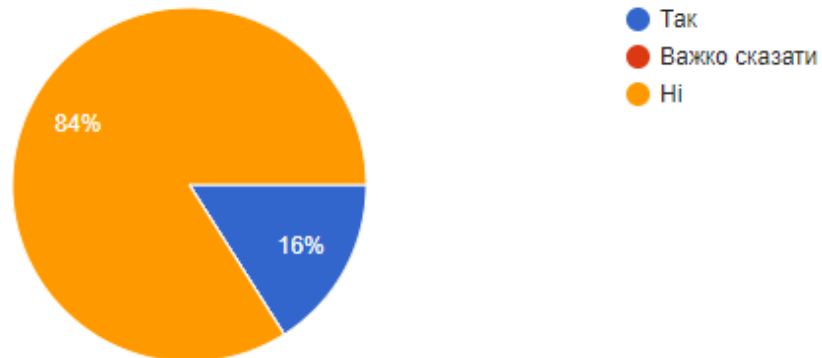
Як вже зазначалось, перехід до дистанційного навчання виявився складним. Тому наступне питання: «Чи виникають у Вас труднощі під час дистанційного навчання?». В переліку були наведені найпопулярніші проблеми, з якими стикаються майже всі студенти. Труднощами, які виникають найчастіше серед опитуваних студентів, стали: проблеми зі зв'язком у студентів, зниження інтересу до навчання, також деякі проблеми зі зв'язком у викладачів, що погіршує зворотній зв'язок.

Метою наступного питання було визначити переваги дистанційного навчання. Як виявилось, 64% респондентів поєднують навчання з роботою і саме це більшість виді-

лила його як основний плюс. Також важливою перевагою стали доступність навчальних матеріалів та можливість навчатись у будь-якому місці.

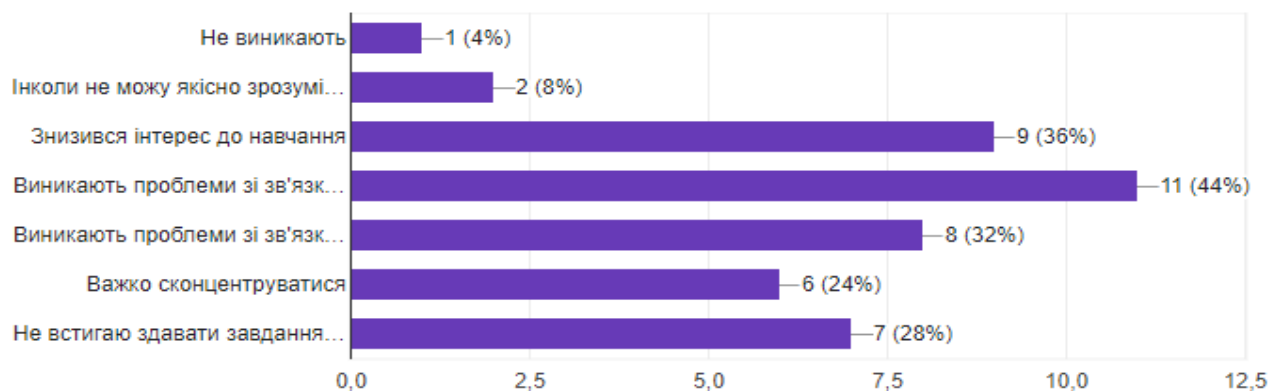
Чи з'явилося у Вас більше вільного часу?

25 відповідей

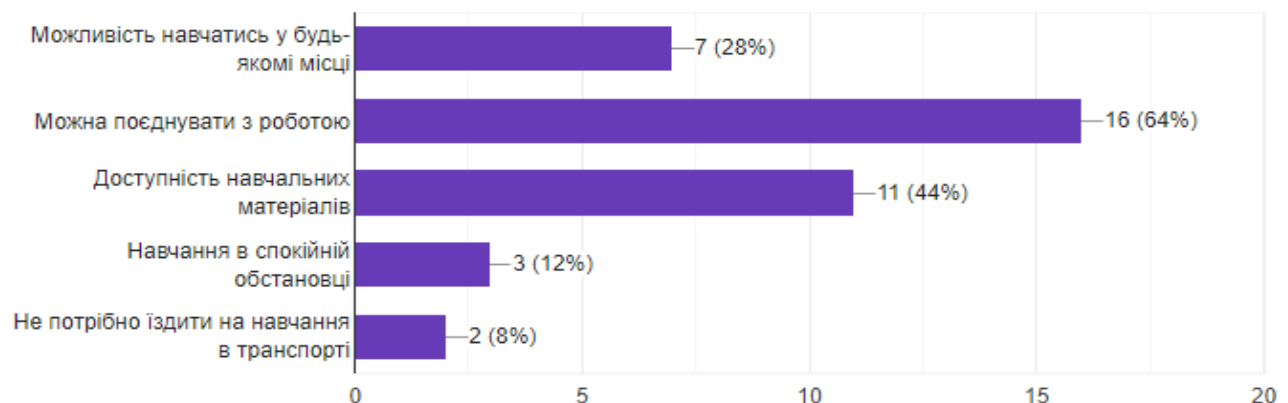
Чи виникають у Вас труднощі?

25 відповідей

Які плюси дистанційного навчання Ви можете назвати?

25 відповідей

Отже, зміни у форматі дистанційного навчання відбулись і відображають, як позитивні, так і негативні. Студенти та викладачі всього світу все ще пристосовуються до нових реалій. Результати дослідження показали, що у процесі онлайн-навчання виникають наступні труднощі: проблеми зі зв'язком (у 44%), зниження інтересу до навчання (у 36%), брак вільного часу (майже 84%). Збільшення об'єму домашнього завдання відчували 96% опитуваних; 28% не встигають виконувати завдання вчасно. Це закономірно, тому що більшість респон-

дентів, а саме 64%, працюють, і не завжди мають змогу відвідувати всі лекції чи одразу виконувати завдання. Також виникають труднощі зі зворотнім зв'язком – налагодження комунікаційних відносин, що негативно впливає на розвиток навичок спілкування. Проте саме можливість поєднувати роботу з навчанням вони виділяють як головну перевагу дистанційного навчання. Також серед переваг: навчання із будь-якого місця знаходження та отримання знань в комфортних умовах, швидкий доступ до необхідних навчальних матеріалів.

УДК 378.091.2:303.62

Дредун Катерина Миколаївна,
студентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

СТУДЕНТ І НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС У ЗАКЛАДІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

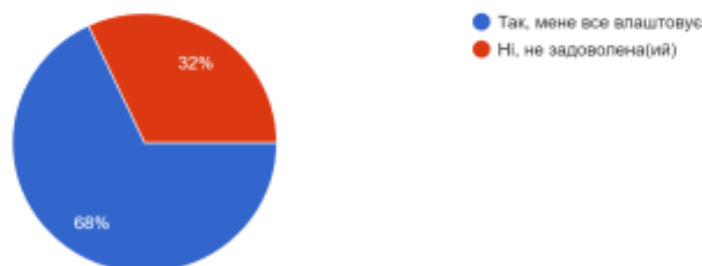
Освіта – це процес отримання інформації та набуття навичок, необхідних для створення фундаменту для професійного зростання не тільки у обраній галузі, але й у повсякденному житті.

Пандемія коронавірусної хвороби 2019–2021 рр. призвела до суттєвих змін у кожній сфері діяльності та не оминула сферу освіти. Заклади вищої освіти України повністю або частково були вимушені перейти на дистанційну форму навчання. Тож, з метою виявлення думки студентів щодо ефективності навчального процесу під час пандемії, рівня задоволеності освітою, було проведено відповідне опитування.

Щоб отримати широкі і об'єктивні результати, було проведено опитування серед студентів різних навчальних закладів, а саме: Київський університет культури і мистецтв «Факультет інформаційної політики і кібербезпеки»; Івано-Франківський університет Короля Данила «Факультет філології»; Київський національний торгово-економічний університет «Економічний факультет»; Національний університет біоресурсів і природокористування «Факультет захисту рослин, біотехнологій та екології»; Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж ім. Івана Франка «Педагогічний факультет».

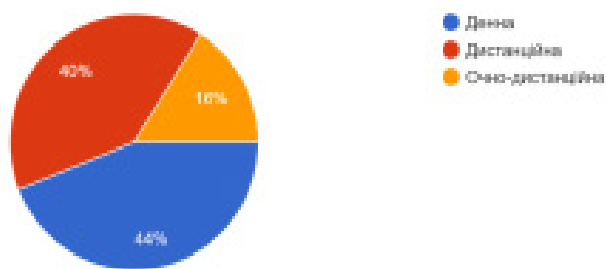
Виявлення рівня задоволеності навчальним процесом засвідчило позитивний результат, про що свідчать відповіді респондентів на запитання: «Чи задоволені ефективністю навчального процесу?» – 68% відповіли, що їх «все влаштовує і вони задоволені організацією навчальної роботи», а 32% мають зауваження. Ми бачимо, що більшість студентів задоволені освітою у форматі онлайн, їх влаштовує дистанційний процес навчання. Проте, на якісне засвоєння матеріалу впливають технічні проблеми, які виникають з мережею Інтернет (у багатьох випадках не було змоги вчасно працювати в онлайн-режимі) або ж завантаженість системи Moodle, тому виникають труднощі. Основний недолік – студентам бракує живого спілкування, адже найкращі студентські роки вони змушені проводити за монітором комп'ютера.

Ви задоволені ефективністю навчального процесу?
25 відповідей

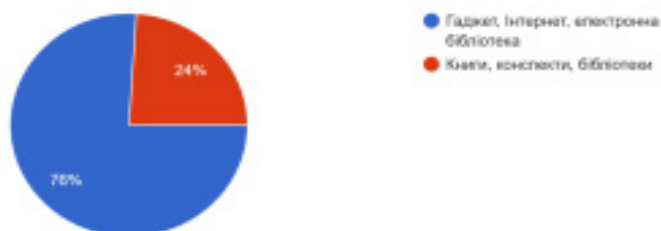
На питання: «Яка форма навчального процесу вам здається ефективнішою?», найбільше відповідей набула традиційна (або денна форма навчання) – 44%. Перевагу дистанційній формі надали 42% респондентів, бажання поєднувати денну та дистанційну форми навчання мають 16% студентів. Це питання дало змогу з'ясувати, що традиційна денна форма навчання є для студентів кращою, цікавішою і результативнішою. Студенти на парах краще засвоюють матеріал, відбувається особистий контакт з викладачем, можливість самореалізації та участі в різних заходах, конференціях, конкурсах та ін., яких в університеті культури і мистецтв вистачає на кожного студента і на різний смак, і головне – це оточення людей, кожен день є можливість знайомитися з новими людьми і отримувати досвід.

Яка форма навчального процесу вам здається ефективнішою?
25 відповідей

Щодо виявлення засобів, які сприяють зручному оволодінню матеріалом під час навчального процесу, було отримано 76% відповідей респондентів, які обрали відповідь: «гаджет, Інтернет, електронна бібліотека», що є свідченням мобільності світу в умовах сьогодення, а також швидкого доступу до потрібної інформації для виконання практичних і самостійних завдань та написання рефератів.

Який ресурс вам зручніший під час навчального процесу?
25 відповідей

З метою виявлення думки студентів щодо відносин з викладачами, було отримано 48% позитивних відповідей («відмінні, завжди у хороших відносинах, з повагою і розумінням»). Серед відповідей виокремимо, що 44% студентів «задоволені, але інколи бувають непорозуміння», а інші 8% відповіли: «негативні відносини, конфлікти і непорозуміння з викладачами». В умовах дистанційного навчання спілкування з викладачами відбувається переважно онлайн. Наприклад, студенти КНУКіМ на парах ведуть діалоги з викладачами на платформі Google Meet, а також чати у месенджері Telegram, Viber, за допомогою поштових скриньок gmail.com, mail.ukr.net та за потреби (отримання консультації, вирішення питань щодо виконання завдань тощо) спілкуються за допомогою прямого мобільного зв'язку.

Ваше відношення з викладачами?
25 відповідей

Отже, можна зробити висновки, що більшість студентів (68%) задоволені навчальним процесом. Виявлений результат показує, що студенти швидко пристосовуються до нових змін та інноваційного середовища. Водночас, студенти звикли до традиційної денної форми навчання і все більше потребують здобуття освіти за допомогою комунікаційних відносин (пряме спілкування з викладачем) та отримання нових знань саме в аудиторії навчального закладу. Молодь мріє про стіни рідного університету і здобуття освіти у студентському середовищі.

УДК 378.091.12.011.3-051:316.473

Катеринич Тетяна Юріївна,
студентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

СОЦІАЛЬНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ (за результатами анкетування)

Образ сучасного викладача, відповідає таким характеристикам – найкращий, актуальний, цікавий. Викладач – це той хто навчає молоде покоління, передає їм свої знання та життєві цінності. Кожен студент по різному вбачає образ сучасного викладача: академізм, традиційність або ж інноваційність та креатив у педагогічній діяльності. Дехто вважає, що показники професійної та наукової активності викладача мають значення для сучасного педагогічного працівника, а дехто вважає – навпаки. Тож, для того, щоб дізнатися, яким студенти вбачають образ сучасного викладача, було проведено анкетування «Соціальний портрет сучасного викладача закладу вищої освіти» (у рамках вивчення дисципліни «Галузева соціологія»).

В опитуванні, яке проводилось за допомогою мережі Інтернет, активну участь взяла студентська молодь таких університетів: Київський національний університет культури і мистецтв; Київський Університет Культури; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського»; Національний університет «Одеська юридична академія»; Національний університет фізичного виховання і спорту України; Харківський національний університет внутрішніх справ; Національний авіаційний університет; Національний університет «Києво-Могилянська академія»; Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. Під час анкетування було опитано респондентів 1-4 курсів та магістратури.

За результатами анкетування, для більшості студентів (63,9%) вік та стаж роботи викладача не мають значення, а інші (36,1%) зважають на вік та стаж роботи викладача. Виявлено, що більшість студентів звертають увагу на зовнішній вигляд викладача (72,2 %). Для 27,8 % опитаних зовнішній вигляд викладача не має значення.

Щодо виявлення показників професійної та наукової активності викладача, то відповіді розділились таким чином: «так» (мають значення) - для 83,3 % респондентів.

Не надають значення цим критеріям 16,7 % опитаних. На запитання, метою якого було виявлення головних навичок педагога під час впровадження інновацій у навчальний процес, більшість опитаних (88,9 %) обрали варіант «Використання творчого та сучасного підходу до навчання»; (8,3%) обрали «Готовність до змін» і тільки (2,8 %) обрали варіант «Бажання розвиватися».

Також у процесі анкетування було цікавим виявити студентську думку, щодо позитивних і негативних критеріїв викладача. Щодо основних позитивних якостей педагога, із запропонованих варіантів, респонденти обрали наступні: комунікабельність та професіоналізм (36,1 %); компетентність та справедливість (22,2 %); вміння вислухати студента (19,4 %); чуйність та терплячість (8,3 %); ввічливість та доброзичливість (8,3 %).

Головно навичкою педагога під час впровадження інновацій у навчальний процес, має бути:

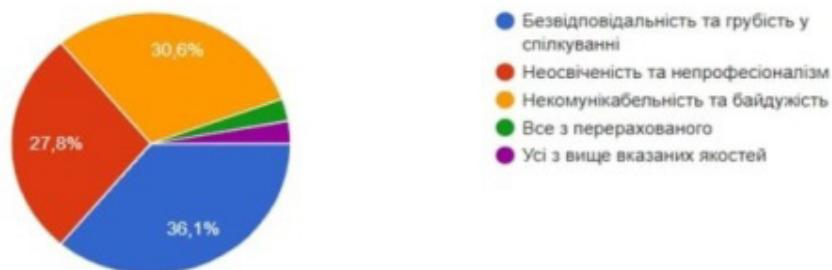

Що можна віднести до основних позитивних якостей педагога?

Щодо негативних якостей педагога, із запропонованих трьох варіантів відповідей, студенти визначилися так: безвідповідальність та грубість у спілкуванні (36,1 %); некоммунікабельність та байдужість (30,6 %); неосвіченість та непрофесіоналізм (27,8 %).

Що можна віднести до основних негативних якостей педагога?

Отже, за результатами опитування щодо соціального портрету сучасного викладача, було з'ясовано наступні критерії: для більшості студентів вік та стаж роботи викладача не мають значення; студенти звертають увагу на зовнішній вигляд викладача. Поруч із цим, показники професійної та наукової активності викладача мають вагоме значення для студентів. Головною навичкою педагога, під час впровадження інновацій в навчальний процес має бути: використання творчого та сучасного підходу до навчання. Основними позитивними якостями сучасного педагога має бути комунікабельність та професіоналізм, а негативними якостями, студенти вважають: безвідповідальність та грубість у спілкуванні.

Сучасний викладач – це людина, яка постійно розвивається, вміє швидко адаптуватися до змін в житті, використовує новітні технології для подання матеріалу студентам. Це професіонал, який не просто навчає студентів, а й допомагає їм розвивати власні думки, підготує студентів для подальшого життя.

Література

1. Адамова В. Т. К вопросу о личностных характеристиках преподавателя колледжа Материалы интернет-конференции Белгородского государственного университета «Современный преподаватель: личность и деятельность» [Электронный ресурс] / В. Т. Адамова, В. Т. Потехина. – Режим доступа : <http://unid.bsu.edu.ru/unid/teach/sbornik/>
2. Рожанська Н. В. Уявлення про ідеального викладача студентів Чорноморського державного університету імені Петра Могили / Н. В. Рожанська // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»]. Сер. : Соціологія. – 2014. – Т. 234, Вип. 222. – С. 80-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdusoc_2014_234_222_18

УДК 378.064.2:303.62

Ковалевич Марія Петрівна,
студентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

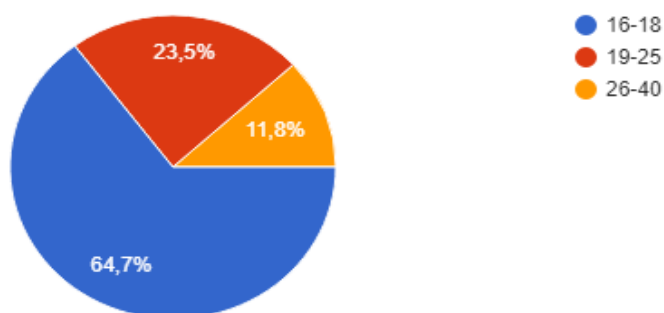
ВЗАЄМОДІЯ ПЕДАГОГА І СТУДЕНТА У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У рамках навчального процесу викладачі неодноразово стикаються із проблемою запізнь студентів на пари, постійного «кляцання» телефонів та інших ситуацій, які відволікають від сконцентрованості під час занять. Тож постає ряд запитань: чому під час подачі матеріалу увага присутніх в аудиторії розсіюється? Як боротися із цією проблемою і хто винен? З метою виявлення думки студентів щодо їх взаємодії із педагогом у процесі навчального, практичного викладання матеріалу; аналізу характеристик і вподобань студентів щодо компетенцій сучасного викладача, було проведено дослідження «Взаємодія педагога і студента у навчальному процесі». Адже, у кожної особистості є своє уявлення про педагога.

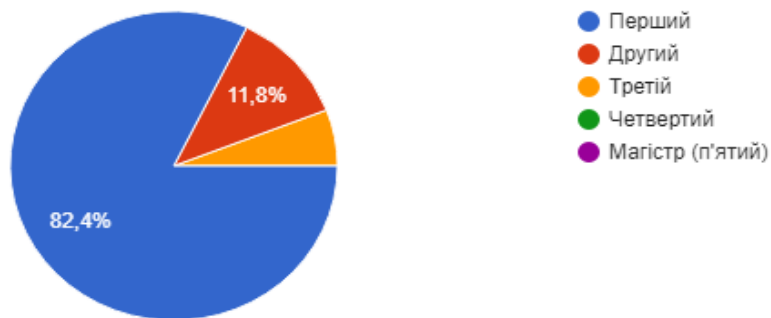
Анкетування було проведено серед студентів КНУКіМ наступних спеціальностей: «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа»; «Міжнародні відносини»; «Хореографічне мистецтво»; «Менеджмент шоу-бізнесу»; «Готельно-ресторанна справа»; «Дизайн»; «Туризм» та ін.

Серед респондентів переважна більшість були дівчата – 85,6 %; хлопці – 14,4 % (студенти 1-го курсу – 82,4 %, у віці 16-18 років; студенти 2-го курсу – 11,8 % у віці 18-19 років; студенти 3-го курсу – 5,8 % у віці 19-25 років).

Вкажіть Ваш вік

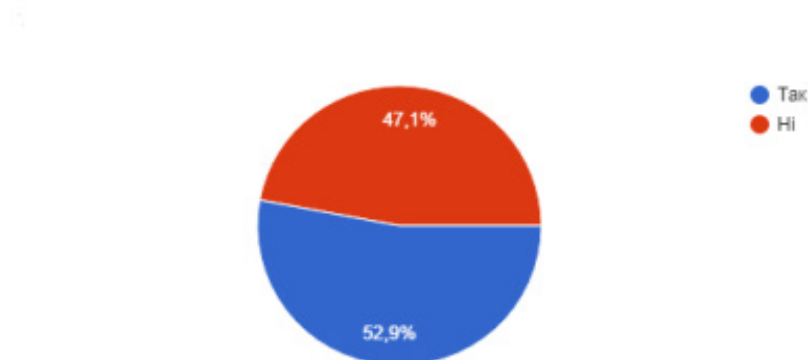

На якому курсі ви навчаєтесь?

На запитання «Чи відіграє важливу роль зовнішність, стать та вік викладача?» респонденти відповіли: «так» (*ці особливості мають важливе значення*) – 52,9%; «ні» (*ці особливості не важливі для студентів*) – 47,1%.

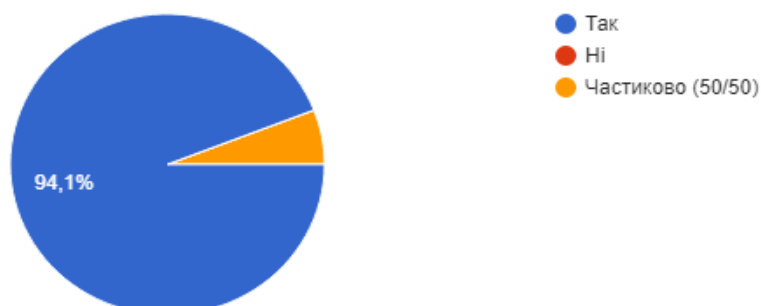
Чи відіграє важливу роль зовнішність, стать та вік викладача?

Водночас, як показує практика, ці показники не відіграють жодної ролі в навчальному процесі. Адже професіоналізм є характерною рисою будь-якого віку. За власним поясненням – більшість обрали варіант «так» через стереотипне сприйняття: чим старший педагог, тим складніша подача матеріалу. Тобто, студенти вважають, що ці методи більш схожі на радянські, застарілі, з використанням книг, енциклопедій і безлічі незрозумілого, на перший погляд, тексту. Проте, іноді саме ці матеріали надають нам первинну інформацію, яка уже в переробленому вигляді подається у Всесвітній мережі Інтернет. Досить складно утримати увагу студентів більше, ніж на одній лекції, якщо не зацікавлять своїм предметом. Зазвичай, сучасну аудиторію можна зацікавити подачею матеріалу, використовуючи, таблиці, презентації та відео уроки.

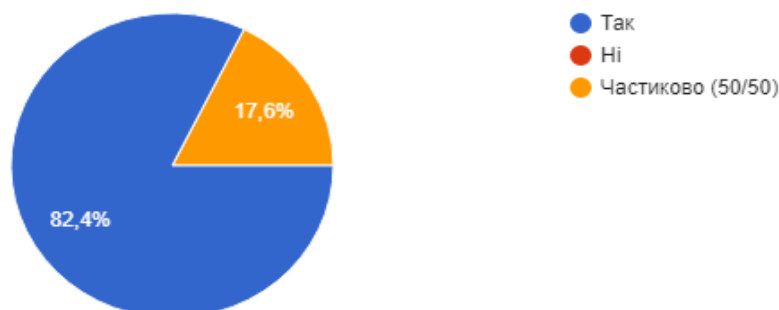
На одне із головних питань «Чи має важливе значення форма подачі матеріалу?» – більшість респондентів відповіли «так» (94,1 %).

Чи має важливе значення форма подачі матеріалу?

Адже, для того, щоб атмосфера в аудиторії під час занять була більш довірлива і невимушена, потрібний зв'язок між студентом і викладачем.

Чи важливі знання викладача у сфері сучасних технологій ?

На запитання «Чи важливі знання викладача у сфері сучасних технологій?» респонденти відповіли: «так» (ці знання мають важливе значення) – 82,4%; «частково» 50/50 (дані знання не відіграють важливу роль) – 17,6%. Погоджуюсь із думкою односторонників, адже, в сучасному суспільстві дуже важливо знати хоча б стандартні можливості Інтернет. До того ж дистанційне навчання потребує більш активного використання мережі. Не зважаючи на це, деякі викладачі до сих пір не можуть звикнути до використання платформ Moodle, Google meet, Zoom та ін.

На одне із найважливіших питань анкетування «Яким має бути сучасний викладач, на Вашу думку?» були отримані цікаві відповіді, серед яких вагоме місце займає – професійна складова педагога. Також викладач має бути комунікабельним, вміти зацікавити предметом, толерантним та розуміти студента.

Яким має бути сучасний викладач, на Вашу думку?

Опитані студенти надали багато коментарів щодо характеристик викладачів. Наприклад: викладач повинен вміти знаходити індивідуальний підхід; вміти зацікавити аудиторію до матеріалу і цікаво подати цю інформацію; толерантним, об'єктивним, неупередженим, комунікабельним та розумним; людина, з якої можна брати приклад; повинен розуміти студентів, та підтримувати їх власні думки з приводу навчання та майбутнього; вміти знаходити спільну мову із студентами; на хвилі із молоддю, використовуючи не суху теорію, а приклади із життя і набагато більше практики; професіоналом своєї справи, повинен гарно і чітко знати та викладати свій предмет; викладач не має відставати від сучасності, слідкувати за актуальними новинами та трендами.

Отже, найважливішим критерієм оцінювання сучасного викладача є його професіоналізм та здатність зацікавити навчальним матеріалом. Ці складові мають вагоме значення під час розуміння і запам'ятовування інформації. Кожен викладач повинен бути прекрасним оратором та утримувати увагу аудиторії під час заняття. Також, до основних характеристик взаємодії педагога і студента у навчальному процесі належать: комуні-

кабельність, толерантність та розуміння студента. Тож ідеальний викладач – той, хто любить свій предмет та обожає слухачів.

УДК 32-053.67:303.62

Оласюк Валерія Василівна,
студентка кафедри інформаційних технологій
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Прокопенко Людмила Іванівна,
кандидат культурології, доцент

РІВЕНЬ ОБІЗНАНОСТІ МОЛОДІ СУЧАСНИМИ ПОЛІТИЧНИМИ ПРОЦЕСАМИ

У сучасному світі важливою складовою в житті кожного громадянина є інформованість та обізнаність щодо політичного стану, ситуації та подій країни і світу. Політика належить до організаційно-управлінської діяльності та сприяє реалізації завдань і потреб громадян у соціальній, економічній, духовній сферах діяльності суспільства. Через політику здійснюється усвідомлення людьми свого ставлення один до одного, до себе, до світу, тому, кожен громадянин повинен бути обізнаним у політичній галузі хоча б на поверхневому рівні. І саме молодь, яка є майбутнім держави, має бути компетентною та цікавитися політикою для розширення власного світогляду. Тому, з метою виявлення та визначення рівня обізнаності, зацікавленості молоді сферою політики та політичною ситуацією нашої держави, було проведено опитування серед своїх друзів, знайомих та одногрупників.

За допомогою інструментів соціальної мережі, було проведено опитування серед студентів закладів вищої освіти України, а саме: Київського університету культури і мистецтв, Рівненського державного гуманітарного університету, Національного університету «Острозька академія», Національного педагогічного університету ім. М.П. Драгоманова за різними напрямками спеціальностей («Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Міжнародні відносини», «Облік і оподаткування», «Філологія», «Прикладна математика», «Туризм»). Вікова категорія становила (19-23 роки). Під час анкетування кожному учаснику було представлено ряд запитань:

№	Запитання
1	Чи цікавитеся Ви політикою та політичною ситуацією в Україні? Якою мірою вас цікавить політика?
2	З яких джерел Ви отримуєте інформацію щодо новин у політичній сфері?
3	Чи є у Вас лідер думки у політичній сфері?
4	Чи вважаєте Ви важливим знання політичних новин серед молодого покоління?
5	Чи хотіли б Ви у майбутньому спробувати себе у політичній сфері?

За результатами опитування було виявлено, що 85 % студентської молоді цікавляться політикою та загалом ситуацією в країні, адже їм важливо бути проінформованими у політичній ситуації, інші - 13% зазначають, що не постійно переглядають та цікавляться політикою, але стараються бути поінформованими із головних політичних новин; 2% респондентів взагалі не цікавляться політикою, а інформацію дізнаються через близьке оточення.

На запитання «З яких джерел Ви отримуєте інформацію щодо новин у політичній сфері?», відповіді розділилися: 58% опитаних надають перевагу соціальним мережам, інші 35% – користуються інформацією на перевірених інтернет-змі платформах; 5% опитаної молоді отримують інформацію через перегляд українського телебачення, а 2% дізнаються інформацію від близького оточення. Як і передбачалося – жоден з опитуваних не обрав варіант «друковані ЗМІ» (газети, журнали), тобто це свідчить про те, що сучасна молодь йде в ногу з процесом діджиталізації та користується соціальними мережами, інтернет-платформами. Серед популярних каналів отримання інформації були такі: Telegram канали (ТСН новини / ТСН.ua, GPR.news Україна, Top_news | Новини України), Facebook спільноти (ТСН, BBCсCNN – новини України сьогодні, Українські Новини), Viber групи (ТСН новини / ТСН.ua, Українські Новини, Українська правда) та підписки на сторінки Instagram діячів у сфері політики (@zelenskiy_official, @dmytro.razumkov, @vitaliyklitschko, @olenazelenska_official та ін.).

Відповіді на наступне запитання були досить цікавими під час опитування, адже лідери думок відіграють досить важливу роль у житті кожного із нас. На запитання: «Чи є у Вас лідер думки у політичній сфері?» 21% опитаних відповіли, що у них існує лідер саме з політичного спрямування, 69% мають лідера думок з іншої галузі та лише 10% відповіли, що взагалі не мають лідера думок та орієнтуються лише на себе та своє бачення світу. Серед лідерів думок найчастіше зустрічались: Дмитро Гордон, Святослав Вакарчук, Михаель Лайтман, Іцхак Пинтосевич, Сергій Притула та блогери – Софія Стужук, Олександра Пустовіт, Дарія Квіткова та Альона Венум.

На запитання: «Чи вважаєте Ви важливим знання політичних новин серед молодого покоління?» виявлено досить позитивні результати, адже я теж погоджуюсь з більшістю опитаних. Так, 76% молоді відповіли, що знання політичних новин та поінформованість в цій сфері є важливою для кожного, адже це не тільки показує людину як свідомого та справжнього громадянина своєї держави, а й як особистість, яка є всебічно розвинутою та компетентною у всіх сферах діяльності, інші ж 24% вважають, що дані знання не є надважливими для молоді, але основні події все ж потрібно знати. Жодний з опитаних не відповів, що знання політичної інформації та новин не важливі.

Останнім запитанням було: «Чи хотіли б Ви у майбутньому спробувати себе в політичній сфері?», на яке відповіді опитаних були дещо цікавими, адже 27% - хотіли б спробувати свої сили в політичній сфері діяльності, а 5% - вже залучені та підробляють у даній сфері; більшість – 68% респондентів, відповіли, що не мають намірів пов'язувати свою діяльність з політикою, адже вважають, що там повинні працювати лише ті особи, які мають спеціальну вищу освіту та дійсно компетентні у цій галузі.

Отже, за підсумками опитування можна зробити висновки, що сучасна молодь зацікавлена та обізнана у політичній сфері і це є позитивним фактором. Щодо джерел інформації, з яких молодь отримує дані про політичну ситуацію, виявлено, що сучасна молодь користується соціальними мережами та інтернет-платформами, адже саме дані платформи надають молоді постійний доступ до інформації, яка сприяє бути в руслі подій сьогодення. Позиції молоді до лідерів думок у політичній сфері досить неоднозначні: більша частина молодого покоління має лідера думок з іншої сфери діяльності, а це свідчить про те, що українська молодь не довіряє політичним лідерам. Водночас, молодь вважає, що знання політичних новин є важливим фактором для кожного індивіда так, як це не тільки показує людину як свідомого та справжнього громадянина своєї держави, а й як всебічно розвинутої та компетентної особистості. Досить свідомою є позиція молоді про те, що вони не вбачають себе в політичній діяльності, адже вважають, що там повинні працювати лише ті особи, які мають спеціальну вищу освіту та є фахівцями у цій сфері.

Отже, дослідження у сфері політики є важливими у формуванні міцної та сильної держави, а зацікавленість молоді у політиці та політичній ситуації країни є важливим фактором для майбутнього нашої держави.

Література

1. Соціологічна асоціація України [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ. – Режим доступу: <http://sau.in.ua/pro-sau/>. – (Дата звернення 28.04.2021).

2. Український центр економічних та політичних досліджень ім. О. Разумкова [Електронний ресурс] : [веб-сайт]. – Електронні дані. – Київ. – Режим доступу: <https://razumkov.org.ua/> . – (Дата звернення 28.04.2021).

3. Вербець В.В., Субот О.А, Христюк Т.А. Соціологія: Навчальний посібник. – К.: КОНДОР, 2009. – 550 с.

УДК 316.77

Ромах Тетяна Олександрівна,
студентка

Національного транспортного університету

Науковий керівник:
Палеха Юрій Іванович,
кандидат історичних наук, професор

КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В МАС-МЕДІА

Анотація: у статті досліджено основні комунікаційні технології, які використовують під час висвітлення певних фактів в мас-медіа.

Постановка проблеми: Діджиталізація різних сфер суспільного життя, розвиток інформаційних технологій та одночасно з цим розвиток техніки привели до того, що будь-які відомості проходять чіткий аналіз та подаються певним методом залежно від мети джерела інформації. Всі видавництва, телеканали та персони інтерпретують одну й ту саму інформацію по-різному, хоча суть новини залишається незмінною[3].

Разом з тим, подання інформації під певним кутом, перефразування, навіювання та узагальнення допомагають маніпулятору-джерелу інформації керувати громадською думкою. Різноманітність способів подання інформації визначають комунікаційні технології.

Мета статті полягає в аналізі застосування джерелом інформації комунікаційних технологій для досягнення поставленої мети.

Виклад основного матеріалу дослідження: Насамперед треба дати визначення основному поняттю «комунікаційні технології». Комунікаційні технології, як вважає проф. Холод О.М. – це система маніпулятивних дій-комплексів, спрямованих на зміну поведінки соціуму [1, с.12]. На думку Р.С. Гуревича інформаційно-комунікаційні технології – це сукупність методів виробничих процесів, програмно-технічних засобів, інтегрованих з метою збору, обробки, збереження, розповсюдження, відображення та використання інформації в інтересах її користувачів [2, с.454].

До основних інформаційно-комунікаційних технологій, які часто використовуються в ЗМІ відносять:

- 1) технологія інформаційного охоплення (пропаганда);
- 2) технологія формування іміджу (іміджбілдинг та трешімідж);
- 3) технологія виправлення інформації (спіндоктрінг);
- 4) технологія інформаційного протистояння-боротьби (інформаційні війни);
- 5) технологія соціальних зв'язків (паблік рилейшнз);
- 6) технології просування (маркетингові комунікаційні технології);
- 7) технології перемовин;
- 8) технології чуток тощо [1, с.13-14].

Кожна з перерахованих технологій має свою мету, структуру, семантичне та семіотичне наповнення. Проаналізуємо на конкретних прикладах варіанти застосування вищезазначених технологій та їх основні характеристики.

Технологія інформаційного охоплення (пропаганда) – це поширення за допомогою мас-медіа (білбордів, творів, плакатів) певних поглядів та ідей для управління поведінкою суспільства в бажаному для замовника напрямі. Так, до *пропаганди* можна віднести статті сайту ДНР24, де кожен заголовок антиукраїнський: «Президент України намерен полностью уничтожит оппозиционные телеканалы».

Технологія формування іміджу (іміджбілдинг). Сутність полягає в тому, щоб утворити заміники (символи) реального образу фігуранта (людини, організації, колективу, міста,

країни, союзу країн тощо) за допомогою специфічних дій-комплексів, які систематично нав'язують інформацію. Наприклад, новина: «За даними міжгалузевого об'єднання «Радіокомітет» радіостанція ХітFM – визнана однією з найпопулярніших радіостанцій в Україні».

Технологія виправлення інформації (спіндоктрінг). Сутність згаданої технології полягає в тому, щоб завдяки невігядливим корекціям інформації про певного фігуранта (події або процеси) їх негативізація зменшується. Наприклад: спін-доктор під час проголошення поганої новини може виправити ситуацію, переадресовуючи увагу ЗМІ та аудиторії на іншу проблему, навмисно її перебільшує, тим самим пом'якшуючи сприйняття першої поганої новини.

Технологія інформаційного протистояння (інформаційні війни) – викладення інформації у спосіб, який формує у суспільстві чи в групі людей потрібну точку зору, громадську думку, хід взаємодоповнюючих логічних думок, вичерпну систему поглядів щодо окремих питань на користь організатора інформаційної пропаганди. Наприклад, в інформаційній війні Росії проти України у заголовку телевізійних сюжетів новин: «Екс-посол України призвал готовиться к разрыву дипотношений с Россией». У всіх статтях та сюжетах позиція України описана зверху, а всі події в Україні – виключно негативні [4].

Технологія соціальних зв'язків (паблік рилейшнз) – цілеспрямоване систематичне налагодження зв'язків із громадськістю при використанні правдивої інформації, яку керівництво організації постійно пропонує електорату, споживачам власної продукції, чи послуг. Наприклад: банк інформує клієнтів про активи і пасиви своєї установи, які постійно здійснюються керівництвом заради збільшення не тільки власних коштів і прибутків, але й коштів клієнтів.

Технологія просування (маркетингові комунікаційні технології) – система дій, спрямованих на розміщення товарів (послуг) на ринку попиту так, щоб відбувався якнайшвидший їхній продаж із максимальним прибутком. Як приклад: проведення агресивної реклами товарів і послуг у ЗМІ, надання акційних пропозицій.

Технологія перемовин – сукупність послідовних дій, до яких звертаються сторони в ході переговорів та їх реалізації. Вона включає принципи, способи подачі позиції і тактичні прийоми взаємодії з опонентом. Наприклад, висвітлення новин про переговори нормандської четвірки.

Технологія чуток займає великий інформаційний простір у друкованій продукції, яка сприяє підвищенню або пониженню іміджу конкретної компанії чи особистості. Наприклад: найчастіше зазначена технологія проявляється у «жовтій» пресі, де журналіст-редактор почувши будь-яку новину (попередньо не перевіривши) публікує її, зазначаючи: «ходять чутки, що...».

Висновки: Проведений аналіз показує, що засоби масової інформації нерідко використовують різні технології комунікацій, за допомогою яких досягають своєї мети, а саме впливу на громадську думку, зміну інформації, підняття\знищення репутації особи чи організації. Зазначені технології все більш стають потужним інструментом впливу на електорат й різняться за структурою, способом подання, як семантично так і семіотично.

Література

1. Холод О.М. Комунікаційні технології : підручник / О.М. Холод. – К. : КиМУ, 2011. – 313 с.
2. Гуревич Р. С. Інформаційні технології навчання: інтегрований підхід / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр; за ред. Гуревича Р. С. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», – 2011. – 484 с.
3. Критерії розпізнання пропаганди [Електронний ресурс] // Освітня академія. – Електронні дані. – 2020. – Режим доступу: <https://www.ea.org.ua/2020/02/21/propaganda-kryterii/> (дата звернення 11.03.2021). — Назва з екрана.
4. Інформаційна війна [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Електронні дані. – 2021. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Інформаційна_війна (дата звернення 11.03.2021). – Назва з екрану.

УДК 930.22 = 161.2

*Гомотюк Оксана Євгенівна,
професор кафедри інформаційної та соціокультурної діяльності,
декан соціально-гуманітарного факультету,
Західноукраїнського національного університету,
доктор історичних наук, професор,
м. Тернопіль, Україна*

МОЖЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ «ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО ТА ІНФОРМАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Період оголошеної пандемії коронавірусу COVID-19 у березні 2020 року змінив життя усієї освітянської спільноти світу. Міжнародні організації активізувалися щодо розроблення програм виходу із кризи, наданні рекомендацій щодо реалізації освітніх послуг у дистанційному режимі та ін. Які ж найбільші зміни відбулися у системі освіти? Безперечно, це технологічні зміни в організації навчального процесу, використання дистанційних технологій стало ознакою процесів забезпечення якості освітнього процесу. Найвідчутніше проявилось у реалізації права на академічну мобільність. З 2015 року, згідно постанови № 579 «Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність» від 12 серпня 2015 року, затвердженої КМУ [1], основний акцент ЗВО робився на участь у програмах з пріоритетом виїзду закордон. Хоча Положення встановлювало і порядок організації програм академічної мобільності для учасників освітнього процесу вітчизняних закладів вищої освіти (наукових установ) на території України. Упродовж 2015-2020 рр. ЗВО співпрацювали за програмами академічних обмінів DAAD, Еразмус+ тощо, брали участь у діяльності Корпусу миру США в Україні, Східноєвропейській мережі університетів, розвивали академічну мобільність у фокусі укладених домовленостей з університетами-партнерами. Відділи міжнародних зв'язків виконували місію інформування НПП та здобувачів вищої освіти на ОП про можливості закордонного навчання і стажування, міжнародні конкурси, консультували щодо оформлення заявок на міжнародні проекти, напрацьовували стратегії просування фахових наукових видань у міжнародні наукометричні бази. Як показує практика, не так уже багато здобувачів українських освітніх програм не міжнародного спрямування взяли участь у таких програмах (на наш погляд, серед причин є незнання іноземної мови на високому рівні). У той же час, за даними ЮНЕСКО за останні 25 років мобільність студентів збільшилася на 300%, найбільш привабливими країнами для студентів-іноземців стали США, Велика Британія, Австралія, Німеччина, Японія [2]. Безперечно, ситуація з 2020 року змінилася, різко зменшилася кількість студентів-іноземців у цих країнах. Зовнішня академічна мобільність в Україні – семестрове навчання у ЗВО-партнері трансформувалася в он-лайн формат. Але при цьому не варто забувати про ще одну складову академічної мобільності – внутрішню. Саме цей вимір може стати надзвичайно актуальним і потрібним для України, як для отримання унікальних компетентностей та програмних результатів навчання, можливостей навчатися у провідного фахівця галузі, а також можливості культурного діалогу, особливо з різними частинами України.

Ініціативу взяла програма House of Europe («Дім Європи»), що фінансується Європейським Союзом, створена з метою підтримки професійного та творчого обміну між українцями та їхніми колегами в країнах ЄС [3]. Запроваджено програму університетських обмінів «САМ Україна», подібну до Erasmus+, але у межах України. При цьому фінансується обмін студентами між двома університетами з різних регіонів країни. Відшкодовуються адміністративні витрати партнерів та оплачується проїзд, проживання і щоденні витрати студентів. Програма розроблена за погодження Міністерства освіти й науки України [4].

Підкреслимо, у внутрішній академічній мобільності важливим є подолання культурних, соціально-економічних та академічних бар'єрів і перешкод (при цьому відстань між ЗВО має перевищувати 200 км). Грант дозволить забезпечити рівні можливості студентів для реалізації їх прав на академічну мобільність порівняно зі студентами великих міст. У студентів високим є запит не тільки на урізноманітнення форм навчання, а й на практикоорієнтованість їх активностей в університетах, здобуття універсальних навичок, які дозволять їм бути гнучкими та адаптивними до нових умов.

Таке партнерство є унікальною можливістю налагодити міжрегіональний діалог двох унікальних областей з низкою ментальних особливостей та місцевих традицій управління, громадянської активності, культурних традицій. Участь у лекційних, практичних та лабораторних заняттях; у різноманітних навчально-дослідницьких програмах; посилення практично орієнтованого навчання, формування навичок *soft skills*; участь у навчально-виховних та виховних заходах університету, факультету, випускової кафедри; використання матеріально-технічної інфраструктури ЗВО формуватиме життєдайну площадку для змін в українській освіті. Презентація і висвітлення результатів заходів з академічної мобільності, що відбувається на офіційних ресурсах вузів-партнерів: сайтах, сторінках соцімереж (фейсбук та інстаграм), YouTube та телеграм-каналів; підготовка інформаційних матеріалів для власних друкованих та інтернет видань, медійний супровід проєкту формуватиме позитивний імідж кожного ЗВО. Збагачення індивідуального досвіду учасників освітнього процесу шляхом знайомства з іншими моделями створення та поширення знань, налагодження міжособистісних контактів, своєрідний «культурний шок», слугуватиме формуванню трансформаційної моделі освіти та матиме позитивні наслідки.

Кожен навчальний заклад має чимало унікальних практик. Якщо вести мову про освітні програми спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» Західноукраїнського національного університету, то є цікавий досвід проведення тренінгів. Набуття студентом вмінь та навичок практичної роботи включено у підготовку майбутніх бакалаврів чи магістрів-документознавців у вигляді тренінгу з фаху, який проводиться напередодні виробничої практики, обсягом 108 годин /3 кредити, з них 60 год. – аудиторних занять. Цей вид діяльності як у житті студента, так і у житті викладача, став новим явищем в організації навчального процесу, який завершує завдання різних видів навчальної діяльності та готує до їх практичного застосування. Завдяки тренінгу активізується перехід від поодиноких алгоритмів формування знань, здібностей, вмінь та навичок однією дисципліною до загальних, здійснюється реальна підготовка до проходження такої форми самостійної роботи студента як виробнича практика. Тренінг, як правило, відбувається в аудиторіях ЗВО, навчальних лабораторіях, які обладнані необхідними приладами, обчислювальною технікою, довідковою літературою тощо. Вони можуть мати позааудиторні форми: проходити на виробництві, в установі відповідного фахового напрямку, бібліотеці, архіві, музеї тощо. Також студенти отримують і виконують домашні завдання. Тренінг з фаху передбачає два види діяльності: а) навчально-пізнавальну (оволодіння знаннями, розумова діяльність, розвиток мислення, синтез, аналіз); б) виробничо-практичну (набуття навичок і вмінь, що потрібні фахівцю). Основні завдання концентруються у площині а) пошуку (виконання складних проєктів, як в індивідуальних, так і у малих групах; дослідження складної проблеми, вирішення нестандартних завдань); б) ситуаційні (застосування вивченого матеріалу у практичних ситуаціях, виконання графічних, пошукових, науково-дослідних робіт); в) описові (складання документів та ін.); г) підготовка до проходження практики в конкретній установі, що передбачає ознайомлення зі специфікою діяльності, закріплення навичок користування програмою 1С, електронним документообігом. Дискусійна форма навчальної діяльності сприяє обізнаності у теоретичному матеріалі, вмінню обґрунтовувати, пропонувати нестандартні рішення. Студент отримує можливість пошуку правильного рішення безпосередньо у процесі обговорення, тобто самостійно створює нове знання. Тренер не нав'язує власну думку, а спрямовує хід виконання практичних завдань шляхом допоміжних питань, пропонує контртвердження, спростування яких має привести на правильний шлях розв'язання проблеми. Засобом діагностики слугує модуль із тренінгу, модуль проходження практики (звіт і захист) із сумарною кількістю балів. Результати практичної діяльності, відгуки керівників практики від університету та установи тощо складають основу до «портфоліо», яке студент може подати до розгляду Держаною екзаменаційною комісією з метою своєї презентації, або використовувати як додаток до резюме при працевлаштуванні.

Безперечно, кожна ОП, кожен ЗВО має позитивні практики, які варто масштабувати при допомозі внутрішньої академічної мобільності. Консолідація зусиль академічної спільноти дасть змогу подальшого розвитку у реалізації проєктів щодо зміцнення позицій академічної мобільності між українськими університетами. ЗВО мають потребу в залученні та розширенні пулу активних студентів, які не тільки добре навчаються, а й беруть участь у проєктній діяльності, посилюють імідж ЗВО як універсального простору формування особистості та професіонала, виховання відповідальних громадянх своєї

держави. Офіційне визнання внутрішньої мобільності як необхідного складника програми навчання студентів повинно перерости у вироблення суспільного запиту до змін у сфері вищої освіти та сприяти об'єднанню України у межах різних регіонів.

Література

1. Про затвердження Положення про порядок реалізації права на академічну мобільність від 12 серпня 2015 року . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/579-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення - 11.05.2021)
2. V. Bilokopytov. Student mobility and quality assurance of higher education: interaction and mutual influence of processes. URL: http://repository.sspu.sumy.ua/bitstream/123456789/6261/1/Bilokopytov_Studentska.pdf (дата звернення - 11.05.2021)
3. House of Europe. Наша стратегія. URL: <https://houseofeurope.org.ua/our-strategy> (дата звернення - 11.05.2021)
4. House of Europe. Університетські обміни «САН Україна». URL: <https://houseofeurope.org.ua/programme/university-exchanges-sam-ukraine> (дата звернення - 11.05.2021)

УДК 025.5:001.102-028.45]:165.94

Толочко Світлана Євгенівна,
завідувач відділу обслуговування користувачів
наукової бібліотеки Київського національного
університету культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

КОГНІТИВНА СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Когнітивна складова інформаційно-аналітичної діяльності завжди була невід'ємною складовою власне розумової діяльності в рамках своєї сутності і об'єктивізації предмета дослідження. Така система пізнання включає свідоме ставлення до відшукування, збирання, збереження, дослідження та трансляції наукової інформації у межах виконання своїх функціональних обов'язків бібліотекарів. В основі цих процесів бібліотекарі ставлять собі цілі та визначають предмет дослідження та приймають рішення щодо обробки фактичних даних у певній визначеній галузі знань.

На сучасному етапі розвитку суспільних відносин інформація перетворюється на глобальний, стратегічний ресурс розвитку суспільства. Відповідно, зростає жорсткість вимог щодо якості підготовки фахівців, їх аналітичних здібностей, вмінь зчитувати інформацію, здатності до узагальнення, вміння вербально і невербально застосувати умовні одиниці тощо. Супровід аналітично-інформаційної діяльності з використанням інформаційно-комунікаційних технологій допомагає (прискорює) продукування нових інформаційних потоків.

У цілому діяльність бібліотеки включала як стрижневе завдання, артикульоване в чинному Законі України «Про бібліотеки та бібліотечну справу» «...забезпечення інформаційних, науково-дослідних, освітніх, культурних та інших потреб користувачів бібліотеки» [1], так і реалізацію низки споріднених функцій, не передбачених у цьому нормативному акті. Такі споріднені функції серед яких виокремимо: проведення досліджень з усіх галузей знань, а не лише їх інформаційне супроводження; підготовку фахівців вищої кваліфікації, а не тільки формування та підтримку освітньої джерельної бази; надання владним структурам спеціалізованої аналітичної інформації тощо.

Медіасфера інформаційного суспільства динамічна і рухлива, вона насичена інформаційними технологіями і різновидами інформації (традиційної, електронної, медійної) не лише радикально змінює різні аспекти життєдіяльності людей, але і передбачає зміну змісту їхньої інформаційної підготовки. На нашу думку, інформаційна підготовка передбачає оволодіння широким спектром інформаційних компетенцій, що базуються на медійній та інформаційній обізнаності та невід'ємно пов'язані з формуванням інформаційної культури особистості. Ці інформаційні компетентності спираються на знання широкого спектру сучасних ресурсів, уміння вести пошук інформації та критично її аналізувати.

Слід підкреслити, що критичне мислення людини в процесі інформаційно-аналітичної діяльності здатне захистити її від негативного впливу, вирішувати виниклі проблеми на підставі узагальнення та інтерпретації значних обсягів суперечливої інформації. Підвищення рівня медійної та інформаційної культури користувачів бібліотеки невід'ємно пов'язано з результативністю діяльності бібліотеки як соціального інституту суспільства.

Новими є підходи до поглиблення уявлень щодо організації в бібліотеках віртуальних інформетричних лабораторій та розроблення когнітивної концепції організації взаємодії в системі «цифрова наука – бібліотека – дослідник». Основний науковий результат – концептуальна модель бібліотеки в середовищі цифрової науки, в якій у концентрованому вигляді закладено підходи до теоретико-методологічного обґрунтування стратегії, її структурно-функціональних трансформацій [2, с. 12].

Перетворення бібліотекаря у знакового суб'єкта наукової комунікації в контексті впровадження нових підходів інформаційно-аналітичної підготовки відбувається в процесі підвищення інформаційної культури бібліотекарів, покращення їх професіональних якостей. З метою продукування сучасного інформаційного продукту, сприяння підвищенню інформаційної культури користувачів слід удосконалювати когнітивну складову інформаційно-аналітичної діяльності бібліотекарів. Так само актуальним залишається зміна інформаційно-навчального середовища університету, здійснення освітньої діяльності майбутніх фахівців у сфері медійно-інформаційної грамотності та інформаційної культури.

Для окреслення концептуальної моделі інформаційно-аналітичної діяльності мають бути враховані когнітивні аспекти поширення інформації. Відбувається передача фактичних даних, що, в свою чергу, сприймаються особою як нові знання. Слід враховувати, що інформація отримана за допомогою вербалізації та зафіксована у вигляді документу, не є повністю тотожна до цих знань. Аналогічно можна стверджувати, що в процесі усвідомлення користувачем зовнішньої (умовно кажучи) інформації тотожність до змісту первинних знань буде не повною. Відбувається мозкова робота (зчитування, сприйняття, аналіз, синтез тощо), яка суто індивідуальна. Людство намагається досягти такого рівня формалізації інформації, де ступінь невизначеності буде мінімальною. Когнітивні процеси відіграють певну роль у здійсненні інформаційно-аналітичної діяльності, знаходиться під впливом багатьох факторів і процесів. Саме тому процес передачі знань від автора до користувача супроводжується певними втратами інформації. Щоб запобігти втратам, або звести їх до мінімуму в кожній галузі знань, використовується понятійний апарат предметної галузі. Наприклад, відомості про автора документу, стандарт довідково-бібліографічного опису тощо.

Когнітологія, озброєна науковими методами, вирішує проблему когнітивних процесів. Процеси, що відбуваються в живій природі і не просто в живій, є процесами в межах вищої нервової діяльності людини, а саме: сприйняття, мислення, пояснення, розуміння.

Зауважимо, що популярність когнітологічного підходу зумовлена не тільки новизною та глибиною ідей, але і практичними успіхами когнітології в промисловості, медицині, економіці. На разі створено вже тисячі експертних систем, а елементи штучного інтелекту використовуються в усіх сучасних програмних комплексах і, звичайно, в навчальних системах [3, с. 12].

Дискусії щодо інформаційно-аналітичної діяльності тривають не одне десятиліття і набувають відображення в практичній діяльності бібліотек. Безперечним є твердження, що бібліотека є інтелектуальним центром і осередком суспільних процесів. Серед її функцій і перспектив розглядається створення спеціальних інформаційно-аналітичних служб, але забезпечення потреб і запитів користувачів є наріжним каменем соціального призначення і майбутнього бібліотеки.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, слід констатувати, що загальноцивілізаційні процеси, соціокультурні явища, інтелектуалізація технологій виробництва ускладнюють інформаційно-аналітичні процеси обробки великих масивів інформації.

Література

1. Про бібліотеки і бібліотечну справу [Електронний ресурс] : Закон України від 27. 01. 1995 р. № 32/95-ВР / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр> (дата звернення: 01.04.2021). – Назва з екрана.

2. Копанєва В. О. Концептуальна модель бібліотеків середовищі цифрової науки [Електронний ресурс] / В. О. Копанєва // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2020. – № 4. – С. 6–24. – Режим доступу: <http://elib.nakkkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/731/CONCEPTUAL%20MODEL%20OF%20THE%20LIBRARY.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 01.04.2021). – Назва з екрана.

3. Кобелєв О. М. Організаційно-функціональні трансформації системи соціальних комунікацій як фактор розвитку інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек [Електронний ресурс] / О. М. Кобелєв // Вісник Харківської державної академії культури. – 2016. – Вип. 48. – С. 8–18. – Режим доступу: https://ic.ac.kharkov.ua/nauk_rob/nauk_vid/rto_old_2017/vh/v48/03.pdf (дата звернення: 01.04.2021). – Назва з екрана.

УДК 004:342.5

Пасинок Антон Сергійович,
студент ОС «Магістр»
Київського національного університету
культури і мистецтв,
м. Київ, Україна

Науковий керівник:
Горбань Юрій Іванович,
канд. культурології, доцент

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Сучасний глобалізований світ ставить людство перед необхідністю розв'язання певного комплексу проблем, які насамперед пов'язані з використанням та обробкою достовірної та своєчасної інформації, що дозволяє оперативно приймати рішення.

Документаційна інформація становить основу державного управління в Україні і світі. Органи державної влади в процесі виконання своєї діяльності мають справу з документацією, її підготовкою, обробкою та зберіганням. У документах відображається їх багатогранна управлінська діяльність.

Діяльність органів державної влади України на сучасному етапі неможливо уявити без використання службових документів, сучасних інформаційних технологій, організаційної техніки тощо. Інформаційно-документаційне забезпечення є невід'ємною частиною організаційної культури, без якої керування унеможлиблюється. Вдосконалення роботи органів державної влади в Україні є одним з пріоритетних завдань, яке потребує наукового дослідження та обґрунтування.

В останні роки посилилась увага до проблем документообігу в органах державної влади в Україні, особливо це стало актуальним під час пандемії COVID-19, коли постало завдання забезпечити безперервну роботу органів влади притому, що більшість працівників почали працювати дистанційно, а також змінився сучасний рівень технології діловодства. Постає проблема удосконалення і гармонізації з міжнародними методиками керування документацією, які в своїх дослідженнях висвітлюють І. Антоненко, Н. Гончарова, О. Загорецька, С. Сельченкова.

Аналіз останніх досліджень, проведених науковцями в даній галузі виявив, що впровадження інформаційних технологій в секторі державної служби є недостатнім і потребує закордонного досвіду розвитку інформаційного суспільства. Першочерговим завданням, яке необхідно виконати у сфері інформаційно-документаційного забезпечення органів державної влади є продовження функціонування системи впровадження системи електронного документообігу.

Одним з основних правових інструментів, що забезпечує електронний документообіг є електронний цифровий підпис. Він підтверджує цілісність електронного документа, тобто його захищеність від моменту відправлення до одержання, та ідентифікує підписанта.

Не викликає сумніву актуальність питання підвищення ефективності державного управління з використанням інформаційних технологій, адже автоматизовані системи підвищують швидкість та якість обробки та передачі інформації, потік якої з рока-

ми збільшується. Органи державної влади завдяки новим інформаційним технологіям зможуть ефективно взаємодіяти між собою та громадянами, таким чином підвищуючи якість управління в органах державної влади. Використання інформаційних технологій в органах державної влади дозволить надавати послуги громадянам та бізнесу через мережу Інтернет, збільшити доступ громадян до інформації, вести постійний діалог з громадськістю, що призведе до розвитку інформаційно відкритої для населення держави. Розв'язанню означених проблем може сприяти впровадження спеціальних відділів, які будуть працювати над залученням новітніх технологій в процес документообігу та розвитку електронного уряду, що є одним з основних напрямів розвитку відносин між державою та суспільством.

Попри значні успіхи в розгортанні програми диджиталізації в усіх сферах держави від 2019 року, говорити про комплексний перехід на електронний документообіг органів державної влади ще зарано. По-перше, даний процес потребує створення єдиної системи електронного документообігу органів державної влади. Відповідно до вищесказаного потрібне комплексне запровадження системи автоматизованого діловодства та документообігу на усіх рівнях органів влади в Україні. Наразі впровадження такої системи відбулося тільки в деяких органах державної влади. По-друге, нині відсутнє повноцінне законодавче врегулювання питання цифрових даних, що створює певні труднощі в роботі з громадянами чи певними установами, які потребують забезпечення конфіденційності документів, що подаються в органи державної влади. Тобто нормативно-правова база документно-інформаційного забезпечення є недостатньо повною та потребує подальшого вдосконалення та наукових напрацювань.

Повноцінне впровадження системи електронного документообігу в органах державної влади дозволить підвищити ефективність усіх складових функціонування органів державної влади: прискорити рух документів, підвищити якість рішення шляхом надання виконавцю максимально повної бази документів, значно знизити витрати, пов'язані з передаванням, обробкою та зберіганням копій паперових документів, скоротити терміни підготовки та прийняття рішень, а отже значно підвищити ефективність як окремих держслужбовців, так і органів державної влади.

На жаль, документообіг у більшості органів державної влади наразі відбувається в паперовому вигляді. Нинішній стан системи автоматизованого діловодства в органах влади України дозволяє поширювати електронний документообіг та забезпечує доведення його до рівня країн Європейського Союзу та США, проте цьому заважає недосконала нормативно-правова база, яка значно сповільнює процес.

Основне завдання органів державної влади України – розв'язання соціальних питань, однак умови і зміст даного завдання зазнали кардинальних змін. Зміст основної діяльності органів державної влади полягає в його документаційних відносинах між суспільством і державою. Проте характер цих відносин разом з організацією роботи зі службовими документами залишається невивченим.

Можливості використання інформаційних технологій в органах державної влади України є досить широкими. Певні проблеми існують як на місцевому рівні, так і на загальнодержавному, проте є шляхи їх розв'язання.

Слід приділити належну увагу організації документаційного забезпечення органів державної влади, адже діяльність в цьому напрямі є головним завданням органів влади, успішна реалізація якого залежить від якісного та швидкого опрацювання відповідної інформації, що надходить до даних органів або створюється ними у вигляді документів.

Література

1. Гончарова Н. І. Дискурс віктимності у вітчизняному правовому полі / Н. І. Гончарова // Актуальні проблеми держави і права. – 2012. – № 2. – С. 239–247.
2. Палеха Ю. І. Інформаційна культура : навч. посіб. / Ю. І. Палеха, О. Ю. Палеха, Ю. І. Горбань ; за заг. ред. Ю. І. Палехи ; рецензенти: П. Е. Герчанівська [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2020. – 400 с.
3. Сабурова Г. Б. Особливості створення єдиної системи електронного документообігу на регіональному рівні / Г. Б. Сабурова // Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Державне управління. – 2018. – Т. 29 (68), № 2. – С. 103–107.

4. Сельченкова С. В. Нормативне регулювання діловодства в органах виконавчої влади [Електронний ресурс] / С. В. Сельченкова // Архіви України. – 2011. – № 6 (276). – С. 50–59. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ay_2011_6_7. – Назва з екрана.

5. Сельченкова С. В. Експертиза цінності управлінських документів: історія, теорія, методика : наук.-метод. посіб. / С. В. Сельченкова, К. Т. Селіверстова, Держ. архів. служба України, Укр. НДІ архів. справи та документознавства, Спілка архівістів України. – Київ ; Рівне : Олейник В. А., 2011. – 169 с.

Наукове видання

ІНФОРМАЦІЯ, КОМУНІКАЦІЯ ТА УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

Збірник матеріалів
Четвертої міжнародної наукової конференції

20–22 травня 2021 р.

Відповідальний за випуск:

Кушнарьов Валерій Володимирович

Комп'ютерна верстка:

Ковбель Вікторія Русланівна

Підписано до друку 08.06.2021. Формат 60х84/8.
Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Cambria.
Ум. друк. арк. 39.29. Обл.-вид. арк. 31.01.
Наклад 50 примірників.
Замовлення № 4689.

Видавничий центр КНУКіМ
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції серія ДК No4776 від 09.10.2014